Kazuwamgbani ka savu n Tsikimba n aɓon a ɗa a ɗangaasai a kazuwamgbani ka cau

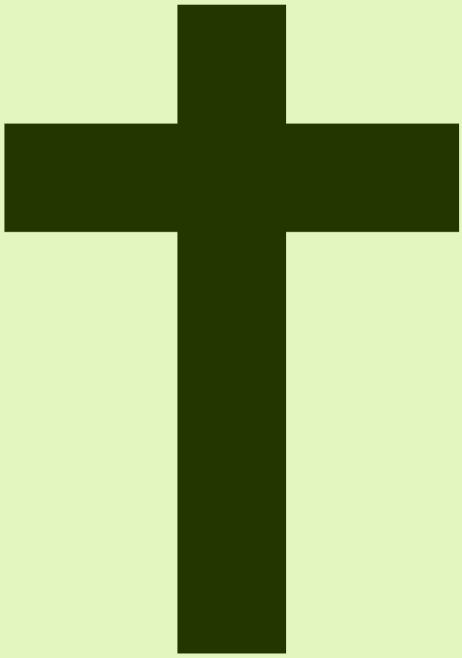

New Testament in Tsikimba (NI:kdl:Tsikimba)

Kazuwamgbani ka savu n Tsikimba n aɓon a ɗa a ɗangạ̲sai a kazuwamgbani ka cau

New Testament in Tsikimba (NI:kdl:Tsikimba)

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tsikimba

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tsikimba

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2019-08-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 23 Aug 2023 from source files dated 29 Jan 2022
a4f6a28b-3d6d-50b4-a81b-06ae05a66010

Contents

Matiyu 1
Marku 50
Luka 78
Yahaya 126
Asuki 161
Roma 205
1 Korintiya 227
2 Korintiya 247
Galatiya 260
Afisu 268
Filibi 276
Kolosi 282
1 Tasaloniya 287
2 Tasaloniya 292
1 Timoti 295
2 Timoti 302
Taitu 307
Filimo 310
Kagali ka Ibirahi 312
Yakubu 329
1 Bituru 335
2 Bituru 342
1 Yahaya 346
2 Yahaya 352
3 Yahaya 354
Yahuza 355
Kuwene 357

Kadyanshi ka Shinga ka
Matiyu

Ukukpạ u kadyanshi

Matiyu uza ɗa korongi tagarạda u na vi, wạ tạ a asuvu a asuki a Yesu. Uza u Yahuda u ɗa, kpam u korongu tạ tagarạda vi tsạrạ u wenike aza a Yahuda an Yesu ɗa Kawauwi ka a ka vana vi.

Matiyu reve tạ Yesu aya magono ma mayun mi, wa lya tạ tsugono tsu likimba gbạ. U wenike tạ mayun ɗa an Yesu shaɗangi kadyanshi ka ili i'ya ya tuwạ ka ntsumate n Kazuwamgbani ka Cau n yain kadyanshi a kaci ka Kawauwi ka ka woko magono ma pige. Matiyu wenishike tạ tsugono tsi tsu likimba u na tsa wa, kpaci ucun tsugono tsu nala tsi tsa kotso tạ. Tsugono tsu Yesu tsa shamgba tạ hal ubana. U kạnạ tạ magono ma yain n ucira, tsạrạ u wenike ucira u ne, Yesu lya tạ kaci ka ukpạ an u 'yạngại a kasaun ka ne. Gbạ ili i na yi n i'ya i buwai i'ạ tạ pini a tagarạda u na vi.

Matiyu ɓạngạ tạ Atoni a gogo-na kpaci u toɗugbuso tạ tyoku ɗa Yesu shaɗangi afoɓi a Kashilạ a ɗa wa tuko ama evu n eyi. An Adạmu nusukai Kashilạ, ama a pecene tạ n eyi. Uɗarạkpusa u Kazuwamgbani ka Cau u takpa mɓạlạ n na mi wa. Matiyu wenike tạ tyoku ɗa Yesu wokoi uɗarạkpa u ɗa u ạsạkại ama a woko evu n Kashilạ, kpam Yesu u nala vi aya wa lya tsugono tsu ili dem a likimba u tsunu ara.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Nkoshi n cau n ilimaci i Yesu (1:1–2:23)
Akani a Yahaya kalyuɓugi (3:1-12)
Ulyuɓugu n ukondo u Yesu (3:13–4:11)
Manyan ma Yesu a Galili (4:12–18:35)
Yesu ạsạkại Galili ubana a Urishelima (19:1–20:34)
A'ayan a shindere a makorishi a Yesu: Ukondo n ukpạ u ne. (21:1–27:66)
Yesu wạ tạ n uma. (28:1-20)

Nkoshi n cau n Yesu
(Luka 3:23-38)

1 Yesu† Kawauwi† u wutạ tạ a kuwa ku Dawuda† Magono, matsikaya ma Ibirahi.†
Makeci ma nkoshi n cau n ne ma na:
2 Ibirahi ɗa tata u Ishaku.†
Ishaku ɗa tata u Yakubu.†
Yakubu ɗa tata u Yahuza† nạ mmuku ma a'ali n roku.
3 Yahuza ɗa tata u mpeshe n ɗa a ka isạ Farisa n Zera.
(Mma u le ɗa Tama.)
Farisa ɗa tata u Hesuruna.
Hesuruna ɗa tata u Aram.
4 Aram ɗa tata u Aminadabu.
Aminadabu ɗa tata u Nashon.
Nashon ɗa tata u Salumuna.
5 Salumuna ɗa tata u Boza.
(Mma u ne kpam Raha.)†*
Boza ɗa tata u Ubida.
(Mma u ne kpam Rutu.)†
Ubida ɗa tata u Yese.†
6 Yese ɗa tata u Dawuda Magono.
Dawuda ɗa tata u Solomo.

---

* **1:5** Raha kashankala ka Awulawa ka. † **1:5** Rutu Kawulawa ka.

(Mma u ne kpam Beteshaba ɗa uza ɗa Dawuda bokoi ara Uriya.)‡
7 Solomo ɗa tata u Rihobuwam.
Rihobuwam kpam tata u Abija.
Abija ɗa tata u Asa.
8 Asa ɗa tata u Johoshafa.
Johoshafa kpam tata u Joram.
Joram ɗa tata u Azariya.
9 Azariya ɗa tata u Jotam.
Jotam ɗa tata u Ahazu.
Ahazu ɗa tata u Hazikaya.
10 Hazikaya ɗa tata u Manase.
Manase ɗa tata u Amo.
Amo ɗa tata u Josaya.
11 Josaya ɗa tata u Jakoniya nạ mmuku ma a'ali n roku. (A'ayin yi a ɗa a kạnạ le ubana a
uyamba u Babila.)†
12 An a bidya le ubana a Babila:
Jakoniya ɗa tata u Shayalạtiya.
Shayalạtiya ɗa tata u Zerubabe.
13 Zerubabe ɗa tata u Abihuda.
Abihuda ɗa tata u Eliyakim.
Eliyakim ɗa tata u Azuro.
14 Azuro ɗa tata u Saduku.
Saduku ɗa tata u Akimu.
Akimu ɗa tata u Aliyuda.
15 Aliyuda ɗa tata u Iliyazara.
Iliyazara ɗa tata u Matan.
Matan ɗa tata u Yakubu.
16 Yakubu ɗa tata u Isuhu.†
Isuhu ɗa vali u Meri.†
Meri kpam aya mma u Yesu uza ɗa ama a ka isạ Kirisiti† Kawauwi.
17 Gbạ aza ɗa a kecei nala vi, akaya a ɗa a'ạri pini a ɗa; akaya kupa n a nishi ili i'ya i kạnại Ibirahi hal ubana a'ayin a Dawuda Magono, n akaya kupa n a nishi ili i'ya i kạnại a'ayin a Dawuda hal ubana a'ayin a ɗa a purạ le ubana a Babila tsugbashi. N akaya kupa n a nishi ili i'ya i kạnại a'ayin a ɗa a purạ le ubana a Babila tsugbashi utuwạ a'ayin a Kawauwi.

Ilimaci i Yesu Kawauwi

18 Tyoku ɗa ilimaci i Yesu Kawauwi i'ạri ɗa na: Mma u ne u ɗa Meri uza ɗa Isuhu kenei tsumana. Shegai eyi a makere bawu u revei vali, aku u kạnại katsumạ n Kulu Keri.†
19 Isuhu kamana ka Meri, vuma ɗa u tsu rongo uyan ili i'ya i'ạri derere, wa ciga u nei Meri vi uwono a a'eshi a ama wa, aku u yawunsai u ạsạkạ yi usokongi.
20 A'ayin a ɗa wạri pini uyawunsa ukuna vi, aku katsumate ka zuba† ka Magono ma Zuba ka wenikei kaci ka ne ara ne a asuvu a alavutanshi, u danai, "Isuhu, matsikaya ma Dawuda, kotsu vu pana uwonvo u ɗa va zuwa kamana ka vunu Meri wa, kpaci Kulu Keri ka ku zuwa yi u kạnạ katsumạ ki. 21 Wa matsa tạ maku ma vali, aku vu neke yi kala Yesu,§ kpaci wa wauwa tạ ama a asuvu a unyushi u cingi u le."
22 Ukuna u na vi u gitạ tạ tsạrạ kazuwamgbani ka Magono ma Zuba ka shaɗangu, tyoku ɗa Ishaya† matsumate† u danai caupa,
23 "Makere ma bawu ma revei vali ma yan tạ katsumạ,
u matsa maku ma vali,

‡ **1:6** Dawuda vaku tạ n Beteshaba eyi n u woli Uriya, aku u yain ili i roku tsạrạ vali u ne Uriya u kuwạ. A ka tsạrạ tạ alabari a na yi a tagarạda u 2 Sama'ila 11:1-27. § **1:21** Kalen ka kala ka "Yesu" ka "Iwauwi."

aku a isạ yi Imanuwe.”
Kalen ka kala ki ka, “Kashilạ kạ tạ kaɓolo n ạtsu.”
24 A'ayin a ɗa Isuhu rikpạnạkại, aku u yain dere tyoku ɗa katsumate ki ka tonuko yi.
U tukoi Meri a kuwa u woko uka u ne. 25 Shegai u vaku n eyi wa hal u matsai maku mi.
Aku Isuhu neke yi kala Yesu.

2

Arevi a tuwại a danạsa Yesu

1 A matsa tạ Yesu a ilyuci i Batalami a uyamba u Yahuda, a'ayin ɗa Hiridu†* wạri
magono. Ama roku aza ɗa a yain kạneshi u ukuna u atala, a wutại a kasana a tuwại
a Urishelima† 2 n a wecishiki, “Nte magono ma aza a Yahuda† ma a matsai vi? Tsu wene
tạ katala a kasana ka ka wenikei an a matsa yi, kpam tsu tuwại tsu lyaka yi kayala.”
3 An Hiridu Magono u panai nala, u dambula tạ cika, nala dem aza ɗa a'ạri a
Urishelima a rongoi a kadambula. 4 Aku u isại aɗarạkpi a pige† n awenishiki a Mele†
u wece le, “Nte a ka matsa Kawauwi ki?”
5 Aku a wushunku yi, “A ilyuci i Batalami i'ya a Yahuda. Kpaci ili i'ya Mika matsumate
u korongi i'ya:
6 “ ‘Avu, Batalami u uyamba u Yahuda,
vạ tạ n kalen pini a asuvu a ilyuci i pige i pige i Yahuda.
A ka matsa tạ magono a asuvu a vunu,
uza ɗa wa woko yavu kaliniki ka ama a vạ, aza a Isara'ila†.’ ” ◊
7 Pini nala, magono mi ma isại amoci a ɗa a wutại a kasana ki a ba a sheshei
ukpawunsi, kpam a tonuko yi derere a'ayin a ɗa katala ki ka wutại. 8 Aku u tonuko le,
“'Yạngại i wala ubana a Batalami vi i boli maku mi mai. I wene yi baci, i gono i tuwạ i
tonuko mu, tsạrạ mpa dem n ba n lyaka yi kayala.”
9 Arevi yi an a panai ili i'ya magono mi ma danai, aku a lazai. Kpam katala ka a wenei
a kasana ka lazai a kapala ka le hal ka ba ka shamgbai a asu u ɗa maku mi mạri. 10 An a
wenei katala ki, a yan tạ mazạngạ! 11 A'ayin a ɗa ama yi a uwai pini a kuwa ki, a wene tạ
maku mi n Meri mma u ne, a kuɗạngi a lyaka yi kayala. A bidyai kune ku le ku zinariya,
n ucanga u magulạni, n mạr† a nạkạ yi.† 12 Shegai Kashilạ ka rono le atsuvu a asuvu a
alavutanshi, u da a gono a asu u magono vi wa. Aku a gonoi a uyamba u le a ure u roku
kau.

A sumai ubana a Masar

13 An arevi yi a lazai, katsumate ka Magono ma Zuba ka tuwại ara Isuhu a asuvu
a alavutanshi, u danai, “'Yạngạ vu darạka vu bidya maku mi nạ mma u ne ubana a
Masar!† Vu shamgba ɗe she a'ayin a ɗa n tonuko vu vu gono, kpaci magono ma pini
ma bolo maku mi tsạrạ u wuna.” 14 Aku u 'yạngại u bidyai maku mi nạ mma u ne a lazai
n kayin ubana a Masar, 15 nte a rongoi ɗe hal a'ayin ɗa magono mi ma kuwại. Ili yi i gitạ
tạ kotsu i wenike ili i'ya Magono ma Zuba ma danai a unạ u Hosiya matsumate, “N isạ
tạ maku ma vạ ma wutạ a Masar.” ◊

Hiridu wunusai mmuku ma a'ali

16 A'ayin ɗa magono ma wenei arevi yi a'ene a ɗa a vurusạ yi a ɗa, aku u panai upan. U
zuwai a wunusa gbạ mmuku ma a'ali a Batalami, n ilyuci i kenu i kenu i'ya i'ạri evu evu
gbạ, aza a ayen a re ubana a iyamba. U reve tạ a'ayin a ɗa a matsai maku mi cinda arevi
yi a danai. 17 Nala ili i'ya Kashilạ ka danai a unạ u Irimiya† matsumate i wokoi mayun:
18 “A pana tạ kalạgạtsu a Rama,
uza roku wa sạ adama a unamgbukatsumạ.

---

* **2:1** Hiridu Magono aya Hiridu Uzapige. Maku ma ne Hiridu Antiba aya magono an Yesu kuwại. ◊ **2:6** Mik. 5:2.
† **2:11** Ucanga u ɗa arevi a tukoi Yesu vi, ili i magulạni yi furankinsen ɗa a tsu isạ i'ya kpam cirạkpạ tsu maɗanga tsa.
◊ **2:15** Hos. 1:1.

Rahila† ɗa wa sạ adama a mmuku n ne,
u 'yuwain u ạsạkạ uza u ne yi kadyanshi,
an u wokoi a kuwạ ɗe.” ◊

A gonoi a Nazara

19 An Magono mi ma kuwại, katsumate ka Magono ma Zuba ka tuwại ara Isuhu a
asuvu a alavutanshi a'ayin ɗa wạri pini a Masar vi. 20 Katsumate ki ka danai, “'Yạngạ
vu bidya maku mi nạ mma u ne vu gono a uyamba u Isara'ila, kpaci aza ɗa a ka ciga a
wuna maku mi a kuwạ ɗe.”
21 Aku Isuhu 'yạngại u bidyai maku mi nạ mma u ne a gonoi a Isara'ila. 22 Shegai an
u revei magono ma savu mi maku ma Hiridu Magono ma; wata, Akilayu,‡ uwonvo u
kạnạ yi. Aku u lavutansai kpam, Kashilạ ka rono yi atsuvu u gono a uyamba u Galili.
23 Pini nala, a ba a dusuki a ilyuci i'ya a ka isạ Nazara. Adama a nala a shaɗangu tạ ili
i'ya ntsumate n danai: “A ka isạ yi tạ uza u Nazara.”

3

Yahaya Kalyuɓugi foɓusoi ure
(Marku 1:1-8; Luka 3:1-18; Yahaya 1:19-28)

1 An a yain ayen ushani, Yahaya† Kalyuɓugi gitại kuɓari a kakamba ka Yahuda. 2 U da,
“Kpatalai† i ạsạkạ tsicingi tsu ɗe, i gono a asu u Kashilạ, kpaci tsugono tsu zuba tsu yan
ɗe evu n uyan.” 3 Ishaya matsumate u yan tạ kadyanshi a kaci ka Yahaya, u da,
“Uza roku wa salạsa a kakamba,
‘Lapulai ure adama a Asheku,
shamkpai u ɗa mai tsạrạ u wala!’ ” ◊
4 Yahaya uka tạ aminya a ɗa a cai n tsileme tsu karakuma. U sirai kagbawatsu ka
ukpan a cuku tsu ne, kpam ilikulya i ne i'ya abaruma n ishigi. 5 Ama ushani a wutạ
tạ a Urishelima n Yahuda n iyamba i'ya i'ạri uɓongu u Agạtạ a Urudu a tuwại tsạrạ a
panạka yi. 6 An a dansai unyushi u cingi u le, aku u lyuɓugu le pini a Agạtạ a Urudu yi.
7 Afarishi† n aza a Sadusi ushani a tuwạ tạ dem a asu u ɗa Yahaya wa lyuɓugusu ama yi
tsạrạ a lyuɓugu le. An Yahaya wene le, u danai, “Eɗạ a'eku a ɗa! Ya rono ɗạ atsuvu i suma
mavura ma Kashilạ ka tuko n maloko? 8 Yanyi ili i'ya ya wenike an i ạsạkại unyushi
u ɗe. 9 Kotsu i dana ya wura mavura mi an i'ạri mmuku n tsikaya mi Ibirahi wa. N
tonuko ɗạ, Kashilạ ka fuɗa tạ ka bidya atali a na u gonuko a ɗa mmuku n tsikaya mi
Ibirahi! 10 Gogo-na naha gbạm, kagovu kạ tạ ufoɓusi ka kapa nɗanga hal a asuvu a alu
a le. Maɗanga ma baci dem bawu ma matsai ilimaci i shinga, a ka kapa tạ ma a varangu
a asuvu a akina.
11 “N mini ma ma lyuɓugusu ɗạ tsạrạ u wenike an i ạsạkại tsicingi tsu ɗe, shegai uza ɗa
wa tuwạ a kucinạ ku vạ, wa lyuɓugu ɗạ tạ n Kulu Keri n akina. U la mu tạ ucira cika, hal
gbạm n rạtsa n ɓạnạ akpata a ne wa. 12 Wa tuwạ tạ n kasasu ka uwelimkpe ka ne adama
a kuwelikpu. U wutukpạ ilya kau a asuvu a kopo. Aku u tsungu ilya i shinga yi a asuvu
a mapon ma ne, kopo kpam u runukpa ka n akina a ɗa bawu a ka cimbạ.”

Yahaya lyuɓugi Yesu

13 A'ayin a nala yi a ɗa Yesu ạsạkại Galili u banai a Agạtạ a Urudu tsạrạ Yahaya lyuɓugu
yi. 14 Yahaya wạri wa ciga tạ u 'yuwan, u danai, “Aɗa u gain vu lyuɓugu mu. Ndya i zuwai
vu tuwại ara vạ tsạrạ n lyuɓugu vu?”
15 Yesu wushuki, “N gogo-na nala u gain u woko, kpaci u kạnạ tạ tsu yain gbạ ili i'ya
Kashilạ ka ciga tsu tsu yain.” Aku Yahaya wushuki.

◊ **2:18** Iri. 31:15. ‡ **2:22** Hiridu Akilayu magono ma cingi ma aku a loko a karatsu ka tsugono. Pini nala, utoku u ne Hiridu Antiba wokoi magono. ◊ **3:3** Isha. 40:3.

16 An a lyuɓugi Yesu, u wutạ ɗe la vi pini a mini mi, aku zuba† u kukpại, u wenei Kulu
Keri ku Kashilạ ku cipạ yi yavu kaɗya. 17 A panai kalạgạtsu a zuba, ka danai, “Maku ma
vạ ma na vi, uza ɗa ma ciga, kpam ma pana tạ kayanyan ka ne cika.”

4

Yesu n Kalạpạnsi
(Marku 1:12-13; Luka 4:1-13)

1 Kulu Keri ku tonoi n Yesu ubana a kakamba, kotsu Kalạpạnsi† ka kondo yi. 2 A'ayin
amangare kaara n kayin Yesu lya ilikulya wa. An a kotsoi, aku u panai kambulu. 3 Pini
nala, Kalạpạnsi ka tuwại ka tonuko yi, “Avu Maku ma Kashilạ† ma baci, gonuko atali a
na a woko iburodi.”
4 Yesu wushunku yi, “A korongu tạ a Tagarạda u Kashilạ,†
“ ‘N burodi ɗa koshi vuma wa yan uma wa,
she gbạ n kadyanshi ka ka wutại a unạ u Kashilạ.’ ” ◊
5 Aku Kalạpạnsi ka banka yi a Urishelima ilyuci i uwulukpi,† u zuwa yi a bilibili u
Kuwa ku Kashilạ.† 6 Aku u danai, “Avu Maku ma Kashilạ ma baci, raɗugu a ubana a
iyamba, kpaci ukorongi u ɗa wạri a Tagarạda u Kashilạ:
“ ‘Kashilạ ka yanka tạ atsumate a ne kadyanshi adama a vunu,
kpam a ka kiɓatsa vu tạ a akere a le,
tsạrạ vu gbasha kune ku vunu a katali wa.’ ” ◊
7 Yesu wushunku yi, “Tagarạda u Kashilạ u dana tạ dem, ‘Va kondo Magono ma Zuba
Kashilạ ka vunu wa.’ ” ◊
8 Pini nala, Kalạpạnsi ka bidya yi ubana a zuba u masasa ma ugaɗĩ, u wenike yi gbạ
tsugono tsu likimba kau-kau n tsupige tsu le. 9 Aku u danai, “Va lyaka mu baci kayala,
ma nạkạ vu tạ i'ya gbạ.”
10 Yesu wushunku yi, “Wala vu ne mu ure Kanangasi,†* Tagarạda u Kashilạ u dana tạ,
“ ‘Lyaka Magono ma Zuba kayala, kpam aya koshi va gbashika.’ ” ◊
11 Aku Kalạpạnsi ka lazai ka ạsạkạ yi, pini nala, atsumate a zuba a tuwại a kiranai n
eyi.

Yesu gitại manyan ma ne
(Marku 1:14-15; Luka 4:14-15)

12 An Yesu panai alabari a ɗa a ukai Yahaya Kalyuɓugi a kuwa ku a'ali, aku u gonoi a
uyamba u Galili. 13 Shegai ɗa wa rongo a ilyuci i Nazara, aku u ba u rongoi a Kafarnahum
a ikengi i Kushivạ ku Galili a kaɓon ka Zebulun n Nafutali. 14 Nala gitạ tạ tsạrạ ili i'ya
Ishaya matsumate u danai i shaɗangu:
15 “A kaɓon ka Zebulun n Nafutali,
a ure ubana a kushivạ, a kapashi ka Agạtạ a Urudu, a Galili,
a asu u ɗa kakumạ ka Awulawa† kạri.
16 Ama ɗa a ka rongo a karimbi,
a ka wene tạ katyashi ka pige.
A'ạri a ka rongo tạ a unạ u ukpạ,
shegai katyashi ka wantukpa tạ ara le.” ◊
17 Pini nala, Yesu gitại kuɓari, u danai, “Kpatalai i ạsạkạ unyushi u cingi u ɗe, i gono a
asu u Kashilạ, kpaci tsugono tsu zuba tsu yan ɗe evu.”

Yesu isại akạni a adan ama a nishi
(Marku 1:16-20; Luka 5:1-11)

◊ **4:4** U.Ml. 8:3. ◊ **4:6** Ishp. 91:11-12. ◊ **4:7** U.Ml. 6:16. * **4:10** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi. ◊ **4:10** U.Ml. 6:13. ◊ **4:16** Isha. 9:1-2.

18 Kain ka te, tyoku ɗa Yesu wạri nwalu a ikengi i Kushivạ ku Galili, aku u wenei ama
a re uza n vangu. Uza u te aya Simo, uza ɗa dem a tsu isạ Bituru, n Andurawu. Gbạ le
akạni a adan a ɗa, a ka vutạlạsạ ibilili i le a kushivạ ki. 19 Aku Yesu tonuko le, “Tono
numu! Ma wenike ɗạ tạ tyoku ɗa ya tukuso ama, shegai adan kpam wa.” 20 Kute-kute a
ạsạkại ibilili i le, a tono yi.
21 An a walai kenu, aku a wenei ama a re, uza n vangu u ne, Yakubu n Yahaya mmuku
n Zabidi. Ele pini a kpatsu n tata u le n a lapulusi ibilili, aku Yesu isạ le. 22 Kute-kute a
ạsạkại kpatsu ki n tata u le a tono yi.

Yesu yankai ama agạndạ
(Luka 6:17-19)

23 Yesu kyawain uyamba u Galili gbạ n u wenishiki a agata a Kashilạ, n u yansi kuɓari
ku Kadyanshi ka Shinga† ka tsugono tsu zuba, n u tạnạsi aza a mɓạlạ. 24 Alabari a ne
a kyawain gbạ uyamba u Galili, aku a tukusoi aza a mɓạlạ, hal gbạm n ama ɗa a'ạri a
uyamba u Suriya, n aza ɗa a ka pana ikyamba tsạrạ a tạnạsạ le. Aza roku a asuvu a
le a'ạ tạ n ityoni i cingi,† aza roku ipori, hal gbạm n awunu. Shegai Yesu tạnạsạ le gbạ.
25 Kakumạ ka ama ka ka wutại a Galili, n Dikafoli, n Urishelima, n gbạ uyamba u Yahuda
hal n aza ɗa a'ạri a Agạtạ a Urudu a kasana ka tono yi.

5

Yesu wenishikei a masasa

1 An Yesu wenei kakumạ ka ama, aku u ba u yuwại a masasa u dusuki. Atoni a ne a
kyawan yi, 2 aku u gitạ le uwenishike:

Mazạngạ ma maci
(Luka 6:20-23)

3 “Kashilạ ka zuwuka tạ aza ɗa a revei a ka ciga uɓạngạ ara ne unạ u shinga,
kpaci tsugono tsu zuba tsu le tsa!
4 Kashilạ ka zuwuka tạ aza ɗa a'ạri n unamgbukatsumạ unạ u shinga,
kpaci wa tạnạsạ tạ atakasuvu a le.
5 Kashilạ ka zuwuka tạ aza ɗa a vakunki kaci ka le unạ u shinga,
kpaci likimba wa woko tạ u le.
6 Kashilạ ka zuwuka tạ aza ɗa a'ạri n maluwa ma uyan ili i maci unạ u shinga,
kpaci wa nạkạ le tạ ili i'ya a ka ciga vi.
7 Kashilạ ka zuwuka tạ aza a asuvayali unạ u shinga,
kpaci wa pana tạ dem asuvayali a le.
8 Kashilạ ka zuwuka tạ aza ɗa atakasuvu a le a'ạri sarara unạ u shinga,
kpaci a ka rongo tạ kaɓolo n eyi.
9 Kashilạ ka zuwuka tạ aza ɗa a ka ciga a tuko ndishi n shinga unạ u shinga,
kpaci wa isạ le tạ mmuku n ne.
10 Kashilạ ka zuwuka tạ aza ɗa a ka yan mavura an a ka yansa ili i'ya Kashilạ ka ciga
unạ u shinga,
kpaci tsugono tsu zuba tsu le tsa.
11 Kashilạ ka zuwuka ɗạ tạ unạ u shinga, a'ayin a ɗa baci ama a wisha ɗạ. Kashilạ ka
zuwuka ɗạ tạ unạ u shinga, a'ayin a ɗa baci ama a ka yan ɗạ mavura. Kashilạ ka zuwuka
ɗạ tạ unạ u shinga, a'ayin a ɗa baci ama a takpa ɗạ ukuna u cingi adama a vạ. 12 Ama a
ka yanka ɗạ tạ ili i cingi tyoku ɗa a yankai ntsumate n cau. Yanyi mazạngạ n ipeli, kpaci
katsupi ka ɗe ka pige ka vana ɗạ tạ a zuba.”

Mkpaɗi n katyashi
(Marku 9:50; Luka 14:34-35)

13 Yesu lyai kapala n kadyanshi, “Eɗa mkpaɗī n likimba. Shegai nte kalen ka mkpaɗī mạ baci n kayanyan wa? Niɗa uza wa yankpusa kpam n ɗa? Shegai a wotsongu n ɗa a
kpatsạsa yavu ili i gbani.
14 “Eɗa katyashi ka likimba. Ilyuci i'ya a mai a zuba u masasa a ka fuɗa a ka sokongu
i'ya wa. 15 A tsu sapa macikalu a kimbạ ma n kakotsu wa. Shegai a zuwa ma a
kashamkpatsu ka ne, tsạrạ katyashi ki ka wakana aza ɗa a'ạri a pini kuwa ki. 16 Nala
kpam dem, i woko katyashi a asu u ama, tsạrạ a wene manyan ma shinga ma ɗe a cikpala
Tata u ɗe u ɗa wạri a zuba.”

Uwenishike u Yesu a kaci ka Mele

17 Yesu doki u danai, “Kotsu i wene yavu tuwạ ɗa n tuwại tsạrạ n wacinsa Mele ma
Musa† ko kpam uwenishike u ntsumate wa. N tuwạ n wacinsa i'ya wa, shegai n tuwạ
tạ tsạrạ ili i'ya a danai vi i shaɗangu. 18 Mayun ɗa ma tonuko ɗạ, ili i'ạ la ya puwạn a
Mele mi wa, she a'ayin a ɗa zuba n likimba a kotsoi. Ko uɗyani u kenu ko u kenukulu
wạ la wa puwạn wa, she ili i na yi i shaɗangu. 19 Adama a nala, gbạ uza ɗa baci u goroi
mele ma kenukulu a asuvu a Mele hal u wenishikei ama a yain dem nala, a ka gonuko
yi tạ dem uza u kenukulu a tsugono tsu zuba. Shegai uza ɗa baci u tonoi Mele mi mai,
u wenishikei ma kpam, wa tsạrạ tạ asu u shinga a tsugono tsu zuba. 20 U kạnạ tạ utono
u Mele ma Kashilạ u ɗe u lai tyoku ɗa Afarishi n awenishiki a Mele a tsu yan. U la baci
nala wa, n tonuko ɗạ ya uwa a tsugono tsi wa, ko kenu.”

Uwenishike u Yesu a kaci ka upan
(Luka 12:58-59)

21 Yesu doki u danai, “I pana tạ ili i'ya Mele ma Musa ma danai, ‘Kotsu i wuna uma u
vuma gbani wa,’ kpam ‘U kạnạ tạ a kiɗạga uza ɗa baci dem u wunai uma u vuma gbani
ugana.’ ◊ 22 Shegai n tonuko ɗạ, va yan baci upan n uza u vunu, a ka kiɗạga vu tạ ugana.
Vu isạ baci uza u vunu “Katengeshi,” a ka banka vu tạ a asu u Asheshi a Pige.† Vu tonuko
baci uza u vunu “Vạri n kalen wa,” vu yan tạ evu n u ɗa a ka banka vu a akina† a ɗa bawu
a'ạri n utyoku.*
23 “Vạ baci kushani a kapala ka a asuɗarạkpa† a Kuwa ku Kashilạ va nạkạ Kashilạ
kune, kute-kute aku vu ciɓai an uza roku wạri n ukuna a kaci ka vunu, 24 ạsạkạ ve kune
ki a asuɗarạkpa vi, vu ba vu foli uza u niɗe vi, aku vu gono vu yain kune ku vunu.
25 “Vạ baci n ukuna n uza roku hal wa banka vu a asu u afada, darạka vu sheshi n eyi
tun i'ạri a ure kahu i rawa a kuwa ku afada ki. Kawa i rawa baci ɗe, a ka nạkạngu vu tạ
a asu u uza u afada. Eyi kpam u nạkạ adạgạri a ne a banka vu a kuwa ku a'ali. 26 Mayun
n tonuko vu, va wutạ pini a asu vi wa, she a'ayin a ɗa vu tsupai ili i'ya a ka tono vu gbạ.”

Uwenishike u Yesu a kaci ka tsishankala

27 Yesu lyai kapala n kadyanshi, “I pana tạ Mele ma Musa ma danai, ‘Kotsu vu vaku n
uka u uza wa.’ ◊ 28 N tonuko vu, vu wene baci uka, aku vu bankai uma u vunu n ukuna u
gbani, vu yan ɗe la vi tsishankala n eyi a katakasuvu ka vunu. 29 Keshi ka ulyaki ka vunu
ka zuwa vu baci vu yain unyushi u cingi, foɗo ka vu varangu. Wa laka vu tạ tsulobo vu
namba kapashi ka ikyamba i vunu, n u ɗa a ka varangu ikyamba i vunu gbạ a asuvu a
akina. 30 Kukere ku ulyaki ku zuwa vu baci vu yain unyushi u cingi,† kiɗa ka vu varangu!
Wa laka vu tạ tsulobo vu namba kapashi ka ikyamba i vunu, n u ɗa ikyamba i vunu gbạ
ya uwa a asuvu a akina.”

Uwenishike u Yesu a kaci ka upece u iyolo
(Marku 10:11-12; Luka 16:18)

◊ **5:21** Uwt. 20:13; U.Ml. 5:17. * **5:22** Asheshi, alya nkoshi n pige m aza a Yahuda. Shegai kalen ka pige ka ne pini na ka, uza ɗa baci u yain upan wa bana tạ a asu u afada a Kashilạ a asu u ɗa Kashilạ n kaci ka ne wa yanka yi afada n ucira. ◊ **5:27** Uwt. 20:14.

31 Yesu doki u danai, “I pana tạ Mele ma Musa ma danai, ‘Uza ɗa baci dem wa pece
iyolo n uka u ne, u kạnạ tạ u nạkạ yi tagarạda u upece u iyolo.’ 32 Shegai n tonuko ɗạ,
kotsu vu pecene n uka u vunu wa, shegai u vaku baci n vali roku. Vu ạsạkạ yi baci, va
zuwa yi tạ u woko kashankala, nala kpam ko ya baci u zuwa yi, wạ tạ n unyushi u ɗa u
bidyai uka u uza roku.”

Yesu wenishikei a kaci ka utsina

33 Yesu doki u danai, “I pana tạ kpam ili i'ya Mele ma Musa ma danai, ‘Kotsu vu kpạɗạ
ushaɗangu kazuwamgbani ka vunu wa. U kạnạ tạ vu shaɗangu kazuwamgbani ka vu
yain n Magono ma Zuba.’ ◊ 34 N tonuko ɗạ, kotsu vu tsina n ili i roku a'ayin a ɗa baci ya
yan kazuwamgbani wa! Zuba a asu u ɗa Kashilạ kạri ndishi u ɗa. Adama a nala, kotsu vu
tsina n zuba wa. 35 Likimba asu u ɗa a'ene a ne a tsu wunvuga ɗa. Adama a nala, kotsu
vu tsina n likimba wa. Urishelima ilyuci i Magono ma Pige i'ya, adama a nala kotsu vu
tsina n i'ya wa. 36 Kotsu vu tsina n kaci ka vunu wa, kpaci va fuɗa va gonuko kenji ka te
ka vunu pun ko dạn wa. 37 A'ayin a ɗa baci ya yan kazuwamgbani, ili i'ya i gain vu dana
i'ya na koshi, ‘Nala wạri,’ ko tani ‘Nala wa.’ Vu dana baci i'ya i lai la, a asu u uza u cingi
vi ɗa i wutại.”

Yesu wenishikei a kaci ka utsupa tsicingi
(Luka 6:29-30)

38 Yesu doki u lyai kapala n kadyanshi, “I pana tạ ili i'ya Mele ma Musa ma danai, ‘Uza
u foɗo baci utoku u ne a keshi, ko u takpa yi kanga, eyi dem a ka foɗo yi tạ keshi ka ne
ko takpa kanga ka ne.’ ◊ 39 Shegai n tonuko ɗạ, kotsu i tsupa ukuna u cingi u ɗa uza roku
u yanka ɗạ n ukuna u cingi wa. Uza u ɓasa vu baci a kagbaguzu ka ulyaki, kpatalạka yi
ka ire ki dem. 40 Gaawan uza roku u dana tạ vu nusuka yi, aku u tonukoi uza u afada u
wushika yi matogo ma vunu, kotsu vu ạsạnkạ yi dem kunya. 41 Kasoje ka mạtsạ vu baci
vu canka yi ucanga ubana mel u te, canka yi mel u re. 42 Uza u folo vu baci ili i roku, vu
nạkạ yi. Uza roku u bolo baci akopi ara vunu, vu nạkạ yi.”

Ciga atokulalu
(Luka 6:27-28, 32-36)

43 Yesu doki u danai, “I pana tạ ili i'ya ama a danai, ‘Ciga uza u karen u vunu, aku vu
kovi utokulalu u vunu.’ 44 Shegai n tonuko ɗạ i cigi atokulalu a ɗe, i yanka uza ɗa baci
dem wa yan ɗạ mavura gbani-gbani kavasu. 45 I yan baci nala, ya woko tạ mmuku n
maci† n Tata u ɗe ɗa wạri a zuba. U tsu zuwa tạ kaara ka wutạ adama a aza a cingi n aza
a maci. U tsu ro tạ mini a asu u aza ɗa a ka yan ili i shinga n aza ɗa a ka yan ili i cingi.
46 Niɗa ya ciga Kashilạ ka nạkạ ɗạ katsupi ka malen ma manyan ma ɗe, i ciga baci aza ɗa
a ka ciga ɗạ koshi? Ko aza a uwusha u utafa dem nala a tsu yansa! 47 Aje a ɗe a ɗa baci
ya yansạka ili i shinga koshi, i lamgbana n ama ɗa a buwai wa. Ko aza ɗa bawu a revei
Kashilạ a tsu yan tạ dem ili i shinga a asu u aje a le. 48 Adama a nala, u kạnạ tạ i woko
ushaɗangi, tyoku ɗa Tata u ɗe u zuba wạri ushaɗangi.”

6

Uwenishike u Yesu a kaci ka kune

1 Yesu lyai kapala n u wenishiki atoni a ne, “Kiranai a'ayin a ɗa ya yan ili i shinga,
kotsu i yain i'ya adama a ɗa ama a ka wene i'ya a cikpala ɗạ wa. I yan baci nala, ya tsạrạ
katsupi ka malen ma manyan ma ɗe a asu u Tata u ɗe uza ɗa wạri a zuba wa.

2 “Va ne baci aza a unambi kune, kotsu vu fulạ ukakaci tsạrạ ama a pana a reve i'ya va
yan wa, tyoku ɗa aza a maci a kaɓan a tsu yansa a agata a Kashilạ n ire tsạrạ ama a nạkạ
le karingạ.” Mayun n tonuko ɗạ, aza a maci a kaɓan a nala yi a tsạrạ ɗe katsupi ka malen
ma manyan ma le. 3 A'ayin a ɗa baci va ne aza a unambi kune, vu yain ka usokongi,

◊ **5:33** Adkp. 19:12; Mkc. 30:2; U.Ml. 23:21. ◊ **5:38** Uwt. 21:24.

tsạrạ kukere ku ugulạ ku reve ili i'ya kukere ku ulyaki ka yan wa. 4 Nạkạ kune ku vunu
usokongi, Tata u vunu, uza ɗa u revei ili i'ya i'ạri usokongi, wa nạkạ vu tạ katsupi ka
malen ma manyan ma vunu."

Uwenishike u Yesu a kaci ka kavasu (Luka 11:2-4)

5 Yesu doki u danai, "A'ayin a ɗa baci ya yan kavasu, i woko tyoku u aza a maci a kaɓan
wa! A tsu ciga tạ a shamgba a agata a Kashilạ n ire a yain kavasu tsạrạ ama a wene le.
Mayun n tonuko ɗạ, a tsạ ɗe katsupi ka malen ma manyan ma le. 6 A'ayin a ɗa baci va
yan kavasu, uwa a asuvu a kunu ku vunu vu gidạku utsutsu. Vu yain kavasu ubana a
asu u Kashilạ Tata u vunu uza ɗa wạri a asu u usokongi u nala vi. Tata u vunu uza ɗa wa
wene ili i'ya va yan usokongi, wa nạkạ vu tạ katsupi ka malen ma manyan ma vunu.
7 Va yan baci kavasu, kotsu vu woko tyoku u ama ɗa bawu a revei Kashilạ wa. A la tạ
uyan kadyanshi ka bawu kạri n kalen. N a dani Kashilạ ka panạka le adama a kakumạ
ka kadyanshi. 8 Kotsu i woko tyoku u le wa. Tata u ɗe u reve tạ ili i'ya ya ciga kahu gbạm
i weci yi.
9 "Ya yan baci kavasu, i vasi naha:
" 'Tata u tsunu uza ɗa wạri a zuba.
A kirana n kala ka vunu n uwulukpi.
10 Tsugono tsu vunu tsu tuwạ.
Ạsạkạ a yain ili i'ya va ciga a yain a likimba,
tyoku ɗa a ka yansa i'ya a zuba.
11 Ne tsu ilikulya i ara.
12 Vu cimbusukạ tsu unyushi u tsunu,
tyoku ɗa tsu tsu cimbusukạ aza ɗa a tsu nusuka tsu.
[13 Kotsu vu ạsạkạ tsu tsu rukpạ a ukondo wa,
shegai vu wauwa tsu a asu u uza u cingi vi.']*
14 "Mayun ɗa, vu cimbusukạ baci ama unyushi u cingi u le, Tata u vunu u ɗa wạri
a zuba wa cimbusukạ vu tạ dem. 15 Shegai vu cimbusukạ baci ama wa, Tata dem wa
cimbusukạ vu unyushi u cingi u vunu wa."

Uwenishike u Yesu a kaci ka kakuli

16 Yesu doki u danai, "Ya yan baci kakuli, kotsu i wenike kadambula tyoku ɗa aza a
maci a kaɓan a tsu yan wa. A tsu gạcuwunsạ tạ a'eshi a le tsạrạ ya dem reve an a ka yan
kakuli. Mayun n tonuko ɗạ, aza a maci a kaɓan a nala yi a tsạ ɗe katsupi ka malen ma
manyan ma le. 17 Shegai va yan baci kakuli, vu zạdī kenji ka vunu aku vu sawa a'eshi.
18 Adama a nala, uza wạ la wa reve an va yan kakuli wa, she Tata koshi, uza ɗa bawu tsa
wene. U reve tạ gbạ ili i'ya i'ạri usokongi, aya kpam wa nạkạ vu katsupi ka malen ma
manyan ma vunu."

Utsạri a zuba (Luka 12:33-34)

19 Yesu doki u danai, "Zuwukai kaci ka ɗe utsạri a likimba wa. Kpaci karan n urumgbạ
wa nangasa tạ u ɗa, kpam aboki a ka tạsạ tạ a uwa a yain uboki. 20 Shegai zuwukai kaci
ka ɗe utsạri a zuba, a asu u ɗa bawu wa rumgbạ ko tani karan ka nangasa, kpam aboki
a ka fuɗa a ka yan uboki wa. 21 Asu u ɗa baci utsạri u ɗe wạri, nte dem katakasuvu ka ɗe
ka rongo ɗe.

Macikalu ma ikyamba

22 "A'eshi a'ạ tạ tyoku u macikalu ma ikyamba. A'eshi a vunu a lobono baci, ikyamba i
vunu dem ya shaɗangu tạ n katyashi. 23 Shegai a'eshi a vunu a lobono baci wa, ikyamba

* **6:13** Akorongi a cau a roku aza ɗa a purại a tagarạda u Matiyu a korongu tạ idani i "Kpaci tsugono n ucira n tsupige tsu vunu tsa ubana. Ami."

i vunu ya shaɗangu tạ n karimbi. Katyashi ka kạri a asuvu a vunu ka karimbi ka baci, vạ tạ a asuvu a karimbi ka pige.

Kashilạ n utsạri
(Luka 16:13)

24 “Vuma wạ la wa gbashika azakuwa a re wa. Kpaci wa kovo tạ uza u te, aku u cigi uza u te. Ko tani u toni ukuna u uza u te, aku u goro u uza u te. Va fuɗa va gbashika Kashilạ kaɓolo n utsạri wa.”

Kotsu i dambula wa
(Luka 12:22-31)

25 Yesu doki u danai, “N tonuko ɗạ, kotsu i yain kadambula adama a ilikulya n ili i'ya ya so kotsu i rongo n uma wa. Kotsu i yain kadambula adama a ili i'ya ya uka a ikyamba i ɗe wa. Uma u la tạ ilikulya, ikyamba kpam i la tạ aminya. 26 Weɓelei ve nnu n zuba! A tsu ce wa a tsu kapa tani wa. A'ạ nạ mpon ko kuzuwate ku ucanga wa. Gbạ n nala, Tata u zuba u tsu lyatangu le tạ. I reve i lai nnu kalen cika wa? 27 Ya wa fuɗa wa doku kaci ka ne uma a ulapa u uwule u te adama a kadambula?

28 “Ndya i zuwai i'ạri kadambula adama a aminya? Weɓelei tyoku ɗa apạlu a mete a tsu gbonguro. A tsu yan manyan wa, a tsu jilạkạ kaci ka le aminya wa. 29 Shegai n tonuko ɗạ, ko Solomo n tsupige tsu ne gbạ u uka aminya a ikali a ɗa a lobonoi tyoku u a le wa. 30 Kashilạ ka fuɗa baci ka guɓa apạlu a mete a ɗa a'ạri n uma ara, nakpan a vutạlạ le a akina. Ya fuɗa tạ ya wushuku an Kashilạ ka guɓa ɗạ. Kotsu i rongo n upityanangu u kenu wa.

31 “Kotsu i dambula i dana, ‘Ndya tsa lya?’ ko ‘Ndya tsa so?’ ko ‘Ndya tsa uka?’ 32 Ama ɗa bawu a revei Kashilạ alya a tsu dambula n ili i nala yi koshi. Tata u ɗe u zuba u reve tạ ya ciga ili i nala yi gbạ. 33 Ili i'ya i gain i gitạ i zami i'ya tsugono tsu Kashilạ† n ili i'ya wa ciga. Aku ili i'ya i buwai dem a ka nạkạ ɗạ tạ. 34 Kotsu i dambula adama a nakpan wa, kpaci nakpan wạ tạ n kadambula ka kaci ka ne. Kain dem kạ tạ n kadambula ka ne.”

7

I yanka uza afada wa
(Luka 6:37-38, 41-42)

1 Yesu lyai kapala n u wenishiki atoni a ne, “Kotsu i yanka uza u afada wa, adama a ɗa Kashilạ ka yanka ɗạ dem. 2 Kakundatsu ka i yankai aza a ɗe afada, ka dem a ka yanka manyan tyoku ɗa eɗạ dem i yain.

3 “Ndya i zuwai vu wenei macuku ma kenukulu ma mạri a keshi ka utoku u vunu, aku bawu vu wenei kagbukulu ka kạri a keshi ka vunu? 4 Niɗa va fuɗa va tonuko yi, ‘Utoku u vạ, ạsạkạ n takpa vu macuku ma mạri a keshi ka vunu,’ avu tani vu wene kagbukulu ka kạri a keshi ka vunu wa? 5 Avu uza u maci u kaɓan, gitạ ve vu takpa kagbukulu ka kạri a keshi ka vunu. Aku vu fuɗa vu wene kpam vu takpa macuku ma mạri a keshi ka utoku u vunu.

6 “Kotsu i nạkạ nshe ili i'ya i'ạri i Kashilạ wa. A ka fuɗa tạ a yirạlạkpạ a lumusa ɗạ. Kotsu i vutạlạ igbegu i ikebe a kapala ka mburusunu wa, kpaci a ka kpatsa tạ i'ya.”

Folusoi, bolusoi, kuɗusai utsutsu
(Luka 11:9-13)

7 Yesu doki u danai, “Rongoi ufolo, a ka ne ɗạ tạ i'ya i foloi vi. Rongoi ubolo ili i'ya ya ciga, ya tsạrạ tạ. Kuɗusai utsutsu, Kashilạ ka zuwa tạ a giduwukạ ɗạ utsutsu vi. 8 Adama a nala, gbạ uza ɗa baci dem u foloi, a ka ne yi tạ. Uza ɗa baci kpam u boloi, wa tsạrạ tạ. Kpam ama a lya baci kapala n ukuɗusa utsutsu, Kashilạ ka giduwukạ le tạ.

9 “Uza wạ la a asuvu a ɗe maku ma ne ma folo yi burodi, aku u nạkạ yi katali? 10 Ko tani u foli yi kadan, aku u nạkạ yi kali? 11 Eɗạ aza a unyushi u cingi, i tsu nạkạ baci mmuku n ɗe ili i shinga, bele Tata u ɗe uza ɗa wạri a zuba uza u shinga, wa nạkạ tạ ili i shinga a

asu u uza ɗa baci dem u folo yi. 12 Yankai ama tyoku ɗa dem ya ciga a yanka ɗạ. Kalen
ka Mele ma Musa n uwenishike u ntsumate u ɗa gai la vi."

Utsutsu u kenu
(Luka 13:24)

13 Yesu danai, "Uwai a tsugono tsu Kashilạ a utsutsu u kenu. Kpaci utsutsu n ure u ɗa
u tsu banka a akina wạ tạ n upeti cika, kpam u lobono tạ nwalu. Ama ushani a ɗa a tsu
wala pini. 14 Shegai utsutsu u utsạrạ uma u kenu u ɗa, ure vi kpam u wuyana tạ nwalu.
Ama ɗa a ka wala pini a'ạ ushani wa."

Maɗanga n ilimaci i ne
(Luka 6:43-45)

15 Yesu lyai kapala n kadyanshi, "Kiranai nạ ntsumate n kaɓan. Aza ɗa a tsu tuwạ ara
ɗe yavu ncon, shegai a asuvu a le a'ạ tạ n tsicingi yavu nleweni. 16 Ya fuɗa tạ ya reve
le a icun i manyan ma le, tyoku ɗa i tsu reve maɗanga a ilimaci i ne. A tsu ta ilimaci i
kapopi a kawana wa, ko kpam cinwi a kaworo wa. 17 Maɗanga ma shinga ma tsu matsa
tạ ilimaci i shinga, maɗanga ma cingi kpam ma tsu matsa tạ ilimaci i cingi. 18 Maɗanga
ma shinga ma tsu matsa ilimaci i cingi wa, nala kpam maɗanga ma cingi ma tsu matsa
ilimaci i shinga wa. 19 Ama a tsu kapa tạ maɗanga ma ma kpạɗại unạkạ ilimaci i shinga
a varangu ma a asuvu a akina. 20 Nala kpam dem ya fuɗa ya reve ama a icun i manyan
i le."

"N reve ɗạ wa ko kenu!"
(Luka 13:25-27)

21 Yesu doki u danai, "Gbạ aza ɗa a ka isạsạ mu Asheku, Asheku ɗa a ka uwa a tsugono
tsu zuba wa. Ama ɗa koshi a ka uwa a tsugono tsi alya aza ɗa a ka yansa ili i'ya Tata u
vạ u zuba wa ciga. 22 Kain ka afada, ama a ka isạ mu tạ Asheku a le, a dana, 'Tsu yan tạ
kuɓari a asuvu a kala ka vunu, kpam tsu wutukpusạ tạ ityoni i cingi n kala ka vunu, tsu
yansai kpam ikunesavu ushani.' 23 Aku n wushunku le, 'N reve ɗạ wa ko kenu, banka
numu dan, eɗạ aza a uyansa ukuna u cingi!' "

Amai a a'uwa ama a re
(Luka 6:47-49)

24 Yesu danai, "Uza ɗa baci dem u panai kadyanshi ka vạ wa yan manyan n ka, wạ tạ
tyoku u kamai ka kạri n ugboji, uza ɗa u taɗangi kuma ku ne a katali ka upeti. 25 An a roi
mini ma pige, agạtạ a shaɗangusi, uwule kpam u lapai kuwa ki, shegai ka ku rukpạ wa,
kpaci u ma tạ ka a katali ka upeti.
26 "Shegai uza ɗa baci dem u panai kadyanshi ka vạ, aku u 'yuwain ka uyanka manyan,
wạ tạ tyoku katengeshi ka ka mai kuwa ku ne a kayala. 27 A'ayin a ɗa a roi, agạtạ a
shaɗangusi, uwule kpam u lapai kuwa ki, aku ku wạsại."

Ucira u Yesu
(Marku 1:22; Luka 4:32)

28 A'ayin a ɗa Yesu kotsoi kadyanshi ki gbạ, aku kakumạ ka ama ki kạri uyan majiyan
ma uwenishike mi. 29 Wạ tyoku u awenishiki a Mele wa, shegai u wenishike tạ yavu uza
ɗa wạri n ucira.

8

Yesu tạnạsại makutu
(Marku 1:40-45; Luka 5:12-16)

1 A'ayin a ɗa Yesu cipại a masasa mi, aku kakumạ ka ama ka tono yi. 2 Kute-kute
vuma roku uza ɗa wạri makutu u tuwại u kuɗạngi a kapala ka ne, u danai, "Asheku,
vu wushuku baci, tạnạsạ mu."

3 Yesu bạrạkpại kukere ku ne u sawa yi, u danai, ‘N wushuku tạ, tạnạ.” Kute-kute
tsukutu tsi tsu ạsạkạ yi. 4 Yesu rono yi atsuvu, “Kotsu vu tonuko uza wa, shegai wala vu
bana a asu u kaɗarạkpi† u wene vu, aku vu nạkạ kune ku Mele ma Musa ma danai ama
ɗa baci a tạnại a nạkạ. Nala wa wenike tạ ama an n tạnạsạ vu.”

Yesu tạnạsại kagbashi ka katigi
(Luka 7:1-10)

5 Aku Yesu banai a Kafarnahum. An u uwai a ilyuci yi, katigi† ka asoje a Roma† ka
roku ka cina yi u folo yi u ɓạngạ yi. 6 Katigi ki ka danai, “Asheku, mạ tạ n kagbashi ka ka
pana ikyamba, wạ tạ ɗe a kuwa nvain bawu wa fuɗa wa wala. Maɓạlạ mi ma ma foro yi
wạ wa.”
7 Yesu danai, “Ma bana tạ n tạnạsạ yi.”
8 Katigi ki ka wushuki, “Asheku, mpa n rawa vu tuwạ a kuwa ku vạ wa, shegai yan
kadyanshi koshi tsạrạ kagbashi ki ka tạnạ. 9 Azapige a asoje a ɗa pini aza ɗa a tsu tonuko
mu ili i'ya ma yan, mpa kpam mạ tạ n asoje a ɗa n tsu tonuko ili i'ya a ka yan. N tsu tonuko
tạ uza u na, ‘Wala,’ aku u wala. N tonuko kpam uza u niɗe, ‘Tuwạ,’ aku u tuwạ. N tonuko
kpam kagbashi, ‘Yan naha,’ aku tani u yain. N reve tạ udani u vunu wạ tạ dem n ucira.”
10 An Yesu panai nala, aku u yain majiyan. U tonukoi aza ɗa a ka tono yi vi, “Mayun
n tonuko ɗạ, upityanangu u na vi u la tạ gbạ upityanangu u ɗa n wenei a uyamba u
Isara'ila. 11 Ama ushani a ka wutạ tạ a kasana n kalivi a dusuku a lyai kaɓolo n Ibirahi, n
Ishaku, n Yakubu a tsugono tsu zuba. 12 Shegai aza ɗa a'ạri a gain a yain pini a tsugono
tsi, a ka vutạlạ le tạ a asuvu a karimbi. Pini ɗa a ka sạ n ulumusa u a'anga.”
13 Aku Yesu tonukoi katigi ki, “Wala vu bana a kuwa, kagbashi ka vunu ka tạnạ tạ
tyoku ɗa vu pityanangi vi.” Pini a asuvu a ulapa u uwule u nala vi u ɗa kagbashi ki ka
tạnại.

Yesu tạnạsại ama ushani
(Marku 1:29-34; Luka 4:38-41)

14 Pini nala, Yesu banai a kuwa ku Bituru, aku u wenei mma u uka u Bituru vi nvain
n usuɗugbi u ikyamba. 15 Aku u sawa yi kukere, pini nala, maɓạlạ mi ma ạsạkạ yi, u
'yạngại u gitạ yi ufoɓusuko ilikulya.
16 An kuvuli ku yain, ama a tukusoi Yesu aza a ityoni i cingi. N udani u ɗa koshi u tsu
wutukpạ ityoni i cingi yi aku i ạsạkạ le. U tạnạsại dem gbạ aza a mɓạlạ. 17 U yansa tạ ili i
na yi tsạrạ a shaɗangu udani u Ishaya matsumate u ɗa u danai, “U takpai mɓạlạ n tsunu,
kpam u takpa tsu upana u ikyamba u tsunu.” ◊

Ama a ka ciga a toni Yesu
(Luka 9:57-62)

18 An Yesu wenei kakumạ ka ama ka kyawan yi, aku u tonukoi atoni a ne a wala a
pasamgbana kushivạ ki a gono a upashi u niɗe. 19 Kawenishiki ka Mele ka tuwại ara ne,
u danai, “Kawenishiki, ma tono vu tạ a asu u ɗa dem va bana.”
20 Yesu tonuko yi, “Iryanji i'ạ tạ n a'ele a le, nnu kpam a'ạ tạ n ikinda i le. Shegai Mpa
Maku ma Vuma mạ n kuwa ku kaci ku vạ wa, kpam mạ gbạm n a asu u uwunvugusa
wạ.”
21 Aku uza roku a asuvu a atoni a Yesu, u tonuko yi, “Asheku, ạsạkạ ve n ba n ciɗạngu
tata u vạ.”
22 Shegai Yesu tonuko yi, “Tono mu, ạsạkạ akushe a ciɗạngu atoku a le akushe.”

Yesu vakunki aɓali
(Marku 4:35-41; Luka 8:22-25)

23 Yesu uwai a kpatsu kaɓolo n atoni a ne a ka pasa kushivạ. 24 Aku uwule u pige u
'yạngại pini a kushivạ ki, aɓali kpam a ka gbạɗạsạ kpatsu ki hal ka ciga ushumbugu.

◊ **8:17** Isha. 53:4.

Shegai Yesu pini nvain wa lavuta. 25 Aku atoni yi a banai ara ne a 'yaŋgaṣa yi n a salaṣi, “Asheku, wauwa tsu! Tsa shumbugu ɗe!”
26 U wushunku le, “Ndya i zuwai i panai uwonvo naha? Eɗa aza ɗa upityanangu u ɗe u gusai.” U 'yaŋgai u ɓaranai uwule n aɓali yi, aku asu vi paɗai kuwin.
27 Atoni yi a gitai majiyan n a wecemgbeni, “Ucun u vuma u eni u ɗa na vi, hal uwule n aɓali dem a ka panaka yi?”

Yesu taŋaṣai ama a re aza a ityoni i cingi
(Marku 5:1-20; Luka 8:26-39)

28 An Yesu rawai a upashi u kushiva a kaɓon ka uyamba u aza a Garasa, ama roku ama a re aza ɗa a'ari n ityoni i cingi a tuwai ara ne. Ama a na yi a asu u asaun a ɗa a tsu ronguso, kpam uza u tsu fuɗa u wala pini a ure vi wa adama a tsicingi tsu le. 29 Aku a gita yi usalaṣaka n a dansi, “Ndya i zuwai va damgbaraṣa tsu, avu Maku ma Kashila? Vu rawa vu zuwa tsu tsu pana ikyamba bawu a'ayin a ɗa Kashila ka danai a yain wa.”
30 Evu n asu vi, ushiga u mburusunu u ɗa pini wa lina. 31 Ityoni i cingi yi a foloi Yesu, a danai, “Vu wutukpa tsu baci a asuvu a ama a na yi, vu aṣaka tsu tsu uwa a asuvu a mburusunu n nala mi.”
32 Aku u tonuko le, “Walai!” Ityoni i cingi yi a aṣakai ama yi a ba a uwai a asuvu a mburusunu mi. Pini nala, mburusunu mi gba a sumai a uwai a kushiva a kuwai pini.
33 Aliniki yi a sumai a banai a ilyuci a tonukoi ama ili i'ya i gitai, kaɓolo n ili i'ya i gitai n ama a re aza a ityoni i cingi yi. 34 Aku ama a ilyuci yi gba a wutai a ba a cinai Yesu, an a wene yi, a folo yi u aṣaŋka le uyamba u le.

9

Yesu taŋaṣai kawunu
(Marku 2:1-12; Luka 5:17-26)

1 Yesu uwai a kpatsu, aku u gonoi a ilyuci i ne. 2 An u rawai pini, ama roku a tuko yi kawunu nvain a kajiba. An u wenei upityanangu u ama ɗa a canga yi vi, aku u tonukoi kawunu ki, “Maku, gbama asuvu, a cimbusuka vu ɗe unyushi u cingi u vunu.”
3 Aku awenishiki a Mele a roku a ka dansa utyoku u le, a danai, “Vuma na wa yan kadyanshi yavu aya Kashila!”
4 Yesu tani u reve ta ili i'ya a ka yawunsa, aku u wece le, “Niɗa ya yan uyawunsa u tsicingi a asuvu a atakasuvu a ɗe? 5 Ndya i lai shana ɗa a ka dana, ‘A cimbusuka vu ɗe unyushi u cingi u vunu,’ ko ‘'Yaŋga vu wala’? 6 Shegai ma wenike ɗa ta an Mpa Maku ma Vuma† mari n ucira a likimba u ɗa ma cimbusa unyushi u cingi.” U tonukoi kawunu ki, “'Yaŋga vu bidya kajiba ka vunu vu wala a kuwa.” 7 Aku vuma vi u 'yaŋgai u lazai a kuwa. 8 An ama yi a wenei nala, aku a ka yan majiyan kpam a cikpai Kashila an u nakai uza roku ucun u ucira u na.

Yesu isai Matiyu
(Marku 2:13-17; Luka 5:27-32)

9 An Yesu aṣakai asu vi, aku u wenei vuma roku uza u kala Matiyu ndishi a kakinda ka uwusha u utafa. Aku u tonuko yi, “Tono mu.” U 'yaŋgai u tono yi.
10 Pini nala, Yesu n atoni a ne a tuwai a ka lya ilikulya a kuwa ku Matiyu. Awushi a utafa† n aza a unyushi a tuwai a ɓolomgbonoi pini a asu vi ushani. 11 An Afarishi a wenei nala, aku a wecei atoni a ne, “Ndya i zuwai kawenishiki ka ɗe ka lya kaɓolo n icun i ama a na?”
12 An Yesu panaka le, aku u wushunku le, “Aza ɗa a'ari n alafiya a ka ciga uza u agumaa wa, she aza a mɓala. 13 Walai i ba i rotsongusu kalen ka Tagarada u Kashila u ɗa u danai, ‘N u ɗa ya yanka mu uɗaraakpa, n la ta uciga i woko aza a asuvayali a asu u atoku a ɗe.’ N tuwa adama a ɗa ma isa aza a maci a tono mu wa, shegai aza a unyushi u cingi.” ◊

◊ **9:13** Hos. 6:6.

Keci a kaci ka kakuli
(Marku 2:18-22; Luka 5:33-39)

14 Kain ka te, atoni a Yahaya Kalyuɓugi a tuwại ara Yesu a wece yi, “Niɗa ạtsu n Afarishi
tsa yansa kakuli, shegai atoni a vunu a ka yansa wa?”
15 U wushunku le, “Aje a valisavu a ka namgba katsumạ a'ayin a ɗa wạri kaɓolo n ele
wa. Shegai a'ayin a'ạ tạ utuwạ a ɗa a ka bidya valisavu vi a mere ma le, a'ayin a nala a
ɗa a ka yan kakuli.
16 “Vuma wa paɗara kunya ku cau n kakashi ka savu wa. U yan baci nala, kakashi ka
savu ki ka pạɗạ tạ ka zuwa kunya ku cau ki ku doku ku kara. Hal gbạm u lai ukara u
cau vi. 17 Vuma wa tsungu mini ma cinwi† ma savu a kadele ka ukpan ka cau wa. Kpaci
ma shita baci ma tạsạ tạ kadele ki, aku mini ma cinwi mi ma wotsongu. Shegai a tsungu
mini ma cinwi ma savu a kadele ka savu. Pini nala, gbạ kadele ki n mini ma cinwi mi a
ka lobono tạ.”

Makere ma ma kuwại n uka uza u mɓạlạ
(Marku 5:21-43; Luka 8:40-56)

18 An Yesu wạri a kadyanshi, aku uzapige u kagata ka Kashilạ u tuwại ara ne, u kuɗạngi
a kapala ka ne u danai, “Maku ma vạ makere ma kuwạ ɗe gogo-na. Vu tuwạ baci vu
taɗanku yi kukere wa 'yạngạ tạ.” 19 Aku Yesu n atoni a ne a 'yạngại a tono yi.
20 Uka ɗa wa lạlạ mpasa hal ayen kupa n a re u tuwại a kucinạ ku Yesu, aku u sawai
kaletsu ka kunya ku ne. 21 Kpaci u yawunsa tạ a katakasuvu ka ne, u danai, “Ko kunya
ku ne ka baci n sawai koshi, ma tạnạ tạ.”
22 An Yesu kpatalai u wene yi, aku u danai, “Uka, gbama asuvu, upityanangu u vunu
u tạnạsạ vu ɗe.” Kute-kute aku uka vi u tạnại.
23 An Yesu rawai a kuwa ku uzapige ki, aku u wenei a ka fulusạ ugbali u ukpạ n ama
ushani a ka sạ. 24 Aku u tonuko le, “Ya dem wutạ. Makere mi ma kuwạ wa, alavu a ɗa yi!”
Shegai ama yi a ka dosuso yi idyoshi i magori. 25 An a wutukpại ama yi, aku Yesu banai
a asu u ɗa makere mi mạri nvain. U kạnại kukere ku ne, aku u makere mi ma 'yạngại.
26 Pini nala, alabari a ne a tamburai ko nte wa a asuvu a uyamba vi.

Yesu tạnạsại arumbạ ama a re

27 An Yesu ạsạkại asu vi, eyi pini n u wali, aku arumbạ ama a re a gitạ yi utono n a
salạsi, “Maku ma Dawuda, pana asuvayali a tsunu!”
28 An u uwai a kuwa, aku arumbạ yi a tuwại ara ne. U wece le, “I wushuku ma fuɗa
ma zuwa ɗạ i fuɗa i wene?”
A wushuki, “Eye, Asheku.”
29 Aku u sawai a'eshi a le, u danai, “Adama a upityanangu u ɗe, nala wa woko.”
30 Kute-kute a'eshi a le a kukpại a wenei asu. Shegai u rono le atsuvu cika u danai, “I
tonuko uza ukuna u na vi wa.” 31 Shegai a tamburai uyamba vi gbạ n a yanyi alabari a
ne.

Yesu tạnạsại kabebe

32 Ama a re yi n a lazi, aku ama roku a doku a tukoi Yesu kabebe, uza ɗa ityoni i cingi
i kạnại i ɓishinka yi kadyanshi. 33 An u wutukpại ityoni i cingi yi, aku vuma vi u yain
kadyanshi. Aku kakumạ ka ama ki ka yan majiyan, a danai, “Kotsu tsu wene ukuna a
Isara'ila naha wa.”
34 Shegai Afarishi a danai, “Magono ma ityoni i cingi ma ma nạkạ yi ucira u uwutukpạ
le.”

Yesu panai asuvayali a ama
(Marku 1:39; Luka 4:44)

35 Yesu kyawunsa tạ gbạ ilyuci n une n u wenishiki a agata a Kashilạ n u yanyi kuɓari
ku tsugono tsu Kashilạ. U tạnạsạ tạ dem aza a mɓạlạ icun kau-kau n aza ɗa a ka pana
ikyamba. 36 An u wenei kakumạ ka ama kạri udoku n ka doki, aku katakasuvu ka ne ka

shaɗangi n asuvayali, kpaci a dambula tạ cika kpam uɓạngạ wạ la wa. Tyoku u ncon n ɗa bawu mạri n kaliniki ɗa a'ạri. 37 Aku u tonukoi atoni a ne, “Manyan ma ukapa mạ tạ ushani, shegai ayain a manyan yi kenu ɗa a'ạri. 38 Adama a nala, foloi Magono ma Zuba uza u manyan ma ukapa mi u tuko aza a ukapa, a yanka yi manyan ma ukapa mi.”

10

Yesu ɗangạsai atoni kupa n ama a re
(Marku 3:13-19; Luka 6:12-16)

1 Yesu isại atoni a ne kupa n ama a re, u nạkạ le ucira u ɗa a ka wutukpạ ityoni i cingi a tạnạsạ kpam aza a mɓạlạ.

2 Uza u kagitạ aya Simo uza ɗa dem a tsu isạ Bituru, n Andurawu utoku u ne eyi dem kasuki† ka. Nala dem Yakubu maku ma Zabidi n utoku u ne Yahaya. 3 N Filibu, n Batalamawu, n Toma, n Matiyu kawushi ka utafa, n Yakubu maku ma Halfa, n Tadawu ele dem asuki a ɗa. 4 Aza ɗa a buwai vi alya Simo Ziloti,* n Yahuza Isikariyoti uza ɗa u tuwại u neke yi.

Yesu suki Kupanamere vi
(Marku 6:7-13; Luka 9:1-6)

5 An Yesu suki Kupanamere† vi, u tonuko le tạ ili i na yi, “Kotsu i bana a asu u Awulawa ko tani i uwa a ilyuci i Samariya† wa. 6 A asu u aza a Isara'ila koshi ɗa ya bana, kpaci tyoku u ushiga u nlala n ɗa n puwạin ɗa a'ạri. 7 A'ayin a nwalu yi, i tonusuko le tsugono tsu zuba tsu yan ɗe evu. 8 I tạnạsạ aza a mɓạlạ, i 'yạngạsạ akushe, i tạnạsạ aza ɗa a'ạri n tsukutu, kpam i wutukpạ ityoni i cingi. Gbani ɗa i wushai, nala kpam dem ya nạkạ bawu a tsupa ɗạ. 9 Kotsu i bidya ikebe ko zinariya, ko azurufa ko tani urim u shili wa. 10 Kotsu i bidya katsạn ko matogo ma ire, ko akpata, ko kalangu wa. Ama ɗa ya ɓạngạ vi a ka nạkạ ɗạ tạ ili i'ya ya ciga.

11 “A ilyuci i'ya baci dem i uwai, i zami vuma u maci i rongo pini a kuwa ku ne hal ubana a'ayin a ɗa ya laza. 12 A'ayin a ɗa baci ya uwa a kuwa, i dana, ‘Azakuwa, ndishi n shinga n rongo n ạɗạ.’ 13 Ama yi a wusha ɗạ baci, ạsạkại ndishi n shinga n ɗe n rongo pini. Shegai a wusha ɗạ baci wa, ạsạkạ ndishi n shinga mi n gono ɗạ. 14 Kpam kuwa ko tani ilyuci i'ya baci i uwai aku a 'yuwan ɗạ uryabusa ko a 'yuwan ɗạ upanạka, kạpạtsại kabutạ ka a'ene a ɗe i ạsạkạ asu vi. 15 Mayun n tonuko ɗạ, kain ka afada, Kashilạ ka pana tạ ama a Sodom† n Gomora† asuvayali cika hal a lai tyoku ɗa wa pana ama a ilyuci i nala yi!”

Upana u ikyamba u ɗa wa tuwạ
(Marku 13:9-13; Luka 21:12-17)

16 Yesu lyai kapala n kadyanshi, “Mpa na ma suku ɗạ tyoku u ncon a mere ma nleweni. I woko aza a ugboji tyoku u kali, kpam i woko aza ɗa a'ạri yuwu tyoku u a'aɗya. 17 She i kirana, kpaci a ka kạnạ ɗạ tạ a banka ɗạ a asu u Asheshi a Pige, a bawan ɗạ a asuvu a agata a Kashilạ. 18 A rono ɗạ ubana a kapala ka igomuna nạ ngono, kpaci eɗạ atoni a vạ a ɗa. Nala wa woko tạ ure u ɗa ya yanka le kadyanshi ka vạ kpam hal likimba u reve n ka. 19 Shegai a'ayin a ɗa baci a kạnạ ɗạ vi, kotsu i dambula a ili i'ya ya dana ko tani tyoku ɗa ya dana i'ya wa. A'ayin a nala yi Kashilạ ka nạkạ ɗạ tạ ili i'ya ya dana. 20 Shegai kadyanshi ka ya dansa vi ka ɗe ka wa, Kulu ku Tata u ɗe ka ka dansa a asuvu a ɗe.

21 “Ama a ka neke tạ atoku a le a wuna le. Nala dem isheku ya yanka mmuku n le. Mmuku kpam n 'yạngạsạkạ isheku i le hal a zuwa a wuna le. 22 Ama gbạ a ka 'yuwan ɗạ tạ adama a kala ka vạ. Shegai gbạ ama ɗa baci dem a pityanangi hal ubana a makorishi, a ka wauwa le tạ. 23 Ilyuci i'ya baci dem ama a 'yuwan ɗạ, i darạka i bana a ilyuci i roku.

---

* **10:4** Kalen ka kala ka Ziloti ka uza ɗa wạri n maluwa ma uyan ili cika.

Mayun n tonuko ɗạ, kahu i kyawan ilyuci ilyuci i Isara'ila gbạ, Maku ma Vuma ma tuwạ tạ.
24 “Karotsongishi ka tsu la kawenishiki ka ne wa, ko tani kagbashi ka lai uzakuwa u ne wa. 25 U rawa tạ ɗa karotsongishi ka woko tyoku u kawenishiki ka ne, kagbashi kpam ka woko tyoku u uzakuwa u ne. A isạ baci Mpa uza ɗa mạri uzakuwa, ‘Magono ma ityoni i cingi;’ wata, Ba'alzabu,† eɗạ aza a kuwa a vạ tani ndya a ka isạ ɗạ?”

Uza ɗa u gain a pana uwonvo (Luka 12:2-7)

26 Yesu danai, “Panai uwonvo u ama a nala yi wa, kpaci ili i'ya baci dem i'ạri usokongi gogo-na ama a ka tuwạ tạ a ka reve i'ya. 27 N tonuko ɗạ tạ ukuna u na vi a karimbi, shegai ma ciga tạ i tonuko le i'ya a katyashi. Ili i'ya baci ya pana ma dansa n tsubini a atsuvu a ɗe, i dana i'ya cika a zuba u kukpạ ama a pana.
28 “Kotsu i pana uwonvo u aza ɗa a ka wuna ɗạ wa. Ikyamba i ɗe i'ya koshi a ka wuna, shegai a ka sawa uma u ɗe wa. Kashilạ ka koshi ya pana uwonvo, kpaci aya uza ɗa wa fuɗa wa nangasa gbạ uma n ikyamba a akina. 29 Mberikele n re n ɗa a tsu denge kanini ka te,† shegai gbạ n nala, ma te mạ la ma kuwạ bawu Tata u ɗe u revei n ma wa. 30 Kashilạ ka reve tạ gbạ ko kenji ka yain ka kạri a kaci ka vunu. 31 Adama a nala kotsu i pana uwonvo wa, kpaci tsupige tsu ɗe tsu la tạ tsu mberikele ushani.

Tonuko ama ukuna u Kawauwi (Luka 12:8-9)

32 “Uza ɗa baci dem u tonukoi aza roku eyi uza u vạ u ɗa a kapala ka ama, mpa dem ma tonuko tạ Tata u vạ u zuba uza nala vi katoni† ka vạ ka. 33 Shegai vu 'yuwan mu baci, mpa kpam ma tonuko tạ Tata u vạ u zuba avu uza u vạ ɗa wa.”

Ndishi n shinga n ɗa n tukoi wa (Luka 12:51-53; Luka 14:26-27)

34 Yesu lyai kapala n kadyanshi, “Kotsu i bidya a asuvu a atakasuvu a ɗe i dana ndishi n shinga n ɗa n tukoi a likimba wa. N tuwạ tsạrạ n tuko ndishi n shinga wa, shegai kushulu. 35 N tuwạ tạ n ‘zuwa uza u yain tsilala n asheku a ne, makere ma yain tsilala nạ mma u ne, kajene kpam ka yain tsilala n anuku a le. 36 Atokulalu a ka yan tạ pini a asuvu a kumaci ku ɗe!’ ◊
37 “Gbạ aza ɗa baci a lai uciga asheku n anuku a le kapala nạ mpa, a rạtsa a woko atoni a vạ wa. Gbạ aza ɗa baci a ka ciga mmuku n le kapala nạ mpa, a rạtsa a woko atoni a vạ wa. 38 Vu canga baci mawandamgbani† ma vunu vu tono mu wa, vu rạtsa vu woko katoni ka vạ wa. 39 Gbạ uza ɗa baci wa kirana n uma u ne, wa namba tạ u ɗa. Uza ɗa tani u nambai uma u ne adama a vạ, wa wauwa tạ u ɗa.”

Katsupi ka malen ma manyan ma (Marku 9:41)

40 Yesu danai, “Uza ɗa baci dem u wusha ɗạ, mpa u wushai. Uza ɗa baci kpam u wusha mu, u wusha tạ uza ɗa u suku mu. 41 Uza ɗa u wushai matsumate adama a ɗa matsumate mi ma yanka yi kadyanshi ka Kashilạ, Kashilạ ka nạkạ yi tạ katsupi ka malen ma manyan ma ne dere n matsumate mi. Uza ɗa baci kpam u wushai vuma u maci adama a ɗa vuma u nala vi wạri uza u maci, a ka nạkạ yi tạ katsupi ka malen ma manyan ma ne dere n vuma u maci nala vi. 42 Uza ɗa baci u nei katoni ka kenu ka vạ mako ma mini adama a ɗa wạri katoni ka vạ, mayun n tonuko ɗạ, vuma u nala vi wa tsạrạ tạ katsupi ka malen ma manyan ma ne.”

† **10:29** Kondo “Anini” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ. ◊ **10:36** Mik. 7:6.

11

Yesu n Yahaya Kalyuɓugi
(Luka 7:18-35)

1 An Yesu kotsoi utonuko Kupanamere yi ukuna u na vi, aku u ạsạkại a asu vi u banai
a ilyuci a asuvu a Galili tsạrạ u wenishike u yain kpam kuɓari.
2 Yahaya Kalyuɓugi wạ tạ a asuvu a kuwa ku a'ali. An u panai ili i'ya Kirisiti wa yansa,
aku u suki atoni a ne a roku ama a re. 3 A ba a wece yi, "Aɗa uza ɗa wa tuwạ vi, ko tsu
vana uza roku?"
4 U wushunku le, "Walai i tonuko Yahaya ili i'ya i wenei n ili i'ya i panai. 5 Arumbạ
a wene tạ, awunu kpam a wala tạ, nkutu n tạnạ tạ, agulani a pana tạ, akushe kpam
a 'yạngại a gonoi n uma. A yanka tạ aza a unambi kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga.
6 Kashilạ ka zuwuka tạ uza ɗa bawu u 'yuwan mu adama a ili i'ya n yain unạ u shinga."
7 An atoni a Yahaya a lazai, aku Yesu gitại uyanka ama yi kadyanshi ka Yahaya, u
danai, "An i banai a kakamba ki, ucun u vuma u eni u ɗa i banai uwene? Wạ tyoku u
asomini a ɗa uwule u tsu purusạ a asu u ɗa baci dem u lapanai? 8 Ucun u vuma u eni
u ɗa i banai uwene? Vuma ɗa u ukai aminya a ikali? Aza ɗa a tsu uka aminya a ikali a
a'eɓile a ngono a ɗa a'ạri. 9 Ya i banai uwene? Matsumate ma? Eye. N tonuko ɗạ u la tạ
matsumate. 10 Tagarạda u Kashilạ u yan tạ kadyanshi a kaci ka ne,
" 'Ma suku tạ katsumate ka vạ a kapala ka vunu,
uza ɗa wa lapuluka vu ure.' ◊
11 "Mayun n tonuko ɗạ, Yahaya Kalyuɓugi u la tạ gbạ uza ɗa baci wạri n uma. Shegai
uza u kenukulu gbạ a asuvu a tsugono tsu zuba u la yi tạ. 12 Ili i'ya i bidyai a'ayin a ɗa
Yahaya Kalyuɓugi tuwại hal utuwạ gogo-na, tsugono tsu zuba tsạ tạ udoku ucira, kpam
ya dem wa moɗono tạ tsạrạ u uwa tsa.* 13 Gbạ ntsumate n Mele ma Musa a dana tạ
ukuna u tsugono tsu Kashilạ hal utuwạ a'ayin a Yahaya. 14 I wushuku baci n ele, Yahaya
vi aya Iliya† matsumate ma ya vana vi. 15 I'ạ baci n atsuvu, panai!
16 "Niɗa ma dansa ukuna u ama a gogo-na? Ndya a rotsoi? A'ạ tạ tyoku u mmuku n ɗa
mạri ndishi a kuden, n a ikạmgbạni,
17 " 'Tsu fulạkạ ɗạ tạ ugbali,
shegai i 'yuwain kuje!
Tsu shipuka ɗạ ushipa u ukpạ,
shegai i sạ wa!'
18 "An Yahaya tuwại, u laɓa ulya ilikulya wa, u so tani mini ma cinwi wa, aku i danai,
'Wạ tạ n ityoni i cingi!' 19 Shegai an Mpa Maku ma Vuma ma lya nạ n soyi, aku i danai,
'Kalyai ka n kasoi, kpam kaje ka aza a uwusha u utafa n aza a unyushi u cingi ka.' Ugboji
u tsu wenike tạ kaci ka ne a asu u manyan ma maci ma u tsu yansa."

Yesu ɓongoi ama
(Luka 10:13-15)

20 A ilyuci i'ya Yesu yansai ikunesavu i ne cika, ama yi a 'yuwan tạ ukpatala a gono a
asu u Kashilạ. U gitạ le uɓongo, 21 "Ter ɗe, aza a Korasinu! Ter ɗe, aza a Besaida! A da
baci ikunesavu i'ya n yain a asuvu a ɗe i'ya n yain a Taya n Sida, an a'ạri a kpatala ɗe
caupa. A uka tạ akashi a rongoi a upoluso kakomo, tsạrạ a wenike an a kpatalai a ạsạkại
unyushi u cingi u le! 22 N tonuko ɗạ, kain ka afada, Kashilạ ka laka tạ uyanka ama a
Taya n Sida ajebigi kapala n ạɗạ! 23 Eɗạ kpam aza a Kafarnahum, 'yạngạsạ ɗa wạ a ka
'yạngạsạ ɗạ a zuba? A ka vutạlạ ɗạ tạ a asuvu a akina! A da baci ikunesavu i'ya a yain
ara ɗe i'ya a yain a Sodom, an wạri wa buwa tạ pini hal n gogo-na. 24 N tonuko ɗạ, kain
ka afada, Kashilạ ka pana tạ iyali i Sodom kapala n ạɗạ!"

◊ **11:10** Mal. 3:1. * **11:12** Ure u roku u ɗa va reve udani u aza a Heline vi u ɗa: "kpam aza a cingi a ka shilạkạnạkạ tsa tsạrạ a wushi tsa n ucira."

Yesu nạkại ama uwunvuga (Luka 10:21-22)

25 A'ayin a nala yi, Yesu danai, “Tata, Magono ma zuba n likimba, n cikpa vu tạ, kpaci
vu sokongu tạ ukuna u na vi a asu u aza a ugboji n arevi, shegai vu wenikei u ɗa a asu u
aza ɗa bawu a revei ili. 26 Tata, nala vu wenei u gain vu yain!
27 “Tata u vạ u nạkạ mu tạ ili yi gbạ. Uza wạ la u revei Maku mi wa, she Tata vi. Kpam
uza wạ la u revei Tata vi wa, she Maku mi n uza ɗa Maku mi ma ɗangạsai u tonuko.
28 “Tuwại ara vạ, gbạ ɗe aza ɗa a wowoi n ucanga wa arạji, ma nạkạ ɗạ tạ uwunvuga.
29 Panạka numu, tsạrạ i woko ama a vạ. Tuwại i rotsongusu ara vạ, kpaci mpa mạ tạ n
uvakunku kaci kpam ya tsạrạ tạ uwunvuga. 30 Uwenishike u ɗa n danai i wushuku n u
ɗa vi, wạ tạ shana, kpam ucanga u vạ u rạzugbạ wa.”

12

Yesu ɗa Asheku a kain ka Ashibi (Marku 2:23-28; Luka 6:1-5)

1 Kain ka te n kain ka Ashibi,† Yesu n atoni a ne a ka wala a mere ma ashina a ilya.
Atoni a ne a ka pana kambulu, aku a gitại ukoɗuso aratu a ilya n a yuruwi n a takumi.
2 An Afarishi a wenei nala, aku a tonukoi Yesu, “U gan atoni a vunu a yain nala wa! Mele
ma kain ka Ashibi ma ɓishinka tạ uyan manyan n kain ka Ashibi.”
3 Yesu wushuki, “Ma wundya i yan kạneshi u ili i'ya Dawuda n aje a nwalu a ne a yain
an a ka pana kambulu vi? 4 U uwai a Kuwa ku Kashilạ u takumai iburodi i uwulukpi,
ko an u wokoi Mele ma ɓishinka tạ a takuma i'ya. Aɗarạkpi a ɗa koshi a wushunki a
takuma u ɗa. ◊ 5 Ma wundya i yan kạneshi u Mele ma Musa ma ma danai aɗarạkpi a ɗa
koshi a ka yan manyan a Kuwa ku Kashilạ n kain ka Ashibi ki? Shegai ko uza wạ la u
danai a nusuka mele ma Ashibi wa. 6 N tonuko ɗạ, uza ɗa u lai Kuwa ku Kashilạ aya pini
naha. 7 A da baci i revei kalen ka Tagarạda u Kashilạ u na vi, ‘N la tạ uciga i woko aza a
asuvayali a asu u atoku a ɗe, n u ɗa ya yanka mu uɗarạkpa,’† ◊ i'ạri ya kiɗạga ama a na
yi aza ɗa bawu a'ạri n unyushi ugana wa. 8 Adama a nala, mpa Maku ma Vuma Asheku
a ɗa, hal n a kain ka Ashibi dem.”

Yesu tạnạsại vuma ɗa ili i soi kukere (Marku 3:1-6; Luka 6:6-11)

9 An Yesu ạsạkại a asu vi, aku u ba u uwai a kagata ka Kashilạ ka kạri evu. 10 U cina tạ
pini vuma ɗa ili i soi kukere. Afarishi a zuwuka yi a'eshi tsạrạ a tsạrạ ili i'ya a ka sapula
yi n i'ya, aku a wece yi, “Wạ dere a tạnạsạ vuma n kain ka Ashibi?”
11 U wushunku le, “I'ạ baci n macon† aku ma rukpại a ilyukoi n kain ka Ashibi, ya
wutukpạ ma wa? Mayun tani ya wutukpạ tạ ma. 12 Ama a la tạ ncon kalen, adama a
nala, dere ɗa a yain ili i shinga n kain ka Ashibi.”
13 Yesu tonukoi vuma vi, “Bạrạkpạ kukere ku vunu.” An u bạrạkpại kukere ki, aku ku
gonoi mai tyoku ku ire ki. 14 Pini nala, Afarishi yi a wutại a ka sheshe tyoku ɗa a ka wuna
Yesu.

Kagbashi ka Kashilạ ka ɗangạsai

15 Yesu reve tạ ili i'ya Afarishi a ka yawunsa, aku u ạsạkại asu vi. Ama ushani a tono
yi, kpam u tạnạsạ tạ gbạ aza a mɓạlạ. 16 Shegai u ronoi ama yi atsuvu kotsu a tonuko
uza ko eyi yayi wa. 17 U yan tạ ili i na yi tsạrạ a shaɗangu ili i'ya Kashilạ ka danai a unạ
u Ishaya matsumate:
18 “Kagbashi ka vạ ka na, uza ɗa n ɗangạsai.
Ma ciga yi tạ, kpam u zuwa mu tạ n panai kayanyan cika.
Ma nạkạ yi tạ Kulu ku vạ,

◊ **12:4** 1 Sam. 21:1-6. ◊ **12:7** Hos. 6:6.

kpam wa tonuko tạ gbạ iyamba an ukuna u vạ wạri dere.
19 Wa nanamgbana ko tani u salạsa wa,
ko kpam u yain kuɓari n isali a ire wa.
20 Wa koɗuso asomini a ɗa a kạtạlạsại wa,
wa cimbusạ tani macikalu ma ma ciga ucimbạ wa.
Nala wa rongo uyansa hal she ukuna u ɗa wạri dere u lya kaci ka ukuna u cingi.
21 Iyamba gbạ a ka zuwa tạ uma u le ara ne.” ◊

Yesu n Ba'alzabu
(Marku 3:20-30; Luka 11:14-23)

22 Aku ama roku a tukoi Yesu karumbạ kpam kabebe ka, adama a ityoni i cingi. Aku Yesu tạnạsại vuma vi, kute-kute u gitại kadyanshi kpam u wenei asu. 23 Gbạ ama yi a yain majiyan, a danai, “Gaawan vuma u na vi Maku ma Dawuda ma, Kirisiti Kawauwi!”
24 An Afarishi a panai nala, a wushunku le, “U wutukpạ tạ ityoni i cingi kpaci magono ma le Ba'alzabu u nạkạ yi tạ ucira u ɗa wa yan nala.”
25 Yesu reve tạ ili i'ya a ka yawunsa, aku u tonuko le, “Uyamba u ɗa baci u pecei kaci ka ne n u shilạkạni, u ɗa wa ɓạrạkpạ wa. Kpam ilyuci ko kuwa ka baci ku pecei n ku shilạkạni, ka rukpạ tạ! 26 Kanangasi ka wutukpạ baci Kanangasi,* nala u wenike tạ tsugono tsu ne tsu pece tạ aɓon aɓon, kpam tsa ɓạrạkpạ wa aku tsu rukpạ. 27 I da n wutukpạ tạ ityoni i cingi adama a ɗa Ba'alzabu nạkạ mu ucira u ɗa ma yan nala. Nala baci, ya nạkại atoni a ɗe ucira u ɗa a ka wutukpạ le dem? Ili i'ya atoni a ɗe a tsu yan i wenike tạ an kadyanshi ka i tsu yansa a kaci ka vạ kạ dere wa. 28 Shegai mpa ma wutukpusạ baci ityoni i cingi n Kulu Keri ku Kashilạ, tsugono tsu Kashilạ tsa tsu tuwạ ɗe la vi a asuvu a ɗe.
29 “Uza wa ciga baci u uwa a kuwa ku uza u ucira u yain uboki, she u mạtsạ u sira ve uza u ucira vi, aku u fuɗa u yain uboki a kuwa ki.
30 “Uza ɗa baci bawu wạri a asu u vạ, tsilala tsa wa yan nạ mpa, uza ɗa kpam bawu wa ɓạngạ mu uciṛangusu, wacinsa ɗa wa wacinsa. 31 N tonuko ɗạ, Kashilạ ka cimbusukạ tạ uza ɗa u nusukai aza roku, hal n uza ɗa wa yan kadyanshi ka cingi† a ukuna u Kashilạ. Shegai Kashilạ ka cimbusukạ uza ɗa wa yanka Kulu Keri kadyanshi ka cingi wa.
32 Kashilạ ka cimbusukạ tạ uza ɗa baci dem u nusukai Mpa Maku ma Vuma n kadyanshi. Shegai Kashilạ ka cimbusukạ uza ɗa wa yanka Kulu Keri kadyanshi ka cingi wa, ili i'ya i bidyai gogo-na hal ubana a'ayin a ɗa a ka tuwạ.”

Maɗanga n ilimaci i ne
(Luka 6:43-45)

33 Yesu lyai kapala n kadyanshi, “I tsu reve tạ maɗanga a ilimaci i ne. Maɗanga ma shinga ma tsu matsa tạ ilimaci i shinga, maɗanga ma cingi kpam ma tsu matsa tạ ilimaci i cingi. 34 Eɗạ a'eku! Eɗạ ama a cingi a ɗa, niɗa ya dana ili i shinga? Unạ u tsu dana tạ ili i'ya i'ạri a katakasuvu. 35 Ama a maci a'ạ tạ n ili i shinga a atakasuvu a le, kpam i'ya a tsu dana. Ama a cingi kpam a'ạ tạ n ili i cingi a atakasuvu a le, ele dem i'ya a tsu dana.
36 N tonuko ɗạ, kain ka afada ya wenike tạ gbạ kadyanshi ka gbani ka i dansai caupa vi.
37 I shinga i'ya baci i dansai, Kashilạ ka dana tạ eɗạ aza a unyushi a ɗa wa. Shegai i cingi i'ya baci i dansai, wa dana tạ eɗạ aza a unyushi a ɗa.”

Ama a wecikei iryoci
(Marku 8:11-12; Luka 11:29-32)

38 Pini nala, awenishiki a Mele n Afarishi a tuwại ara Yesu, a danai, “Kawenishiki, tsa ciga tạ tsu wene iryoci tsạrạ tsu reve an a asu u Kashilạ ɗa vu wutại.”
39 U wushunku le, “I ciga tạ iryoci kpaci eɗạ aza a cingi a ɗa, kpam ya wushuku wa. Shegai iryoci i Inusa† matsumate i'ya ya tsạrạ koshi. 40 Inusa rongo tạ a asuvu a katsumạ

◊ **12:21** Isha. 42:1-4. * **12:26** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

ka kadan ka pige hal gbạ a'ayin a tatsu. Nala kpam wa woko, Mpa Maku ma Vuma ma
rongo tạ a kasaun hal gbạ a'ayin a tatsu. 41 Kain ka afada ama a Niniba† a ka 'yạngạ tạ a
wenike ama unyushi u ɗe. A kpatala tạ a asu u Kashilạ an Inusa yanka le kuɓari. Gogo-na
uza ɗa u lai Inusa aya pini na. 42 Magono ma Sheba uka, wa 'yạngạ tạ u wenike ama
unyushi u ɗe. U yan tạ nwalu ma mɓạri tsạrạ u tuwạ u pana ukuna u ugboji u Solomo n
kaci ka ne. Gogo-na uza ɗa u lai Solomo aya pini na."

Ugono u ityoni i cingi
(Luka 11:24-26)

43 Yesu lyai kapala n kadyanshi, "A'ayin a ɗa baci ityoni i cingi i te i wutại a asuvu a
vuma, i tsu bana tạ a asu u ekpi ubolo asu u ɗa wa wunvuga, shegai wa tsạrạ wa. 44 Aku
u dana, 'Ma gono tạ a kuwa ka n ạsạkại vi!' An u gonoi, aku u cinai uza wạ pini a kuwa
ki wa. A wujumạ ka ɗe sarara a kalai ka. 45 Aku ityoni yi i lazai i ba i tukoi ityoni i cingi i
shindere i roku aza ɗa a la yi tsicingi, aku a rongo pini. Vuma u nala vi wa kotso tạ ndishi
n ne n upana u ikyamba u ɗa u lai u caupa vi. Ili i'ya ya gitạ n ama a cingi a gogo-na ɗa
la vi."

Mma n a'angu a Yesu
(Marku 3:31-35; Luka 8:19-21)

46 Yesu pini a kadyanshi n ama, aku mma u ne n a'angu a ne a rawai. A shamgbai a
uwotsu a da a tonuko yi a ka ciga a wene yi. 47 Aku uza roku u tonuko yi, "Mma u vunu
n a'angu a vunu alya pini a uwotsu a ka ciga a wene vu."
48 U wushunku yi, "Ya mma u vạ? An ya a'angu a vạ?" 49 Aku u sapunki atoni a ne
kukere, u danai, "Mma n a'angu a vạ a ɗa na. 50 Uza ɗa baci wa panạka Tata u vạ u zuba,
aya mma u vạ, n vangu u vạ, n utaku u vạ."

13

Agisani a uza ɗa u wacangusi icun
(Marku 4:1-9; Luka 8:4-8)

1 Kain ka nala ki, Yesu wutại a kuwa ki u banai a ikengi i kushivạ u dusuki wa
wenishike. 2 Kakumạ ka ama ka kyawan yi cika hal ka zuwa yi u uwai a kpatsu u dusuki,
ama yi kpam a shamgbai a kagiɗa. 3 U wenishike le ili ushani n agisani, u danai,
"A yan tạ vuma roku uza ɗa u banai uwacangusu icun a kashina ka ne.* 4 A'ayin a
ɗa wạri a uwacangusu icun yi, aku i roku i rukpại a ure, nnu n kạɗạsại i'ya. 5 I roku
kpam i rukpại a iyamba i atali a asu u ɗa bawu kayala kạri pini ushani. Icun yi i lazai i
binyai, kpaci kayala ka maci kạ pini wa. 6 An kaara ka yain, aku ka runukpai i'ya, kpaci
alu a le a gbonguro cika wa, aku i lazai i ekpei. 7 Icun i roku i rukpại a asu u awana,
an i gbonguroi, aku awana yi a sapusai i'ya. 8 Icun i roku kpam i rukpại a iyamba i
shinga, i wutại i matsai mmuku. Gbạ icun i'ya kacimbi ki ka wacangusi vi, i roku i nạkạ
tạ mmuku amangatawun-amangatawun, i roku tani amangatatsu-amangatatsu, i roku
kpam kamankupa-kamankupa. 9 Uza ɗa baci wạri n atsuvu a upana, u pana."

Ili i'ya i zuwai Yesu tsu dansa n agisani
(Marku 4:10-12; Luka 8:9-10)

10 Aku atoni a ne a wece yi, "Ndya i zuwai vu tsu dansa n ama n agisani?"
11 U wushunku le, "A ɗangạsa ɗạ tạ i reve ili i tsugono tsu zuba i'ya i'ạri usokongi,
shegai aza roku a ka reve ili i'ya i'ạri usokongi vi wa. 12 Kashilạ ka doku tạ ka nạkạ uza
ɗa wạri n ili cika, shegai ama ɗa a bawu a'ạri n ili, a ka namba tạ hal gbạm i kenu i'ya
a'ạri n i'ya vi. 13 Ili i'ya i zuwai n tsu dansa n ele n agisani i'ya:
"A ka weɓele tạ, shegai a ka wene wa,

* **13:3** Icun i'ya a ka dansạka pini na vi, aza a Yahuda a tsu ce i'ya n kushe wa, shegai a wacangusu i'ya.

a ka pana tạ, shegai a ka reve wa.
14 Kazuwamgbani ka Kashilạ ka woko ɗe mayun, tyoku ɗa Ishaya matsumate u danai:
“ ‘Ya panạsa tạ kadyanshi ka vạ,
shegai ya reve wa.
Ya wenishe tạ ili i'ya ma yansa,
shegai ya reve kalen ka ne wa.
15 Kpaci atakasuvu a le a gbama ɗe,
atsuvu a le kpam a ka pana wa.
A kimbạ ɗe a'eshi a le tsạrạ a wene wa,
kpam tsạrạ atsuvu a le a pana wa.
Kpam atakasuvu a le a ka reve wa,
bele a kpatala ara vạ
n tạnạsạ le.’ ◊
16 “Shegai Kashilạ ka zuwuka ɗạ ɗe unạ u shinga, kpaci a'eshi a ɗe a ka wene tạ, atsuvu a ɗe kpam a ka pana tạ! 17 Mayun n tonuko ɗạ, ntsumate ushani n ama a maci a ciga tạ a vana a wene ili i'ya i wenei, a pana kpam ili i'ya i panai, shegai a wene wa, a pana tani wa.

Yesu wutukpại kalen ka agisani ki (Marku 4:13-20; Luka 8:11-15)

18 “Panai mai kalen ka agisani ka icun i'ya a wacangusi vi. 19 Icun i'ya i rukpại a ure vi, alya ama ɗa a panai ukuna u tsugono tsu zuba, shegai a reve u ɗa wa. Aku uza u cingi vi u tuwại u fulại u ɗa a atakasuvu a le. 20 Icun i'ya i rukpại a iyamba i atali tani, alya ama ɗa a panai ukuna vi n mazạngạ, kpam a wushai u ɗa mai. 21 Shegai alu a le a uwa a iyamba cika wa. A ɓạrạkpạ n uwusha ukuna vi wa, an a'ayin a ukondo a rawai adama a ukuna u tsugono vi, aku a rukpại. 22 Icun i'ya i rukpại a asuvu a awana, alya ama ɗa a panai ukuna vi, shegai adama a kadambula ka ili i'ya uma u nambai, n uciga u utsạri u lạpạnạ le. Pini nala, kadambula ki ka gbagbala le hal a kpạɗại unạkạ ilimaci. 23 Icun i'ya kpam i rukpại a iyamba i shinga, alya ama ɗa a panai ukuna u tsugono vi a revei u ɗa mai. A gbonguro tạ hal a matsai mmuku ushani, aza roku amangatawun-amangatawun, aza roku amangatatsu-amangatatsu, aza roku kpam kamankupa-kamankupa.”

Agisani a ilya n akan

24 Yesu doki u yanka le agisani a roku, “Tsugono tsu zuba tsa woko tạ tyoku u agisani a naha: Vuma roku u ɗa u cei ilya a kashina ka ne. 25 Kain ka te n kayin cina ya dem lavuta ɗe, aku utokulalu u ne u tuwại u wacangusi akan pini a asu u ilya vi, aku u lazai. 26 An ilya yi i wutại i gitại ugbonguro ya matsa, aku akan yi dem a gbonguroi. 27 Pini nala, agbashi a vuma yi a tuwại ara ne, a danai, ‘Vu ce tạ ilya i shinga a kashina ka vunu, shegai nte akan a naha a wutại?’
28 “Vuma vi u wushuki, ‘Utokulalu u vạ ɗa u cei a ɗa.’
“Aku a wece yi, ‘Va ciga tsu kapusa a ɗa?’
29 “U danai, ‘Ạsạkại a ɗa pini, kpaci i da baci ya kapusa a ɗa, ya kapusa tạ dem ilya yi. 30 Ạsạkại a ɗa n ilya yi a gbonguro kaɓolo hal ubana a'ayin a ukapa, aku n tonuko ayain a manyan yi: Gitại ve i ɓolomgbono akan yi i sira a ɗa a asu u te, tsạrạ a tuwạ a daɓa a ɗa. Ilya yi kpam i ɓolomgbono i'ya i tuko i'ya a mapon ma vạ.’ ”

Agisani a icun i musta (Marku 4:30-32; Luka 13:18-19)

31 Yesu doki u tonuko le agisani a roku, “Tsugono tsu zuba tsa woko tạ tyoku u agisani a naha: Vuma roku ɗa u bidyai ucun u musta u cei a kashina ka ne. 32 Ucun u kenu u ɗa

◊ **13:15** Isha. 6:9-10.

gbạ gbạ a asuvu a icun, shegai an u gbonguroi, aku u wokoi u pige a asuvu a nwurete gbạ. U wokoi mawurete ma hal nnu n cai pini ikinda a nsaɓu n ne.”

Agisani a yisti
(Luka 13:20-21)

33 Yesu doki kpam u yanka le agisani a roku, “Tsugono tsu zuba tsa woko tạ tyoku u
agisani a naha: Uka roku ɗa bidyai yisti,† aku u vurại u ɗa a akundatsu a pige a tatsu a
kira a mabara u vurại mai hal ku shitai cika.”

Yesu tsu dansa tạ n agisani
(Marku 4:33-34)

34 Yesu tsu dansa tạ n kakumạ ka ama n agisani, u tsu tonuko le ili bawu u
ɓolomgbonuko le n agisani wa. 35 Yan ɗa u tsu yan nala tsạrạ u shaɗangu udani u ɗa
Ishaya matsumate u danai:
“Ma dansa tạ n ạɗạ n agisani,
n tonuko ɗạ ili i'ya i'ạri usokongi tun a'ayin a ɗa Kashilạ ka yain likimba.” ◊

Yesu wutukpại kalen ka agisani a ilya yi

36 An Yesu ạsạkại kakumạ ka ama ki, u uwai a kuwa. Atoni a ne a tuwại ara ne, a danai,
“Tonuko tsu kalen ka agisani a akan a kashina yi.”
37 U wushunku le, “Uza ɗa u cei icun i shinga yi Maku ma Vuma ma. 38 Kashina ki
likimba ɗa, icun i shinga yi kpam alya ama ɗa a'ạri a tsugono. Icun i akan yi kpam alya
aza ɗa a'ạri a asu u uza u cingi vi. 39 Utokulalu uza ɗa u wacangusi icun i akan yi aya
Kalạpạnsi. A'ayin a ukapa yi a ɗa a'ayin a makorishi ma likimba. Ayain a manyan aza
ɗa a ka ɓolomgbono ilya yi, alya atsumate a zuba.
40 “Akan a ɗa a ka ɓolomgbono a daɓa. Nala wa woko a a'ayin a makorishi. 41 Mpa
Maku ma Vuma ma suku tạ atsumate a vạ, kpam a ka wutukpạ tạ gbạ ili i'ya ya tuko
unyushi u cingi hal n aza ɗa a ka yan tsicingi dem a tsugono tsu vạ. 42 Atsumate yi a ka
vutạlạ le tạ a asuvu a kuɗyuku ku akina a asu u ɗa a ka rongo kushen hal n ulumusa u
a'anga. 43 Shegai ama a shinga a ka laɗa tạ yavu kaara a tsugono tsu Tata u le. Uza ɗa
baci wạri n atsuvu a upana, u pana!

Agisani a kuzuwate ku ucanga ka kạri usokongi

44 “Tsugono tsu zuba tsa woko tạ tyoku u agisani a naha: Vuma roku ɗa u tsạrại
kuzuwate ku ucanga ka uza roku u sokongi a kashina. U lapulai u sokongi ka, wa yan
ipeli u ba u dengei gbạ ili i'ya wạri n i'ya, aku u gonoi u tsilai kashina ki.

Agisani a igbegu i ikebe

45 “Tsugono tsu zuba tsa woko tạ tyoku u agisani a naha: Uza u tsilaga u roku ɗa wa
bolo igbegu i ikebe i shinga. 46 An u tsạrại u te u tsulobo cika, u ba u dengei ili i'ya wạri
n i'ya gbạ, aku u ba u tsilai u ɗa n ikebe yi.”

Agisani a ibilili

47 Yesu doki u yanka le agisani a roku u danai, “Tsugono tsu zuba tsa woko tạ tyoku u
agisani a naha: Akạni a adan a roku a ɗa a vutạlại ibilili i le a kushivạ, aku a kạnạsại icun
i adan kau-kau. 48 An ibilili yi i shaɗangi, a wutukpại i'ya a ikengi a dusuki a ka pecene
adan yi. A zuwai a shinga yi a asuvu a mabana, aku a wotsongi a ɗa bawu a gain. 49 Nala
wa woko a a'ayin a makorishi. Atsumate a zuba a ka tuwạ tạ a pecene ama a cingi a
asuvu a ama a maci. 50 Atsumate yi a ka vutạlạ tạ ama a cingi yi a asuvu a kuɗyuku ku
akina, nte a ka rongo pini kushen n ulumusa u a'anga.”

Kuzuwate ku ucanga ku savu n ku cau

51 Yesu wece le, “I reve kalen ka ili i nala yi gbạ?”

◊ **13:35** Ishp. 78:2.

A wushuki, “Tsu reve tạ.”
52 Aku u tonuko le, “Gbạ kawenishiki ka Mele ka ka wokoi karotsongishi a tsugono tsu zuba, wạ tạ tyoku u uza u kuwa ɗa u wutukpại kuzuwate ku ucanga ku savu n ku cau a kunu ku kuzuwate ku ucanga.”

Aza a Nazara a ˈyuwain Yesu
(Marku 6:1-6; Luka 4:16-30)

53 An Yesu kotsoi udansa agisani yi, aku u lazai u ạsạkại asu vi 54 u gonoi a Nazara, a ilyuci i ne. An u wenishikei pini a kagata ka Kashilạ, ya dem u gitại majiyan n a dansi, “Nte ɗa u tsạrại kakiri ka ne n uyansa ikunesavu naha? 55 Maku ma kashei ma na vi wa? Tsa wundya mma u ne u ɗa Meri vi? A'angu a ne kpam alya an Yakubu, Isuhu, n Simo n Yahuza? 56 Ataku a ne kpam aˈạ tạ na kaɓolo n ạtsu. Niɗa wa yansa ili i na yi gbạ?” 57 Adama a nala ama yi a ˈyuwan yi uwusha.
Shegai Yesu tonuko le, “Matsumate ma tsu yan n tsupige a ilyuci i ne n kuwa ku ne wa, she a kateshe.”
58 Adama a nala, u yansa ikunesavu ushani wa, kpaci aˈạ n upityanangu wa.

14

Ukpạ u Yahaya Kalyuɓugi
(Marku 6:14-29; Luka 9:7-9)

1 A'ayin a nala yi, Hiridu Antiba magono ma Galili u pana tạ ukuna u Yesu. 2 Aku u tonukoi agbashi a ne, “Yesu vi Yahaya Kalyuɓugi ɗa, uza ɗa u ˈyạngại a ukpạ, ɗa gai i zuwai wa yansa ikunesavu yi.”
3 A'ayin a ɗa a wurai niɗe, Hiridu kạnạ tạ Yahaya, u sira yi u zuwa yi a kuwa ka a'ali. U yan tạ nala adama a Hiridiya, uka u vangu u ne Filibu u ɗa u bokoi u wokoi uka u ne. 4 Yahaya Kalyuɓugi tonusuko yi tạ, “Wạ dere vu zuwa Hiridiya wa!” 5 Hiridu wa ciga u wuna Yahaya, shegai wa pana tạ uwonvo u ama, kpaci a wushuku tạ Yahaya matsumate ma.
6 Kain ka te an a ka yan abikiꞇ a uciɓusa n kain ka ilimaci i Hiridu, maku ma makere ma Hiridiya ma u matsạkai Filibu u gitại kuje a kapala ka Hiridu n amoci a ne, aku u panai kayanyan. 7 Aku u tsinai u da wa nạkạ yi tạ gbạ ili iˈya baci dem wa ciga. 8 Aku mma u makere vi u tonuko yi u ba u dana, “Ma ciga tạ kaci ka Yahaya Kalyuɓugi a mabaluwa gogo-na!” 9 Magono mi ma pana kayanyan n ili iˈya u foloi vi wa. Shegai an u wokoi bawu wa ciga u kpạɗạ ushaɗangu kazuwamgbani ka u yain a kapala ka amoci a ne yi, aku u tonukoi asoje a ne, 10 a bana a kuwa ku a'ali a kiɗa kaci ka Yahaya Kalyuɓugi. 11 A tukoi ka a mabaluwa a nạkại makere mi. Aku u bidyai ka u tukoi mma u ne. 12 Pini nala, atoni a Yahaya a tuwại a bidyai ikyamba i ne a ba a ciɗạngi. Aku a ba a tonukoi Yesu.

Yesu lyatangi ama azu a tawun
(Marku 6:30-44; Luka 9:10-17; Yahaya 6:1-14)

13 An Yesu panai alabari a Yahaya, aku u ˈyạngại u uwai a kpatsu wa bana a kakamba utyoku u ne. Shegai an kakumạ ka ama ka revei, aku a tono yi n a wali a ikengi i kushivạ. 14 An u rawai kakamba ki, u cinai kakumạ ka ama cika ka vana yi. U panai asuvayali a le, u tạnạsại kpam aza ɗa aˈạri nạ mɓạlạ.
15 An kaara ka yain evu n urukpạ, atoni a ne a tuwại ara ne a danai, “Kuvuli ku yan ɗe, kpam a kakamba ka tsạri. Ạsạkạ ama yi a laza a bana a une une a tsilạka kaci ka le ilikulya.”
16 Shegai Yesu wushunku le, “U kạnạ she ama yi a laza wa. Eɗạ nạkạ le ili i roku a lyai.”
17 Aku a danai, “Iburodi i tawun n adan a re a ɗa tsu koshi.”
18 U danai, “Tuko numu iburodi n adan yi.” 19 Aku u tonukoi ama yi a dusukusu a mete mi. U bidyai iburodi i tawun n adan a re yi, u gaɗigbai kaci ka ne a zuba u cikpai Kashilạ adama a ilikulya yi. U jibạmgbạnạsại iˈya, u nạkại atoni a ne a pecike ama yi. 20 Gbạ

ama yi a takuma tạ hal a cuwusại. Aku atoni a ne a ɓolomgbonoi abuwi a ɗa buwai vi hal a shaɗangi mbana kupa nạ n re. 21 A'ali a ɗa a'ạri pini a asu vi a raɓansa tạ ama azu a tawun (5,000), bamu gbạm n aka nạ mmuku.

Yesu walai a zuba u mini
(Marku 6:45-52; Yahaya 6:15-21)

22 Kute-kute, Yesu tonukoi atoni a ne a uwa a kpatsu a pasamgbana kushivạ. Eyi wa shamgba tạ ve u ạsạkạ ama yi a laza ugono a kuwa. 23 An u ạsạkạ le a lazai, aku u banai a masasa utyoku u ne wa yan kavasu. Cina kayin ka yan ɗe kpam aya wạri pini utyoku u ne. 24 A'ayin a nala yi, kpatsu ku atoni a ne ka kạ tạ a mere ma kushivạ, aku uwule u pige u 'yạngại, a'ạri umoɗono n aɓali a pige.

25 N kpasani ku de, Yesu tuwại ara le n u wali a zuba u mini. 26 An a wene yi, aku uwonvo u kạnạ le. Aku a salai, a danai, “Kafofu ka!”

27 Shegai Yesu yanka le kadyanshi, “U rạtsa tạ, mpa! Panai uwonvo wa.”

28 Bituru danai, “Asheku, aɗa baci mayun, tonuko mu n tuwạ a mini mi.”

29 U tonuko yi, “Tuwạ.”

Bituru wutại a kpatsu ki u walai a zuba u mini ubana ara ne. 30 Shegai an u wenei uwule n aɓali, aku uwonvo u kạnạ yi, u gitại uliɓa. Aku u salai, “Asheku, wauwa mu!”

31 Kute-kute, Yesu bạrạkpại kukere ku ne u kạnạ yi. U danai, “Upityanangu u vunu u gusạ tạ. Ndya i zuwai va yan malạlạ?”

32 An a uwai a kpatsu, uwule vi kpam u vaki. 33 Aku aza ɗa a'ạri pini a kpatsu ki a lyakai Yesu kayala, a danai, “Mayun ɗa, avu Maku ma Kashilạ ma!”

Yesu tạnạsại aza a mɓạlạ a Janisara
(Marku 6:53-56)

34 An a pasamgbanai kushivạ, aku a rawai a uyamba u Janisara. 35 An ama yi a revei Yesu, aku a tonukoi ama a asu yi gbạ, “Yesu tuwạ tạ.” Aku ama yi a tukusoi aza a mɓạlạ ara ne. 36 A folo yi u ạsạkạ aza a mɓạlạ yi a sawa kaletsu ka kunya ku ne. Gbạ aza ɗa a sawa yi vi a tạnạ tạ.

15

Gorimukoi Mele ma Kashilạ
(Marku 7:1-13)

1 Afarishi n awenishiki a Mele a roku a ạsạkại Urishelima a tuwại ara Yesu, a wece yi, 2 “Ndya i zuwai atoni a vunu bawu a ka gorimuko ili i'ya nkoshi n cau n tsunu n wenishikei? Kpaci a tsu sawa akere a le kahu a lyai ilikulya wa.”

3 Yesu wushunku le, “Ndya i zuwai bawu ya gorimuko kadyanshi ka Kashilạ aku ya tono uwenishike u kaci u ɗe? 4 Kashilạ ka dana tạ, ‘Nạkạ tata u vunu nạ mma u vunu tsupige,’ kpam ‘Vu wisha baci tata ko mma u vunu, a ka wuna vu tạ.’ ◊ 5 Shegai ya wenishike n i dansi ama a'ạ baci n ili i'ya a ka ɓạngạ tata ko mma u le, aku a danai, ‘Ili i na yi i Kashilạ i'ya,’ 6 adama a nala u kạnạ a nạkạ asheku a le wa. I 'yuwan tạ udani u Kashilạ adama a agadu a ɗe. 7 Eɗạ ama a maci a kaɓan! Ishaya matsumate u korongu tạ dere ili i'ya Kashilạ ka danai:

8 “ ‘Ama a na yi n unạ u ɗa a ka nạkạ mu tsupige koshi,
shegai a atakasuvu a le a yan ɗe mɓạri nạ mpa.
9 Ugbashika u ɗa a ka gbashika mu vi u gbani u ɗa.
Ili i'ya kpam a ka wenishike udani u vuma u ɗa.’ ” ◊

Ili i'ya i tsu nangasa vuma
(Marku 7:14-23)

◊ **15:4** Uwt. 20:12; Uwt. 21:17. ◊ **15:9** Isha. 29:13.

10 Yesu isại kakumạ ka ama ki, u tonuko le, “Panai kpam i reve ili i'ya ma tonuko ɗạ.
11 Ili i'ya ama a ka lyuku a unạ u le i'ya ya nangasa le wa, she ili i'ya ya wutạ a asuvu a unạ u le i'ya i tsu nangasa le.”
12 Aku atoni a ne a tuwại a danai, “Vu reve gbạm an vu nangasai Afarishi katsumạ n ili i'ya vu danai nala vi?”
13 U wushunku le, “Gbạ maɗanga ma baci bawu Tata u vạ u zuba u shigbại, wa muɗạ tạ ma n alu a ne dem. 14 Kiranai n Afarishi a nala yi! A'ạ tạ tyoku u arumbạ a ɗa a ka rono atoku a le arumbạ, kpam gbạ le a ka rukpạ tạ a kaɗạkạ.”
15 Aku Bituru wushuki, “Ndya kalen ka kadyanshi ka vu yain a ukuna u ili i'ya ya nangasa ama yi?”
16 Yesu danai, “Hal n gogo-na kotsu i reve wa? 17 Mayun i reve tạ gai ilikulya i'ya i uwai a unạ ya bana tạ a katsumạ aku i wutạ. 18 Shegai kadyanshi ka cingi ka ka wutại a unạ ka wutạ tạ a katakasuvu, kpam ili i'ya ya nangasa ɗạ i'ya gai la vi. 19 A katakasuvu ka uyawunsa u cingi n uwuna uma u vuma gbani u tsu wutạ. Nvain n uka u uza roku n tsishankala a katakasuvu ka dem a tsu wutạ. Nala kpam dem uboki, n kaɓan, n kadyanshi ka cingi a kaci ka atoku. 20 Ili i'ya ya nangasa ɗạ i'ya la vi. Ulya ilikulya bawu usawa u akere u tsu nangasa ɗạ wa.”

Yesu ɓạngại uka ɗa wạri Kawulawa (Marku 7:24-30)

21 Yesu ạsạkại asu nala vi, u lazai ubana a ilyuci i Taya n Sida. 22 An u rawai, uka u aza a Ka'ana† roku uza ɗa wạri pini nạ ndishi u tuwại ara ne n u salạsi, “Asheku, Maku ma Dawuda, pana asuvayali a vạ! Ityoni i cingi i shaɗangu ɗe makere ma vạ.”
23 Shegai Yesu dana uka vi ili wa. Aku atoni a ne a tuwại a folo yi, “Tonuko uka vi u laza a asu u na vi. Aya pini wa tono tsu n u salạsi.”
24 Yesu danai, “Adama a aza a Isara'ila ɗa koshi a suku mu. A'ạ tạ tyoku u ushiga u ncon n ɗa n puwạin.”
25 Aku uka vi tuwại ara ne u kuɗạngi a kapala ka ne, u danai, “Asheku, ɓạngạ mu!”
26 U wushunku yi, “Dere ɗa vuma u bidya ilikulya i mmuku u nạkạ nshe wa.”
27 Uka vi danai, “Nala wạri Asheku, shegai nshe n tsu lya tạ agashi a ilikulya i'ya i tsu rukpusạ.”
28 U wushunki uka vi, “Uka, vạ tạ n upityanangu u pige, ma yanka vu tạ ili i'ya vu danai n yanka vu.” Dere u ulapa u uwule u nala vi u ɗa makere ma ne ma tạnại.

Yesu tạnạsại ama ushani (Marku 7:31-37)

29 Pini nala, Yesu ạsạkại asu vi u lazai ubana a ikengi i Kushivạ ku Galili, u yuwại a kagidạli ka masasa u dusuki. 30 Kakumạ ka ama ka tuwại a tuko yi awunu ushani n aza ɗa ikyamba i le i soi. A tukoi dem abebe, n arumbạ, n aza a mɓạlạ icun kau-kau. A zuwa le a kapala ka ne, aku u tạnạsạ le gbạ. 31 Ya dem wạri a majiyan ma ili i'ya u wenei n i'ya u panai. Abebe a fuɗai a dansai. Aza ɗa ikyamba i le i soi, a tạnại. Awunu a ka wala. Arumbạ kpam a ka fuɗa a ka wene. Pini nala, ya dem wạri ucikpalạsa Kashilạ ka aza a Isara'ila.

Yesu lyatangi ama azu a nishi (Marku 8:1-10)

32 Yesu isại atoni a ne a asu u te, u tonuko le, “Ma pana tạ asuvayali i ama a na yi. A'ạ tạ kaɓolo nạ mpa ara kain tatsu ɗa pa vi, bawu ili i ulya. Ma ciga n ạsạkạ le a laza n kambulu wa, kotsu a rukpạ a ure a'ayin a ɗa a ka gono a kuwa wa.”
33 Atoni a ne a wushuki, “Asu u na vi kakamba ka. Nte tsa tsạrạ ilikulya i'ya tsa lyatangu kakumạ ka ama ka na ki?”
34 Yesu wece le, “Iburodi i yain i'ya i'ạri n i'ya?”

A wushuki, “I shindere i'ya n adan a shawu kenu.”
35 Yesu tonukoi ama yi a dusuku a iyamba. 36 Pini nala, u bidyai iburodi i shindere n
adan yi, u cikpai Kashilạ. U jibạmgbạnạsại i'ya u nạkại atoni a ne, aku a pecikei ama
yi. 37 Ya dem takuma tạ hal u cuwại. Aku atoni yi a cirạngi abuwi a ɗa a buwai vi hal a
shaɗangi mbana n pige n shindere. 38 A'ali azu a nishi (4,000) a ɗa a takumai iburodi yi,
bamu gbạm n aka nạ mmuku. 39 An Yesu ạsạkại ama yi a lazai, aku u uwai a kpatsu u
pasamgbanai kushivạ. U tuwại u cipại a iyamba i'ạri evu n ilyuci i Magadan.

16

Azapige a wecikei ukunosavu
(Marku 8:11-13; Luka 12:54-56)

1 Afarishi n aza a Sadusi a tuwại ara Yesu a ka ciga a wanda yi n keci, a tonuko yi u
yanka le iryoci i roku, tsạrạ u wenike le an Kashilạ ka wushuki n eyi.
2 Shegai Yesu wushunku le, “A'ayin a ɗa i wenei kaara ka rukpạ, i tsu dana tạ ‘Usana
wa lobono tạ, kpaci i wene tạ zuba u shilamgbanai.’ 3 N usana kpam i wene baci zuba
u shilamgbanai aku u tuwại u limạnại, i tsu dana tạ, “Ara wa ro tạ.” I wenei iryoci i na
a zuba i fuɗai i revei kalen ka le. Nala dem i wenei ili i'ya ma yansa gogo-na, shegai i
fuɗa i reve kalen ka le wa. 4 Ama a cingi n aza a ukpạɗạ u upityanangu u a'ayin a na a
wecike tạ iryoci, shegai a ka nạkạ iryoci wa, she iryoci i Inusa matsumate koshi.” Aku
Yesu ạsạkạ le u lazai.

Kiranai n uwenishike u ɗa bawu wạri dere
(Marku 8:14-21)

5 An atoni a Yesu a pasamgbanai upashi u kushivạ, a ạsạnsại a bidya burodi wa. 6 Yesu
tonuko le, “Kiranai, i yain ugboji n yisti u Afarishi n u aza a Sadusi.”†
7 Atoni yi a ka dansa utyoku u le, “U kạnạ tạ u dana nala kpaci tsu tuko burodi wa.”
8 An Yesu revei ili i'ya a ka tono, aku u wece le, “Ndya i zuwai ya dansa utyoku u ɗe
a ukuna u ɗa bawu i'ạri n burodi? Upityanangu u ɗe u gusạ tạ. 9 Hal n gogo-na kotsu
i reve wa? Ciɓai n iburodi i tawun i'ya n lyatangi ama azu a tawun (5,000), kpam ciɓai
hal i cirạngi abuwi a ɗa a buwai mbana ushani. 10 Niɗa ukuna u iburodi i shindere i'ya
n lyatangi ama azu a nishi (4,000)? Mbana n yain n ɗa i shaɗangi n abuwi a ɗa a buwai?
11 Mpa kadyanshi ka burodi ka ma yanka ɗạ wa. Ndya i zuwai i kpạɗại ureve? Tonuko
ɗa ma tonuko ɗạ i yain ugboji n yisti u Afarishi n u aza a Sadusi.” 12 A makorishi a tuwại a
revei an kadyanshi ka yisti n burodi ka wa yan wa, shegai ukuna u uwenishike u kaɓan
u Afarishi n aza a Sadusi.

Biturụ danai Yesu ɗa Kawauwi
(Marku 8:27-30; Luka 9:18-21)

13 Yesu n atoni a ne a ka walạka, an a rawai a kaɓon ka kạri evu n ilyuci i Kasariya
Filibi, u wece le, “Ya ama a ka dansa Maku ma Vuma mạri?”
14 Aku a wushuki, “Aza roku a danai avu Yahaya Kalyuɓugi ɗa. Aza roku a danai avu
Iliya ɗa, aza roku a danai avu Irimiya ɗa, aza roku kpam a danai avu uza u te ɗa a asuvu
a ntsumate n cau.”
15 Aku u wece le, “Eɗạ tani, ya ya dansa mạri?”
16 Simo Biturụ wushuki, “Avu Kawauwi ka, Maku ma Kashilạ Uza u Uma.”
17 Yesu danai, “Avu uza u unạ u shinga u ɗa vạri, Simo maku ma Inusa, kpaci ko uza u
wenishike vu i'ya wa. Tata u vạ u zuba u ɗa u wenike vu uza ɗa mạri. 18 Adama a nala,
ma isạ vu tạ Biturụ; wata, ‘Katali.’ A katali ka nala ka ma ma kunu ku atoni a vạ, kpam
ucira u ukpạ wa varangu ka wa. 19 Ma nạkạ vu tạ nkukpunki n tsugono tsu zuba. Ili i'ya
bawu va ạsạkạ uza roku u yain a likimba, Kashilạ dem a zuba wa ạsạkạ a yain i'ya wa.
Ili i'ya va ạsạkạ uza roku u yain a likimba, Kashilạ dem a zuba wa ạsạkạ tạ a yain i'ya.”
20 Aku Yesu ronoi atsuvu a atoni a ne kotsu a tonuko uza a dana aya Kawauwi ki wa.

Yesu danai tyoku ɗa wa kuwạ
(Marku 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

21 Pini nala, Yesu gitại utonusuko atoni a ne ili i'ya ya tuwạ ya gitạ n eyi. U danai, “U kạnạ tạ n bana a Urishelima a asu u nkoshi, n aɗarạkpi a pige, n awenishiki a Mele. A ka zuwa mu tạ n pana ikyamba cika, kpam a wuna mu, shegai a kain ka tatsu aku n 'yạngạ n uma.”
22 Bituru rono yi a ikengi, u tonuko yi, “Ạsạkạ icun kadyanshi ka nala ki, Asheku, Kashilạ ka ạsạkạ ili i nala yi i gitạ n avu wa.”
23 Aku Yesu weɓele yi, u danai, “Kanangasi,* bạtsạ dan nạ mpa! Va kạngu mu tạ uyan ili i'ya Kashilạ ka ciga mu n yain, kpaci uyawunsa u vunu tyoku u vuma ɗa wạri, tyoku u Kashilạ ɗa wa.”
24 Aku Yesu tonukoi atoni a ne, “Uza ɗa baci wa ciga u woko katoni ka vạ, u kạnạ tạ u nani kaci ka ne. U kạnạ tạ kpam u canga mawandamgbani ma ne kain dem u tono mu. 25 Kpaci uza ɗa baci wa ciga u wauwa uma u ne, wa namba tạ u ɗa. Uza ɗa baci u nambai uma u ne adama a vạ, wa tsạrạ tạ u ɗa. 26 Nte kalen ka vuma wa tsạrạ likimba u na gbạ, aku u namba uma u ne? Ndya kpam vuma wa fuɗa wa tsupa tsạrạ u wauwa uma u ne? 27 Kpaci Maku ma Vuma ma tuwạ tạ n tsupige tsu Tata u ne, n atsumate a zuba a ne, u tsupa ya dem a ili i'ya u yain. 28 Mayun n tonuko ɗạ, aza roku a ɗa pini a asuvu a ɗe n gogo-na naha, a ka kuwạ wa, she a wene mu utuwạ n tsugono tsu vạ mpa Maku ma Vuma.”

17

Uyansạka u Yesu
(Marku 9:2-13; Luka 9:28-36)

1 An a'ayin a teli a wurai, Yesu bidyai Bituru kaɓolo n Yakubu n vangu u ne Yahaya. A yuwại a zuba u masasa ma ugaɗi a rongoi ɗe utyoku u le. 2 Ele pini, aku a wenei u yansạkai pini a kapala ka le, upetiwa'eshi u ne wa laɗa yavu kaara, aminya a ne kpam a wạrạmại pun yavu katyashi. 3 Kute-kute, Musa n Iliya a wenikei kaci ka le ara Yesu a gitại kadyanshi n eyi.
4 Aku Bituru danai, “Asheku, u lobono tạ an tsạri pini na! Ạsạkạ tsu yain atani a tatsu, ka te ka vunu, ka te ka Musa, ka te kpam ka Iliya.”
5 Tyoku ɗa wạri a kadyanshi, aku kalishi ka katyashi ka kimbạ le. A panai kalạgạtsu pini a asuvu a kalishi ki, ka danai, “Maku ma vạ ma na vi, uza ɗa ma ciga cika, kpam ma pana tạ kayanyan n eyi. Panạka ni!”
6 An atoni a ne a panai kalạgạtsu ki, aku uwonvo u kạnạ le hal a rukpại a varai upetiwa'eshi u le a iyamba. 7 Aku Yesu tuwại u sawa le, u danai, “'Yạngại, kotsu i pana uwonvo wa!” 8 An a gaɗigbai a'aci a le, a wene uza wa, she Yesu koshi.
9 Ele n a cipi a masasa mi, aku Yesu tonuko le, “Kotsu i tonuko uza ili i'ya i wenei na vi wa, she a'ayin a ɗa mpa, Maku ma Vuma, n 'yạngạ a ukpạ.”
10 Aku atoni yi a wece yi, “Ndya i zuwai awenishiki a Mele a danai u kạnạ tạ Iliya tuwạ kahu Kawauwi?”
11 Aku u tonuko le, “Mayun ɗa, Iliya wa tuwạ tạ u foɓuso ili gbạ. 12 N tonuko ɗạ, eyi u tuwạ ɗe, shegai ama a reve yi wa. A yanka yi tyoku ɗa u gan le. Nala dem a ka zuwa Maku ma Vuma ma pana ikyamba.” 13 Pini nala, ɗa atoni yi a revei an Yesu ukuna u Yahaya Kalyuɓugi u ɗa wa dansa n ele.

Yesu tạnạsại maku uza u ityoni i cingi
(Marku 9:14-29; Luka 9:37-43a)

14 An Yesu n atoni a ne a rawai a kami ka masasa mi, kakumạ ka ama kạri le uvana pini. Vuma roku u tuwại u kuɗạngi a kapala ka ne, 15 u danai, “Asheku, pana asuvayali

* **16:23** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

a maku ma vạ! Wạ tạ n ityoni i cingi i ipori i ucira, kpam a'ayin a roku i tsu varangu yi tạ a asuvu a akina ko a mini. 16 N tuko yi a asu u atoni a vunu tsạrạ a tạnạsạ yi, shegai uza wạ la u fuɗai u tạnạsạ yi wa."

17 Yesu tonuko le, "Eɗạ i ryagbaja tạ, kpam i'ạ n upityanangu wa. Hal ubana nwere ɗa ma rongo n ạɗạ? Kpam hal ubana nwere ɗa ma fuɗa ma kawunku n ạɗạ?" U tonukoi vuma vi, "Tuko maku mi na." 18 Aku Yesu ɓaranai ityoni yi, aku i ạsạkại maku mi. Kute-kute, maku mi ma tạnại.

19 An Yesu wạri utyoku u ne, aku atoni a ne a tuwại ara ne a wece yi, "Ndya i zuwai ạtsu tsu kpạɗại uwutukpạ ityoni yi?"

20 U wushunku le, "Upityanangu u ɗe u gusạ tạ. Mayun n tonuko ɗạ, a da baci i'ạri n upityanangu ko kenukulu tyoku u ucun u musta, ya fuɗa tạ i tonuko masasa ma na, 'Muɗạ pini na vu gono niɗe,' kpam she ma muɗạ. Ili i'ạ la ya kpạɗạ uyan wa. [21 Icun i ili i na yi ya wutạ wa she n kavasu n kakuli koshi."] *

Yesu doki u danai ukuna u ukpạ u ne
(Marku 9:30-32; Luka 9:43b-45)

22 Kain ka te an a gonoi a Galili, Yesu tonuko le, "Uza roku wa neke tạ Maku ma Vuma a akere a ama. 23 A ka wuna yi tạ, shegai kain ka tatsu wa 'yạngạ tạ a ukpạ." Aku atoni yi a shaɗangi n unamgbukatsumạ cika.

Yesu dansai ukuna u utsupa utafa

24 An Yesu n atoni a ne a rawai a Kafarnahum, aza roku aza ɗa a ka wushika Kuwa ku Kashilạ utafa u ikebe i azurufa i re i re† a tuwại ara Bituru, a wece yi, "Kawenishiki ka ɗe ka tsu tsupa utafa a Kuwa ku Kashilạ?"

25 Bituru wushunku le, "U tsu tsupa tạ."

An u gonoi a kuwa, kahu gbạm u kukpạ unạ u dana ukuna, Yesu tonuko yi, "An ya ngono n tsu kiɗạga utafa, ama a le ko gai amoci?"

26 Aku Bituru danai, "Amoci a ɗa."

Yesu tonuko yi, "U kạnạ la vi ama a le a tsupa utafa wa. 27 Shegai tsa ciga tsu nangasa le atakasuvu wa, adama a nala wala vu bana a kushivạ vu yain kafulạ. Kadan ka baci dem vu gitại ukạnạ, ka va bidya. Vu kukpạ baci unạ u ne, va wene tạ ukebe u azurufa u pige u te‡ pini a asuvu u ɗa u rawai u tsupa utafa u vạ n u vunu. Aku vu bidya u ɗa vu banka le."

18

Uzapige a tsugono tsu zuba
(Marku 9:33-37; Luka 9:46-48)

1 A'ayin a nala yi, atoni yi a tuwại ara Yesu a wece yi, "Ya wa laka tsupige a tsugono tsu zuba?"

2 Yesu isại maku ma kenu ma tuwại ma shamgbai a kapala ka le. 3 U danai, "Mayun n tonuko ɗạ, u kạnạ tạ i savaɗa i woko tyoku u mmuku n kenu, tsạrạ i uwa a tsugono tsu zuba. 4 Adama a nala, uza ɗa baci dem u vakunki kaci ka ne tyoku u maku ma kenu ma na, aya uzapige a tsugono tsu zuba.

5 "Kpam uza ɗa baci dem u wushai maku ma kenu tyoku u naha n kala ka vạ, mpa u wushai."

Pana uwonvo u uyan unyushi
(Marku 9:42-48; Luka 17:1-2)

---

* **17:21** Akorongi a cau ushani aza ɗa a purại a tagarạda u Matiyu a kalatsa tạ makpạndạ ma 21. † **17:24** Kondo "Ikebe i azurufa" a kaci ka idani ka "Ikebe" a Idani i Uɓạngạ. ‡ **17:27** Kondo "Ikebe i azurufa i pige" a kaci ka idani ka "Ikebe" a Idani i Uɓạngạ.

6 Yesu lyai kapala n kadyanshi, “Uza ɗa baci u zuwai uza u kenu gbạ a asuvu a atoni a vạ a na u nusai, vuma u nala vi wa laka yi tạ tsulobo a varangu yi a asuvu a kushivạ n katali ka kira ka arạji usiri a udyoku u ne.
7 “Wa wuyana tani n ni n ama a likimba n ukuna u ɗa wa zuwa le a yain unyushi u cingi. Ukuna u nala wa gitạ tạ, shegai ter n uza ɗa wa zuwa u gitạ vi. 8 Kukere ku vunu ko kune ku vunu ku zuwa vu baci unyushi, kiɗamgbana ka vu varangu. Wa laka vu tạ shana vu namba kapashi ka ikyamba ka vunu ka te tsạrạ vu ɓạrạkpạ, n u ɗa va yan n akere a re ko a'ene a re, aku a varangu vu a kuwa ku akina a ɗa bawu a ka kotso. 9 Keshi ka vunu ka zuwa vu baci unyushi, foɗo ka vu varangu. Wa laka vu tạ shana vu ɓạrạkpạ n keshi ka te, n u ɗa va yan n a'eshi a re aku a varangu vu a kuwa ku akina a ɗa bawu a ka kotso.”

Agisani a macon ma ma puwạin (Luka 15:3-7)

10 Yesu doku tạ u danai, “Kiranai, kotsu vu goro ko maku ma te a asuvu a mmuku n na mi wa. N tonuko ɗạ, a'ạ tạ n atsumate a zuba a ɗa a ka rongo n Tata u vạ u zuba.” [
11 Kpam mpa Maku ma Vuma n tuwạ tạ n wauwa i'ya i puwạin.]*
12 “A dana kaliniki kạ nạ ncon amangatawun, aku ma te ma karai kakamba ma puwạin, ndya wa yan? Wa ạsạkạ tạ amanganishinkupa n kuci n ɗa n buwai vi nạ n lini a kagidạli ka masasa u bana ubolo ma te ma ma puwạin vi. 13 U wene baci ma, n tonuko ɗạ, wa la tạ upana kayanyan a kaci ka ma te ma nala mi kapala n amanganishinkupa n kuci n ɗa bawu n puwạin vi. 14 Nala dem wạri n Tata u ɗe uza ɗa wạri a zuba, wa ciga uza u te a asuvu a mmuku n kenu n na mi u puwạn wa.”

Uza roku u nusuka vu baci (Luka 17:3)

15 Yesu lyai kapala n kadyanshi, “Utoku u vunu u nusuka vu baci, bana ara ne vu tonuko yi i'ya u yanka vu vi. Shegai i yain kadyanshi ki utyoku u ɗe ama a re. U wushuku baci, vu gonuko yi ɗe la vi a ure. 16 Shegai u 'yuwan baci uwushuku, doku vu bana ara ne n uza roku ko ama a re. Vu yan baci nala vu shaɗangu tạ udani u ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai, ama a re ko ama a tatsu a ɗa a gain a reve n ukuna kahu a bidya uza uza u unyushi. ◊ 17 U 'yuwan le baci upanạka, aku vu tonuko atoku a Atoni. U 'yuwan baci upanạka Atoni yi, aku i bidya yi yavu uza ɗa bawu u wushuki n Kashilạ, ko kpam yavu kawushi ka utafa.”

Uɓishinka ko kpam u'ạsạkạ uyan

18 Yesu doki u danai, “Mayun n tonuko ɗạ, ili i'ya bawu va ạsạkạ uza roku u yain a likimba, Kashilạ dem a zuba wa ạsạkạ a yain i'ya wa. Ili i'ya va ạsạkạ a yain a likimba, Kashilạ dem a zuba wa ạsạkạ tạ i'ya.
19 “Kpam i'ya baci ama a re a ɗe a wushuki n i'ya a likimba hal i yankai i'ya kavasu, Tata u vạ uza ɗa wạri a zuba wa yanka ɗạ tạ i'ya. 20 Kpaci asu u ɗa baci ama a re ko ama a tatsu a ɓolongi a asuvu a kala ka vạ, mạ tạ pini n ele.”

Kagbashi ka ka 'yuwain ucimbusukạ

21 Pini nala, Bituru tuwại ara Yesu u wece yi, “Asheku, utoku u vạ u lya baci kelime n uyansạka mu unyushi, ku yain ka u gain n cimbusukạ yi, hal ubana kushindere?”
22 U wushuki, “Kushindere ka wa, shegai kushindere kadoɓo amangatatsunkupa.
23 “Tsugono tsu zuba tsa woko tạ tyoku u agisani a naha: A yan tạ magono ma roku uza ɗa u yawunsai u wushi ikebe i'ya wa tono agbashi a ne. 24 Tyoku ɗa wạri pini a uwusha ikebe yi, aku a tuko yi kagbashi ka roku uza ɗa magono mi ma tono ikebe i zinariya i

* **18:11** Akorongi a cau ushani aza ɗa a purại a tagarạda u Matiyu a kalatsa tạ makpạndạ ma 11. ◊ **18:16** U.Ml. 19:15.

pige i pige azu kupa (10,000).† 25 Kagbashi ki kạ n ikebe i'ya wa fuɗa wa tsupa kutan ku
ne ki wa. Pini nala, magono ma danai gbạ ili i'ya kagbashi kạri n i'ya a denge i'ya, hal n
kagbashi ki n uka u ne nạ mmuku n ne dem. Tsạrạ a bidya ikebe yi a tsupa magono mi
kutan ku ne.
26 "Shegai kagbashi ki ka kuɗạngi ka folo yi, 'Yanka mu ahankuri, ma tsupa vu tạ gbạ
i'ya va tono mu.' 27 Pini nala, magono mi ma panai vuma vi asuvayali. U ạsạkại vuma
vi u lazai, kpam u tonuko yi u ạsạkạ kotsu u tsupa kpam ikebe yi wa.
28 "Tyoku ɗa kagbashi ki kạri a nwalu, aku u gawunsai n kagbashi ka roku uza ɗa wa
tono ikebe i azurufa amangatawun (100).‡ Pini nala, u gaga yi udyoku, n u tonusuko yi,
'Tsupa mu i'ya ma tono vu!'
29 "Aku kagbashi ki ka kuɗạngi ka folo yi, 'Yanka mu ahankuri, ma tsupa vu tạ i'ya va
tono mu vi.'
30 "Shegai kagbashi ka kagitạ ki ka 'yuwan yi upana iyali, u zuwai a banka yi a kuwa
ku a'ali hal a'ayin a ɗa u tsupai kutan ki. 31 An agbashi a ɗa a buwai vi a panai i'ya i gitại,
asuvu a le a namgba tạ cika. Pini nala, a banai a asu u magono a tonuko yi i'ya i gitại.
32 "Aku magono ma isại kagbashi ka kagitạ ki u tonuko yi, 'Avu kagbashi ka gbani,
an vu folo mu n ạsạnsạ n i'ya ma tono vu, aku n tonuko vu vu ạsạkạ she vu tsupa wa
vi. 33 She vạri vu pana dem utoku u vunu kagbashi ki iyali, tyoku ɗa n pana vu iyali.'
34 Magono mi ma yan tạ upan cika hal u zuwai a banka yi a kuwa ku a'ali tsạrạ a yanka
yi mavura cika, hal she a'ayin a ɗa u fuɗai u tsupai i'ya magono mi ma tono yi.
35 "Magono ma nala mi ma yan tạ i'ya Tata u vạ uza ɗa wạri a zuba wa yanka ɗạ i
'yuwan baci ucimbusukạ atoku a ɗe a asuvu a atakasuvu a ɗe."

19

Uwenishike u Yesu a kaci ka upece u iyolo
(Marku 10:1-12; Luka 16:18)

1 An Yesu kotsoi udansa ili i nala yi, aku u lazai u ạsạkại Galili u banai a uɓongu u
Yahuda a upashi u Agạtạ a Urudu. 2 Kakumạ ka ama ushani ka tono yi, u tạnạsại aza a
mɓạlạ a le.
3 Afarishi a roku a tuwại a ka ciga a wanda yi n keci, a da, "Mele ma wushunku vuma
u ạsạkạ uka u ne a ukuna u ɗa baci dem u wenei u yanyi?"
4 Yesu wushuki, "I yan tạ kạneshi a Tagarạda u Kashilạ an Kashilạ ka yain likimba, 'U
yan le tạ vali n uka. 5 Ili i'ya i zuwai vali wa ạsạkạ tata u ne nạ mma u ne u paɗara n uka
u ne i'ya gai la vi. Ama a re a le a ka woko tạ uza u te.' ◊ 6 A ka yan kpam ama a re wa,
shegai uza u te. Adama a nala, ili i'ya baci Kashilạ ka gawain, kotsu uza u peci i'ya wa."
7 Afarishi yi a wece yi, "Ndya i zuwai Musa nạkại Mele u da uza u nạkạ uka u ne
tagarạda u upece iyolo aku u ạsạkạ yi u wala?"
8 U wushuki, "Ạsạkạ ɗa Musa ạsạkạ ɗạ i peci n aka a ɗe adama a ɗa i ryagbajai i kpạɗại
upana uwenishike u Kashilạ, shegai a kagitạ Kashilạ ka wushuku n ukuna u nala wa.
9 Kpam n tonuko ɗạ, uza ɗa baci dem u pecei n uka u ne adama a tsishankala a ɗa baci
wa, aku u zuwai u roku, tsishankala tsa vuma u nala vi wa yan n eyi."
10 Atoni a ne a tonuko yi, "Nala baci wạri a mere ma vali n uka u ne, wa laka tạ la vi
uza u rongo bawu u zuwai uka."
11 U wushuki, "Uwenishike u na u kạnạ uza dem wa, shegai aza ɗa Kashilạ ka nạkại u
ɗa. 12 Ukuna u ɗa pini u ɗa wa zuwa aza roku a kpạɗạ uzuwa aka. Aza roku a matsa le tạ
a ka fuɗa a ka matsa wa. Aza roku cina a matsa le ɗe, aku aza roku a yanka le. Aza roku
kpam a bidiga tạ kaci ka le a ka zuwa aka wa adama a tsugono tsu zuba. Shegai uza ɗa
baci dem uwenishike vi u kạnại, she u wushuku n u ɗa."

† **18:24** Kondo "Ikebe i zinariya i pige i pige" a kaci ka idani ka "Ikebe" a Idani i Uɓạngạ. ‡ **18:28** Kondo "Ikebe i azurufa" a kaci ka idani ka "Ikebe" a Idani i Uɓạngạ. ◊ **19:5** Kag. 1:27; Kag. 5:2; Kag. 2:24.

Yesu nạ mmuku n kenu
(Marku 10:13-16; Luka 18:15-17)

13 Ama roku a tukoi mmuku n le ara Yesu tsạrạ u taɗanku le akere u yanka le kavasu,
aku atoni a ne a ɓaranai ama yi a ạsạkạ yi udamgbarạsa.
14 Shegai u danai, “Ạsạkại mmuku n kenu n tuwạ ara vạ, kotsu i ɓishinka le wa. Ama
ɗa a'ạri icun i mmuku n na mi alya aza a tsugono tsu zuba.” 15 An u taɗanki mmuku mi
akere, aku u lazai.

Kalobo ka utsạri
(Marku 10:17-31; Luka 18:18-30)

16 An nala u wurai, aku kalobo ka roku ka tuwại ara Yesu u wece yi, “Kawenishiki,
icun i ili i shinga i eni i'ya ma yan aku n tsạrạ uma u ɗa bawu wa kotso?”
17 Yesu tonuko yi, “Ndya i zuwai va wece mu a kaci ka ili i shinga? Kashilạ ka koshi
uza u shinga. Va ciga baci vu tsạrạ uma u ɗa bawu wa kotso, u kạnạ tạ vu nạkạ mele ma
ne tsupige.”
18 Kalobo ki ka wecikei, “Ucun u mele ma eni?”
U wushuki, “ ‘Kotsu vu wuna uma u vuma gbani wa. Kotsu vu vaku n uka u ɗa bawu
wạri u vunu wa. Kotsu vu boko wa. Kotsu vu sirạka kaɓan kaɓetsu wa. 19 Nạkạ mma n
tata u vunu karingạ.’ ‘Ciga uza u karen u vunu tyoku ɗa va ciga kaci ka vunu.’ ” ◊
20 Kalobo ki ka danai, “Ma yansa tạ ili i nala yi gbạ. Ndya kpam i buwai i'ya i gain n
yain?”
21 U wushuki, “Va ciga baci vu woko uza maci, wala vu ba vu denge gbạ i'ya vạri n i'ya,
vu ɓạngạ aza a unambi n ikebe yi, va yan tạ n utsạri a zuba. Pini nala, vu tuwạ vu woko
katoni ka vạ.”
22 An kalobo ki ka panai nala, aku u lazai n unamgbukatsumạ cika. Kpaci wạ tạ n
utsạri cika.
23 Yesu tonukoi atoni a ne, “Mayun n tonuko ɗạ, wa wuyana tạ uza u utsạri u uwa a
tsugono tsu zuba. 24 N tonuko ɗạ, wa laka tạ shana karakuma ka wura a kpele ka kujulu,
n u ɗa uza u utsạri wa uwa a tsugono tsu Kashilạ.”
25 An atoni a ne a panai nala, a yain majiyan cika hal a wecikei, “Ya wạ uza ɗa wa tsạrạ
iwauwi?”†
26 U kondono le u danai, “Ili i'ya bawu vuma wa fuɗa wa yan i'ya la vi, shegai Kashilạ
ka fuɗa tạ ka yan ko ndya wa.”
27 Bituru tonuko yi, “Tsu ạsạkạ ɗe gbạ ili i'ya tsạri n i'ya tsạrạ tsu tono vu, ndya wạ tsa
tsạrạ?”
28 U tonuko le, “Mayun n tonuko ɗạ, mpa Maku ma Vuma n dusuku baci a karatsu ka
pige ka tsugono a a'ayin a savu, eɗạ aza ɗa i tono mu, ya dusuku tạ dem a aratsu kupa n a
re, i yanka agali kupa n a re a Isara'ila afada. 29 Gbạ uza ɗa baci u ạsạkại i'ya wạri n i'ya
adama a vạ; (wata, a'uwa, ko tata ko mma, ko atoku aka n a'ali, ko mmuku, ko ashina),
a ka tsupa yi tạ i'ya hal kadoɓo amangatawun (100). Wa tsạrạ tạ kpam uma u ɗa bawu
wa kotso. 30 Shegai n gogo-na ama ushani aza ɗa a'ạri aza a kagitạ a ka woko tạ aza a
makorishi, ama kpam ushani aza ɗa a'ạri a makorishi a ka woko tạ aza a kagitạ.”

20

Azamaninga a kashina ka cinwi

1 An Yesu wạri a utono tyoku ɗa tsugono tsu zuba tsạri, u da, “A yan tạ vuma roku uza
ɗa wạri n kashina ka cinwi.† Kain ka te n kpasani, u wutại tsạrạ u boli azamaninga aza
ɗa a ka yanka yi manyan a kashina ka ne. 2 U wushuku tạ wa tsupa le ikebe i ulivạ; wata,
ukebe u azurufa u te.* Aku u tutsuku le a ba a yanka yi manyan a kashina ka ne.

◊ **19:19** Uwt. 20. * **20:2** Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ.

3 “An kaara ka gaɗigba, aku wa wura a mere ma kuden, pini nala, u wenei ama roku
kushani bawu a ka yan ko ili. 4 Aku u bidya le u tonuko le wa tsupa le tạ ili i'ya i gain u
tsupa le kaara ka kotso baci. 5 A lazai a ba a yain manyan a kashina ka ne.
“An kaara ka rawai a kaci, n ulapa u uwule u tatsu kpam, u doku tạ dem u yain nala.
6 An ulapa u uwule u te u manyan u wokoi, eyi pini a asuvu a ilyuci yi, aku u wenei ama
roku kushani. U wece le, ‘Ndya i zuwai ara ya livạ bawu manyan?’
7 “A wushuki, ‘Tsu tsạrạ uza ɗa u bidya tsu manyan wa.’
“Vuma vi u tonuko le, ‘Walai i ba i yain manyan a kashina ka vạ.’
8 “An kaara ka kotsoi, aku u tonukoi uzapige u azamaninga vi, ‘Isạ azamaninga yi vu
tsupa le. Gitạ vu tsupa aza ɗa n korusoi ubidya ubana a asu u aza a kagitạ.’
9 “An azamaninga aza ɗa a yain manyan ma ulapa u uwule u te koshi a tuwại uwusha
ikebe i le, ya dem u wushai ukebe u azurufa u te. 10 An aza ɗa a gitại manyan ili i kpasani
a tuwại uwusha i le, ya dem zuwa tạ uma u ɗa wa tsạrạ i'ya i lai i aza a niɗe. Shegai gbạ
le a nạkạ le dere tyoku u aza a kagitạ. 11 An a nạkại ya dem i ne, aku a tonukoi uza u
kashina vi, 12 ‘Aza ɗa a korusoi utuwạ manyan ma ulapa u uwule u te u ɗa koshi a yain.
Shegai vu tsupa le dere n ạtsu. Kpam tsu livạ tạ a manyan a kaara ka shen.’
13 “Uza u kashina vi u wushunki uza u te u le, ‘Uza u vạ, n ryafa ɗạ wa. N tsupa ɗạ tạ
dere tyoku ɗa tsu zuwamgbanai. 14 Bidya ukebe u vunu vu wala! Ma ciga tạ n tsupa aza
ɗa n korusoi ubidya dere tyoku ɗa n tsupa ɗạ. 15 Ma yan tạ ili i'ya ma ciga n ikebe i vạ.
Malyon ma ya yan an n yankai ama a nala yi ili i shinga?’ ”
16 Aku Yesu danai, “Nala wạri. Uza u kagitạ wa woko tạ a makorishi, uza u makorishi
kpam u woko uza u kagitạ.”

Yesu doki u danai tyoku ɗa wa kuwạ
(Marku 10:32-34; Luka 18:31-34)

17 An Yesu wạri nwalu ubana a Urishelima, aku u isại Kupanamere vi paki, u tonuko
le, 18 “Tsu bana baci a Urishelima, a ka neke tạ Maku ma Vuma a akere a aɗarạkpi
a pige n awenishiki a Mele. A ka kiɗạga yi tạ ugana u ukpạ. 19 Aku a nạkạngu yi
a akere a Awulawa a yan yi mavura, a bawin yi, aku kpam a wandamgbana yi a
mawandamgbani. Shegai wa 'yạngạ tạ a kain ka tatsu.”

Ufolu u mma u Yakubu n Yahaya
(Marku 10:35-45)

20 Aku mma u mmuku n Zabidi u tuwại ara Yesu nạ mmuku n ne n re, Yakubu n
Yahaya. Aku u kuɗạngi wa folo yi u yanka yi ili i shinga.
21 Yesu wece yi, “Ndya va ciga n yanka vu?”
U danai, “Vu uwa baci a tsugono tsu vunu, va ạsạkạ mmuku n re n vạ n dusuku evu n
avu, uza u te a ulyaki uza u te kpam a ugulạ u vunu?”
22 Shegai Yesu wushunku le, “I reve kalen ka ili i'ya ya wecike vi wa. Ya fuɗa ya so
mako ma upana u ikyamba ma ma so?”
Alobo yi a wushuki, “Tsa fuɗa tạ.”
23 Yesu wushunku le, “Mayun ɗa ya so mako ma upana u ikyamba ma ma so. Shegai
ma fuɗa ma ɗangạsa uza ɗa wa dusuku a ulyaki u vạ ko a ugulạ u vạ wa. Asu u nala vi u
ama ɗa Tata u vạ u foɓusukoi u ɗa.”
24 An atoni kupa a ɗa a buwai vi a panai nala, aku a ka pana upan u ama a re a nala
yi. 25 Yesu isại atoni yi gbạ a asu u te, u tonuko le, “I reve tạ ngono ma Awulawa a tsu
wenike tạ ama ucira. Kpam azapige a le a tsu yan tạ manyan n tsupige tsu le a kaci ka
ama. 26 Shegai ugan nala gitạ n ạɗạ wa. Uza ɗa baci dem wa ciga u woko uzapige a mere
ma ɗe, u kạnạ tạ u woko kagbashi ka ɗe. 27 Ko ya baci wa ciga u woko a kapala ka ɗe,
u kạnạ tạ u gbashika ɗạ. 28 Ko mpa gbạm Maku ma Vuma n tuwạ adama a ɗa ama a ka

gbashika mu wa, shegai n gbashika ama, kpam n nạkạ uma u ɗa wa wauwa ama ushani a unyushi u cingi u le."

Yesu tạnạsại arumbạ ama a re
(Marku 10:46-52; Luka 18:35-43)

29 An Yesu n atoni a ne a ka wutạ a Jeriko, kakumạ ka ama ushani ka tono le. 30 Arumbạ ama a re a ɗa a'ạri ndishi a ikengi i ure a panai a da Yesu ɗa wa wura, aku a gitại isali, n a dansi, "Asheku, Maku ma Dawuda! Pana asuvayali a tsunu!"
31 Aku kakumạ ki ka tonuko le a paɗa, shegai a doku a salai cika, "Asheku, Maku ma Dawuda! Pana asuvayali a tsunu!"
32 An Yesu panạka le, aku u shamgbai, u wece le, "Ndya ya ciga mu n yanka ɗạ?"
33 A wushuki, "Asheku, tsa ciga tạ tsu wene asu!"
34 Aku Yesu pana le asuvayali, u sawai a'eshi a le. Kute-kute a wenei asu, aku a tono yi.

21

Yesu uwai a Urishelima
(Marku 11:1-11; Luka 19:28-40; Yahaya 12:12-19)

1 An Yesu n atoni a ne a ka rawa evu n Urishelima, aku a uwai a ilyuci i Betafaji a Masasa ma Zayitum.† Aku u tutsuki ama a re a wala a kapala ka le. 2 U tonuko le, "Walai i bana a une u ɗa wạri a kapala. I rawa baci ɗe, ya cina tạ maku ma makparyagi nạ mma u ne. I tatsukpa n ɗa i tuko. 3 Uza roku u wece ɗạ baci ili i'ya i zuwai ya tatsukpa n ɗa, i tonuko yi, 'Asheku a ɗa a ka ciga n ɗa.' Kute-kute wa ạsạkạ ɗạ tạ i laza nạ n ɗạ."
4 Nala u gitạ tạ tsạrạ a shaɗangu ili i'ya Zakariya matsumate u danai:

5 "Tonukoi aza a Sihiyona:†*
'Magono ma ɗe ma la ma tuwạ!
Uza u uvakunku kaci ɗa, wa walạka makparyagi.
Wạri a utuwạ a zuba u maku ma makparyagi.' " ◊
6 Aku atoni yi a lazai a ba a yain ili i'ya Yesu tonuko le a yain. 7 A tukoi maku ma makparyagi mi nạ mma u ne dem, aku a poloi aminya a le a zuba u le, u yuwại. 8 Ama ushani a polusoi aminya a le a ure, aza roku kpam a koɗusoi avuku a nɗanga a polusoi a ure. 9 Aza roku a walai a kapala ka Yesu, aza roku kpam a tono yi a kucinạ n a salạsi,
"Hosana,† cikpalai Maku ma Dawuda!"
"Kashilạ ka zuwuka yi unạ u shinga, eyi uza ɗa wạri a utuwạ n kala ka Magono ma Zuba!"
"Hosana, cikpalai Kashilạ!"
10 An Yesu uwai a Urishelima, gbạ ama a shaɗangi n ipeli. A wecikei, "Ya kumbu vuma u na vi?"
11 Aku kakumạ ka ama ki ka danai, "Vuma u na vi aya Yesu, matsumate uza u ilyuci i Nazara u uyamba u Galili."

Yesu lokoi aza a tsilaga a Kuwa ku Kashilạ
(Marku 11:15-19; Luka 19:45-48; Yahaya 2:13-22)

12 Yesu uwai a asuvu a Kuwa ku Kashilạ, aku u lokoi gbạ aza ɗa a ka yan pini tsilaga. Aku u kpatalai u wacinsai gbạ iteburu i ama ɗa a ka savaɗạsa icun i ikebe kau-kau. U wacinsai kpam ikirika i aza ɗa a ka dengishe ntambara. 13 U tonuko le, "A korongu tạ a Tagarạda u Kashilạ a da, 'A ka isạ tạ kuwa ku vạ kuwa ku kavasu.' Shegai i gonukoi ka kaɓuru ka aza a magạlạkạ."

---

* **21:5** Sihiyona kala ka dem ka Urishelima. ◊ **21:5** Zak. 9:9. † **21:9** "Hosana" idyani i'ya ama a tsu danạsa uzapige i'ya tsạrạ a nạkạ yi tsupige. Kalen ka ne ka, "Kashilạ ka wauwa yi!" ko kpam "A cikpala yi."

14 Arumbạ n awunu a tuwại ara ne pini a Kuwa ku Kashilạ ki, aku u tạnạsạ le.
15 Aɗarạkpi a pige n awenishiki a Mele a wene yi wạri uyansa ili i majiyan, a wenei kpam
mmuku ma cikpalạsa yi pini a Kuwa ku Kashilạ ki, n a dansi, “Hosana, cikpalai Maku
ma Dawuda.” Gbạ ili i nala yi i zuwai aɗarạkpi a pige n awenishiki a Mele yi a panai
upan cika.
16 Aku a wecei Yesu, “Vu pana gbạm ili i'ya mmuku n naha mi mạri udansa?”
U wushunku le, “N pana tạ. Kotsu i taɓa ukạneshi a Tagarạda u Kashilạ wa, a asu u
ɗa u danai, ‘Kashilạ, vu wenishike tạ mmuku n shawu nạ mmuku n shili a shipi ishipa i
icikpali’?” ◊
17 Aku u lazai u ạsạkại ilyuci yi ubana a Batani, nte u wansai ɗe.

Yesu yankai maɗanga ma kapopi unạ (Marku 11:12-14, 20-24)

18 N kpasani ku de an Yesu wa gono a ilyuci, aku kambulu ka kạnạ yi cika. 19 U wenei
maɗanga ma kapopi a ikengi i ure, u banai pini, shegai u cina pini ilimaci wa, she avuku
koshi. Pini nala, u tonukoi maɗanga mi, “Va doku va matsa ilimaci kpam wa!” Kute-kute
maɗanga mi ma ekpei.
20 An atoni a ne a wenei nala, a yain majiyan. A wecikei, “Niɗa maɗanga mi ma ekpei
gogo?”
21 U wushunku le, “Mayun n tonuko ɗạ, i'ạ baci n upityanangu bawu i yain malạlạ, ya
fuɗa tạ dem ya yan ili i'ya n yankai maɗanga ma na mi hal gbạm i'ya i lai la. Ya fuɗa tạ i
tonuko masasa ma na, ‘Wala ba vu rukpạ a mala.’ I'ạ baci n upityanangu, nala wa woko.
22 I wushuku baci, ya tsạrạ tạ gbạ ili i'ya i wecikei a'ayin a ɗa baci i yain kavasu.”

A yain malạlạ ma ucira u Yesu (Marku 11:27-33; Luka 20:1-8)

23 Yesu gonoi a Kuwa ku Kashilạ u gitại uwenishike. Aku aɗarạkpi a pige nạ nkoshi a
tuwại ara ne, a wece yi, “Ucira u eni u ɗa va yansạka ili i na yi? Kpam ya nạkạ vu u ɗa?”
24 U wushunku le, “Mạ tạ n keci ku te ka ma ciga n yan ɗạ. I fuɗa baci i wushuki ka, ma
tonuko ɗạ tạ tyoku ɗa n tsạrại ucira u ɗa ma yansạka ili i na yi. 25 Ya nạkại Yahaya ucira
u ulyuɓugusu?† Kashilạ ka zuba ka ka nạkạ yi u ɗa, ko gai a asu u ama ɗa u wutại?”
Aku a dansai utyoku u le, a danai, “Tsu dana baci, ‘A zuba u ɗa u wutại,’ wa dana tạ,
‘Ndya i zuwai bawu i wushuki n eyi?’ 26 Tsu dana baci, ‘A asu u ama ɗa u wutại,’ tsa pana
tạ uwonvo u ili i'ya ama yi a ka yanka tsu, kpaci a bidya tạ Yahaya matsumate ma.”
27 Aku a wushunku yi, “Tsu reve wa.”
U danai, “Mpa dem ma tonuko ɗạ uza ɗa u nạkạ mu ucira u ɗa ma yansa ili i na yi wa.”

Agisani a mmuku m alobo ama a re

28 Yesu danai, “Ma yanka ɗạ tạ alabari a vuma roku uza ɗa wạri nạ mmuku n re, aku i
tonuko mu ili i'ya i yawunsai. Tata u le u banai ara maku ma ne ma pige, u danai, ‘Wala
ba vu yain manyan a kashina ka cinwi ara!’
29 “Maku mi ma wushuki, ‘Ma bana wa.’ Shegai u gonoi u banai.
30 “Aku tata u le vi u banai a asu u maku ma ire mi, u tonuko yi, ‘Wala ba vu yain
manyan a kashina ka cinwi ara.’
Aku maku mi ma wushuki, ‘Ma bana tạ,’ shegai u bana wa.
31 “A asuvu a mmuku n re n na mi, ya nạkại tata vi karingạ?”
Aku aɗarạkpi nạ nkoshi n pige mi a wushuki, “Maku ma kagitạ ma.”
Yesu tonuko le, “Mayun n tonuko ɗạ, awushi a utafa n ashankala a ka uwa tạ a tsugono
tsu Kashilạ kahu eɗạ i uwa. 32 Yahaya Kalyuɓugi tuwạ tạ tsạrạ u wenike ɗạ ure u ɗa ya
tsạrạ uma. Shegai i 'yuwain uwushuku n eyi, aku awushi a utafa n ashankala a wushuku

◊ **21:16** Ishp. 8:2.

tạ. Ko an i wenei ukuna u na vi, i kpạɗại ukpatala i ạsạkạ ure u ɗe kpam i wushuku n eyi wa.”

Agisani a azamaninga a cingi
(Marku 12:1-12; Luka 20:9-19)

33 Yesu danai, “Panai alabari a na yi: A yan tạ vuma roku uza ɗa wạri n kashina ka cinwi. U kanzai ka n kasaga, aku u gạvại kaɗạkạ ka ukpokuso ilimaci i cinwi yi. U mai kpam kunukuzuba ku uza u uwundya kashina ki. Aku u nạkại acimbi a roku haya, eyi kpam u lazai nwalu. 34 An a'ayin a uta ilimaci yi a yain, aku u suki agbashi a ne a ba a wushika yi kapashi ka ne ka ilimaci yi.

35 “Shegai acimbi yi a kạnại agbashi yi. Aku a lapai uza u te, a wunai uza u ire, uza u tatsu kpam a varạsa yi n atali hal u kuwại. 36 Aku uza u kashina vi u suki agbashi a roku ushani a ba a wushika yi ilimaci yi. Pini nala, a yanka le dere tyoku ɗa a yankai aza a kagitạ yi. 37 Uza u kashina vi u korusoi u suki maku ma ne ubana a asu u ama vi, kpaci u yawunsa tạ ko a ka wene karingạ ka ne.

38 “Shegai an ama yi a wenei maku mi, a dansai utyoku u le, ‘Maku ma na ma lya tạ agadu a kashina yi. Tsu wuna yi baci, ka woko tạ ka tsunu!’ 39 Aku a kạnạ yi, a rono yi uwutạ a kashina ka cinwi ki a wuna yi.”

40 Yesu wecei aɗarạkpi a pige n Afarishi yi, “Uza u kashina u nala vi u tuwạ baci, ndya i wenei wa yanka ama a nala yi?”

41 Aku a wushuki, “Wa wuna le tạ, aku u nạkạ aza roku kashina ki, aza ɗa a ka nạkạ yi kapashi ka ilimaci i kashina i ne a a'ayin a ɗa a gain.”

42 Yesu tonuko le, “Nala wạri, i yan tạ kạneshi u ukuna u na vi a Tagarạda u Kashilạ, u ɗa u danai:
“ ‘Katali ka aza a kuma a 'yuwain,
ka ka lakai kalen cika a asu u kuma.
Magono ma Zuba ma ma yain ili i na yi,
kpam ili i majiyan i'ya ara tsunu.’ ◊

43 “N tonuko ɗạ ukuna u mayun, a ka bidya tạ tsugono tsu Kashilạ ara ɗe a nạkạ aza ɗa a ka yan ili i'ya Kashilạ ka ciga a tsugono tsu ne. 44 Vuma ɗa u rukpại a katali ka na wa koɗuso tạ, kpam uza ɗa katali ki ka varai, vuma u nala vi wa yuruwa tạ yuku-yuku.”‡

45 An aɗarạkpi a pige n Afarishi a panai alabari a ɗa u yansạka le, aku a revei an n ele ɗa wa yan. 46 A ka ciga a kạnạ yi, shegai a ka pana tạ uwonvo u ama yi, kpaci ama yi a wushuku tạ Yesu matsumate ma.

22

Agisani a abiki a iyolo
(Luka 14:15-24)

1 Yesu doki u yain manyan n alabari tsạrạ u wenishike ama, 2 “Tsugono tsu zuba tsa woko tạ tyoku u agisani a naha: A yan tạ magono ma roku uza ɗa u foɓusukoi maku ma ne abiki a iyolo. 3 U libanai ama roku a asu u abiki vi. An a ka gitạ abiki yi, aku u suki agbashi a ne a isạ ama yi, shegai a 'yuwain utuwạ.

4 “Aku u doki u suki agbashi a roku, u danai, ‘Tonukoi ama ɗa n libanai vi a foɓuso ɗe abiki yi. A kiɗa tạ anaka a shinga a ɗa n lakai uciga a foɓusoi inyama yi. Tuwại a asu u abiki vi.’

5 “Shegai aza ɗa u libanai vi a tuwạ wa. Aza roku a lazai ubana a ashina, aza roku kpam ubana a kuden. 6 Aza roku kpam a kạnại agbashi yi a lapa le, a wunai. 7 Pini nala, u yain upan cika, u suki asoje a wuna aza a magạlạkạ yi kpam a runukpa ilyuci i le.

◊ **21:42** Ishp. 118:22-23. ‡ **21:44** Akorongi a cau a roku aza ɗa a purại a tagarạda u Matiyu a kalatsa tạ makpạndạ ma 44.

8 “Aku magono mi ma tonukoi agbashi yi, ‘A kotso ɗe afoɓi a abiki a iyolo yi. N libana tạ ama, shegai a rạtsa a tuwạ wa. 9 Adama a nala, walai a ire i ilyuci yi, uza ɗa baci dem i wenei i libana yi u tuwạ a asu u abiki vi.’ 10 Pini nala, agbashi yi a lazai a ba a ɓolomgbonoi gbạ aza ɗa a wenei, aza a shinga n aza a cingi. Aku a asu u abiki vi u shaɗangi n amoci.

11 “An magono mi ma tuwại tsạrạ u wene amoci yi, aku u wenei vuma roku uza ɗa bawu u ukai aminya a shinga. 12 U wece yi, ‘Avu, niɗa bawu vu ukai aminya a shinga utuwạ a asu u abiki vi?’ Vuma vi u fuɗa u dana ko ili wa.

13 “U tonukoi agbashi a roku, ‘Sira niyi akere n a'ene, i vutạlạ yi a asuvu a karimbi, nte ama a ka sạ pini n ulumusa u a'anga adama a mɓạlạ.’

14 “Mayun ɗa, a libana tạ ama ushani, shegai kenu ɗa a ɗangạsai.”

Keci a kaci ka utsupa u utafa
(Marku 12:13-17; Luka 20:20-26)

15 Aku Afarishi a ɓolomgbonoi kaci tsạrạ a wandi Yesu u dana ili i roku kotsu a tsạrạ ili i'ya a ka kạnạ yi n i'ya. 16 Aku a sukunku yi atoni a le a roku n atoni a Hiridu. A danai, “Kawenishiki, tsu reve tạ avu vuma u maci u ɗa, kpam va wenishike tạ ili i shinga i ure u Kashilạ. Vu bidya tạ ya dem unạ u te, ko ya tani baci wạri. 17 Tonuko tsu uyawunsa u vunu. U gan tsu tsupa utafa ara Kaisa† magono ko tsu kpạɗạ utsupa?”

18 U reve tạ uyawunsa u cingi u le, aku u tonuko le, “Eɗạ aza a maci a kaɓan! Ndya i zuwai ya ciga i wanda mu? 19 Wenike numu ukebe u azurufa* u ɗa i tsu tsupa utafa n i'ya.” Aku ama yi a wenike yi ukebe vi. 20 U wece le, “Kulu n kala ka yai ka kạri pini?”

21 Aku ama a wushuki, “Ka Kaisa Magono ka.”

U tonuko le, “Nạkại Kaisa ili i'ya i'ạri i ne, Kashilạ kpam i nạkạ yi ili i'ya i'ạri i Kashilạ.”

22 An a panai nala, a yain majiyan. Aku a lazai a ạsạkạ yi.

Keci a kaci ka u'yạngạ u ukpạ
(Marku 12:18-27; Luka 20:27-40)

23 Aza a Sadusi a wushuku an ama a ka 'yạngạ a ukpạ a kuwạ baci wa. Kain ka ka nala ki, aza a Sadusi a roku a tuwại ara Yesu a wece yi, 24 “Kawenishiki, Musa dana tạ, ‘Vuma u kuwạ baci bawu mmuku, u kạnạ tạ utoku u ne u sotuku uka vi tsạrạ u matsạka yi mmuku.’ ◊ 25 A yan tạ ama a roku ama a shindere uza n utoku aza ɗa a rongoi pini na. Uza u kagitạ u zuwai uka, shegai u kuwại bawu maku, aku uza u ire u sotuki marạnạ mi. 26 Eyi dem u kuwại bawu mmuku, aku uza u tatsu u sotuki dem marạnạ mi. Nala a rongoi uyansa hal u bansa le iyolo gbạ. 27 A makorishi, uka vi dem u kuwại. 28 Kashilạ ka 'yạngạsạ baci akushe, uka u yai u ɗa wa woko? Kpaci u wolo tạ ama a shindere a le gbạ.”

29 U wushunku le, “Eɗạ i reve wa, kpaci i reve ili i'ya Tagarạda u Kashilạ u danai wa, kpam i reve n ucira u Kashilạ wa. 30 A'ayin a ɗa baci akushe a 'yạngại, a ka yan iyolo ko kpam a wutukpạ iyolo wa. A ka woko tạ tyoku u atsumate a zuba. 31 Mayun ɗa i yan tạ kạneshi u ili i'ya Kashilạ ka danai a ukuna u u'yạngạ u ukpạ. 32 Kashilạ ka dana tạ, ‘Mpa Kashilạ ka Ibirahi, n Kashilạ ka Ishaku, n Kashilạ ka Yakubu.’ ◊ Kashilạ aya Kashilạ ka aza a uma, shegai ka akushe wa.” 33 An kakumạ ka ama ka panai nala, aku a yain majiyan ma uwenishike u ne.

Mele ma ma lai ugbonguro
(Marku 12:28-34; Luka 10:25-28)

34 An Afarishi a panai a da aza a Sadusi a fuɗa a wushuku wa, aku a ɓolomgbonoi. 35 Uza u te a asuvu a le, kawenishiki ka Mele ka, u mạtsại wa ciga u wandi Yesu n keci ku na:

---

* **22:19** Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ. ◊ **22:24** U.Ml. 25:5-6. ◊ **22:32** Uwt. 3:6.

36 “Kawenishiki, mele ma eni ma ma lai ugbonguro a asuvu a Mele ma Musa?”
37 U wushuki, “ ‘Ciga Magono ma Zuba Kashilạ ka vunu n katakasuvu ka vunu gbạ. Vu
cigi yi n uma u vunu n kakiri ka vunu gbạ.’ ◊ 38 Mele ma kagitạ ma la vi ma kpam ma lai
ugbonguro. 39 Mele ma ire dem unạ u te ɗa mạri: ‘Ciga uza u karen u vunu tyoku ɗa va
ciga kaci ka vunu.’ ◊ 40 A kaci ka Mele ma re ma na ma uwenishike u Musa n u ntsumate
wạri.”

Kawauwi ki Maku ma yai ma?
(Marku 12:35-37; Luka 20:41-44)

41 Afarishi yi pini a asu u te, aku Yesu wece le, 42 “Uyawunsa u eni u ɗa i'ạri uyan a kaci
ka Kawauwi? Maku ma tsikaya ma yai ma?”
A wushuki, “Ma Dawuda ma.”
43 Aku u tonuko le, “Niɗa Dawuda isạ yi ‘Asheku’? Kulu Keri ku zuwa tạ Dawuda danai,
44 “ ‘Magono ma Zuba ma tonuko tạ Asheku a vạ:
Dusuku a ulyaki u vạ
hal n zuwa atokulalu a vunu a kere ka adeshikpetsu a vunu.’ ◊
45 “An u wokoi Dawuda isạ yi Asheku, niɗa kpam wa woko maku ma ne?” 46 Ko uza
u fuɗa u wushunku yi wa, kpam ko uza u wutạ karara bawu uwonvo u wece yi keci ku
roku wa.

23

Yesu nạkại azapige a roku unyushi
(Marku 12:38-39; Luka 11:43, 46; Luka 20:45-46)

1 Yesu tonukoi kakumạ ka ama ki kaɓolo n atoni a ne, 2 “Awenishiki a Mele n Afarishi
a'ạ tạ n ucira u ɗa a ka tonuko ɗạ ili i'ya Mele ma Musa ma danai. 3 Adama a nala, i toni
i'ya a wenishike ɗạ, shegai kotsu i yain tyoku ɗa ele a ka yansa wa. Kpaci i'ya a tsu dansa
kau ɗa n i'ya a tsu yansa. 4 A tsu taɗanku tạ ama ucanga u arạji u ɗa bawu a ka fuɗa a ka
canga. Kpam a tsu dambula gbạm a dana ạsạkạ a banka majubu a ɓạngạ le ucanga wa.
5 “A tsu yan tạ ili i shinga tsạrạ ama a wene le. Kpam ya dem u tsu sira tạ alawu a ɗa
a'ạri n Kadyanshi ka Kashilạ, shegai alawu a Afarishi a la tạ ugbonguro. Ikali i'ya i'ạri a
ikengi i aminya a le i la tạ dem ugbonguro. 6 A la tạ uciga a asu u ndishi u shinga a asu u
abiki n asu u ndishi u kapala a agata a Kashilạ. 7 Kpam a'ạ baci a kuden, a tsu la tạ uciga
ama a danạsa le n kala ka karingạ; wata, ‘Kawenishiki.’
8 “Shegai eɗạ she i ạsạkạ uza u isạ ɗạ ‘Kawenishiki’ wa, kpaci Kawenishiki ka te ka
i'ạri n ka, kpam atoku a ɗa i'ạri. 9 Kpam kotsu i isạ uza n kala ka karingạ ‘Tata’ a likimba
wa, kpaci Tata u te u ɗa i'ạri n u ɗa uza ɗa wạri a zuba. 10 Kotsu i ạsạkạ uza u isạ ɗạ
‘Uzakuwa’ wa, kpaci Uzakuwa u te ɗa; wata, Kawauwi. 11 Uza ɗa baci wạri uzapige, she
u woko kagbashi ka atoku. 12 Uza ɗa baci u bidyai kaci ka ne uzapige, a ka gonuko yi tạ
kenu. Uza ɗa kpam u bidyai kaci ka ne kenu, a ka gonuko yi tạ uzapige.
13 “Ter ɗe awenishiki a Mele n Afarishi, eɗạ aza a maci a kaɓan! Kpaci i kạngi ama
utsutsu u u'uwa a tsugono tsu zuba. Eɗạ i uwa a tsugono tsi wa, i ạsạkạ tani aza ɗa a ka
ciga uwa a uwa wa. [14 Ter ɗe awenishiki a Mele n Afarishi, eɗạ aza a maci a kaɓan! Eɗạ
aza ɗa i tsu lya ucanga u nrạnạ n a'uwa a le, i yain kpam kavasu ka ugaɗi tsạrạ ama a
wene ɗạ. A ka yan ɗạ tạ mavura cika ma ma lai ma aza ɗa a buwai.]*
15 “Ter ɗe awenishiki a Mele n Afarishi, eɗạ aza a maci a kaɓan! Kpaci i tsu
pasamgbana tạ mala i bana a iyamba i mɓạri tsạrạ i zuwa uza u te u woko katoni. A'ayin
a ɗa baci i tsạrạ yi aku i gono i zuwa yi u woko uza u akina hal u la ɗạ cika.
16 “Ter ɗe eɗạ aza ɗa ya tono n ama, dana arumbạ a ɗa i'ạri! I da,

◊ **22:37** U.Ml. 6:5. ◊ **22:39** Aɗkp. 19:18. ◊ **22:44** Ishp. 110:1. * **23:14** Akorongi a cau ushani aza ɗa a puraị a tagarạda u Matiyu a kalatsa tạ makpạndạ ma 14.

‘Ama a tsina baci n Kuwa ku Kashilạ a'ayin a ɗa a ka ya kazuwamgbani, wạ n ukuna wa.
Shegai a tsina baci n zinariya u ɗa wạri a Kuwa ku Kashilạ ki, u kạnạ tạ a shamkpa
kazuwamgbani ki mai.’
17 “Eɗạ arumbạ a gbani, atengeshi. Ndya wạ ve i lakai kalen: zinariya vi ko gai Kuwa
ku Kashilạ ka ku zuwai zinariya vi wa rongo uwulukpi? 18 Kpam i danai,
‘Ama a tsina baci n asuɗarạkpa, wạ n ukuna wa. Shegai a tsina baci n kune ku kạri a
asuɗarạkpa vi, u kạnạ tạ a shamkpa kazuwamgbani ki.’
19 “Icun i urumbạ u eni u ɗa wạ la! Ndya wạ ve i lakai kalen: kune ki ko gai a
asuɗarạkpa u ɗa u zuwai kune ki kạri uwulukpi? 20 Adama a nala, uza wa tsina baci
n asuɗarạkpa, tsina ɗa la vi wa tsina n u ɗa n kune ku kạri pini a zuba u ne. 21 Nala dem
uza wa tsina baci n Kuwa ku Kashilạ, tsina ɗa wa tsina n ka hal n Kashilạ ka ka rongo
pini vi. 22 Uza u tsina baci kpam n zuba, u tsina tạ dem n karatsu ka tsugono tsu Kashilạ
n uza ɗa u dusuki pini.
23 “Ter ɗe awenishiki a Mele n Afarishi, eɗạ aza a maci a kaɓan! I tsu nạkạ tạ Kashilạ
ili i te a asuvu a kupa a ili i'ya i tsạrại, hal gbạm n icanga i awanli i kusan i'ya i lakai
kenukulu, n icun i kenukulu gbạ. Shegai i varangi iwenishike i Mele i pige; wata, uyanka
ama ili i'ya i'ạri dere, n upana iyali, n ushamkpa ukuna u Kashilạ mai. I'ya gai i gain i
yain i'ya la vi kaɓolo n i niɗe yi. 24 Eɗạ arumbạ a ɗa ya tono n ama, i'ạ tạ tyoku u vuma
ɗa u sherei mini ma uso ma ne tsạrạ u takpa maku ma kagushi, aku u gonoi u soɗugi
karakuma!†
25 “Ter ɗe awenishiki a Mele n Afarishi, eɗạ aza a maci a kaɓan! I tsu zạ tạ kucinạ ku
nko n ɗe n apara a ɗe, shegai asuvu a le a'ạ tạ ushaɗangi n ili i'ya i tsạrại a asu u uryafusa
ama n i'ya ya zuwa ɗạ i pana kayanyan koshi. 26 Eɗạ Afarishi arumbạ a ɗa! Gitại ve i zại
asuvu a nko yi n apara yi, kateshe ki kpam ka yan tạ sarara!
27 Ter ɗe awenishiki a Mele n Afarishi, eɗạ aza a maci a kaɓan! Tyoku u asaun a ɗa a
kalai pun ɗa i'ạri. A tsu yan tạ n tsulobo a kateshe, shegai asuvu a le a'ạ tạ ushaɗangi
n atele a akushe n ili i'ya i shamusai. 28 Nala dem i'ạri, i lobono tạ uwundya a kateshe,
shegai asuvu a ɗe a'ạ tạ ushaɗangi n ikuna i maci i kaɓan n tsicingi.
29 “Ter ɗe awenishiki a Mele n Afarishi, eɗạ aza a maci a kaɓan! I tsu yanka tạ ntsumate
a asu u kaciɗạ ka shinga, kpam i tsu kala tạ asaun a aza a maci. 30 I da,
‘A da baci tsạri tsu rongoi a'ayin a nkoshi n cau n tsunu, tsạrạ tsa ɓạngạ le uwuna
ntsumate wa.’
31 “Adama a nala i varangu tạ kaci ka ɗe an i danai eɗạ mmuku n tsikaya† ma aza ɗa a
wunai ntsumate n ɗa i'ạri. 32 Lyayi kelime i koruso ili i'ya nkoshi n cau n ɗe n gitại vi!
33 “Eɗạ a'eku nạ mmuku ma a'eku! Niɗa ya yan i dana ya wura a uvarangu ɗạ a akina?
34 Adama a nala, ntsumate, arevi n awenishiki a ɗa la ma sukunku ɗạ. Ya wuna tạ aza
roku a le, ya vara tạ aza roku ikusa a mawandamgbani. Aza roku tani ya bawan le tạ
a agata a Kashilạ hal i tono le ubana ilyuci ilyuci n i yanki le mavura. 35 Adama a nala,
Kashilạ ka yanka ɗạ tạ mavura adama mpasa m aza ɗa i wunai bawu unyushi. Eɗạ aza
a Yahuda i gitạ tạ i wunai Habila† vuma u maci, aku i lyai kelime n uwunusa ama hal
ubana a'ayin a Zakariya maku ma Barikiya uza ɗa i wunai a mere ma Asu u Uwulukpi
u Kuwa ku Kashilạ n asuɗarạkpa. 36 Mayun n tonuko ɗạ, ukuna u nala vi wa gitạ tạ dem
n aza ɗa i'ạri n uma gogo-na.”

Yesu ciga tạ Urishelima
(Luka 13:34-35)

37 Yesu lyai kapala n kadyanshi, “Eɗạ aza a Urishelima! Ama a ɗe a wuna tạ ntsumate
kpam a varạsai atsumate a ɗa a sukunku ɗạ. N tsu ciga tạ n ɓolongu ɗạ tyoku ɗa matoku
ma tsu ɓolongu mmuku n ne a ashan a ne, aku i 'yuwain. 38 Nala Kashilạ ka ạsạkạ Kuwa

† **23:24** Yesu dana ɗa u danai, “I dambulai a kaci ka ukuna u kenu, shegai ya yansa inyushi icingi i pige i pige.”

ku Kashilạ ku ɗe, kpam ka woko tạ bawu uza pini. 39 N tonuko ɗạ, ya doku ya wene mu
wa, she a'ayin a ɗa ya dana, 'Kashilạ ka zuwuka uza ɗa wa tuwạ n kala ka Magono ma
Zuba unạ u shinga.' "

24

A ka wacinsa tạ Kuwa ku Kashilạ
(Marku 13:1-2; Luka 21:5-6)

1 Yesu ạsạkại Kuwa ku Kashilạ ki u kạnại ure u lazai, aku atoni a ne a tuwại ara ne
a wenike yi kuma ku Kuwa ku Kashilạ. 2 Shegai u tonuko le, "I wene kuma ku na ki?
Mayun n tonuko ɗạ, ko katali ka te a ka ạsạkạ ka a zuba u utoku u ne wa. Katali dem a
ka wạsạ tạ ka."

Kuɓari a kaci ka upana u ikyamba
(Marku 13:3-13; Luka 21:7-19)

3 A'ạri pini, Yesu ndishi a Masasa ma Zayitum, aku atoni a ne a cina yi utyoku u ne, a
danai, "Tonuko tsu, nwere ɗa ukuna u nala vi wa gitạ? Kpam ndya ya woko iryoci i'ya
ya wenike an a'ayin a utuwạ u vunu n ukotso u a'ayin a ɗa a rawai?"
4 U tonuko le, "Kiranai kotsu i ạsạkạ uza u puwunsạ ɗạ wa. 5 Ama ushani a ka tuwạ
tạ n kala ka vạ, a dana alya Kawauwi, kpam a ka puwunsạ tạ ama ushani. 6 Ya pana tạ
ukuna u kuvon n alabari a kuvon a ɗa a ka tuwạ, shegai kotsu i pana uwonvo wa. Gbạ
ili i nala yi i kạnạ tạ i gitạ kahu makorishi ma tuwạ. 7 Kaletsu ka ama ka 'yạngạsạkạ tạ
aletsu, tsugono kpam tsa 'yạngạsạkạ tạ tsugono. A ka yan tạ a'ayin a kambulu kuten
gbạm wa. Iyamba ya gbạɗạ tạ a asu kau-kau. 8 Gbạ mɓạlạ ma ili i na yi mạ tạ tyoku u
mɓạlạ ma kagitạ ka ilimaci i maku.
9 "Ama a ka kạnạ ɗạ tạ, a ka neke ɗạ tạ tsạrạ a yanka ɗạ mavura, kpam a ka wuna ɗạ tạ.
Gbạ ama a ka kovo ɗạ tạ an u wokoi i wushuki nạ mpa. 10 Kpam ama ushani a ka ạsạkạ
mu tạ utono. A ka kpatalạka tạ atoku a le kpam a 'yuwan atoku a le. 11 Ntsumate n kaɓan
ma tuwạ tạ ushani n lạpạnạsạ ama ushani. 12 Tsicingi tsa tambura tạ tsu zuwa ama a
'yuwan uciga atoku a le. 13 Shegai aza ɗa a kawunki hal ubana a makorishi, Kashilạ ka
wauwa le tạ. 14 A'ayin a ɗa baci Kadyanshi ka Shinga ka kyawain gbạ likimba n iyamba,
a tonusukoi kpam gbạ aletsu, aku makorishi ma tuwạ.

Upana u ikyamba u pige
(Marku 13:14-23; Luka 21:20-24)

15 "A'ayin a ka tuwạ tạ a ɗa ya wene ili i'ya Daniyan matsumate u danai: 'Ili i icaɗi i'ya
bawu i gain i'ya i nangasai
Asu u Uwulukpi u Kuwa ku Kashilạ.' ◊ (Eɗạ aza ɗa ya yan kạneshi i reve tạ kalen ka
ili i na yi.) 16 A a'ayin a nala yi, u kạnạ tạ aza a Yahuda a suma ubana a nsasa tsạrạ a lai.
17 Uza ɗa wạri a uwotsu u kuwa, kotsu u uwa a asuvu upurạ ucanga wa. 18 Uza ɗa wạri
a kashina, kotsu u gono a kuwa uzama u kunya wa. 19 A a'ayin a nala yi, ter ɗe aka a ɗa
a'ạri n atsumạ, ko kpam aza ɗa a'ạri nạ mmuku n shili!
20 "Yanyi kavasu a asu u Kashilạ, kotsu i suma n ilyushi ko tani a kain ka Ashibi wa!
21 Nala wa woko tạ a'ayin a upana u ikyamba u pige. Tun an a yain likimba, kpam a ka
doku a ka yan upana u ikyamba tyoku u nala wa. 22 Shegai Kashilạ ka jebe ɗe kakumạ
ka a'ayin ki; a da baci wạri u yain nala wa, uza wạ la wa yan uma wa. Shegai Kashilạ
ka jebe ɗe a'ayin yi adama ama a ne a ɗa u ɗangạsai. 23 A a'ayin a nala yi, uza roku wa
tonuko ɗạ tạ, 'Wundyai, Kawauwi ka la!' Ko kpam uza roku wa dana tạ, 'Aya na!' Kotsu
i tono le wa. 24 Awauwi a kaɓan nạ ntsumate n kaɓan a ka tuwạ tạ a yain iryoci kpam n
ikunesavu. A ka zuwa tạ ama a tono le, hal gbạm n ama ɗa Kashilạ ka ɗangạsai, hal gai
wa yan baci nala. 25 Panai, n rono ɗạ tạ atsuvu gạmpạ kahu ukuna vi u gitạ.

◊ **24:15** Dan. 9:27; Dan. 11:31; Dan. 12:11.

26 “Uza roku u tonuko ɗa̱ baci, ‘Wundyai, Kawauwi ka niɗe a kakamba,’ kotsu i bana i
kondo wa. Ko kpam, ‘Wundyai, aya la ukpawin,’ kotsu i wushuku wa! 27 Maku ma Vuma
ma tuwa̱ baci, ya dem wa wene yi ta̱, tyoku ɗa ulaɗa u tsu wuta̱ a kasana ubana a kalivi.
28 Asu u ɗa baci kakushe ka̱ri, nte asakali a tsu ɓolomgbono pini. Ili i na iryoci i'ya ya
wenike an makorishi ma yan ɗe evu i'ya.”

Utuwa̱ u Maku ma Vuma
(Marku 13:24-27; Luka 21:25-28)

29 “A'ayin a ɗa baci upana u ikyamba u nala u kotsoi, kute-kute
“ ‘Kaara ka kimba̱ ta̱,
kpam uwoto wa doku wa na̱ka̱ katyashi wa.
Atala a ka rukpusa̱ ta̱,
a ka gba̱ɗa̱ ta̱ kpam ili i pige i pige i'ya i'a̱ri u zuba.’ ◊
30 “A a'ayin a nala yi, iryoci i Maku ma Vuma ya wuta̱ ta̱ a kalishi. Gba̱ ama a likimba a
ka sa̱ ta̱ adama a uwonvo. A ka wene ta̱ Maku ma Vuma utuwa̱ a zuba a asuvu a kalishi
n ucira u pige n tsupige. 31 Wa tutsuku ta̱ atsumate a zuba a ne a kapala n mawura̱ ma
pige ma ukakaci, a ka ɓolomgbono ta̱ aza ɗa u ɗanga̱sai ili i'ya i ka̱na̱i a kasana ubana
a kalivi n gaɗi ubana a ɗaka; wata, ili i'ya i bidyai a mɓa̱ri n likimba n naha ubana a n
niɗe.

Udani a kaci ka maɗanga ma kapopi
(Marku 13:28-31; Luka 21:29-33)

32 “Gogo-na rotsongusi a iryoci i maɗanga ma kapopi: A'ayin a ɗa baci i wenei atyangi
a ne a lima̱na̱i, aku a ka topo avuku, ya reve ta̱ an ilyushi i yain evu.* 33 I wene baci gba̱
ili i na yi ya gita̱sa̱, kotsu i reve an a'ayin a yan ɗe evu n utuwa̱. 34 N tonuko ɗa̱, gba̱ ili i
na yi ya gita̱ ta̱ kahu ama ɗa a'a̱ri n uma gogo-na a kuwusa̱. 35 Zuba n likimba wa cimba̱
ta̱, shegai kadyanshi ka va̱ ka yan ta̱ pini bawu utyoku.

Uza reve kain ka ugono u Yesu wa
(Marku 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

36 “Uza wa̱ la u revei kain ka nala ki ko kpam ulapa u uwule vi wa. Ko atsumate a zuba,
hal dem n Maku mi dem u reve wa, she Tata vi utyoku u ne. 37 A'ayin a ɗa baci Maku ma
Vuma ma gono, ili gba̱ ya woko ta̱ tyoku ɗa i'a̱ri a a'ayin a Nuhu.† 38 A'ayin a nala yi kahu
mini ma pige ma tuwa̱, ama a rongo ta̱ ulya n a soyi kpam n a yansi iyolo hal ubana kain
ka Nuhu uwai a kpatsu. 39 A 'ya̱nga̱ ureve ili i'ya ya gita̱ wa, she na mini ma pige ma
tuwa̱i ma wunai ama gba̱. Nala wa woko a'ayin a ɗa Maku ma Vuma ma gono. 40 A'ali
ama a re a ka yan manyan a kashina. A ka bidya ta̱ uza u te, a a̱sa̱ka̱ uza u te. 41 Aka ama
a re a ka wurya kira a kutali. A ka bidya ta̱ uza u te, aku a a̱sa̱ka̱ uza u te.
42 “Adama a nala, she i rongo ufoɓusi, kpaci i reve a'ayin a ɗa Asheku a ɗe a ka tuwa̱
wa. 43 A da baci uza u kuwa u revei a'ayin a ɗa kaboki ka tuwa̱, wa̱ri wa rongo ta̱ ufoɓusi,
wa a̱sa̱ka̱ kaboki ki ka uwa yi a kuwa wa. 44 Eɗa̱ dem u ka̱na̱ ta̱ i rongo ufoɓusi kain dem.
Kpaci Maku ma Vuma ma gono ta̱ a'ayin a ɗa bawu i zuwai uma.

Kagbashi ka shinga
(Luka 12:41-48)

45 “Kagbashi ka eni ka a wushuki n eyi kpam ka̱ri n ugboji? Aya uza ɗa uzakuwa u ne
u zuwa yi u woko uzapige u agbashi a ne u na̱ka̱sa̱ le ilikulya a'ayin dem. 46 Uzakuwa u
ne u gono baci u cina yi u yain manyan ma maci, wa tsa̱ra̱ ta̱ katsupi ka pige ka malen
ma manyan ma ne. 47 Mayun n tonuko ɗa̱, uzakuwa u nala vi wa zuwa yi ta̱ u kirana n
utsa̱ri u ne gba̱. 48 Shegai kagbashi ka cingi ka baci, wa tonuko ta̱ kaci ka ne uzakuwa u
va̱ wa gono gogo wa. 49 Aku u gita̱ ulapusa atoku a ne agbashi, n u lyayi n u soyi hal u

◊ **24:29** Isha. 13:10. * **24:32** A iyamba i aza a Isara'ila, nɗanga n tsu topo ta̱ kahu usuɗugbi u yain.

gutukpa kaɓolo n atoku a ne asoi. 50 Uzakuwa vi wa tuwạ tạ a a'ayin a ɗa bawu u zuwai
uma wa tuwạ. 51 Aku uzakuwa vi u tạsạsạ yi ikyamba n kaburu, u wutukpạ yi kaɓolo n
aza a maci a kaɓan, nte ama a ka sạ pini n ulumusa u a'anga adama a upana u ikyamba."

25

Agisani a nkere kupa

1 Yesu lai kapala n kadyanshi, u da, "Tsugono tsu zuba tsa woko tạ tyoku u agisani a
naha: A yan tạ nkere n roku ama kupa aza ɗa a bidyai ncikalu n le tsạrạ a bana a kạngu
valisavu. 2 Ama a tawun a asuvu a le atengeshi a ɗa, shegai ama a tawun a ɗa a buwai
vi a'ạ tạ n ugboji. 3 Aza ɗa a'ạri atengeshi yi a bidyai ncikalu n le, shegai a ɓạnạ manivi
ma roku wa. 4 Aza ɗa kpam a'ạri n ugboji vi a bidyai ncikalu n manivi a adele a le. 5 An
valisavu vi u ɓạrạkpại bawu u rawai go, aku a gitại agbaɗigi hal a lavutai.

6 "N kayin ka pige, aku a panai isali, 'Valisavu u ɗa la utuwạ! Tuwại tsu kạngu yi!'

7 "Nkere mi gbạ a 'yạngại a foɓusoi ncikalu n le. 8 Aku aza ɗa a'ạri atengeshi yi a
tonukoi aza a ugboji yi, 'Ne tsu manivi ma ɗe kenu, kpaci ncikalu n tsunu ma cimbạ
ɗe.'

9 "Shegai a wushunku le, 'Tsạrạ n ma ma rawa tsu gbạ tsunu wa. Walai i bana a asu u
aza ɗa a ka dengishe i tsilạka kaci ka ɗe.'

10 "A'ayin a ɗa nkere n tawun mi a lazai a ba a tsila manivi mi, aku valisavu vi u rawai.
Nkere n ɗa mạri ufoɓusi vi a uwai a asu u abiki a iyolo yi kaɓolo n valisavu vi. Aku a
gidạki utsutsu.

11 "A'ạri pini, aku nkere n niɗe mi n rawai, n salai, 'Uzakuwa! Uzakuwa! Kukpunkạ
tsu utsutsu!'

12 "Shegai valisavu vi u wushuki, 'Mayun n tonuko ɗạ, n reve ɗạ wa.' "

13 Aku u danai, "Rongoi ufoɓusi, kpaci i reve kain ko kpam a'ayin a ɗa ukuna u na vi
wa gitạ wa."

Agisani a agbashi a tatsu
(Luka 19:11-27)

14 Aku Yesu tonuko le agisani a na yi, u da, "Tsugono tsu zuba tsa woko tạ tyoku u
agisani a naha: Vuma roku u ɗa pini uza ɗa u foɓusoi nwalu ubana a ilyuci i roku. Kahu
u laza, aku u isại agbashi a ne u tonuko le, 'Kotsu i guɓuka mu ucanga u vạ, n laza baci.'
15 Vuma vi u reve tạ ili i'ya kagbashi dem ka yan. Aku u nạkại uza u kagitạ ikebe i
zinariya i pige i pige i tawun,* uza u ire kpam u nạkạ yi i re, uza u tatsu kpam u nạkạ yi
i te. Aku u 'yạngại u lazai. 16 An vuma vi u lazai, kagbashi ka u nạkại ikebe i tawun yi
u yain tsilaga n i'ya, u tsạrại i tawun i roku. 17 Uza ɗa kpam u nạkại i re yi u yain nala,
eyi dem u tsạrại i re i roku. 18 Shegai kagbashi ka u nạkại ukebe u te vi, u gạvại kpele u
sokongi u ɗa pini.

19 "An a ɓạrạkpại, aku uzakuwa vi u gonoi, u wecei agbashi yi ili i'ya ya dem yankai
ikebe yi. 20 Kagbashi ka u nạkại ikebe i tawun yi u tukoi i ne n i'ya u tsạrại vi dem. U
danai, 'Uzakuwa, vu nạkạ mu tạ ikebe i zinariya i pige i pige i tawun, kpam n doku tạ n
tsạrại ikebe i tawun n i'ya.'

21 "Uzakuwa vi u wushuki, 'Vu yan tạ mai. Avu kagbashi ka shinga ka, uza ɗa n
wushuki n avu. Adama a ɗa vu yain naha n ili i kenu i vạ, ma ạsạkạ vu tạ vu kirana
n ili i pige. Tuwạ vu pana kayanyan nạ mpa.'

22 "Aku kagbashi ka u nạkại i re yi u tuwại u danai, 'Uzakuwa, vu nạkạ mu tạ ikebe i
zinariya i pige i pige i re, kpam n doku tạ n tsạrại i re n i'ya.'

---

* **25:15** Kondo "Ikebe i zinariya i pige i pige" a kaci ka idani ka "Ikebe" a Idani i Uɓạngạ.

23 “Uzakuwa vi u wushuki, ‘Vu yan tạ mai. Avu kagbashi ka shinga ka, uza ɗa n
wushuki n avu. Adama a ɗa vu yain naha n ili i kenu i vạ, ma ạsạkạ vu tạ vu kirana
n ili i pige. Tuwạ vu pana kayanyan nạ mpa.’
24 “Kagbashi ka u nạkại u te vi u tuwại, u danai, ‘Uzakuwa, n reve tạ vạ yuwu wa. Vu
tsu zuwa tạ uma vu kapi ili i'ya vuma roku u cei. 25 Adama a nala, n pana tạ uwonvo aku
n bidyai ukebe u zinariya vi n gạvại kpele n sokongi u ɗa pini. Ukebe u vunu u ɗa na.’
26 “Aku uzakuwa vi u wushuki, ‘Avu kagbashi ka cingi ka, kpam kawonvoli. Vu da vu
reve tạ n tsu kapa a kashina ka uza roku u cei. 27 Wạri u gan tạ gbạm vu zuwa ikebe yi a
kuwa ku ikebe tsạrạ n tsạrạ ili i'ya i uwa mu pini.’
28 “Aku uzakuwa vi u tonukoi agbashi a ɗa a buwai vi, ‘Wusha niyi ukebe vi i nạkạ
kagbashi ka kạri n ikebe kupa vi. 29 Uza u yan baci ili i maci n i'ya wạri n i'ya, Kashilạ ka
doku tạ ka nạkạ yi, kpam wa tsạrạ tạ i'ya ushani. Shegai uza ɗa bawu wạri n ili, Kashilạ
ka wusha tạ i kenukulu i'ya wạri n i'ya vi. 30 Gogo-na vutạlại kagbashi ka gbani ka nala ki
a asuvu a karimbi a asu u ɗa ama a ka sạ n ulumusa u a'anga adama a upana u ikyamba.’
”

Magono ma yanka tạ ama gbạ afada

31 Yesu lyai kapala n uwenishike, “Maku ma Vuma ma tuwạ tạ a asuvu a tsupige tsu
ucira tsu ne, n atsumate a zuba a ne gbạ. Wa woko tạ Magono aku u dusuku a karatsu
ka pige ka tsugono tsu ne. 32 Gbạ aletsu a likimba a ka ɓolomgbono tạ a kapala ka ne,
kpam wa pece le tạ aɓolo a re tyoku ɗa kaliniki ka tsu pece ncon nạ nryaɗiga. 33 U zuwa
ncon a ulyaki u ne, nryaɗiga kpam a ugulạ u ne.
34 “Aku magono mi ma tonuko ama ɗa a'ạri a ulyaki u ne, ‘Tuwại, Tata u vạ u zuwuka
ɗạ ɗe unạ u shinga u ne. Wushai tsugono tsa Kashilạ ka foɓusuko ɗạ tun a'ayin a ɗa u
yain likimba. 35 A'ayin a ɗa ma pana kambulu, i ne mu tạ ilikulya n lyai. An ma pana
kakuli, i ne mu tạ mini n soi. An ma yan tsumoci, i wusha mu tạ. 36 An mạri kataɓa, i
nạkạ mu tạ aminya n ukai. An mạri a maɓạlạ, i kirana tạ nạ mpa, kpam an mạri a kuwa
ka a'ali, i konduso mu tạ.’
37 “Ama a maci yi a ka wushuku tạ, ‘Asheku, nwere ɗa tsu wene vu n kambulu, aku tsu
ne vu ilikulya? Ko kpam va pana kakuli, aku tsu ne vu mini? 38 Nwere ɗa tsu wene vu
a tsumoci, aku tsu uka vu a a'uwa a tsunu? Nwere ɗa tsu wene vu kataɓa, aku tsu nạkạ
vu aminya? 39 Nwere ɗa tsu wene vu a maɓạlạ ko kpam a kuwa ka a'ali, aku tsu kiranai
n avu?’
40 “Magono mi ma wushuku tạ, ‘N tonuko ɗạ, a'ayin a ɗa baci i yankai ama a vạ, ko aza
ɗa a lakai kenukulu, mpa i yankai.’
41 “Aku Magono mi ma tonuko aza ɗa a'ạri a ugulạ u ne, ‘Bạtsại dan nạ mpa, eɗạ ama
ɗa Kashilạ ka yankai unạ u cingi. Walai i ba i uwa a akina a ɗa bawu a ka kotso a ɗa a
foɓusukoi Kalạpạnsi n atsumate a ne! 42 An ma pana kambulu, i ne mu ilikulya n lyai
wa. An ma pana kakuli, i ne mu mini n soi wa. 43 An ma yan tsumoci, i wusha mu wa.
Kpam an mạri kataɓa, i nạkạ mu aminya n uka wa. An mạri a maɓạlạ, kpam mạri a
kuwa ku a'ali, i kirana nạ mpa wa.’
44 “Ama a nala yi a ka wushuku tạ, ‘Asheku, nwere ɗa tsu kpạɗạ vu uɓạngạ a'ayin a ɗa
va pana kambulu, ko kakuli, ko va yan tsumoci, ko vạri kataɓa, ko kpam vạri a kuwa ku
a'ali bawu tsu ɓạngạ vu?’
45 “Magono mi ma wushuku tạ, ‘N tonuko ɗạ, a'ayin a ɗa baci i kpạɗại uɓạngạ ama a
vạ, ko niɗa tani baci a'ạri kenukulu, mpa i kpạɗại uɓạngạ.’
46 “Ama a nala yi a ka uwa tạ a asuvu a mavura ma bawu mạri n utyoku, shegai ama
a maci yi a ka yan tạ uma bawu utyoku.”

26

A sheshei tsaŗa a wuna Yesu
(Marku 14:1-2; Luka 22:1-2; Yahaya 11:45-53)

1 An Yesu kotsoi udansa ili i na yi, aku u tonukoi atoni a ne, 2 “I reve tạ gai a'ayin a re a ɗa a buwai kotsu a yain Abiki a Upasamgbana,† kpam a ka neke tạ mpa Maku ma Vuma a wandamgbana mu.”

3 A'ayin a nala yi, aɗaraạkpi a pige naạ nkoshi a ba a gawunsai a kuwa ku Magono ma Aɗaraạkpi, uza ɗa a ka isạ Kayafa. 4 A sheshei tyoku ɗa a ka kạnạ Yesu tsaŗạ a wuna yi usokongi. 5 Shegai a danai, “U gan tsu yain ukuna u na vi a'ayin a Abiki a na wa, kawa ama a ka 'yạngạsạkạ tsu tạ.”

A tsunki Yesu manivi ma magulạni
(Marku 14:3-9; Yahaya 12:1-8)

6 Ele n a foɓusi nala, cina Yesu pini a Batani a kuwa ku Simo uza ɗa caupa waŗi makutu. 7 Eyi pini a kuwa ki n u lyayi ilikulya, aku uka roku u tuwại n majuju ushaɗangi n manivi ma magulạni ma ikebe cika. U tsunki Yesu a kaci.

8 An atoni a ne a wenei nala, a panai upan cika, a danai, “Icun i koli ka ikebe ka eni ka naha! 9 Waŗi u gan tạ u denge ma n ikebe cika, aku u nạkạ aza a unambi ikebe yi.”

10 Yesu kpam reve tạ gbạ i'ya a ka tono, aku u tonuko le, “Ndya i zuwai ya damgbaraạsa uka u na vi? Ili i shinga n i tsulobo i'ya u yanka mu. 11 Ya rongo tạ kaɓolo n aza a unambi kain dem, shegai mpa ma rongo n ạɗạ a'ayin ushani wa. 12 Tsunku ɗa u tsunku mu ma, tsaŗạ u foɓuso ikyamba i vạ adama a kaciɗạ. 13 Mayun n tonuko ɗạ, asu u ɗa baci dem a yain Kadyanshi ka Shinga a asuvu a likimba, a ka dana tạ ili i'ya uka u na vi u yain, kpam ama a ka ciɓa tạ n eyi.”

Yahuza wushuki u neke Yesu
(Marku 14:10-11; Luka 22:3-6)

14 Aku uza u te a asuvu a Kupanamere yi, uza ɗa a ka isạ Yahuza Isikariyoti u ba u dansai n aɗaraạkpi a pige, 15 “Ndya ya nạkạ mu n nạkạ ɗạ baci Yesu?” Aku a nạkạ yi ikebe i azurufa kamankupa.* 16 Pini nala, u gitại uzama tyoku ɗa wa neke yi ara le.

Yesu lyai ilikulya i Abiki a Upasamgbana
(Marku 14:12-21; Luka 22:7-13, 21-23; Yahaya 13:21-30)

17 Kain ka kagitạ ka Abiki a Ilikulya i'ya i Nambai Yisti, Kupanamere yi a tuwại ara Yesu a wece yi, “Nte va ciga tsu ba tsu foɓuso ulya u Ilikulya i Abiki a Upasamgbana?”

18 U wushuki, “Walai i bana a asuvu a ilyuci a asu u vuma roku i tonuko yi, ‘Kawenishiki ka danai: A'ayin a ɗa a ɗangạsạka mu a yan ɗe evu n urawa. Ma ciga tạ n lyai ilikulya yi n Kupanamere a kuwa ku vunu.’ ” 19 Aku a yain dere tyoku ɗa u tonuko le, a ba a foɓusoi ilikulya yi pini.

20 An kaara ka kotsoi, Yesu n Kupanamere yi a dusuki ulya u ilikulya. 21 Ele pini n a lyayi, aku u tonuko le, “Mayun n tonuko ɗạ, uza u te a asuvu a ɗe wa neke mu tạ.”

22 A namgba tạ katsumạ cika, aku a gitạ yi keci maten-maten, “Mpa ma neke vu vi, Asheku?”

23 U wushuki, “Vuma ɗa u daɓai kusan unạ u te nạ mpa a kabelu, aya gai wa neke mu vi. 24 U kạnạ tạ Mpa Maku ma Vuma n kuwạ, tyoku ɗa a korongi a kaci ka vạ a'ayin ushani a ɗa a wurai. Shegai ter n uza ɗa wa neke mu vi. A'ạri a matsa yi baci wa, waŗi wa laka yi tạ tsulobo.”

25 Yahuza uza ɗa wa neke yi vi u danai, “Kawenishiki, ko mpa ma neke vu vi?”

U wushunku yi, “Nala waŗi, aɗa.”

---

* **26:15** Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ.

Ulya u Ilikulya i Asheku
(Marku 14:22-26; Luka 22:14-20)

26 Ele pini n a lyayi ilikulya yi, aku Yesu bidyai burodi. U cikpai Kashilạ aku u
jibạmgbạnạsại u ɗa, u nạkại atoni a ne u danai, “Wushai burodi na vi i takuma, kpaci
ikyamba i vạ i'ya.”
27 Aku u bidyai kpam mako, u cikpai Kashilạ u nạkại atoni a ne, u danai, “Ya dem u
soi. 28 Kpaci mpasa n vạ n ɗa, iryoci i kazuwamgbani ka Kashilạ ka yain n ama a ne, n ɗa
a wotsongi adama a ɗa Kashilạ ka cimbusạ unyushi u le. 29 N tonuko ɗạ, ma doku ma so
mini ma cinwi wa, she kain ka ma doku ma so ma savu n ạɗạ a tsugono tsu Tata u vạ.”
30 Aku a shipai ushipa u icikpali, pini nala, a lazai ubana a Masasa ma Zayitum.

Bituru wa nana tạ Yesu
(Marku 14:27-31; Luka 22:31-34; Yahaya 13:36-38)

31 Yesu tonukoi atoni a ne, “Ara n kayin ka na gbạ ɗe ya suma tạ i ạsạkạ mu utyoku u
vạ, tyoku ɗa Zakariya matsumate u korongi,
‘Kashilạ ka gạlạ tạ kaliniki ki,
ncon mi kpam ma wacuwa tạ.’ ◊
32 “Shegai a'ayin a ɗa baci n 'yạngạ a ukpạ, ma laza tạ ubana a Galili n lasa ɗạ urawa.”
33 Bituru danai, “Ko ama gbạ a 'yuwan vu baci, mpa ma 'yuwan vu wa!”
34 U tonuko yi, “Mayun n tonuko vu, ara gbạm kahu kapen ka sala, va nana mu tạ vu
dana vu reve mu wa hal kutatsu.”
35 Shegai Bituru danai, “Ma nana vu wa! Ma kuwạ tạ gbạm kaɓolo n avu!” Nala dem
atoni a ɗa a buwai vi a danai.

Yesu yain kavasu a Getisimani
(Marku 14:32-42; Luka 22:39-46)

36 Yesu n atoni a ne a banai a asu u roku u ɗa a ka isạ Getisimani, u tonuko le, “Dusuki
pini na, ma bana tạ niɗe n yain kavasu.” 37 U bidyai Bituru nạ mmuku n Zabidi n re a
banai kaɓolo. U namgba tạ katsumạ kpam u dambula tạ cika. 38 U tonuko le, “Uma u vạ
wa pana tạ ikyamba cika yavu ma kuwạ. Shamgbai pini na i rongo uma nạ mpa.”
39 U lazai ubana a kapala kenu, aku u kuɗạngi u varai kaci ka ne a iyamba u vasai,
“Tata u vạ, wạri wa yan baci, takpa mu mako ma upana u ikyamba ma na mi. Shegai u
la tạ tsulobo vu yain ili i'ya va ciga, shegai bamu n i'ya mpa ma ciga.”
40 Aku u gonoi a asu u atoni a tatsu yi u cina le a ka lavuta. U tonukoi Bituru, “Ndya
i zuwai ama a tatsu a ɗe gbạ bawu i fuɗai i rongoi uma a uwundya ko u ulapa uwule
u te ɗa baci? 41 Kotsu i lavuta wa, yanyi kavasu kotsu i tsạrạ ucira u ɗa ya shamgba a
ukonduso. Kulu ku ciga tạ ku yain ili i'ya i gain, shegai ikyamba i'ạ n ucira wa.”
42 Aku u ạsạkạ le u vasai, “Tata u vạ! Va takpa mu baci mako ma na mi wa, she a'ayin
a ɗa n soi ma, ma yan tạ ili i'ya va ciga.”
43 U gonoi u cina le a ka lavuta, a kukpạ gbạm a'eshi a le wa. 44 Aku Yesu ạsạkạ le
u'ạsạkạ utatsu, u ba u yain kavasu tyoku u kavasu ka kagitạ.
45 U gonoi a asu u atoni yi u tonuko le, “Niɗa i'ạri alavu n i wunvugusi hal n gogo-na?
A'ayin a yan ɗe gogo-na. Mpa Maku ma Vuma ma a ka neke a akere a aza a unyushi u
cingi. 46 'Yạngại tsu walai. Kondonoi, vuma ɗa u neke mu vi, aya wa tuwạ la.”

A kạnại Yesu
(Marku 14:43-50; Luka 22:47-53; Yahaya 18:3-12)

47 Yesu pini a kadyanshi, aku Yahuza, uza u te a asuvu a Kupanamere yi, u rawai
kaɓolo n kakumạ ka ama n iburundu nạ mkpạukpạu. Aɗarạkpi a pige nạ nkoshi alya
a suki ama a na yi. 48 Yahuza tonuko le tạ kahu a tuwạ, “Ya reve tạ vuma vi a'ayin a ɗa

◊ **26:31** Zak. 13:7.

baci n ba n danạsa yi n uwambatsa, i kạnạ yi." 49 An a rawai, aku Yahuza banai karara
she ara Yesu, u danạsa yi, u danai, "Uzapige!" Pini nala, u wambatsa yi.
50 Yesu wushunku yi, "Kaje ka vạ, yan ili i'ya vu tuwại uyan." Aku ama yi a tuwại a
kạnại Yesu.
51 Uza u te a asuvu a atoni a Yesu u talai burundu, u kapamgbanai kutsuvu ku kagbashi
ka Magono ma Aɗarạkpi. 52 Shegai Yesu tonuko yi, "Gonuko burundu u vunu a ivin i ne.
Uza ɗa baci dem u shilạkạnại n burundu, n burundu ɗa dem a ka wuna yi. 53 Mayun
i reve tạ gai ma fuɗa ma wece Tata u vạ, u nạkạ mu aɓolo a atsumate a zuba kupa n a
re a ɗa a ka yanka mu kuvon ma ciga baci.† 54 Shegai u kạnạ tạ u woko naha, tsạrạ a
shaɗangu ili i'ya i'ạri ukorongi."
55 U tonukoi kakumạ ka ama ki, "I tuwạ mu ukạnạ n iburundu nạ mkpạukpạu yavu
uza u magạlạkạ ɗa mạri! Kain dem n tsu dusuku tạ a Kuwa ku Kashilạ uwenishike, kpam
i kạnạ mu wa. 56 Shegai gbạ ili i na yi i gitạ tạ, tsạrạ ikorongi i ntsumate i shaɗangu." Aku
atoni a ne gbạ a sumai a ạsạkạ yi.

Yesu a kapala ka Asheshi a Pige
(Marku 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yahaya 18:13-14, 19-24)

57 Aza ɗa a kạnại Yesu vi a banka yi a kuwa ku Kayafa Magono ma Aɗarạkpi, a asu u
ɗa awenishiki a Mele nạ nkoshi a ɓolomgbonoi. 58 Bituru tono le a kucinạ a mɓạri she
pini a kuwa ku Magono ma Aɗarạkpi mi. Aku u dusuki evu n awundi a kuwa yi tsạrạ u
wene ili i'ya a ka yan n Yesu.
59 Aɗarạkpi a pige yi n Asheshi a Pige†‡ a ɗa a buwai vi gbạ a ka ciga a wuna Yesu.
Aku a zamai ama roku aza ɗa a ka dansa kadyanshi ka kaɓan a kaci ka ne pini a kuwa
ku asheshi ki. 60 Ama ushani a tuwại a dansai kadyanshi ka kaɓan a kaci ka ne, shegai
Asheshi a Pige yi a tsạrạ yi n unyushi u ɗa u rawai a wuna yi wa.
Aku ama a re a tuwại a danai, 61 "Vuma u na vi dana tạ 'Ma wạsạ tạ Kuwa ku Kashilạ
aku n gono n mai kpam ka a asuvu a a'ayin a tatsu.' "
62 Magono ma Aɗarạkpi mi ma 'yạngại u tonukoi Yesu, "Vạ n ili i'ya va dana a ukuna
u na vi? 63 Shegai u dana ko ili wa.
Aku Magono ma Aɗarạkpi mi ma doku ma tonuko yi, "A asuvu a kala ka Kashilạ Uza
u Uma n zuwa tạ vu tsina: Tonuko tsu ko aɗa Kawauwi, Maku ma Kashilạ."
64 Yesu wushunku yi, "Nala wạri tyoku ɗa vu danai vi. Shegai n tonuko ɗạ gbạ ɗe: ili
i'ya i bidyai gogo-na ubana, ya wene tạ Maku ma Vuma ndishi a ulyaki u Kashilạ Uza u
Ucira Gbạ utuwạ a asuvu a kalishi a zuba!"
65 An Magono ma Aɗarạkpi ma panai nala, aku u karamgbanai aminya a ne adama a
unamgbi u asuvu, u danai, "Vuma u na u yanka tạ Kashilạ kadyanshi ka cingi! Tsa ciga
kpam aza ɗa a ka dana ukuna u roku a kaci ka ne wa: eɗạ dem i pana tạ ili i'ya u danai.
66 Ndya i wenei a ka yan n eyi?"
Aku a wushuki, "U yan tạ ili i'ya i rạtsai a wuna yi."
67 Aku a cikpunkạ yi atạtsạ a upetiwa'eshi, a sugbusa yi. Aza roku kpam a ɓasạsa yi.
68 A danai, "Tonuko tsu ili i'ya ya gitạ, cinda a ɗa Kawauwi! Ya sugba vu?"

Bituru nanai Yesu
(Marku 14:66-72; Luka 22:56-62; Yahaya 18:15-18, 25-27)

69 A'ayin a nala yi, Bituru pini ndishi a kuwa ki a ulanga, aku kagbashi ka kạri makere
ka tuwại ka danai, "Avu dem vạ tạ kaɓolo n Yesu uza u Galili."
70 Pini a kapala ka ama, Bituru danai, "Nala wa! N reve gbạm ili i'ya va tono wa!"
71 U wutại a utsutsu u ba u shamgbai a uwotsu, makere ma roku ma wene yi, aku u
tonukoi ama ɗa a'ạri pini vi, "Vuma u na vi wạ tạ dem n Yesu uza u Nazara."

† **26:53** Kaɓolo dem kạ tạ n asoje azu a teli (6,000): Yesu danai wa fuɗa tạ u isạ atsumate a zuba azu amangatat-
sunkupa n azu a re (72,000) a iyamba a ɓạngạ yi u ɗangạsa baci u yain nala. ‡ **26:59** Roku a tsu isạ tạ Asheshi a
Pige yi Sanhidiren.

72 Bituru doku u nanai, “N tsina tạ, mpa n reve vuma u na vi wa!”
73 An a tsạrại a ɓạrạkpại kenu, aza ɗa a'ạri pini kushani, a banai ara Bituru a danai, “Mayun ɗa, vạ tạ kaɓolo n ama ɗa a ka tono Yesu. Kpaci tyoku ɗa va dansa ɗa u wenikei ko ya vạri.”
74 Bituru danai, “N tsina tạ, ukuna u mayun u ɗa ma dansa! Ạsạkạ Kashilạ ka yan mu mavura n yanka ɗạ baci kaɓan! N reve vuma u na vi wa!”
Kute-kute, aku kapen ka salai. 75 Bituru ciɓai n ili i'ya Yesu tonuko yi: “Kahu kapen ka sala, va nana mu tạ vu dana vu reve mu wa hal kutatsu.” Pini nala, u wutại u sại cika n unamgbukatsumạ.

27

A bankai Yesu ara Bilatu
(Marku 15:1; Luka 23:1-2; Yahaya 18:28-32)

1 Kain n ka wansi n kpasani, aku gbạ aɗarạkpi a pige nạ nkoshi a sheshei a kaci ka Yesu tsạrạ a wuna yi. 2 Aku a sira yi a lazai n eyi ubana ara Bilatu† gomuna.

Ukpạ u Yahuza
(Asuki 1:18-19)

3 An Yahuza uza ɗa u nekei Yesu a asu u atokulalu a ne u wenei a kiɗạgai Yesu ugana u ukpạ, aku ukuna vi u gonoi u ɓạlạ yi cika. U bidyai ikebe i azurufa kamankupa vi u gonukoi i'ya a asu u aɗarạkpi a pige nạ nkoshi mi. 4 U danai, “Unyushi u ɗa n yain u ɗa na: N nạkạ ɗạ vuma ɗa bawu wạri n unyushi u cingi tsạrạ i wuna yi.”
Aku a wushuki, “Ndya i birika tsu? Ukuna u vunu u ɗa nala vi.”
5 Yahuza wacangi ikebe yi pini a Kuwa ku Kashilạ ki, aku u lazai u ba u vuruki kaci ka ne a maɗanga hal u kuwại.
6 Aɗarạkpi a pige yi a tạsại ikebe yi a danai, “U wusha tạ ikebe i na yi adama a mpasa n vuma. Mele ma dana tạ tsa ɓolomgbono i'ya n ikebe i Kuwa ku Kashilạ wa.” 7 Aku a ba a tsilai uyamba u vuma roku kamai ka mgbodo tsạrạ a ciɗạngusu amoci a ɗa a ka kuwusạ a Urishelima. 8 Ili i'ya i zuwai a ka isạ asu vi “Uyamba u Mpasa” ɗa gai la vi hal utuwạ a'ayin a tagarạda na vi. 9 Ili i'ya Irimiya matsumate u danai vi i shaɗangu tạ:
“A bidyai ikebe i azurufa kamankupa,
ikebe i'ya aza a Isara'ila a wushuki a ka tsupa yi i'ya gai la vi.
10 A tsilai uyamba u kamai ka mgbodo n ikebe yi,
tyoku ɗa Magono ma Zuba ma tonuko mu.” ◊

Yesu a kapala ka Bilatu
(Marku 15:2-5; Luka 23:3-5; Yahaya 18:33-38)

11 A a'ayin a nala yi, Yesu shamgbai a kapala ka Bilatu gomuna, aku gomuna vi u wece yi, “Aɗa magono ma aza a Yahuda mi?”
Yesu wushunku yi, “Nala wạri tyoku ɗa vu danai vi.”
12 Shegai an aɗarạkpi a pige nạ nkoshi aza ɗa a ka zama yi n unyushi vi a ka dansa n eyi, u paɗai bini. 13 Gomuna vi u tonuko yi, “Avu pana ili i'ya a ka dansa a kaci ka vunu ki wa?” 14 Shegai Yesu dana ili wa, aku gomuna vi u yain majiyan cika.

A kiɗạgai Yesu ugana u ukpạ
(Marku 15:6-15; Luka 23:13-25; Yahaya 18:39–19:16)

15 Kayen dem a a'ayin a Abiki a Upasamgbana, gomuna vi u tsu ạsạkạ tạ vuma u te a asuvu a kuwa ku a'ali, uza ɗa ama yi a ɗangạsai. 16 A'ayin a nala yi, vuma roku u ɗa pini a kuwa ku a'ali ki uza ɗa a ka isạ Baraba. Ya dem u reve tạ vuma vi vuma u cingi u ɗa. 17 An kakumạ ka ama ki ka ɓolomgbonoi, aku gomuna vi u wece le, “Vuma u eni u ɗa ya ciga a ạsạnkạ ɗạ a asuvu a kuwa ku a'ali? Ya ciga a ạsạnkạ ɗạ Baraba ɗa, ko gai Yesu

◊ **27:10** Iri. 32:6-9.

uza ɗa a ka isạ Kawauwi.” 18 Gomuna vi u reve tạ ama yi a tuko tạ Yesu ara ne adama a
malyon.
19 Gomuna vi pini ndishi a asu u afada, aku uka u ne sukunku yi akani, u danai: “Kotsu
vu yanka vuma u nala vi ili wa, kpaci u yan ili i roku i cingi wa. N yan tạ alavutanshi a
kaci ka ne ara, kpam a ɗa a foro mu tạ cika.”
20 Shegai aɗarạkpi a pige nạ nkoshi a leshei kakumạ ka ama ki a da a dana u ạsạnkạ
le Baraba aku a dana a wuna Yesu.
21 Gomuna vi u doku u wecei kakumạ ki, “A asuvu a ama a re a na yi, ya ya ciga n
ạsạnkạ ɗạ?”
A wushuki, “Baraba.”
22 U wece le kpam, “Niɗa ma yan n Yesu, uza ɗa a ka isạ Kawauwi ki?”
A wushuki, “A wandamgbana yi.”
23 U wecikei, “Ndya i zuwai? Ili i cingi i eni i'ya u yain?”
A worukpoi cika, “Wandamgbana ni.”
24 An u wenei ili i'ạ la i'ya wa yan kpam wa, kpam ama a ka ciga ɗe a gitạ u'yạngạsạ
atakasuvu a ama. Pini nala, u bidyai mini u sawai akere a ne a kapala ka le u danai,
“Kabirika mu n uwuna vuma u na wa, eɗa ya yan u ɗa.”
25 Ya dem u wushuki, “Ạtsa nạ mmuku n tsunu a ka kạnạ n unyushi u ukpạ u ne.”
26 Aku Bilatu ạsạnkạ le Baraba. U zuwai asoje a bawin Yesu, aku u nạkạ le n eyi a ba a
wandamgbana.

Asoje a yankai Yesu majari
(Marku 15:16-20; Yahaya 19:2-3)

27 Pini nala, asoje a gomuna yi a bankai Yesu a asuvu a keɓile ku tsugono ku gomuna
vi, aku a kyawan yi gbạ le. 28 A mondo yi aminya a ne a uka yi kunya ku san kpạyạyạ.
29 A yain funi† u awana a ukunka yi a kaci. A zuwuka yi kalangu ka tsugono a kukere
ku ulyaki ku ne. A kuɗạngi a kapala ka ne a ka yanka yi majari n dansi, “Tsu nạkạ vu tạ
tsupige Magono ma aza a Yahuda.” 30 Pini nala, a cikpunkạ yi atạtsạ. A bidyai kalangu
ki a lapusa yi n ka a kaci. 31 An a wowo yi uyanka majari, aku a takpa yi kunya ku san
ka a uka yi vi a gonoi a uka yi aminya a ne. Pini nala, a wutukpạ yi a lazai n eyi ubana a
asu u ɗa a ka wandamgbana yi.

A wandamgbanai Yesu
(Marku 15:22-32; Luka 23:27-43; Yahaya 19:17-27)

32 Ele n a wuti, aku a gawunsai n vuma u Sirani roku uza u kala Simo. Asoje a mạtsạ
yi u canga mawandamgbani ma Yesu. 33 Gbạ le a rawai a asu u ɗa a ka isạ Golugota;†
(wata, Asu u Mako ma Kaci). 34 Asoje yi a nạkạ yi mini ma cinwi ma a satarai n agumạ a
akoni.* An u peɗei ma, aku u 'yuwain ma uso. 35 A'ayin a ɗa a kotso yi uwandamgbana,
aku asoje yi a yankai aminya a ne uruta. 36 Asoje a dusuki pini a asu vi a rongo yi a
uwundya. 37 Zuba n kaci ka ne, a zuwa tạ iryoci i ili i'ya i zuwai a wandamgbana yi. Ili
i'ya a korongi i'ya na: “YESU ƊA NA VI, MAGONO MA AZA A YAHUDA.”
38 Asoje yi a wandamgbana tạ dem aza a magạlạkạ a roku ama a re, uza u te a kukere
ku ulyaki ku ne uza u te tani a ku ugulạ ku ne. 39 Ama ɗa a ka wura pini a asu vi a rongo
yi ucirạkpusa adama a magori. 40 A rongoi udansa, “Vu da va wạsạ Kuwa ku Kashilạ,
aku vu doku vu mai ka a asuvu a a'ayin a tatsu. Adama a nala, wauwa kaci ka vunu!
Avu Maku ma Kashilạ ma baci, cipạ pini a mawandamgbani mi!”
41 Aɗarạkpi a pige n awenishiki a Mele nạ nkoshi a yanka yi tạ dem majari. 42 A da,
“U wauwai aza roku, shegai u fuɗa u wauwa kaci ka ne wa! U da aya magono ma aza
a Isara'ila! Aya baci magono mi, u cipạ pini a mawandamgbani mi wạ wa, tsạrạ tsu

* **27:34** Agumạ a akoni a ɗa a ka dansạka pini na vi, n avuku a ɗa a tsu yan a ɗa tsạrạ u jebe mɓạlạ ma ikyamba.

pityanangu n eyi. 43 U pityanangu tạ n Kashilạ, adama a nala ạsạkạ Kashilạ ka wauwa
yi, wa ciga yi baci. U dana tạ dem, ‘Mpa Maku ma Kashilạ ma.’ ” 44 Aza a magạlạkạ a ɗa
a wandamgbanai kaɓolo n eyi vi ele dem a yanka yi tạ kadyanshi ka gbani.

Ukpạ u Yesu
(Marku 15:33-41; Luka 23:44-49; Yahaya 19:28-30)

45 An kaara ka rawai a kaci, aku uyamba vi gbạ u likpạmgbạnại n karimbi hal ubana
ulapa uwule u tatsu. 46 Pini nala, Yesu salai, “Eloyi, Eloyi, lama sabakạtani?” Wata,
“Kashilạ ka vạ, Kashilạ ka vạ, ndya i zuwai vu varangu mu?”
47 Aza ɗa a'ạri pini a asu vi kushani a panạka yi, aku a danai, “Iliya ɗa wa isạ!”
48 Kute-kute, uza u te u le u sumai u ba u bidyai kashaku, u ukai ka a asuvu a mini ma
kalam, aku u sirai ka a kalangu u nạkại Yesu tsạrạ u soi. 49 Shegai aza ɗa a buwai vi a
danai, “Shamgba ve tsu wene ko Iliya vi wa tuwạ u wauwa yi!”
50 Pini nala, u salai, aku uma u ne u wutại.
51 Kute-kute, kunya ka a bạrạkpại a asuvu a Kuwa ku Kashilạ ku karamgbanai kure,
ili i'ya i bidyai a zuba utuwạ a iyamba.† Aku likimba u gbạɗại, atali a ɓatsạsai. 52 Asaun
kpam a kukpusại, ama a Kashilạ ushani aza ɗa a kuwusại a 'yạngạsại. 53 A wutại a asaun
yi. An Yesu 'yạngại a ukpạ, a banai a Urishelima ilyuci i uwulukpi, a wenikei kaci ka le
a asu u ama ushani.
54 An katigi ka asoje n asoje a ɗa a'ạri kaɓolo n eyi a wenei iyamba i gbạɗại n ili i'ya i
gitạsại, aku a panai uwonvo, a danai, “Mayun ɗa, Vuma u na Maku ma Kashilạ ma!”
55 Aka ushani aza ɗa a wutại a Galili a tonoi Yesu tsạrạ a ɓạngạ yi a shamgbusai mɓạri
a ka wundya mawandamgbani mi. 56 Asuvu a le alya Meri Magadaliya, n Meri (mma u
Yakubu n Isuhu), nạ mma u Yakubu n Yahaya mmuku n Zabidi.

Kaciɗạ ka Yesu
(Marku 15:42-47; Luka 23:50-56; Yahaya 19:38-42)

57 Vuma roku u ɗa pini uza ɗa wạri n utsạri cika uza u kala Isuhu u Arimatiya. Eyi
katoni ka Yesu ka. N kuvuli ku nala ki ka u tuwại a Urishelima. 58 U banai ara Bilatu u
foloi a nạkạ yi ikyamba i Yesu. Bilatu tonukoi asoje a ne a nạkạ yi. 59 U cangai ikyamba
yi u kạtạlại i'ya n kunya ku shinga. 60 U ukai ikyamba yi a kasaun ka savu ka ne ka a
saɗarai a katali. U gindalạkpai katali ka pige u kimbại utsutsu u kasaun vi, aku u lazai.
61 Meri Magadaliya n Meri ire vi a dusuki evu n kasaun ki a'ạri uwundya.

Asoje aza a uwundya a kasaun

62 An kain ka wansai; wata, kain ka Ashibi ka la vi, aɗarạkpi a pige n Afarishi a banai
ara Bilatu. 63 A danai, “Uzapige, tsu ciɓa tạ a'ayin a ɗa uza u kaɓan u nala vi wạri n uma
u dana tạ, ‘A yan baci a'ayin a tatsu, ma 'yạngạ tạ a ukpạ.’ 64 Tonuko aza a uwundya
kasaun yi a wundi ka mai hal a'ayin a tatsu. A yan baci nala wa, atoni a ne a ka tuwạ
tạ a boko ikyamba yi, aku a tonuko ama u 'yạngạ ɗe. Kaɓan ka nala ki tani ka la tạ ka
kagitạ ugbonguro.”
65 Bilatu danai, “Bidyai asoje ubana a asu u kasaun vi tyoku ɗa ya fuɗa i zuwa a wundi
ka mai.” 66 Aku a lazai a ba a kpadai kasaun ki, a paɗarai pini cirạkpạ† tsu iryoci i
magono a katali ki, kpam a zuwai asoje yi a wundi ka.

28

Uˈyạngạ u Yesu a ukpạ
(Marku 16:1-10; Luka 24:1-12; Yahaya 20:1-10)

1 Kain ka kagitạ ka a'ayin a shindere; wata, kain ka Aladi n kpasani, Meri Magadaliya
n Meri ire vi a banai a kasaun ki tsạrạ a wene ka.

† **27:51** Kunya ku na ki pece ɗa ku pecei Asu u Uwulukpi n Asu u ɗa u Lai Uwulukpi a Kuwa ku Kashilạ.

2 A'ayin a nala yi, iyamba i gbạɗại n ucira. Pini nala, katsumate ka Magono ma Zuba ka
wutại a zuba, ka banai pini a kasaun ki ka gindalạkpai katali ka kạri a utsutsu u kasaun
vi. U dusuki a zuba u katali vi. 3 Wa laɗa yavu ulaɗa u zuba, aminya a ne kpam pun
cika. 4 Asoje a ɗa a ka wundya kasaun ki a giruwạ tạ cika hal a ka jeke ikyamba adama
a uwonvo u katsumate ka zuba ki, hal a wokoi yavu akushe.
5 Katsumate ki ka tonukoi aka yi, “Kotsu i pana uwonvo wa. N reve tạ Yesu ɗa a
wandamgbanai ɗa ya bolo. 6 Wạ pini na wa, u 'yạngạ ɗe tyoku ɗa u tonuko ɗạ. Tuwại
i wene asu u ɗa a'ạri a zuwai ikyamba i ne. 7 Walai gogo i ba i tonuko atoni a ne, ‘Yesu
'yạngạ ɗe a kukpạ. U laza ɗe ubana a Galili kpam wa lasa ɗạ tạ urawa ɗe, nte ya wene yi
ɗe.’ Ili i'ya gai n tuwại n tonuko ɗạ i'ya la vi.”
8 Pini nala, aka yi a ạsạkại kasaun ki n uwonvo gogo, kpam n a yanyi ipeli cika. A
sumai tsạrạ a ba a tonuko atoni yi ili i'ya i gitại. 9 Kute-kute, Yesu gawunsai n ele aku
u danạsa le. A raɓai evu n eyi, a wambatsa yi a a'ene a lyaka yi kayala. 10 Aku u danai,
“Kotsu i pana uwonvo wa, tonukoi atoni a vạ a bana a Galili, nte a ka wene mu ɗe.”

Awundi a kasaun yi a yain kaɓan

11 A'ayin a ɗa aka yi a lazai, aku a asoje a roku aza ɗa a ka wundya kasaun ki a gonoi a
ilyuci a tonukoi aɗarạkpi a pige gbạ ili i'ya i gitại. 12 Aɗarạkpi a pige a ba a cinai nkoshi
a sheshei tyoku ɗa a ka yan. Pini nala, a nạkại asoje yi ikebe ushani. 13 A tonuko le,
“Tonukoi ama i dana atoni a Yesu a ɗa a tuwại a bokoi ikyamba i ne yi n kayin cina
eɗạ alavu. 14 Gomuna u pana baci ukuna vi, tsa dansa tạ n eyi, tsu wauwa ɗạ a upana
u ikyamba.” 15 Asoje yi a wushai ikebe yi, aku a yain tyoku ɗa a tonuko le a yain.
Kadyanshi ka kyawan tạ gbạ uyamba u Yahuda, kpam hal n gogo-na a ka a tonusuko
tạ ama alabari a na yi.

Yesu dansai n atoni a ne
(Marku 16:14-18; Luka 24:36-49; Yahaya 20:19-23; Asuki 1:6-8)

16 An atoni kupa n uza u te vi a lazai, a bana tạ karara she a masasa a Galili a asu u ɗa
Yesu tonuko le a bana. 17 An a rawai a wene yi, aku a lyaka yi kayala, shegai aza roku
a le a yan tạ malạlạ. 18 Pini nala, u banai a asu u ɗa a'ạri, u danai, “Kashilạ ka nạkạ mu
ɗe gbạ ucira u ɗa wạri a zuba n likimba. 19 Adama a nala walai i ba i tonuko gbạ ama a
likimba kadyanshi ka vạ tsạrạ a woko Atoni a vạ. I lyuɓugu le a asuvu a kala ka Tata, n
ka Maku, n ka Kulu Keri. 20 I wenishike le a yain gbạ i'ya n tonuko ɗạ. Ma rongo tạ n ạɗạ
kain dem hal ubana a makorishi ma likimba.”

Kadyanshi ka Shinga ka Marku

Ukukpạ u kadyanshi

Marku, uza ɗa u korongi tagarạda u na vi, u reve tạ asuki. U rongo tạ evu n Bituru cika, a'ayin a ukpạ n u'yạngạ u Yesu. Marku yansa tạ nwalu asu asu n Barạnaba, uza roku uza ɗa u tsu tono n ama a asuvu a Atoni. A yansa tạ manyan kaɓolo a 'yạngạsại a'uwa a atoni a asu u ɗa dem a rongoi.

Marku dana tạ alabari a Yesu n u ucira. Yesu kotso baci uyan ukunosavu u tsu laza tạ ubana a asu u roku u ba u yain kpam u roku ɗe. Marku wenike tạ an Yesu yansai ili ushani tsạrạ u ɓạngạ ama. U wenike tsu tạ tyoku ɗa Yesu wạri kagbashi. A'ayin a nala yi, ama a rongo tạ a uvana uza ɗa wạri magono ma ucira a likimba uza ɗa a ka isạ Kawauwi. Shegai an Yesu tuwại a wene yi tyoku ɗa a zuwai uma a ka wene Kawauwi wa, kpaci Yesu lya tạ tsugono tsu ne n ucira u zuba. Ama roku a kovo tạ Yesu, aku a foɓusoi tsạrạ a wuna yi. Marku wenike tạ tyoku ɗa na vi wạri a kapashi ka manyan ma Yesu, nala u yain manyan ma ne ma uwauwa ama.

Tagarạda u na wa tonuko tạ Atoni a gogo-na u da tsu woko agbashi a atoku; wata, tsu ɓạngạmgbạnại. U wenike tạ kpam Yesu pana tạ ikyamba adama a ɗa nala Kashilạ ka ciga yi u gbashika ama. Nala Kashilạ ka panai kayanyan n ili i'ya Yesu yain, kpam gogo-na wạ tạ a asu u tsupige a kukere ku ulyaki ku Kashilạ. Tsu pana baci ikyamba gogo-na adama a uyan ili i shinga an tsa tono Kashilạ, Kashilạ ka pana tạ dem kayanyan ka tsunu.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Akani a Yahaya kalyuɓugi (1:1-8)
Ulyuɓugu n ukondo u Yesu (1:9-13)
Yesu a Galili (1:14–9:50)
Yesu banai a Galili n Urishelima (10:1-52)
A'ayin a shindere a makorishi a Yesu: Ukondo n ukpạ u ne (11:1–15:47)
Yesu wạ tạ n uma (16:1-8)
Yesu wenikei kaci ka ne a asu u atoni a ne (16:9-20)

Kuɓari ku Yahaya Kalyuɓugi
(Matiyu 3:1-12; Luka 3:1-18; Yahaya 1:19-28)

1 Ukuna u Kadyanshi ka Shinga ka Yesu Kirisiti Kawauwi Maku ma Kashilạ u ɗa na.
2 U gitạ tạ tyoku ɗa wạri ukorongu a tagarạda u Ishaya matsumate,
“Kashilạ ka danai, ‘Ma suku tạ katsumate ka vạ a kapala ka vunu, kotsu u lapuluka vu ure.’ ◊
3 Uza roku wa salạsa a kakamba,
‘Lapulai ure adama a Asheku, i shamkpa ure vi mai tsạrạ u wala.’ ” ◊
4 Katsumate ki Yahaya Kalyuɓugi ɗa uza ɗa wa lyuɓugusu ama n mini. Wa rongo a kakamba n u yanyi kuɓari, “Kpatalai i gono a asu u Kashilạ, i ạsạkạ tsicingi tsu ɗe. A lyuɓugu ɗạ, kotsu Kashilạ ka cimbusạ unyushi u ɗe.” 5 Kakumạ ka ama ushani ka uyamba u Yahuda n aza a Urishelima a wutại a banai ara Yahaya a dansai unyushi u le, aku u lyuɓugusu le a mini ma Agạtạ a Urudu.
6 Yahaya u ukai aminya a tsileme tsu karakuma, u sirai kagbawatsu ka ukpan a cuku tsu ne. Kpam ilikulya i ne i'ya abaruma n ishigi. 7 U tonusukoi ama u danai, “Vuma ɗa wa tuwạ a kuciną ku vạ u la mu tạ cika. Mpa n rạtsa n bana n kuɗạngu n surukpa isirikatsu

◊ **1:2** Mal. 3:1. ◊ **1:3** Isha. 40:3.

i akpata i a a'ene a ne wa. 8 Mpa n mini ma n lyuɓugusu ɗạ, shegai eyi n Kulu Keri ka wa lyuɓugu ɗạ."

Ulyuɓugu n ukondo u Yesu
(Matiyu 3:13-17; Luka 3:21-22)

9 A'ayin a nala yi, Yesu wutại a Nazara u uyamba u Galili u tuwại ara Yahaya. An u rawai a Agạtạ a Urudu, aku Yahaya lyuɓugu yi. 10 Yesu n u wuti a asuvu a mini mi, kute-kute u wenei zuba u kukpại, aku Kulu Keri ku cipại ara ne yavu kaɗya. 11 Aku a panai kalạgạtsu a zuba, ka danai, "Aɗa Maku ma vạ ma n lai uciga, n avu ɗa ma pana kayanyan cika."

12 Kute-kute Kulu Keri ku tonoi n eyi ubana a kakamba, 13 asu u ɗa u rongoi a'ayin a amangare, Kanangasi* n ka kondusi yi. Nnama n mete n ɗa dem pini asu vi, shegai atsumate a zuba a bana tạ n a yanki yi agạndạ.

Yesu gitại u'isạ atoni a kagitạ
(Matiyu 4:12-22; Luka 4:14-15; Luka 5:1-11)

14 An nala wurai, a kạnại Yahaya a ukai a kuwa ku a'ali.† Pini nala, Yesu tuwại a Galili wa dansa Kadyanshi ka Shinga ka Kashilạ. 15 U danai, "A'ayin yi a shaɗangu ɗe, kpam tsugono tsu Kashilạ tsu yan ɗe evu. Kpatalai i ạsạkạ unyushi u ɗe, aku i wushuku n kadyanshi ka Kashilạ."

16 Yesu n u wali a ikengi i Kushivạ ku Galili, aku u wenei akạni a adan ama a re, Simo n Andurawu uza n uvangu, n a kạnạsi adan n ibilili. 17 Yesu tonuko le, "Tono numu, ma wenike ɗạ tạ tyoku ɗa ya tukuso ama." 18 Kute-kute a ạsạkại ibilili i le, a tono yi.

19 An u walai kenu, u wenei uza n u vangu; wata, Yakubu n Yahaya mmuku n Zabidi a kpatsu n a lapulusi ibilili i le. 20 Kute-kute u isạ le, aku a ạsạkại tata u le n azamaninga, a tono yi.

Uza u ityoni i cingi
(Matiyu 7:28-29; Luka 4:31-37)

21 Yesu n atoni a ne a banai a ilyuci i Kafarnahum. Kain ka Ashibi, u uwai a kagata ka Kashilạ, aku u gitại uwenishike. 22 Ama a yan tạ majiyan, kpaci tyoku u uza u ucira u ɗa wa wenishike le, kpam tyoku u awenishiki a Mele ɗa wạri wa.

23 A'ạri pini asuvu a kagata ka Kashilạ ka le ki, aku uza u ityoni i cingi u tuwại wa salạsa n ucira, 24 "Ndya va ciga n ạtsu, Yesu uza u Nazara? Tuwạ ɗa vu tuwại vu wacinsa tsu? N reve tạ ko ya vạri, Uza u Uwulukpi u Kashilạ u ɗa."

25 Yesu ɓaranai ityoni i cingi yi, u danai, "Paɗa! Vu wutạ asuvu a ne." 26 Ityoni i cingi yi i gbạɗạ yi n ucira, aku i wurạngi yi n ucira i wutại asuvu a vuma vi. 27 Gbạ ama a yan tạ majiyan, hal a kạnại uwecemgbenishe, "Ndya naha? Uwenishike u savu u ɗa? U ucira? Hal u tsu ɓarana ityoni i cingi kpam i panạka yi!" 28 Kute-kute kadyanshi ka ne ka tamburai gbạ uyamba u Galili.

Yesu tạnạsại ama ushani
(Matiyu 8:14-17; Luka 4:38-41)

29 Yesu kaɓolo n Yakubu n Yahaya n atoni a ɗa a buwai, a ạsạkại kagata ka Kashilạ ki a lazai karara she a kuwa ku an Simo n Andurawu. 30 Mma u uka u Simo wạri nvain n usuɗugbi u ikyamba, an Yesu rawai, kute-kute a laza a tonuko yi ukuna u ne. 31 U banai ara ne u kạnạ yi kukere u 'yạngạsạ yi, aku mɓạlạ mi n ạsạkạ yi. U gitạ le upecishike ilikulya.

32 N kuvuli, an kaara ka rukpại, ama a tukoi Yesu gbạ aza a mɓạlạ n aza a ityoni i cingi. 33 Gbạ ama a ilyuci yi a ɓolomgbonoi a utsutsu u kuwa vi. 34 Yesu tạnạsại aza a mɓạlạ

* **1:13** Kanangasi; wata, "Shetan" kala ka dem ka Kalạpạnsi. † **1:14** Hiridu Antiba aya magono ma aza a Yahuda a'ayin a ɗa a kạnại Yahaya a uka yi a kuwa ku a'ali. Aya u zuwai a kạnạ yi.

icun kau-kau ushani, kpam u lokoi ityoni i cingi ushani. U ạsạkạ ityoni i cingi yi i dana ukuna wa, an a revei uza ɗa wạri.

Yesu yain kuɓari a Galili
(Luka 4:42-44)

35 N kpasani, Yesu 'yạngại u ạsạkại kuwa ki u wutại a ilyuci yi u banai asu u ɗa bawu ama a'ạri, u yain pini kavasu. 36 Simo n aza ɗa a'ạri n eyi a wutạ yi ubolo. 37 An a wene yi a tonuko yi, “Gbạ ama ɗa pini a ka bolo vu.”

38 U wushuki, “Ạsạkạ tsu banai ilyuci ilyuci i roku i'ya i'ạri evu evu, kotsu dem n yanka le kuɓari ki, kpaci ili i'ya i zuwai n tuwại i'ya la vi.” 39 U tambai a Galili gbạ n u yanki le kuɓari a agata a Kashilạ a le n u wutukpusi ityoni i cingi.

Yesu tạnạsại makutu
(Matiyu 8:1-4; Luka 5:12-16)

40 Makutu ma roku ma tuwại ara Yesu. U kuɗạngi u folo yi, u danai, “Vu wushuku baci, va fuɗa tạ vu tạnạsạ mu.” 41 U pana yi asuvayali, aku u bạrạkpại kukere ku ne u sawa yi. U danai, “N wushuku tạ. Tạnạ!” 42 Kute-kute tsukutu tsi tsu ạsạkạ yi, aku u tạnại.

43-44 Yesu rono yi atsuvu cika, “Kotsu vu tonuko uza wa, shegai wala ba vu wenike kaci ka vunu a asu u kaɗarạkpi. Vu nạkạ kune ku Musa danai a nạkạ adama a ɗa vu tạnại, kpam kotsu a reve n u ɗa.” ◊ Aku u ạsạkạ yi u lazai. 45 Shegai vuma vi u gitại uyan kadyanshi ki, hal u rawai asu u ɗa Yesu kpạɗại u uwa asuvu a ilyuci a kateshe. U ba wa rongo a asu u ɗa bawu uza wạri, shegai ko n nala ama a ka wutusạ tạ a asu kau-kau n a bansi ara ne.

2

Yesu tạnạsại kawunu
(Matiyu 9:1-8; Luka 5:17-26)

1 An a yain a'ayin a kenu, Yesu doku u gonoi a Kafarnahum. Ama a tsạrại alabari a ɗa wạri a kuwa. 2 A ɓolomgbonoi cika hal a nambai kabala a kunu hal kapala ka utsutsu dem. Aku u yanka le kadyanshi. 3 Ama roku, ama a nishi, a cangai kawunu a tuko yi ara ne. (Uza ɗa bawu wa fuɗa wa wala ko u gbạɗạ a'ene a ne.) 4 An a nambai ure u ɗa a ka banka yi ara Yesu adama a kakumạ ka ama, a ɗapai kukpạ derere a asu u ɗa wạri. Aku a zuralạkpai kajiba ka kawunu kạri nvain mi. 5 An Yesu wenei tyoku ɗa a pityanangi n eyi, u tonukoi kawunu ki, “Maku ma vạ, a cimbusukạ vu ɗe unyushi u cingi u vunu.”

6 Awenishiki a Mele a ɗa a'ạri pini ndishi asu vi, a ka yawunsa a atakasuvu a le. 7 “Ndya i zuwai vuma u na u danai nala? U nusuka tạ Kashilạ. Ya wạri n ucira u ɗa wa cimbusạ unyushi u cingi bamu n Kashilạ?”

8 Kute-kute katakasuvu ka ne ka wenike yi ili i'ya a ka yawunsa a atakasuvu a le i'ya na. U tonuko le, “Ndya i zuwai ya yawunsa nala? 9 Ndya i lai shana: Va tonuko kawunu, ‘A cimbusạ ɗe unyushi u cingi u vunu.’ Ko gai a dana, ‘Yạngạ vu shamgba, bidya kajiba ka vunu, vu wala.’? 10 Adama i reve an Maku ma Vuma† mạri n ucira a likimba u ɗa wa cimbusạ unyushi u cingi.” U tonukoi kawunu ki, 11 “N tonuko vu, 'yạngạ vu shamgba, bidya kajiba ka vunu, vu wala a kuwa.”

12 U 'yạngại u bidyai kajiba ka ne u wutại u lazai a'eshi a le gbạ. Ya dem yan tạ majiyan, aku a cikpalai Kashilạ, a danai, “Tsu taɓa uwene ukuna naha wa!”

Yesu isại Levi
(Matiyu 9:9-13; Luka 5:27-32)

13 U doku u wutại u banai unạ u kushivạ. Kakumạ ka ama ka banai ara ne. Aku u gitạ le uwenishike. 14 Eyi n u wali, u wenei Levi maku ma Halfa ndishi a kakinda ka uwusha u utafa. Yesu tonuko yi, “Tono mu.” Aku u 'yạngại u tono yi.

◊ **1:43-44** Aɗkp. 14:1-32.

15 Pini nala, Yesu tuwại wa lya ilikulya i kuvuli a kuwa ku Levi.† Awushi a utafa† ushani n aza a unyushi u cingi, a ka lya kaɓolo n eyi, n atoni a ne. Kpaci ama ɗa pini ushani aza ɗa a tono yi. 16 An awenishiki a Mele n Afarishi a wene yi n u lyayi n aza a unyushi u cingi n awushi a utafa, a wecei atoni a ne, “Ndya i zuwai wa lya n awushi a utafa n aza a unyushi u cingi?”
17 An Yesu panai nala, u tonuko le, “Aza ɗa a'ạri n alafiya a ka ciga uza u agumạ wa, she aza a mɓạlạ. N tuwạ adama a ɗa ma isạ aza a maci wa, she aza a unyushi u cingi.”

Keci a kaci ka kakuli
(Matiyu 9:14-17; Luka 5:33-39)

18 Atoni a Yahaya gbạ n a Afarishi a ka yan kakuli. Ama roku a tuwại a wecei Yesu, “Niɗa atoni a Yahaya n atoni a Afarishi a ka yan kakuli, shegai atoni a vunu a ka yan wa?” 19 U wushuki, “Ya ciga amoci a asu u iyolo a rongo bawu ilikulya? A'a. Wa yan wa! Valisavu wạ baci gai n ele a ka yan nala wa. 20 Kain ka a ka bidya yi a mere ma le kạ tạ a utuwạ, kain ka nala ki ka a ka yan kakuli.
21 “Vuma wa paɗara kunya ku cau n kakashi ka savu wa. U yan baci nala, kakashi ka savu ki, ka pạɗạ tạ ka zuwa kunya ku cau ki ku doku ku kara cika. 22 Kpam vuma wa tsungu mini ma cinwi† ma savu a kadele ka ukpan ka cau wa. Kpaci ma shita baci ma tạsạ tạ kadele ki, gbạ kadele ki n mini ma cinwi mi a ka namba le tạ. Shegai a tsungu mini ma cinwi ma savu a kadele ka savu.”

Yesu ɗa Asheku a kain ka Ashibi
(Matiyu 12:1-8; Luka 6:1-5)

23 Kain ka te n kain ka Ashibi, Yesu wa wala a mere ma ashina a ilya. Tyoku ɗa atoni a ne a ka wala n eyi a gitại ukoɗuso aratu a ilya yi n a yuruwi n a takumi. 24 Afarishi a roku a tonuko yi, “Weɓele, ndya i zuwai a ka yan ili i'ya i nangasai mele ma tsunu ma Ashibi?”
25 U wushuki, “I yan kạneshi u ili i'ya Dawuda yain, an eyi n aje a nwalu a ne a nambai, kpam a ka pana kambulu wa? 26 A'ayin a Abiyata Magono ma Aɗarạkpi, Dawuda uwai a Kuwa ku Kashilạ,† u takumai iburodi i uwulukpi i'ya a nạkại Kashilạ. Ili i'ya Magono ma Aɗarạkpi ma koshi a wushunki u takuma. Kpam u nạkại aje a nwalu a ne i roku.” ◊
27 Aku u tonuko le, “Kashilạ ka yan tạ Ashibi adama a vuma, shegai vuma adama a Ashibi wa. 28 Adama a nala, Maku ma Vuma Asheku a ɗa, hal a kain ka Ashibi dem.”

3

Yesu tạnạsại uza ɗa ili i soi kukere
(Matiyu 12:9-14; Luka 6:6-11)

1 Yesu gonoi a kagata ka Kashilạ, kpam vuma ɗa ili i soi kukere aya pini a asuvu. 2 Aza roku a ɗa pini aza ɗa a ka ciga a tsạrạ ili i'ya a ka sapula yi. A zuwuka yi a'eshi a wene ko wa tạnạsạ vuma vi n kain ka Ashibi. 3 Yesu tonukoi vuma vi, “'Yạngạ vu wutạ na a kateshe.”
4 Aku u wece le, “Ndya i'ạri dere a kain ka Ashibi? Uza u yain ili i shinga ko i cingi? U wauwa uma ko u wuna?” Shegai a paɗai bini. 5 U lingana le na asuvu a upan, u namgbai asuvu adama a ugbami u asuvu u le. U tonukoi vuma vi, “Rạɗạgbạ kukere ku vunu.” An u rạɗạgbại ka, aku ku tạnại. 6 Pini nala, Afarishi a wutại n ama a Hiridu a ka sheshe tyoku ɗa a ka wuna Yesu.

Kakumạ a unạ u Kushivạ ku Galili

7 Yesu kaɓolo n atoni a ne a ạsạkại ilyuci yi a banai a unạ u Kushivạ ku Galili. Aku kakumạ ka pige ka wutại a kaɓon ka Galili, n uyamba u Yahuda ka tono yi, 8 n Idumiya n ilyuci i Urishelima, n upashi u Urudu hal n ama a kaɓon ka Taya n Sida. Kakumạ ka pige ka tuwại ara ne an a panai ili i'ya wa yansa. 9 Adama a kakumạ ki u zuwai atoni a ne a

◊ **2:26** 1 Sam. 21:1-6.

lapuluka yi kpatsu ku kenu, kotsu kakumą ki ka gbaɓaryangu yi wa. 10 Kpaci u tąnąsą
tą ama ushani, aku aza a mɓąlą a ka raɓa evu n eyi, kotsu a tsąrą a sawa yi. 11 A'ayin a
ɗa baci ityoni i cingi i wene yi she i rukpą iyamba, a kapala ka ne, i sala, “Avu Maku ma
Kashilą ma.” 12 Shegai she u ɓarana le kotsu a tonuko uza ko ya wąri wa.

Yesu ɗangąsai atoni kupa n ama a re
(Matiyu 10:1-4; Luka 6:12-16)

13 Yesu yuwąi a zuba u kagąląlą, u ɗangąsai aza ɗa eyi wa ciga, a tuwąi ara ne. 14 U
ɗangąsai ama kupa n ama a re, u zuwa le a rongo n eyi, kotsu u suku le a wenishike,
15 kpam a tsąrą ucira u ɗa a ka wutukpą ityoni i cingi. 16 Atoni a ɗa u ɗangąsai vi a
ɗa: Simo (uza ɗa u nąkąi kala Bituru), 17 Yakubu maku ma Zabidi n utoku u ne Yahaya
(aza ɗa u nąkąi kala Buwanaji; wata, mmuku m makpankashilą). 18 U ɗangąsai kpam
Andurawu, n Filibu, n Batalamawu, n Matiyu, n Toma. U ɗangąsa tą dem Yakubu maku
ma Halfa, n Tadawu n Simo Ziloti, 19 n Yahuza Isikariyoti, uza ɗa u tuwąi u neke yi.

Yesu n Ba'alzabu
(Matiyu 12:22-32; Luka 11:14-23; Luka 12:10)

20 Yesu uwai a kuwa, kakumą ka doki ka ɓolomgbonoi, hal eyi n atoni a ne a kpąɗąi
ulya ilikulya. 21 An aza a kuwa a ne a panai nala a banai kotsu a kąną yi, an a danai aya
pini wa gitą ufulukpa.
22 Aku awenishiki a Mele a ɗa a wutąi a Urishelima a danai, “Wą tą n Ba'alzabu
magono mi ityoni i cingi, kpam n ucira u ne u ɗa wa wutukpusą ityoni i cingi.”
23 Yesu isą le u yain kadyanshi n ele n agisani, “Niɗa Kanangasi ka loko Kanangasi?*
24 Tsugono tsa baci tsu pecei n tsu shiląkąni, tsa tsa fuɗa tsa shamgba wa. 25 Kuwa ka
baci ku pecei n ku shiląkąni, kuwa ku nala ka shamgba wa. 26 Kanangasi ka kovo baci
kaci ka ne, aku u pecei kure, wa fuɗa wa shamgba wa, makorishi ma ne ma la vi. 27 Uza
wą la wa fuɗa u bana a kuwa ku uza u ucira u purą yi ucanga wa, she u gitą u sira yi ve,
aku u purą yi ucanga vi.
28 “Mayun n tonuko ɗą, gbą unyushi u cingi, n unyushi u cingi u pige u ɗa ama a ka
yansa, a ka cimbusuką le tą u ɗa. 29 Shegai uza ɗa baci dem u nusukai Kulu Keri a ka
taɓa yi ucimbusuką wa, u yan ɗe la vi unyushi u ɗa bawu wąri n utyoku.”
30 Dana ɗa u danai nala, an a ka dansa, “Wą tą n ityoni i cingi.”

Mma n a'angu a Yesu
(Matiyu 12:46-50; Luka 8:19-21)

31 Mma n a'angu a Yesu a rawai. A shamgbai a uwotsu, a suki uza roku a asuvu u isą
yi. 32 Kakumą ka ama ka dusuki ka kyawan yi, aku a tonuko yi, “Mma u vunu n a'angu
a vunu a ɗa ɗe a kateshe a ka bolo vu.” 33 U wecikei, “An ya mma u vą n a'angu a vą?”
34 Aku u weɓelei aza ɗa a dusuki a kyawan yi vi, u danai, “Mma u vą n a'angu a vą a ɗa
na.” 35 Uza ɗa baci dem wa yan ili i'ya Kashilą ka ciga aya utoku u vą; vangu n utaku ną
mma u vą.

4

Agisani a uza ɗa u wacangusi icun
(Matiyu 13:1-9; Luka 8:4-8)

1 Yesu doku u gitąi uwenishike a kaɓon ka kushivą. Kakumą ka ka ɓolomgbonoi ka
ka kyawan yi ka ką wa wa, hal ka zuwai u uwai a kpatsu u dusuki. Kpatsu ki a ikengi i
mini i'ya kąri, ama yi tani a shamgbai a kagiɗa. 2 U wenishike le ili ushani n agisani, u
danai, 3 “Panai. Vuma roku ɗa u banai uwacangusu u icun. 4 Tyoku ɗa wąri uwacangusu
icun yi, aku i roku i rukpąi a ure. Nnu n wutąi n kąɗąsąi i'ya. 5 I roku tani i rukpąi a

* **3:23** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kaląpąnsi.

iyamba i atali bawu kayala ka maci. I lazai i binyai adama a unambi u kayala ushani.
6 An kaara ka yain, ka runukpai i'ya, aku i lazai i ekpei adama a ukpaɗa u'uwa u alu a
iyamba. 7 I roku i rukpai a asu u awana, an i gbonguroi, aku awana yi a sapusai i'ya hal
i kpaɗai ilimaci. 8 I roku tani i rukpai a iyamba i shinga i wutai, i gbonguroi, i matsai
cika. I roku i'a ta n kamankupa-kamankupa, i roku amangatatsu-amangatatsu, i roku
tani amangatawun-amangatawun."
9 Yesu korusoi, "Uza ɗa baci wari n atsuvu a upana, u pana."

Kalen ka agisani ki
(Matiyu 13:10-17; Luka 8:9-10)

10 An u wokoi utyoku u ne, ama roku a ɗa a'ari pini a asu vi kaɓolo n atoni a ne
Kupanamere,† a wece yi u wutumkpa le agisani yi a kateshe. 11 U tonuko le, "Ili i'ya
a sokongi i tsugono tsu Kashila a wenike ɗa i'ya ɗe. Shegai aza ɗa bawu a'ari a asuvu a
ɗe n agisani a ɗa a ka pana ko ndya wa, 12 adama

'A uwene n a'eshi a ka wene ta, shegai a ka reve ili i'ya a wenei wa. A upana kpam a
ka pana ta, shegai a ka reve wa, ka wa a ka yirəlakpa ta Kashila ka cimbusuka le
unyushi u le.' " ◊

Yesu wutukpai kalen ka agisani ki
(Matiyu 13:18-23; Luka 8:11-15)

13 Yesu wece le, "I reve agisani a naha yi wa, niɗa ya yansa i reve agisani a roku?
14 Kacimbi ka nala ki ukuna u Kashila u ɗa u wacangusi. 15 Ama roku tyoku u icun i'ya
i'ari a ure a asu u ɗa a cei ukuna vi ɗa a'ari. N upana u le, aku Kanangasi* ka bidyai
ukuna u ɗa a cei a asuvu a le yi. 16 Aza roku tyoku u icun i'ya i rukpai a asu u atali ɗa
a'ari. N upana ukuna vi a wushai u ɗa n ipeli. 17 Shegai u uwa asuvu a le wa, kpam a
ɓarakpa wa. An a'ayin a upana u ikyamba n a mavura adama a ukuna vi a rawai, a laza
a rukpai. 18 Ama roku tani tyoku u icun i'ya a wacangusi asu u awana ɗa a'ari. Ama a
na yi alya aza ɗa a panai ukuna vi. 19 Shegai kadambula ka uma n uciga u udukuyan
n maluwa ma ili i'ya i buwai ma gbagbalai ukuna vi a kpaɗai unaka mmuku. 20 Aza ɗa
a buwai tyoku u icun i'ya a wacangusi a iyamba i shinga ɗa a'ari. A panai ukuna vi, a
wushai u ɗa, aku a nakai mmuku. Aza roku a nakai kamankupa kamankupa, aza roku
kpam amangatatsu amangatatsu, aza roku tani amangatawun amangatawun."

Macikalu ukimbi n kabelu
(Luka 8:16-18)

21 Yesu lyai kapala, u wece le, "Vuma wa la u taɓai u sapa macikalu, aku u kimbai ma
n kabelu ko u ukai a kere ka ivamkpatsu? A kashamkpatsu ka ne ka wa zuwa ma wa?
22 Ko ndya baci a sokongi a ka wutukpa ta i'ya a kateshe, kpam ko ndya baci a kimbai a
ka kukpa ta i'ya. 23 Adama a nala uza ɗa baci wari n atsuvu a upana, u pana."
24 U tonuko le kpam, "Kiranai n ili i'ya i panai. Ciɓai, kakundatsu ka i kundunki ama
ili, ka dem Kashila ka kundunku ɗa ili, hal she u pasaka. 25 Aza ɗa baci a'ari n ili, alya a
ka naka. Aza ɗa baci bawu a'ari n ili, i kenu i'ya a'ari n i'ya vi, a ka wusa le ta i'ya."

Agisani a icun i'ya ya gbonguro

26 Yesu lyai kapala u danai, "Naha ɗa tsugono tsu Kashila tsari. Vuma roku ɗa u cei icun
a kashina. 27 U vaki u 'yangai kaara n kayin, gba n nala icun yi i'ari uwuta n i gbonguri,
u reve tyoku ɗa ya gbonguro wa. 28 Iyamba yi n kaci ka ne i zuwai ilya yi i gbonguroi,
aku i nakai mmuku. I gitai n asungu, aku aratu aku mmuku pini aratu yi. 29 An ilya yi i
kuwai u kapai i'ya, kpaci a'ayin a ukapa a rawa ɗe."

◊ **4:12** Isha. 6:9-10. * **4:15** Kanangasi; wata, "Shetan" kala ka dem ka Kalapansi.

Agisani a ucun u musta
(Matiyu 13:31-34; Luka 13:18-19)

30 Yesu wece le, “Niɗa tsa dana tsugono tsu Kashilạ tsạri? Agisani a eni a ɗa tsa yan tsu rạtsanạka tyoku ɗa tsạri? 31 Tyoku ucun u musta ɗa tsạri, ucun u kenu gbende u ɗa a tsu ce a iyamba. 32 A ce baci u ɗa u tsu gbonguro tạ u lai gbạ iceshi. U yain nsaɓu n pige n pige a asu u ɗa nnu n tsu rukpạ pini a kulu ku ne.”
33 N agisani ushani icun i na ɗa Yesu tsu tonusuko ama akani a ne tyoku ɗa a ka reve.
34 U tsu dansa n ele u bawu agisani wa, shegai u woko baci n atoni a ne koshi, aku u wutumkpạ le a ɗa a kateshe.

Yesu yakunki aɓali
(Matiyu 8:23-27; Luka 8:22-25)

35 Kain ki n kuvuli, Yesu n atoni a ne pini a ikengi i Kushivạ ku Galili ki, u tonuko le, “Tsu pasamgbanai tsu gonoi upashi u niɗe.” 36 Atoni a ne a uwai a kpatsu ku wạri, a ạsạkại kakumạ ka ama, a lazai n eyi. A'atsu a roku a tono le. 37 A ɓạrạkpạ wa, uwule u ucira u lapanai, aku aɓali a ka gbạɗạ kpatsu ki, hal ka ciga ushumbugu. 38 Yesu wạri a kuciṇạ ku kpatsu nvain n kaci ka ne a ili i utaɗanku kaci wa lavuta. Atoni a ne a 'yạngạsạ yi, a danai, “Kawenishiki, tsa shumbugu ɗe, vu dambula wa?”
39 Yesu 'yạngại u ɓaranai uwule vi, “Shamgba!” U tonukoi kpam aɓali yi, “Shamgba shiriri!” Uwule vi u vaki, aku a asu vi u wokoi shiriri.
40 Aku u tonukoi atoni a ne yi, “Ndya i zuwai i giruwại? Hal n ara i pityanangu wa?”
41 Uwonvo u kạnạ le cika, aku a gitại uwecemgbene, “Ucun u vuma u eni u ɗa u na vi? Hal uwule n aɓali dem a ka panạka yi.”

5

Yesu tạnạsại uza u ityoni i cingi
(Matiyu 8:28-34; Luka 8:26-39)

1 Yesu n atoni a ne a rawai a upashi u Kushivạ ku Galili u uyamba u Garasa. 2 An Yesu wutại a kpatsu, vuma u ityoni i cingi u wutại a asu u asaun kotsu u cina yi. 3 Asu u asaun u ɗa u tsu ronguso. Kpam ko uza wa fuɗa wa sira yi wa, ko n ikani. 4 Kpaci a so yi tạ usirạsa akere n a'ene, shegai u kiɗạsai ikani yi u koɗusoi irim i'ya i'ạri a'ene a ne, kpam ko uza wạ n ucira u ɗa wa goso yi wa. 5 Kaara n kayin nte wa genge pini a asu u asaun vi n kagạlạlạ, aku u rongo isali n u kaarạsi ikyamba i ne n atali.
6 Eyi a mɓạri, an u wenei Yesu u sumai u ba u kuɗạngi a kapala ka ne. 7-8 Aku Yesu tonuko yi, “Wutại pini a asu u vuma vi, ityoni i cingi.” Vuma vi u salai cika, “Yesu, Maku ma Kashilạ ka pige, ndya va ciga nạ mpa? Tsina n Kashilạ an va kpạɗạ mu uyan mavura.”
9 Pini nala, Yesu wece yi, “Ndya kala ka vunu?” U danai, “Kala ka vạ ka Katam, kpaci tsạ tạ ushani.” 10 U foloi Yesu cika kotsu u loko le pini a uyamba vi wa.
11 Ushiga u mburusunu u ɗa pini wa lina a kagạlạlạ ka masasa ma mạri evu n a asu vi.
12 Ityoni i cingi yi i foloi Yesu, “Ạsạkạ tsu tsu bana a asu u mburusunu, kpam vu ạsạkạ tsu tsu uwa le.” 13 U wushunku le, aku a wutại a ba a uwai a asuvu a mburusunu. Ushiga vi, evu nạ mburusunu azu a re (2,000) ɗa. A wuranai she a kushivạ a uwai pini a shumbugi.
14 Aza ɗa a ka linạka mburusunu mi a sumai a ba danai a ilyuci n une. Aku ama a wutại a wene ili i'ya i gitại. 15 An a tuwại ara Yesu a wenei vuma ɗa wạri n katam ka ityoni i cingi, ndishi n aminya kpam n ugboji u ne, aku uwonvo u kạnạ le. 16 Aza ɗa a wenei ukuna vi, a tonukoi ama ili i'ya i gitại n vuma ɗa wạri n ityoni i cingi nạ mburusunu mi dem. 17 Aku a foloi Yesu u ạsạkạ uyamba vi.
18 An Yesu wa uwa a kpatsu uza ɗa wạri n ityoni i cingi caupa vi u foloi kotsu u toni yi. 19 Yesu ạsạkạ yi u toni yi wa, shegai u tonuko yi, “Bana a kuwa asu u ama a vunu vu tonuko le tyoku ɗa Asheku a yanka vu, n tyoku ɗa u pana vu asuvayali.” 20 Vuma vi u

kyawunsai gbạ uyamba u Dikafoli, n u tonusuko le ili i'ya Yesu yanka yi. Aza ɗa a panai vi gbạ a yan tạ majiyan.

Jayiru banai ara Yesu
(Matiyu 9:18-26; Luka 8:40-56)

21 An Yesu doki u pasamgbanai a kushivạ ki a kpatsu u gonoi upashi u niɗe, kakumạ
ka ama ka ɓolomgbonoi ka kyawan yi eyi pini a asu u kushivạ vi. 22 Uza u te a asuvu a
azapige a kagata ka Kashilạ uza u kala Jayiru u tuwại pini. N u wene Yesu, u kuɗạngi a
kapala ka ne. 23 U folo yi cika u da, “Maku ma vạ makere ma pini a unạ u ukpạ, kạnạ
asuvu vu tuwạ vu sawa yi kotsu u tạnạ u yain uma.”
24 Yesu tono yi, kakumạ ka ama ushani ka tono yi n ka gbaɓaryangusu yi.

Uka u ɗa u sawai Yesu kunya

25 Uka ɗa pini uza ɗa wa pana ikyamba cika a asu u ulạlạ u mpasa hal ayen kupa n a re.
26 U pana tạ ikyamba cika a kukere ku aza a agumạ kpam u wunai gbạ ili i'ya wạri n i'ya.
Ɗa wa yan yi shana, maɓạlạ mi she kapala ka mạri ulya. 27 An u panai ukuna u Yesu, u
banai a kucinạ ku ne a asuvu a kakumạ ki, aku u sawa yi kunya. 28 Kpaci u yawunsa tạ
a katakasuvu ka ne, “N sawa baci kunya ku ne koshi ma tạnạ tạ.” 29 Kute-kute ulạlạ u
mpasa u ne u shamgbai kpam u panai a asuvu a ikyamba i ne u tạnại, ɗa u wunvugai n
upana u ikyamba.
30 Aku Yesu lazai u revei an ucira u wutại a asuvu a ikyamba i ne. U kpatalai a asuvu
a kakumạ ki, u danai, “Ya sawai kunya ku vạ?” 31 Atoni a ne a wushuki, a danai, “Vu
wenei dem kakumạ ka gbaɓaryangu vu, aku vu dana ya sawa vu?”
32 Shegai Yesu lyai kapala n uweɓelishe ko wa wene uza ɗa u yain nala vi. 33 Uka vi an
u revei ili i'ya i gitại n eyi, u wutại u kuɗạngi a kapala ka ne, n uwonvo n u jeki ikyamba.
Aku u tonuko yi gbạ ili i'ya i gitại. 34 U tonuko yi, “Maku ma vạ, upityanangu u vunu u
tạnạsạ vu ɗe. Wala ili vunu, kpam upana u ikyamba u nala vi u pecemgbene n avu.”

Yesu 'yạngạsại maku ma Jayiru a ukpạ

35 An Yesu wạri a kadyanshi, ama roku a wutại a kuwa ku Jayiru, uzapige u kagata ka
Kashilạ. A danai, “Maku ma vunu ma kuwạ ɗe. Ugan kpam vu damgbarạsa kawenishiki
ki wa?”
36 Yesu dambula gbạm n ili i'ya a ka tono wa, u tonukoi uzapige vi, “Pana uwonvo wa,
avu gai pityanangu.”
37 U ạsạkạ ko uza u toni yi wa, she Bituru, n Yakubu n utoku u ne Yahaya. 38 An a rawai
a kuwa ku uzapige ki, Yesu panai ama a'ạri kacan, a'ạri kushen n isali cika. 39 U uwai a
asuvu, u wece le, “Ndya i tukoi kacan n isali naha? Makere mi ma kuwạ wa, alavu a ɗa
yi.” 40 Shegai a doso yi idyoshi i magori.
Pini nala, u wutukpạ le gbạ le, u bidyai tata nạ mma makere vi n atoni a ne a ɗa a'ạri n
eyi, a uwai ubana a asu u ɗa makere mi mạri. 41 U kạnại kukere ku makere ki u tonuko
yi n kaletsu ka ne, “Talita kumi.” (“Maku ma makere, n da vu 'yạngạ.”) 42 Kute-kute
makere mi ma 'yạngại ma gitại nwalu, kpaci ayen a ne kupa n a re ɗa. N uwene naha
aku a yain majiyan cika. 43 U ɓarana le, kotsu uza u reve ukuna vi wa, aku u tonuko le a
nei makere mi ilikulya u lyai.

6

Unamba u tsupige u matsumate
(Matiyu 13:53-58; Luka 4:16-30)

1 Yesu n atoni a ne a ạsạkại a asu vi a lazai ubana a ilyuci i ne Nazara. 2 An Ashibi a
yain u gitại uwenishike a kagata ka Kashilạ. Ama ushani a panạka yi aku a yain majiyan.
A danai, “Nte vuma u naha tsạrại ili i na gbạ? Ucun u kakiri ka eni ka a nạkạ yi naha?
Weɓelei ukunosavu† u ɗa a'ạri a uyansa a akere a ne! 3 Kashei ka nala ka naha vi wa,

maku ma Meri. Atoku a ne kpam alya an Yakubu, n Isuhu, n Yahuza, n Simo wa? Ataku a ne a ɗa naha kaɓolo n ạtsu vi wa?" Adama a nala a 'yuwan yi.
4 U tonuko le, "Matsumate ma tsu namba tsupige wa, she a ilyuci i ne, n asu u ama a ne, n asuvu a kuwa ku ne." 5 U fuɗa u yan ukunosavu wa, shegai u tsạrại u sawusai aza a mɓạlạ kenu u tạnạsạ le. 6 U yain majiyan cika, adama a ukpạɗạ u upityanangu u le.

Yesu suki Kupanamere
(Matiyu 10:5-15; Luka 9:1-6)

Yesu kyawain une, n u wenishiki ama. 7 U isại asuki Kupanamere* vi u suku le ama a re ama a re, u nạkạ le ucira a kaci ka ityoni i cingi.
8 U tonuko le, "Kotsu i bidya ili adama a nwalu mi wa, she kalangu koshi. Kotsu i bidya ilikulya, ko katsạn, ko kpam ikebe a ijubu i ɗe wa. 9 I uka akpata a a'ene, shegai kotsu i uka ntogo n re wa. 10 Kuwa ka baci dem i uwai, rongoi pini she kain ka ya ạsạkạ ilyuci yi. 11 Gbạ ko nte baci a 'yuwan ɗạ ko a kpạɗạ ɗạ upanạka, ya wutạ baci, i kạpạtsạ kabutạ ka a'ene a ɗe, adama a iryoci a mere ma le an i wutại uwule u le."
12 A wutại a ba a yankai ama kuɓari ki, a kpatala a gono a asu u Kashilạ a ạsạkạ tsicingi tsu le. 13 A wutukpusại ityoni i cingi ushani, a sugburukại aza a mɓạlạ ushani manivi kpam a tạnạsạ le.

Ukpạ u Yahaya Kalyuɓugi
(Matiyu 14:1-12; Luka 9:7-9)

14 Hiridu magono u panai kadyanshi ka Yesu, kpaci kala ka ne ka tambura tạ ko nte wa. Aza roku a ka dansa Yahaya kalyuɓugi aya u 'yạngại a ukpạ, ili i'ya i zuwai wa yansa ukunosavu ɗa la vi.
15 Aza roku a danai, "Iliya ɗa." Aza roku tani a danai, "Matsumate ma yavu ntsumate n cau."
16 Shegai an Hiridu panai nala, u danai, "Yahaya vuma ɗa n kiɗai kaci u 'yạngạ ɗe a ukpạ!" 17 Kpaci aya u zuwai a kạnạ yi, aku u zuwai a sira yi, a uka yi a kuwa ku a'ali. Yan ɗa u yain nala adama a Hiridiya uka u vangu u ne Filibu, u ɗa u zuwai. 18 An Yahaya tonuko yi, "U gan vu zuwa uka u vangu u vunu wa."
19 Hiridiya tani u kạnại Yahaya a katsumạ, hal wa ciga u wuna yi, shegai u reve tyoku ɗa wa yan wa. 20 Hiridu wa pana tạ uwonvo u Yahaya, an u revei vuma u maci ɗa kpam uza u uwulukpi, ɗa i zuwai wa kirana n eyi. U tsu dambula tạ cika wa panạka baci Yahaya, shegai ko n nala u tsu ciga tạ u panạka yi.
21 A makorishi, Hiridiya tuwại u gawunkai. An kain ka ilimaci ka Hiridu ka kyawain, u libanai ngono m iyamba, n azapige a asoje, n azapige a Galili abiki yi. 22 An makere ma Hiridiya ma uwai ma jei, Hiridu n amoci a ne a panai kayanyan. Pini nala, magono ma tonukoi makere mi, "Folo mu gbạ ili i'ya va ciga, ma nạkạ vu tạ i'ya." 23 U tsinai u danai, "Ko ndya baci vu wecikei ma nạkạ vu tạ, ko kaɓon ka tsugono tsu vạ tsa baci."
24 U wutại u ba u wecei mma u ne, "Ndya ma folo?"
Mma u ne danai, "Kaci ka Yahaya kalyuɓugi."
25 Kute-kute u uwai asu u magono n maloko u danai, "Ma ciga tạ vu nạkạ mu gogo-na-na kaci ka Yahaya kalyuɓugi a mabaluwa."
26 Asuvu a magono a namgbai cika, shegai adama a utsina u ɗa u tsinai a kapala ka amoci a ɗa a'ạri pini vi, wa ciga u ɓishinka yi wa. 27 Kute-kute u zuwai kazoli ka ne ka bana a kuwa ku a'ali u ba u kiɗa kaci ka Yahaya ki. Vuma vi u ba u kiɗa yi kaci ki. 28 U tukoi ka a mabaluwa u nạkại makere mi, makere mi ma bankai mma u ne.
29 An atoni a Yahaya a panai nala, a ba bidyai ikyamba yi a ciɗạngi.

---

* **6:7** A asuvu a atoni a ne gbạ, aza roku a ɗa pini kupa n ama a re aza ɗa a'ạri evu n eyi cika, alya dem u isại "asuki."

Yesu lyatangi ama azu a tawun (Matiyu 14:13-21; Luka 9:10-17; Yahaya 6:1-14)

30 Asuki a Yesu yi a gonoi ara ne, a tonuko yi gbạ ili i'ya a yain n i'ya a wenishikei. 31 An
u wokoi ama a yan le ushani, hal Yesu n asuki a ne a tsạrạ kabala ka a ka lya ilikulya wa.
Pini nala, u tonuko le, “Tuwại tsu banai a asu u ɗa bawu uza wạri tsạrạ i wunvugusa.”
32 Aku a lazai utyoku u le a asuvu a kpatsu ubana a asu u ɗa bawu uza wạri.

33 Ama ɗa a wene le n a lazi vi a reve le, aku a wutại gbạ a ilyuci a walai n ilyaɗi a lasa le
urawa. 34 N ucipạ u Yesu a kpatsu u wenei kakumạ ka ama, a yanka yi iyali, kpaci tyoku
u ncon n ɗa bawu mạri n kaliniki ɗa a'ạri. U gitạ le uwenishike ili ushani.

35 An kaara ka yain evu n urukpạ, atoni a ne a banai ara ne, a tonuko yi, “Asu u na ɗa
na wạ n uza wa, kpam kaara ka na ka yan ɗe evu n urukpạ. 36 Tutsuku le ubana ashina
n une une i'ya i'ạri evu evu a ba a tsilạka kaci ka le ilikulya.”

37 U wushunku le, “Eɗạ ne le ilikulya a lyai wạwa.”

Aku a tonuko yi, “Ciga ɗa va ciga tsu ba tsu bidya ikebe i manyan ma uwoto kullạ† tsu
tsilạka ilikulya tsu nạkạ le a lyai?”

38 U wece le, “Iburodi i yain i'ya i'ạri n i'ya? Walai i ba i kondo.”

An a ba a kondoi, a danai, “I tawun i'ya n adan a re.”

39 Aku u tonuko le a zuwa ama yi dusukusu aɓolo aɓolo a zuba u mete ma tạku.
40 Ama yi a dusuki n a tonomgboni, aza roku amangatawun-amangatawun, aza roku
amangarenkupa-amangarenkupa. 41 An u bidyai iburodi i tawun n adan a re yi, u
gaɗigbai kaci ka ne a zuba, u cikpai Kashilạ. Pini nala, u jibạmgbạnạsại i'ya n u nạki
atoni a ne a nạkạsạ ama, kpam u pecike le dem adan yi. 42 Gbạ le a lyai hal a cuwại.
43 Aku atoni yi a cirạngi abuwi a iburodi n adan yi hal mbana kupa nạ n re. 44 Asuvu a
ama ɗa a takumai iburodi yi, a'ali ama azu a tawun (5,000) a ɗa.

Yesu walai a zuba u mini (Matiyu 14:22-33; Yahaya 6:15-21)

45 A ɓạrạkpạ wa, aku Yesu tonukoi atoni a ne a uwa a kpatsu a lasa yi upasamgbana
ubana a Besaida, hal n u wacinsi kakumạ ki. 46 An u wacinsa le, u banai a masasa kotsu
u yain kavasu.

47 An kuvuli ku yain, kpatsu kạri a mere ma kushivạ, Yesu wạri a kagiɗa utyoku u
ne. 48 An u wene le a'ạri umoɗono n uwantika kpatsu, kpaci uwule u 'yạngạsạkạ le. N
kpasani cika, u tuwại ara le wa wala a zuba u mini ma kushivạ. U yain yavu wa wura
le. 49 Shegai an a wene yi wa tuwạ a zuba u mini, a bidyai ko kafofu ka, a salai. 50 Gbạ
uwonvo u kạnạ le an a wene yi vi.

Kute-kute, u yanka le kadyanshi, u danai, “Gbamai asuvu, ko ili i'ạ la wa, mpa. Panai
uwonvo wa.” 51 Aku u uwai a kpatsu ku a'ạri vi, pini nala, uwule vi u vaki. Atoni yi a
yan tạ majiyan, 52 kpaci a reve kalen ka burodi ki wa, an atakasuvu a le a gbamai.

Yesu tạnạsại ama a Janisara (Matiyu 14:34-36)

53 An a pasamgbanai a rawai a Janisara, a sirai kpatsu ki a unạ u mini. 54 N uwutạ u
le a kpatsu ama a laza a reve yi. 55 A kotsoi gbạ kaɓon ki n ilyaɗi, a cangạsai gbạ aza a
mɓạlạ nvain a ajiba a le ubana a asu u ɗa baci dem a panai wạri.

56 Gbạ ko nte baci u banai ilyuci ko a une, she a vakunku aza a mɓạlạ a kuden, aku a
folo yi u ạsạkạ a sawa ko unạ u kunya ku ne. Aza ɗa a sawa yi a tạnạ tạ.

† **6:37** Akorongi a cau a cau a kagitạ a korongu tạ “ikebe i azurufa 200.” Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ.

7

Agadu a nkoshi n cau (Matiyu 15:1-9)

1 Afarishi n awenishiki a Mele a roku a ɗa a wutại a Urishelima, a ɓolomgbonoi ara
Yesu. 2 A wenei atoni a ne a roku a ka lya ilikulya bawu a sawai akere a le tyoku ɗa u
gain.
3 (Kpaci Afarishi n aza a Yahuda a tsu lya ilikulya bawu a sawai akere a le wa, adama
a utono u agadu a nkoshi n cau n le. 4 A wutạ baci a kuden, a tsu lya ilikulya wa, she a
ɓacangusu ve kaci ka le. Agadu a roku a ɗa pini ushani a ɗa a ka kirana n a ɗa, tyoku u
uzạ u nko, nạ njuju, n adele a irim.)
5 Afarishi n awenishiki a Mele a wece yi, “Ndya i zuwai bawu atoni a vunu a ka tono
agadu a nkoshi n cau, aku a tsu rongo ulya ilikulya bawu a sawai akere a le tyoku ɗa u
gain?”
6 U wushunku le, “Dere ɗa Ishaya matsumate u danai a kaci ka ɗe, ‘Eɗạ aza a maci a
kaɓan!’ Tyoku ɗa wạri ukorongi,
‘Ama na yi n unạ u ɗa a ka nạkạ mu tsupige koshi,
shegai a atakasuvu a yan ɗe mɓạri nạ mpa.
7 Ugbashika u ɗa a ka gbashika mu vi u gbani u ɗa,
kpaci mele ma a ka wenishike udani u vuma u ɗa.’ ” ◊
8 Yesu danai, “I varangi udani u Kashilạ, aku ya tono uwenishike u ama.”
9 Aku u tonuko le, “Mayun, i reve tạ uvarangu udani u Kashilạ adama i toni agadu a
ɗe! 10 Kpaci Musa dana tạ, ‘Nạkạ tata nạ mma u vunu tsupige; kpam uza ɗa baci dem u
wishai tata u ne ko mma u ne, a ka wuna yi tạ.’ ◊ 11 Shegai i tsu wenishike tạ ama a ɗe
naha, vuma wa fuɗa tạ u bidya ikebe i'ya i gain u ɓạngạ tata u ne nạ mma u ne, aku u
tonuko le ikebe i na yi Korba* ɗa; (wata, kune ubana asu u Kashilạ). 12 I buwa yi kpam
u'ạsạkạ u nạkạ tata u ne ko mma u ne ili i roku wa. 13 N ucun u uwenishike u na vi u ɗa
i tsu wuna udani u Kashilạ. Kpam ili i'ya pini icun i na yi ushani i'ya i tsu yansa.”

Ili i'ya i tsu nangasa vuma (Matiyu 15:10-20)

14 U doku u isại ama, u tonuko le, “Panạka numu gbạ ɗe kpam i reve. 15 Ili i'ạ la a
kateshe i'ya ya uwa a asuvu a ikyamba i vuma i nangasa yi wa, she ili i'ya ya wutạ a
asuvu a ne i'ya ya nangasa yi. 16 [Uza ɗa baci wạri n atsuvu a upana, u pana.]”†
17 An u pecenei n kaɓolo ki, u uwai a kuwa. Atoni a ne a wece yi kalen ka agisani ki.
18 U tonuko le, “I'ạ n ubidya u ukuna wa? Ili i'ạ la a kateshe ya uwa vuma i nangasa yi
wa vi. 19 Kpaci i bana a asuvu a katakasuvu ka ne wa, shegai a katsumạ ka i banai, aku
i wutạ yi.” Nala Yesu gonukoi gbạ ilikulya i woko ili i ulya.
20 U danai kpam, “Ili i'ya i tsu wutạ a katakasuvu ka uza i'ya i tsu nangasa yi. 21 Kpaci a
katakasuvu ka ukuna u cingi u tsu wutạ, tyoku uyawunsa u cingi, n tsishankala, n uboki.
Ka tsu tuko tạ dem ukuna u mawunuka, nạ nvain n aka kaberikete. 22 Kurura n tsicingi
dem nte a tsu wutạ pini. Katakasuvu ka tsu zuwa tạ dem ulạpạnạsạ n ukuna u cingi.
Malyon dem n kunangasu, n arạɗi n utengeshi a tsu wutạ dem pini. 23 Gbạ ili i cingi i na
yi asuvu a ɗa i tsu wutạ, kpam i tsu nangasa tạ vuma.”

Upityanangu u uka ɗa wạri Kawulawa (Matiyu 15:21-28)

◊ **7:7** Isha. 29:13. ◊ **7:10** Uwt. 20:12; U.Ml. 5:16; Uwt. 21:17; Adkp. 20:9. * **7:11** Korba agadu a ɗa a ɗa ama a tsu wenike ikebe i le i ushani tyoku u kune adama a manyan ma Kashilạ. Nala zuwa le tạ a wokoi fạạ a asu u manyan ma le ma uyanka ikebe i le manyan a kirana nạ nkoshi n le; shegai a unạ u ɗa a ka nạkạ i'ya Kashilạ, aku a gonoi a zuwai i'ya adama a manyan ma kaci ma le. † **7:16** Akorongi a cau ushani aza ɗa a purại a tagarạda u Marku a kalatsa tạ makpạndạ ma 16.

24 Pini nala, Yesu 'yạngại u banai evu n Taya n Sida. U uwai a kuwa ku roku, kpam wa
ciga ko uza u reve wa, shegai wạri ukpawan wa. 25 Kute-kute uka roku, uza ɗa makere
ma ne mạri n ityoni i cingi, u panai ukuna u ne, u tuwại u kuɗạngi a kapala ka ne. 26 Uka
vi Kawulawa† ka, kagali ka ne kpam Kasurofiniki ka. U foloi Yesu wutukpạ maku ma ne
mi ityoni yi. 27 Yesu tonuko yi, "Ạsạkạ ve mmuku n cuwạ. Kpaci ugan a varanku nshe
ilikulya yi mmuku wa."
28 Shegai u wushunki yi, "Eye nala Asheku, shegai nshe n tsu lya tạ agashi a mmuku."
29 Aku u tonuko yi, "Adama a kadyanshi ka vunu, gono a kuwa. Ityoni yi i pecemgbene
ɗe n maku ma vunu."
30 U gonoi a kuwa u cinai maku mi nvain. Ityoni yi i wutạ ɗe a asuvu a ne mayun.

Yesu tạnạsại kabebe

31 Yesu ạsạkại kaɓon ka Taya, u tonoi a ilyuci i Sida u banai a Kushivạ ku Galili ku
uyamba u Dikafoli. 32 Ama roku a tuko yi kabebe kpam kagulani ka dem, aku a folo yi
u taɗanku yi akere. 33 U bidya yi a banai kapashi ka te dangi n kakumạ ki, aku u ukai
ajubu a ne a atsuvu a vuma yi, u cikpại atạtsạ, aku u sawai kpam kaletsu ka vuma ki.
34 U gaɗigbai kaci ka ne a zuba, u tsukpai kuvi ku pige, aku u tonukoi vuma vi, "Ifata!"
(Wata, "Kukpạ!")
35 Kute-kute atsuvu a ne a kukpại, a surukpa yi ili i'ya i sira yi kaletsu, u kạnại
kadyanshi mai. 36 Aku Yesu ɓarana le kotsu a tonuko uza ukuna vi wa, shegai uɓarana
vi u wokoi yavu kakana ɗa u kakana le a ba a dansa kadyanshi ki. 37 Gbạ aza ɗa a panai
nala, a yain majiyan cika. A danai, "Ko ndya wa u yan tạ i'ya mai! Hal n kagulani ka u
zuwai ka panai, kabebe kpam ka yain kadyanshi."

8

Yesu lyatangi ama azu a nishi
(Matiyu 15:32-39)

1 A'ayin a nala yi, an kakumạ ka doki ka ɓolomgbonoi, a'ạ tani n ilikulya wa. Aku Yesu
isại atoni a ne, u tonuko le, 2 "Ma pana tạ asuvayali i kakumạ ka na ki, kpaci a'ayin a
le a tatsu a ɗa pa vi kaɓolo nạ mpa bawu ilikulya. 3 N wacinsa le baci a gono a kuwa n
kambulu, a ka kpạɗạ tạ a ure, aza roku tani a mɓạri n ɗa a wutại."
4 Aku atoni a ne a danai, "Nte vuma wa tsạrạ ilikulya i'ya wa lyatangu ama a na a
kakamba ka na?"
5 U wece le, "Iburodi i yain i'ya i'ạri n i'ya?"
A danai, "I shindere i'ya."
6 Aku u zuwai kakumạ ki ka dusuki a iyamba. An u bidyai iburodi yi, u cikpai Kashilạ,
u jibạmgbạnạsại n u nạkạsi atoni a ne a bansạka le, a bansạka le tani. 7 A'ạ tạ tani n adan
a shawu kenu. An u cikpai Kashilạ, u zuwai a bansạka le a ɗa dem. 8 A lyai, a cuwại hal
atoni yi a purại abuwi a iburodi yi mbana n shindere. 9 Ama yi tani a ka rawa tạ evu n
azu a nishi. Aku u wacinsa le. 10 Kute-kute u uwai a kpatsu n atoni a ne a banai uyamba
u Dalmanuta.

Afarishi a wecikei iryoci
(Matiyu 16:1-4; Luka 12:54-56)

11 Afarishi a tuwại a gitại uwecishe Yesu kotsu a kondo yi, a da u wenike le iryoci i
zuba. 12 U tsukpai kuvi ku pige, u danai, "Ndya i zuwai ama a gogo-na a lai uciga uwene
iryoci? N tonuko ɗạ, iryoci i'ạ la a ka wenike ama a gogo-na wa."
13 Pini nala, u doku u uwai a kpatsu u pasai upashi u niɗe u ạsạkạ le.

Kiranai n yisti u Afarishi
(Matiyu 16:5-12)

14 Atoni a Yesu a ciɓa a bidya burodi wa, she u te u ɗa a'ạri n u ɗa a kpatsu ki. 15 U rono
le atsuvu u danai, “I kirana n yisti u Afarishi n u Hiridu.”
16 A yamgbanai kadyanshi utyoku u le, “An bawu tsạri n burodi ɗa u zuwai u danai
nala.”
17 An Yesu revei nala aku u tonuko le, “Ndya i zuwai i'ạri a kadyanshi i'ạri n burodi
wa? Dana hal n ara i wene wa, kpam i reve wa? Atakasuvu a ɗe ugbami u de ɗa a'ạri?
18 Eɗa la n a'eshi, ya wene wa ɗa? I'ạ tạ n atsuvu, ya pana wa ɗa? Kpam i tsu ciɓa wa ɗa?
19 An n jibạmgbạnạsạkại ama azu a tawun iburodi i tawun, mbana n yain n ɗa i cirạngi
tipi tipi n abuwi a iburodi?”
A danai, “Kupa nạ n re.”
20 “Iburodi i shindere i'ya tani n jibạmgbạnạsạkại ama azu a nishi tani, mbana tipi tipi
n yain n ɗa i tạsại n abuwi a iburodi?”
A danai, “N shindere.”
21 Aku u wece le, “Hal n gogo-na i reve wa ɗa?”

Utạnạsạ u karumbạ a Besaida

22 A rawai a ilyuci i Besaida. Ama roku a tukoi Yesu karumbạ, a folo yi u sawa yi.
23 U kạnại kukere ku karumbạ ki, u banka yi a uroto u ilyuci. U cikpại atạtsạ a a'eshi a
karumbạ yi, u taɗanki yi akere, aku u wece yi, “Fuɗa vu wene ili?”
24 Karumbạ ki ka gaɗigbai kaci u danai, “Ma wundya tạ ama, shegai tyoku u nɗanga u
ɗa ma wundya le a ka tamba.”
25 Aku u doki u taɗanki yi akere a a'eshi a ne. A'eshi yi a kukpại u tạnại, u wenei ko
ndya wa mai. 26 Yesu tonuko yi, “Wala vu gono a kuwa, kotsu vu uwa a une wa.”

Kadyanshi ka Biturụ a kaci ka Yesu
(Matiyu 16:13-20; Luka 9:18-21)

27 Yesu n atoni a ne a 'yạngại a uwusai a une une u ilyuci i Kasariya Filibi. A ure u
wecei atoni a ne, “Ya ama a ka dansa mạri?”
28 A tonuko yi, “Aza roku a danai aɗa Yahaya Kalyuɓugi, aza roku tani Iliya, aza roku
tani, uza roku asuvu ntsumate.”
29 Aku u wece le, “Eɗạ tani ya ya dansa mạri?”
Biturụ wushunki yi, “Avu Kawauwi ka.”
30 Aku u rono le atsuvu kotsu a tonuko uza ukuna u ne wa.

Yesu danai tyoku ɗa wa kuwạ
(Matiyu 16:21-28; Luka 9:22-27)

31 Yesu gitạ le uwenishike, “U kạnạ tạ Maku ma Vuma ma pana ikyamba cika. Nkoshi
n aɗarạkpi a pige n awenishiki a Mele a 'yuwan yi, hal a wuna yi. A'ayin a tatsu a wura
baci, aku u 'yạngạ n uma.” 32 U danai kadyanshi ka nala tani a kateshe. Aku Biturụ rono
yi a ikengi, u gitạ yi uɓara. 33 Shegai an Yesu kondonoi u wenei atoni a ne, u gitại uɓara
Biturụ, “Yan mɓạri nạ mpa, Kanangasi!* Vu yan ukuna u Kashilạ wa, she u ama.”
34 U isại kakumạ ki kaɓolo n atoni a ne, u danai, “Gbạ uza ɗa baci wa ciga u tono mu she
u 'yuwan kaci ka ne, u canga mawandamgbani ma ne u tono mu. 35 Gbạ uza ɗa baci dem
wa kirana n uma u ne, wa namba tạ u ɗa. Uza ɗa tani baci u nambai uma u ne adama a
Kadyanshi ka Shinga ka vạ, wa wauwa tạ u ɗa. 36 Nte kalen ka vuma wa tsạrạ likimba
gbạ, aku u namba uma u ne? 37 Ndya kpam vuma wa fuɗa wa nạkạ a unạ u uma u ne?
38 Ama a gogo-na aza a unyushi u cingi a ɗa aza ɗa kpatalạkai Kashilạ kucinạ. Adama a
nala, uza ɗa baci dem wa pana uwono u ɗa wa yan kadyanshi ka vạ a'ayin a na, Maku ma
Vuma ma pana tạ uwono u ne a'ayin a ɗa baci ma tuwạ n tsupige tsu Tata n tsu atsumate
a eri.”

---

* **8:33** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

9

1 Aku u tonuko le, “Mayun n tonuko ɗạ, aza roku a ɗa pini kushani asu naha vi, a ka
kuwạ wa, she a wene utuwạ u tsugono tsu Kashilạ n ucira.”

Uyansạka u Yesu
(Matiyu 17:1-13; Luka 9:28-36)

2 An a'ayin a teli a wurai, Yesu bidyai Bituru, n Yakubu, n Yahaya, kaɓolo n eyi a banai
a masasa ma roku ma ugaɗĩ, utyoku u le. Aku u yansạkai a kapala ka le. 3 Aminya a ne a
wạrạmại pun a ka laɗa, kazại kạ la a likimba ka ka fuɗa ka zuwa a woko nala wa. 4 Aku
atoni a ne ama a tatsu yi a wenei Musa n Iliya a tuwại ara Yesu a ka yanka yi kadyanshi.
5 Bituru kukpại unạ u tonukoi Yesu, “Kawenishiki, u lobono tạ tsạri pini na. Ạsạkạ tsu
yain atani a tatsu, ka te ka vunu, ka te ka Musa ka te kpam ka Iliya.” 6 Uwonvo u ɗa u
kạnạ le cika, ɗa u nambai ili i'ya wa dana.
7 Aku kalishi ka roku ka wutại ka kimbạ le. A panai kpam kalạgạtsu ka wutại pini a
kalishi ki ka danai, “Maku ma vạ ma na vi, uza ɗa ma ciga cika, panạka ni.” 8 Kute-kute
a weɓelei n maloko, a doku a wene kpam uza wa, Yesu ɗa a wenei koshi kaɓolo n ele.
9 A'ạri ugidạlạ a masasa mi, aku Yesu rono le atsuvu u danai, “Kotsu i tonuko uza ili
i'ya i wenei vi wa, she a'ayin a ɗa mpa Maku ma Vuma n 'yạngại a ukpạ.”
10 A ạsạkại ukuna vi a atakasuvu a le, a ka wecemgbene kalen ka u'yạngạ a ukpạ. 11 A
wece yi, “Ndya i zuwai awenishiki a Mele a danai Iliya ɗa wa gitạ utuwạ?”
12 Aku u tonuko le, “Mayun ɗa Iliya wa gitạ utuwạ u lapula ili. Ko n nala ndya i zuwai
kadyanshi ka Kashilạ ka danai, Maku ma Vuma ma pana tạ ikyamba cika, aku a 'yuwan
yi? 13 N tonuko ɗạ, Iliya tuwạ ɗe, kpam a yanka yi ɗe gbạ ili i'ya i yan le tyoku ɗa u luwa
le, tyoku ɗa wạri ukorongi a tagarạda u Kashilạ.”

A tạnạsại maku uza u ityoni i cingi i tsubebe
(Matiyu 17:14-21; Luka 9:37-43)

14 An a gonoi a asu u atoni a Yesu a ɗa buwai vi, a wenei kakumạ ka pige ka kyawan le.
Awenishiki a Mele a'ạri kananamgbani n ele. 15 N uwene Yesu, kakumạ ki gbạ ka yain
majiyan cika, a ɓosoi n ilyaɗĩ she ara ne, a danạsa yi. 16 U wece le, “Kananamgbani ka
iyen ka i'ạri a uyan n ele?”
17 Aku vuma roku a asuvu a kakumạ ki u wushunki yi, “Kawenishiki, maku ma vạ ma
n tuko vu, kpaci wạ tạ n ityoni i cingi i tsubebe. 18 A'ayin a ɗa baci dem i yuwạ yi she i
varangi yi a iyamba, unạ u ne u rongo kapufu, n u gbori a'anga a ne. Kpam she ugbama
ko nte wa. N foloi atoni a vunu a wutukpạ yi i'ya, shegai a kpạɗại.”
19 U wushunku le, “Eɗạ niɗa ukpạɗạ u upityanangu u ɗe wạri! Hal ubana nwere ɗa ma
dusuku n ạɗạ kahu i wushuku? Kpam hal ubana nwere ɗa ma fuɗa n kawunku n ạɗạ?
Tuko numu n eyi.” 20 A tuko yi maku mi.
An ityoni i cingi yi i wene yi, kute-kute i gbashangi maku mi, ikyamba i ne n i jeyi, u
rukpại u rongoi uganda, unạ u ne wạri kapufu. 21 Yesu wecei tata u maku vi, “A'ayin a
eni a ɗa ili yi i gitạ yi?”
U danai, “Tun eyi kenu. 22 I so yi tạ uvarangusu a asuvu akina n mini kotsu i wuna yi.
Shegai va fuɗa baci, pana asuvayali a tsunu vu ɓạngạ tsu.”
23 Yesu tonuko yi, “Vu da ma fuɗa baci? Uza ɗa baci dem u wushuki, a ka yanka yi tạ
ko ndya wa.”
24 Kute-kute tata u maku vi u 'yạngạsại kalạgạtsu, u danai, “N wushuku tạ. Ɓạngạ mu
n ukpạɗạ u uwushuku u vạ.”
25 An Yesu wenei kakumạ ki kạri utuwạ n ilyaɗĩ a asu vi, u ɓaranai ityoni i cingi yi u
tonuko yi, “Avu ityoni i cingi i tsubebe, n tonuko vu pecemgbene n eyi, kotsu vu doku vu
uwa yi wa.”

26 Aku ityoni yi i salai, i gbashangi maku mi cika, ikyamba i ne ya je, pini nala i
pecemgbenei n eyi. Maku mi ma wokoi yavu kakushe, hal gbam ama ushani a danai, “U
kuwa ɗe.” 27 Shegai Yesu kanai kukere ku ne u 'yangasa yi, u 'yangai tani n kushani.
28 An Yesu tuwai u uwai a kuwa, atoni a ne a wece yi ukpawunsi, “Ndya i zuwai atsu
tsu kpaɗai i'ya uwutukpa?”
29 Aku u tonuko le, “Ucun u nala u tsu wuta wa, she n kavasu.”

Yesu doku u danai ukuna u ukpa u ne
(Matiyu 17:22-23; Luka 9:43-45)

30 Pini nala, Yesu n atoni a ne a 'yangai a ɓatsamgbanai a uyamba u Galili, wa ciga tani
uza u reve wa. 31 Kpaci atoni a ne a ɗa wa wenishike, wa tonusuko le, “A ka neke ta Maku
ma Vuma akere a ama a wuna yi. A wuna yi baci, a'ayin a tatsu a wurai, wa 'yanga ta.”
32 Shegai a reve ili i'ya kadyanshi ki ka tono wa, kpam a panai uwonvo u ɗa a ka wece
yi.

Ya lai tsupige?
(Matiyu 18:1-5; Luka 9:46-48)

33 A tuwai a Kafarnahum. An u uwai a kuwa, u wece le, “Kananamgbani ka iyen ka
i'ari uyan a ure?”
34 A paɗai bini, kpaci a ure vi a nanamgbana ta ko ya uzapige u le. 35 Aku u dusuki u
isai Kupanamere vi, u tonuko le, “Uza ɗa baci dem wa ciga u woko uza u kapala, u kana
ta she u woko uza u makorishi a asuvu a ama gba. Kpam u gbashika ko ya wa.” 36 Aku u
bidyai maku ma kenu u zuwa yi a mere ma le, u woɓo yi u tonuko le, 37 “Uza ɗa baci dem
u wushai maku ma kenu ucun u na adama a kala ka va, mpa u wushai. Uza ɗa kpam u
wusha mu, mpa koshi u wushai wa, hal n uza ɗa suku mu ɗa u wushai.”

Ukpaɗa u tsilala n Yesu
(Luka 9:49-50)

38 Aku Yahaya tonuko yi, “Kawenishiki, tsu wene ta vuma roku wa wutukpusa ityoni
i cingi n kala ka vunu, aku tsu ɓishinka yi kpaci wa a asuvu a tsunu wa.”
39 Shegai Yesu danai, “Bishinka ni wa. Vuma wa la wa yan ukunosavu n kala ka va, aku
u laza kute-kute u dana ukuna u gbani kaci ka va wa.
40 “Gba uza ɗa baci dem bawu wa yan tsilala n atsu, uza u tsunu u ɗa. 41 Uza ɗa baci
dem u ne ɗa mini ma uso a mako adama a ɗa i'ari aza a Kawauwi, n tonuko ɗa, maken
ma la wa, wa kpaɗa utsara katsupi ka malen ma manyan ma ne wa.

Panai uwonvo u uyan unyushi
(Matiyu 18:6-9; Luka 17:1-2)

42 Yesu lyai kapala n kadyanshi, “Da vuma roku wa zuwa maku ma te a asuvu a
mmuku n kenu n na aza ɗa a pityanangi na mpa u nusa, wa laka ta a siraka yi katali
ka kira ka pige a udyoku u ne, a varangi yi a asuvu a kushiva. 43 Kukere ku vunu ka
zuwusa vu baci unyushi, kiɗa ka. Wa laka vu ta shana vu tsara uma n kukere ku te, n
u ɗa va uwa akina n akere a re, akina a ɗa bawu a'ari ucimba. 44 [Asu u azun a ɗa a
ka takuma a ɗa bawu a ka kuwa, kpam a ka cimbusa akina yi wa.] 45 Kune ku vunu ka
zuwusa vu baci unyushi, kiɗa ka. Wa laka vu ta shana vu tsara uma n kune ku te, n u ɗa
a ka varangu vu akina n a'ene a vunu a re. 46 [Asu u azun a ɗa a ka takuma a ɗa bawu a
ka kuwa, kpam a ka cimbusa akina yi wa.] 47 Keshi ka vunu ka zuwusa vu baci unyushi,
foɗo ka. Wa laka vu ta vu uwa a tsugono tsu Kashila n keshi ka te, n u ɗa a ka varangu
vu akina n a'eshi a re. 48 Asu u azun a ɗa a ka takuma a ɗa bawu a ka kuwa, kpam a ka
cimbusa akina yi wa.
49 “N akina a ɗa a ka wulukpe ya dem, tyoku ɗa a tsu wulukpe uɗaraka na mkpaɗi.
50 “Mkpaɗi ili i'ya i shinga, shegai n namgba baci bawu n yankpai kpam, n iyen i'ya a
ka yankpusa n ɗa?

“I rongo tyoku u mkpaɗi a asuvu a ɗe, i dusuku ndishi n shinga n atoku a ɗe.”

10

Uwenishike u Yesu a kaci ka upece u iyolo
(Matiyu 19:1-12; Luka 16:18)

1 Yesu 'yaŋgai pini a asu vi, u banai a uɓongu u Yahuda a upashi u Agaṭa a Urudu.
Aku kakumą ka ama ka doki ka ɓolomgbonoi a asu u ne, u wenishike le tyoku ɗa u
cuwanąkai.
2 Afarishi a roku a tuwąi ara ne a ka ciga a wandi yi, a wece yi, “U gan vuma u ąsąką
uka u ne?”
3 U wushunku le, “Ndya Musa tonuko ɗą i yain?”
4 A danai, “Musa wushuku tą vali wa fuɗa tą u korongu tagarąda u upece iyolo u ąsąką
uka u ne.” ◊
5 Yesu wushunku le, “Adama a uryagbaji u ɗe ɗa i zuwai Musa koronku ɗą mele ma
nala mi. 6 Shegai a kagitą Kashilą ka yan le tą vali n uka. ◊ 7 Adama a nala, vali u ąsąką
tata u ne ną mma u ne, u paɗara n uka u ne. 8 Kpam ama a re a le gbą a woko ikyamba i
te. A buwa kpam ama a re wa, shegai uza u te. ◊ 9 Adama a nala ili i'ya baci Kashilą ka
gawain, kotsu vuma u peci i'ya wa.”
10 An a gonoi a kuwa, atoni a ne a doku a wece yi ukuna u nala vi. 11 U wushunku le,
“Uza ɗa baci dem u ąsąkąi uka u ne u zuwai u roku, tsishankala tsa wa yan n eyi. 12 Uka
u ąsąką baci tani vali u ne, aku u banai uza roku iyolo, tsishankala tsa dem wa yan.”

Yesu ną mmuku n kenu
(Matiyu 19:13-15; Luka 18:15-17)

13 Ama a ka tukuso mmuku n kenu ara Yesu kotsu u sawa le, aku atoni a ne a ɓarana le.
14 An Yesu wenei nala, u panai upan. U tonuko le, “Ąsąkąi mmuku n kenu-kenu n tuwą
ara vą, ɓishinka le wa, kpaci tsugono tsu Kashilą tsu icun i le tsa. 15 Mayun n tonuko ɗą,
uza ɗa baci dem bawu u wushai tsugono tsu Kashilą tyoku ɗa maku ma kenu ma tsu yan,
wa u'uwa tsa wa.” 16 Aku u woɓuso le u taɗanku le akere, u zuwusuka le uną u shinga.

Kalobo ka utsąri
(Matiyu 19:16-30; Luka 18:18-30)

17 Gitą ɗa u gitąi nwalu, aku vuma roku u wuranai n ilyaɗi, u kuɗąngi a kapala ka ne
u danai, “Kawenishiki ka shinga, ndya ma yan n tsąrą uma u ɗa bawu wąri n utyoku?”
18 Yesu wece yi, “Ndya i zuwai vu isą mu uza u shinga? Uza u shinga wą la wa, she
Kashilą koshi. 19 Vu reve tą gai mele mi. Kotsu vu wuna uma u vuma gbani wa. Kotsu vu
vaku n uka ɗa bawu wąri u vunu wa. Kotsu vu boko wa. Kotsu vu sirąka kaɓan kaɓetsu
wa. Kotsu vu ryafa uza wa. Vu nąką tata ną mma u vunu tsupige.” ◊
20 U danai, “Kawenishiki, tun mpa kenu ɗa ma tono ili i nala yi.”
21 Yesu weɓele yi n a'eshi a uciga, u danai, “Ili i te i'ya i buwa vu koshi, ba vu denge gbą
ili i'ya vąri n i'ya, vu ɓąngą aza a unambi, tsąrą vu yain n utsąri a zuba. Aku vu tuwą vu
tono mu.” 22 N upana kadyanshi ka nala ki, katakasuvu ka ne ka rukpąi, aku u lazai n
unamgbi u asuvu, kpaci wą tą n utsąri cika.
23 Yesu weɓelei atoni a ne, u tonuko le, “U wuyana tani n ni, uza u utsąri u uwa tsugono
tsu Kashilą?”
24 Atoni a ne yi a yain majiyan ma kadyanshi ka ne. Aku Yesu doku u tonuko le,
“Mmuku n vą, u wuyana tani n ni uza u utsąri u uwa tsugono tsu Kashilą? 25 Wa la tą
shana karakuma ka wura a kpele ka kujulu n u ɗa uza u utsąri wa uwa a tsugono tsu
Kashilą.”

◊ **10:4** U.Ml. 24:1-4. ◊ **10:6** Kag. 1:27; Kag. 5:2; Kag. 12:36; Ishp. 110:1. ◊ **10:8** Kag. 2:24. ◊ **10:19** Uwt. 20:12-16; U.Ml. 5:16-20.

26 Atoni yi a lapulai a yain majiyan cika, aku a ka wecemgbene, “Nala baci ya wạ la vi
wa tsạrạ iwauwi?”
27 U wundyana le, u danai, “A asu u ama ili i uyan i'ya wa, shegai a asu u Kashilạ ili
dem i uyan i'ya.”
28 Bituru tonuko yi, “Ạtsu wạ tani na, aza ɗa tsu ạsạkại gbạ ili i tsunu tsu tono vu?”
29-30 U wushuki, “Mayun n tonuko ɗạ, uza ɗa baci dem u ạsạkại kuwa n kashina ka ne
adama a vạ n kadyanshi ka vạ, wa wusha tạ ili i'ya i lai i'ya u ạsạkại vi kakumạ a'ayin
a gogo-na. Wa tsạ tạ a'uwa amangatawun (100), hal n ashina dem kaɓolo n mavura.
Nala kpam dem uza ɗa baci u ạsạkại atoku n amạku nạ mma n tata nạ mmuku n ne
adama a vạ, wa tsạ tạ amangatawun u atoku n amạku nạ mma n tata nạ mmuku kaɓolo
n mavura. Kpam a'ayin a ɗa a ka tuwạ wa tsạ tạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku. 31 Shegai
aza ɗa a'ạri a kapala ushani a ka woko tạ makorishi, aza a makorishi tani a kapala.”

Yesu doku u danai tyoku ɗa wa kuwạ
(Matiyu 20:17-19; Luka 18:31-34)

32 Yesu n atoni a ne a lyai kelime nạ nwalu ubana a Urishelima, kpam aya a kapala.
Atoni yi a yain majiyan, aza ɗa a ka tono yi kpam a panai uwonvo. U doku u purại
Kupanamere vi paki, u tonuko le ili i'ya ya ba i rukpạ a kaci ka ne. 33 U danai, “Ạtsa na tsa
bana a Urishelima. A ka neke tạ Maku ma Vuma a akere aɗarạkpi a pige n awenishiki
a Mele. A ka kiɗạga yi tạ ugana u ukpạ, aku a neke yi a akere a Awulawa. 34 A ka yanka
yi tạ majari, a cikpunkạ yi atạtsạ, a bawan yi, aku a wuna yi. A'ayin a tatsu a wura baci,
aku u 'yạngạ.”

Ufolu u Yakubu n Yahaya
(Matiyu 20:20-28)

35 Aku Yakubu n Yahaya mmuku n Zabidi a tuwại ara Yesu, a danai, “Kawenishiki, tsa
ciga tạ vu yanka tsu ukuna u roku tsu folo vu baci.”
36 U wece le, “Ndya ya ciga n yanka ɗạ?”
37 A wushuki, “Kain ka va dusuku a tsugono tsu pige tsu vunu, ạsạkạ uza u te u tsunu
u dusuku a ulyaki u vunu, uza u ire tani a ugulạ.”
38 U danai, “I reve ili i'ya ya folo vi wa. Ya fuɗa ya so mako ma upana ikyamba tyoku
ɗa mpa ma tuwạ n soi ko a lyuɓugu ɗạ tyoku ɗa a ka lyuɓugu mu?”
39 A danai, “Tsa fuɗa tạ.”
U tonuko le, “Ya fuɗa tạ ya so mako ma upana ikyamba tyoku ɗa ma so, a lyuɓugu ɗạ
tyoku ɗa a ka lyuɓugu mu. 40 Shegai ndishi a ulyaki ko a ugulạ u vạ, mpa ma nạkạ wa. U
aza ɗa Kashilạ ka foɓusukoi u ɗa.”
41 An atoni a ne kupa ɗa a buwai a panai nala, a gitại upana upan u Yakubu n Yahaya.
42 Yesu isạ le gbạ a asu u te, u danai, “Aza ɗa a revei n tsugono tsu Awulawa, a tsu wenike
le tạ ucira, kpam ngono n pige n tsu wenike le tạ ucira cika. 43 Shegai ara ɗe nala wa, uza
ɗa baci dem wa ciga u woko uzapige a mere ma ɗe, u kạnạ tạ u woko kagbashi ka ɗe.
44 Kpam ko ya baci wa ciga u woko a kapala, u kạnạ tạ u woko kagbashi ka ama gbạ.
45 Kpaci Maku ma Vuma ma tuwạ adama a ɗa a ka gbashika yi wa, shegai u gbasha, u
nạkạ kpam uma u ne katsupi adama a ama ushani.”

Batimawu karumbạ u wenei
(Matiyu 20:29-34; Luka 18:35-43)

46 Yesu n atoni a ne a rawai a ilyuci i Jeriko kaɓolo n kakumạ ka ama ushani. An a ka
wutạ a ilyuci yi, karumbạ ka roku ndishi a ikengi i ure wa folo. Kala ka ne ka Batimawu
maku ma Timawu. 47 An u panai Yesu uza u Nazara ɗa, u gitại isali, “Yesu, maku ma
Dawuda, pana asuvayali a vạ!”
48 Ama ushani a ɓarana yi a tonuko yi u paɗa, shegai u lapulai u salai cika, “Maku ma
Dawuda, pana asuvayali a vạ!”

49 Yesu shamgbai, u danai, “Isạ ni.” Aku a ba a isạ yi, a tonuko yi, “Pana kayanyan! 'Yạngạ! Wa isạ vu.”
50 Aku u varangi kunya ku uwambana ku ne, u 'yạngại n ucira she ara Yesu.
51 Yesu wece yi, “Ndya va ciga n yanka vu?”
U danai, “Kawenishiki, ma ciga n wene asu.”
52 Yesu danai, “Wala, upityanangu u vunu u tạnạsạ vu ɗe.”
Kute-kute u lazai u wenei asu, aku u tonoi Yesu a lazai.

11

Aza Urishelima a ryabusai Yesu (Matiyu 21:1-11; Luka 19:28-40; Yahaya 12:12-19)

1 An Yesu n atoni a ne a yain evu n Urishelima, n Betafaji, n Batani a asu u Masasa ma Zayitum, u suki atoni a ne a re. 2 U tonuko le, “Uwai a une u ɗa wạri a kapala ka ɗe nala vi, n u'uwa u ɗe ya wene tạ maku ma makparyagi ma bawu a taɓai uyuwạ usiri. I surukpa ma i tuko. 3 Uza ɗa baci dem u wece ɗạ ili i'ya i zuwai ya tatsukpa ma, i tonuko yi, ‘Asheku a ɗa a ka ciga ma, kpam wa gonuko tạ ma gogo-na.’ ”
4 Aku a lazai a ba a cinai maku ma makparyagi mi usiri a uwotsu u kuwa evu n ure. An a ka surukpa ma, 5 ama ɗa a'ạri pini kushani a asu vi a wece le, “Ndya i zuwai ya surukpa ma?” 6 A wushunku le tyoku ɗa Yesu tonuko le, aku ama yi a ạsạkạ le a lazai.
7 An a tuko yi maku ma makparyagi mi, a polusoi aminya a upalạka a le a zuba u ne, aku u yuwại. 8 Ama ushani a polusoi aminya a upalạka a le a ure, aza roku tani a polusoi avuku a ɗa a satạsai a agbaji. 9 Aza a kapala n aza a kucinạ a rongoi isali n a dansi, “Hosana,* cikpalai Kashilạ! Kashilạ ka zuwuka uza ɗa u tuwại n kala ka Magono ma Zuba unạ u shinga! ◊ 10 Kashilạ ka zuwuka tsugono tsu tata u tsunu Dawuda tsa tsa tuwạ na vi unạ u shinga! Hosana, cikpalai Kashilạ!”
11 Aku u uwai a Urishelima u uwai a Kuwa ku Kashilạ. An u weɓelishei ko ndya wa, u wenei kaara ka kotsoi, aku u wutại u banai a Batani kaɓolo n Kupanamere vi.

Yesu yankai maɗanga ma kapopi unạ (Matiyu 21:18-19)

12 An kain ka wansai, a ạsạkại Batani, Yesu panai kambulu. 13 An u wenei maɗanga ma kapopi ma mạri n avuku a mɓạri, u ba u weɓelei ko ma matsa. An u rawai a asu vi, u wene ili wa she avuku, kpaci a'ayin a ilimaci a kapopi a ɗa wa. 14 Aku u tonukoi kapopi ki, “Uza wa doku wa lya kpam ilimaci i kapopi ara vunu wa.” Kpam atoni a ne a panạka yi tạ u danai nala.

Yesu lokoi aza a tsilaga a Kuwa ku Kashilạ (Matiyu 21:12-17; Luka 19:45-48; Yahaya 2:13-22)

15 N urawa a Urishelima, Yesu uwai a Kuwa ku Kashilạ, aku u gitại uloko aza ɗa a ka tsila n a dengi pini. U mutsukpusại iteburu i aza a usavaɗạsa ikebe n ikirika i adengi ntambara. 16 Kpam u ạsạkạ uza ɗa u cangai ili i roku u wura pini a ulanga u Kuwa ku Kashilạ ki wa. 17 Aku u wenishike le u danai, “A korongu wa, a da ‘A ka isạ kuwa ku vạ kuwa ku kavasu ka ama a iyamba gbạ wa.’? ◊ Shegai eɗạ i gonukoi ka kaaɓuru ka aza a magạlạkạ.”
18 An aɗarạkpi a pige n awenishiki a Mele a panai, a gitại ubolo ure u ɗa a ka wuna yi, kpaci a ka pana tạ uwonvo u ne an ama gbạ a yain majiyan n uwenishike u ne.
19 An kuvuli ku yain, aku a ạsạkại ilyuci yi.

---

* **11:9** “Hosana” idyani i'ya ama a tsu danạsa uzapige i'ya tsạrạ a nạkạ yi tsupige. Kalen ka ne ka, “Kashilạ ka wauwa yi!” ko kpam “A cikpala yi.” ◊ **11:9** Ishp. 118:25-26. ◊ **11:17** Isha. 56:7; Iri. 7:11.

Uwenishike a kaci ka u'ekpe u kapopi (Matiyu 21:20-22)

20 An a ka wura n usana, aku a wenei maɗanga mi ma ekpei hal n alu. 21 Bituru ciɓai,
aku u tonukoi Yesu, “Kawenishiki, weɓele, maɗanga ma vu yankai unạ vi ma ekpe ɗe.”
22 U wushunku le, “Pityanangi n Kashilạ. 23 Mayun n tonuko ɗạ, vuma ɗa baci dem
u tonukoi masasa ma na, ‘Muɗạ ba vu rukpạ a kushivạ,’ kpam bawu u yain malạlạ a
katakasuvu ka ne, shegai u pityanangi ili i'ya u danai, a ka yanka yi tạ i'ya. 24 Adama
a nala n tonuko ɗạ, ili i'ya baci dem i foloi n kavasu, wushuki i tsạrạ i'ya ɗe, kpam ya
woko tạ i ɗe. 25 A'ayin a ɗa baci dem i shamgbai uyan kavasu, i'ạ baci n uza ɗa ya pana
upan, cimbusukạ ni. Tata u ɗe uza ɗa wạri a zuba wa cimbusukạ ɗạ tạ dem unyushi u
cingi u ɗe. 26 [Shegai i cimbusukạ baci ama wa, nala dem Tata u ɗe uza ɗa wạri a zuba
wa cimbusukạ ɗạ unyushi u cingi u ɗe wa.]”

Keci a kaci ka ucira u Yesu (Matiyu 21:23-27; Luka 20:1-8)

27 A doki a gonoi a Urishelima, tyoku ɗa Yesu wạri nwalu a asuvu a Kuwa ku Kashilạ,
aɗarạkpi a pige n awenishiki a Mele nạ nkoshi n pige a tuwại ara ne. 28 A wece yi, “N
ucira u eni u ɗa va yansa ili i naha gbạ? Kpam ya nạkạ vu ucira u ɗa va yansa i'ya?”
29 U wushunku le, “Ma yan ɗạ tạ dem keci. I wushunku mu baci, mpa dem ma tonuko
ɗạ tạ ucira u ɗa ma yansạka ili i na yi. 30 Tonuko numu: Ucira u ulyuɓugusu u Yahaya a
zuba ɗa u wutại ko a asu u ama?”
31 A dansai utyoku u le a danai, “Tsu dana baci a zuba ɗa u wutại, wa dana tạ ndya i
ɓishinka tsu uwushuku n eyi? 32 Kpam tsu dana baci a asu u ama ɗa u wutại, kakumạ
ka na ka pana tạ upan u tsunu.” A panai uwonvo u kakumạ ki, kpaci ya dem u bidya tạ
Yahaya matsumate ma. 33 Aku a wushunki yi a danai, “Tsu reve wa.”
Aku u tonuko le, “Mpa dem ma tonuko ɗạ ko ucira u eni u ɗa ma yansạka ili i na yi wa.”

12

Agisani a azamaninga a cingi (Matiyu 21:33-46; Luka 20:9-19)

1 Yesu gitạ le uyanka kadyanshi n agisani u danai, “Vuma roku u ɗa u yain kashina
ka cinwi, u kanzai ka u gạvại kaɗạkạ ka ukpokuso ilimaci i cinwi yi. U mai kpam
kunukuzuba ku uza u uwundya kashina ki. Aku u nạkại acimbi a roku haya u lazai
nwalu. 2 An a'ayin a uta a yain, u suki kagbashi ka ne ka te a asu u aza a haya yi u
wushika yi a asuvu ucanga u kashina vi. 3 Acimbi yi a kạnạ yi a lapai, aku a loko yi
akere a de. 4 Aku u doku u sukunku le kagbashi ka roku, eyi kpam a gbasha yi a kaci, a
yanka yi uwono. 5 U doki u suki kpam uza roku, eyi tani a wuna yi. Nala u sukusi ama
ushani, a lapusai aza roku, aza roku tani a wunusa le. 6 U buwai n uza u te, maku ma ne
ma wa ciga cika. A makorishi u suki yi, u danai, ‘A ka wene tạ karingạ ka maku ma vạ!’
7 Shegai aza a haya yi a sheshei utyoku u le, ‘Maku ma kagitạ ma ne ma gai pa vi. Tuwại
tsu wuna ni, tsạrạ agadu yi a woko a tsunu.’ 8 Aku a kạnạ yi a wunai, a varangi yi a uroto
u kashina vi.
9 “Ndya uza u kashina vi wa yan? Wa tuwạ tạ u wuna aza a haya yi, u nạkạ ka aza
roku. 10 I taɓa uyan kạneshi a tagarạda u Kashilạ naha wa?

‘Katali ka aza a kuma a 'yuwain, ka ka lakai kalen cika a asu u kuma. 11 Manyan ma
Asheku ma la vi, ara tsunu tani ili i majiyan i'ya.’ ” ◊

12 Azapige a aza a Yahuda yi a bolo tạ kotsu a kạnạ yi, kpaci a reve tạ a kaci ka le ka u
yain agisani yi. Shegai a ka pana tạ uwonvo u ama, adama a nala a ạsạkạ yi u lazai.

◊ **12:11** Ishp. 118:22-23.

Utsupa u utafa ara Kaisa Magono
(Matiyu 22:15-22; Luka 20:20-26)

13 An nala wurai, azapige a aza a Yahuda yi a sukunki Yesu Afarishi a roku n ama a
Hiridu a wandi yi n keci. 14 An a rawai ara ne, a tonuko yi, “Kawenishiki, tsu reve tạ vu
tsu dansa tạ ukuna u mayun, kpam ya dem unạ u te ɗa vu bidya yi. A'ayin a ɗa dem va
wenishike ukuna u Kashilạ, vu tsu dansa tạ ukuna u mayun, vu tsu dambula n ukuna
u ɗa azapige a tsu dansa a kaci ka vunu wa. Tonuko tsu, ugan tsu tsupa Kaisa magono
utafa?” 15 Tsu tsupa ko tsu kpạɗạ utsupa?

Eyi tani an u revei wanda ɗa a ka wanda yi, u tonuko le, “Ndya i zuwai ya kondo mu?
Tuko numu ukebe u azurufa* n wene.”

16 A tuko yi. Aku u wece le, “Kulu n kala ka yai ka kạri pini a ukebe vi?”

A danai, “Ku Kaisa ka.”

17 Aku u tonuko le, “Nạkại Kaisa ili i'ya i'ạri i Kaisa; Kashilạ kpam i nạkạ yi ili i'ya i'ạri
i Kashilạ.”

A yain majiyan cika.

Keci a kaci ka u'yạngạ u ukpạ
(Matiyu 22:23-33; Luka 20:27-40)

18 Aku aza a Sadusi† (aza ɗa bawu a wushuki n u'yạngạ u ukpạ) a tuwại ara Yesu, a
wece yi, 19 “Kawenishiki, Musa koronku tsu tạ a kaci ka tsirạnạ. U da uza u kuwạ baci
u ạsạkại uka bawu mmuku, u kạnạ tạ utoku u ne u sotuku uka vi u matsạka yi mmuku.
20 A yan tạ a'ali a roku ama a shindere, uza n utoku u ne. Uza u kagitạ u zuwai uka, u
kuwại u ạsạkạ maku wa. 21 Uza u ire (uza ɗa u tono yi) u sotuki marạnạ mi, eyi dem u
kuwại u ạsạkạ maku wa. Nala dem n uza u tatsu. 22 Gbạ le gai uza wạ la u ạsạkại maku
wa. A makorishi uka vi dem u kuwại. 23 Kain ka u'yạngạ a ukpạ, uka u yai u ɗa wa woko,
cinda gbạ le a zuwusa yi?”

24 Yesu wushuki, “An bawu i revei Tagarạda u Kashilạ,† kpam i reve ucira u Kashilạ
wa, ɗa i zuwai i puwạin. 25 Kpaci a 'yạngạ baci a ukpạ a ka yan iyolo wa, kpam a ka
wutukpạ iyolo wa. Shegai tyoku u atsumate a zuba a ɗa a ka woko. 26 A ukuna u u'yạngạ
u akushe, i taɓa ukạneshi a tagarạda Musa a asu u alabari a maku ma maɗanga ma ma
tasa akina wa, an Kashilạ ka danai, ‘Mpa Kashilạ ka Ibirahi, Kashilạ ka Ishaku, n Kashilạ
ka Yakubu?’ ◊ 27 Eyi Kashilạ ka akushe ka wa, shegai ka aza a uma. Mayun ɗa i puwạin.”

Mele ma ma lai ugbonguro
(Matiyu 22:34-40; Luka 10:25-28)

28 Aku kawenishiki ka Mele ka roku ka tuwại ka panạka le a'ạri kananamgbani. An
u wenei Yesu wushunku le mai, aku u wece yi, “Gbạ a asuvu a mele, ma eni ma ma lai
ugbonguro?”

29 U wushunku yi, “Ma ma lai ugbonguro ma, ‘Panai, aza a Isara'ila! Magono ma Zuba
Kashilạ ka tsunu, aya koshi Magono ma Zuba. 30 Ciga Magono ma Zuba Kashilạ ka vunu
n katakasuvu ka vunu n uma u vunu gbạ. Vu cigi yi kpam n kakiri ka vunu n ucira u
vunu gbạ.’ ◊ 31 Ma ma tono yi tani ma, ‘Ciga uza u karen u vunu tyoku ɗa va ciga kaci ka
vunu.’ ◊ Mele ma roku mạ la ma ma lai ma nala mi wa.”

32 Aku kawenishiki ka Mele ka danai, “Mayun ɗa vu, Kashilạ ka te ka, uza roku wạ tani
la wa, she eyi. ◊ 33 A cigi yi gbạ n katakasuvu, gbạ n kakiri, gbạ n ucira. Kpam vu cigi uza
u karen u vunu tyoku ɗa va ciga kaci ka vunu, ili i na yi i la tạ uɗarạkpa u urunukpa n
ukiɗạsa a mɓạri.” ◊

34 An Yesu wenei u wushunki yi mai, u tonuko yi, “Vạ mɓạri n tsugono tsu Kashilạ wa.”

Pini nala, uza u doku kawan kpam u wece yi wa.

---

* **12:15** Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ. ◊ **12:26** Uwt. 3:6. ◊ **12:30** U.Ml. 6:4-5. ◊ **12:31** Aɗkp. 19:18. ◊ **12:32** U.Ml. 4:35. ◊ **12:33** Hos. 6:6.

Keci a kaci ka maku ma Dawuda
(Matiyu 22:41-46; Luka 20:41-44)

35 An Yesu wa wenishike a Kuwa ku Kashilạ, u wecikei, “Niɗa awenishiki a Mele a ka
dana Kirisiti Kawauwi maku ma Dawuda magono ma? 36 Kulu Keri ku zuwai Dawuda
danai,
‘Magono ma Zuba ma tonukoi Asheku a vạ, dusuku a ulyaki u vạ, hal she n taɗangu vu
a zuba u atokulalu a vunu.’ ◊
37 “Dawuda n kaci ka ne u isạ baci Kawauwi Asheku, niɗa wa yansa u woko maku ma
Dawuda?” Kakumạ ka panạka yi n ipeli.

Yesu toɗugboi awenishiki a Mele
(Matiyu 23:1-36; Luka 20:45-47)

38 Tyoku ɗa wa wenishike le, u danai, “Kiranai n awenishiki a Mele aza ɗa a ka ciga
kutambu n aminya a pige. A tsu la tạ uciga a danạsa le a kuden n tsupige. 39 Kpam a lai
n uciga a asu u ndishi u ɗa u lai tsulobo a agata a Kashilạ, n a asu u shinga a asu u abiki.
40 Shegai a tsu lyasa tạ ucanga u nrạnạ, a rongo kpam uyansa kavasu ka ugaɗī adama a
ukimbusạ u a'eshi. Icun i ama a nala a ka yan le tạ mavura cika.”

Kune ku marạnạ
(Luka 21:1-4)

41 Yesu dusuki evu a asu u uzuwusa u ikebe u Kuwa ku Kashilạ, wa wundya tyoku ɗa
ama a ka zuwusa ikebe a asu u uzuwusa u ikebe vi. Aza a utsạri ushani a tsungi pini
ikebe ushani. 42 Aku marạnạ ma roku uza u unambi u tuwạ u zuwai irim i re i kenu.†
43 Aku u isại atoni a ne u tonuko le, “Mayun n tonuko ɗạ, marạnạ ma nala ma la tạ gbạ
aza ɗa a zuwai ikebe i le a asu u uzuwusa u ikebe u nala vi. 44 Kpaci ele a asuvu a utsạri
u le u ɗa a zuwusai, shegai eyi asuvu a unambi u ne u ɗa u bidyai gbạ, u zuwai ikebe i
ulyaka ilikulya i ne.”

13

Kadyanshi ka uwạsạ u Kuwa ku Kashilạ
(Matiyu 24:1-2; Luka 21:5-6)

1 N uwutạ u Yesu a Kuwa ku Kashilạ, katoni ka ne ka te ka tonuko yi, “Kawenishiki,
kondo ve icun i atali a nala yi! N icun i kuma ku nala ki!”
2 Yesu wushunki yi, “Vu wene kuma ku pige ku nala? Katali kạ la ka a ka ạsạkạ
utaɗangi a zuba u utoku u ne bawu a wạsại ka wa.”

Kagitạ ka upana u ikyamba
(Matiyu 24:3-14; Luka 21:7-19)

3 Tyoku ɗa Yesu wạri ndishi a Masasa ma Zayitum ma ma wundyamgbana n Kuwa ku
Kashilạ, Bituru n Yakubu n Yahaya n Andurawu a wece yi a ikengi, 4 “Tonuko tsu, nwere
ɗa a ka yan ili i nala yi? Kpam icun i iryoci i eni i'ya a ka wene ya ciga baci i gitạ?”
5 U tonuko le, “Kiranai kotsu uza roku u puwunsạ ɗạ wa. 6 Ama ushani a ka tuwạ tạ
n kala ka vạ, a dana alya Kirisiti Kawauwi, hal a puwunsạ ama ushani. 7 I pana baci
ukuna u kuvon n alabari a kuvon, kotsu asuvu a ɗe a 'yạngạ wa. U kạnạ tạ u gitạ nala,
shegai makorishi ma kotsu wa. 8 Kaletsu ka ama ka 'yạngạsạkạ tạ kaletsu ka ama roku.
Tsugono kpam tsu 'yạngạsạkạ tsugono. Iyamba ya gbạɗạ tạ a asu kau-kau, kpam a ka
yan tạ kambulu. Shegai gbạ nala vi kagitạ ka upana u ikyamba ka ve.
9 “Shegai eɗạ she i kirana. A ka kạnạ ɗạ tạ a banka a asu u Asheshi a Pige, a bawan ɗạ
a asuvu a agata a Kashilạ. A neke ɗạ akere a aza a tsugono nạ ngono adama a kala ka vạ,
an i tonuko le ukuna u vạ. 10 Shegai kahu makorishi ma tuwạ, she a yanka aletsu a ama
gbạ Kadyanshi ka Shinga ka vạ. 11 A'ayin a ɗa baci dem a banka ɗạ a asu u afada a neke

◊ **12:36** Ishp. 110:1. † **12:42** Kondo “Irim i kenu” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ.

ɗạ, kotsu i dambula a ili i'ya ya dana wa. Shegai gbạ ili i'ya baci dem a nạkạ ɗạ i'ya ya dana. Kpaci eɗa ya dansa wa, Kulu Keri ka. 12 Vuma wa neke tạ utoku u ne a wuna yi, tata kpam dem nala wa yanka maku ma ne. Mmuku kpam n 'yạngạsạkạ isheku i le hal a zuwa a wuna le. 13 Ama gbạ a ka 'yuwan ɗạ tạ adama a kala ka vạ. Shegai gbạ uza ɗa baci dem u kawunki hal ubana a makorishi, a ka wauwa yi tạ.

Upana u ikyamba u pige
(Matiyu 24:15-28; Luka 21:20-24)

14 “A'ayin a'ạ tạ a utuwạ, aɗa ya wene ili i icaɗi i shamgba a asu u ɗa bawu i gain i shamgba.” (Uza ɗa wa yan kạneshi, u reve ili i'ya asu u na wa tono!) “Aza ɗa a'ạri a uyamba u Yahuda she a bana a nsasa. 15 Uza ɗa baci dem wạri a zuba u kukpạ ku kunu ku ne, kotsu u cipạ u uwa a kuwa u bidya ili i roku wa. 16 Uza ɗa wạri a kashina, kotsu u gono a ilyuci u bidya kunya ku upalạka ku ne wa. 17 Ter ɗe aka a atsumạ n aza a mmuku n shili a a'ayin a nala yi! 18 Yanyi kavasu kotsu ukuna u nala vi u gitạ n ilyushi wa. 19 A'ayin a nala yi a ka yan tạ upana u ikyamba u pige, u ɗa bawu a taɓai uyan tun a'ayin a ɗa Kashilạ ka yain likimba hal utuwạ ara. A ka doku a ka yan a ɗa kpam wa hal ubana a makorishi. 20 U woko baci Magono ma Zuba ma jebei a'ayin yi wa, uma wạ la wạri wa la wa. Shegai adama a aza ɗa a ɗangạsai vi ɗa i zuwai u jebei a'ayin yi.

21 “A'ayin a nala yi ko ya baci tonuko ɗạ weɓelei Kawauwi ka na, ko weɓelei aya ɗe! Kotsu i wushuku wa. 22 Kpaci awauwi a kaɓan nạ ntsumate n kaɓan a ka tuwạ tạ a yain iryoci n ikunesavu kotsu a puwunsạ aza ɗa a ɗangạsai, wa yan baci. 23 Kiranai, kpaci n tonuko ɗạ tạ ko ndya wa gạmpạ.

Utuwạ u Maku ma Vuma
(Matiyu 24:29-31; Luka 21:25-28)

24 “Shegai a'ayin a upana u ikyamba a nala a wura baci,
kaara ka limạnạ tạ, uwoto tani wa nạkạ katyashi wa.
25 Atala a ka rukpusạ tạ, kpam a gbạɗạ ili i pige i pige i'ya i'ạri a zuba.

26 A'ayin a nala a ɗa a ka wene Maku ma Vuma ma tuwạ a asuvu a alishi, n ucira u pige u tsugono. 27 Aku u suku atsumate a zuba a ɓolomgbono aza ɗa a ɗangạsai a aɓon a nishi a likimba; wata, ili i'ya i bidyai a mɓạri n likimba n naha ubana a utyoku u zuba u niɗe.

Udani a kaci ka maɗanga ma kapopi
(Matiyu 24:32-35; Luka 21:29-33)

28 “Rotsongusi a iryoci i maɗanga ma kapopi. A'ayin a ɗa baci i wenei atyangi a ne a limạnại, aku a gitại utopo avuku, i reve tạ an ilyushi i yain evu. 29 Nala kpam dem a'ayin a ɗa baci dem i wenei ili i nala yi ya gitạsạ, ya reve tạ an a'ayin a yain evu n uyan. 30 Mayun n tonuko ɗạ, ama a gogo-na a ka kotso wa, she a shaɗangu ili i na yi gbạ. 31 Zuba n likimba wa cimbạ tạ, shegai kadyanshi ka vạ ka cimbạ wa.

Kain ka ugono u Kawauwi
(Matiyu 24:36-44; Luka 17:26-30, 6)

32 “Shegai ukuna u kain ka nala ki ko ulapa u uwule vi, uza wạ la u revei ka wa. Atsumate a zuba ko Maku, a reve ka wa. Tata ɗa koshi u revei ka. 33 Kiranai i rongo n afoɓi n i yanyi kavasu. Kpaci i reve a'ayin a ɗa ulapa u uwule vi wa yan wa.

34 “Utuwạ u Maku ma Vuma wạ tạ tyoku u vuma ɗa u yain nwalu, u ạsạnkại agbashi a ne manyan ma ya dem wa yan, aku u tonukoi uza u uwundya u utsutsu u rongo n afoɓi. 35 Rongoi n afoɓi, kpaci i reve kain ka uza u kuwa wa gono wa, wa fuɗa tạ u gono n kuvuli, ko a mere ma kayin, ko n kpasani, ko n usana. 36 Kotsu u tuwạ u danda ɗạ n i lavuti wa. 37 Ili i'ya n tonuko ɗạ kpam ma tonuko ya dem i'ya, i rongo n afoɓi.”

14

A boloi ure u ɗa a ka wuna Yesu
(Matiyu 26:1-5; Luka 22:1-2; Yahaya 11:45-53)

1 A'ayin a re a ɗa a wokoi, a yain Abiki a Upasamgbana n Abiki a Ilikulya i'ya i Nambai
Yisti. Aku aɗaraakpi a pige n awenishiki a Mele a boloi ure u ɗa a ka kaana Yesu usokongi
kotsu a wuna. 2 A danai, “Shegai tsa kawan tsa yan u ɗa a a'ayin a abiki a na wa, kawa
ama a ka 'yangasaka tsu ta.”

A tsunki Yesu manivi ma magulani
(Matiyu 26:6-13; Yahaya 12:1-8)

3 A'ari pini Yesu wari a Batani a kuwa ku Simo uza ɗa caupa wari makutu. Eyi pini
n u lyayi ilikulya, uka roku u tuwai n majuju ma manivi. Manivi mi ma magulani* ma
kpam ma ta n ikebe cika. U kukpai una u majuju mi, u tsalai manivi mi gba a kaci ka
Yesu. 4 Ama roku a ɗa a'ari pini a asu vi a panai upan. A yamgbanai kadyanshi, “Ndya
kalen ka koli ka manivi naha? 5 Ma ratsa ta a denge ma ikebe i'ya i lai i'ya uza wa yan
manyan ma uwoto kupa n u re,† aku a pecike aza a unambi.” A kana yi uyanka tsali n
asuvu a shen.
6 Shegai Yesu danai, “Asaka ni shiriri! Ndya i zuwai ya damgbarasa yi? Ili i shinga i
pige i'ya u yanka mu. 7 Kain dem i'a ta kaɓolo n aza a unambi, kain ka baci dem, ya ciga
ya fuɗa ta i yanka le ili i shinga. Shegai mpa ma kaɓolo n aɗa kain dem wa. 8 Eyi gbam
u daraka ta hal u tsunki ikyamba i va n manivi kahu kaciɗa ka va. 9 Mayun n tonuko
ɗa, gba ko nte baci a ka yan Kadyanshi ka Shinga a likimba, she a yan kadyanshi ka ili i
shinga i'ya uka u naha vi u yain, kpam a ka rongo yi ta uciɓusa.”

Yahuza Isikariyoti u wushuki u neke Yesu
(Matiyu 26:14-16; Luka 22:3-6)

10 Yahuza Isikariyoti uza u te a asuvu Kupanamere yi, u banai a asu u aɗaraakpi a pige
kotsu u neke Yesu ara le. 11 An a panai nala a yain mazanga hal a zuwamgbanai a ka
naka yi ikebe. Eyi tani u gita uzama tyoku ɗa wa yan u neke yi.

Yesu lyai ilikulya i Abiki a Upasamgbana
(Matiyu 26:17-25; Luka 22:7-14; Luka 22:21-23; Yahaya 13:21-30)

12 Kain ka kagita ka Abiki a Ilikulya i'ya i Nambai Yisti, kain ka a cuwanakai ukiɗasa
mmuku ma a'ondom, kain ka Abiki a Upasamgbana ka la vi. Atoni a ne a wece yi, “Nte
va ciga tsu ba tsu foɓusuko vu a asu u ɗa va lya ilikulya i Abiki a Upasamgbana?”
13 Aku u suki atoni a ne a re. U tonuko le, “Uwai a ilyuci, ya bana ta i gawunsa n vuma
roku u cangai malanda ma mini, i toni yi, 14 kuwa ka baci dem u uwai, i tonuko uzakuwa
vi, kawenishiki ka danai, nte kunu ka wa lya ilikulya i Abiki a Upasamgbana n atoni a
ne kari? 15 Wa wenike ɗa ta kunukuzuba ka a foɓusoi ucanga, nte ya foɓusuko tsu pini.”
16 Atoni yi a 'yangai a uwai a ilyuci. A cinai tani tyoku ɗa u tonuko le. Aku a foɓusoi
Abiki a Upasamgbana.
17 An kuvuli ku yain, aku u tuwai kaɓolo n Kupanamere vi. 18 A'ari ulya ilikulya, Yesu
danai, “Mayun n tonuko ɗa, vuma u te a asuvu a ɗe wa neke mu ta, kpam uza ɗa tsa lya
kaɓolo n eyi.”
19 A namgba ta katsuma cika, aku a gita yi uwecishe maten-maten, “Mpa wa?”
20 U wushunku le, “Uza u te ɗa gai a asuvu a Kupanamere, uza ɗa tsa lya kaɓolo a
kapara ka te. 21 Maku ma Vuma ma kuwa ta tyoku ɗa a korongi ukuna u ne. Ter! Vuma
ɗa wa neke Maku ma Vuma mi, a'ari a matsa yi baci wa, wari u laka yi ta.”

---

* **14:3** A yan ta majuju mi n katali ka a ka isa alabasta. Manivi mi kpam a yan ta ma n ili i'ya a ka isa naradi. † **14:5** Akorongi a cau a cau a kagita a korongu ta “ikebe i azurufa 300.” Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓanga.

Yesu n atoni a ne a lyai ilikulya
(Matiyu 26:26-30; Luka 22:14-20; 1 Korintiya 11:23-25)

22 A'ạri pini ulya ilikulya yi, Yesu bidyai burodi u cikpai Kashilạ, aku u jibạmgbạnạsại
u ɗa. U nạkại atoni a ne u danai, “Wushai na vi ikyamba i vạ i'ya.”
23 U bidyai mako ma mini ma cinwi u cikpai Kashilạ. U nạkạ le a soi. 24 Aku u danai,
“Naha vi mpasa n vạ n ɗa n ɗa a wotsongi a adama a ama ushani. Kashilạ ka yan tạ
manyan nạ mpasa n na mi tsạrạ u yain kazuwamgbani ka savu n ama a ne. 25 Mayun ɗa
an bawu ma doku ma so mini ma cinwi she kain ka ma so ma savu a tsugono tsu Kashilạ.
26 An a kotsoi ulya ilikulya yi, a shipai ushipa a cikpalai Kashilạ. Pini nala, a lazai
ubana a Masasa ma Zayitum.

Bituru wa nana tạ Yesu
(Matiyu 26:31-35; Luka 22:31-34; Yahaya 13:36-38)

27 Yesu tonuko le, “Gbạ ɗe ya suma tạ i ạsạkạ mu, kpaci nala wạri ukorongi a tagarạda
u Kashilạ,
‘Ma gạlạ tạ kaliniki ki, ncon mi kpam ma wacuwa tạ.’ ◊ 28 Shegai a 'yạngạsạ mu baci, ma
lasa ɗạ tạ ubana a asuvu a Galili.”
29 Bituru tonuko yi, “Ko atoku a vạ a suma baci gbạ le, mpa ma suma wa.”
30 U danai, “Mayun n tonuko vu, n kayin ka na kahu kapen ka sala isali i ire, va nana
mu tạ vu dana vu reve mu wa hal kutatsu.”
31 Shegai Bituru lapulai u wushuki n ucira, “Ko wuna ɗa baci a ka wuna mu kaɓolo n
avu, ma nana an n reve vu wa.” Gbạ le dem nala a dansai.

Yesu yain kavasu a Getisimani
(Matiyu 26:36-46; Luka 22:39-46)

32 A rawai a asu u ɗa wạri nạ nɗanga n zayitum asu u ɗa a ka isạ Getisimani. Yesu
tonukoi atoni a ne, “Dusuki ve pini na hal n ba n yain kavasu.” 33 Aku u bidyai Bituru
n Yakubu n Yahaya. Kpam u gitạ ɗe upana ikyamba cika n kadambula ushani. 34 Aku u
tonuko le, “Uma u vạ wa pana tạ ikyamba cika, yavu ma kuwạ. Rongoi na n afoɓi.”
35 An u lyai kapala kenu, aku u kuɗạngi u varai kaci a iyamba u yain kavasu, ko wa yan
a takpa yi ulapa u uwule vi. 36 Aku u danai, “Tata, ili dem i uyan i'ya ara vunu. Takpa
mu mako ma mɓạlạ mi. Ko n nala ukuna u vạ u ɗa a ka tono wa, she u vunu.”
37 Aku u gonoi a asu u atoni a ne yi u cina le n a lavuti. U tonukoi Bituru, “Bituru alavu a
ɗa vạri? Va fuɗa va rongo n vu wundi ulapa u uwule u te wa? 38 Rongoi n afoɓi n kavasu,
kotsu i tuwạ i rukpạ a asuvu a ukondo wa. Kulu ku ɗe ku ciga tạ ku yain ili i'ya i gain,
shegai ikyamba i'ạ n ucira wa.”
39 Aku u doku u gonoi uyan kavasu, u rongoi utonusuko kadyanshi ka baci ki. 40 An u
gonoi u doku u cina le alavu, kpaci alavu a shaɗangu le ɗe a'eshi cika, ele tani a nambai
ili i'ya a ka tonuko yi.
41 An u gonoi u tatsu, u wece le, “Hal n gogo-na alavu a ɗa i buwai n i wunvugusi? U
rạtsa tạ nala ulapa u uwule u yan ɗe. A neke ɗe Maku ma Vuma a akere a aza a unyushi
u cingi. 42 'Yạngại tsu walai. Kaneki ka vạ ka la ka tuwạ.”

A kạnại Yesu
(Matiyu 26:47-56; Luka 22:47-53; Yahaya 18:3-12)

43 U kimbạ gbạm unạ wa, aku a wenei Yahuza uza u te a asuvu a Kupanamere yi, n
kakumạ ka ama, n iburundu nạ mkpạukpạu a akere a le. Aɗarạkpi a pige n awenishiki
a Mele nạ nkoshi a lya a tutsuku le. 44 Kaneki ki ka sheshike le tạ kahu a tuwạ, u danai,
“Uza ɗa baci n wambatsai, aya, i kạnạ yi, i laza n eyi.”

◊ **14:27** Zak. 13:7.

45 N urawa u ne, u banai ara Yesu u danai, “Kawenishiki.” Aku u woɓo yi. 46 Ele tani a kạnạ yi. 47 Shegai uza u te a asuvu aza ɗa a'ạri kushani ki, u talai burundu u ne, aku u kapamgbanai kutsuvu ku kagbashi ka Magono ma Aɗarạkpi u takpamgbanai ka.
48 Yesu wece le, “Tuwạ ɗa i tuwại n iburundu nạ mkpạukpạu i kạnạ mu, yavu uza u magạlạkạ? 49 Kain dem mạ tạ kaɓolo n ạɗạ a Kuwa ku Kashilạ nạ n wenishiki, kpam i kạnạ mu wa. Shegai yan ɗa a yain nala tsạrạ a shaɗangu udani u tagarạda u Kashilạ.”
50 Pini nala, atoni a ne a sumai a ạsạkạ yi. 51 Kalobo ka roku kpam n kunya ku uwambana ku ne koshi, u tono yi. An a zạrại kotsu a kạnạ yi, 52 u ạsạnkạ le kunya ki, u sumai kataɓa.

Yesu a kapala ka Asheshi a Pige
(Matiyu 26:57-68; Luka 22:54-71; Yahaya 18:13-24)

53 Pini nala, a bankai Yesu a asu u Magono ma Aɗarạkpi. Gbạ aɗarạkpi a pige nạ nkoshi n awenishiki a Mele a ɓolomgbonoi ara ne. 54 Bituru tani wa tono yi mɓạri mɓạri, hal she a ulanga u kuwa ku Magono ma Aɗarạkpi mi. U dusuki a asuvu adạgạri a Kuwa ku Kashilạ ki, wa lyashuku akina.
55 Aɗarạkpi a pige gbạ n Asheshi a Pige a boloi unyushi a kaci ka Yesu, kotsu a wuna yi. Shegai a tsạrạ wa. 56 Ama ushani a shamkpai kadyanshi ka kaɓan a kaci ka ne, shegai unạ u le u tuwạ u te wa.
57 Aza roku kpam a 'yạngại a shamkpai kadyanshi ka kaɓan a danai, 58 “Tsu panạka yi tạ u danai wa wạsạ tạ Kuwa ku Kashilạ ka ama a mai, aku u mai ku roku a asuvu a a'ayin a tatsu. Kpam kuma ku uza ka wa.” 59 Gbạ n nala ushamkpa u kaɓan u le u tonomgbono wa.
60 Magono ma Aɗarạkpi ma shamgbai a mere ma le, u wece yi, “Vạ n ili i'ya va wushuku a kaci ka kadyanshi ka ama a ka tukuso a kaci ka vunu wa? Paɗa ɗa va paɗa bini?”
61 Shegai u paɗai ili i ne, u wushuku ko i te wa. Aku Magono ma Aɗarạkpi ma doku ma wece yi, “Aɗa Kirisiti Maku ma Kashilạ Uza u Tsupige vi?”
62 U wushuki u danai, “Mpa. Ya wene tạ Maku ma Vuma ndishi a ulyaki u Kashilạ Uza u Ucira Gbạ, kpam i wene yi utuwạ a asuvu a alishi.”
63 Aku Magono ma Aɗarạkpi ma karạsai aminya a ne, u danai, “Iryoci i eni i'ya kpam tsa bolo? 64 I pana tạ gai u yankai Kashilạ kadyanshi ka cingi. Ndya i wenei?”
Gbạ le a wushuki, “U nusa tạ, a wuna yi.”
65 Aza roku gbạm a laza a gitạ yi ucikpusukạ atạtsạ. A sira yi a'eshi a sugbusa yi n a tonusuki yi, “Tonuko tsu ili i'ya ya gitạ. Ya sugba vu.” Adạgạri a Kuwa ku Kashilạ tani a rongo yi uɓasạsa.

Bituru nanai an u revei Yesu
(Matiyu 26:69-75; Luka 22:56-62; Yahaya 18:15-27)

66 Bituru wạri a iyamba a ulanga u kuwa vi, kagbashi ka kạri makere ka Magono ma Aɗarạkpi ka tuwại. 67 An u wenei Bituru wa lyashuku a akina aku u vara yi a'eshi, u danai, “Avu dem kaɓolo ka vạri n Yesu uza u Nazara nala vi!”
68 U nanai u danai, “Mpa n reve gbạm i'ya va tono wa.” Aku u wutại a keɓile ki, kute-kute kapen ka salai.
69 An kagbashi ka kạri makere mi u wene yi pini, aku u tonukoi aza ɗa a'ạri pini a asu vi kushani, “Eyi na dem uza u le u ɗa.” 70 Aku u doku u nanai kpam.
An a ɓarạkpại kenu, aza ɗa a'ạri kushani a tonukoi Bituru, “Malạlạ mạ la wa, avu dem uza u te u ɗa a asuvu a le, kpaci avu uza u Galili u ɗa.”
71 Aku u kạnại uyansạka kaci ka ne unạ n u tsinạsi n u dansi, “N reve ve gbạm vuma ɗa ya dansạka vi wa.”
72 Kute-kute, kapen ka salai isali i ire. Aku Bituru ciɓai kadyanshi ka Yesu tonuko yi, “Kahu kapen ka sala isali i ire, va nana mu tạ vu dana vu reve mu wa hal kutatsu.” An u ciɓai nala, aku u tạsại n kushen.

15

A bankai Yesu ara Bilatu
(Matiyu 27:1-2, 4; Luka 23:1-5; Yahaya 18:28-38)

1 Kain n ka wansi n kpasani ku de, aɗarạkpi a pige nạ nkoshi n awenishiki a Mele n
Asheshi a Pige gbạ a sheshei, aku a sirai Yesu a lazai n eyi ubana ara Bilatu gomuna. 2 An
a rawai, Bilatu wece yi, “Avu magono ma aza a Yahuda ma?”
U wushunki yi u danai, “Nala wạri tyoku ɗa vu danai vi.”
3 Aɗarạkpi a pige a lyai kapala n utonusuko Bilatu ukuna u Yesu. 4 U doku u wece yi,
“Vạ n ili i uwushuku wa, vu pana gbạm ili i'ya ama a na a'ạri utono a kaci ka vunu?”
5 Shegai Yesu doku u dana ili wa. Bilatu wenei nala, hal u yain majiyan.

A kiɗạgai Yesu ugana u ukpạ
(Matiyu 27:15-26; Luka 23:13-25; Yahaya 18:39–19:16)

6 Kayen dem a a'ayin a Abiki a Upasamgbana, Bilatu cuwanạka tạ u ạsạnkạ le vuma
u te u ɗa ama a foloi u ạsạnkạ le a asuvu ama ɗa a ukai a kuwa ku a'ali. 7 Vuma roku
ɗa pini uza u kala Baraba. Wạ tạ usiri adama a u'yạngạsạsạ atakasuvu a ama kaɓolo n
atoku a ne aza ɗa a wunai ama, a kain ka a 'yạngạsại atakasuvu a ama. 8 Ama a banai
ara Bilatu a folo yi u yanka le ili i'ya u cuwanạkai.
9 U wushunku le u danai, “Gogo-na ciga ɗa ya ciga n ạsạnkạ ɗa magono ma aza a
Yahuda mi?” 10 Kpaci u reve tạ adama a malyon a ɗa aɗarạkpi a pige a bankai Yesu ara
ne.
11 Aɗarạkpi a pige a mạtsại ama a dana a wutumkpạ le Baraba. 12 Aku Bilatu danai,
“Ndya ma yan n uza ɗa ya isạ magono ma aza a Yahuda mi?”
13 Ama a worukpoi a danai, “A wandamgbana yi.”
14 U wece le, “Adama a iyen, ili i cingi i eni i'ya u yain?”
Shegai ama yi a lapulai a worukpoi, a danai, “A wandamgbana yi.”
15 An Bilatu wa ciga ama a pana kayanyan ka ne, aku u wutumkpạ le Baraba. U zuwai
a bawain Yesu, aku u nạkạ le a ba a wandamgbana yi.

Asoje a yankai Yesu majari
(Matiyu 27:27-31; Yahaya 19:2-3)

16 Asoje a banai n Yesu a asuvu a keɓile ku tsugono, aku a ɓolomgbonoi gbạ kakumạ
ka asoje. 17 A ukunka yi aminya a ngono a mini ma galura. Aku a yain funi u awana, a
zuwuka yi u ɗa a kaci. 18 A gitạ yi idyani, “Uzapige, uzapige, magono ma aza a Yahuda.”
19 A rongo yi ukuɗusa a kaci n kalangu, n a cikpusuki yi atạtsạ. Aku a kuɗạngi a da a ka
nạkạ yi tsupige. 20 An a kotso yi uyanka majari, a mondo yi aminya a ngono yi. A uka yi
aminya a ne. Pini nala, a wutukpạ yi a kateshe, kotsu a wandamgbana yi.

A wandamgbanai Yesu
(Matiyu 27:32-44; Luka 23:26-43; Yahaya 19:17-27)

21 Vuma roku ɗa pini uza u kala Simo uza u Sirani, tata u Alizanda n Rafu, u wutại a
une wa wura. Asoje a shamkpa yi a mạtsạ yi u canga mawandamgbani ma Yesu. 22 A
bankai Yesu a asu u ɗa a ka isạ Golugota;† (wata, Asu u Mako ma Kaci). 23 A nạkạ yi mini
ma cinwi kaɓolo n agumạ a ɗa a ka isạ mạr, shegai u 'yuwain ma uso.
24 Aku a wandamgbana yi. A pecishei aminya a ne utyoku u le. A varangi uruta, tsạrạ
a wene ili i'ya ya dem wa tsạrạ. 25 N ulapa uwule u kuci u usana u ɗa a wandamgbana
yi.
26 Uza ɗa baci a wandamgbanai, a tsu korongu tạ unyushi u ne zuba n kaci ka ne. Ili
i'ya a koronki Yesu i'ya na: MAGONO MA AZA A YAHUDA. 27 A wandamgbanai kpam
dem aza a magạlạkạ ama a re. Uza u te a ulyaki u ne, uza u te tani a ugulạ. [28 Nala a

shaɗangi udani u ɗa u danai, “A kece yi a asuvu a aza a unyushi.”]* 29 Aza ɗa a ka wurusa,
a rongo yi uyansạka kadyanshi ka gbani, n a gbạɗī a'aci a le. “Mhm! Avu uza ɗa vu da va
wạsạ Kuwa ku Kashilạ, aku vu mai ka a asuvu a'ayin a tatsu. 30 Cipạ wạwa! Vu wauwa
kaci ka vunu.”
31 Nala tani kpam dem aɗarạkpi a pige n awenishiki a Mele a rongo yi uyanka majari.
A danai, “U wauwai aza roku, shegai u fuɗa u wauwa kaci ka ne wa. 32 Kawauwi ka na
ki, magono ma aza a Isara'ila, u cipạ pini a mawandamgbani mi tsu wene wạwa tsạrạ
tsu pityanangu n eyi.”
Hal n aza a magạlạkạ a ɗa a wandamgbanai kaɓolo n eyi dem a yanka yi kadyanshi
ka gbani.

Ukpạ u Yesu
(Matiyu 27:45-56; Luka 23:44-49; Yahaya 19:28-30)

33 N kaara a kaci, aku uyamba vi gbạ u likpạmgbạnại n karimbi hal ubana ulapa uwule
u tatsu. 34 N ulapa uwule u tatsu vi, Yesu salai, “Eloyi, Eloyi, lama sabakạtani.” (Wata,
“Kashilạ ka vạ, Kashilạ ka vạ, ndya i zuwai vu varangu mu?”)
35 An ama ɗa a'ạri pini kushani a panai nala, a danai, “Panai, wa isạ Iliya.” 36 Aku vuma
u te u sumai u ba u reki kashaku n mini ma kalam, u sapai ka a kalangu, u sakunki yi
kotsu u soi. Aku u danai, “Ạsạkại tsu wene ko Iliya wa tuwạ u cipukạ yi.”
37 Yesu salai cika, aku u uma u ne u wutại.
38 Kute-kute kunya ka a bạrạkpại a asuvu a Kuwa ku Kashilạ ki ku pecemgbenei kure.
Ili i'ya i kạnại a zuba hal ubana a iyamba. 39 An katigi ka ka shamgbai ka wundya Yesu,
u wenei tyoku ɗa u kuwại. U danai, “Mayun vuma u naha vi, Maku ma Kashilạ ma.”
40 Aka a roku a ɗa pini a shamgbai a ka yan akạlu a mɓạri. A asuvu a le alya Meri
Magadaliya, n Solomi, n Meri (mma u Yakubu u kenu n Isuhu). 41 Alya a tono yi, tun a
Galili n a yanki yi manyan. N aka a ɗa a tuwại kaɓolo n eyi a Urishelima alya dem pini.

Kaciɗạ ka Yesu
(Matiyu 27:57-61; Luka 23:50-56; Yahaya 19:38-42)

42 Gbạ ukuna u na vi u gitạ tạ a Kain ka Afoɓi; wata, kain ka wansa baci aku Ashibi.
An kuvuli ka yan, 43 aku Isuhu u Arimatiya u gbamai asuvu u banai ara Bilatu, u folo
yi u nạkạ yi ikyamba i Yesu u ciɗạngu. (Isuhu vuma ɗa uza ɗa a ka pana n eyi a asuvu
a Asheshi a Pige yi, uza ɗa wa vana utuwạ u tsugono tsu Kashilạ tsu rawa.) 44 Bilatu
yan tạ majiyan an u panai a da Yesu kuwạ ɗe. U isại katigi ka ka wundya Yesu vi. Aku
u wece yi ko u ɓạrạkpạ ɗe n ukpạ. 45 An katigi ki ka tonuko yi u kuwạ ɗe, aku u nạkại
Isuhu ikyamba yi. 46 Pini nala, u ba u tsilai kunya, aku u kạtạlại pini ikyamba yi, u ba u
ukai i'ya a kasaun ka a saɗarai a katali. An u kotsoi, aku u gindalạkpai katali ka pige u
kimbại utsutsu u kasaun vi. 47 Meri Magadaliya n Meri mma u Isuhu a wene tạ a asu u
ɗa a ciɗạngi ikyamba i Yesu yi.

16

U'yạngạ u Yesu a ukpạ
(Matiyu 28:1-8; Luka 24:1-12; Yahaya 20:1-10)

1 An Ashibi a wurai, Meri Magadaliya, n Meri mma u Yakubu, n Solomi a tsilai ucanga
u magulạni, kotsu a ba a tsunku ikyamba i Yesu. 2-3 N kpasani ku kain ka kagitạ ka a
a'ayin a shindere a kạnại ure. Ele a nwalu a ka yawunsa uza ɗa wa ba u gindalạkpuka
le katali ka a kimbugại utsutsu u kasaun vi. Kaara n ka ɓạtsi ele n a rawi pini a utsutsu
u kasaun vi. 4 A weɓelei na a wenei katali ki a gindalạkpa ka ɗe, ka la a ikengi ka pige ka
tani. 5 An a uwai a wenei kalobo ka roku n aminya a eri ndishi a ulyaki, aku uwonvo u
kạnạ le.

* **15:28** Akorongi a cau ushani aza ɗa a purại a tagarạda u Marku a kalatsa tạ makpạndạ ma 28.

6 Pini nala, kalobo ki ka tonuko le, “Panai uwonvo wa. N reve tạ Yesu uza u Nazara,
uza ɗa a wandamgbanai vi aya ya bolo. Weɓelei asu u ɗa a'ạri a zuwai ikyamba i ne ɗa
na, wạ kpam pini wa, u 'yạngạ ɗe. 7 Walai i ba i tonuko Bituru n atoni a ne a ɗa a buwai, i
tonuko le wa lasa ɗạ tạ ubana a uyamba u Galili. Nte ya ba i wene yi ɗe tyoku ɗa u tonuko
ɗạ a'ayin a ɗa wạri n ạɗạ.”
8 Aku a wutại a wuranai n ilyaɗi ikyamba n i jeyi, kpam alya la ulạpạni a dana uza
ukuna wa adama a uwonvo.

Meri Magadaliya wenei Yesu

9 [N kpasani ku kain ka kagitạ ka a'ayin a shindere ka Yesu 'yạngại. Vuma ɗa u gitạ yi
uwene, Meri Magadaliya ɗa, uka ɗa u wutukpại ityoni i cingi i shindere ara ne. 10 U ba
u tonukoi atoni a Yesu, u cina le atsumạ unamgbi n a sạyi. 11 Shegai an u tonuko le Yesu
'yạngạ ɗe, hal gbạm u wene yi tạ, a 'yuwain uwushuku.

Yesu wenikei kaci ka a asu u atoni a re
(Luka 24:13-35)

12 Yesu yansạkai tyoku u roku, aku u ạsạkại atoni a ne ama a re aza ɗa a ka bana a
ilyuci a wene yi. 13 Aku a gonoi a ba a tonukoi atoku a le. Atoku yi a 'yuwain uwushuku
n ili a danai.

Yesu ạsạkại kupa n uza u te vi a wene yi
(Matiyu 28:16-20; Luka 24:36-49; Yahaya 20:19-23; Asuki 1:6-8)

14 Pini nala, u ạsạkại atoni a ne kupa n uza u te vi a wene yi, a'ayin a ɗa a ka lya ilikulya.
Aku u ɓongo le adama a ugbama u asuvu a le n ukpạɗạ u uwushuku n ili i'ya ama ɗa a
wene yi a tonuko le.
15 Aku u tonuko le, “Walai i bana a asuvu a likimba i yanka ama Kadyanshi ka Shinga
ka vạ. 16 Gbạ uza ɗa baci dem u wushuki n kadyanshi ki hal a lyuɓugi yi, a ka wauwa yi
tạ. Kpam uza ɗa baci u 'yuwain ka, a ka varangu yi tạ. 17 Iryoci i na ya tono tạ aza ɗa a
wushuki: asuvu a kala ka vạ a ka wutukpạ tạ ityoni i cingi a asuvu a ama. A ka yan tạ
dem kadyanshi n aletsu a roku. 18 A ka bidya tạ a'ali n akere a le, kpam a ka yanka le ili
wa. Uza u so baci tsukonu, tsa tsa yan yi ili wa ko kenu. Kpam a ka sawa tạ aza a mɓạlạ
a tạnạsạ le.”

A cangai Yesu ubana a zuba
(Luka 24:50-53; Asuki 1:9-11)

19 An Yesu kotso le uyanka kadyanshi, aku a canga yi ubana a zuba. U ba u dusuki
a kukere ku ulyaki ku Kashilạ. 20 Atoni a ne tani a lazai, a rongoi uyan kuɓari ku
Kadyanshi ka Shinga ka Kashilạ, ko nte wa a asuvu a likimba. Asheku n a ɓạngạ le asu
u ɗa u ạsạkạ le a ka yansa ikunesavu n i weniki kadyanshi ki mayun ɗa.]

Kadyanshi ka Shinga ka Luka

Ukukpą u kadyanshi

Luka, uza ɗa u korongi tagarąda u na vi, kanąki ka agumą ka kahu u woko katoni ka Yesu. Adama a nala, u korongu tą n kakiri kpam u nąką tą ikuna i maci a kaci ka Yesu. Aya kpam dem u korongi Tagarąda u Asuki. Itagarąda i nala yi i walamgbana tą tsąrą i dansa alabari a Yesu n atoni a ne.

A tagarąda u na vi iwenishike i'ya pini i pige: Uwenishike u pige u kagitą u ɗa uciga u Kashilą a asu u ya dem. Uwenishike u pige u ire u ɗa Yesu tuwą tą a likimba u woko Kawauwi ka ama gbą. Luka korongu tą iwenishike i roku i'ya ama roku bawu a korongusi. Iryoci i te i'ya alabari a uza u Samariya u shinga. Luka wenike tą kpam kavasu ką tą n kalen ara Yesu. U korongu tą idani i Yesu an u vasai. U wenike tą kpam tyoku ɗa Kulu Keri ku yain manyan a asuvu a ama a a'ayin a ɗa Yesu wąri pini naha a likimba. Adama a ɗa wąri kanąki ka agumą, a yinsą yi a a'ayin a ukpą a Kawauwi wa hal dem n u'yąngą u ne a ukpą. U tonuko tsu Yesu takuma tą kadan a'ayin a ɗa u 'yąngąi a ukpą. Nala u wenike tą an mayun ɗa Kashilą ka 'yąngąsąi Yesu a ukpą.

Tagarąda u na u nąką tą Atoni a gogo-na iryoci i shinga i'ya a ka tono, iryoci i Yesu tyoku ɗa u rongoi n ama. U wenike tą tyoku ɗa tsa ɓąngą aza a unambi, n tyoku ɗa tsa yan kavasu. Kpam dem u zuwa tą upityanangu u tsunu u gbama kpaci Luka wushuku tą n eyi u wene tą gbą ili i'ya Yesu yansai, kpam u wenike tsu tą an Yesu 'yąngąi a ukpą.

Ili i'ya i'ąri a tagarąda u na vi

Ili i'ya i zuwai Luka korongi tagarąda u na vi (1:1-4)
Ilimaci i Yahaya kalyuɓugi n Yesu (1:5–2:52)
Akani a Yahaya kalyuɓugi (3:1-20)
Ulyuɓugu n ukondo u Yesu (3:21–4:13)
Manyan ma Yesu a Galili (4:14–9:50)
Yesu bansai a Galili ubana a Urishelima (9:51–19:27)
Ukąną n ukpą u Yesu (19:28–23:56)
Yesu wą tą n uma (24:1-12)
Yesu wenikei kaci ka ne n tyoku ɗa kpam a canga yi ubana a zuba (24:13-53)

Ikorongi i alabari a Yesu

1 Uzapige Tiyofilu: Ama ushani a bidya tą a korongu ukuna u ɗa u gitąi a mere ma
tsunu. 2 Ama yi a korongu tą dere tyoku u aza ɗa a yain ukuna vi a a'eshi a le, alya ayain
a manyan ma udani mi, kpam a tonuko tsu. 3 Adama a nala, an u wokoi mpa n kaci ka
vą n vecei ukuna vi a kagitą ben, n wenei u lobono tą n koronku vu ukuna vi tyoku ɗa u
tonomgbonoi. 4 Tsąrą vu reve ukuna u ɗa a wenishike vu vi mayun ɗa u gitąi.

Ilimaci i Yahaya

5 A'ayin a Hiriduꞇ Magono ma Yahuda, a yan tą kaɗarąkpiꞇ ka roku, uza u kala
Zakariya, uza ɗa wąri a kaɓon ka kaɓolo ka aɗarąkpi ka Abija. Uka u ne Alisabatu uza u
kagali ka Harunaꞇ kaɗarąkpi ka. 6 Ama a re le a ka wala tą dere a a'eshi a Kashilą, kpam
a ka kirana n udani u Kashilą. 7 Shegai a'ąri n maku wa, kpaci Alisabatu madari ma,
kpam gbą le a kutsa ɗe.

8 Kain ka kaɓon ka aɗarąkpi ka Zakariya kąri a manyan a Kuwa ku Kashilą,* wąri
a uyan tsuɗarąkpi a kapala ka Kashilą. 9 Uruta u rukpąi a kaci ka ne tyoku u agadu a
aɗarąkpi, u woko uza ɗa wa uwa a asuvu a Asu u Uwulukpi, u runukpa ili i maguląni.

* **1:8** Kondo kulu ku Kuwa ku Kashilą a makukpi ma XX.

10 An a'ayin a urunukpa a ili i magulạni† a yain, kakumạ ka ama ka ka lya kayala kạri a
ulanga a uyan kavasu.
11 Aku katsumate ka zuba ka Kashilạ ka wenikei kaci ka ne ara Zakariya a ulyaki u
asuɗarạkpa u ili i magulạni vi. 12 An u wenei nala, u giruwại, uwonvo u kạnạ yi cika.
13 Aku katsumate ki ka tonuko yi, “Zakariya, pana uwonvo wa, kpaci a pana ɗe kavasu
ka vunu. Uka u vunu Alisabatu wa matsạka vu tạ maku ma vali. Vu neke yi kala Yahaya.
14 Wa woko tạ ili i ipeli n i kayanyan ara vunu. Ama ushani a ka pele tạ adama a ilimaci
i ne. 15 Kpaci wa woko tạ uzapige a kapala ka Magono ma Zuba. Wa tuwạ u soi mini
ma cinwi ko ili i'ya ya zuwa umaka wa. Kpam a ka shaɗangu yi tạ n Kulu Keri, eyi pini
a katsumạ ka mma u ne. 16 Wa gonuko tạ aza a Isara'ila ushani a asu u Magono ma
Zuba Kashilạ ka le. 17 Kpam wa lasa tạ Asheku, n kulu n ucira tyoku u Iliya. U yirạlạkpạ
atakasuvu a asheku ubana a asu u mmuku n le, n uyawunsa u aryagbaji uwoko tyoku
u uyawunsa u ama a maci. U foɓuso atakasuvu a ama adama a utuwạ u Asheku.”
18 Zakariya wece yi, “Niɗa ma wushuku n ukuna u na vi? Mpa na n yan ɗe makoshi,
kpam uka u vạ dem u yan ɗe mamici.”
19 Katsumate ki ka wushunku yi, “Mpa Jibura'ilu, uza ɗa wạri kushani a kapala ka
Kashilạ. Suku ɗa a suku mu n tuwạ n danạsa vu, kpam n tonuko vu ukuna u shinga u
na vi. 20 Gogo-na, adama a ukpạɗạ u upityanangu u vunu, va woko tạ kabebe. Va doku
kpam va dana ukuna wa, she a'ayin a ɗa a shaɗangi ukuna u na vi, a kain ka a zuwai u
ɗa. Kpam nala wa woko.”
21 Ama a'ạri a ulanga a uvana Zakariya, a'ạri uyan majiyan ma ili i'ya i zuwai u
ɓạrạkpại a asuvu a Asu u Uwulukpi vi. 22 An u wutại, u fuɗa u dana ukuna wa. Ama
a revei u wene tạ pini kuwene. U rongo le u wenishike iryoci n u rạɗạgbusi akere.
23 An a'ayin a manyan a ne a shaɗangi, u lazai u gonoi a kuwa. 24 An a'ayin a nala a
wurai, Alisabatu uka u ne u yain katsumạ, u kạnại uronguso a kuwa bawu u wutại hal
uwoto u tawun. 25 U danai, “Weɓelei ili i'ya Magono ma Zuba ma yanka mu. A a'ayin a
ɗa a yan yi, ɗa u takpa mu uwono a a'eshi a ama.”

A danai ukuna u ilimaci i Yesu

26 A uwoto u teli u katsumạ ka Alisabatu, Kashilạ ka suki katsumate ka zuba ka ne
Jibura'ilu a Nazara, ilyuci i'ya i'ạri a uyamba u Galili. 27 U bana a asu u makere ma roku
ma bawu ma revei vali. Uza ɗa vuma roku uza u kala Isuhu, uza u kagali ka Dawuda
magono, u kenei tsumana. Kala ka makere mi ka Meri. 28 Katsumate ka banai ara ne, u
danai, “A danạsa vu Meri, macigi ma Kashilạ. Magono ma Zuba mạ tạ n avu.”
29 Shegai Meri dambula tạ cika, wa yawunsa icun i idyani i eni i'ya nala. 30 Katsumate
ka tonuko yi, “Pana uwonvo wa, Meri, kpaci Kashilạ ka bidya tạ ka zuwuka vu unạ u
shinga. 31 Va yan tạ katsumạ, vu matsa maku ma vali, kpam vu neke yi kala Yesu. 32 Wa
woko tạ uzapige. A isạ yi kpam Maku ma Kashilạ ka Zuba. Magono ma Zuba Kashilạ wa
nạkạ yi tạ tsugono tsu akaya a ne Dawuda. 33 Wa lya tạ tsugono tsu kagali ka Yakubu hal
ubana. Tsugono tsu ne tani tsạ tạ pini hal ubana bawu utyoku.”
34 Meri wece yi, “Niɗa ukuna u na wa gitạ, an u wokoi mpa n reve vali wa?”
35 Katsumate ka wushunku yi, “Kulu Keri ka cipạ tạ ara vunu, ucira u Kashilạ ka Zuba
wa palạsa vu tạ. Adama a nala uza u uwulukpi u ɗa va matsa vi, a ka isạ yi tạ Maku ma
Kashilạ. 36 Alisabatu dem, kumaci ku vunu wạ tạ n katsumạ n tsumici tsu ne! Uwoto u
teli u ɗa yi pa vi. Eyi uza ɗa a danai madari ma. 37 Ili i'ạ la i'ya Kashilạ ka kpạɗạ uyan
wa.”
38 Meri danai, “Mpa kagbashi ka Magono ma Zuba ka. U woko mu tyoku ɗa vu danai.”
Aku katsumate ki ka lazai ka ạsạkạ yi.

Meri ba u kondoi Alisabatu

39 A'ayin a nala yi, Meri yain maloko u foɓusoi u banai a uyamba u Yahuda, a ilyuci i
roku, a kaɓon ka nsasa. 40 U uwai a kuwa ku Zakariya u danạsai Alisabatu. 41 An u panai

idyani i ne, aku maku ma mạri a katsumạ ka ne ma gbạɗại n ucira. Pini nala, a shaɗangi
Alisabatu n Kulu Keri. 42 U 'yạngạsại kalạgạtsu ka ne n ucira, u danai, “Avu uza u unạ
u shinga u ɗa a asuvu a aka gbạ. Maku ma kpam va matsa vi, uza u unạ u shinga u ɗa.
43 Niɗa ukuna u shinga u na u tsạrạ mu, hal anuku a Asheku a vạ u tuwại ara vạ? 44 An
n panai kalạgạtsu ka idyani i vunu, aku maku ma mạri a katsumạ ka vạ ma gbạɗại n
ucira adama a ipeli. 45 Uza u unạ u shinga u ɗa vạri Meri, avu uza ɗa vu wushuki n ili
i'ya Magono ma Zuba ma tonuko vu ya shaɗangu.”

Ushipa u Meri

46 Aku Meri danai, “Katakasuvu ka vạ ka nạkạ tạ Magono ma Zuba tsupige. 47 N
Kashilạ Kawauwi ka vạ ka uma u vạ wạri a ipeli. 48 Kpaci u weɓelei uvakunku u kaci u
kagbashi ka ne. U ɗa na gbạ ama a ka tuwạ a ka isạ mu uza u unạ u shinga. 49 Kpaci Uza u
Ucira Gbạ u yanka mu tạ ili i pige. Uwulukpi u ɗa kala ka ne kạri. 50 Upasamgbanạsa u ɗa
upana u iyali u ne u tsu pasamgbanạsa a agali a ɗa a ka pana uwonvo u Kashilạ ubana.
51 U yain manyan ma pige n akere a ne, u wacinsai aza a arạɗi n uyawunsa u atakasuvu
a le. 52 U takpai ngono a tsugono tsu le, aku u nạkại aza ɗa a vakunki kaci ka le tsupige.
53 U cuwạtạngi aza a kambulu n ili i shinga, aza a utsạri tani u tutsuku le akere a de.
54 U ɓạngại kagbashi ka ne Isara'ila, kpaci wa ciɓusa tạ n asuvayali a ne. 55 Tyoku ɗa u
zuwamgbanai wa pana iyali i isheku i tsunu, Ibirahi n kagali ka ne ubana.”

56 Meri dusuki n Alisabatu evu n uwoto u tatsu, aku u gonoi a kuwa.

Ilimaci i Yahaya Kalyuɓugi

57 An a'ayin a ilimaci a Alisabatu a yain, u matsai maku ma vali. 58 Aza a karen n amaci
a ne, a panai tyoku ɗa Magono ma Zuba ma panai iyali i ne, hal a ɓạngạ yi ipeli.

59 Kain ka kullạ, a tuwại kotsu a kiɗa maku mi kacombi.† A'ạri a ka ciga a neke yi kala
ka asheku a ne Zakariya. 60 Shegai mma u ne u danai, “Nala wa, kala ka ne ka Yahaya.”

61 Aku a danai, “Iyen! A kumaci ku vunu uza roku wạ la n kala ka nala wa.”

62 A yankai asheku a ne kadyanshi n kukere u tonuko le kala ka wa ciga a isạ maku
mi. 63 U zamai a tuko yi kagbagala ka ikorongi, aku u korongi, “Kala ka ne ka Yahaya.”
Gbạ le a yain majiyan. 64 Kute-kute, unạ u ne u kukpại, kaletsu ka ne kpam ka tatsukpai.
Aku u gitại kadyanshi u rongoi ucikpala Kashilạ. 65 Uwonvo u kạnại aza a karen yi gbạ.
A rongoi utambura kadyanshi ka ukuna vi gbạ a kaɓon ka nsasa ka uyamba u Yahuda.
66 Gbạ aza ɗa a panai ukuna vi a kạnại u ɗa a atakasuvu a le, a ka tono, “Ndya maku ma
na ma tuwạ ma woko?” Kpaci ucira u Magono ma Zuba mạ tạ n eyi.

Ushipa u Zakariya

67 Aku a shaɗangi asheku a ne Zakariya n Kulu Keri, u yain kadyanshi ka ukuna u
Kashilạ, u da, 68 “A cikpala Magono ma Zuba, Kashilạ ka Isara'ila, kpaci u tuwạ tạ a
asu u ama a ne u wutukpạ le. 69 U 'yạngạsạkạ tsu Kawauwi ka ucira, a asuvu a kagali
ka kagbashi ka ne Dawuda. 70 (Tyoku ɗa caupa u danai a unạ u ntsumate n ne n ɗa
a wulukpei.) 71 U wauwa tsu a akere a atokulalu a tsunu, hal gbạ n aza ɗa a 'yuwan
tsu. 72 Tsạrạ u wenike asuvayali a ne a asu u nkoshi n cau n tsunu. U ciɓa kpam
kazuwamgbani ka uwulukpi ka ne. 73 Kazuwamgbani ka u tsinạkai asheku a tsunu
Ibirahi ka la vi. 74 Kpaci u wauwa tsu tạ a asu u atokulalu a tsunu, tsu gbashika yi bawu
upana uwonvo. 75 Tsu gbashika yi n uwulukpi n ukuna u maci a kapala ka ne, gbạ a'ayin
a tsunu. 76 Avu kpam maku ma vạ, a ka isạ vu tạ matsumate ma Kashilạ Uza u Ucira Gbạ,
kpaci va lasa tạ Asheku, tsạrạ vu foɓusuko yi ure. 77 Vu tonuko ama a ne ukuna u iwauwi
i utsạrạ ucimbusạ u unyushi u le. 78 Adama a asuvayali a maci a Kashilạ ka tsunu, a zuba
ɗa katyashi ka kpasani ka wutạ tsu. 79 Tsạrạ u wakana aza ɗa a'ạri ndishi a karimbi, n
aza ɗa a ka tuwạ a kuwạ. U toni n ạtsu a ure u ndishi n shinga.”

80 Aku maku ma gbonguroi a ikyamba n kulu cika. U dusuki a kakamba hal kain ka u
wenikei kaci ka ne a asu u Isara'ila.

2

Ilimaci i Yesu
(Matiyu 1:18-25)

1 A'ayin a nala, Kaisa Agusta magono ma pige ma Roma, u zuwai a keci gbạ ama ɗa
a'ạri a uyamba† vi. 2 (Makeci ma a gitại uyan ma la vi, a'ayin a tsugono tsu Kiriniyu uza
u karatsu ka pige u Suriya.) 3 Ya dem gonoi a ilyuci i ne tsạrạ a korongu yi.
4 Isuhu dem 'yạngại a ilyuci i Nazara, a uyamba u Galili, u banai a uyamba u Yahuda.
U banai a ilyuci i Dawuda i'ya a ka isạ Batalami, kpaci eyi uza u kagali ka Dawuda ɗa.
5 Tsạrạ a korongu yi n Meri kamana ka ne, uza ɗa kpam wạri n katsumạ. 6 Ele pini ɗe,
a'ayin a ilimaci a Meri a yain. 7 Aku u matsai maku ma vali ma kapala ma ne, u palạsa
yi n kunya, aku u vakunku yi a asu u uneshe kuzuwate ilikulya. Kpaci a tsạrạ kunu ku
amoci pini a kuwa ki wa.

Aliniki n atsumate a zuba
8 N kayin ka nala ki, aliniki a roku a ɗa pini a uroto u ilyuci vi, a ka wundya ishiga
i nlala n le. 9 Aku katsumate ka zuba ka Magono ma Zuba ka wenikei kaci ka ne ara
le. Aku tsupige tsu Magono ma Zuba tsu kyawan le n katyashi, hal uwonvo u kạnạ le.
10 Shegai katsumate ki ka tonuko le, “Panai uwonvo wa, ukuna u shinga u ipeli u ɗa n
tuko ɗạ, u ɗa wa woko u ama gbạ. 11 Ara na a matsạka ɗạ tạ Kawauwi a Batalami, ilyuci
i Dawuda, aya Kirisiti Asheku. 12 Iryoci i'ya ya wene i'ya na: Ya cina tạ a vakunki maku
a asu u uneshe kuzuwate ilikulya, upalạsi n kunya.”
13 Kute-kute, kaɓolo ka aza a kuvon a zuba a ɓolomgbonoi n katsumate ki, a ka cikpala
Kashilạ n a dansi, 14 “Unạkạ u tsupige ubana a asu u Kashilạ u shamgba tạ a asuvu a zuba
a asu u ɗa u lai tsupige. A likimba tani ndishi n shinga n shamgba tạ a asu u ama ɗa wa
pana kayanyan ka le cika.”
15 An atsumate yi a gonoi a zuba, aliniki yi a tonukoi kaci ka le, “Tsu banai a Batalami
tsu wene ili i'ya Magono ma Zuba ma tonuko tsu i gitại vi.”
16 A banai n maloko, a ba a cinai Isuhu, n Meri, n maku mi dem nvain a asu u uneshe
kuzuwate ilikulya. 17 Aku aliniki a tonukoi ya dem ili i'ya i gitại n i'ya katsumate ka zuba
ka tonuko le a kaci ka maku ma na mi. 18 Gbạ ama ɗa a panai ukuna u na vi, a rongoi
uyan majiyan ma ukuna u ɗa aliniki yi a tonuko le. 19 Shegai Meri kạnại ukuna vi n
kabini a katsumạ ka ne, aku u rongoi u ciɓusa u ɗa. 20 Aliniki yi a gonoi, a rongoi unạkạ
Kashilạ tsupige n a cikpali yi, adama a ili i'ya katsumate ki ka tonuko le. Kpam n adama
a ɗa a wenei maku mi tyoku ɗa katsumate ki ka tonuko le.

A bankai Yesu a Kuwa ku Kashilạ
21 An kain ka kullạ ka kyawain, kain ka a ka kiɗa yi kacombi, a neke yi kala Yesu. Kala
ka katsumate ka zuba ka nạkạ yi, kahu a yain katsumạ ka ne.
22 An a'ayin a uwulukpe a le a yain, tyoku ɗa u wạri a Mele ma Musa, a matsa baci
maku. Aku Isuhu n Meri a bankai Yesu a Urishelima, a nạkạ yi a asu u Magono ma Zuba.
23 (Tyoku ɗa wạri ukorongi, Mele ma Kashilạ ma danai, “Maku ma uka u gitại u matsa
kalobo ka baci, u kạnạ tạ a nạkạ yi a asu u Magono ma Zuba.”) 24 A yain uɗarạkpa tyoku
ɗa Mele ma Kashilạ ma danai, “A'aɗya a re ko tani mmuku ma ntambara n re.” ◊
25 Vuma roku u ɗa pini a Urishelima a ka isạ Saminu, vuma u maci kpam uza ɗa
wa gbashika Kashilạ. Wạ tạ n Kulu Keri, kpam u ɓạrạkpại wa vana utuwạ u Kirisiti
Kawauwi u tuwạ u wauwa aza a Isara'ila. 26 Kulu Keri ku wenike yi wa kuwạ wa,
she a'ayin a ɗa u wenei Kirisiti u Magono ma Zuba. 27 Kain ki, Kulu Keri ku zuwai u

◊ **2:24** Aɗkp. 12:6-8; Uwt. 13:2-12.

uwai a Kuwa ku Kashilạ. Meri n Isuhu a tuwại, kotsu a nạkạ Yesu a asu u Magono ma
Zuba, tyoku ɗa Mele ma da a yain. 28 Aku Saminu woɓo yi, u cikpai Kashilạ, u danai,
29 “Gogo-na, Ashekapige, she vu ạsạkạ kagbashi ka vunu ka laza bawu ukuna u roku,
tyoku ɗa vu danai. 30 Kpaci n wene ɗe iwauwi i vunu 31 i'ya vu foɓusoi a kapala ka ama
gbạ. 32 Aya katyashi ka ka wenike Awulawa† ure u vunu, aya kpam tsupige tsu ama a
vunu Isara'ila.”
33 Tata nạ mma u ne a yain majiyan a ili i'ya a danai a kaci ka ne. 34 Aku Saminu
zuwuka le unạ u shinga. Aku u tonukoi mma u ne vi, “Vu wene maku ma na mi? Aya a
zuwai u woko ure u urukpạ u aza roku n u u'yạngạ u aza roku ushani a asuvu a Isara'ila.
Kpam Kashilạ ka suku yi tạ u woko iryoci, shegai aza roku a ka 'yuwan yi tạ. 35 Kotsu a
wutukpạ uyawunsa u atakasuvu ushani a kateshe. Avu tani burundu wa ɓatsamgbana
tạ katakasuvu ka vunu.”
36 Matsumate ma mạri uka, uza u kala Hanatu, wạ tạ dem pini a Kuwa ku Kashilạ ki,
ukere u Fanuyila u ɗa, uza u kagali ka Ashiru. Marạnạ ma, kpam u kutsa tạ cika. Iyolo
i ayen a shindere a ɗa u yain n vali u ne an u bidya yi n tsikere. 37 Gbạ ayen a ne hal
n a ɗa a tsirạnạ tsu ne dem a ɗa yi amanganishi n a nishi.* U ạsạkạ Kuwa ku Kashilạ
wa, shegai ulya kayala kaara n kayin, n u yanyi kakuli n kavasu. 38 Tyoku ɗa Saminu
wạri a kadyanshi n Isuhu n Meri, eyi dem u tuwại evu n ele, u cikpai Kashilạ. U kạnại
kadyanshi ka maku mi a kapala ka ama ɗa a ka vana uwutukpạ u Urishelima.
39 An a kotsoi gbạ ili i'ya Mele ma Kashilạ ma danai, a gonoi a ilyuci i Nazara u uyamba
u Galili. 40 Nte maku mi ma gbonguroi u tukoi ucira pini. A shaɗangu yi n ugboji u ɗa u
wurai a'ayin a ne. Kpam Kashilạ ka zuwuka yi unạ u shinga.

Yesu uwai a Kuwa ku Kashilạ

41 Kayen dem, isheku i Yesu i tsu bana tạ a Urishelima a'ayin a Abiki a Upasamgbana.
42 An u yain ayen kupa n a re, a banai Abiki yi tyoku ɗa a cuwanạkai. 43 An a kotsoi Abiki
yi, isheku i ne i kạnại ure u ugono. Yesu shamgbai a Urishelima, bawu a revei. 44 A yain
nwalu ma ulivạ, a ka wundya ko wạ pini a asuvu a kaɓolo ki, shegai a wene yi wa. Aku
a kạnạ yi uzama a asu a amaci† n aje a le.
45 An a kpạɗạ yi uwene, a gonoi a Urishelima ubolo u ne. 46 An a'ayin a tatsu a wurai,
a cina yi ndishi a asuvu a Kuwa ku Kashilạ a mere ma awenishiki. Wa panạka le n u
yansi le keci. 47 Gbạ ama ɗa a panạka yi a yain majiyan n ureve u ne, n tyoku ɗa wa
wushukusu. 48 An isheku i ne i wene yi, a yain majiyan, aku mma u ne danai, “Maku ma
vạ, ndya i zuwai vu yanka tsu naha? Mpa n asheku a vunu tsạri vu uzama n katsumạ
unamgbi.”
49 Aku u wece le, “Ndya i zuwai ya zama mu? I reve u kạnại n rongo a asu u Tata u vạ
wa?” 50 Shegai a reve ili i'ya u tonuko le wa.
51 Aku u gonoi a Nazara kaɓolo n ele, u rongo le unạkạ tsupige. Mma u ne tani u kạnại
ukuna u nala vi a katakasuvu ka ne. 52 Yesu gbonguroi a ikyamba n kakiri, kpam Kashilạ
n ama ɗa a reve yi a ciga yi.

3

Kuɓari ku Yahaya Kalyuɓugi
(Matiyu 3:1-12; Marku 1:1-8; Yahaya 1:19-28)

1 A kayen ka kupa n u tawun ka tsugono tsu Kaisa Tibariya magono ma pige ma Roma,
a yan tạ ngono n nishi aza ɗa a lyai tsugono tsu iyamba i Isara'ila a kere ka ne, alya:
Bontu Bilatu wạri gomuna u Yahuda, Hiridu Antiba wạri magono ma Galili, vangu u ne
Filibu wạri magono ma Ituriya n Tarakunita, Lisaniya wạri magono ma Abiliya. 2 A'ayin
a Hanana n Kayafa ngono m aɗarạkpi, kadyanshi ka Kashilạ ka tuwại ara Yahaya maku

* **2:37** Kalen ka roku ka: ayen amanganishi n a nishi a ɗa a wurai, an vali u ne u kuwại.

ma Zakariya a kakamba. 3 U banai gbạ a iyamba i'ya i'ạri uɓongu u Agạtạ u Urudu n u
yanyi kuɓari: ama a kpatala ubana a asu u Kashilạ a ạsạkạ tsicingi tsu le, aku a lyuɓugu
le tsạrạ u wenike an a cimbusukạ le. 4 Tyoku ɗa wạri ukorongi a Tagarạda u Ishaya
matsumate a ukuna u Yahaya Kalyuɓugi: “Kalạgạtsu ka uza roku ka salạsa a kakamba,
‘Lapulukai Asheku Kawauwi ure, i shamkpa u ɗa mai tsạrạ u wala. 5 A ka shaɗangu tạ
gbạ arạrạ, kpam a betelikpe gbạ nsasa n agạlạlạ. A shamkpa ire i'ya i kotolusoi, aku a
gbandala i'ya i'ạri n aɗạkạ. 6 Kpam ama gbạ a ka wene tạ iwauwi i Kashilạ.’ ” ◊
7 Yahaya tonukoi kakumạ ka ama ka ka tuwusạ tsạrạ u lyuɓugusu le vi, “Eɗạ a'eku! Ya
ɓarana ɗạ i suma unamgbukatsumạ u Kashilạ u ɗa wa tuwạ? 8 Yanyi ili i'ya ya wenike
ukpatala u ɗe. Kotsu i bidya a asuvu a atakasuvu a ɗe Ibirahi ɗa asheku a ɗe wa, nala
wa ɓạngạ ɗạ wa. N tonuko ɗạ, Kashilạ ka fuɗa tạ ka 'yạngạsạkạ Ibirahi mmuku a asuvu
a atali a na yi. 9 N gogo-na naha a taɗangu ɗe kagovu a ami a nɗanga. Maɗanga ma baci
dem ma kpạɗại u nạkạ ilimaci i maci, a ka kapa tạ ma, a varangu a asuvu a akina.”
10 Kakumạ ka ama ka wece yi, “Ndya wạ tsa yan gogo-na?”
11 U wushuki, “Uza u ntogo n re, u peci n uza ɗa bawu wạri n ma. Uza u ilikulya kpam
dem u yain nala.”
12 Awushi a utafa a roku a tuwại tsạrạ a lyuɓugu le, a wece yi, “Kawenishiki, ndya tsa
yan?”
13 U tonuko le, “Kotsu i pasạka a ili i'ya a da i wushi wa.”
14 Aku asoje a roku a wece yi, “Ạtsu tani, ndya tsa yan?”
U tonuko le, “Kotsu i wusa uza ikebe wa. Ko i dana uza u nusa tạ, kpam u nusa wa. I
kawunku gai n katsupi ka ɗe.”
15 Ama gbạ a'ạri a ka vana tạ utuwạ u Kirisiti Kawauwi, aku a'ạri a uyawunsa a
atakasuvu a le, ko Yahaya ɗa Kawauwi ki. 16 Yahaya wushunku le gbạ, u danai, “Mpa
gai n mini ma ma lyuɓugusu ɗạ, shegai uza ɗa u la mu wa tuwạ tạ. Uza ɗa mpa n rạtsa
n surukpa isirikatsu i akpata i a'ene a ne wa. Aya wa lyuɓugu ɗạ n Kulu Keri n akina.
17 Kasasu ka uwelimkpe ka ne kạ tạ a kukere ku ne, wa wujumạ tạ asu u ulapa ilya vi,
aku u cirạngu ilya yi u tsungu i'ya a mapon. Shegai wa runukpa tạ kopo ki n akina† a ɗa
bawu a ka cimbạ.” 18 N icun i kuɓari ku na ki ushani, ka Yahaya yankai ama Kadyanshi
ka Shinga ka Kashilạ.
19 Shegai Yahaya ɓaranai Hiridu Antiba magono a kaci ka Hiridiya, uka u vangu u ne
u ɗa u zuwai, n ukuna u cingi u roku u ɗa u yain. 20 Adama a nala u gbagiryai Yahaya a
kuwa ku a'ali, u dokunki kaci ka ne unyushi u cingi u na vi.

A lyuɓugi Yesu
(Matiyu 3:13-17; Marku 1:9-11)

21 An a lyuɓugusi ama gbạ, a lyuɓugi dem Yesu. Tyoku ɗa Yesu wạri a kavasu, zuba u
kukpại. 22 Pini nala, Kulu Keri ku cipại ara ne yavu kaɗya. A panai kalạgạtsu ka wutại a
zuba, ka danai, “Aɗa Maku ma vạ ma ma ciga. Ma pana tạ kayanyan n avu cika.”

Nkoshi n cau n Yesu
(Matiyu 1:1-17)

23 A'ayin a ɗa Yesu gitại manyan ma ne, wạ tạ n ayen evu n kamankupa. Tyoku ɗa
kpam ama a bidyai Yesu maku ma Isuhu ma.
Isuhu maku ma Heli ma.
24 Heli maku ma Matat ma.
Matat maku ma Levi ma.
Levi maku ma Malạki ma.
Malạki maku ma Yana ma.
Yana maku Isuhu ma.
25 Isuhu maku ma Matiya ma.

◊ **3:6** Isha. 40:3-5.

Matiya maku ma Emos ma.
Emos maku ma Nahum ma.
Nahum maku ma Hasa̱li ma.
Hasa̱li maku ma Najaya ma.
26 Najaya maku ma Ma'ata ma.
Ma'ata maku ma Matiya ma.
Matiya maku ma Shimeya ma.
Shimeya maku ma Isuhu ma.
Isuhu maku ma Yahuda ma.
27 Yahuda maku ma Yowana ma.
Yowana maku ma Risa ma.
Risa maku ma Zerubabe ma.
Zerubabe maku ma Shayala̱tiya ma.
Shayala̱tiya maku ma Niri ma.
28 Niri maku ma Mala̱ki ma.
Mala̱ki maku ma Adi ma.
Adi maku ma Kosuma ma.
Kosuma maku ma Alumadama ma.
Alumadama maku ma Iri ma.
29 Iri maku ma Yosi ma.
Yosi maku ma Eliyaza ma.
Eliyaza maku ma Yorima ma.
Yorima maku ma Matat ma.
Matat maku ma Levi ma.
30 Levi maku ma Saminu ma.
Saminu maku ma Yahuza ma.
Yahuza maku ma Isuhu ma.
Isuhu maku ma Yunam ma.
Yunam maku ma Eliyakim ma.
31 Eliyakim maku ma Malaya ma.
Malaya maku ma Mainana ma.
Mainana maku ma Matata ma.
Matata maku ma Natan ma.
Natan maku ma Dawuda ma.
32 Dawuda maku ma Yese ma.
Yese maku ma Ubida ma.
Ubida maku ma Boza ma.
Boza maku ma Salumuna ma.
Salumuna maku ma Nashon ma.
33 Nashon maku ma Aminadabu ma.
Aminadabu maku ma Aram ma.
Aram maku ma Hesuruna ma.
Hesuruna maku ma Farisa ma.
Farisa maku ma Yahuza ma.
34 Yahuza maku ma Yakubu ma.
Yakubu maku ma Ishaku ma.
Ishaku maku ma Ibirahi ma.
Ibirahi maku ma Tera ma.
Tera maku ma Naho ma.
35 Naho maku ma Seru ma.
Seru maku ma Reyu ma.
Reyu maku ma Fele ma.
Fele maku ma Eba ma.
Eba maku ma Shela ma.
36 Shela maku ma Kenan ma.
Kenan maku ma Afaka̱sha ma.
Afaka̱sha maku ma Shem ma.

Shem maku ma Nuhu ma.
Nuhu maku ma Lame ma.
37 Lame maku ma Metusela ma.
Metusela maku ma Anuhu ma.
Anuhu maku ma Jare ma.
Jare maku ma Mahalalel ma.
Mahalalel maku ma Kenan ma.
38 Kenan maku ma Enos ma.
Enos maku ma Shitu ma.
Shitu maku ma Adạmu† ma.
Adạmu kpam uza ɗa u wutại a asu u Kashilạ ɗa.

4

Ukondo u Yesu
(Matiyu 4:1-11; Marku 1:12-13)

1 Pini nala, Yesu ạsạkại Agạtạ a Urudu ushaɗangi n Kulu Keri, aku Kulu Keri ku tonoi
n eyi ubana a kakamba. 2 U yan tạ a'ayin a amangare, Kalạpạnsi kạri yi ukonduso. A
asuvu a a'ayin a nala yi u lya ko ili wa, an a'ayin yi a kotsoi, aku u panai kambulu.
3 Pini nala, Kalạpạnsi ka tonuko yi, “Avu Maku ma Kashilạ ma baci, yanka katali ka
na kadyanshi ka gono burodi.”
4 Yesu wushunku yi, “Ukorongi u ɗa wạri a Tagarạda u Kashilạ, ‘N burodi ɗa koshi
vuma wa yan uma wa.’ ” ◊
5 Kalạpạnsi ki ka banka yi a zuba a asu u roku, u wenishike yi gbạ tsugono tsu likimba,
kahu a yain a'eshi rapu. 6 U tonukoi Yesu, “Ma nạkạ vu tạ gbạ tsupige n ucira u le, kpaci
mpa a nạkại. Mạ tạ n ucira u ɗa ma nạkạ uza ɗa ma ciga. 7 Va lyaka mu baci kayala, ya
woko tạ i vunu gbạ.”
8 Yesu wushunku yi, “Ukorongi u ɗa wạri a Tagarạda u Kashilạ, ‘Lyaka Magono ma
Zuba Kashilạ ka vunu kayala, aya koshi va gbashika.’ ” ◊
9 Aku Kalạpạnsi ka banka yi a Urishelima, u zuwa yi u shamgbai a zuba u Kuwa ku
Kashilạ ku ugaɗi bilibili. U tonuko yi, “Avu Maku ma Kashilạ ma baci, raɗugu a utuwạ
a iyamba. 10 Kpaci ukorongi u ɗa wạri a Tagarạda u Kashilạ, ‘Wa yanka tạ atsumate a
zuba a ne kadyanshi adama a vunu, a kirana n avu. 11 Kpam a ka keɓe vu tạ a akere a le,
adama a ɗa va gbasha kune a katali.’* ”
12 Yesu wushunku yi, “A korongu tạ dem, ‘Va kondo Magono ma Zuba Kashilạ ka vunu
wa.’ ◊ ”
13 An Kalạpạnsi ka kotsoi ukonduso u ne gbạ, aku u ạsạkạ yi ve.

Yesu gitại manyan a Galili
(Matiyu 4:12-17; Marku 1:14-15)

14 Pini nala, Yesu gonoi a uyamba u Galili, ucira u Kulu Keri wạ tạ kaɓolo n eyi. Ukuna
u ne u kyawain gbạ a uyamba vi. 15 U rongoi a uwenishike a agata a Kashilạ a le, gbạ
ama n a nạki yi tsupige.

A 'yuwain Yesu a Nazara
(Matiyu 13:53-58; Marku 6:1-6)

16 An Yesu tuwại a Nazara (asu u ɗa a wo yi), aku u uwai a kagata ka Kashilạ kain
ka Ashibi, tyoku ɗa u cuwanạkai. U 'yạngại kushani, kotsu u yain kạneshi. 17 A nạkạ
yi tagarạda u Ishaya matsumate, u bạrạkpại tagarạda vi, u cinai a asu u ɗa a korongi:
18 “Kulu ku Magono ma Zuba kạ tạ kaɓolo nạ mpa, u ɗangạsa mu n yanka aza a unambi

---

◊ **4:4** U.Ml. 8:3. ◊ **4:8** U.Ml. 6:13. * **4:11** Wanda ɗa Kalạpạnsi ka ciga ka wanda Yesu a asu u na vi. Ishipa 91:11-12 u danai Kashilạ ka suku tạ atsumate a zuba a ne a keɓe vu kotsu vu tạɗạtsạ wa. Nala wa zuwa a kạnạ vu wa, vu yan baci utengeshi vu raɗugi asu u bilibili. ◊ **4:12** U.Ml. 6:16.

Kadyanshi ka Shinga ka Kashilạ. U suku mu n tuwạ n yain kadyanshi ka utatsukpa a asu u aza ɗa a sirai, n kukpạ a'eshi a arumbạ, n wauwa aza ɗa a 'yanki, 19 n yain kadyanshi ka kayen ka Magono ma Zuba ma yan ili i shinga." ◊

20 U kạtạlại tagarạda vi u gonukoi a asu u uza u manyan, aku u dusuki tsạrạ u wenishike. Gbạ aza ɗa a'ạri pini a kagata ka Kashilạ ki a gitạ yi akạlu. 21 Aku u gitạ le utonusuko, "Ara, udani naha u shaɗangu ɗe a atsuvu a ɗe."

22 Gbạ le a cikpala yi, a yain majiyan ma kadyanshi ka shinga ka u yain, hal a danai, "Eyi na maku ma Isuhu ma wa?"

23 U tonuko le, "Ya yanka mu tạ tsizagaɗi tsu na tsi, 'Kanạki ka agumạ, tạnạsạ kaci ka vunu.' Wata, 'Gbạ ikunesavu i'ya tsu panai vu yansai a Kafarnahum, yan i'ya dem pini na a ilyuci i vunu.' 24 Mayun ɗa n tonuko ɗạ, matsumate mạ la ma a wushuki n eyi a ilyuci i ne wa.

25 "Shegai mayun n tonuko ɗạ, a'ayin a Iliya, nrạnạ n ɗa pini ushani a Isara'ila. A'ayin a ɗa a shamkpai mini ma zuba hal ayen a tatsu n uwoto u teli, a'ayin a ɗa kambulu ka pige ka kimbại gbạ uyamba vi. 26 Gbạ n nala, a suku Iliya a asu ko uza a asuvu a le wa, she a asu u marạnạ ma mạri a Zarafatu a uyamba u Sida. ◊ 27 A'ayin a Elisha† matsumate, a yan tạ nkutu ushani a uyamba u Isara'ila. Uza wạ tani la uza ɗa a tạnạsại wa, she Na'aman† koshi, vuma u uyamba u Suriya." ◊

28 Ama ɗa a'ạri pini a kagata ka Kashilạ ki a panai upan, an a panai nala vi. 29 Aku a 'yạngại a wutukpạ yi a uroto u ilyuci. A banka yi a zuba u masasa ma mạri evu n ilyuci yi, kotsu a varangu yi a iyamba. 30 Shegai u wurai a mere ma le, u yain nwalu n ne.

Yesu wutukpại ityoni i cingi
(Matiyu 7:28-29; Marku 1:21-28)

31 Pini nala, Yesu banai a Kafarnahum, ilyuci i roku a uyamba u Galili, wạri le a uwenishike kain ka Ashibi. 32 A yain majiyan n uwenishike u ne, kpaci kadyanshi ka ne n ucira u ɗa kạri.

33 A kagata ka Kashilạ ki tani, uza u ityoni i cingi u ɗa pini. Aku u 'yạngạsại kalạgạtsu ka ne n ucira, u salai, 34 "Wayai! Ndya i birika vu n ạtsu, Yesu uza u Nazara? Tuwạ ɗa vu tuwại vu wuna tsu? N reve tạ uza ɗa vạri. Uza u uwulukpi u nala vi u ɗa u Kashilạ."

35 Aku Yesu ɓarana yi, u da, "Paɗa bini! Pecemgbene n eyi!" Aku ityoni i cingi yi i varangu yi a iyamba a mere ma le, i pecemgbenei n eyi. U yanka yi tani ukuna u cingi wa.

36 A yain majiyan gbạ le, a ka dansa utyoku u le, "Icun i kadyanshi i eni i'ya na vi? Ka na n ucira n tsupige, hal u tsu ɓarana ityoni i cingi, aku a wutạ?" 37 Ukuna u ne tani u tamburai ko nte wa a uyamba vi.

Yesu tạnạsại koku u Bituru
(Matiyu 8:14-17; Marku 1:29-34)

38 Aku Yesu ạsạkại kagata ka Kashilạ ki, u uwai a kuwa ku Bituru. Mma u uka u Bituru tani wạ tạ n usuɗugbi u ikyamba, aku a folo yi u tạnạsạ yi. 39 U shamgbai evu n kaci ka ne, u ɓaranai maɓạlạ mi, aku ma ạsạkạ yi. Kute-kute, u 'yạngại u gitạ le uyanka manyan.

40 An kaara ka rukpại, gbạ aza ɗa a'ạri n aza a mɓạlạ icun kau-kau, a tuwusukạ le a asu u ne. Aku u taɗangusuku le akere a a'aci a le, u tạnạsạ le. 41 Ityoni i cingi kpam i wutại a asu u ama ushani, a'ạri iyoroli n a dansi, "Avu Maku ma Kashilạ ma!"

Shegai u ɓarana le, u ɓishinka le kadyanshi, kpaci a reve tạ eyi Kirisiti Kawauwi ɗa.

Yesu yain kuɓari a Galili
(Marku 1:35-39)

42 An kain ka wansai, Yesu wutại u banai a asu u ɗa bawu uza wạri pini. Aku kakumạ ka ama kạri yi uzama, a banai a asu u ɗa wạri. Uciga u le u ɗa a shamkpa yi, kotsu u

◊ **4:19** Isha. 61:1-2. ◊ **4:26** 1 Ngo. 17:1-16. ◊ **4:27** 2 Ngo. 5:1-14.

ạsạkạ le wa. 43 Shegai u tonuko le, “U kạnạ tạ n yain kadyanshi ka tsugono tsu Kashilạ a ilyuci i'ya i buwai, kpaci adama a nala a ɗa a suku mu.” 44 Aku u lyai kapala n u yanyi kuɓari a agata a Kashilạ a uyamba u Yahuda.†

5

Yesu isại atoni a kagitạ
(Matiyu 4:18-22; Marku 1:16-20)

1 Kain ka te, Yesu wạri kushani a ikengi i Kushivạ ku Galili,* kakumạ ka ama ka gbaɓaryangu yi, a'ạri upana kadyanshi ka Kashilạ. 2 U wenei a'atsu a re a ɗa akạni a adan a ạsạkại ikengi i kushivạ yi. A'ạri uɓacangusu ibilili i le. 3 Aku u ba u uwai a asuvu a kpatsu ku Simo. An u uwai a asuvu, u tonukoi Simo jebe u vingạ kpatsu ki kenu u ạsạkạ ikengi i kushivạ yi. Aku u dusuki u kạnại uwenishike ama, eyi pini a asuvu a kpatsu ki.

4 An u kotsoi kadyanshi, u tonukoi Simo, “Uka kpatsu ki a asu u ɗa wạri n kaɗạkạ, kotsu i vutạlạ ibilili i ɗe i kạnạ adan.”

5 Simo wushunku yi, “Uzakuwa, nte kain ka wansa tsu pini na tsạri uyan manyan, kpam ko i te tsu kạnạ wa. Shegai an u wokoi vu danai nala, ma vutạlạ tạ ibilili yi.”

6 An a yain nala, a kạnại adan ushani, hal ibilili i le i kạnại ukiɗạsa. 7 Adama a nala, a isại atoku a le a ɗa a'ạri a kpatsu ku ire ki a tuwạ a ɓạngạ le. A tuwại a shaɗangusi a'atsu yi a re gbạ n adan, hal a'atsu yi a yain yavu a ka shumbugu.

8 Pini nala, an Simo uza ɗa a ka isạ Bituru wenei nala, u kuɗạngi a kapala ka Yesu, u danai, “Asheku, bạtsạ pini dan nạ mpa, kpaci mpa uza u unyushi u cingi u ɗa.” 9 Ili i'ya i zuwai tani, eyi n atoku a ne a yan tạ majiyan, an a kạnại adan nala. 10 Nala tani kpam dem Yakubu n Yahaya, mmuku n Zabidi, atoku a manyan a Simo.

Yesu tonukoi Simo, “Pana uwonvo wa. Ili i'ya i bidyai gogo-na naha ubana a kapala, ma gonuko vu tạ uza ɗa wa tukuso ama.” 11 A wutukpại a'atsu a le a kagiɗa, aku a ạsạkại gbạ ili i'ya a'ạri n i'ya, a tono yi.

Yesu tạnạsại makutu
(Matiyu 8:1-4; Marku 1:40-45)

12 Kain ka te, Yesu wạri a ilyuci i roku a uyamba u nala vi, aku vuma roku, uza u mɓạlạ n tsukutu, u tuwại ara ne. An u wenei Yesu, u kuɗạngi a kapala ka ne, u folo yi u da, “Asheku, vu wushuku baci, vạ tạ n ucira u ɗa va tạnạsạ mu.”

13 Yesu bạrạkpại kukere, u sawa yi, u da, “N wushuku tạ, tạnạ.” Kute-kute, tsukutu tsi tsu ạsạkạ yi.

14 U ronoi vuma vi atsuvu, u da, “Kotsu vu tonuko uza wa, shegai wala vu ba vu wenike kaci ka vunu a asu u kaɗarạkpi. Kpam vu nạkạ kune tyoku ɗa Musa danai a yain, adama a ɗa vu tạnại, tsạrạ ama a reve n u ɗa.” ◊

15 Shegai gbạ n nala, kadyanshi ka Yesu kạri a utambura, hal kakumạ ka ama ushani ka tuwusại ka panạka yi, tsạrạ a tạnạsạ mɓạlạ n le. 16 Shegai u tsu bana tạ a asu u ɗa bawu ama a'ạri, n u yanyi kavasu.

Yesu tạnạsại kawunu
(Matiyu 9:1-8; Marku 2:1-12)

17 Kain ka te, an Yesu wạri a uwenishike, Afarishi n awenishiki a Mele a roku a'ạ tạ pini ndishi. Aza ɗa a wutại gbạ a ilyuci i uyamba u Galili n aza a Yahuda n Urishelima. Kpam ucira u Magono ma Zuba u utạnạsạ u mɓạlạ wạ tạ n eyi. 18 Ama roku a tuwại n kawunu, a canga yi a kajiba. A ka ciga a uka yi a kunu, tsạrạ a zuwa yi a kapala ka Yesu. 19 An a kpạɗại utsạrạ ure u ɗa a ka uka yi, adama a kakumạ ka ama, a yuwại a zuba u

† **4:44** Akorongi a cau a roku aza ɗa a purại a tagarạda u Luka a korongu tạ “Galili.” * **5:1** N Tsiheline, a korongu tạ “Kushivạ ku Janisara” a tsu isạ tạ dem ka “Kushivạ ku Galili.” ◊ **5:14** Aɗkp. 14:1-32.

kukpa̱. A ɗapai kukpa̱ ki, aku a zurala̱kpai vuma vi a mere ma kakuma̱ ki, pini a kapala ka Yesu.
20 An Yesu wenei upityanangu u le, u da, “Uza u va̱, a cimbusuka̱ vu ɗe unyushi u cingi u vunu.”
21 Aku awenishiki a Mele n Afarishi yi a gita̱i uyawunsa a atakasuvu a le, “Ucun u vuma u eni u ɗa na n uyansa̱ka Kashila̱ kadyanshi ka cingi naha? Ya wa fuɗa u cimbusa̱ unyushi u cingi? She Kashila̱ koshi.”
22 Shegai an Yesu revei tyoku ɗa a ka yawunsa, u wece le, “Ndya i zuwai ya yawunsa naha a atakasuvu a ɗe? 23 Ndya i lai shana u ɗa a ka dana, ‘A cimbusa̱ ɗe unyushi u cingi u vunu,’ ko, ‘I'Ya̱nga̱ vu wala’? 24 Kondoi na, kotsu i reve an mpa Maku ma Vuma ma̱ri n ucira u ɗa ma cimbusa̱ unyushi u cingi a likimba.” U tonukoi kawunu ki, “N tonuko vu, i'ya̱nga̱ vu bidya kajiba ka vunu vu wala a kuwa.” 25 Kute-kute a kapala ka le, u i'ya̱nga̱i u bidyai kajiba ka ne. U lazai a kuwa n u cikpali Kashila̱. 26 A yain majiyan cika, gba̱ kakuma̱ ki ka rongoi ucikpala̱sa Kashila̱, uwonvo kpam u ka̱na̱ le, a danai, “Ara tsu wene ta̱ ukuna u savu.”

U'isa̱ u Levi
(Matiyu 9:9-13; Marku 2:13-17)

27 An nala u wurai, aku Yesu wuta̱i. Pini nala, u wenei kawushi ka utafa ka roku uza u kala Levi. U cina yi ndishi a kakinda ka uwusha u utafa ka ne. Aku u tonuko yi, “Tono mu.” 28 U a̱sa̱ka̱i ko ndya wa, u i'ya̱nga̱i u tono yi.
29 Levi foɓusuko yi abiki a pige a kuwa ku ne. Kpam awushi a utafa a roku a ɗa dem pini ushani n ama roku a ka lya kaɓolo n ele. 30 Aku Afarishi n awenishiki a Mele a ka yanka atoni a ne tsali, a danai, “Ndya i zuwai ya lya kaɓolo n awushi a utafa n aza a unyushi u cingi?”
31 Yesu wushunku le, “Aza ɗa a'a̱ri n alafiya a ka ciga uza u aguma̱ wa, she aza a mɓala̱.
32 N tuwa̱ adama a ɗa ma isa̱ aza a maci wa, shegai adama a aza a unyushi u cingi, tsara̱ a kpatala.”

Keci a kaci ka kakuli
(Matiyu 9:14-17; Marku 2:18-22)

33 A tonukoi Yesu, “Atoni a Yahaya a tsu yansa ta̱ kakuli n kavasu, nala dem atoni a Afarishi, shegai ndya i zuwai atoni a vunu a ka lya n a soyi?”
34 U wece le, “Amoci a asu u abiki a iyolo a tsu yan kakuli, a ka yan baci abiki kaɓolo n valisavu vi? 35 A'ayin a'a̱ ta̱ a utuwa̱ a ɗa a ka bidya valisavu vi a mere ma le, a'ayin a nala a ɗa a ka yan kakuli.”
36 U tonuko le kpam agisani a na yi, u danai, “Uza wa kara kakashi a kunya ku savu, aku u paɗara ka a kunya ku cau wa. U yan baci nala, wa nangasa ta̱ ku savu ki. Kpam kakashi ka savu ka a paɗarai a kunya ku cau ki ka rotso ka wa.
37 “Vuma wa tsungu mini ma cinwi ma savu a kadele ka ukpan ka cau wa. U yan baci nala, ma ta̱sa̱ ta̱ kadele ki ma wotsongu. Kadele ki tani ka namgba. 38 Shegai a tsungu mini ma cinwi ma savu a kadele ka ukpan ka savu. 39 Kpam uza wa̱ la wa so mini ma cinwi ma cau, aku u dana wa ciga ma savu wa. Kpaci wa dana ta̱, ‘Ma cau mi ma la ta̱ ma savu mi tsulobo.’ ”

6

Yesu ɗa Asheku a kain ka Ashibi
(Matiyu 12:1-8; Marku 2:23-28)

1 Kain ka te n kain ka Ashibi, Yesu wa wura ashina a ilya kaɓolo n atoni a ne, pini nala, atoni yi a gita̱i ukoɗuso aratu a ilya n a yuruwi n a takumi. 2 Afarishi a roku a danai, “Ndya i zuwai ya yan ili i'ya i nangasai mele ma Ashibi?”

3 Yesu wushunku le, “Eɗa̱ kotsu i yan ka̱neshi u ili i'ya Dawuda yain, a'ayin a ɗa u panai
kambulu, eyi n aje a nwalu a ne wa? 4 An u uwai a Kuwa ku Kashila̱, u bidyai iburodi i
uwulukpi u takumai. Ili i'ya aɗara̱kpi a ɗa koshi a wushunki a takuma. Kpam u na̱ka̱i
aje nwalu n ne i roku.” ◊ 5 Pini nala, u tonuko le, “Maku ma Vuma ma Asheku a kain ka
Ashibi.”

Uza ɗa ili i soi kukere
(Matiyu 12:9-14; Marku 3:1-6)

6 Kain ka Ashibi ka roku, Yesu uwai a kagata ka Kashila̱ wa̱ri a uwenishike. Pini a
asuvu yi, uza roku u ɗa pini uza ɗa ili i soi kukere ku ulyaki ku ne. 7 Aku awenishiki a
Mele n Afarishi a ka putsa̱ yi ko wa ta̱na̱sa̱ yi n kain ka Ashibi ki, kotsu a tsa̱ra̱ unyushi u
ɗa a ka ba a sapula yi. 8 Eyi tani u revei uyawunsa u le, aku u tonukoi vuma vi, “'Ya̱nga̱
vu shamgba a mere.” Aku u 'ya̱nga̱i u shamgbai.
9 U tonuko le, “Ma wece ɗa̱, ndya i'a̱ri dere kain ka Ashibi? A yain ili i shinga, ko a yain
i cingi? A wauwa uma, ko a wuna u ɗa?”
10 Aku u lingana le gba̱ le, u tonukoi vuma vi, “Ba̱ra̱kpa̱ kukere ku vunu.” U ba̱ra̱kpa̱i
kukere ki, aku ku ta̱na̱i. 11 A panai upan cika, a gita̱i usheshe tyoku ɗa a ka yan n Yesu.

Yesu ɗanga̱sai atoni kupa n ama a re
(Matiyu 10:1-4; Marku 3:13-19)

12 A'ayin a nala yi, Yesu wuta̱i u yuwa̱i masasa tsa̱ra̱ u yain kavasu. U rongoi uyan
kavasu ubana a asu u Kashila̱ hal kain ka wansai. 13 An kain ka wansai, u isa̱i atoni a
ne, aku u ɗanga̱sai kupa n ama a re a asuvu a le, u isa̱ le asuki. 14 Alya Simo (uza ɗa u
isa̱i Bituru) n utoku u ne Andurawu n Yakubu, n Yahaya, n Filibu, n Batalamawu. 15 U
ɗanga̱sa ta̱ dem Matiyu, n Toma n Yakubu maku ma Halfa, n Simo uza ɗa a ka isa̱ Ziloti.
16 U ɗanga̱sai kpam Yahuza maku ma Yakubu, n Yahuza Isikariyoti uza ɗa u tuwa̱i u neke
yi.

Yesu yanka ta̱ ama ushani manyan
(Matiyu 4:23-25)

17 Aku u gida̱la̱i kaɓolo n ele, u shamgbai a asu u ɗa wa̱ri kateshe. Kakuma̱ ka atoni a
ne, n kakuma̱ ka ama ushani a tuwa̱i a pana̱ka yi, tsa̱ra̱ a ta̱na̱sa̱ le. A wutusa̱i a uyamba
u Yahuda n Urishelima, n aza ɗa a'a̱ri a Taya n Sida u una̱ u kushiva̱. 18 N aza ɗa ityoni
i cingi ya yan mavura dem, a ta̱na̱sa̱ le. 19 Gba̱ ama yi a ka ciga a sawusa yi, kpaci ucira
wa wutusa̱ ta̱ a asuvu a ne, u ta̱na̱sa̱ le gba̱ le.

Una̱ u shinga n u cingi
(Matiyu 5:1-12)

20 Aku Yesu gaɗigbai kaci ka ne, u weɓelei atoni a ne, u danai: “Eɗa̱ aza a una̱ u shinga
a ɗa, eɗa̱ aza a unambi, kpaci tsugono tsu Kashila̱ tsu ɗe tsa. 21 Eɗa̱ aza a una̱ u shinga
a ɗa, eɗa̱ aza ɗa ya yan kambulu gogo-na, kpaci a ka cuwa̱ta̱ngu ɗa̱ ta̱. Eɗa̱ aza a una̱ u
shinga a ɗa, eɗa̱ aza ɗa ya sa̱ gogo-na, kpaci ya dosuso ta̱. 22 Eɗa̱ aza a una̱ u shinga ɗa,
a'ayin a ɗa ama a 'yuwan ɗa̱, a wutukpa̱ ɗa̱ a asuvu a le, a wisha ɗa̱, a panai icaɗi i ɗe
adama a va̱ Maku ma Vuma.
23 “Pelei a kain ki, i raɗugusu n maza̱nga̱, kpaci katsupi ka malen ma manyan ma ɗe
ka̱ ta̱ ushani a zuba. Nala dem akaya a le a yankai ntsumate.
24 “Shegai ter ɗe eɗa̱ aza a utsa̱ri, kpaci i wusha ɗe upana u kayanyan u ɗe. 25 Ter ɗe,
eɗa̱ aza ɗa i'a̱ri n ucuwi gogo-na, kpaci ya tuwa̱ ta̱ i yain kambulu. Ter ɗe, eɗa̱ aza ɗa ya
dosuso gogo-na, kpaci ya namgba ta̱ katsuma̱, kpam i sa̱i. 26 Ter ɗe, eɗa̱ aza ɗa ama a ka
cikpala̱sa, kpaci nala dem akaya a le a cikpala̱sai ntsumate n kaɓan.”

◊ **6:4** 1 Sam. 21:6.

Ciga atokulalu a vunu
(Matiyu 5:38-48; Matiyu 7:12)

27 Yesu doki u danai, “Shegai n tonuko ɗa̱, eɗa̱ aza ɗa ya pana̱ka mu, i cigi atokulalu a
ɗe, i yanka aza ɗa a 'yuwan ɗa̱ ukuna u shinga. 28 I zuwuka aza ɗa a ka wishisa ɗa̱ una̱ u
shinga. Aza ɗa a ka kovo ɗa̱ kpam i yanka le kavasu. 29 Uza ɗa u ɓasa vu a kagbaguzu ka
te, kpatala̱ka yi ka ire ki. Uza ɗa u wusa vu kunya, kotsu vu ɓishinka yi matogo ma vunu
wa. 30 Gba̱ uza ɗa baci u folo vu ili, vu na̱ka̱ yi. Uza ɗa baci kpam u wusa vu ucanga,
kotsu vu boli i'ya wa. 31 Yankai ama tyoku ɗa ya ciga a yanka ɗa̱.
32 “Aza ɗa a ka ciga ɗa̱ alya baci ya ciga koshi, katsupi ka malen ma manyan ka eni ka
ya tsa̱ra̱? Ko aza a unyushi u cingi dem a ka ciga ta̱ aza ɗa a ka ciga le. 33 Aza ɗa baci a ka
yansa̱ka ɗa̱ ukuna u shinga a ɗa baci ya yanka ukuna u shinga koshi, katsupi ka malen
ma manyan ka eni ka i'a̱ri n ka? Ko aza a unyushi u cingi dem nala a ka yansa. 34 Kpam
aza ɗa baci i wenei a ka tuwa̱ a tsupa ɗa̱ a ɗa baci ya na̱ka̱ akopi, katsupi ka malen ma
manyan ka eni ka i'a̱ri n ka? Ko aza a unyushi u cingi dem, a tsu na̱ka̱ ta̱ aza a unyushi
u cingi akopi, tsa̱ra̱ a tsupa le dere. 35 Shegai i cigi atokulalu a ɗe, i yanka le ukuna u
shinga. Na̱ka̱i akopi, kotsu i zuwa a'eshi a tsupa ɗa̱ wa. Katsupi ka malen ma manyan
ma ɗe kpam ka yan ta̱ ushani. Ya woko ta̱ kpam mmuku n Kashila̱ ka Zuba, kpaci eyi
uza u ukuna u shinga u ɗa a asu u aza ɗa bawu a tsu cikpa n aza a cingi. 36 I woko aza a
asuvayali, tyoku ɗa Tata u ɗe wa̱ri uza u asuvayali.”

Kotsu i taɗanku ko uza u unyushi wa
(Matiyu 7:1-5)

37 Yesu doki u danai, “Kotsu i taɗanku uza unyushi wa, adama a ɗa a ka taɗanku ɗa̱
dem. I kiɗaga uza ugana wa, adama a ɗa a ka kiɗaga ɗa̱ dem. I cimbusa̱ unyushi u ɗa
a yanka ɗa̱, kotsu a cimbusuka̱ ɗa̱ dem. 38 Na̱ka̱i, kotsu a na̱ka̱ ɗa̱ dem: kakundatsu
ka shinga ka a shaɗangi, a sovonoi, a colukpoi hal ka wotsongusu. Aku a tsunku ɗa̱ a
matogo. Kakundatsu ka i kundunki ka a ka kundunku ɗa̱.”
39 U yanka le agisani a roku u danai, “Karumba̱ ka fuɗa ka rono utoku u ne karumba̱?
Ama a re a le gba̱ she a rukpa̱ a kaɗa̱ka̱ wa? 40 Karotsongishi ka tsu la kawenishiki ka ne
wa. Shegai uza ɗa baci a wenishikei mai, she u woko tyoku u kawenishiki ka ne.
41 “Ndya i zuwai va wundya macuku ma kenukulu ma ma̱ri a keshi ka utoku u vunu,
aku vu kpa̱ɗa̱i ukirana n kagbukulu ka ka̱ri a keshi ka vunu? 42 Niɗa va fuɗa vu tonuko
utoku vunu, ‘Utoku u va̱, a̱sa̱ka̱ n takpa vu macuku ma ma̱ri a keshi ka vunu,’ avu tani
vu wene kagbukulu ka ka̱ri a keshi ka vunu wa? Avu uza maci u kaɓan, gita̱ ve vu takpa
kagbukulu ka ka̱ri a keshi ka vunu, aku vu wene mai tyoku ɗa va takpa macuku ma ma̱ri
a keshi ka utoku u vunu.”

Maɗanga n ilimaci i ne
(Matiyu 7:16-20; Matiyu 12:33-35)

43 Yesu doki u danai, “Maɗanga ma shinga ma̱ la ma ma matsa ilimaci i cingi wa,
maɗanga ma cingi ma̱ tani la ma ma matsa ilimaci i shinga wa. 44 Kpaci maɗanga dem,
a ilimaci i ne i'ya a tsu reve ma. A tsu ta ilimaci i kapopi a kawana wa, ko kpam cinwi a
kaworo wa. 45 Vuma u maci u tsu wutukpa̱ ta̱ ili i'ya i'a̱ri i shinga a katakasuvu ka shinga
ka ne. Vuma u cingi tani a asuvu a katakasuvu ka ne ka u tsu wutukpa̱ ili i cingi. Kpaci
ili i ushani i'ya i'a̱ri a katakasuvu ka vuma, i'ya u tsu dansa.”

Amai a a'uwa ama a re
(Matiyu 7:24-27)

46 Yesu doki u danai, “Adama a iyen a ɗa ya isa̱ mu ‘Asheku, Asheku,’ kpam ya yan tani
ili i'ya n tonuko ɗa̱ i yain wa? 47 Gba̱ uza ɗa baci u tuwa̱i ara va̱, wa pana̱ka mu, aku wa
tono udani u va̱, ma wenike ɗa̱ ta̱ ucun u ne. 48 Wa̱ ta̱ tyoku u uza ɗa wa ma kuwa, u
ga̱va̱i lyungu-lyungu, aku u zuwai cuku tsi a katali ka upeti. An aga̱ta̱ a wayai, mini ma

agạtạ ma lapai ubana a kuwa ki. Shegai ma gbạɗạ ka wa, kpaci a ma tạ ka mai. 49 Shegai uza ɗa u panai kadyanshi ka vạ u 'yuwain ka uyanka manyan, wạ tạ tyoku u uza ɗa u mai kuwa a kayala, bawu u zuwai cuku tsu maci. A'ayin a ɗa mini ma agạtạ ma lapai ka, kute-kute aku ku rukpại ku yuruwai yukuyuku."

7

Upityanangu u katigi
(Matiyu 8:5-13)

1 An Yesu kotsoi udansa ukuna u ɗa wa ciga u dana a kapala ka ama ki, u uwai a Kafarnahum. 2 A ilyuci yi, katigi ka aza a Roma ka roku ka pini, uza ɗa kagbashi ka ne kạri a unạ u ukpạ, kpam wa ciga yi wa wa. 3 An u panai ukuna u Yesu, u sukunku yi nkoshi n Yahuda n roku, wa folo yi u tuwạ u tạnạsạkạ yi kagbashi ka ne. 4 A'ayin a ɗa a rawai ara ne, a folo yi cika, a da, "Vuma u na u rawa tạ vu yanka yi ili i na yi. 5 Kpaci wa ciga tạ ukuna u tsunu, hal u maka tsu kagata ka Kashilạ." 6 An u panai nala, u lazai kaɓolo n ele.

Shegai an a yain evu n kuwa ki, aku katigi ki ka suki aje a ne a ba a tonuko yi, "Asheku, dambula kaci ka vunu vu tuwạ a kuwa ku vạ wa. Kpaci n rawa va uwa a kuwa ku vạ wa. 7 Nala kpam n wenei n rạtsa n tuwạ a asu u ɗa vạri wa. Shegai dana ukuna koshi, kagbashi ka vạ ka tạnạ tạ. 8 N reve tạ nala kpaci mpa vuma ɗa wạri a kere ka ucira ka, kpam mạ tạ n asoje a kere ka vạ. N tsu tonuko tạ uza u na, 'Wala,' aku tani u wala. N tonuko uza u niɗe, 'Tuwạ,' aku tani u tuwạ. N tonuko kagbashi ka vạ, 'Yan naha,' aku tani u yain."

9 An Yesu panai nala, u yain majiyan a kaci ka ne. Aku u yirạlạkpại u kondoi kakumạ ka ama ka ka tono yi vi, aku u tonuko le, "Mayun n tonuko ɗạ, ko a asuvu a Isara'ila n wene ucun u upityanangu u pige naha wa." 10 An aza ɗa a suki vi a gonoi a kuwa, a cinai kagbashi ki ka tạnạ ɗe.

Yesu 'yạngạsại maku ma marạnạ

11 An a tsạrại a ɓạrạkpại kenu, u banai a ilyuci i roku i'ya a ka isạ Nayim. Aku atoni a ne n kakumạ ka ama ka banai kaɓolo n eyi. 12 An u yain evu n utsutsu u ilyuci vi, u wenei a cangai kalobo ka roku kakushe, aya tani utyoku u ne a asu u mma u ne. Mma u ne kpam marạnạ ma. Ama a ilyuci yi ushani a'ạ tạ kaɓolo n marạnạ mi. 13 An Asheku a wene yi, asuvayali a kạnạ yi, u tonuko yi, "Sạ wa."

14 Aku u raɓai u sawai ili i'ya a cankai kakushe ki, aku aza ɗa a cangai i'ya vi a shamgbai a asu u te. Aku u danai, "Kalobo, n da vu 'yạngạ." 15 Kakushe ki ka 'yạngại ka dusuki ka kạnại kadyanshi. Aku Yesu nạkạ yi mma u ne.

16 Gbạ le a panai uwonvo, aku a cikpalai Kashilạ a ka dansa, "Matsumate ma pige ma wutạ ɗe a asuvu a tsunu. Kpam Kashilạ ka tuwạ ɗe ka ɓạngạ ama a ne." 17 Ama a rongoi kadyanshi ka ili i'ya Yesu yain na vi gbạ uyamba u Yahuda n iyamba i'ya i kyawain u ɗa.

Yesu n Yahaya Kalyuɓugi
(Matiyu 11:2-19)

18 A'ạri pini, atoni a Yahaya a tonuko yi gbạ ukuna u Yesu. 19 Aku Yahaya isại atoni a ne ama a re, u suku le a asu u Asheku, a wece yi, "Aɗa uza ɗa wa tuwạ vi, ko tsu vana uza roku?"

20 An ama yi a tuwại ara Yesu, a tonuko yi, "Yahaya Kalyuɓugi ɗa u suku tsu ara vunu, u da, 'Aɗa va tuwạ vi, ko tsu vana uza roku?' "

21 A'ayin a nala yi tani, Yesu tạnạsạ tạ ama ushani aza a mɓạlạ icun kau-kau n aza a ityoni i cingi. Kpam arumbạ ushani a wene tạ asu. 22 Yesu wushunku le, "Walai i ba i tonuko Yahaya ili i'ya i wenei, n i'ya i panai. Arumbạ a wene tạ asu, awunu a wala tạ, nkutu n tạnạ tạ, agulani a pana tạ, akushe a 'yạngạ tạ n uma. A yanka tạ aza a unambi

kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga. 23 I tonuko yi kpam, ‘Uza ɗa baci bawu u tạɗạtsại adama
a vạ, uza u unạ u shinga u ɗa.’ ”
24 An atsumate a Yahaya yi a lazai, Yesu kạnại uyanka ama kadyanshi ka Yahaya, “An
i banai a kakamba ki, ndya ya ciga i wene? Asomini a ɗa uwule u tsu purusạ a asu u ɗa
baci dem u lapanai, ko iyen? 25 Ko vuma ɗa u ukai aminya a ikebe, aya ya ciga i wene?
A'a. A a'eɓile a ngono a ɗa aza ɗa a ka ukusa aminya a shinga, n a pani kayanyan a'ạri,
shegai a kakamba wa. 26 Matsumate ma ya bolo uwene? Eye, kpam u la tạ matsumate.
27 Yahaya ɗa gai Tagarạda u Kashilạ wa dansạka vi, an a danai, ‘Ma suku tạ katsumate
ka vạ a kapala ka vunu, uza ɗa wa lapuluka vu ure.’ ◊ 28 N tonuko ɗạ gbạ a asuvu a ama
ɗa aka a matsai, uza wạ la u la yi wa. Shegai gbạ n nala, uza u kenukulu gbạ a asuvu a
tsugono tsu Kashilạ u la yi tạ.”
29 (An ama, hal gbạm n awushi a utafa a ɗa a'ạri pini a panai nala, a wushuki an
uyan u ukuna u Kashilạ u ɗa ili i maci. An u wokoi a wushuki Yahaya lyuɓugusu le.
30 Shegai Afarishi n arevi a Mele a 'yuwain ili i'ya Kashilạ ka ciga le n i'ya; an a 'yuwain
u lyuɓugusu le.)
31 Yesu danai, “N iyen i'ya ma rạtsanạka ama a gogo-na? Ndya wạ a rotsoi? 32 Icun
yi mmuku n ɗa mạri a kuden ndishi, n a ikạmgbạni ɗa a'ạri. N a dani, ‘Tsu fulạkạ ɗạ tạ
ugbali u mazạngạ, shegai i 'yuwain kuje. Tsu shipai ushipa u ukpạ, shegai i sạ wa.’
33 “Kpaci Yahaya Kalyuɓugi tuwại u laɓa ulya ilikulya wa, u so tani mini ma cinwi wa,
aku i danai, ‘Wạ tạ n ityoni i cingi.’ 34 An mpa Maku ma Vuma† ma lya nạ n soyi, aku i
danai, ‘Kalyai ka n kasoi, kpam kaje ka aza a uwusha utafa n aza a unyushi u cingi ka.’
35 Shegai ama a ka wene tạ tyoku ɗa ugboji u Kashilạ wạri mai a asu u aza ɗa a ka tono
yi.”

Yesu a kuwa ku Simo Kafarishi

36 Kafarishi ka roku uza u kala Simo, u libanai Yesu ulya ilikulya. Aku u banai a dusuki
ulya u ilikulya vi. 37 Uka roku, uza u unyushi a ilyuci yi, u panai a da aya pini ɗe wa lya
ilikulya a kuwa ku Kafarishi ki. Aku u tukoi majuju ma shinga ma a shaɗangi n manivi
ma magulạni ma ikebe cika. 38 U kuɗạngi a a'ene a Yesu wa sạ, aku u rekpishei a'ene yi
n meshi, u yansạsai ma n kenji ka ne. U rongoi a uwoɓuso a'ene yi, aku u tsunki a ɗa
manivi mi.
39 Pini nala, an Kafarishi ka ka libanai Yesu ulya u ilikulya vi u wenei nala, u danai a
katakasuvu ka ne, “A da baci vuma u na matsumate ma, wạri wa reve tạ ko ucun u uka
u eni u ɗa wa sawusa yi vi; kpaci uza u unyushi u cingi u ɗa.”
40 Yesu wushunku yi, “Simo, mạ tạ n ili i'ya ma tonuko vu.”
U wushuki, “Kawenishiki, tonuko mu.”
41 Yesu danai, “Vuma roku u ɗa u kopuki ama roku ama a re ikebe, uza u te ikebe i'ya
uza wa yan manyan ma uwoto* kamanga, uza u te tani amangarenkupa. 42 Ama a re a
le gbạ a tsạrạ ikebe i utsupuka wa. Adama a nala u tonuko le a ạsạnsạ n i'ya. Asuvu a le
ya wa laka uciga vuma vi?”
43 U wushuki, “A uwene u vạ, uza ɗa kutan ku ne ku lai ushani.”
Yesu danai, “Vu wushuku tạ mai.”
44 U yirạlạkpại a asu u uka vi, aku u tonukoi Simo, “Vu wene ili i'ya uka u na vi wa
yanka mu? An n uwai a kuwa ku vunu, vu ne mu mini ma ma ɓacangusu a'ene a vạ
wa, shegai eyi ɓacangusu mu a ɗa ɗe n meshi ma ne. U yansạsai a ɗa kpam n kenji ka
ne. 45 Vu ryabusa mu n uwambatsa wa, shegai uka u na an n uwai a kuwa ku vunu, u
ạsạkạ uwoɓuso a'ene a vạ wa. 46 Vu tsunku kaci ka vạ manivi wa, shegai eyi tani manivi
ma magulạni ma u tsunki a'ene a vạ. 47 Adama a nala, n tonuko vu, a cimbusukạ yi ɗe

◊ **7:27** Mal. 3:1. * **7:41** Akorongi a cau a cau a kagitạ a korongu tạ “ikebe i azurufa 500.” Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ.

unyushi u cingi u ushani u ne, kpaci u wenike tạ uciga u pige. Uza ɗa baci a cimbusukại kenu, uciga u kenu u ɗa u wenikei."
48 Aku Yesu tonukoi uka vi, "A cimbusukạ vu ɗe unyushi u cingi u vunu."
49 Aza ɗa a'ạri pini a asu u ulya ilikulya kaɓolo n eyi vi, a gitại udansa a atakasuvu a le, "Ucun u vuma u eni u ɗa naha, hal wa cimbusukạ uza unyushi u cingi?"
50 U tonukoi uka vi, "Upityanangu u vunu, u wauwa vu ɗe. Wala ili i vunu."

8

Aka a roku a ɗa a tonoi Yesu
1 A ɓạrạkpạ wa, Yesu kyawunsai ilyuci n une n u yanyi kuɓari. Wa yan kadyanshi ka tsugono tsu Kashilạ. Kupanamere† vi a'ạ tạ kaɓolo n eyi, 2 n aka a roku aza ɗa a pecei n ityoni i cingi nạ mɓạlạ n le kpam. Asuvu a le alya Meri, uza ɗa a ka isạ Magadaliya, uza ɗa a wutukpại ityoni i cingi i shindere a asuvu a ne. 3 Yuwana uka u Kuza (uza ɗa wạri kaɓạngi ka Hiridu), n Suzana dem a tono yi tạ, kaɓolo pini n aka a roku ushani. Gbạ aka a na yi a ɓạngạ le tạ n ili i kukere i le.

Agisani a uza ɗa u wacangusi icun
(Matiyu 13:1-9; Marku 4:1-9)
4 An kakumạ ka ama ka ɓolongi, ama a'ạri u tuwusạ ara Yesu ilyuci ilyuci. Aku u tonuko le agisani, 5 "Kacimbi ka ka banai uce. A'ayin a ɗa wạri a wacangusu icun yi, aku i roku i rukpusại a ure. A kpatsai i'ya, nnu kpam n kạɗạsại. 6 I roku kpam i rukpại a atali. An i wutại aku i ekpei, kpaci kutạnu kạ pini wa. 7 I roku kpam i rukpại a awana. An a gbonguroi kaɓolo, awana yi a sapusai i'ya. 8 I roku kpam i rukpại a iyamba i shinga, i gbonguroi, i yain mmuku amangatawun-amangatawun hal i lai tyoku ɗa a cei."
An u danai nala, aku u 'yạngạsại kalạgạtsu, u danai, "Gbạ uza ɗa wạri n atsuvu a upana, u pana."

Kalen ka agisani ki
(Matiyu 13:10-17; Marku 4:10-12)
9 Atoni a Yesu a wece yi kalen ka agisani ki. 10 Aku u danai, "Eɗạ a wushunku ɗạ tạ i reve ukuna u ɗa wạri a asuvu a tsugono tsu Kashilạ. Shegai aza ɗa a buwai, she n agisani. Kpaci tyoku ɗa wạri ukorongi, ◊ 'A uwene a ka wene tạ, shegai a ka reve ili i'ya a wenei vi wa; a upana kpam a ka pana tạ, shegai a ka reve ili i'ya a panai vi wa.'

Yesu wutukpại kalen ka agisani ki
(Matiyu 13:18-23; Marku 4:13-20)
11 "Kalen ka agisani ki ka na: icun yi ukuna u tsugono tsu Kashilạ u ɗa. 12 Icun i'ya i rukpại a ure, alya aza ɗa a panai ukuna u tsugono tsu Kashilạ vi. Aku Kalạpạnsi ka wusai u ɗa a atakasuvu a le, tsạrạ a pityanangu n Kashilạ a tsạrạ iwauwi wa. 13 I atali yi tani, alya aza ɗa a pana baci ukuna vi, aku a wushi u ɗa n ipeli, shegai a'ạ n alu wa. A ɓạrạkpạ n uwushuku wa, an a'ayin a ukondo a tuwại, aku a lazai a rukpại. 14 I'ya i rukpại a asuvu a awana tani, alya aza ɗa a panai ukuna u tsugono tsu Kashilạ vi. An a yain a'ayin kenu, aku kadambula ka likimba, n utsạri, n upana kayanyan ka likimba ka gbagbala le, hal a kpạɗại uyan ili i maci. 15 I'ya a cei a uyamba u shinga, alya ama a maci, aza ɗa a panai ukuna u tsugono tsu Kashilạ vi. A kạnại u ɗa gbam-gbam a atakasuvu a le, a kawunki n u ɗa pini, a gbonguroi, a nạkại mmuku."

Macikalu ukimbi n kabelu
(Marku 4:21-25)
16 Yesu doki u danai, "Uza wạ la wa sapa macikalu aku u kimbạ ma n kabelu wa, ko kpam u zuwa ma a kere ka ivamkpatsu wa. Shegai u zuwa ma a kashamkpatsu ka ne, adama a aza ɗa a ka uwa a wene katyashi. 17 I'ya baci dem i'ạri usokongi, a ka kpạɗạ i'ya

◊ **8:10** Isha. 6:9.

uwutukpa wa. Ukuna wa kpam la u ɗa wa kpaɗa u wuta a kateshe wa. 18 Kiranai n i'ya ya pana. Uza ɗa wari n ili, aya a tsu doku. Uza ɗa bawu wari n ili, maku ma ili ma wa wundya wari n ma vi, a ka wusa yi ta i'ya."

Mma n a'angu Yesu
(Matiyu 12:46-50; Marku 3:31-35)

19 Mma n a'angu Yesu a tuwai a asu u ne, shegai a fuɗa a rawa a asu u ne wa, adama a kakuma. 20 Aku a tonuko yi, "Mma u vunu n a'angu a vunu alya ɗe kushani a uwotsu, a ka ciga a wene vu."

21 U wushunku le, "Aza ɗa a tsu pana kadyanshi ka Kashila a kirana n ka, alya mma u va n a'angu a va."

Yesu yakunki aɓali
(Matiyu 8:23-27; Marku 4:35-41)

22 Kain ka te, Yesu uwai a kpatsu n atoni a ne. U tonuko le, "Tsu pasamgbanai upashi u niɗe." Aku a uwai a kpatsu ki a lazai. 23 A'ari a asuvu a nwalu, aku alavu a pura yi. Uwule n aɓali a 'yangai a kushiva ki. Kpatsu ku le ku gita ushaɗangu n mini, hal ka shumbugu.

24 A banai a ba a 'yangasa yi a danai, "Uzakuwa, uzakuwa, tsa shumbugu ɗe!"

U 'yangai, u ɓaranai uwule vi n aɓali yi. Aku a vaki, asu vi u wokoi shiriri. 25 Pini nala, u wece le, "Nte upityanangu u ɗe?"

A panai uwonvo a yain majiyan, aku a dansai utyoku u le, "Ya kumbu na vi, hal u tsu ɓarana uwule n aɓali, hal a panaka yi?"

Yesu tanasai uza u ityoni i cingi
(Matiyu 8:28-34; Marku 5:1-20)

26 Pini nala, Yesu n atoni a ne a rawai a uyamba u Garasa u ɗa wari a upashi u Kushiva ku Galili. 27 N uwuta u Yesu a kpatsu ki, uza u ityoni i cingi u roku, uza u ilyuci vi, u tuwai u gawunsai n eyi. U ɓarakpa ta u uka aminya wa kpam u tsu dusuku a kuwa wa, shegai a asu u asaun. 28 An u wenei Yesu, u rukpai a kapala ka ne, aku u 'yangasai kalagatsu u danai, "Ndya i birika vu na mpa, Yesu Maku ma Kashila ka Zuba? Ma folo vu kotsu vu yan mu mavura wa." 29 Dana ɗa u danai nala, kpaci an a ka gawunsa vi, Yesu ɓarana ta ityoni i cingi yi i wuta a asuvu a vuma vi. I tsu varangusu yi ta a'ayin ushani. A tsu kana yi ta a sira n ikani n irim, aku u kiɗasa i'ya. Ityoni i cingi yi i zuwa yi u laza she a mete.

30 Yesu wece yi, "Ndya kala ka vunu?"

U danai, "Katam," kpaci ityoni i cingi i'a ta ushani a asuvu a ne. 31 Aku a rongo yi ufolo, kotsu u tonuko le a uwa a kaɗaka ka bawu kari n utyoku wa.

32 A asu vi tani, ushiga u pige u mburusunu u ɗa pini wa lina a kagalala ka masasa. Aku a folo yi u asaka le a uwa a asuvu a le, aku u asaka le tani a uwa. 33 Ityoni i cingi yi i wuta a asu u vuma vi, a uwai a ushiga u mburusunu vi. Ushiga vi tani u gidalai n ilyaɗi she a kushiva, a kuwai pini a mini mi.

34 An aliniki a mburusunu a wenei ili i'ya i gitai, a sumai a ba a dansai ukuna vi a ilyuci n une. 35 Ama ushani a tuwai a wene ukuna u ɗa u gitai. An a tuwai a asu u Yesu, aku a cinai uza ɗa ityoni i cingi i wutai ara ne vi ndishi a kapala ka ne. Uza vi u uka ta aminya, kpam n ugboji u ne. Aku a panai uwonvo. 36 Aza ɗa a wenei ukuna vi, a tonuko le tyoku ɗa a tanasai uza u ityoni i cingi vi. 37 Gba aza a uɓongu u uyamba u Garasa a foloi Yesu u asanka le a asu vi. Kpaci uwonvo u kana le ta cika.

An u uwai a kpatsu ki wa laza, 38 uza ɗa ityoni i cingi i wuta yi vi, u folo yi u asaka yi u toni yi. Shegai u tonuko yi u wala, u danai, 39 "Gono a kuwa, vu ba vu dana ukuna u pige u ɗa Kashila ka yanka vu." Aku u banai a asuvu a ilyuci u danai manyan ma pige ma Yesu yanka yi.

Utạnạsạ u makere ma Jayiru n uka u mpasa
(Matiyu 9:18-26; Marku 5:21-43)

40 An Yesu kpatalai u gonoi a upashi u kushivạ vi, ama ushani a ryabusa yi, kpaci aya a'ạri a uvana. 41 Aku vuma roku u rawai, uza u kala Jayiru, uzapige u kagata ka Kashilạ. U kuɗạngi a kapala ka ne, u folo yi u bana a kuwa ku ne, 42 adama a maku ma makere ma ne ma mạri a unạ u ukpạ. Aya utyoku u ne a asu u asheku a ne, wạ tạ n ayen evu n kupa n a re.

An Yesu wạri a nwalu, shegai kakumạ ka ama kạri yi a umạtsạ. 43 Aku uka roku, uza ɗa u yain ayen kupa n a re n maɓạlạ ma ulạlạ u mpasa. [U wunai gbạ i'ya wạri n i'ya a asu u agumạ.]* Shegai ko uza u fuɗa u tạnạsạ yi wa. 44 U raɓai a kucinạ ku ne, u sawai kaletsu ka kunya ku ne. Kute-kute, mpasa mi n ạsạkại ulạlạ.

45 Aku Yesu danai, "Ya sawa mu?"

An ama yi gbạ a nanai, Bituru danai, "Uzakuwa, kakumạ ka ama ka ka yain ushani ka geɓishe vu."

46 Shegai u danai, "A sawa mu tạ. Kpaci n pana tạ ucira u wutại a asuvu a vạ."

47 An uka vi u wenei wạri n tyoku ɗa wa kpawan wa, aku u raɓai evu, n u jeki ikyamba. U kuɗạngi a kapala ka ne, u danai a kapala ka ama gbạ ili i'ya i zuwai u sawa yi, n tyoku ɗa kpam u tạnại kute-kute. 48 Yesu tonuko yi, "Maku ma vạ, upityanangu u vunu u tạnạsạ vu ɗe, wala ili i vunu mai."

49 Eyi pini a kadyanshi, aku uza roku u wutại a kuwa ku uzapige u kagata ka Kashilạ ki, u rawai u danai, "Makere mi ma kuwạ ɗe, kotsu vu damgbarạsa kawenishiki ki kpam wa."

50 An Yesu panai nala, u wushunki Jayiru vi, "Kotsu vu pana uwonvo wa. Avu gai pityanangu, wa tạnạ tạ."

51 An u rawai a kuwa ki, u wushuku uza u uwa pini kaɓolo n eyi wa, she Bituru, n Yahaya, n Yakubu, n tata u maku mi nạ mma u ne. 52 Shegai gbạ a'ạri a kushen, hal n a lapi akamba adama a ukpạ u makere mi. Yesu danai, "Ạsạkại kushen, kuwạ ɗa u kuwại wa, alavu a ɗa yi."

53 Aku a ka dosuso yi idyoshi i magori, an a revei u kuwạ ɗe. 54 U kạnại kukere ku makere ki, u 'yạngạsại kalạgạtsu, u danai, "Makere, 'yạngạ." 55 Uma u ne u gonoi, kute-kute u 'yạngại. Aku u danai a ne yi ilikulya. 56 Tata u ne nạ mma u ne a yain majiyan. Shegai u ɓarana le, kotsu a tonuko uza ili i'ya i gitại wa.

9

Yesu suki Kupanamere vi
(Matiyu 10:5-15; Marku 6:7-13)

1 Kain ka te, Yesu isại Kupanamere vi, aku u nạkạ le gbạ ucira u ɗa a ka fuɗa a wutukpạ ityoni i cingi, a tạnạsạ kpam mɓạlạ icun kau-kau. 2 Aku u suku le a ba a yain kuɓari ku tsugono tsu Kashilạ, a tạnạsạ kpam aza a mɓạlạ. 3 U tonuko le kpam, "I bidya ili adama a nwalu n ɗe wa, ko kalangu, ko katsạn, ko ilikulya wa. Kpam i bidya ikebe ko ntogo n re wa. 4 Kuwa ka baci dem i uwai, rongoi pini she a'ayin a ɗa ya ạsạkạ ilyuci yi. 5 Ama yi a wusha ɗạ baci wa, a'ayin a ɗa baci ya wutạ a ilyuci yi i kạpạtsạ kabutạ ka a'ene a ɗe,* kotsu u woko iryoci i'ya i wutại uwule u le." 6 A 'yạngại a uwai a ilyuci i pige n une n a yanyi kuɓari n a tạnạsi ama ko nte wa.

Ukpạ u Yahaya Kalyuɓugi
(Matiyu 14:1-12; Marku 6:14-29)

---

* **8:43** Akorongi a cau ushani aza ɗa a purại a tagarạda u Luka a kalatsa tạ udani u "U wunai gbạ i'ya wạri n i'ya a asu u agumạ." * **9:5** Kạpạtsạ ɗa a kạpạtsại kabutạ ka a'ene a le, kotsu a wenike an a 'yuwain gbạ ili i asu yi, hal n kabutạ ki dem.

7 A'ayin a nala yi, Hiridu Antiba magono ma Galili u panai ukuna u ili i'ya a ka yansa,
u dambulai cika. Aza roku a danai Yahaya ɗa 'yaŋgai a ukpaŋ. 8 Aza roku a danai Iliya ɗa
gonoi. Aza roku a danai matsumate ma cau ma ma 'yaŋgai a ukpaŋ. 9 Hiridu danai, "N
kiɗa taŋ kaci ka Yahaya. Ya kumbu maŋri a upana ukuna u ne vi?" U zama yi uwene.

Yesu lyatangi ama azu a tawun
(Matiyu 14:13-21; Marku 6:30-44; Yahaya 6:1-14)

10 An asuki yi a gonoi, a tonukoi Yesu gbaŋ ili i'ya a yain. Aku u bidya le a lazai ubana a
ilyuci i roku i'ya a ka isaŋ Besaida. 11 Shegai an kakumaŋ ka ama ki ka revei a asu u ɗa wa
bana, a tono yi. U wusha le u yanka le kadyanshi ka tsugono tsu Kashilaŋ, u taŋnaŋsaŋi aza
a mɓaŋlaŋ.
12 An kaara ka ciga urukpaŋ, aku Kupanamere vi a tuwaŋi ara ne a danai, "Tutsuku
kakumaŋ ka ama ki a une n ashina a na, a zamuka kaci ka le ilikulya n asu u nvain, kpaci
a asu u ɗa tsaŋri vi uza waŋ pini wa."
13 U tonuko le, "Eɗaŋ naŋkaŋ le ili i'ya a ka lya."
Aku a wushuki, "Ili i'ya tsaŋri n i'ya i la iburodi i tawun n adan a re wa. Shegai tsa uwa
baci a ilyuci tsu tsilaŋka le ilikulya." 14 (Kpaci ama evu n azu a tawun a ɗa a'aŋri a asu vi
a'ali.)
U tonukoi atoni a ne yi, "Tonuko le a dusukusu aɓolo aɓolo, kaɓolo dem evu n ama
amangarenkupa." 15 A yain tani nala, a zuwai ama yi gbaŋ a dusukusi. 16 Pini nala, u
bidyai iburodi i tawun n adan a re yi, aku u gaɗigbai kaci ka ne a zuba, u cikpai Kashilaŋ.
Pini nala, u jibaŋmgbaŋnaŋsaŋi i'ya u naŋkaŋi atoni a ne a pecike kakumaŋ ka ama ki. 17 Gbaŋ le
a cuwusaŋi, aku a ciraŋngi abuwi a iburodi yi hal mbana kupa naŋ n re.

Kadyanshi ka Bituru a kaci ka Yesu
(Matiyu 16:13-19; Marku 8:27-29)

18 Kain ka te, an Yesu wa yan kavasu utyoku u ne, atoni a ne a'aŋri evu n eyi, aku u wece
le, "Ya ama a ka dansa maŋri?"
19 A wushuki, "Aza roku a danai avu Yahaya Kalyuɓugi ɗa, aza roku tani Iliya. Aza
roku a danai matsumate ma cau ma ma 'yaŋgai a ukpaŋ."
20 U wece le, "Eɗaŋ tani ya ya dansa maŋri?"
Aku Bituru wushuki, "Avu Kawauwi ka, uza ɗa Kashilaŋ ka suki." 21 U rono le atsuvu
kotsu a tonuko uza ukuna u na vi wa.

Yesu danai tyoku ɗa wa kuwa
(Matiyu 16:21-28; Marku 8:31; 9:1)

22 Pini nala, Yesu lyai kapala n kadyanshi, "U kaŋnaŋ taŋ Maku ma Vuma ma pana
ikyamba. Nkoshi n pige, n aɗaraŋkpi a pige, n awenishiki a Mele a 'yuwan yi hal a wuna
yi. Kain ka tatsu kpam u 'yaŋgaŋ a ukpaŋ."
23 U tonuko le gbaŋ, "Uza ɗa baci wa ciga u tono mu, u kaŋnaŋ taŋ u 'yuwan kaci ka ne, u
canga mawandamgbani ma ne kain dem u tono mu. 24 Uza ɗa baci wa kirana n uma u
ne, wa namba taŋ u ɗa. Shegai uza ɗa baci u naŋkaŋi uma u ne adama a vaŋ, wa wauwa taŋ
u ɗa. 25 Nte kalen ka vuma wa tsaŋraŋ likimba gbaŋ, aku u namba uma u ne? 26 Gbaŋ uza ɗa
baci u panai uwono u vaŋ n kadyanshi ka vaŋ, mpa Maku ma Vuma ma pana taŋ uwono u
ne, n gono baci n tsupige tsu vaŋ n tsupige tsu Tata n tsu atsumate a eri a zuba." 27 Aku u
tonuko le, "Mayun n tonuko ɗaŋ, aza roku a ɗa pini na vi kushani aza ɗa bawu a ka kuwaŋ,
she a wene tsugono tsu Kashilaŋ."

Uyansaŋka u Yesu
(Matiyu 17:1-8; Marku 9:2-8)

28 Evu n a'ayin kullaŋ a wurai, an Yesu yain kadyanshi ka nala ki, u banai a masasa
kaɓolo n Bituru n Yahaya n Yakubu, kotsu u yain kavasu. 29 Waŋri a uyan kavasu, aku
upetiwa'eshi u ne u yansaŋkai. Aminya a ne a waraŋmaŋi pun a ka laɗa. 30 Pini nala, ama a

re, Musa n Iliya a wenikei kaci ka le ara ne a ka dansa n eyi. 31 Ama a re a na a wenikei
kaci ka le n tsupige, aku a ka yan kadyanshi ka ukpạ u ne a Urishelima. Kpaci ili i'ya i
zuwai Kashilạ ka suku yi i'ya la vi. 32 Bituru n aza ɗa a'ạri kaɓolo n eyi, alavu a purạ le.
An a rikpạnạkại a wenei tsupige tsu ne, n ama a re a ɗa a'ạri kaɓolo n eyi vi. 33 An ama
yi a ka laza a ạsạkạ yi, aku Bituru tonuko yi, "Uzakuwa, u lobono tạ tsạri pini na. Ạsạkạ
tsu yain atani a kavasu a tatsu, ka te ka vunu, ka te ka Musa, ka te kpam ka Iliya." U reve
tani ili i'ya wa tono wa.
34 Tyoku ɗa wạri a kadyanshi, kalishi ka kimbạ le, aku uwonvo u kạnạ le cika.
35 Kalạgạtsu ka wutại pini a kalishi ki ka danai, "Maku ma vạ ma n ɗangạsai ma na vi,
panạka ni." 36 An kalạgạtsu ki ka kotsoi kadyanshi, aku a wenei Yesu utyoku u ne. A'ayin
a ɗa a wenei ukuna u nala vi, a paɗa tạ bini, a tonuko uza ili i'ya a wenei vi wa.

Yesu tạnạsại maku uza u ityoni i cingi
(Matiyu 17:14-18; Marku 9:14-27)

37 An kain ka wansai, cina a cipạ ɗe a masasa mi, kakumạ ka ama ka cina yi. 38 Uza
roku u isạ yi pini a kakumạ ki, u danai, "Kawenishiki, n folo vu, kondo maku ma vạ n
a'eshi a iyali, kpaci aya mu koshi. 39 Ityoni i cingi i tsu kumba yi tạ, aku u sala bawu
kagitạ. I tsu zuwa tạ ikyamba i ne i rongo uje hal unạ u ne u rongo kapufu. I tsu ạsạkạ
yi wa, she a'ayin a ɗa i kpạrạsạ yi cika. 40 N foloi atoni a vunu a wutukpạ i'ya, shegai a
kpạɗại."
41 Yesu wushuki, "Eɗạ ama a a'ayin a na, aza a ukpạɗạ u upityanangu n aryagbaji; hal
ubana nwere ɗa ma rongo n ạɗạ nạ n kawunki n ạɗạ?" U tonukoi vuma vi, "Tuko maku
mi na."
42 An a ka tuko maku mi, aku ityoni i cingi yi i gbashangu yi a iyamba cika, i zuwai
ikyamba i ne ya je. Shegai Yesu ɓaranai ityoni i cingi yi, aku u tạnạsại maku mi. U gonuko
yi a asu u tata u ne. 43 Gbạ le a yain majiyan, an a wenei ucira u pige u Kashilạ.

Yesu doku danai ukuna u ukpạ u ne
(Matiyu 17:22-23; Marku 9:30-32)

An ama a'ạri a uyan majiyan ma ili i'ya Yesu wa yansa, u tonukoi atoni a ne, 44 "Panai
mai ili i'ya ma ciga n tonuko ɗạ: a ka neke tạ Maku ma Vuma a akere a ama a cingi."
45 Shegai a reve kaci ka ukuna ki wa. Kpam a sokonku le u ɗa, tsạrạ a reve wa. Ele tani
a panai uwonvo u ɗa a ka wece yi ukuna vi.

Ya wa woko uzapige?
(Matiyu 18:1-5; Marku 9:33-40)

46 Kananamgbani ka uwai a mere ma le a kaci ka uza ɗa wa woko uzapige a mere ma
le. 47 Shegai an Yesu revei ili i'ya a ka yawunsa, aku u bidyai maku ma kenu u zuwa yi
a kaɓon ka ne. 48 U tonuko le, "Gbạ uza ɗa baci u wushai maku ma kenu ma na adama a
kala ka vạ, mpa u wushai. Kpam uza ɗa baci dem u wusha mu, uza ɗa u suku mu aya u
wushai. Kpaci uza u kenukulu a asuvu a ɗe gbạ, aya uzapige."
49 Yahaya danai, "Uzapige, tsu wene tạ uza roku wa wutukpusạ ityoni i cingi n kala ka
vunu, ạtsu tani tsu ɓishinka yi, kpaci wạ a asuvu a tsunu wa."
50 Shegai Yesu tonuko yi, "Bishinka ni wa. Gbạ uza ɗa baci bawu wa yan tsilala n ạɗạ,
uza u ɗe u ɗa."

Ama a Samariya a 'yuwain Yesu

51 An a'ayin a ɗa a ka canga Yesu ubana a zuba a yain evu, u zuwai a katakasuvu ka ne
u bana a Urishelima. 52 U suki atsumate a re a kapala ka ne, aza ɗa a lazai a ba a uwai a
une u aza a Samariya, tsạrạ a foɓuso urawa u ne. 53 Shegai aza a Samariya a wushuku
n eyi wa, an u wokoi a danai a Urishelima ɗa wa bana vi. 54 An atoni a ne aza ɗa a ka isạ
Yakubu n Yahaya a panai nala, aku a wece yi, "Asheku, va ciga tsu zuwa akina a zuba a

tuwạ a lya le?” 55 Shegai u yirạlạkpại u ɓarana le. 56 Aku a lyai kapala a banai a une u roku.

Aza ɗa a ka ciga a toni Yesu (Matiyu 8:19-22)

57 Tyoku ɗa a'ạri a nwalu, aku vuma roku u tonukoi Yesu, “Ma tono vu tạ a asu u ɗa dem va bana.”
58 U tonuko yi, “Iryanji i'ạ tạ n a'ele a le, nnu kpam mạ tạ n ikinda i le. Shegai mpa Maku ma Vuma mạ n asu u nvain wa.”
59 U tonukoi vuma roku, “Tono mu.”
Vuma vi u tonuko yi, “Asheku, ạsạkạ ve n ba n ciɗạngu tata u vạ.”
60 Yesu tonuko yi, “Ạsạkạ akushe a ciɗạngu atoku a le akushe. Avu wala vu ba vu yain kadyanshi ka tsugono tsu Kashilạ.”
61 Uza roku kpam u tonuko yi, “Asheku, ma tono vu tạ, shegai ạsạkạ ve n ba n tonuko aza a kuwa a vạ.”
62 Yesu tonuko yi, “Uza ɗa baci dem u kạnại maberu ma anaka, aku u weɓelei kucinạ, u rạtsa u yain manyan a tsugono tsu Kashilạ wa.”

10

Yesu suki ama amangatatsunkupa n ama a re

1 An nala u wurai, Yesu ɗangạsai ama a amangatatsunkupa n ama a re u suku le ama a re ama a re.* A lasa yi urawa a asu u ɗa dem wa ciga u bana. 2 U tonuko le, “Manyan ma ukapa mạ tạ ushani, shegai ayain a manyan yi kenu ɗa a'ạri. Adama a nala, foloi Magono ma Zuba ma ukapa u suku ayain a manyan a kapuka yi. 3 Walai, n suku ɗạ tạ tyoku u mmuku mạ ncon a mere ma nleweni. 4 Kotsu i bidya makpakạta ma ikebe wa, ko katsạn, ko akpata a roku wa. Kpam kotsu i shamgba idyani i bululu n uza a ure wa.
5 “Kuwa ka baci dem i uwai i gitạ i dana, ‘Ndishi n shinga n rongo a kuwa ku na ki.’ 6 Uza u ndishi n shinga wạ baci pini a kuwa ki, wa wusha tạ n ɗa. Wạ tani baci pini wa, ma gono tạ ara ɗe. 7 I dusuku pini a kuwa ki, i lyai i soi icun i ilikulya i'ya baci dem a nạkạ ɗạ, kpaci kayain ka manyan ka gan tạ ka wushi katsupi ka ne. Kotsu i rongo a usavaɗạsa a'uwa wa.
8 “Ilyuci i'ya baci dem i uwai a wusha ɗạ, i lyai i soi i'ya a nạkạ ɗạ. 9 I tạnạsạ aza a mɓạlạ a ɗa a'ạri pini. I tonuko le, ‘Tsugono tsu Kashilạ tsạ tạ evu n ạɗạ.’ 10 Shegai ilyuci i'ya baci dem i uwai i'ya bawu a wusha ɗạ, i kyawan a ure dem n i dansi, 11 ‘Ko kabutạ ka ilyuci i ɗe ka ka paɗarai a a'ene a tsunu, tsu kạpạtsạkạ ɗạ ka ɗe. Shegai gbạ n nala, i reve tsugono tsu Kashilạ tsu yan ɗe evu.’ 12 N tonuko ɗạ, kain ka nala ki, ilyuci i cingi i Sodom gbạm ya yan tạ shana n ilyuci i nala yi.”

Ilyuci i'ya i 'yuwain uwusha kadyanshi ki (Matiyu 11:20-24)

13 Yesu doki u danai, “Ter ɗe aza a Korasinu, ter ɗe aza a Besaida. A'ạri a da baci ukunosavu u ɗa a yain a asuvu a ɗe u ɗa a yain a Taya n Sida, an a'ạri a kpatala ɗe caupa. A rongo tạ n akashi u'uki n a polusi kakomo, adama a katsumạ ka limạ. 14 Shegai kain ka afada, Taya n Sida a ka laka tạ utsạrạ ajebigi kapala n ạɗạ. 15 Ạɗạ kpam aza a Kafarnahum 'yạngạsạ ɗa a ka 'yạngạsạ ɗạ hal ubana a zuba? Nala wa, shegai a gonuko ɗạ hal ubana a asu u ukpạ u ama a cingi.
16 “Uza ɗa panạka ɗạ, mpa u panạkai. Uza ɗa kpam u 'yuwan ɗạ, mpa u 'yuwain. Uza ɗa u 'yuwan mu, mpa u 'yuwain wa. Uza ɗa u suku mu, aya u 'yuwain.”
Pini nala, aku a lazai.

---

* **10:1** Akorongi a cau a roku aza ɗa a purại a tagarạda u Luka a korongu tạ “70.”

Ugono u ama amangatatsunkupa n ama a re (Matiyu 11:25-27; Matiyu 13:16-17)

17 Aku ama amangatatsunkupa n ama a re vi a gonoi n ipeli, a danai, “Asheku, hal
ityoni i cingi dem i panaka tsu, adama a kala ka vunu.”
18 U tonuko le, “N wene ta Kanangasi† ka wuta a zuba ka rukpai tyoku u ulaɗa. 19 U ɗa
na n naka ɗa ucira u udeshe a'ali n adaɓu, kpam i lyai ucira u utokulalu vi. Ili i'a la i'ya
ya ne ɗa usan wa. 20 Gba n nala, kotsu i yain ipeli an ityoni i cingi i panaka ɗa wa, shegai
i yain ipeli an a korongi a'ala a ɗe a zuba.”
21 A'ayin a nala yi, Yesu yan ta ipeli cika n Kulu Keri, u danai, “N cikpa vu ta, Tata
Magono ma Zuba n likimba, kpaci vu sokongu ta ukuna u na vi a asu u arevi n aza ɗa
a rotsongusi. Vu toɗugboi u ɗa a asu u aza ɗa bawu a revei ili. Kpaci nala u yan vu, vu
yain ili i shinga.
22 “Gba ili, Tata u va naka mu i'ya ɗe. Uza wa tani la u revei Maku mi wa, she Tata vi.
Uza wa kpam la u revei Tata vi wa, she Maku mi, she kpam aza ɗa Maku mi ma cigai u
wenike.”
23 Aku u kpatalai u weɓelei atoni a ne u tonuko le usokongi, “Aza a una u shinga a ɗa
a'eshi a ɗa a wenei ili i shinga i'ya i wenei. 24 N tonuko ɗa, ntsumate na ngono ushani aza
ɗa a cigai a wene ili i'ya i wenei, shegai a wene wa. A pana kpam ili i'ya i panai, shegai a
pana wa.”

Uza u Samariya u yain ili i shinga

25 Aku uza u te a asuvu a arevi a Mele u 'yangai kushani wa ciga u kondo Yesu, u danai,
“Kawenishiki, ndya ma yan kotsu n tsara uma u ɗa bawu wari n utyoku?”
26 Yesu tonuko yi, “Ndya i'ari a asuvu a Mele? Niɗa vu tsu yan i'ya Kaneshi?”
27 Aku u danai, “Vu cigi Magono ma Zuba Kashila ka vunu n katakasuvu ka vunu, n
uma u vunu gba. Vu cigi yi n ucira u vunu n kakiri ka vunu gba. Vu cigi kpam uza u
karen u vunu tyoku ɗa va ciga kaci ka vunu.” ◊
28 Yesu tonuko yi, “Vu wushuku ta mai. Yansa nala, va tsara ta uma.” ◊
29 Shegai vuma vi an wa ciga u gonuko kaci ka ne dere, u wecei Yesu, “Ya uza u karen
u va?”
30 Yesu wushunku yi n agisani, “Vuma roku u ɗa u 'yangai a Urishelima wa bana a
Jeriko. Aku aza a magalaka a kangu yi, a monduso yi aminya, a lapa yi cika. Aku a lazai
a asaka yi a una u ukpa. 31 Pini nala, kaɗarakpi ka roku ka tono pini a ure u nala vi.
An u wene yi, aku u katsai a ikengi u lazai ili i ne. 32 Nala kpam uza u Levi u roku, an
u rawai pini a asu vi u wene yi, eyi dem u katsai ikengi u lazai u asaka yi. 33 A'ari pini
uza u Samariya u roku u wuta nwalu u rawai pini a asu u ɗa wari vi, an u wene yi, aku
asuvayali a kana yi. 34 U banai pini a asu u vuma vi, u sira sa yi a asu u ɗa u tsarasai usan
vi, u tsungusu yi manivi n mini ma aguma. Aku u taɗangu yi a zuba u makparyagi ma
ne, u banka yi a kuwa ku amoci, u kiranai n eyi. 35 An kain ka wansai, u bidyai ikebe i
azurufa i re,‡ u naka uza u kuwa vi. U danai, ‘Vu kirana n eyi, gba i'ya baci vu wunai
bamu n i na yi, n gono baci ma tsupa vu ta.’
36 “A asuvu a ama a tatsu a na yi, ya vu wenei wari uza u karen u vuma ɗa aza a
magalaka a lapai vi?”
37 Aku u danai, “Uza ɗa u yanka yi ili i shinga.”
Yesu tonuko yi, “Bana dem vu yansa nala.”

Yesu a kuwa ku Meri n Marta

38 An Yesu n atoni a ne a'ari a nwalu, aku a uwai a une u roku. Uka roku uza u kala
Marta u cipuka yi a kuwa ku ne. 39 Wa ta n utaku, uza u kala Meri uza ɗa u dusuki a

† **10:18** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalapansi. ◊ **10:27** U.Ml. 6:5; Aɗkp. 19:18. ◊ **10:28** Aɗkp. 18:5. ‡ **10:35** Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓanga.

kapala ka Asheku wa pana kadyanshi ka ne. 40 Shegai Marta afoɓi a puraa yi ugboji, aku u banai ara ne u danai, “Asheku, avu wene utaku u vaa u aasaka mu ma yan manyan utyoku u vaa wa? Tonuko yi u tuwaa u ɓangaa mu waawa.”
41 Shegai Asheku a wushunku yi, “Marta, Marta, vu dambula taa, kpam va dambula a kaci ka ili ushani. 42 Shegai ili i te i'ya a ka ciga, Meri ɗangaasa taa ili i shinga. A ka wusa yi tani i'ya wa.”

11

Uwenishike u Yesu a kaci ka kavasu (Matiyu 6:9-13; Matiyu 7:7-11)

1 Kain ka te, Yesu wa yan kavasu a asu u roku. An u kotsoi, katoni ka ne ka te ka tonuko yi, “Asheku, wenishike tsu kavasu tyoku ɗa Yahaya wenishikei atoni a ne.”
2 U tonuko le, “Ya yan baci kavasu, i dana, ‘Tata, a naka kala ka vunu tsupige, tsugono tsu vunu tsu tuwaa. 3 Ne tsu kain dem ilikulya. 4 Cimbusuka tsu unyushi u cingi u tsunu, kpaci atsu n kaci ka tsunu tsu tsu cimbusuka taa aza ɗa a nusuka tsu. Kpam kotsu vu banka tsu a asu u ukondo wa.’ ”*
5 U doki u tonuko le, “A dana uza u te ɗe waa n kaje, aku u banai ara ne n kayin ka pige, u tonuko yi, ‘Kaje ka vaa, kopuku mu iburodi i tatsu. 6 Kaje ka vaa ka ka cipai nwalu gogo-na, kpam maa n ili i'ya ma naka yi u lyai wa.’
7 “Aku u wushuku eyi pini ɗe a asuvu, u dana, ‘Kotsu vu damgbaraasa mu wa, n gbagirya ɗe utsutsu u kuwa vi. Mpa naa mmuku n vaa tsu vaku ɗe, ma fuɗa ma 'yaangaa ma nakaa vu ili wa.’ 8 Aasaka n tonuko ɗaa, ko wa 'yaangaa baci wa nakaa yi ili an waari kaje ka ne wa, wa 'yaangaa taa wa nakaa yi gbaa ili i'ya wa ciga, adama a umatsaa u ɗa u matsai.
9 “Kpam n tonuko ɗaa, rongoi ufolo, a ka ne ɗaa taa. Rongoi ubolo, ya tsaraa taa. Kuɗusai utsutsu, a ka giduwunkaa ɗaa taa. 10 Uza ɗa baci dem u foloi, a ka ne yi taa. Kpam uza ɗa baci dem u boloi, u tsu tsaraa taa. A tsu giduwunkaa taa uza ɗa baci dem u kuɗai utsutsu.
11 “Tata u eni u ɗa a asuvu a ɗe maku ma ne ma [folo yi burodi aku u naka yi katali?]† Ko kpam u foli yi kadan, aku u bidya kali u naka yi? 12 Ko kpam u foli yi kako, aku u bidya kudaɓu u naka yi? 13 Eɗaa ama a cingi i reve baci unaka mmuku n ɗe ili i shinga, nala dem Tata u ɗe uza ɗa waari a zuba wa naka aza ɗa a folo yi Kulu Keri.”

Yesu n Ba'alzabu (Matiyu 12:22-30; Marku 3:20-27)

14 Kain ka te, Yesu wa wutukpaa ityoni i cingi i tsubebe. An ityoni i cingi yi i wutai, aku kabebe ki ka danai ukuna, ama kpam a yain majiyan. 15 Shegai ama roku a danai, “N ucira u Ba'alzabu† magono ma ityoni i cingi u ɗa wa wutukpusaa ityoni i cingi.” 16 Kpam aza roku a ka konduso yi, aku a boloi u wenike le iryoci i roku i zuba.
17 Yesu reve taa ili i'ya a ka yawunsa, aku u tonuko le, “Tsugono tsa baci dem tsu pecei kaci ka ne kure n tsu shilakaani, tsugono tsu nala tsa wacuwa taa. Nala dem kuwa ka baci ku pecei kaci ka ne kure n ku shilakaani, ka wacuwa taa. 18 Kanangasi‡ ka pece baci kaci ka ne kure n u shilakaani, niɗa tsugono tsu ne tsa yan tsu shamgba? N dana taa nala an i danai n ucira u Ba'alzabu u ɗa ma wutukpusaa ityoni i cingi. 19 N ucira u Ba'alzabu u ɗa baci ma wutukpusaa ityoni i cingi, n ucira u eni u ɗa waa kpam atoni a ɗe a ka wutukpusaa le? Adama a nala a ka woko taa aza a afada a ɗe. 20 N ucira u Kashilaa u ɗa baci ma wutukpusaa ityoni i cingi, tsugono tsu Kashilaa tsu tuwaa taa la vi ara ɗe.
21 “Uza u ucira u bidya baci iwunukatsu wa wundya kuwa ku ne, ko i te ya tsaraa udukuyan u ne wa. 22 Shegai uza roku uza ɗa u la yi ucira u 'yaangaasaka yi baci, hal u fuɗai u wusha yi iwunukatsu i'ya u pityanangi n i'ya vi, aku u pecike udukuyan u ne.

---

* **11:4** Kavasu ka tagaraada u Matiyu ka la taa ugaɗi. † **11:11** Akorongi a cau a ushani aza ɗa a puraai a tagaraada u Luka a korongu taa, “U folo yi burodi, aku u naka yi katali?” ‡ **11:18** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalapansi.

23 “Uza ɗa baci dem bawu wạri kaɓolo nạ mpa, tsilala tsa wa yan nạ mpa. Uza ɗa baci
bawu u ɓạngạ mu uciṛangusu, uwacinsa u ɗa yi.

Ugono u ityoni i cingi
(Matiyu 12:43-45)

24 “Ityoni i cingi i wutạ baci a asu u uza, i tsu tono tạ a asu u ɗa bawu mini mạri ubolo
u asu uwunvuga. I tsạrạ baci wa, aku i dana, ‘Ma gono tạ a asu u ɗa n wutại.’ 25 I gono
baci i cinai kuwa ki uwujumi sarara kpam a kalai ka, 26 aku i ba i bidya ityoni i cingi
i shindere i roku i'ya i la yi tsicingi, a uwa a dusuku pini. Vuma u nala makorishi ma
ndishi n ne ma la tạ n kagitạ unamgba.”
27 Tyoku ɗa wạri a kadyanshi, aku uka roku a asuvu a kaɓolo ki u 'yạngạsại kalạgạtsu
u danai, “Uza ɗa u matsa vu kpam u comuko vu uza u unạ u shinga ɗa.”
28 U danai, “Unạ u shinga u la tạ uwoko a asu u aza ɗa a panai kadyanshi ka Kashilạ a
yankai ka manyan.”

Iryoci i Inusa
(Matiyu 12:38-42; Marku 8:11-12)

29 An kakumạ kạri a udoku n ka doki, aku Yesu danai, “Ama a a'ayin a na ama a cingi
a ɗa. A ka bolo tạ iryoci, shegai iryoci i'ạ la a ka wenike wa, she iryoci i Inusa. 30 Wata,
tyoku ɗa Inusa wokoi iryoci i aza a Niniba, nala dem Maku ma Vuma ma woko a a'ayin a
na yi. 31 Magono ma Sheba ma mạri uka ma 'yạngạ tạ kain ka afada ma sapunku unyushi
u ama a a'ayin a na yi. Kpaci a mɓạri n likimba n ɗa u wutại u panạkai ugboji u Solomo.
Shegai uza ɗa u lai Solomo aya naha. 32 Ama a Niniba a ka 'yạngạ tạ kain ka afada n
a sapunki unyushi u ama a a'ayin a na yi, kpaci a kpatalai adama a kuɓari ku Inusa.
Gogo-na uza ɗa u lai Inusa aya naha.

Macikalu ma ikyamba
(Matiyu 5:15; Matiyu 6:22-23)

33 “Uza wa sapa macikalu u sokongu ma a asu u ɗa a tsu sokongu ili wa, ko u kimbạ ma
n kabelu wa, shegai u zuwa ma a zuba u kashamkpatsu ka ne, tsạrạ ama ɗa a ka uwa a
wene katyashi. 34 A'eshi a ɗa macikalu ma ikyamba i vunu. A'eshi a vunu a lobono baci,
ikyamba i vunu ya shaɗangu tạ n katyashi. Shegai a namgba baci, ikyamba i vunu ya
shaɗangu tạ n karimbi. 35 Weɓele ko katyashi ka vạri n ka vi karimbi ka. 36 Adama a
nala, ikyamba i vunu i shaɗangu baci n katyashi gbạ, bawu kaɓon ka ka kạri n karimbi.
Gbạ ya woko tạ katyashi, tyoku ɗa macikalu ma tsu nạkạ vu katyashi.”

Unạ u cingi u teli
(Matiyu 23:1-36; Marku 12:38-40)

37 An Yesu kotsoi kadyanshi, aku Kafarishi ka roku ka libana yi ulya ilikulya. An u
uwai, aku u dusuki a asu u ulya ilikulya. 38 An Kafarishi ka wenei Yesu dusuki ulya
ilikulya bawu u sawai akere, u yain majiyan.
39 Asheku kpam a tonuko yi, “Eɗạ Afarishi i tsu zạ tạ kucinạ ku mako n ku kapara,
shegai a asuvu a ɗe i shaɗangu tạ n kurura n tsicingi. 40 Eɗạ atengeshi! Uza ɗa u yain
kucinạ ki, aya dem u yain asuvu yi wa? 41 Adama a nala, zạyi asuvu yi a asu u uneshe
aza a unambi ili i'ya i'ạri n i'ya, kotsu a wulukpe ɗạ gbạ.
42 “Ter ɗe Afarishi, kpaci i tsu nạkạ tạ Kashilạ u te a asuvu a kupa u icun i kashaun,
n tsulu, n icun i ishuwan kau-kau, shegai i kpạɗại uyanka ama ili i'ya i'ạri dere, kpam i
ciga Kashilạ wa. U laka tạ i'ạri i yain u makorishi vi n u kagitạ vi dem.
43 “Ter ɗe Afarishi, kpaci i la tạ uciga u asu u ndishi u shinga a agata a Kashilạ. Kpam
ya ciga ama a rongo ɗạ udanạsạsa a asuvu a kuden.
44 “Ter ɗe Afarishi, kpaci tyoku u asaun a ɗa a yain bawu uza wa wene a ɗa i'ạri, a ɗa
ama a ka kpatsa bawu a revei.”

45 Karevi ka Mele ka roku ka wushunku yi, “Kawenishiki, ili i'ya vu danai nala vi,
inyashi i'ya vu taka tsu i'ya.”
46 Yesu wushuki, “Ter ɗe arevi a Mele, kpaci i tsu taɗangusuku tạ ama ucanga u arạji,
kpam i tsu zuwa ko majubu i dana ya ɓạngạ le wa.
47 “Ter ɗe, kpaci asaun a ntsumate n ɗa isheku i ɗe i wunusai a ɗa ya masạka ikali. 48 U
woko la vi ɗe an i wushuki n manyan ma isheku i ɗe. Kpaci alya a wunusa le, eɗạ kpam
ya masa ikali a asaun a le. 49 Ili i'ya i zuwai Kashilạ a asuvu a ugboji u ne, u danai, ‘Ma
sukunku le tạ ntsumate n asuki. A ka wuna tạ aza roku, aza roku tani a yan le mavura.’
50 Adama a nala a ka wecike tạ mpasa ma ntsumate n ɗa a wotsongi a likimba. Ili i'ya
i bidyai a kagitạ ka uyan likimba a kaci ka ama a a'ayin a na. 51 Ili i'ya i kạnại a mpasa
n Habila hal ubana a mpasa n Zakariya uza ɗa a wunai a mere ma asuɗarạkpa n Asu u
Uwulukpi.§ Mayun n tonuko ɗạ, a ka kece tạ n ɗa a kaci ka ama a a'ayin a na.
52 “Ter ɗe arevi a Mele, kpaci i bidyai makukpunki ma ureve. Eɗạ i uwa wa, kpam i
ɓishinkai aza ɗa a ka ciga u'uwa a uwa.”
53 An u wutại pini a asu vi, awenishiki a Mele n Afarishi a gitạ yi uraga, tsạrạ u dansa
ili ushani. 54 Kpam a ka ciga a kạnạ yi n unyushi a asuvu a kadyanshi ka ne.

12

Kuɓari a kaci ka aza a maci a kaɓan
(Matiyu 10:26-27)

1 Pini nala, an kakumạ ka ama ka ɓolomgbonoi ushani* hal ka deshene. Yesu gitại
u kpatalai a asu u atoni a ne, u ɓarana le u danai, “Kiranai n yisti u Afarishi, wạ tạ n
kusokongi ku gbani. 2 Ili i'ạ la a kimbại i'ya a ka kpạɗạ ukukpạ wa, ili i'ạ la i'ya a sokonki
i'ya a ka kpạɗạ utoɗugbo wa. 3 Adama a nala i'ya baci i danai a karimbi a ka pana tạ i'ya
a katyashi. Kpam ili i'ya baci i danai n kabini a kunu ku asuvu, a ka dansa tạ dem i'ya a
kateshe.

Uza ɗa u gain a pana uwonvo
(Matiyu 10:28-31)

4 “Eɗạ aje a vạ, n tonuko ɗạ tạ, kotsu i pana uwonvo u ama ɗa a ka wuna ikyamba wa.
A wuna baci a'ạ n ili i'ya a ka yan kpam wa. 5 Shegai ma wenike ɗạ tạ uza ɗa u gain i pana
uwonvo. I pana uwonvo u uza ɗa u wuna baci, wa fuɗa wa vutạlạ a asuvu a kaɗạkạ ka
akina. Mayun n tonuko ɗạ, i pana yi uwonvo. 6 Ma wundya mberikele n tawun n ɗa a tsu
denge anini a re† vi? Ko n nala, Kashilạ ka ạsạnsạ ko n ma te wa. 7 Gbạ kenji ka kaci ka
ɗe, kạ tạ a ukece, adama a nala, panai uwonvo wa. Tsupige tsu ɗe ubana a asu u Kashilạ
tsu la tạ tsu mberikele ushani.

Udana u ukuna u maci a kaci ka Yesu
(Matiyu 10:32-33; Matiyu 12:32; Matiyu 10:19-20)

8 “N tonuko ɗạ, gbạ uza ɗa baci dem u tonukoi aza roku eyi uza u vạ u ɗa a kapala
ka ama, mpa Maku ma Vuma ma dana tạ dem a kapala ka atsumate a zuba a Kashilạ
eyi na katoni ka vạ ka. 9 Shegai uza ɗa baci u 'yuwan mu a kapala ka ama, a ka 'yuwan
yi tạ a kapala ka atsumate a zuba a Kashilạ. 10 Ko n nala, uza u nusuka baci Maku ma
Vuma, a ka cimbusukạ yi tạ. Shegai uza ɗa baci dem u wishai Kulu Keri a ka cimbusukạ
yi unyushi u ne wa.
11 “Kpam a banka ɗạ baci a agata a Kashilạ, ko a asu u ngono, ko asu u ukiɗa u ugana,
she i dambula a ili i'ya ya dana kotsu i ɓạngạ kaci ka ɗe wa. 12 Kpaci Kulu Keri ka
wenishike ɗạ tạ ili i'ya ya dana pini a asu vi.”

---

§ **11:51** Kondo kulu ku Kuwa ku Kashilạ a makukpi ma XX. * **12:1** Udani “kakumạ ka ama ka wura tạ azu a re (2,000)” u ɗa Luka yankai manyan. † **12:6** Kondo “Anini” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ.

Uza u utsạri u ɗa bawu wạri n ugboji

13 Vuma roku a asuvu a kakumạ ka ama ki u tonukoi Yesu, “Kawenishiki, zuwa utoku
u vạ u peci ucanga u ɗa tata u tsunu u kuwại u ạsạkại vi nạ mpa.”
14 Yesu wushunku yi, “Uza vạ, ya nạkạ mu ucira u ɗa ma woko ɗạ uza u afada?” 15 Aku
u tonuko le, “Kiranai, i pecemgbene n kurura ku gbani, kpaci kakumạ ka ucanga ka uma
wa.”
16 U yanka le agisani a na yi, u danai, “Kashina ka uza u utsạri u roku ka matsai cika.
17 U danai a katakasuvu ka ne, ‘Ndya ma yan? Mpa na mạ n asu u ɗa ma zuwa ucanga u
kashina u vạ wa. 18 Ili i'ya ma yan i'ya, she n tạsạ mpon n vạ n mai n pige n pige, aku n
tsungu pini ucanga u kashina u vạ n utsạri u vạ pini gbạ. 19 Pini nala, n tonuko kaci ka
vạ, “Uma u vạ, vạ tạ n utsạri ushani uzuwi u ɗa wa rawa vu ayen ushani. Wunvuga ili i
vunu, vu lyai, vu soi, vu pana kayanyan.” ’
20 “Shegai Kashilạ ka tonuko yi, ‘Katengeshi, n kayin ka na a ka ciga tạ uma u vunu.
Ucanga u ɗa vu tsạrại vi, u yai u ɗa wa woko?’
21 “Nala wa woko n uza ɗa u ciranki kaci ka ne udukuyan, shegai wạ n udukuyan a
asu u Kashilạ wa.”

Dambulai wa
(Matiyu 6:25-34)

22 Yesu tonukoi atoni a ne, “N tonuko ɗạ, yanyi kadambula ka uma u ɗe a ili i'ya ya
lya ko kpam ya uka a ikyamba wa. 23 Kpaci uma u la tạ ilikulya, ikyamba kpam i la
tạ aminya. 24 Weɓelei agawun: a tsu ce wa, a tsu kapa tani wa, a'ạ kpam nạ mpon n
kuzuwate ku ucanga wa. Gbạ n nala Kashilạ ka tsu lyatangu le tạ. Eɗạ i la tạ nnu cika
tani. 25 A asuvu a ɗe, ya wa fuɗa wa doku kaci ka ne uma ulapa u uwule u te adama a
kadambula? 26 Cinda bawu ya fuɗa ya yan ili i kenu i na, ndya i banka ɗạ kadambula ka
ili i'ya i buwai?
27 “Weɓelei tyoku ɗa apạlu a tsu gbonguro, a tsu yan manyan ko a jilạkạ kaci ka le
aminya wa. Ko Solomo n tsupige tsu ne gbạ u uka aminya a ikali a ɗa a lobonoi tyoku
u a le wa. 28 Kashilạ ka guɓa baci apạlu a mete a ɗa a'ạri n uma ara, nakpan a vutạlạ le
a akina. Aminya a ɗa Kashilạ ka nạkạ ɗạ a ka la a naha wa? Eɗạ aza ɗa upityanangu u
ɗe u gusại. 29 Dambulai a ili i'ya ya lya ko ya so wa, kpam kotsu i ạsạkạ atakasuvu a ɗe a
'yạngạ wa. 30 Uyawunsa u ama a likimba nte wạri pini a icun i nala yi, shegai eɗạ Tata u
reve tạ ya ciga i'ya. 31 I gitạ i zami ve tsugono tsu Kashilạ, a ka doku ɗạ tạ ili i nala yi.

Kuzuwate ku ucanga a zuba
(Matiyu 6:19-21)

32 “Eɗạ ushiga u kenu, panai uwonvo wa, kpaci Tata u ɗe wa pana tạ kayanyan ka wa
nạkạ ɗạ tsugono tsu ne. 33 Dengei utsạri u ɗe, aku i ɓạngạ aza a unambi. I zamuka kaci
ka ɗe atsạn a ikebe a ɗa bawu a ka kutsa; wata, utsạri u ɗa bawu wa kotso a zuba, a asu
u ɗa bawu aboki a ka raɓa evu. Ko karan kạ la ka ka nangasa u ɗa wa. 34 Kpaci a asu u
ɗa utsạri u vunu wạri, nte dem katakasuvu ka vunu ka yan pini ɗe.”

Foɓusoi adama a utuwạ u Asheku

35 Yesu doki u danai, “Wampuki aminya a ɗe adama a manyan, kpam i ạsạkạ ncikalu
n ɗe usapi. 36 I rongo tyoku u ama ɗa a ka vana uzakuwa u le u gono a asu u abiki, kotsu
a giduwunkạ yi utsutsu n ukuɗa u utsutsu u ne. 37 Agbashi a ɗa baci uzakuwa u le u
cinai n a vani yi a ka pana tạ kayanyan. Mayun n tonuko ɗạ, wa sira tạ kunya a cuku u
zuwa le a dusuku a asu u ulya u ilikulya, aku u pecike le ilikulya yi. 38 Agbashi a ɗa baci
uzakuwa u le wa gono n kayin ka pige ko kpam ubana kpasani u cina le ufoɓusi, a ka
pana tạ kayanyan. 39 Ma ciga tạ i reve, a da baci uza u kuwa u revei a'ayin a ɗa kaboki
ka tuwạ, wạri wa ạsạkạ kaboki ka uwa yi a kuwa wa. 40 Eɗạ dem i gan tạ i rongo n afoɓi a
ɗa ya wusha Maku ma Vuma, kpaci wa tuwạ tạ a'ayin a ɗa bawu i zuwai uma wa tuwạ.”

Kagbashi ka shinga
(Matiyu 24:45-51)

41 Aku Bituru wece yi, “Asheku, ạtsa va yanka agisani a na yi, ko gai ya dem ɗa?”
42 Asheku a wushunku yi, “Ya kagbashi ka maci kpam uza u ugboji? Uza ɗa uzakuwa
u ne u nạkạ yi u kirana n kuwa ku ne u nạkạsạ le ilikulya. 43 Uzakuwa u ne u gono baci u
cina yi n u yanyi nala, wa pana tạ kayanyan. 44 Mayun n tonuko ɗạ, uzakuwa vi wa zuwa
yi tạ u kirana n utsạri u ne gbạ. 45 Shegai kagbashi ki ka yawunsa baci a katakasuvu ka
ne u danai, ‘Uzakuwa u vạ ɗa na u gono gogo wa,’ aku u gitại ulapusa agbashi yi aka n
a'ali, n u lyayi n u soyi hal u gutukpa. 46 Uzakuwa u kagbashi u nala wa gono tạ a kain n
ulapa u uwule u ɗa bawu a zuwai uma wa tuwạ. Kpam wa yanyi tạ mavura cika, aku u
varangu yi a asu u ama ɗa a 'yuwain uwushuku.
47 “Kagbashi ka baci dem ka revei ili i'ya uzakuwa u ne wa ciga, aku u 'yuwain i'ya
uyan, wa so tạ malapa cika. 48 Shegai uza ɗa baci bawu u revei, aku u yain ili i malapa,
a ka lapa yi tạ kenu. Uza ɗa baci a nạkại ili ushani, ili ushani i'ya a ka ciga ara ne. Uza ɗa
kpam a nạkại ugạnạ u ili ushani, ili ushani i'ya a ka ciga ara ne.”

Yesu tukoi upecene
(Matiyu 10:34-36)

49 Yesu doki u danai, “Tuwạ ɗa n tuwại n tsungu akina a likimba, uciga u vạ u ɗa, a dana
naha dem a ka tasa ɗe. 50 Shegai mạ tạ n ulyuɓugu u ɗa a ka lyuɓugu mu, katakasuvu ka
vạ ka dusuku wa, she a'ayin a ɗa a kotsoi. 51 Ya wundya tuwạ ɗa n tuwại n tuko ndishi
n shinga a likimba? Nala wa, upecene u ɗa n tuko ɗạ. 52 Ubana a kapala, kuwa ku ama
a tawun ka pece tạ kure: ama a tatsu a yain tsilala n ama a re, ama a re kpam a yain
tsilala n ama a tatsu. 53 Nala a ka pecene. Tata u yain tsilala n maku ma ne, maku kpam
ma yain tsilala n tata u ne. Mma u yain tsilala n makere ma ne, makere kpam ma yain
tsilala nạ mma u ne. Kajene ka yain tsilala n anuku a ne, anuku kpam a yain tsilala n
kajene ka ne.”

Ureve u iryoci i a'ayin
(Matiyu 16:2-3; Marku 8:11-13)

54 Aku Yesu tonukoi kakumạ ka ama ki, “I wene baci alishi a 'yạngại a kalivi,‡ kute-kute
she i dana, ‘A ka ro tạ,’ nala tani u tsu woko. 55 I wene baci uwule u 'yạngại a ɗaka, she
i dana, ‘Wa suɗugba tạ,’ kpam nala. 56 Aza a maci a kaɓan, ya fuɗa tạ ya reve iryoci i'ya
iyamba n kubain ku zuba a ka wenike, shegai ndya i ɓishinka ɗạ i reve iryoci i a'ayin a
naha?

Sheshei kananamgbani ka ɗe
(Matiyu 5:25-26)

57 “Ndya i ɓishinka ɗạ ya bidiga kaci ka ɗe ili i shinga? 58 Ya bana baci a asu u afada
n uza ɗa u banka vu, darạka vu sheshi n eyi a ure, kawa u banka vu baci a asu u uza u
ukiɗa u ugana. Uza u ukiɗa u ugana vi wa nạkạngu vu tạ a kukere ku katigi, katigi ki
tani ka zuwa vu tạ a kuwa ku a'ali. 59 N tonuko vu va wutạ wa, she vu tsupa gbạ ili i'ya
a ka tono vu.”

13

Ạsạkại tsicingi tsu ɗe ko a wuna ɗạ

1 Pini nala, aza ɗa a'ạri pini a asu vi a yankai Yesu alabari a aza a Galili aza ɗa Bilatu
wunai a Kuwa ku Kashilạ, hal mpasa n le n ɓolomgbonoi nạ n ɗa ma uɗarạkpa u ɗa a
yain. 2 Yesu wushunku le, “Ya wundya aza a Galili a nala yi a la aza a Galili a ɗa a buwai
vi unyushi u cingi ɗa, an a panai ikyamba i nala yi? 3 N tonuko ɗạ, nala wa. I ạsạkạ baci

‡ **12:54** A uyamba u ɗa Yesu rongoi, a kalivi ka alishi n uwule u ucira kaɓolo nạ mkpankashilạ n mini a tsu 'yạngạ.

tsicingi tsu ɗe wa, gbạ ɗe dem nala ya kuwạ. 4 Ko kpam ya wundya ama kupa n kullạ aza ɗa a kuwại an kasaga ka ugadī ka Silạwamu ka rukpại ka vara le vi, a la aza a Urishelima unyushi u cingi ɗa? 5 N tonuko ɗạ, nala wa. I ạsạkạ baci tsicingi tsu ɗe wa, ya kuwạ tạ gbạ ɗe tyoku u le."

6 U tonuko le agisani a na yi, "Vuma roku u ɗa u wạri n maɗanga ma kapopi a kashina ka ne, aku u tuwại n u boli ilimaci i ne, shegai u tsạrạ wa. 7 Aku u tonukoi uza ɗa wa guɓa kashina ki, 'Ayen a tatsu a ɗa pa vi ma tuwạ nạ n boli ilimaci i kapopi i na yi, n tsạrạ tani wa. Kapa ma, niɗa ma kạngu asu gbani?'

8 "U wushunku yi, 'Uzakuwa, ạsạkạ ve ma ma kyawan kayen ka lalu, n zạɗạgbạ kami ki, n tsunku ma kayala ka tsishindạ. 9 Ma matsa baci ilimaci kayen ka ugono, aku a ạsạkạ ma. Ma matsa tani baci wa, aku a kapa ma.' "

A tạnạsại uka u ukeliki kain ka Ashibi

10 Kain ka te kain ka Ashibi, Yesu wa wenishike a kagata ka Kashilạ ka roku. 11 Aku uka roku u ɗa wạri n ityoni i cingi i maɓạlạ ma ukeliki hal ayen kupa n kullạ, uza ɗa u kelikei gbạ wa fuɗa wa gaɗigba kpam wa. 12 An Yesu wene yi, u isạ yi u tonuko yi, "Uka, a pecemgbene vu ɗe n maɓạlạ ma vunu." 13 U taɗanku yi kukere, kute-kute u gaɗigbai u cikpai Kashilạ.

14 Shegai uzapige u kagata ka Kashilạ vi u panai upan, an Yesu tạnạsạ yi n kain ka Ashibi. U tonukoi ama yi, "A'ayin a ɗa pini ushani hal a teli a ɗa a gain a yain manyan, tuwại a tạnạsạ ɗạ, shegai bamu n kain ka Ashibi."

15 Asheku a wushunku yi, "Eɗạ aza a maci a kaɓan, uza u kanaka ko makparyagi u tsu tatsukpa ma n kain ka Ashibi u ba u ne yi mini wa? 16 U gan uka u naha, kumaci ku Ibirahi, uza ɗa Kanangasi* ka sirai ara ayen kupa n kullạ a tatsukpa yi n kain ka Ashibi wa?"

17 An u danai nala, atokulalu a ne a panai uwono, gbạ kakumạ ka ama ka rongoi ipeli adama a ili i shinga i'ya Yesu wa yansa.

Agisani a ucun u musta n yisti
(Matiyu 13:31-33; Marku 4:30-32)

18 Yesu danai, "Niɗa tsugono tsu Kashilạ tsạri? Ndya ma rạtsanạka tsa n i'ya? 19 Tyoku u ucun u musta ɗa tsạri, u ɗa vuma roku u ba u cei a kashina ka ne. U gbonguroi u wokoi mawurete ma hal nnu n cai pini ikinda a nsaɓu n ne."

20 U doki u danai, "N iyen i'ya ma rạtsanạka tsugono tsu Kashilạ? 21 Tyoku u yisti u ɗa tsạri, u ɗa uka u roku u bidyai u vurại u ɗa a akundatsu a pige a tatsu a kira hal ku vurại n yisti vi gbạ."

Utsutsu u kenu
(Matiyu 7:13-23)

22 Yesu kạnại nwalu n u wenishike a ilyuci n une i'ya u wurusai, hal wa rawa a Urishelima. 23 Uza roku u wece yi, "Asheku, ama a ɗa a ka tsạrạ iwauwi† a'ạ gbạm ushani?"

U tonuko le, 24 "Moɗonoi i uwa a utsutsu u kenu. Kpaci n tonuko ɗạ, ama ushani a ka zama tạ a uwa, shegai a ka fuɗa wa. 25 Uza u kuwa u 'yạngạ baci u gidạki utsutsu vi, i gitạ ɗe la vi kushani a uwotsu n i kuɗusi utsutsu, n i dansi, 'Uza u kuwa, giduwukạ tsu.'

"Eyi kpam u wushuku, 'N reve a asu u ɗa i wutại wa.'

26 "Aku i dana, 'Tsu lya tạ tsu soi kpam n avu, hal vu wenishikei a ire i tsunu.'

27 "Eyi kpam u dana, 'N tonuko ɗạ n reve a asu u ɗa i wutại wa. Banka numu dan aza a unyushi u cingi.'

28 "A'ayin a nala yi ya wene tạ Ibirahi n Ishaku n Yakubu nạ ntsumate a tsugono tsu Kashilạ, eɗạ kpam she a loko ɗạ, nte ya sạ pini hal n i lumusi a'anga. 29 Ama a ka tuwạ

* **13:16** Kanangasi; wata, "Shetan" kala ka dem ka Kalạpạnsi.

tạ a kasana n kalivi n gaɗĩ n ɗaka, a dusuku a asu u le a tsugono tsu Kashilạ. 30 Gogo-na
aza a kucinạ a ka woko tạ aza a kapala, aza a kapala kpam a woko aza a kucinạ."

Yesu panai iyali i Urishelima (Matiyu 23:37-39)

31 Pini nala, Afarishi a roku a tuwại a tonuko yi, "'Yạngạ vu wutạ pini na vi, kpaci
Hiridu Antiba magono wa ciga tạ u wuna vu."
32 U tonuko le, "Walai i ba i tonuko mashe ma mete ma nala mi, 'Ara ma wutukpạ
tạ ityoni i cingi, n tạnạsạ kpam ama. Nakpan kpam nala. Kain ka tatsu, aku n kotso
manyan ma vạ.' 33 Gbạ n nala ma lya tạ kapala nạ nwalu n vạ, ara n nakpan n nakpan
kuten. Kpaci u gan a wuna matsumate a asu u roku wa, she a Urishelima.
34 "Eɗạ aza a Urishelima, aza a Urishelima, awuni a ntsumate, aza a uvarạsa aza ɗa a
suki ara ɗe. N tsu ciga tạ n ɓolongu ɗạ tyoku ɗa matoku ma tsu ɓolongu mmuku n ne a
ashan a ne, aku i 'yuwain. 35 Wundyai, kuwa ku ɗe ka la a ạsạnkạ ɗạ uvarangi. N tonuko
ɗạ ya doku ya wene mu wa, she kain ka ya tuwạ ya dana, 'Kashilạ ka zuwuka uza ɗa wa
tuwạ a asuvu a kala ka Magono ma Zuba unạ u shinga.' "

14

Yesu a kuwa ku Kafarishi

1 Kain ka te n Ashibi, Yesu uwai a kuwa ku uzapige u Afarishi u roku ulya ilikulya,
ama kpam a zuwuka yi a'eshi. 2 A kapala ka ne tani vuma roku u ɗa pini uza ɗa akere a
ne n a'ene a ne a shitạsai. 3 Yesu wecei Afarishi n arevi a Mele, "U gan a tạnạsạ maɓạlạ
n kain ka Ashibi, ko u gan wa?" 4 Shegai a paɗai bini bini. Aku u kạnại vuma vi u tạnạsạ
yi, u tonuko yi u wala.
5 U wece le, "A asuvu a ɗe, ya maku* ma ne ko kanaka ka ne ka rukpạ a ilyukoi kain
ka Ashibi, aku u kpạɗạ ka uwutukpạ n maloko?" 6 A fuɗa a wushuku keci ku ne wa.
7 An u wenei tyoku ɗa aza ɗa a libanai vi a ɗangạsai asu u ndishi u shinga u shinga,
u wenishike le uwenishike u na vi: 8 "Kain ka baci uza roku u libana vu abiki a iyolo,
kotsu vu yain maloko vu dusuku a karatsu ka shinga wa, gaawan a libana tạ uza ɗa u
la vu tsupige. 9 Nala baci uza ɗa u libana ɗạ ama a re a ɗe yi, wa tuwạ tạ u tonuko vu,
'Nạkạ vuma u na a asu u ndishi u vunu.' Aku vu woko n uwono, vu gono a karatsu ka
kenu. 10 Shegai a libana vu baci abiki, dusuku a karatsu ka kenu, tsạrạ uza ɗa u libana
vu vi, u tuwạ baci u tonuko vu, 'Kaje ka vạ, 'yạngạ vu gono a asu u shinga.' She vu tsạrạ
tsupige a asu u a'eshi a atoku a vunu amoci. 11 Gbạ uza ɗa baci u rạɗạgbại kaci ka ne, a
ka vakunku yi tạ. Uza ɗa kpam u vakunki kaci ka ne, a ka rạɗạgbạ yi tạ."
12 Yesu tonukoi uza ɗa u libana yi vi, "Va libana baci uza abiki a ulya ilikulya n kaara
ko kayin, kotsu vu libana aje a vunu, ko atoku a vunu, ko aza a kuwa a vunu, ko aza a
karen a vunu aza a utsạri wa. Kawa ele dem a ka libana vu tạ, a tsupa vu. 13 Shegai va
libana baci ama abiki a ulya ilikulya, vu libana aza ɗa bawu a'ạri n ili, n aza a mɓạlạ ma
ukeliki, n awunu, n arumbạ. 14 Kpam a ka zuwuka vu tạ unạ u shinga, kpaci a ka tsupa
vu wa. Shegai va tsạrạ tạ katsupi ka malen ma manyan ma vunu kain ka aza a maci a
ka 'yạngạ a ukpạ."

Agisani a abiki a pige (Matiyu 22:1-10)

15 An uza u te a asuvu a aza ɗa a ka lya kaɓolo, u panai nala, u tonukoi Yesu, "Uza ɗa
wa lya ilikulya i abiki a tsugono tsu Kashilạ uza u unạ u shinga u ɗa."

---

* **14:5** Akorongi a cau a roku aza ɗa a purại a tagarạda u Luka a korongu tạ "makparyagi" kpaci n Tsiheline "makparyagi" n "maku" u'isạ u le u rotsono tạ.

16 Yesu wushunku yi, “Vuma roku u ɗa u foɓusoi abiki a ulya ilikulya a pige, aku u
libanai ama ushani. 17 An a'ayin a ulya ilikulya a yain, u suki kagbashi ka ne ka ba ka
tonuko amoci a ɗa u libanai vi, ‘Tuwại, kpaci a foɓuso ɗe ko ndya wa.’
18 “Shegai gbạ le a gitại utukuso kadambula. Uza u kagitạ u danai, ‘N tsila tạ kashina,
kpam u kạnạ tạ n ba n wene ka. Ma folo vu, vu yanka mu ahankuri.’
19 “Uza roku kpam u danai, ‘N tsila tạ anaka a kulima kupa, gogo-na kpam ma ciga tạ
n ba n kondo a ɗa. Ma folo vu, vu yanka mu ahankuri.’
20 “Uza roku kpam u danai, ‘Gogo-na-na ɗa n yain iyolo, adama a nala ma fuɗa ma
bana wa.’
21 “Kagbashi ki ka gonoi ka tonukoi uzakuwa vi. Katsumạ ka namgbai uzakuwa vi,
aku u tonukoi kagbashi ki, ‘Wutạ gogo a ire nạ mɓakuru ma ilyuci mi vu tuko aza a
unambi, n aza a mɓạlạ ma ukeliki, n arumbạ, n awunu.’
22 “Kagbashi ka danai, ‘N yan ɗe i'ya vu danai n yain vi, shegai hal n gogo-na asu u ɗa
pini u buwai.’
23 “Aku u uzakuwa vi u tonukoi kagbashi ki, ‘Wala a kateshe ka ilyuci, vu bana a ire i
pige n i kenu, vu zuwa ama ɗa a'ạri pini a tuwạ a uwa a kuwa ku vạ, tsạrạ ku shaɗangu.
24 N tonuko ɗạ, uza wạ la a asuvu a aza ɗa n libanai n kagitạ, wa peɗe ilikulya i abiki a
vạ wa.’ ”

Upana u ikyamba u utono u Yesu
(Matiyu 10:37-38)

25 Pini nala, kakumạ ka ama ka tonoi Yesu, aku u kpatalai u tonuko le, 26 “Uza ɗa baci
wa ciga u tuwạ ara vạ, u kạnạ tạ she u ciga mu kapala n tata u ne, nạ mma u ne, n uka
u ne. U cigi mu kpam kapala nạ mmuku n ne, n atoku a ne aka n a'ali. U kạnạ tạ dem u
cigi mu kapala n uma u ne, kawa u rạtsa u woko katoni ka vạ wa. 27 Vu rạtsa vu woko
katoni ka vạ wa, vu canga baci mawandamgbani ma vunu vu tono mu wa.
28 “A asuvu a ɗe, ya wa gitạ kuma ku pige bawu dusuki u kecei i'ya wa wuna, u wene
ko wạ n ikebe i'ya wa kotso kuma ki? 29 Kawa u gitạ baci aku u kpạɗại ka usalạkpa, gbạ
uza ɗa baci dem u wenei wa dosuso yi tạ. 30 A dana, ‘Vuma u na u gitại kuma, shegai u
kpạɗại ka usalạkpa.’
31 “Ko kpam magono ma eni ma ma bana kuvon n magono ma roku, aku u kpạɗạ u
dusuku u yawunsa u wene ko eyi uza u asoje azu kupa wa fuɗa wa yan kuvon n magono
uza u asoje azu kamanga? 32 U wene baci ufuɗa wa, she u suku atsumate a ba a cina uza
niɗe vi a folo yi ndishi n shinga, cina u buwai ve a mɓạri. 33 Nala dem gbạ ɗe, uza ɗa baci
bawu u fuɗai u ạsạkại gbạ ili i'ya wạri n i'ya, u rạtsa u woko katoni ka vạ wa.

Mkpaɗī n ɗa n namgbai
(Matiyu 5:13; Marku 9:50)

34 “Mkpaɗī ili i shinga i'ya, shegai n namgba baci bawu n yankpai kpam, n iyen i'ya a
ka yankpusa n ɗa? 35 N ɗa mạ n kalen a iyamba wa, mạ tani n kalen a ili i tsishindạ wa.
Wotsongu ɗa a ka wotsongu n ɗa.
“Uza u atsuvu a upana, u pana.”

15

Agisani a macon ma ma puwạin
(Matiyu 18:12-14)

1 Aku awushi a utafa n aza a unyushi u cingi a ka raɓusa evu n Yesu tsạrạ a panạka yi.
2 Adama a nala, Afarishi n awenishiki a Mele a'ạri uyan tsali a ka dansa, “Vuma u na wa
wusha aza a unyushi u cingi, hal wa lya kaɓolo n ele.”
3 U tonuko le agisani a na yi, 4 “Ya asuvu a ɗe wa yan nạ ncon amangatawun, aku ma te
ma karai kakamba ma puwạin bawu wa ạsạkạ amanganishinkupa n kuci n ɗa n buwai

vi a asu u kalina u bana ubolo ma te ma ma puwạin vi hal she u wene ma? 5 U wene baci
ma, wa canga tạ ma a kutanga n u peli. 6 U rawa baci a kuwa, wa ɓolongu tạ aje a ne n
aza a karen a ne. U tonuko le, 'Bạngạ numu ipeli, n wene ɗe macon ma ma puwạn mu
vi.' 7 N tonuko ɗạ, nala dem a ka yan ipeli a zuba a kaci ka uza u unyushi u cingi u te ɗa
baci u ạsạkại tsicingi tsu ne. Hal i lai i aza a maci a amanganishinkupa n kuci ɗa bawu
a'ạri n unyushi u cingi.

Agisani a ukebe u ɗa u puwạin

8 Yesu lyai kapala n kadyanshi, "A dana uka roku wạ n ikebe i azurufa kupa.* Aku u te
u puwạn yi. Ndya wa yan? She u sapa macikalu, u wujumạ kuwa ki, u zami u ɗa sawu
hal u ba u wene u ɗa. 9 U wene baci u ɗa, she u ɓolongu aje a ne n aza a karen a ne u dana,
'Bạngạ numu ipeli, n wene ɗe ukebe u ɗa u puwạn mu vi.' 10 N tonuko ɗạ, ili i ipeli i'ya a
asu u atsumate a zuba a Kashilạ a kaci ka uza u unyushi u ɗa baci dem u ạsạkại unyushi
u cingi u ne."

Agisani a maku ma ma puwạin

11 Yesu doki u danai, "A yan tạ vuma roku uza u mmuku ma a'ali n re. 12 Aku uza u
kenu vi u tonukoi tata u ne, 'Tata, nạkạ mu ucanga u agadu u vạ.' Aku tata u le, u pecike
le ucanga u ne vi.

13 "An a yain a'ayin kenu, aku uza u kenu vi u purại utsạri u ne vi gbạ u kạnại ure
ubana a uyamba u roku u mɓạri. Pini nala, ucanga u ne u kotsoi a asu u ure u gbani,
aku u rongoi ndishi n gbani. 14 An ucanga u ne u kotsoi gbạ, aku kambulu ka uwai a
uyamba vi, u uwai dem kambulu. 15 U ba u ɓolomgbonoi kaci n uza roku uza u uyamba
vi, eyi tani u zuwa yi u woko kaliniki ka mburusunu. 16 U tsu ciga tạ u lyai ilikulya i'ya
mburusunu n tsu lyasa, shegai ko uza wa nạkạ yi ili wa.

17 "U tuwại u yawunsai, u danai, 'Agbashi a tata u vạ a ɗa ɗe a'ạ tạ n ilikulya i'ya i rawa
le hal i buwai, mpa tani na mạri a ukuwạ n kambulu. 18 Ạsạkạ n 'yạngạ n bana a asu u
tata u vạ n dana, "Tata, n nusuka tạ Kashilạ kpam n nusuka vu tạ. 19 U gan gbạm a doku
a isạ mu maku ma vunu wa. Gonuko mu tyoku u uza u te a asuvu a agbashi a vunu." '
20 Aku u 'yạngại u banai a asu u tata u ne.

"Eyi ubuwi a mɓạri, tata u ne wene yi, aku asuvayali a kạnạ yi, u sumai u wambatsa
yi wạri yi a upapurusa.

21 "Aku maku mi ma tonuko yi, 'Tata, n yanka tạ Kashilạ unyushi, kpam n nusuka vu
tạ. U gan gbạm a doku a isạ mu maku ma vunu wa.'

22 "Shegai tata vi u tonukoi agbashi a ne, 'Yanyi maloko i tuko yi matogo ma ma lakai
tsulobo, i uka yi. I uka yi makawani n akpata. 23 Tukoi madyondyom ma pige ma nala
mi i kiɗa ma, tsu takumai, tsu yain ipeli. 24 Kpaci maku ma na mạri ma kuwạ tạ, shegai
gogo-na u gono ɗe n uma. Wạri u puwạn tạ, shegai gogo-na a wene yi ɗe.' Pini nala, a
gitại uyan mazạngạ.

25 "A'ayin a nala yi, maku ma pige ma ne ma bana tạ a kashina. Eyi n u goni, an u yain
evu n kuwa, aku u panai a ka keme n a jeyi. 26 U isại kagbashi ka roku ka kuwa ki u
wece yi ili i'ya i tukoi ukuna u nala vi. 27 U tonuko yi, 'Vangu u vunu u ɗa u gonoi. Tata
u ɗe kpam u kiɗai madyondyom ma pige ma nala mi adama a ɗa u tsạrạ yi bawu usạn u
roku.'

28 Aku uza u pige vi u yain upan, u 'yuwain u'uwa a kuwa ki. Tata u ne u wutại u rongo
yi uleshe. 29 U wushunki tata u ne u danai, 'Wundya ve ayen a ushani a ɗa n gbashika vu,
n kpạɗạ tani ugorimuko udani u vunu wa. Gbạ n nala, kain kạ la ka vu nạkạ mu maku
ma malala ma ma yan mazạngạ n aje a vạ wa. 30 Shegai an maku ma vunu ma tuwại uza
ɗa u puwunsại utsạri u vunu a asu u ashankala, aku vu kiɗạga yi madyondyom ma pige
ma nala mi.'

---

* **15:8** Kondo "Ikebe i azurufa" a kaci ka idani ka "Ikebe" a Idani i Uɓạngạ.

31 Aku tata u ne u tonuko yi, ‘Maku ma vạ, kain dem vạ tạ kaɓolo nạ mpa, kpam i'ya
baci dem i'ạri i vạ, i vunu i'ya dem. 32 Dere ɗa a yain mazạngạ n ipeli adama a vangu u
vunu ɗa wạri u kuwại, shegai gogo-na u gonoi n uma. Wạri u puwạin, a wene yi kpam.’
”

16

Agisani a kagbashi ka ugboji

1 Yesu doku u tonukoi atoni a ne, “A yan tạ uza u utsạri u roku uza ɗa wạri n uza ɗa
wa guɓuga yi utsạri u ne. A tonukoi uza u utsạri vi, uza ɗa wa guɓuga yi utsạri vi wa
nangasa yi tạ u ɗa. 2 Pini nala, u isạ yi u danai, ‘Ndya n panai na a kaci ka vunu? Nạkạ
mu tyoku ɗa va tono n utsạri u vạ, kpaci va lya kapala n ukirana n utsạri u vạ wa.’
3 “Uza ɗa wa guɓa utsạri vi u tonukoi kaci ka ne, ‘Uzakuwa u vạ u ɗa na wa loko mu a
asu u manyan ma vạ. Ndya ma yan? Mạ n ucira u ɗa ma cimba wa, kpam ma pana tạ
uwono u ufolu. 4 N reve tạ ili i'ya ma yan gogo-na kotsu n tsạrạ ama ɗa ka wusha mu a
a'uwa a le, manyan ma vạ ma kotso baci.’
5 “Adama a nala u isại gbạ ama ɗa uzakuwa u ne wa tono atan. Aku u wecei uza u
kagitạ, ‘I yain i'ya uzakuwa u vạ wa tono vu?’
6 “U wushuki, ‘Adele a pige a manivi a amangatawun.’*
“U tonuko yi, ‘Tagarạda u vunu u ɗa na, dusuku vu shaɗangu amangarenkupa.’
7 “U wecei kpam uza roku, ‘Avu tani i yain i'ya a ka tono vu?’
“U wushuki u da, ‘Akpakpa a ilya amangatawun.’†
“Uza ɗa wa guɓa utsạri vi u tonuko yi, ‘Tagarạda u vunu u ɗa na korongu amanganishi.’
8 “Adama a nala uzakuwa u uza ɗa wa guɓa utsạri vi, u cikpala yi adama a ugboji u ne.
Kpaci ama a likimba a gawunsa baci n ama a likimba u le, a la tạ ama a katyashi ugboji
cika.”
9 Yesu lyai kapala u danai, “Adama a nala n tonuko ɗạ, yankai utsạri u likimba u ɗe
manyan i ɓạngạ aza roku n u ɗa tsạrạ i yain aje, pini nala, a'ayin a ɗa baci utsạri vi u
kotsoi, a wushi ɗạ a a'uwa a ɗa bawu a ka kotso.
10 “Uza ɗa baci wạri n ukuna u maci a ukuna u kenu, wa yan tạ n ukuna u maci a ukuna
u pige. Uza ɗa baci bawu wạri n ukuna u maci a ukuna u kenu, wa yan n ukuna u maci
a ukuna u pige wa. 11 I yan baci ukuna u maci a asu u uɓạnạ u icanga i likimba wa, niɗa
a ka yan a nạkạ ɗạ icanga i maci i zuba? 12 Kpam i yan baci ukuna u maci n icanga i aza
roku wa, ya wa nạkạ ɗạ ili i'ya i'ạri i ɗe?
13 “Kagbashi kạ la ka gbashika aza a a'uwa a re wa. Ucun u kagbashi u nala wa kovo
ta uza u te, aku u cigi uza u te. Ko tani u toni ukuna u uza u te, aku u goro u uza u te. Va
fuɗa va gbashika Kashilạ kaɓolo n utsạri wa.”

Yesu doki u wenishikei
(Matiyu 11:12-13; Matiyu 5:31-32; Marku 10:11-12)

14 An Afarishi a panai nala, ele tani a wokoi acigi a ikebe a ɗa, aku a cirạkpa yi. 15 U
tonuko le, “Edạ i tsu gonuko tạ kaci ka ɗe ama a ɗa a'ạri dere a a'eshi a ama. Shegai
Kashilạ ka reve tạ atakasuvu a ɗe. Ili i'ya ama a bidyai n tsupige cika, ili i icaɗi i'ya a
kapala ka Kashilạ.”
16 Yesu doki u danai, “Mele ma Musa n itagarạda i Ntsumate, i'ya awenishiki a ɗe hal
ubana a a'ayin a Yahaya. A'ayin a Yahaya a ɗa a gitại uyan kuɓari ku tsugono tsu Kashilạ,
kpam ya dem wa moɗono tsạrạ u uwa pini. 17 Gbạ n nala, wa laka tạ shana zuba n
iyamba a cimbạ, n u ɗa uɗyani u te u kenu u tagarạda u Mele wa gusạ.

---

* **16:6** Yesu yankai kakundatsu ka asu ki manyan, kpam ka wenike tạ kakumạ ka manivi ki derere ɗa kạri n adele amangatawunkullạ (800). † **16:7** Kakumạ ka ilya ki a denge baci i'ya, ikebe ya rawa tạ i'ya kayain ka manyan ka tsạrạ a kayen.

18 “Uza ɗa baci u ạsạkại uka u ne, u zuwai uza roku, tsishankala tsa wa yan n eyi. Uza ɗa kpam u zuwai uka u ɗa uza roku u ạsạkại, tsishankala tsa wa yan.”

Uza u utsạri n Li'azaru

19 Yesu doki u danai, “A yan tạ uza u utsạri u roku, uza ɗa u tsu ukusa aminya a mini ma galura n a ɗa a ka laɗa a pun a shinga, aku u rongo a upana kayanyan ka ne kain dem. 20 A utsutsu u kuwa u ne, kafoloni ka roku ka pini a zuwai uza u kala Li'azaru. Ikyamba i ne gbạ a'utsu a ɗa. 21 U tsu ciga tạ u lyai ilikulya i'ya i tsu rukpusạ vuma vi wa lya baci ilikulya. Hal gbạm nshe n tsu tuwusạ tạ nạ n peɗishi yi a'utsu yi.

22 “Kain ka te kafoloni ki ka kuwại, aku atsumate a zuba a canga yi ubana a asu u Ibirahi. Uza u utsạri vi dem u tuwại u kuwại, aku ciɗạngu yi. 23 Eyi a asuvu a akina a tsukonu wạri a upana ikyamba, u gaɗigbai kaci ka ne u wenei Ibirahi mɓạri n Li'azaru a asu u ne. 24 U isạ yi u danai, ‘Tata Ibirahi, pana asuvayali a vạ. Suku Li'azaru u uka kaci ka majubu ma ne a mini u tuwạ u ɗakanku mu a kaletsu ka vạ. Kpaci ikyamba i'ya ma pana a asuvu a akina a na yi.’

25 “Shegai Ibirahi danai, ‘Maku ma vạ, ciɓa ndishi n vunu a likimba, vu soi kayanyan ka utsạri u vunu. Li'azaru tani u panai ikyamba, shegai gogo-na kayanyan ka a ka neshe yi. Avu tani va pana ikyamba. 26 Bamu n u nala, a mere ma tsunu n ạɗạ, kaɗạkạ ka pini ka pige ka ka ɓishinka aza ɗa a'ạri a asu u ɗe utuwạ ara tsunu. Nala kpam aza ɗa a'ạri ara tsunu a ka pasamgbana utuwạ ara ɗe wa.’

27 “Uza u utsạri vi u danai, ‘Tata, ma folo vu, vu suku yi a kuwa ku tata u vạ, 28 kpaci mạ tạ n atoku a'ali ama a tawun. U ba u rono le atsuvu, kotsu ele dem a tuwạ a asu u upana u ikyamba u na vi wa.’

29 “Shegai Ibirahi tonuko yi, ‘A'ạ tạ n itagarạda i Musa nạ i Ntsumate, ạsạkạ a panạka le.’

30 “Aku u danai, ‘Nala wa, tata Ibirahi, uza roku a asuvu a akushe u bana le baci, a ka kpatala tạ a ạsạkạ tsicingi tsu le.’

31 “Ibirahi tonuko yi, ‘A panạka baci itagarạda i Musa nạ i Ntsumate wa, ko uza roku u 'yạngạ baci a asuvu a akushe wa fuɗa wa zuwa le a ạsạkạ tsicingi tsu le wa.’ ”

17

Pana uwonvo u uyan unyushi
(Matiyu 18:6-7; Matiyu 18:21-22; Marku 9:42)

1 Yesu tonukoi atoni a ne, “U kạnạ tạ ili i'ya ya zuwa uza u rukpạ i tuwạ, shegai ter n u uza ɗa wa zuwa i tuwạ. 2 Wa laka tạ shana a sirạka yi katali ka kira a udyoku u ne a varangu yi a kushivạ, n u ɗa wa zuwa uza u te a asuvu a mmuku n kenu n na u nusa. 3 Adama a nala, kiranai n kaci ka ɗe.

“Utoku u vunu u nusuka vu baci, ɓarana yi. U folo vu baci, vu cimbusukạ yi unyushi u ne. 4 U nusuka vu baci kushindere a kain ka te, aku kpam u tuwại ara vunu kushindere u foloi, vu cimbusukạ yi.”

5 Atoni a ne a tonuko yi, “Doku upityanangu u tsunu!”

6 U tonuko le, “A da baci i'ạri n upityanangu kenukulu tyoku u ucun u musta, she i tonuko makuli ma na mi, ‘Muɗạ vu ba vu shigbạ kaci ka vunu a kushivạ.’ She tani u toni udani u ɗe.

7 “A dana a asuvu a ɗe, uza roku wạ n kagbashi ka ka limusuka yi ko kpam wa linạsạka yi ncon. U wutạ baci a kakamba u rawai, uzakuwa wa laza wa tonuko yi, ‘Tuwạ vu dusuku vu lyai ilikulya.’? Wa yan nala wa. 8 Shegai wa tonuko tạ kagbashi ki, ‘Foɓusuko mu ilikulya, aku vu foɓuso kaci ka vunu tsạrạ vu tuko mu ilikulya. N kotso baci ulya n uso, aku avu lyai.’ 9 Wa cikpa kagbashi ki an u yain ili i'ya u tonuko yi u yain? Ko kenu. 10 Eɗạ dem nala, i yan baci i'ya a da i yain, she i dana, ‘Ạtsu agbashi a ɗa gai gbani, kpaci i'ya i gain tsu yain i'ya tsu yain koshi.’ ”

Utạnạsạ u nkutu kupa

11 Kain ka te, Yesu wa bana a Urishelima, wa wala a karen ka Samariya n Galili.
12 Tyoku ɗa wa uwa a une u roku, nkutu n roku ama kupa a shamgbai a mɓạri,
13 aku
'yạngạsại alạgạtsu a le tsạrạ a shamkpa yi, a danai, "Yesu Asheku, pana asuvayali a
tsunu."
14 An u wene le, u tonuko le, "Walai i ba i wenike kaci ka ɗe a asu u aɗarạkpi." Tyoku
ɗa a'ạri a nwalu, aku a tạnại.
15 An uza u te a asuvu a le u wenei a tạnạsạ yi, aku u kpatalai u gonoi n u cikpali Kashilạ
n ucira. 16 U kuɗạngi a kapala ka Yesu wạri a ucikpa. Vuma vi tani uza u Samariya u ɗa.
17 Yesu wece yi, "Ma wundya eɗa ama kupa aza ɗa a tạnạsại vi, ama kuci vi alya te?
18 A tsạrạ uza ɗa wa gono u cikpala Kashilạ wa, she kamoci ka na koshi." 19 Yesu tonuko
yi, "'Yạngạ vu yain nwalu n vunu, upityanangu u vunu u tạnạsạ vu ɗe."

Utuwạ u tsugono tsu Kashilạ
(Matiyu 24:23-41; Marku 13:32-37)

20 Pini nala, Afarishi a wece yi kain ka tsugono tsu Kashilạ tsa tuwạ. U wushunku le,
"Utuwạ u tsugono tsu Kashilạ n a'eshi a ɗa a ka wene tsa wa. 21 Kpam a ka dana, 'Tsa
naha,' ko 'Tsa niɗe,' wa. Kpaci a asuvu a ɗe a ɗa tsugono tsu Kashilạ tsạri."
22 U tonukoi atoni a ne, "A'ayin a'ạ tạ a utuwạ a ɗa ya bolo uwene kain ka te a asuvu a
a'ayin a Maku ma Vuma, shegai ya wene wa. 23 Ama a ka tonuko ɗạ tạ, 'Aya ɗe,' ko 'Aya
na.' Kotsu i bana wa, kpam i tono le wa. 24 Kpaci tyoku ɗa ulaɗa u tsu wutạ walu a zuba
aku u laɗai a kaɓon ka na ubana a ka niɗe, nala Maku ma Vuma ma woko a kain ka ne.
25 Shegai u kạnạ tạ u pana ve ikyamba icun kau-kau, ama a a'ayin a na kpam a 'yuwan
yi.
26 "Tyoku ɗa wạri a a'ayin a Nuhu, ◊ nala dem wa woko a a'ayin a Maku ma Vuma. 27 A
rongoi a ulya n a soyi, a rongoi uyansa iyolo n a wutukpi iyolo, hal kain ka Nuhu uwai a
kpatsu. Aku mini ma pige ma tuwại ma kaɗuwan le gbạ.
28 "Nala dem a yain a a'ayin a Lutu.† A rongoi a ulya n a soyi, a rongoi a utsilạsa n a
dengi, a rongoi a iceshi n a masi. 29 Shegai kain ka Lutu wutại pini a Sodom vi, a roi
akina n kạngạ ka akina a eri. A kaɗuwan le gbạ. ◊
30 "Nala dem wa woko a kain ka utuwạ u Maku ma Vuma. 31 Kain ka nala ki, uza ɗa
baci wạri a asu u uwunvugusa,* aku ucanga u ne a asuvu a kuwa, she u dana wa ba wa
bidya u ɗa wa. Nala dem uza ɗa wạri a kashina, u gono a kuwa wa. 32 Ciɓai n uka u Lutu!
◊ 33 Uza ɗa baci dem wa ciga u wauwa uma u ne, wa namba tạ u ɗa. Shegai uza ɗa baci
dem u nekei uma u ne, wa wauwa tạ u ɗa. 34 N tonuko ɗạ, n kayin ka nala ki, ama a re
a ka vaku tạ a ivamkpatsu i te, a ka a bidya tạ uza u te a ạsạkạ uza u te. 35 Aka a re a ka
wurya tạ a katali ka kira ka te, a ka bidya tạ uza u te, a ạsạkạ uza u te. [36 Ama a re a ka
bana tạ a kashina ka te, a bidya uza u te a ạsạkạ uza u te.]"†
37 A wece yi, "Asheku, nte wạ la vi?"
U wushunku le, "A asu u ɗa kakushe kạri, nte asakali a tsu ɓolomgbono pini."

18

Agisani a marạnạ n uza u afada

1 A'ạri pini, Yesu yankai atoni a ne agisani tsạrạ u wenike an u gain a rongo a uyansa
kavasu bawu ubulạ. 2 U danai, "A ilyuci i roku a yan tạ uza u afada u roku uza ɗa bawu
wa pana uwonvo u Kashilạ, kpam u wulạ uza wa. 3 A ilyuci yi tani, marạnạ ma roku ma

◊ **17:26** Kag. 6:5-8. ◊ **17:29** Kag. 18:20–19:25. * **17:31** Luka korongi, "ama a zuba ukukpạ." Asu u ɗa Yesu rongoi, ma ɗa a tsu ma tyoku ɗa uza wa kumba a zuba u kukpạ u rongo ko u wunvugusa pini. ◊ **17:32** Kag. 19:26.
† **17:36** Akorongi a cau ushani aza ɗa a purại a tagarạda u Luka a kalatsa tạ makpạndạ ma 36.

pini uza ɗa u rongoi ubansa ara ne n u foli u yanka le afada a ɗa a'ạri dere a mere ma ne n utokulalu u ne.
4 “Wạri u 'yuwan tạ, shegai u tuwại u danai a katakasuvu ka ne, ‘Ko u wokoi bawu ma pana uwonvo u Kashilạ, kpam ko bawu n wulại uza, 5 tyoku ɗa maraṇạ ma na ma damgbaraṣa mu ma yanka le tạ afada a ɗa a'ạri dere. Kute wa, wa togboluso mu tạ n utuwusạ kure kure.’ ”
6 Aku Asheku a danai, “Panai ili i'ya uza u afada u cingi u na vi u danai. 7 Ya wundya Kashilạ ka yanka aɗangi a ne a ɗa a ka sạkạ yi kaara n kayin ukuna u ɗa wạri dere wa? Wa ɓạrạkpạ a asu u uwushunku le ɗa? 8 N tonuko ɗạ, wa yanka le tạ ukuna u ɗa wạri dere gogo. Shegai, a'ayin a ɗa baci mpa Maku ma Vuma n tuwại, ma cina gbạm ama ushani n upityanangu a likimba?”

Agisani a Kafarishi n kawushi ka utafa

9 Yesu yanka le agisani a aza roku aza ɗa a bidyai kaci ka le ama a maci a ɗa, aku a goroi aza ɗa a buwai. U da, 10 “Ama a roku ama a re, a uwai a Kuwa ku Kashilạ uyan kavasu. Uza u te Kafarishi ka, uza u ire tani kawushi ka utafa. 11 Kafarishi ki ka 'yạngại ka shamgbai ka yanka kaci ka ne kavasu ka na ki, u da, ‘Kashilạ, n cikpa vu tạ an u wokoi mpa mạ tyoku u ama ɗa a buwai wa. Wata, aza a magạlạkạ, aza ɗa bawu a ka yan dere, ashankala, ko kpam tyoku u kawushi ka utafa ka na ki. 12 N tsu yan tạ kakuli kure a asuvu a a'ayin a shindere. Kpam n tsu wutukpạ tạ u te a asuvu a kupa a ili i'ya baci dem n tsạrại.’
13 “Kawushi ka utafa ki tani kạri kushani dan. U wushuku gbạm u gaɗigba kaci ka ne a zuba wa, shegai u shamgbai wa lapa makamba ma ne adama a katsumạ ka limạ, n u dansi, ‘Kashilạ, pana asuvayali a vạ, mpa uza u unyushi u cingi u ɗa.’
14 “N tonuko ɗạ, kawushi ka utafa ka na ka gono tạ a kuwa n katakasuvu ka ne dere a kapala ka Kashilạ. Tyoku uza niɗe u ɗa wa. Kpaci uza ɗa baci u bidyai kaci ka ne ili i roku, a ka vakunku yi tạ. Uza ɗa baci kpam u vakunki kaci ka ne, a ka 'yạngạsạ yi tạ.”

Yesu nạ mmuku n kenu
(Matiyu 19:13-15; Marku 10:13-16)

15 A'ạri pini, ama a ka tukuso Yesu mmuku n kenu n kenu kotsu u sawa le. An atoni a ne a wenei nala, a ɓarana le. 16 Shegai u isại mmuku ara ne u danai, “Ạsạkại mmuku n tuwạ ara vạ, ɓishinka le wa. Kpaci tsugono tsu Kashilạ tsu icun i le tsa. 17 Mayun n tonuko ɗạ, gbạ uza ɗa baci bawu u wushai tsugono tsu Kashilạ tyoku u maku ma kenu, wa uwa tsa wa.”

Uzapige uza u utsạri
(Matiyu 19:16-30; Marku 10:17-31)

18 Uzapige u roku u wecei Yesu, “Kawenishiki ka shinga, ndya ma yan n tsạrạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku?”
19 U wushunku yi, “Ndya i zuwai vu isạ mu uza u shinga? Uza u shinga wạ la wa, she Kashilạ koshi. 20 Vu reve tạ gai Mele ma na mi: ‘Kotsu vu vaku n uka ɗa bawu wạri u vunu wa. Kotsu vu wuna uma u vuma gbani wa. Kotsu vu boko wa. Kotsu vu sirạka kaɓan kaɓetsu wa. Vu nạkạ tata nạ mma u vunu tsupige.’ ” ◊
21 Aku uzapige vi u danai, “Tun mpa kenu ɗa mạri a utono ili i na yi.”
22 An Yesu panai nala, u tonuko yi, “Hal n gogo-na ili i te i'ya pini i gusạ vu. Denge gbạ ili i'ya vạri n i'ya, vu pecike aza a unambi. Va yan tạ n utsạri a zuba. Aku vu tuwạ vu tono mu.”
23 An u panai nala, ukuna u ɓạlạ yi cika, kpaci uza u utsạri u ɗa cika. 24 Yesu wundyana yi u danai, “U wuyana tani n ni uza u utsạri u uwa a tsugono tsu Kashilạ! 25 U la tạ shana karakuma ka wura a kpele ka kujulu, n u ɗa uza u utsạri wa uwa a tsugono tsu Kashilạ.”

◊ **18:20** Uwt. 20:12-16; U.Ml. 5:16-20.

26 Aza ɗa a panai kadyanshi ki a danai, “Nala baci, ya wạ la vi wa tsạrạ iwauwi?”
27 Shegai Yesu danai, “Ili i'ya baci bawu vuma wa fuɗa wa yan, Kashilạ ka fuɗa tạ ka yan i'ya.”
28 Bituru danai, “Ạtsa na tsu ạsạkạ ɗe gbạ i'ya tsạri n i'ya, tsu tono vu.”
29 Yesu tonuko le, “Mayun n tonuko ɗạ, uza u fuɗa baci u ạsạkại kuwa ku ne, u ạsạkại uka u ne, u ạsạkại atoku a ne, u ạsạkại kpam isheku i ne, wạ tạ n katsupi. Uza u fuɗa baci dem u ạsạkại mmuku n ne gbạ adama a tsugono tsu Kashilạ, 30 wa wusha tạ ili i'ya i lai i'ya u ạsạkại a'ayin a gogo-na. Kpam n a'ayin a ɗa a ka tuwạ, wa wusha tạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku.”

Yesu doki u danai tyoku ɗa wa kuwạ
(Matiyu 20:17-19; Marku 10:32-34)

31 Yesu isại Kupanamere yi paki, u tonuko le, “Ạtsa na tsa bana a Urishelima. Gbạ ili i'ya i'ạri ukorongi a kaci ka Maku ma Vuma a akere a ntsumate ya shaɗangu tạ. 32 Kpaci a ka neke yi tạ a akere a Awulawa, a yanka yi majari, a goruso yi, a cikpunkạ yi atạtsạ. 33 A ka bawan yi tạ, a wuna yi, aku u 'yạngạ a kain ka tatsu.”
34 Shegai ko ukuna u te a fuɗa a reve a asuvu a ili i'ya u tonoi vi wa. Kpaci sokongu ɗa a sokongi u ɗa, a reve ili i'ya u danai wa.

A kukpại a'eshi a karumbạ
(Matiyu 20:29-34; Marku 10:46-52)

35 An Yesu yain evu n Jeriko, karumbạ ka roku kạri a ikengi i ure wa folo. 36 An u panai kakumạ ka ama a ka wura, aku u wecikei ko ndya a ka yan. 37 A tonuko yi, “Yesu uza u Nazara ɗa wa wura.”
38 U 'yạngạsại kalạgạtsu u danai, “Yesu Maku ma Dawuda, pana asuvayali a vạ!”
39 Aku aza ɗa a'ạri a kapala a ɓarana yi u paɗa. Shegai u lapulai u salai cika, “Maku ma Dawuda, pana asuvayali a vạ!”
40 Aku Yesu shamgbai, u zuwai a tuko yi ara ne. An u raɓai evu n eyi, u wece yi, 41 “Ndya va ciga n yanka vu?”
U danai, “Asheku, ma ciga n wene asu.”
42 Yesu tonuko yi, “Wene asu, upityanangu u vunu u tạnạsạ vu ɗe.” 43 Kute-kute u wenei asu. U tonoi Yesu n u cikpalạsi Kashilạ. An ama a wenei nala, ele dem a cikpalai Kashilạ.

19

Zaka kawushi ka utafa

1 Kain ka te, Yesu uwai a Jeriko, wa wura pini. 2 Aku uza roku uza u kala Zaka, uzapige u ɗa a asuvu a aza ɗa a ka wusha utafa, kpam uza u utsạri ɗa. 3 Wa ciga u wene Yesu, shegai u fuɗa u wene yi wa, adama a kakumạ ka ama, kpaci eyi magbidi ma. 4 Aku u sumai u yuwại makuli, kotsu u wene yi kpaci nte wa tono pini.
5 An Yesu rawai pini a asu vi, u gaɗigbai kaci u tonuko yi, “Zaka, cipạ gogo! Ara a kuwa ku vunu ka ma cipạ.” 6 U yain maloko u cipại, u wusha yi n ipeli.
7 An a wenei nala, gbạ le a gitại tsali, a danai, “A kuwa ku uza u unyushi u cingi u ɗa u cipại.”
8 Zaka 'yạngại kushani, u tonukoi Asheku, “Asheku, ma pece tạ utsạri u vạ kure, ma nạkạ tạ aza a unambi kapashi ka te. Uza ɗa baci dem n wusai ili, ma gonuko yi tạ i'ya n wusa yi i'ya vi hal kunishi.”
9 Yesu tonuko yi, “Ara iwauwi i tuwạ tạ a kuwa ku na ki, kpaci vuma u na dem maku ma Ibirahi ma. 10 Mpa Maku ma Vuma n tuwạ tạ n zami i'ya i puwạin, n wauwa kpam i'ya.”

Agisani a ikebe i irim kupa (Matiyu 25:14-30)

11 Ele n a pani nala, Yesu lyai kapala n u tonusuko le agisani, kpaci wạ tạ evu n
Urishelima. Kpam a ka wundya yavu tsugono tsu Kashilạ tsa tuwạ kute-kute. 12 U danai,
“Vuma roku u ɗa uza u tsugono, u banai a ilyuci i roku i mɓạri, u wushi tsugono aku u
gono. 13 U isại agbashi a ne kupa u nạkạ le ikebe i zinariya i te i te.* U tonuko le, ‘Yankai
i'ya tsilaga hal nạ n goni.’
14 “Shegai ama a ilyuci i ne a 'yuwan yi, hal a sukunku yi azapige a danai ele a ka ciga
u lyai tsugono a kaci ka le wa.
15 “Gbạ n nala, an u tsạrại tsugono tsi, aku u gonoi. U zuwai a isạkạ yi agbashi a ɗa u
nạkại ikebe yi u wene ili i'ya a tsạrại a asu u tsilaga tsu le.
16 “Pini nala, uza u kagitạ u tuwại ara ne u danai, ‘Ukebe u te u vunu u tuko tạ ikebe
kupa.’
17 “U tonuko yi, ‘A danạsa vu kagbashi ka shinga! An u wokoi a cina vu uza u maci a
kaci ka ili i kenu. Wusha tsugono tsu ilyuci kupa i woko katsupi ka malen ma manyan
ma vunu.’
18 “Uza ire u tuwại u tonuko yi, ‘Ukebe u te u vunu u tuko tạ ikebe i tawun.’
19 “Eyi dem u tonuko yi, ‘A nạkạ vu tạ tsugono tsu ilyuci i tawun.’
20 “Uza roku kpam u tuwại u danai, ‘Uzapige, ukebe u te u vunu u ɗa na, a makashi ma
n sirai u ɗa n sokongi. 21 Kpaci ma pana tạ uwonvo u vunu, adama a ɗa bawu vạri yuwu.
Vu tsu bidya tạ ili i'ya bawu vu zuwai. Vu cai kpam ili i'ya bawu vu cei.’
22 “U tonuko yi, ‘Kagbashi ka cingi, ma kiɗạga vu tạ ugana a kaci ka ili i'ya vu danai
n unạ u vunu. Dana vu reve tạ bawu mạri yuwu? Uza ɗa n tsu bidya ili i'ya bawu n
zuwai? N cai kpam ili i'ya bawu n cei? 23 Ndya i zuwai bawu vu bankai ukebe vi a kuwa
ku ikebe, tsạrạ n gono baci n wushi i'ya hal n apashani?’
24 “U tonukoi aza ɗa a'ạri pini a asu vi, ‘Wushai ukebe vi a kukere ku ne, i nạkạ uza ɗa
wạri n ikebe kupa vi.’
25 “A tonuko yi, ‘Asheku, wạ tạ tani n ikebe kupa.’
26 “U da, ‘N tonuko ɗạ, uza ɗa yankai ili i'ya a nạkạ yi manyan mai, aya a ka doku. Uza
ɗa kpam bawu u yain ili, i kenu i'ya wạri n i'ya vi, she a wusa yi i'ya. 27 Atokulalu a vạ
a nala yi aza ɗa bawu a ka ciga n lyai tsugono a kaci ka le ki, tuko le na a kapala ka vạ a
wuna le.’ ”

Aza a Urishelima a ryabusai Yesu (Matiyu 21:1-11; Marku 11:1-11; Yahaya 12:12-19)

28 An Yesu danai nala, aku u lazai n atoni a ne, wa bana a Urishelima. 29 An u yain evu
n Betafaji n Batani a asu u masasa ma a ka isạ Masasa ma Zayitum, u suki atoni a ne ama
a re. 30 U tonuko le, “Uwai a une u ɗa wạri nala a kapala ka ɗe ki. N u'uwa u ɗe, ya wene
tạ maku ma makparyagi usiri ma bawu kotsu uza u yuwại. I surukpa ma i tuko. 31 Uza
ɗa baci dem u wece ɗạ ‘Ndya i zuwai ya surukpa ma?’ I tonuko yi, ‘Asheku a ɗa a ka ciga
ma.’ ”
32 Aku aza ɗa a suki vi a lazai a ba a cinai tyoku ɗa u tonuko le vi. 33 A'ạri pini a
usurukpa makparyagi mi, aku aza a ili yi a tonuko le, “Adama a iyen a ɗa ya surukpa
makparyagi mi?”
34 A danai, “Asheku a ɗa a ka ciga ma.”
35 Aku a tukoi ma a asu u Yesu. A polusoi aminya a le a zuba u makparyagi mi. A
taɗangi Yesu pini a zuba. 36 Wạri a asuvu a nwalu, aku ama a polusoi aminya a le a ure.
37 An u rawai evu n kagidạli ka Masasa ma Zayitum, gbạ kakumạ ka atoni a ne a gitại
mazạngạ a ka cikpala Kashilạ n kalạgạtsu ka ucira adama a ukunosavu u ɗa a wenei.

* **19:13** Kondo “Ikebe i zinariya” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ.

38 A danai, “Uza u unạ u shinga ɗa Magono ma ma tuwạ a asuvu a kala ka Magono ma
Zuba! Ndishi n shinga a zuba, tsupige kpam a asu u Kashilạ!” ◊
39 Afarishi a roku a asuvu a kakumạ ki a tonuko yi, “Kawenishiki, ɓarana atoni a
vunu!”
40 Aku u danai, “N tonuko ɗạ, ko ama a paɗa baci bini, she atali a gitạ isali i mazạngạ.”
41 An u rawai evu n Urishelima u wenei ilyuci yi, aku u sạkại i'ya. 42 U danai, “A'ạri
a dana vu reve ili i'ya ya tuko ndishi n shinga, shegai gogo-na i'ạ tạ usokongi ara vunu.
43 A'ayin a ka tuwạ tạ a ɗa atokulalu a vunu a ka maka vu agạlạlạ a kasaga ka vunu
ukyawan, a kpada vu ko nte wa. 44 A ka wạsạ vu tạ hal she a iyamba avu n ama a vunu
gbạ. A ka ạsạkạ katali a zuba u utoku u ne a asuvu a vunu wa, an bawu vu wushai kune
ku Kashilạ a'ayin a ɗa ku tuwạ ɗạ.”

Yesu lokoi aza a tsilaga a Kuwa ku Kashilạ
(Matiyu 21:12-17; Marku 11:15-19; Yahaya 2:13-22)

45 Aku Yesu uwai a Kuwa ku Kashilạ u gitại uloko aza a tsilaga. 46 U tonuko le,
“Ukorongi u ɗa wạri, a danai, ‘Kuwa ku vạ ka woko tạ kuwa ku kavasu,’ shegai i gonukoi
ka ‘kaɓuru ka aza a magạlạkạ.’ ” ◊
47 Kain dem, u tsu wenishike tạ a Kuwa ku Kashilạ, shegai aɗarạkpi a pige, n
awenishiki a Mele, n azapige a ama a zamai a wuna yi. 48 A nambai tyoku ɗa a ka yan n
eyi, kpaci kadyanshi ka ne ka purạ tạ ama atakasuvu.

20

Keci a kaci ka ucira u Yesu
(Matiyu 21:23-27; Marku 11:27-33)

1 Kain ka te, tyoku ɗa Yesu wạri a uwenishike ama a Kuwa ku Kashilạ, n u yanyi
Kadyanshi ka Shinga ka Kashilạ. Pini nala, aɗarạkpi a pige n awenishiki a Mele kaɓolo
nạ nkoshi n pige, a tuwại ara ne. 2 A danai, “Tonuko tsu, n ucira u eni u ɗa va yansa ili i
na yi, kpam ya nạkạ vu u ɗa?”
3 U wushunku le, “Mpa dem ma yan ɗạ tạ keci. Tonuko numu, 4 ulyuɓugu u Yahaya, a
zuba ɗa u wutại ko a asu u ama?”
5 A dansai utyoku u le, a danai, “Tsu dana baci, ‘A zuba ɗa,’ wa dana tạ, ndya i zuwai
tsu kpạɗại uwushuku n eyi? 6 Tsu dana baci, ‘A asu u ama,’ ama yi a ka varạsa tsu tạ,
kpaci a bidya tạ Yahaya matsumate ma.”
7 Aku a wushuki, “Tsu reve a asu u ɗa u wutại wa.”
8 Yesu tonuko le, “Nala kpam mpa dem ma tonuko ɗạ ko ucira u eni u ɗa ma yansạka
ili i na yi wa.”

Agisani a azamaninga a cingi
(Matiyu 21:33-46; Marku 12:1-12)

9 Yesu gitại uyanka ama agisani a na yi, u danai, “Vuma roku u ɗa u yain kashina ka
cinwi, aku u nạkại acimbi a roku haya. U lazai a uyamba u roku u ba u ɓạrạkpại. 10 An
a'ayin a uta a yain, u suki kagbashi ka ne ka roku a asu u aza a haya yi, tsạrạ a nạkạ yi
a asuvu a ucanga u kashina vi. Shegai acimbi yi a lapa yi, a loko yi akere a de. 11 U suki
kpam kagbashi ka roku, eyi dem a lapa yi, a yanka yi uwono, a loko yi akere a de. 12 U
doki u suki uza u tatsu, eyi tani a zumgbusạ yi, aku a loko yi.
13 “Uza kashina vi u danai, ‘Ndya ma yan? Ma suku tạ maku ma vạ ma ma ciga.
Gaawan a ka wene tạ karingạ ka ne.’
14 “Shegai an acimbi yi a wene yi, a tonukoi kaci ka le, ‘Maku ma kagitạ ma ne ma na
vi. Tsu wuna ni tsạrạ agadu yi a woko a tsunu. 15 Aku a wutukpạ yi a uroto u kashina vi
a wuna yi.’

◊ **19:38** Ishp. 118:26. ◊ **19:46** Isha. 56:7; Iri. 7:11.

“Ndya wạ uza u kashina vi wa yan? 16 Wa tuwạ tạ u wuna acimbi yi, u nạkạ aza roku
kashina ki.”
An ama yi a panai nala, a danai, “Kashilạ ka jebige!”
17 Shegai Yesu weɓele le, u danai, “Ndya kalen ka ili i'ya i'ạri ukorongi a tagarạda u
Kashilạ? ◊ ‘Katali ka aza a kuma a 'yuwain, ka ka lakai kalen cika a asu u kuma.’ 18 Uza
ɗa baci dem u rukpại a zuba u katali ka nala ki, wa koɗuso tạ. Shegai ka rukpạ baci ka
varai uza, ka yuruwa yi tạ.”

Utsupa u utafa ara Kaisa Magono
(Matiyu 22:15-22; Marku 12:13-17)

19 Aku awenishiki a Mele n aɗarạkpi a pige a zamai ure u ɗa a ka kạnạ Yesu pini a
a'ayin a nala yi, kpaci a reve tạ a kaci ka le ka u yain agisani yi. Shegai a panai uwonvo
u ama.
20 A gitạ yi uwandạsa, a suki aza a akạlu, ele tani a yain yavu aza a mayun a ɗa. A ka
ciga a kạnạ yi n kadyanshi ka ne, tsạrạ a banka yi a asu u uza u tsugono a yan yi mavura.
21 A wece yi, “Kawenishiki, tsu reve tạ kadyanshi ka vunu n uwenishike u vunu u maci
u ɗa. Ya dem unạ u te u ɗa vu bidya yi, kpam ure u Kashilạ u ɗa va wenishike mai. 22 U
gan tsu tsupa utafa ara Kaisa magono, ko tsu kpạɗạ utsupa?”
23 Eyi tani u revei wanda ɗa a ka wanda yi, aku u tonuko le, 24 “Wenike numu ukebe u
azurufa.* Kulu n kala ka yai ka kạri pini a ukebe vi?”
A danai, “Ku Kaisa ka.”
25 Aku u tonuko le, “Nạkại Kaisa ili i'ya i'ạri i Kaisa, Kashilạ kpam i nạkạ yi ili i'ya i'ạri
i Kashilạ.”
26 A fuɗa a kạnạ yi n kadyanshi ka u yain a kapala ka ama wa. Adama a majiyan ma
uwushuku u ne, a paɗai bini.

Keci a kaci ka u'yạngạ u ukpạ
(Matiyu 22:23-33; Marku 12:18-27)

27 Ama a roku a ɗa pini aza a Sadusi,† a tuwại ara Yesu. Ama a na yi alya aza ɗa a danai
u'yạngạ u ukpạ wạ la wa. 28 A wece yi, “Kawenishiki, Musa koronku tsu tạ, u danai, ‘Uza
u kuwạ baci u ạsạkại uka bawu mmuku, u kạnạ tạ utoku u ne u sotuku uka vi, u matsạka
yi mmuku.’ 29 A yan tạ ama roku ama a shindere, uza n utoku. Uza u kapala u zuwai uka,
u kuwại u ạsạkạ maku wa. 30 Uza u ire u sotuki marạnạ mi, eyi dem u kuwại bawu maku.
31 Uza u tatsu kpam u sotuki marạnạ mi, eyi dem u kuwại. Nala gbạ ama a shindere yi a
zuwusai uka vi, hal a kuwusại gbạ le, uza wạ la u ạsạkại maku wa. 32 A makorishi, uka
vi dem u kuwại. 33 An u wokoi gbạ ama a shindere a le a zuwusa yi vi, uka u yai u ɗa wa
woko a a'ayin a u'yạngạ a ukpạ?”
34 Yesu wushuki, “Ama a gogo-na a ka yansa tạ iyolo n a wutukpi iyolo. 35 Shegai aza
ɗa baci a wenei a gain a uwa a'ayin a ɗa a ka tuwạ, kpam n u'yạngạ u ukpạ vi, a ka yan
iyolo ko a wutukpạ iyolo wa. 36 A ka doku a ka kuwạ wa, kpaci dere ɗa a'ạri n atsumate a
zuba, kpam mmuku n Kashilạ n ɗa an a wokoi mmuku ma u'yạngạ u ukpạ n ɗa. 37 Ukuna
u akushe n u u'yạngạ u ukpạ tani, Musa dem dana tạ a ukuna u maku ma maɗanga ma
ma tasa akina a asu u ɗa u isại Magono ma Zuba ‘Kashilạ ka Ibirahi, n Kashilạ ka Ishaku,
n Kashilạ ka Yakubu.’ ◊ 38 Eyi Kashilạ ka akushe ka wa, shegai ka aza a uma ka, kpaci
ara ne ya dem wạ tạ n uma.”
39 Aku aza roku a asuvu a awenishiki a Mele yi a danai, “Kawenishiki, vu wushuku tạ
dere.” 40 Pini nala, uza u doku u kawan u wece yi ukuna wa.

Kawauwi ki Maku ma yai ma?
(Matiyu 22:41-46; Marku 12:35-37)

◊ **20:17** Ishp. 118:22. * **20:24** Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ. ◊ **20:37** Uwt. 3:6.

41 Aku Yesu wece le, “Niɗa a ka a dana Kawauwi Maku ma Dawuda ma? 42 Dawuda
n kaci ka ne u danai a Tagaraḍa u Ishipa,† ‘Magono ma Zuba ma tonukoi Asheku a vạ,
dusuku a ulyaki u vạ, 43 hal she n taɗangu vu a zuba u atokulalu a vunu.’ ◊ 44 Dawuda
isạ yi baci ‘Asheku’, niɗa wa yansa u gono u woko maku ma ne?”

Yesu ɓaranai ama a kaci ka awenishiki a Mele
(Matiyu 23:1-36; Marku 12:38-40)

45 Yesu tonukoi atoni a ne a kapala ka ama gbạ, 46 “Kiranai n awenishiki a Mele aza
ɗa a ka ciga kutambu n aminya a pige, a ka ciga a danạsa le a kuden n tsupige. Kpam a
lai uciga u asu u ndishi u ɗa u lai tsulobo a agata a Kashilạ, n asu u shinga u asu u abiki.
47 Alya a lyai ucanga u nrạnạ, n a yanyi kavasu ka ugaɗi adama a ukimbusạ u a'eshi.
Icun i ama a nala yi, a ka yan le tạ mavura cika.”

21

Kune ku marạnạ
(Marku 12:41-44)

1 Kain ka te, Yesu wạri a Kuwa ku Kashilạ, aku u gaɗigbai kaci ka ne u wenei tyoku ɗa
aza a utsạri a ka zuwusa ikebe i le a asu u uzuwusa ikebe. 2 U wenei kpam marạnạ ma
roku uza u unambi, ma zuwai pini irim i re i kenu* a asuvu. 3 Pini nala, u da, “Mayun n
tonuko ɗạ, ili i'ya marạnạ uza u unambi u nala u zuwai, i la tạ gbạ ili i'ya ele a zuwusai.
4 Kpaci gbạ le a asuvu a utsạri u le u ɗa a kenei a zuwusai. Shegai eyi a asuvu a unambi
u ne u ɗa u bidyai gbạ ikebe i ulyaka ilikulya i ne.”

Iryoci i a'ayin a makorishi
(Matiyu 24:1-2; Marku 13:1-2)

5 Aza roku a asuvu a atoni a ne, a'ạri a kadyanshi tyoku ɗa a kalai Kuwa ku Kashilạ n
atali a shinga, n kune ku a nạkại Kashilạ. Shegai Yesu danai, 6 “Gbạ ili i'ya i wenei pini
na, a'ayin a'ạ tạ a utuwạ a ɗa ko katali ka te a ka ạsạkạ utaɗangi a zuba u utoku u ne,
bawu a wạsại ka wa.”

Upana u ikyamba u pige u ɗa wa tuwạ
(Matiyu 24:3-14; Marku 13:3-13)

7 Pini nala, a wece yi, “Kawenishiki, nwere ɗa ukuna u nala vi wa gitạ? Icun i iryoci i
eni i'ya a ka wenike ya ciga baci ugitạ?”
8 U tonuko le, “Kiranai kotsu uza roku u puwunsạ ɗạ wa. Ama ushani a ka tuwạ tạ n
kala ka vạ a dana alya Kirisiti Kawauwi. Kpam a dana, ‘A'ayin a yan ɗe evu.’ Kotsu i
toni le wa. 9 A'ayin a ɗa baci i panai ukuna u kuvon n ibili, kotsu i giruwạ wa. U kạnạ tạ
ukuna u nala u gitạ, shegai makorishi ma kotsu wa.”
10 U tonuko le kpam, “Kaletsu ka ama ka 'yạngạsạkạ tạ kaletsu ka ama, tsugono kpam
tsu 'yạngạsạkạ tsugono. 11 Iyamba ya gbạɗạ tạ a asu kau-kau, n kambulu n usara a asu
kau-kau. A ka yan tạ ili i uwonvo n ikunesavu i pige i pige a zuba.
12 “Shegai kahu ukuna u nala u gitạ, a ka kạnạ ɗạ tạ a yan ɗạ mavura. A banka ɗạ a
agata a Kashilạ n a'uwa a a'ali. A banka ɗạ a asu u azapige nạ ngono adama a kala ka
vạ. 13 Nala wa woko ɗạ tạ ure u ɗa ya yanka le kadyanshi ka vạ. 14 Shegai i vakunku
atakasuvu a ɗe, i dambula n tyoku ɗa ya gonuko kadyanshi wa. 15 Kpaci mpa ma nạkạ
ɗạ tạ ucira n ugboji u ɗa bawu atokulalu a ɗe a ka fuɗa a nanamgbana, ko a nani u ɗa wa.
16 Hal n isheku i ɗe n atoku a ɗe n kumaci ku ɗe, n aje a ɗe a ka neke ɗạ tạ, hal a wuna
gbạm aza roku a asuvu a ɗe. 17 Ya dem wa 'yuwan ɗạ tạ adama a kala ka vạ. 18 Shegai ko
kenji ka kaci ka ɗe ka te kạ la ka namgba wa. 19 Akawunki a ɗe a ɗa a ka wauwa ɗạ.”

◊ **20:43** Ishp. 110:1. * **21:2** Kondo “Irim i kenu” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ.

Uwacinsa u Urishelima
(Matiyu 24:15-21; Marku 13:14-19)

20 Yesu lyai kapala n kadyanshi, “A'ayin a ɗa baci i wenei asoje a kyawain Urishelima,
u gan tạ i reve an a yain evu n uwacinsa u ɗa. 21 Adama a nala, ạsạkạ aza ɗa a'ạri a
uyamba u Yahuda a suma a bana a nsasa. Aza ɗa a'ạri a ilyuci a wutạ a suma, kpam
aza ɗa a'ạri a une kotsu a uwa a asuvu a ilyuci wa. 22 Kpaci a'ayin a katsupi ka upana
u ikyamba a ɗa, tsạrạ a shaɗangu i'ya i'ạri ukorongi. ◊ 23 Ter ɗe aka a atsumạ n aza a
mmuku n shili a a'ayin a nala yi! Kpaci a ka yan tạ upana u ikyamba u pige a uyamba
vi, aku upan u Kashilạ u rukpạ a kaci ka ama ki. 24 A ka wuna tạ aza roku n iburundu,
a kạnạsạ kpam aza roku a bansạka le a asu u tsugbashi a iyamba i likimba. Awulawa
kpam a ka kpatsa tạ Urishelima hal a'ayin a Awulawa a shaɗangu.

Utuwạ u Maku ma Vuma
(Matiyu 24:29-31; Marku 13:24-27)

25 Yesu doku u danai, “A ka wene tạ iryoci a kaara n uwoto n atala. A likimba kpam,
aletsu a ama a ka dambula tạ cika. A dambula cika adama a mawurạ ma kushivạ n aɓali.
26 Ama a ka limusạ tạ adama a uwonvo, n a pani uwonvo u ili i'ya ya gitạsạ a likimba.
Kpaci a ka gbạɗạ tạ ili i pige i pige i'ya i'ạri a zuba. 27 A'ayin a nala a ɗa a ka wene Maku
ma Vuma utuwạ a asuvu a alishi n ucira n tsupige tsu pige. 28 A'ayin a ɗa baci ukuna u
nala wa gitạsạ, i gaɗigba a'aci a ɗe i kondo zuba kpaci uwutukpạ u ɗe wa yan ɗe evu.”

Uwenishike a kaci ka kapopi
(Matiyu 24:32-35; Marku 13:28-31)

29 Aku Yesu yanka le agisani a na yi u da, “Weɓelei maɗanga ma kapopi nạ nɗanga n ɗa
n buwai. 30 N gitạ baci utopo avuku, ya wene tạ n kaci ka ɗe kpam i reve an ilyushi i yain
evu. 31 Nala dem, a'ayin a ɗa baci i wenei ukuna u nala wa gitạsạ, i reve tạ an tsugono
tsu Kashilạ tsu yain evu.
32 “Mayun n tonuko ɗạ, ama a gogo-na a ka kotso wa, she a shaɗangu ili i na yi. 33 Zuba
n likimba wa cimbạ tạ. Shegai kadyanshi ka vạ ka cimbạ wa.”

Uwenishike a kaci ka afoɓi

34 Pini nala, Yesu danai, “Kiranai n kaci ka ɗe, kotsu uma u ɗe u laka a asu u kulya
ku gbani, n kuso ku umaka wa, n kadambula ka likimba, hal kain ka nala ka danda ɗạ
tyoku u utyangi wa. 35 Kpaci nala wa woko a kaci ka ama a likimba gbạ. 36 Kain dem i
rongo n afoɓi, n i yanyi kavasu, tsạrạ i tsạrạ i lai a asuvu a ukuna u ɗa wa ciga u gitạ vi.
Kpam tsạrạ i fuɗa i shamgba a kapala ka Maku ma Vuma.”
37 Kain dem, u tsu wenishike tạ a Kuwa ku Kashilạ. Kaara ka kotso baci aku u wutạ u
ba u wansa a masasa ma a ka isạ Masasa ma Zayitum. 38 Kpam ama a tsu tuwusạ tạ a
Kuwa ku Kashilạ n usana u de, tsạrạ a panạka yi.

22

Yahuza Isikariyoti wushuki u neke Yesu
(Matiyu 26:1-5; Marku 14:1-2; Yahaya 11:45-53)

1 A'ayin a Abiki a Ulya u Ilikulya i'ya i Nambai Yisti† a ɗa dem a ka isạ Abiki a
Upasamgbana a yain evu. 2 Aku aɗarạkpi a pige n awenishiki a Mele a ka zama tyoku
ɗa a ka wuna Yesu, shegai a ka pana tạ uwonvo u ama. 3 Kanangasi* ka uwai Yahuza,
uza ɗa a ka isạ Isikariyoti, uza u te a asuvu a Kupanamere yi. 4 U ba u dansai n aɗarạkpi
a pige n azapige aza a uwundya Kuwa ku Kashilạ tyoku ɗa wa neke yi ara le. 5 A yain
mazạngạ hal a zuwamgbanai a ka tsupa yi n ikebe. 6 Eyi kpam u wushuki u gitại uzama
tyoku ɗa wa neke yi ara le, kakumạ ka ama ka wacuwa baci.

◊ **21:22** Hos. 9:7. * **22:3** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

Yesu lyai ilikulya i Abiki a Upasamgbana
(Matiyu 26:17-30; Marku 14:12-26; Yahaya 13:21-30; 1 Korintiya 11:23-25)

7 Kain ka Abiki a Ulya Ilikulya i'ya i Nambai Yisti ka rawai; wata, kain ka ukiɗạsa
mmuku ma a'ondom ma Abiki a Upasamgbana. 8 Aku Yesu suki Bituru n Yahaya, u
tonuko le, “Walai i ba i foɓusuko tsu Abiki a Upasamgbana yi, tsạrạ tsu lyai.”
9 A wece yi, “Nte ɗa va ciga tsu foɓuso?”
10 U tonuko le, “N u'uwa u ɗe a ilyuci yi, ya gawunsa tạ n vuma roku u cangai malanda
ma mini. I toni yi hal a kuwa ka wa uwa. 11 I tonuko uza u kuwa vi, ‘Kawenishiki ka
danai: Nte ɗa a asu u ɗa ma lya ilikulya i Abiki a Upasamgbana yi n atoni a vạ?’ 12 Wa
wenike ɗạ tạ kunukuzuba ku pige ka ucanga u ne wạri ufoɓusi. Nte ya foɓusuko tsu
pini.”
13 Aku a lazai a ba a cinai tyoku ɗa u tonuko le vi. Pini nala, a foɓusoi ilikulya i Abiki a
Upasamgbana yi pini.
14 An a'ayin a yain, Yesu dusuki ulya ilikulya n asuki yi. 15 U tonuko le, “Mạri ma
ciga tạ gbạm n lyai ilikulya i Abiki a Upasamgbana i na yi n ạɗạ, kahu n pana ikyamba.
16 Kpaci n tonuko ɗạ, ma doku ma lya i'ya wa, she a'ayin a ɗa a shaɗangi u ɗa a tsugono
tsu Kashilạ.”
17 U bidyai mako ma mini ma cinwi, u cikpai Kashilạ aku u danai, “Wushai na i soi.
18 N tonuko ɗạ, ili i'ya i bidyai n gogo-na ma doku ma so mini ma cinwi wa, she a'ayin a
ɗa tsugono tsu Kashilạ tsu tuwại.”
19 U bidyai burodi u cikpai Kashilạ, u jibạmgbạnạsại u ɗa, u nạkạ le. U danai, “Ikyamba
i vạ i'ya na vi i'ya a nekei adama a ɗe. Rongoi uyansa nala tsạrạ i ciɓusa nạ mpa.”
20 An a kotsoi ulya u ilikulya vi, u bidyai mako mi, u danai, “Mako ma na mi,
kazuwamgbani ka savu ka a asuvu a mpasa n vạ n ɗa a ka neke adama a ɗe. 21 Shegai uza
ɗa wa neke mu vi, aya pini na wa lya kaɓolo nạ mpa. 22 Mayun ɗa mpa Maku ma Vuma
ma laza tyoku ɗa a zuwai, shegai ter n uza ɗa wa neke mu vi.” 23 A gitại uwecemgbene
ko ya wa neke yi a asuvu a le yi.

Kananamgbani adama a tsupige

24 Kananamgbani ka uwai a mere ma le, ko ya wa woko uzapige u le. 25 U tonuko le,
“Ngono ma Awulawa a tsu ciga tạ a wenike le ucira. Akiɗi a ugana a le kpam a tsu zama
tạ a isạ le Aɓạngi a Ama. 26 Shegai ara ɗe nala wa. Uza ɗa wạri uzapige a asuvu a ɗe,
u woko tyoku u uza u kenu. Uza ɗa wa tono n ạɗạ, u woko tyoku u kagbashi. 27 Ya lai
tsupige, uza ɗa u dusuki wa lya ilikulya ko gai kagbashi? Uza ɗa u dusuki wa lya ilikulya
ɗa wa? Mpa tyoku u kagbashi ɗa mạri a asuvu a ɗe. 28 Eɗa i shamgbai ara vạ a ukonduso
u ɗa n soi. 29 Tyoku ɗa Tata u vạ u nạkạ mu tsugono, nala mpa dem ma nạkạ ɗạ ucira,
30 tsạrạ i lyai i soi nạ mpa a tsugono tsu vạ. I dusuku kpam a aratsu a tsugono, n i lyayi
tsugono tsu agali kupa n a re a Isara'ila.

Yesu danai Bituru wa nana yi tạ
(Matiyu 26:31-35; Marku 14:27-31; Yahaya 13:36-38)

31 Ele pini n a lyayi, aku u danai, “Simo, Simo, Kanangasi† ka folo tạ u welikpe ɗạ tyoku
u ilya. 32 Shegai ma yanka vu tạ kavasu, tsạrạ upityanangu u vunu u gusạ wa. Avu kpam
a'ayin a ɗa vu gonoi, vu gbamatangu aza a vunu.”
33 Bituru wushunku yi, “Asheku, ufoɓusi u ɗa mạri n bana n avu a kuwa ku a'ali, ko a
ukpạ.”
34 Yesu danai, “N tonuko vu Bituru, ara gbạm kahu kapen ka sala, va nana mu tạ vu
dana vu reve mu wa hal kutatsu.”
35 Yesu wece le, “A'ayin a ɗa n suku ɗạ bawu makpakạta, bawu katsạn, bawu akpata,
ili i'ạ la i'ya i nambai?”

† **22:31** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

A danai, “Ko i te tsu namba wa.”
36 U da, “Gogo-na uza ɗa baci wạri n makpakạta u bidya, nala kpam uza ɗa wạri n katsạn. Uza ɗa bawu wạri n burundu, u denge kunya ku ne u tsila. 37 N tonuko ɗạ, mayun ɗa ukuna u ɗa a korongi a kaci ka vạ u kạnạ tạ u shaɗangu, ‘A kece yi tạ a asuvu a aza ɗa a 'yạngạsạkại tsugono.’ ◊ Kpaci ili i'ya a danai a kaci ka vạ, ushaɗangu u ne u rawa ɗe.”
38 Aku a tonuko yi, “Asheku, iburundu i'ya na i re.”
U tonuko le, “U rawa tạ.”

Yesu yain kavasu a Masasa ma Zayitum (Matiyu 26:36-46; Marku 14:32-42)

39 Yesu wutại u banai a Masasa ma Zayitum tyoku ɗa u cuwanạkai, atoni a ne dem a tono yi. 40 An u rawai a asu vi, u tonuko le, “Yanyi kavasu kotsu i rukpạ a ukondo wa.” 41 U ạsạkạ le kenu, tyoku u mɓạri ma uvutạlạ katali, u kuɗạngi u yain kavasu. 42 U danai, “Tata, vu wushuku baci, takpa mu mako ma upana u ikyamba ma na mi, shegai udani u vạ u ɗa a ka tono wa, she u vunu.” 43 [Aku katsumate ka zuba ka wenikei kaci ka ne ara ne, wạri yi a ugbamatangu asuvu. 44 Kpaci wa pana tạ ikyamba cika. U mạtsại kavasu cika, hal malen ma ne ma ɗaka yavu mpasa.]
45 An u 'yạngại a asu u kavasu vi, u gonoi a asu u atoni a ne. U cina le n a lavuti adama a uwowi u unamgbukatsumạ. 46 U wece le, “Ndya i zuwai ya lavuta? 'Yạngại i yain kavasu, kotsu i rukpạ a ukondo wa.”

A kạnại Yesu (Matiyu 26:47-56; Marku 14:43-50; Yahaya 18:3-11)

47 Yesu pini a kadyanshi, aku u wenei kakumạ ka ama ka tuwạ yi. Uza ɗa a ka isạ Yahuza Isikariyoti, uza u te a asuvu a Kupanamere yi, wa tono n ele kapala. U raɓai evu n Yesu kotsu u wambatsa yi. 48 Aku Yesu wece yi, “Yahuza, n uwambatsa u ɗa va neke Maku ma Vuma?”
49 Aza ɗa a'ạri evu n eyi, an a wenei ili i'ya ya gitạ, a wece yi, “Asheku, tsu kapusa n iburundu ɗa?” 50 Aku uza u te u le u kapamgbanai kutsuvu ku ulyaki ku kagbashi ka Magono ma Aɗarạkpi.
51 Yesu danai, “Kotsu i doku wa.” U sawai kutsuvu ku kagbashi ki, u tạnạsạ yi.
52 U tonukoi aza ɗa a 'yạngạsạkạ yi vi; wata, aɗarạkpi a pige, n azapige a awundi a Kuwa ku Kashilạ, nạ nkoshi, “I tuwại n iburundu nạ mkpạukpạu yavu aza a ukạnạ aza a magạlạkạ? 53 A'ayin a ɗa mạri n ạɗạ kain dem a asuvu a Kuwa ku Kashilạ, i bạrạkpạ akere a ɗe i dana ya kạnạ mu wa. Shegai a'ayin a ɗe a ɗa na vi, n a'ayin a ucira u karimbi.”

Bituru nanai an u revei Yesu (Matiyu 26:57-75; Marku 14:53-72; Yahaya 18:12-27)

54 Pini nala, a kạnại Yesu a lazai n eyi, a banka yi a kuwa ku Magono ma Aɗarạkpi. Bituru wạri le a utono mɓạri mɓạri. 55 A tasuki akina a mere ma kuwa mi a dusuki. Bituru dem dusuki kaɓolo n ele. 56 Aku kagbashi ka kạri makere ka wene yi a'ayin a ɗa katyashi ka akina ka wakanai, pini nala, kagbashi ki ka danai, “Vuma u na dem kaɓolo n eyi ɗa wạri.”
57 Shegai u nanai u danai, “Mpa n reve yi wa.”
58 An a ɓạrạkpại kenu, aku uza roku u wene yi u danai, “Avu dem uza u te u le u ɗa.”
Bituru danai, “Uza u vạ, mpa n reve yi wa.”
59 A doki a ɓạrạkpại hal ulapa u uwule u te, uza roku u mạtsạ yi, u danai, “Malạlạ mạ la wa, vuma u na kaɓolo ka a'ạri, kpaci uza u Galili u ɗa.”
60 Bituru danai, “Uza u vạ, n reve gbạm i'ya va tono wa.” Kute-kute kahu u kimbạ unạ u ne, kapen ka salai. 61 Asheku a kpatalai a kondonoi Bituru. Aku u ciɓai n kadyanshi

◊ **22:37** Isha. 53:12.

ka Asheku, u da, “Ara gbạm kahu kapen ka sala, va nana mu tạ vu dana vu reve mu wa hal kutatsu.” 62 Aku u wutại a ulanga u sại cika.

Asoje a yankai Yesu majari
(Matiyu 26:67-68; Marku 14:65)

63 Ama ɗa a ka wundya Yesu vi a rongo yi uyanka majari n a lapusi yi. 64 A sira yi a'eshi, aku a danai, “Tonuko tsu ili i'ya ya gitạ. Ya lapa vu?” 65 A rongo yi a uyansạka kadyanshi ka gbani ka gbani ushani n a wishisi yi.

A bankai Yesu a asu u Asheshi a Pige
(Matiyu 26:59-66; Marku 14:55-64; Yahaya 18:19-24)

66 An kain ka wansai, aku Asheshi a Pige,† (asuvu a aɗarạkpi a pige, n awenishiki a Mele) a ɓolomgbonoi a asu u te. A bankai Yesu a asu u Asheshi a Pige a le, a tonuko yi, 67 “Avu Kirisiti Kawauwi ɗa baci, tonuko tsu.”

U danai, “Ko n tonuko ɗạ baci, ya wushuku wa. 68 N yan ɗạ baci kpam keci, ya wushunku mu wa. 69 Shegai ili i'ya i bidyai gogo-na ubana a kapala, Maku ma Vuma ma dusuku tạ a ulyaki u Kashilạ Uza u Ucira.”

70 Gbạ le a danai, “Dana, avu Maku ma Kashilạ ma?”

U tonuko le, “I dana tạ dere, mpa.”

71 Aku a danai, “Iryoci i eni i'ya kpam tsa bolo? Tsu pana tạ n kaci ka tsunu a unạ u ne.”

23

A bankai Yesu ara Bilatu
(Matiyu 27:11-14; Marku 15:1-5; Yahaya 18:28-38)

1 Pini nala, gbạ kaɓolo ka Asheshi a Pige yi a 'yạngại a bankai Yesu ara Bilatu gomuna u Yahuda. 2 A sapula yi, a danai, “Tsu cina tạ vuma u na vi wa puwunsạ a ama a tsunu. Kpam n u ɓishinki ama a tsupa utafa ara Kaisa. N u dansi kpam aya Kirisiti Kawauwi Magono.”

3 Bilatu wece yi, “Avu magono ma aza a Yahuda ma?”

Aku u wushunku yi, “Nala wạri tyoku ɗa vu danai vi.”

4 Bilatu tonukoi aɗarạkpi a pige yi n kakumạ ka ama ki, “N tsạrạ vuma u na vi n unyushi wa.”

5 A doki a mạtsạ yi n a dansi, “Wa 'yạngạsạsạ tạ atakasuvu a ama n uwenishike u ne a uyamba u Yahuda. U gitại ukuna u nala vi a Galili hal utuwạ na.”

A bankai Yesu ara Hiridu

6 An Bilatu panai nala, u wecikei ko vuma vi uza u Galili u ɗa. 7 An u revei Yesu a kaɓon ka tsugono tsu Hiridu Antiba tsa u wutại, u geɓengu yi ara Hiridu uza ɗa wạri dem a Urishelima a'ayin a nala yi.

8 An Hiridu wenei Yesu, u yain mazạngạ cika kpaci wa ciga tạ u wene yi caupa. An u panai ukuna u ne, kpam wa ciga tạ u wene ukunosavu u ɗa Yesu wa yansa. 9 U rongo yi a uyansa keci, shegai u wushunku yi ili wa. 10 Aɗarạkpi a pige n awenishiki a Mele a ɗa pini kushani a rongo yi usapulusa ushani. 11 Hiridu n asoje a ne a yanka yi magori, a yanka yi kpam majari. A uka yi aminya a tsugono, aku a gonuko yi ara Bilatu. 12 Kain ka nala ka tsije tsu Hiridu n Bilatu tsu gitại. Kpaci caupa atokulalu a ɗa.

A kiɗạgai Yesu ugana u ukpạ
(Matiyu 27:15-26; Marku 15:6-15; Yahaya 18:39–19:16)

13 Bilatu ɓolomgbonoi aɗarạkpi a pige, n aza a tsugono, n ama. 14 U tonuko le, “I tuko tạ vuma u na i da wa puwunsạ tạ ama. Kpam an n vece yi a kapala ka ɗe, n tsạrạ yi n unyushi ko u te a asuvu a ikuna i'ya i danai vi wa. 15 Nala dem Hiridu u tsạrạ yi n unyushi wa, kpaci aya u gonuko yi ara tsunu. U yan ili i'ya i rạtsai a ka wuna yi wa. 16 Adama a

nala, ma bawan yi tạ n ạsạkạ yi.” [17 U tsu ạsạnkạ le tạ vuma u te a asuvu a ama ɗa a'ạri a kuwa ku a'ali a a'ayin a abiki.]
18 Gbạ ama a 'yạngạsại alạgạtsu a le, a danai, “Rawuka vuma u na vi! Ạsạnkạ tsu Baraba!” 19 (Baraba aya uza ɗa a zuwai a kuwa ku a'ali adama a u'yạngạsạ u atakasuvu a ama u ɗa a yain n mawunuka a ilyuci yi.)
20 Aku Bilatu doku u yanka le kadyanshi, kpaci wa ciga tạ u ạsạkạ Yesu. 21 Shegai a worukpoi n a dansi, “Wandamgbana yi! Wandamgbana yi!”
22 U doki u tonuko le u tatsu, “Ndya i zuwai? Ili i cingi i eni i'ya u yain? N tsạrạ yi n ili i'ya i rạtsai a ka wuna yi wa. Adama a nala ma bawan yi tạ n ạsạkạ yi.”
23 Shegai a rongo yi a umạtsạ, a 'yạngạsại alạgạtsu a le a danai a wandamgbana yi, hal isali i le i fuɗai Bilatu. 24 Aku Bilatu kiɗạga yi ugana, tsạrạ a yanka le i'ya a ka ciga. 25 U ạsạnkạ le uza ɗa a foloi vi; wata, uza ɗa a zuwai a kuwa ku a'ali, adama a u'yạngạsạ atakasuvu a ama n mawunuka. U nạkạ le Yesu tyoku ɗa a ka ciga.

A wandamgbanai Yesu
(Matiyu 27:32-44; Marku 15:21-32; Yahaya 19:17-27)

26 A'ạri pini a nwalu n eyi, aku a kạnại vuma roku uza u kala Simo uza u Sirani, u wutại a une. A taɗanku yi mawandamgbani mi u canga u toni Yesu. 27 Kakumạ ka ama ushani ka tono yi hal n aka a roku aza ɗa a rongoi kushen n a pani mɓạlạ ma ulaza u ne. 28 Yesu kpatalai ara le u danai, “Aka a Urishelima, ạsạkại kushen adama a vạ. Shegai, i sạkạ kaci ka ɗe nạ mmuku n ɗe. 29 A'ayin a'ạ tạ a utuwạ a ɗa a ya dana, ‘Aza a unạ u shinga a ɗa ndari, n atsumạ a ɗa bawu a matsai mmuku, kpam n mani ma bawu ma comukoi maku.’ 30 A'ayin a nala a ɗa a ka gitạ ufolo nsasa n pige n pige, ‘Rukpại a kaci ka tsunu.’ A foli kpam agạlạlạ a dana, ‘Ciɗạngu tsu.’ ◊ 31 A yanka baci maɗanga ma tạku ukuna u naha, ndya ya gitạ ma ekpe baci?”*
32 A banka tạ dem ama roku ama a re aza a magạlạkạ, tsạrạ a wuna le kaɓolo n eyi. 33 An a rawai a asu u ɗa a ka isạ Mako ma Kaci, nte a wandamgbana yi pini n aza a unyushi u cingi a nala yi uza te a ulyaki, uza te a ugulạ. 34 Yesu danai, “Tata, cimbusukạ le, kpaci a reve ili i'ya a ka yan wa.” A varangi uruta a pecishei aminya a ne.
35 Ama a shamgbai a'ạri a akạlu. Azapige tani a ka yanka yi majari a danai, “U wauwai aza roku, u wauwa kaci ka ne wạwa, aya baci uza ɗa Kashilạ ka ɗangạsai u woko Kirisiti Kawauwi u Kashilạ.”
36 Asoje dem a yansạka yi tạ majari. A banai ara ne a nạkạ yi mini ma kalam. 37 A danai, “Aɗa baci magono ma aza a Yahuda, wauwa kaci ka vunu.”
38 Ikorongi i'ya pini zuba n kaci ka ne, EYI NA MAGONO MA AZA A YAHUDA MA.
39 Uza u te a asuvu a aza ɗa a wandamgbanai kaɓolo n eyi vi, u yanka yi kadyanshi ka gbani, u danai, “Ma wundya a ɗa Kawauwi ki. Wauwa kaci ka vunu n ạtsu.”
40 Shegai uza u te vi u ɓarana yi u da, “Avu ko uwonvo u Kashilạ va pana an gbạ tsunu a kiɗạga tsu ugana u ukpạ wa? 41 Ạtsu tani dere ɗa tsa wusha katsupi ka manyan ma tsunu, shegai vuma u na ko ili i cingi i te u yan wa.”
42 U danai, “Yesu, kotsu vu ciɓa nạ mpa a'ayin a ɗa baci vu uwai a tsugono tsu vunu.”
43 Yesu tonuko yi, “N tonuko vu, ko ara vạ tạ kaɓolo nạ mpa a asu u uwunvugusa a zuba.”

Ukpạ u Yesu
(Matiyu 27:45-56; Marku 15:33-41; Yahaya 19:28-30)

44 An kaara ka rawai a kaci, aku uyamba vi gbạ u likpạmgbạnại n karimbi hal ubana ulapa u uwule u tatsu. 45 Kaara ka nạkạ kpam katyashi wa. Aku kunya ka a bạrạkpại

◊ **23:30** Hos. 10:8. * **23:31** Kalen ka tsizagaɗī tsu Yesu tsa, “A yanka mu baci ili i na gogo-na, niɗa wạ la vi n ạɗạ?”

a Kuwa ku Kashilạ ku pecemgbenei kure. 46 Yesu 'yạngạsại kalạgạtsu n ucira u danai,
“Tata, a akere a vunu a ɗa ma nạkạ kulu ku vạ.” An u danai nala, aku u uma u ne u wutại.
47 An katigi ka wenei ili i'ya i gitại u cikpalai Kashilạ, u da, “Vuma u na, mayun ili i
birika yi wa.” 48 Kakumạ ka ama ka ka banai akạlu a wenei ili i'ya i gitại, a lazai n a lapi
akamba a le adama a unamgbi u asuvu. 49 Shegai gbạ ama ɗa a reve yi, kaɓolo n aka a
ɗa a gitạ yi utono tun a Galili, a shamgbai a mɓạri a'ạri a uwundya ukuna u nala vi.

Kaciɗạ ka Yesu
(Matiyu 27:57-61; Marku 15:42-47; Yahaya 19:38-42)

50 Vuma roku uza ɗa wạri a asuvu a Asheshi a Pige, kala ka ne ka Isuhu vuma u
Arimatiya u uyamba u Yahuda, vuma u maci ɗa. 51 U wushuku n tyoku ɗa a sheshei
n i'ya a yain wa. Shegai utuwạ u tsugono tsu Kashilạ u ɗa wa vana. 52 Pini nala, u banai
ara Bilatu u foloi a nạkạ yi ikyamba i Yesu. 53 U cipukạ yi u palạsa yi n aminya a pun u
zuwa yi a kasaun ka a shei a katali, a asu u ɗa bawu kotsu a vakunki uza. 54 Kain ka nala
ki Kain ka Afoɓi ka, kpaci Ashibi a yan ɗe evu n uyan.
55 Aka a ɗa a wutại a Galili kaɓolo n Yesu, a tonoi Isuhu kucinạ. A wenei kasaun ki n
tyoku ɗa a zuwai ikyamba i ne. 56 Aku a gonoi a kuwa a ba a foɓusoi ucanga u awanli n
u magulạni n manivi. Aku a wunvugai kain ka Ashibi ki tyoku ɗa Mele ma danai a yain.

24

U'yạngạ u Yesu a ukpạ
(Matiyu 28:1-10; Marku 16:1-8; Yahaya 20:1-10)

1 Kain ka kagitạ ka a'ayin a shindere; wata, kain ka Aladi n kpasani, aka a banai a
asu u kasaun vi n ucanga u magulạni u ɗa a foɓusoi. 2 A cinai a gindalạkpa ɗe katali ka
kasaun ki, 3 shegai an a uwai a wene ikyamba i Yesu Asheku wa. 4 A'ạri a uyan majiyan
ma ukuna mi, kute-kute ama a re u'uki n aminya a ɗa ka laɗa a shamgbai evu n ele.
5 Adama a uwonvo, aka yi a varai a'aci a le, shegai ama yi a tonuko le, “Ndya i zuwai ya
bolo uza u uma a asuvu a akushe? 6 Wạ pini na wa; u 'yạngạ ɗe! Ciɓai ili i'ya u tonuko
ɗạ, a'ayin a ɗa wạri kaɓolo n ạɗạ a Galili. 7 ‘U kạnạ tạ a neke Maku ma Vuma a akere a
aza a unyushi u cingi, a wandamgbana yi, aku u 'yạngạ a kain ka tatsu.’ ” 8 Aku a ciɓai n
kadyanshi ka ne.
9 An a wutại a kasaun ki a gonoi a kuwa, a tonukoi atoni kupa n u te n ama ɗa a buwai
gbạ ukuna vi. 10 (Meri Magadaliya n Yuwana n Meri mma u Yakubu n aka a roku a ɗa
a'ạri kaɓolo n ele, alya a tonukoi atoni yi ukuna u na vi.) 11 Shegai a wushuku n ukuna vi
wa, a gonukoi u ɗa yavu ukuna u gbani u ɗa. 12 Bituru 'yạngại u sumai ubana a kasaun
ki, u kelikei u weɓelei, aku u wenei kunya ka a palạka yi vi koshi. Aku u gonoi a kuwa
wạri uyan majiyan ma ukuna vi.

Ama a re a ure u Imawu
(Marku 16:12-13)

13 Kain ka nala ki, ama a re a asuvu a atoni a Yesu, a ka bana a une u roku u ɗa a ka
isạ Imawu. Mɓạri n ne n ubana a Urishelima, evu nạ nwalu m ulapa u uwule u re n ɗa.*
14 A'ạri a kadyanshi ka ili i'ya i gitại vi. 15 Ele pini a kadyanshi ki n a yawunsi utyoku
u le, tyoku ɗa ukuna vi u gitại, aku Yesu n kaci ka ne u raɓa le, a lazai kaɓolo. 16 Shegai
a'eshi a le a kukpạ a ka reve yi wa.
17 Yesu wece le, “Ukuna u iyen u ɗa i'ạri a udansa an ya wala vi?”
A shamgbusai, n a ɓạli asuvu n katsumạ kạ limạ. 18 Uza ɗa a ka isạ Kiliyoba wushunku
yi, “Avu kamoci ka a Urishelima? Va ciga vu dana vu reve i'ya i gitại a asuvu a a'ayin a
na yi wa?”
19 U wece le, “Ukuna u eni u ɗa la vi?”

---

* **24:13** Mɓạri m mel u shindere ɗa a ka dansạka pini na dere ɗa u wạri n kilomita kupa n u te.

A tonuko yi, “Ukuna u Yesu uza u Nazara, matsumate ma tani ma ucira a asuvu a
manyan ma ne n kadyanshi a kapala ka Kashilạ n ama. 20 Aɗarạkpi a pige nạ ngono
a neke yi, a kiɗạga yi ugana u ukpạ a wandamgbana yi. 21 Tsạrạ tsu zuwuka yi tani tạ
a'eshi tsu da aya wa wutukpạ Isara'ila. Ara kain tatsu ɗa pa vi an ukuna u na vi u gitại.
22 Ara aka a roku a asuvu a tsunu a yanka tsu tạ ukuna u majiyan, a banai pini a kasaun
ki n usana u de. 23 An bawu a cinai ikyamba i ne, a gonoi a tonuko tsu a wene tạ kuwene
ku atsumate a zuba aza ɗa a tonuko le wạ tạ n uma. 24 Aza roku a tsunu a banai pini a
kasaun ki, a ba a cinai tyoku ɗa aka yi a danai vi nala. Shegai eyi kaci ka ne a wene yi
wa.”
25 Yesu tonuko le, “Eɗạ aza ɗa bawu i'ạri n ugboji. Aza ɗa atakasuvu a ɗe a rạzugbại
bawu i wushuki gbạ n ikorongi i ntsumate. 26 U kạnạ Kirisiti Kawauwi u pana ikyamba,
aku u tsạrạ tsupige tsu ne wa?” 27 U gitại n tagarạda u Musa hal ubana a itagarạda i
Ntsumate, wa wutumkpusukạ le ukuna u ɗa wạri a kaci ka ne a asuvu a itagarạda yi.
28 A yain evu n une u ɗa a ka bana vi. U yain yavu wa wura le. 29 A mạtsạ yi a danai,
“Tuwạ vu cipạ ara tsunu, kpaci kaara ka kotso ɗe, kayin kpam ka yan ɗe.” U wushuki u
cipại ara le.
30 An wạri a ulya ilikulya kaɓolo n ele, u bidyai burodi u cikpai Kashilạ, u jibại u
nạkạ le. 31 A'eshi a le a kukpại aku a reve yi. Pini nala, u puwunkạ le. 32 A dansai
utyoku u le, “Ipeli i tuwạ tạ a atakasuvu a tsunu a'ayin a ɗa wa dansa n ạtsu a ure vi,
wa wutumkpusukạ tsu itagarạda.”
33 Kute-kute a 'yạngại a gonoi a Urishelima a ba a cinai atoni kupa n u te vi a asu u te
kaɓolo n aza ɗa a'ạri n ele. 34 Atoni yi a danai, “Mayun ɗa! Asheku a 'yạngạ tạ, hal gbạm
u wenike tạ kaci ka ne ara Bituru.”

Yesu wenikei kaci ka ne a asu u atoni
(Matiyu 28:16-20; Marku 16:14-18; Yahaya 20:19-23; Asuki 1:6-8)

35 Ama a re yi dem a danai ili i'ya i gitại n ele a ure, hal n tyoku ɗa a reve yi a asu
u ɗa u jibại burodi. 36 An a'ạri pini a udansa ukuna u nala vi, kute-kute Yesu tuwại u
shamgbai a mere ma le u danạsa le, “Ndishi n shinga ara ɗe.” 37 Shegai a giruwại cika a
panai uwonvo. A ka wundya kafofu ka a wenei.
38 U tonuko le, “Ndya i zuwai i giruwại? Ndya i zuwai ya yan malạlạ a atakasuvu a ɗe?
39 Weɓelei akere a vạ n a'ene a vạ. Mpa n kaci ka vạ, sawa numu i pana. Kafofu kạ n
inyama ko atele tyoku ɗa i wenei mạri n i'ya wa.”
40 An u danai nala, u wenike le akere n a'ene a ne. 41 Shegai adama a mazạngạ n
majiyan, a fuɗa a wushuku gogo wa. U wece le, “I'ạ pini na n ilikulya?” 42 A nạkạ yi
kaɓirisa ka kadan ka a zungi. 43 U wushai ka u takumai a kapala ka le.
44 U doki u tonuko le, “Kadyanshi ka vạ ka pa vi ka n tonuko ɗạ a'ayin a ɗa tsạri kaɓolo,
“U kạnạ tạ a shaɗangu ili i'ya i'ạri ukorongi a kaci ka vạ a asuvu a itagarạda i Mele ma
Musa, n i'ya i Ntsumate hal n Tagarạda u Ishipa.”
45 Aku u kukpại atakasuvu a le tsạrạ a reve itagarạda yi. 46 U tonuko le, “Nala wạri
ukorongi, u kạnạ tạ Kirisiti Kawauwi u pana ikyamba, kain ka tatsu aku u 'yạngạ a ukpạ.
47 Kpam a ka yan tạ kuɓari ku ukpatala n ku ucimbusạ u unyushi u cingi a asuvu a kala
ka ne. A ka gitạ tạ a Urishelima ubana a aletsu a ɗa a buwai. 48 Eɗa aza ɗa i wenei ili i nala
yi, kpam i dana i'ya. 49 Ma sukunku ɗạ tạ Kulu Keri ka Tata u vạ u yain kazuwamgbani
n ạɗạ. Shegai i vana ve a Urishelima, hal n sukunku ɗạ ka kpam ku shaɗangu ɗạ n ucira
u ɗa wa wutạ a zuba.”

A cangai Yesu ubana a zuba
(Marku 16:19-20; Asuki 1:9-11)

50 U wutại n ele ubana a kateshe, hal ubana evu n Batani. U 'yạngạsại akere a ne u
zuwuka le unạ u shinga. 51 Eyi pini a uzuwusuka le unạ u shinga vi, aku u pecenei n ele

a canga yi ubana a zuba. 52 A lyaka yi kayala, a gonoi a Urishelima n katsumạ ka eri cika.
53 A rongoi a ubansa a Kuwa ku Kashilạ kain dem, n a cikpalạsi Kashilạ.

Kadyanshi ka Shinga ka Yahaya

Ukukpą u kadyanshi

Yahaya, uza ɗa korongi tagarąda u na vi u rongo tą evu n Yesu a'ayin a ɗa Yesu yain manyan ma ne pini na a likimba. An nala u wurai, Yahaya tuwą tą u wokoi uzapige a asuvu a atoni a Yesu. A tagarąda u na vi, u yan tą kadyanshi ka ili i'ya i gitąi an wąri kaɓolo n Yesu.

A tagarąda u na vi tsa wene tą ili i'ya Yesu dansai n i'ya u yansai an wąri kaɓolo n ama. Tsa wene tą alabari a uka u aza a Samariya uza ɗa u wushai mini ma unąką uma ma Yesu, uka ɗa a kąnąi n unyushi u cingi, kaje ka ne Li'azaru uza ɗa u 'yąngąsąi a ukpą, n ili i roku ushani i'ya u yansai. Yesu isą tą kaci ka ne "Mpa" kala ka lakai uwulukpi ka Kashilą a kaletsu ka aza a Yahuda. U wenike tą iryoci ushani i'ya ya wenike an eyi kaliniki ka shinga ka, kpam aya katyaci ka mayun. Yahaya wenike tą ikunesavu i shindere i'ya Yesu yain i'ya i wenikei tyoku ɗa Yesu wąri. U te a asuvu a le u ɗa, an Yesu tąnąsąi kawunu, wą tą tyoku u tata u ne, uza ɗa bawu wa ąsąką manyan ma ne.

Yahaya korongu tą ili i na yi tsąrą ama a pityanangu n Yesu, kpaci aya Kawauwi. A masala ma 3 makpąndą ma 16, tsa wene tą kadyanshi ka ucira ka ka wenike tyoku ɗa Kashilą ka ciga ama a asuvu a likimba u na. Cinda Yahaya wenei ili i na yi n a'eshi a ne, u gan tą tsu wushuku n ili i'ya u danai vi mayun ɗa.

Ili i'ya i'ąri a tagarąda u na vi

Ushipa adama a ucikpala udani vi (1:1-18)
Akani a Yahaya Kalyuɓugi (1:19-34)
Yesu ɗangąsai atoni a ne a kagitą (1:35-51)
Ikunesavu i shindere i Yesu (2:1–12:50)
A'ayin a shindere a makorishi a Yesu: Ukondo u ne n ukpą u ne (13:1–19:42)
Yesu wą tą n uma (20:1-10)
Yesu wenikei kaci ka ne a asu u atoni a ne (20:11–21:25)

Udani u ɗa u tsu nąką uma

1 Kahu a yain likimba, Udani* wą tą pini. Wą tą kaɓolo n Kashilą, kpam dem Kashilą ka. 2 A kagitą wą tą kaɓolo n Kashilą.

3 U yan tą ili i'ya i'ąri pini gbą, ili i'ą la i'ya bawu u yain wa.

4 Aya kami ka uma, kpam uma u nala vi u tuko tą ama katyashi. 5 Katyashi ki ka wakana tą a asuvu a karimbi, kpam karimbi ki ka fuɗa ka cimbusą ka wa.

6 Kashilą ka suku tą vuma roku, uza ɗa a ka isą Yahaya,† n kadyanshi. 7 U tuwą tą u tonuko ama ukuna u mayun u katyashi vi, tsąrą ya dem u pityanangu adama a ili i'ya u danai vi. 8 Aya katyashi ki wa, shegai u tuwą tą u tonuko ama ukuna u mayun u katyashi vi. 9 A'ayin a ɗa baci katyashi ka mayun ki ka tuwąi a likimba, ka nąką tą ama gbą katyashi.

10 Udani vi wąri tą a likimba, kpam Kashilą ka yan tą manyan n eyi an u yain likimba, kpam gbą n nala ama a likimba a reve yi wa. 11 U tuwą tą a uyamba u ne, shegai ama a ne a wusha yi wa. 12 Ama roku a wusha yi tą, kpam a wushuki n eyi. Adama a nala u zuwa le a wokoi mmuku n Kashilą. 13 A'ayin a ɗa isheku i le i matsa le a likimba, ilimaci

---

* **1:1** Aza a Yahuda a bidya tą Udani vi Kashilą ka, kpaci caupa ɗe a tsu isą kala ka Kashilą karara wa, shegai "Udani" ko "Tata." A mkpąndą n 10 n 14 n wenike tsu tą an Yahaya wa dansa a kaci ka Yesu an u yankai "Udani" manyan.

† **1:6** Yahaya u makpąndą ma na mi Yahaya Kalyuɓugi ɗa, Yahaya kasuki uza ɗa korongi tagarąda u na vi u ɗa wa.

i nala i zuwa le a woko mmuku n Kashilạ wa. Kashilạ ka ka zuwa le a wokoi mmuku n ne.
14 Udani vi u woko tạ vuma, kpam u rongoi n ạtsu. Wạ tạ ushaɗangi n ukuna n shinga n u mayun. Tsu wene tạ tsupige tsu ne; wata, tsupige tsa u wushai vi, kpaci aya koshi Maku ma Tata.
15 Yahaya dana tạ ukuna u mayun a kaci ka Udani vi, kpam u tonukoi ama, “Uza ɗa n yanka ɗạ kadyanshi a kaci ka ne aya gai na vi, ‘Uza roku ɗa pini wa tuwạ a kuciną ku vạ, u la mu tạ tsupige, kpaci wạ tạ pini kahu mpa.’ ” 16 Adama a nala, uciga u ɗa wa ciga tsu cika ɗa u tsu yansạka tsu ukuna u shinga,† kpam u tsu zuwusuka tsu tạ unạ u shinga maco. 17 Musa ɗa tukoi ama Mele, Yesu Kawauwi kpam u tukoi ama ukuna u shinga n u mayun. 18 Kotsu uza wạ la u wenei Kashilạ wa. Shegai Maku mi ma zuwa tạ ama a revei tyoku ɗa Kashilạ kạri, kpaci aya koshi Maku ma mạri ili i te n Kashilạ ki, kpam wạri evu n Tata.

Yahaya Kalyuɓugi danai ukuna u Yesu (Matiyu 3:1-12; Marku 1:1-8; Luka 3:1-18)

19 Azapige a aza a Yahuda a Urishelima a suki aɗarạkpi n aza a Levi ubana ara Yahaya a weci yi ko ya wạri.
20 Yahaya kpạɗạ le uwushunku wa, shegai u dansai n ele karara, “Mpa Kawauwi ki wa.”
21 Aku a wece yi, “Aɗa baci Kawauwi ki wa, aɗa yai? Aɗa Iliya‡ vi?”
U wushunku le, “A'a, mpa wa.”
A doku a wece yi, “Avu Matsumate§ ma a ɗangạsai vi ma?”
U wushuki, “A'a, mpa wa.”
22 Aku a doku a wece yi, “Aɗa yai? Wushunku tsu tyoku ɗa tsa ba tsa tonuko aza ɗa a suku tsu. Ya vu bidyai kaci ka vunu?”
23 Yahaya wushunku le n kadyanshi ka Ishaya matsumate:
“Mpa kalạgạtsu ka ka salạsa a kakamba, n ka dansi,
‘Lapulai ure adama a Asheku a ɗa a ka tuwạ!’ ” ◊
24 Afarishi a ɗa a suki atsumate yi. 25 A wece yi, “Aɗa baci Kawauwi, ko Iliya, ko Matsumate ma a ɗangạsai vi wa, niɗa va lyuɓugusu ama naha?”
26 Yahaya wushunku le, “Mpa n mini ma ma lyuɓugusu, shegai n gogo-na naha uza roku ɗa pini a asuvu a kakumạ ka ama uza ɗa bawu i revei. 27 Aya uza ɗa wa tuwạ a kuciną ku vạ. Mpa n rạtsa n surukpa isirikatsu i akpata a ne wa.”
28 Yahaya wa lyuɓugusu ama a ilyuci i Batani, kasana n Agạtạ a Urudu nte ili i na yi i gitại pini gbạ.

Yesu ɗa Maku ma Kondom ma Kashilạ

29 An kain ka wansai, Yahaya wenei Yesu, an wa gawunsa n eyi, aku u tonukoi ama, “Maku ma Kondom ma Kashilạ† ka yankai manyan tsạrạ u cimbusukạ ama a likimba unyushi u cingi u le ma na. 30 Aya gai ma dansạka an n danai, ‘Uza roku ɗa pini wa tuwạ a kuciną ku vạ, u la mu tạ tsupige, kpaci wạ tạ pini kahu mpa.’ 31 Mạri n reve an aya wa, shegai mạri ulyuɓugusu n mini tsạrạ n zuwa aza a Yahuda a reve ko aya yai.”
32 Aku Yahaya danai, “N wene tạ Kulu Keri ku wutại a zuba ku cipại ara ne yavu kaɗya ku woko yi pini. 33 Mạri n reve an aya wa, shegai an Kashilạ ka suku mu n lyuɓugu ama n mini, ɗa u tonuko mu, ‘Vu wene baci Kulu Keri ku cipại ara uza roku aku ku woko yi pini, vuma u nala vi aya ya vana vi. Aya wa lyuɓugu ama n Kulu Keri.’ 34 N wene tạ ili i nala yi i gitại n Yesu. Adama a nala, n tonuko ɗạ ukuna u mayun, aya Maku ma Kashilạ mi.”

---

‡ **1:21** Adama a ɗa Kashilạ ka bidyai Iliya ubana a zuba n uma u ne, ɗa aza a Yahuda a'ạri a uvana ugono u ne.
§ **1:21** Musa yan tạ kazuwamgbani n aza a Isara'ila u da Kashilạ ka sukunku le tạ Matsumate tyoku u ne. Pini nala, aza a Yahuda a'ạri a uvana Matsumate mi. ◊ **1:23** Isha. 40:3.

Atoni a Yesu a kagitạ

35 An kain ka wansai, Yahaya pini n u lyuɓugusi ama kaɓolo n ama a re a asuvu a atoni
a ne, 36 aku u wenei Yesu wa wala, u danai, “Maku ma Kondom ma Kashilạ ma gai na
vi!”
37 An atoni a re yi a panai Yahaya danai nala, a tonoi Yesu. 38 An Yesu kpatalai u wenei
a ka tono yi, u wece le, “Ndya ya bolo?”
Aku a wushuki, “Rabbi,† nte va rongo?” (“Rabbi;” wata, “Kawenishiki.”)
39 U wushunku le, “Tuwại i wene.” (A'ayin a nala yi evu n ulapa u uwule u nishi u ɗa
u kaara.) Aku a lazai n eyi a wenei asu vi, a rongoi pini hal kaara ka rukpại.
40 Uza te a asuvu a atoni a re yi aya Andurawu utoku u Simo Bituru uza ɗa a'ạri tata u
te. 41 Ili i'ya Andurawu gitại uyan i'ya u zamai utoku u ne vi u tonuko yi, “Tsu wene
tạ Kawauwi ka a yanka tsu kazuwamgbani ki!” (N Tsiyahuda a yanka tạ manyan n
“Kawauwi” kpam ili i'ya i te n udani u “Kirisiti” n Tsiheline.) 42 Aku Andurawu bidyai
utoku u ne vi ubana ara Yesu.
Yesu kondono yi u danai, “Aɗa Simo, kala ka tata u vunu ka Yahaya. A ka isạ vu tạ
Kefa.” (“Kefa” ili i te i'ya n “Bituru.”)*

Yesu ɗangạsai Filibu n Nataniya

43 An kain ka wansai, Yesu yawunsai u bana a Galili. Aku u ba u cinai Filibu, u tonuko
yi, “Tono mu.”
44 Besaida ɗa ilyuci i Filibu, n ilyuci i Andurawu n Bituru. 45 Filibu ba u boloi Nataniya,
aku u tonuko yi, “Tsu wene tạ vuma ɗa Musa korongi ukuna u ne a Mele mi. Kpam
dem ntsumate n korongu tạ ukuna u ne. Aya Yesu maku ma Isuhu, kpam ilyuci i ne
i'ya Nazara.”
46 Shegai Nataniya wece yi, “Ili i shinga i'ạ la ya wutạ a Nazara?”
Filibu wushunku yi, “Tuwạ vu wene.”
47 An Yesu wenei Nataniya wa raɓa evu n eyi, aku u danai, “Eyi na matsikaya ma aza
a Yahuda ma mayun ma. Uza maryafuka ɗa wa.”
48 Nataniya wece yi, “Niɗa vu yansai vu reve mu?”
U wushunku yi, “Kahu Filibu isạ vu, n wene vu tạ a kulu ku maɗanga ma kapopi.”
49 Aku Nataniya tonuko yi, “Kawenishiki, avu Maku ma Kashilạ ma. Aɗa Magono ma
aza a Yahuda.”
50 Yesu danai, “Wushuku ɗa vu wushuki nạ mpa an n tonuko vu n wene vu tạ a kulu
ku maɗanga ma kapopi? Va wene tạ ili i'ya i lai i naha ugbonguro.”
51 U tonuko le kpam, “Mayun n tonuko ɗạ, Ya wene tạ zuba u kukpạ kpam atsumate a
zuba a Kashilạ n a yuwi n a cipi a zuba u Maku ma Vuma.”

2

Yesu zuwai mini ma wokoi mini ma cinwi

1 Pini nala, a kain ka tatsu, a ka yan abiki a iyolo a ilyuci i Kanan u Galili. Mma u Yesu
wạ tạ dem pini a asu vi. 2 A libana tạ dem Yesu n atoni a ne. 3 An mini ma cinwi mi ma
kotsoi, aku mma u Yesu u tonuko yi, “Mini ma cinwi mi ma kotso ɗe.”
4 Yesu wushunku yi, “Mma, ndya i zuwai va damgbarạsa mu naha? Kotsu a'ayin a vạ
a yan wa.”
5 Mma u ne u tonukoi agbashi yi, “Yanyi gbạ ili i'ya u tonuko ɗạ i yain.”
6 Caupa, Kashilạ ka nạkạ tạ aza a Yahuda mele tyoku ɗa a ka yansa kuzạ. Adama a nala,
aza a kuwa yi a'ạ tạ nạ mmuru n mini n teli n ɗa a shei a atali. Maru dem ma gbonguro
tạ hal ma fuɗa tạ ma bidya evu nạ nlanda n mini n teli.
7 Yesu tonukoi agbashi yi, “Shaɗangi mmuru mi n mini.” Aku a shaɗangi n ɗa tipi-tipi.
8 U tonuko le, “Gogo-na kenei i banka uzapige u abiki vi.”

* **1:42** Kalen ka a'ala a Kefa n Bituru ka “katali.”

Aku a yain tyoku ɗa u tonuko le a yain. 9 An uzapige vi u peɗei, aku u wenei ma gono ɗe
mini ma cinwi. U reve tani asu u ɗa mini ma cinwi mi ma wutại wa, shegai agbashi a ɗa
a tukoi ma vi a reve tạ. Aku u isại valisavu vi, 10 u tonuko yi, “Mini ma cinwi ma shinga
ma a tsu gitạ a tuko, a'ayin a ɗa baci ama a sosoi, aku a tuko ma bawu ma cinai ma kagitạ
kayanyan. Shegai avu vu sokongu tạ mini ma cinwi ma shinga mi she gogo-na!”
11 A Kanan u Galili ɗa Yesu yain ukunosavu u kagitạ u ne. Nte ɗa u wenikei pini tsupige
tsu ne, kpam atoni a ne a wushuki n eyi.
12 An nala wurai, aku u lazai ubana a ilyuci i Kafarnahum kaɓolo nạ mma u ne, n atoku
a ne, n atoni a ne. A rongo tạ pini a'ayin kenu.

Yesu lokoi aza a tsilaga a Kuwa ku Kashilạ
(Matiyu 21:12-13; Marku 11:15-17; Luka 19:45-46)

13 Yesu banai a Urishelima, kpaci a'ayin a Abiki a Upasamgbana a yan ɗe evu. 14 An u
uwai a Kuwa ku Kashilạ ki, aku u cinai aza a udengishe anaka, nạ nlala, nạ ntambara.
U wenei aza ɗa a tsu dusukusu a asu u iteburu i le n a savaɗạsi ikebe icun kau-kau. 15 U
zamai a'awun u cai kaban u yain kajaɓu. U lokoi ama yi pini a Kuwa ku Kashilạ ki, kaɓolo
nạ nlala n le n anaka a le dem. U mutsukpusại iteburu i aza ɗa a ka savaɗạsa ikebe u
wacinsai ikebe yi. 16 U tonukoi aza ɗa a ka dengishe ntambara, “Takpai ili i na yi pini na!
Kotsu i gonuko kuwa ku Tata u vạ kuden wa!”
17 An nala gitại, aku atoni yi a ciɓai n ili i'ya a korongi caupa a asuvu a Tagarạda u
Kashilạ: “Adama a uciga u ɗa ma ciga kuwa ku vunu cika, u ɗa wa zuwa mu n kuwạ.” ◊
18 Azapige a aza a Yahuda a wecei Yesu, “Ukunosavu u eni u ɗa va yan tsạrạ u wenike
tsu tyoku ɗa vu tsạrại ucira u uyan ili i na yi?”
19 U wushunku le, “Wạsại kuwa ku Kashilạ ku na ki, ma ma tạ ka kpam a asuvu a a'ayin
a tatsu.”
20 A wushunku yi, “An a gitại kuma ku Kuwa ku Kashilạ ku na ki, a yan tạ ayen
amangare n a teli kahu a kotso ka! Niɗa va fuɗa va ma ka a asuvu a a'ayin a tatsu?”
21 Shegai an Yesu danai “kuwa ku Kashilạ ki,” ikyamba i ne i'ya wa dansạka. 22 A'ayin a
ɗa u tuwại u 'yạngại a ukpạ, ɗa atoni yi a ciɓai u tonuko le tạ ukuna vi. Aku a wushuki
gbạ ili i'ya Yesu dansai n i'ya a korongusi a Tagarạda u Kashilạ.

Yesu reve tạ tyoku ɗa ama a'ạri

23 An Yesu wạri a Urishelima adama a Abiki a Upasamgbana yi, ama ushani a
wushuku tạ n eyi kpaci a wene tạ ikunesavu i'ya u yansai. 24 Yesu reve tạ tyoku ɗa
atakasuvu a ama a'ạri, adama a nala u wushuku u ạsạnkạ le kaci wa. 25 Adama a ɗa
u revei atakasuvu a ama gbạ, she kpam uza u tonuko yi ukuna u roku a kaci ka uza wa,
kpaci eyi n kaci ka ne u reve tạ ili i'ya i'ạri a asuvu a vuma.

3

Nikodimu tuwại ara Yesu

1 A asuvu a Asheshi a Pige yi, uza roku ɗa pini uza ɗa a ka isạ Nikodimu, Kafarishi
ka. 2 Kain ka te n kayin, u banai ara Yesu, u danai, “Uzapige, tsu reve tạ Kashilạ ka ka
suku vu ara tsunu vu wenishike tsu. Kpaci ko uza wa fuɗa wa yan ikunesavu tyoku ɗa
va yansa wa, shegai Kashilạ kạ baci n eyi.”
3 Yesu wushuki, “Mayun n tonuko vu, uza wạ la wa uwa a tsugono tsu Kashilạ wa, she
a doku a matsa yi ilimaci i ire.”
4 Nikodimu wece yi, “Vuma u kutsa baci, niɗa wạ kpam a ka doku a matsa yi? Wa doku
kpam wa uwa a katsumạ ka mma u ne wa. Niɗa a ka yan a matsa vuma ilimaci i ire?”
5 Shegai u wushunku yi, “Mayun n tonuko vu, uza wạ la wa uwa a tsugono tsu Kashilạ
wa, she a matsa yi ilimaci i ire n mini n Kulu Keri. 6 Isheku i vuma alya a tsu zuwa

◊ **2:17** Ishp. 69:9.

ikyamba i vuma i tsạrạ uma, shegai Kulu Keri ku Kashilạ ka ku tsu zuwa kulu ku vuma ku tsạrạ uma. 7 Kotsu vu yain majiyan an n tonuko vu, ‘She a doku a matsa ɗạ ilimaci i ire wa.’ 8 Uwule u tsu lapana tạ a asu u ɗa dem wa ciga, kpam vu tsu pana tạ mawurạ ma ne, shegai vu tsu reve asu u ɗa u gitại ko kpam a asu u ɗa wa bana wa. Nala dem wạri Kulu Keri ku matsa baci vuma.”

9 Nikodimu wece yi, “Niɗa wa yan u gitạ nala?”

10 U wushunku yi, “Avu kawenishiki ka ka pige a asuvu a Isara'ila. Niɗa vu yansai vu kpạɗại ureve ukuna u na? 11 Mayun n tonuko vu, ukuna u ɗa tsu revei u ɗa tsa dansa, kpam tsu yain kadyanshi ka ili i'ya tsu wenei. Shegai i wushuku n ili i'ya tsu tonuko ɗạ wa. 12 N tonuko ɗạ tạ ukuna u likimba naha, shegai i wushuku n kadyanshi ka vạ wa. Adama a nala, ya fuɗa ya wushuku nạ mpa n tonuko ɗạ baci ili i'ya i'ạri a zuba wa. 13 Mpa Maku ma Vuma, mpa koshi n wutại a zuba n tuwại a likimba, kpam ma doku ma gono a zuba. 14 Tyoku ɗa Musa saki kali ka urim u shili a kakamba, nala dem a ka saku Maku ma Vuma. 15 Adama a nala, uza ɗa baci dem u wushuki n Maku ma Vuma, wa tsạrạ tạ uma u ɗa bawu wa kotso.

16 “Tyoku ɗa Kashilạ ka cigai ama a likimba cika u ɗa na: u neke tạ Maku ma te ma ne koshi tsạrạ uza ɗa baci dem u wushuki n eyi kotsu u kuwạ wa, shegai u tsạrạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku. 17 Kashilạ ka suku Maku ma ne a likimba tsạrạ u kiɗạga ama ugana u ukpạ wa. Shegai u suku yi tạ tsạrạ u wauwa le. 18 A ka kiɗạga aza ɗa a wushuki n Maku mi ugana wa. Shegai a kiɗạga ɗe aza ɗa bawu a wushuki vi ugana, kpaci a wushuku n Maku ma te ma Kashilạ mi wa. 19 Ili i'ya i zuwai a ka kiɗạga le ugana i'ya na: Katyashi ka tuwạ tạ a likimba. Shegai a ciga katyashi ki wa, aku a gonoi a ka ciga karimbi, kpaci manyan ma cingi ma a ka yansa. 20 Aza ɗa a ka yansa ukuna u cingi a tsu ciga katyashi wa, kpam a ka tuwạ evu n ka wa, kpaci a ka ciga uza u wene manyan ma cingi ma a ka yansa wa. 21 Shegai aza ɗa a ka tono ure u mayun a ka tono tạ katyashi, ya dem wa wene tạ a ka yansa ili i'ya Kashilạ ka ciga le a yain.”

Yahaya Kalyuɓugi cikpalai Yesu

22 An a yain a'ayin kenu, Yesu n atoni a ne a banai uɓongu u Yahuda, a tsạ tạ a ɓạrạkpại pini kenu n a lyuɓugusi ama. 23-24 A'ayin a nala yi kotsu a banka Yahaya a kuwa ku a'ali wa. Yahaya rongo tạ ulyuɓugusu ama a Ayino evu n Salima, kpaci asu vi mini ma pini ushani. Ama a rongo tạ ubansa ara ne cika tsạrạ u lyuɓugu le. 25 Kananamgbani ka rukpạ tạ a mere ma atoni a Yahaya n uza u Yahuda u roku a kaci ka uwulukpe u ikyamba. 26 Aku a banai ara Yahaya, a danai, “Kawenishiki, vuma ɗa vu cinai a kapashi ka Agạtạ a Urudu vi, uza ɗa vu danai Kawauwi ka vi, aya dem pini wa lyuɓugusu ama. Kpam ya dem nte wa bansa ɗe, n u ɗa a ka tuwạ ara tsunu.”

27 Aku Yahaya wushunku le, “Ili i'ya Kashilạ ka nạkại vuma i'ya koshi wa tsạrạ. 28 I panạka mu tạ an n danai, ‘Mpa Kawauwi ki wa, shegai mpa Kashilạ ka suki n tuwạ n lapula ure adama a ne.’ 29 Ukasavu u tsu bana tạ a asu u ɗa vali u ne wạri. Kaje ka valisavu ka tsu pana tạ kalạgạtsu ka valisavu ki, u yain kpam mazạngạ kaɓolo n eyi. Mpa kaje ka valisavu ka, kpam ma pana tạ kayanyan cika an u lyai kaci ka ukuna. 30 U kạnạ tạ u lyai kapala n uwoko n tsupige, mpa kpam n woko uza u kenu.”

Uza ɗa u wutại a zuba

31 Yahaya doki u danai, “Uza ɗa u wutại a zuba u la tạ ama gbạ tsupige. Uza ɗa u wutại a likimba uza u likimba u ɗa, kpam ukuna u likimba u ɗa koshi u tsu rongo udansa. Shegai uza ɗa u wutại a zuba vi u la tạ ya dem tsupige. 32 U tsu yan tạ kadyanshi a kaci ka ili i'ya u wenei kpam u panai, shegai ko uza u tsu wushuku n i'ya wa tono wa. 33 Uza ɗa baci dem u wushuki n i'ya u danai, u wenike tạ an u wushuku tạ la vi n ili i'ya Kashilạ ka danai mayun ɗa. 34 Uza ɗa Kashilạ ka suki vi, ukuna u Kashilạ u ɗa u tsu dansa, kpaci Kashilạ ka nạkạ yi tạ ucira u Kulu Keri gbende. 35 Tata vi u ciga tạ Maku mi cika, adama

a nala u nạkạ yi tạ ucira a kaci ka ili gbạ. 36 Aza ɗa a wushuki n Maku mi, a'ạ tạ n uma u ɗa bawu wa kotso. Shegai aza ɗa bawu a ka panạka Maku mi, a ka tsạrạ uma wa. Asuvu a upan a Kashilạ a'ạ tạ a kaci ka le maco."

4

Yesu dansai n uka u aza a Samariya

1 Afarishi a pana tạ alabari an Yesu wa tsạrạsạ atoni ushani hal a lai atoni a Yahaya kakumạ, kpam n u lyuɓugusi le. 2 (Ko an u wokoi aya n kaci ka ne wa lyuɓugusu ama yi wa, atoni a ne a ɗa.) 3 An u revei Afarishi a pana tạ ukuna vi, aku u lazai u ạsạkại Yahuda ugono a Galili.

4 Ure vi u pasamgbana tạ a uyamba u Samariya. 5 Eyi pini a nwalu a Samariya vi, aku u rawai a ilyuci i roku i'ya a ka isạ Saika, asu vi u ɓạrạkpạ n kashina ka Yakubu nạkại maku ma ne Isuhu wa. 6 Ilyukoi i Yakubu i'ạ tạ pini. N kaara a kaci, an Yesu wowoi cika, kpaci u yan tạ nwalu ma mɓạri, aku u dusuki a ikengi i ilyukoi yi.

7-8 A'ayin a ɗa atoni a ne a banai a asuvu a ilyuci tsạrạ a tsila ilikulya, aku uka u aza a Samariya u roku u tuwại ukene mini. Yesu folo yi, "Ne mu mini n soi."

9 Uka vi u yan tạ majiyan cika, kpaci aza a Yahuda a 'yuwan tạ ili i'ya ya gawan le n aza a Samariya. Aku u tonuko yi, "Avu uza u aza a Yahuda ɗa, mpa kpam uka u aza a Samariya ɗa mạri. Ndya i zuwai va folo mu mini?"

10 U wushunku yi, "Vu reve ili i'ya Kashilạ ka ciga ka nạkạ vu wa, kpam vu reve uza ɗa wạri vu a ufolo mini ma uso mi wa. A da baci vạri vu revei, vạri va folo mu tạ mini ma ma nạkạ uma."

11 Uka vi u danai, "Uzapige, vạ gbạm n ili i ukenike mini wa, kpam ilyukoi yi i'ạ tạ lyungu-lyungu. Nte va tsạrạ mini ma ma nạkạ uma vi? 12 Akaya a tsunu Yakubu ɗa gạvugạ tsu ilyukoi i na yi, eyi n aza a kuwa a ne nạ nnama n kuwa n le a soso tạ pini mini. Avu la Yakubu tsupige ɗa?"

13 U wushuki, "Uza ɗa baci dem u soi mini ma na mi, wa doku tạ wa pana kakuli. 14 Shegai aza ɗa a ka so mini ma ma nạkạ le vi, a ka doku a ka pana kakuli wa. Mini ma ma nạkạ le vi ma woko tạ tyoku u keshi ka mini a asuvu a le. Mini ma nala mi ma nạkạ le tạ uma u ɗa bawu wa kotso."

15 Uka vi u tonuko yi, "Uzapige, ne mu mini ma nala mi n soi, tsạrạ n doku n pana kakuli wa. Kotsu n doku n gono a asu u ilyukoi i na yi ukene u mini wa."

16 U tonuko yi, "Wala ba vu isạ vali u vunu i tuwạ kaɓolo n eyi."

17 Uka vi u wushuki, "Mạri n vali wa."

U wushunku yi, "Mayun ɗa an vu danai vạri n vali wa. 18 Vu bansa tạ a'ali a tawun iyolo, kpam uza ɗa vạri kaɓolo n eyi gogo-na vi, vu yan iyolo n eyi wa. Ukuna u ɗa vu tonuko mu vi mayun ɗa."

19 Uka vi u danai, "Uzapige, n reve tạ avu matsumate ma. 20 Isheku i vạ i gbashika tạ Kashilạ a Masasa ma Gerizim, shegai eɗạ aza a Yahuda i da Urishelima ɗa koshi asu u ulya kayala."

21 U tonuko yi, "Uka, wushuku nạ mpa, a'ayin a ka tuwạ tạ a ɗa bawu ama a ka lyaka Tata kayala ko a masasa ko kpam a Urishelima. 22 Eɗạ aza a Samariya kenu ɗa i revei a kaci ka uza ɗa ya lyaka kayala. Ạtsu kpam aza a Yahuda tsu reve tạ ukuna ushani a uza ɗa tsa lyaka kayala, kpaci Kashilạ ka sukunku tạ ama iwauwi a kukere ku aza a Yahuda. 23 A'ayin a ka tuwạ tạ, mayun gbạm a ɗa a rawa ɗe, a ɗa Kulu Keri ka zuwa ama a lyaka Tata kayala tyoku ɗa wạri mayun. Tyoku ɗa Tata wa ciga ama a lyaka yi kayala ɗa la vi. 24 Kashilạ kulu ka, kpam u kạnạ tạ ama a lyaka yi kayala a asuvu a kulu ku le tsạrạ a lyaka yi kayala dere."

25 Uka vi u danai, "N reve tạ Kawauwi ka tuwạ tạ, aya a tsu isạ Kirisiti. A'ayin a ɗa baci u tuwại, wa toɗugbusuko tsu tạ ili dem."

26 U wushunku yi, “Mpa uza ɗa gai ma dansa n avu na vi, mpa vuma u nala vi.”

Atoni a gonoi a asu u ilyukoi

27 Kute-kute, atoni a Yesu yi a gonoi. A yan tạ majiyan cika an a cina yi wa dansa n uka. Shegai ko uza u wece uka vi, “Ndya va ciga?” wa, ko kpam a weci Yesu, “Niɗa va dansa n eyi?” wa.
28 Uka vi u ạsạkại malanda ma mini ma ne, u lazai a ubana a ilyuci yi u tonukoi ama ukuna vi, u danai, 29 “Tuwại i wene vuma ɗa u tonuko mu gbạ ili i'ya n yansai! Ko wa yan aya Kawauwi ki?” 30 Aku a wutại a ilyuci yi a ba a cinai Yesu.
31 An a'ạri pini uyan nala, aku atoni a ne a tonuko yi, “Kawenishiki, yan ahankuri tsạ vu lyai ili i roku.”
32 Shegai u tonuko le, “Mạ tạ n ilikulya i'ya bawu i revei n i'ya.”
33 Aku atoni yi a ka wecemgbene n a dansi, “Uza roku u tuko yi ilikulya ɗa?”
34 U wushunku le, “Ilikulya i vạ i'ya n yain manyan ma uza ɗa u suku mu wa ciga mu n yain, kpam n kotso ma. 35 I'ạ tạ n tsizagaɗi tsa tsu danai, ‘Iwoto i nishi i wura baci, ɗa ama a tsu kapa ilya.’ Shegai n tonuko ɗạ weɓelei mai, ya wene tạ ilya i gewe ɗe ya ciga ukapa. 36 N gogo-na naha, uza ɗa wa kapa vi wa tsạrạsạ ɗe katsupi ka ne, kpam wa ciṛangusu ɗe ili i'ya u kapai vi adama a uma u ɗa bawu wa kotso. Uza ɗa u cei n uza ɗa u kapai vi a ka zạngạnạ tạ kaɓolo. 37 Tsizagaɗi tsu na tsi mayun ɗa, ‘Uza u naha u cei, uza u niɗe kpam u kapai.’ 38 N suku ɗạ tạ i kapi ilya i'ya bawu i yain manyan ma le. Ama roku a ɗa a gitại manyan mi, aku eɗạ kpam i koruso ma.”

Aza a Samariya ushani a wushuki

39 Aza a Samariya ushani a ilyuci yi a wushuku tạ n Yesu adama a ukuna u na u ɗa uka vi u tonuko le: “U tonuko mu tạ gbạ ili i'ya n yansai.” 40 An aza a Samariya a tuwại ara Yesu, a folo yi u cipạ ara le, aku u doki u dusuki pini a'ayin a re. 41 Pini nala, aza roku ushani a doku a wushuki adama a ili i'ya u danai.
42 A tonukoi uka vi, “A kagitạ tsu wushuku tạ n Yesu adama a ili i'ya vu tonuko tsu, shegai gogo-na tsu wushuku tạ adama a ɗa tsu panạka yi n kaci ka tsunu. Tsu reve tạ vuma u na vi aya Kawauwi ka likimba.”

Yesu tạnạsại maku ma uzapige
(Matiyu 8:5-13; Luka 7:1-10)

43 An a'ayin a re a wurai, aku Yesu lazai ubana a kaɓon ka Galili. 44 (Wạri u dana tạ caupa ama a tsu wushuku n matsumate a ilyuci i ne wa.) 45 An u rawai a Galili, ama yi a ryabusa yi. Adama a ɗa a wene tạ gbạ ili i'ya u yansai ɗe a'ayin a Abiki a Upasamgbana a Urishelima, kpaci a'ạ tạ dem pini a asu vi.
46 Yesu pini a Galili, aku u gonoi a ilyuci i Kanan a asu u ɗa u gonukoi mini ma wokoi mini ma cinwi. A ilyuci i Kafarnahum, uzapige u roku ɗa pini uza ɗa maku ma ne mạri n maɓạlạ. 47 An u panai a da Yesu wutạ tạ a Yahuda u tuwại a Galili, aku u banai ara ne u folo yi u tuwạ a Kafarnahum u tạnạsạ maku ma ne, kpaci maku mi mạ tạ a unạ u ukpạ.
48 Yesu wushunku yi, “Uza wạ la a asuvu a ɗe wa wushuku wa, she u wene iryoci n ikunesavu.”
49 Uzapige vi u danai, “Kawenishiki, tuwạ a kuwa ku vạ kahu maku ma vạ ma kuwạ.”
50 U wushuki, “Wala vu gono a kuwa. Maku ma vunu ma yan tạ uma.”
Vuma vi u wushuki n ili i'ya Yesu tonuko yi, aku u lazai ugono a kuwa. 51 Eyi pini a nwalu a ugono, aku u gawunsai n agbashi a ne a roku, a tonuko yi, “Maku ma vunu ma tạnạ ɗe!” 52 U wece le a'ayin a ɗa maku mi ma tạnại. A wushunku yi, “Maɓạlạ mi ma ạsạkạ yi tạ nayain dere u ulapa u uwule u iyan u kaara.”
53 Aku tata vi u revei derere u a'ayin a nala yi a ɗa Yesu danai, “Maku ma vunu ma yan tạ uma.” Pini nala, vuma vi n ama ɗa a'ạri a kuwa ku ne a wushuki n Yesu.
54 Ukunosavu u ire u ɗa la vi u ɗa Yesu yain an u ạsạkại Yahuda u rawai a Galili.

5

Yesu tạnạsại kawunu

1 An nala wurai, Yesu lazai ubana a Urishelima a asu u abiki a aza a Yahuda. 2 A
Urishelima vi, kaɗạkạ ka mini ka pini evu n Utsutsu u Ncon u ɗa a ka isạ Betesida n
Tsi'arama. A kyawan tạ ka n afalaka a tawun. 3 Aza a mɓạlạ ushani a tsu vakusu tạ pini
evu n mini mi. Aza roku arumbạ a ɗa, aza roku awunu, n aza ɗa ili i soi. [A'ạri a uvana
mini mi ma vurạ, 4 kpaci gaawan katsumate ka zuba ka tuwạ tạ ka vurạ ma. Uza ɗa baci
u gitại pini u'uwa a'ayin a ɗa mini mi ma vurại vi wa tạnạ tạ.]* 5 Vuma roku u ɗa pini
nvain a asu vi, uza ɗa u yain ayen kamankupa n kullạ n maɓạlạ. 6 Yesu wene yi nvain,
aku u revei vuma vi u ɓạrạkpạ tạ nvain n maɓạlạ mi. Aku u wece yi, "Va ciga vu tạnạ?"
7 Vuma vi u wushuki, "Uzapige, mạ n uza ɗa wa banka mu a mini mi wa, a vurạ baci
ma. A'ayin a ɗa baci ma raɓa evu n mini mi, aku uza roku u lasa mu."
8 Yesu tonuko yi, "'Yạngạ vu bidya kajiba ka vunu vu wala." 9 Kute-kute vuma vi u
tạnại. U bidyai kajiba ka ne u gitại nwalu.
N kain ka Ashibi ka ukuna vi u gitại. 10 An azapige a aza a Yahuda a wenei vuma vi u
cangai kajiba ka ne, aku a tonuko yi, "Kain ka Ashibi ka! Mele ma ɓishinka tạ a canga
kajiba n kain ka Ashibi."
11 U wushunku le, "Vuma ɗa u tạnạsạ mu vi aya u tonuko mu, 'Bidya kajiba ka vunu
vu wala.' "
12 A wece yi, "Ya uza ɗa u tonuko vu vu yain nala vi?"
13 Shegai u fuɗa u reve uza ɗa u tạnạsạ yi vi wa, kpaci ama ɗa pini ushani a asu vi kpam
cina Yesu laza ɗe n kabini.
14 A'ạri pini, aku Yesu cinai vuma vi a Kuwa ku Kashilạ, u tonuko yi, "Vu tạnạ ɗe
gogo-na. Ạsạkạ uyansa unyushi u cingi kotsu ili i'ya i lai i na i gitạ n avu wa." 15 Aku
vuma vi u lazai u banai u tonukoi azapige yi Yesu ɗa tạnạsạ yi.
16 Adama a nala, azapige a aza a Yahuda a gitại uraga Yesu adama a ɗa u yain ili i nala n
kain ka Ashibi. 17 Yesu tonuko le, "Manyan ma Tata u vạ u tsu rongo uyansa maco, nala
dem mpa." 18 Adama a nala, azapige yi a mạtsại tsạrạ a wuna yi adama a ɗa u kpạɗại
utono mele ma Ashibi. Hal gai an u korusoi u danai Kashilạ ka Tata u ne, u ɗa u zuwa yi
u wokoi unạ u te n Kashilạ.

Tata nạkại Maku mi ucira

19 Yesu danai, "Mayun n tonuko ɗạ, Maku mi ma yan ukuna utyoku u ne wa. Ili i'ya u
wenei Tata u ne u yain i'ya koshi u tsu yan. Ili i'ya dem Tata vi u yain i'ya Maku mi dem
ma tsu yan. 20 Tata vi u ciga tạ Maku mi, kpam u wenike yi tạ gbạ ili i'ya u tsu yansa. U
tsu wenike yi tạ ili i pige i pige i'ya i lai i na tsạrạ i yain majiyan gbạ ɗe. 21 Maku mi ma
tsu nạkạ tạ aza ɗa u ɗangạsai uma tyoku ɗa Tata vi 'yạngạsạ le a ukpạ u nạkạ le kpam
uma.
22 Tata vi u tsu kiɗạga uza ugana wa, shegai u zuwai Maku ma ne ma woko uza ɗa wa
kiɗạga ya dem ugana. 23 Tata vi u ciga tạ ama a nạkạ Maku mi tsupige tyoku ɗa a tsu nạkạ
yi tsupige. Uza u 'yuwan baci unạkạ Maku mi tsupige, u 'yuwan dem ɗe la vi unạkạ Tata
ɗa u suku yi vi tsupige.
24 "Mayun n tonuko ɗạ, uza ɗa baci dem u panai ili i'ya n danai, kpam u wushuki n uza
ɗa u suku mu, wạ tạ n uma u ɗa bawu wa kotso. Vuma u nala vi a ka kiɗạga yi ugana wa,
shegai u pasa ɗe ukpạ ubana uma u ɗa bawu wa kotso. 25 Mayun n tonuko ɗạ, a'ayin a
ka tuwạ tạ hal gbạm a ɗa a rawa ɗe a ɗa akushe a ka pana kalạgạtsu ka vạ, mpa Maku
ma Kashilạ, aza ɗa a panai ka vi a ka tsạrạ tạ uma. 26 Tata vi wạ tạ n ucira u ɗa wa nạkạ
uma, kpam u nạkạ tạ dem Maku mi ucun u ucira u nala vi. 27 U nạkạ tạ dem Maku mi
ucira u kiɗạga ya dem ugana, kpaci aya Maku ma Vuma.

---

* **5:4** Akorongi a cau ushani aza ɗa a purại a tagarạda u Yahaya a kalatsa tạ mkpạndạ n 3ạ-4.

28 “Kotsu i yain majiyan adama a ukuna u na vi wa: A'ayin a ka tuwạ tạ a ɗa akushe
a ɗa a'ạri a asaun a le gbạ a ka pana kalạgạtsu ka ne. 29 Aku a wutạ a asuvu a asaun a
le. Aza ɗa a yain ili i shinga a ka 'yạngạ tạ a yain uma, aza ɗa kpam a yain tsicingi a ka
'yạngạ tạ aku a kiɗạga le ugana.

Yesu Maku ma Kashilạ ma

30 “N tsu yan ili adama a kaci ka vạ wa. Tata u ɗa u suku mu aya u tonuko mu tyoku ɗa
ma kiɗa ugana. N tsu kiɗa tạ ugana derere, kpaci n tsu yan tạ ili i'ya i tsu zuwa yi u pana
kayanyan, n tsu yan ili i'ya ya zuwa mu n pana kayanyan wa.
31 “A da baci mpa koshi n tsu dansa ukuna u kaci u vạ, uza wạri wa wushuku n
kadyanshi ka vạ wa. 32 Shegai uza roku u ɗa pini uza ɗa wa dansa ukuna u vạ, kpam n
reve tạ gbạ ili i'ya u dansai a kaci ka vạ mayun ɗa. 33 I suku tạ atsumate ara Yahaya, kpam
u tonuko le tạ ukuna u mayun a kaci ka vạ. 34 Shegai udani u vuma u ɗa n pityanangi n
u ɗa wa, ko an u wokoi n ciɓuga ɗạ ukuna u kadyanshi ka Yahaya tsạrạ i tsạrạ iwauwi.
35 Yahaya rongo tạ n katyashi tyoku u macikalu ma a sapai, kpam i pana tạ kayanyan ka
katyashi ka ne a a'ayin kenu.
36 “Shegai ili i roku i'ya pini i'ya i lai i Yahaya ugbonguro i'ya i wenikei ukuna u maci
a kaci ka vạ. Ili i'ya Tata u nạkạ mu n yain i'ya ma dansạka! Ili i na yi i wenike tạ an Tata
u ɗa u suku mu. 37 Tata u ɗa u suku mu vi dem u yan tạ kadyanshi a kaci ka vạ, shegai i
pana kalạgạtsu ka ne ko kpam i wene yi wa. 38 Udani u ne vi u dusuku a atakasuvu a ɗe
wa, kpaci i wushuku n uza ɗa u suki vi wa. 39 I tono tạ Tagarạda u Kashilạ mai kpaci ya
wundya tạ nte ya tsạrạ pini uma u ɗa bawu wa kotso, kpam Tagarạda u nala vi mpa wa
dansạka! 40 Shegai i 'yuwan tạ utuwạ ara vạ tsạrạ n nạkạ ɗạ uma u ɗa bawu wa kotso vi.
41 “Icikpali i ama i'ya ma ciga wa. 42 N reve ɗạ tạ, ko uza wạ la wa ciga Kashilạ wa. 43 N
tuwạ tạ a asuvu a kala ka Tata u vạ, i wusha mu wa. Shegai i gonoi ya wusha ama ɗa
a ka tuwusạ adama a kaci ka le. 44 I tsu ciga tạ icikpali a asu u atoku a ɗe, shegai i tsu
dambula i zami icikpali i Kashilạ wa. Niɗa ya wushuku nạ mpa?
45 “Kotsu i wundi yavu mpa ma sapula ɗạ a asu u Tata wa, Musa ɗa wa sapula ɗạ! Ko
an u wokoi aya uza ɗa i zuwai uma wa ɓạngạ ɗạ. 46 Musa korongu tạ ukuna u maci a kaci
ka vạ, i wushuku baci n Musa, u gan tạ dem i wushuku nạ mpa. 47 I wushuku baci n ili
i'ya Musa korongi wa, niɗa ya fuɗa ya wushuku n ili i'ya n danai?”

6

Yesu lyatangi ama azu a tawun
(Matiyu 14:13-21; Marku 6:30-44; Luka 9:10-17)

1 An ukuna u nala u wurai, Yesu lazai ubana a upashi u Kushivạ ku Galili (ka dem a
ka isạ Kushivạ ku Tibariya.) 2 Kakumạ ka ama ushani ka tono yi kpaci a wene yi tạ wa
yansa ikunesavu an wa tạnạsạsạ aza a mɓạlạ.
3-4 Kpam a'ayin a Abiki a Upasamgbana a aza a Yahuda a yan ɗe evu, aku Yesu banai
a masasa n atoni a ne a dusuki. 5 An Yesu wenei kakumạ ka ama ka tuwạ ara ne, aku u
wecei Filibu, “Nte tsa tsạrạ iburodi i'ya tsa lyatangu ama a na yi?” 6 (Wece ɗa u wece yi
tsạrạ u kondo yi, kpaci u reve tạ ili i'ya wa ciga u yain.)
7 Filibu wushuki, “Ikebe i manyan ma uwoto kullạ* ma fuɗa ma tsila iburodi i'ya ya
dem wa tsạrạ kajibi pini na wa.”
8 Katoni ka ne ka roku uza ɗa a ka isạ Andurawu utoku u Simo Bituru, u danai,
9 “Kalobo ka roku ka na ka kạri n iburodi i kenu i kenu† i tawun n adan a re. Shegai
a ɗa a ka rawa kakumạ ka ama ka na ki wa.”

---

* **6:7** Akorongi a cau a cau a kagitạ a korongu tạ “ikebe i azurufa 200.” Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ. † **6:9** A'ayin a nala yi aza a unambi a tsu yan tạ burodi n ilya i'ya i rotsoi ityabi.

10 Yesu danai, “Tonukoi ama yi a dusuku.” Asu vi kpam wạ tạ n mete ushani, kpam
ama evu n azu a tawun (5,000) a'ali a dusuki pini. 11 U bidyai iburodi yi u cikpai Kashilạ.
Aku u nạkại aza ɗa a'ạri pini ndishi evu n eyi. Nala kpam dem u yain n adan yi, hal ya
dem cuwại.
12 An ya dem takumai, aku u tonukoi atoni a ne, “Cirạngi abuwi a ɗa a buwai vi. Tsa
yanka a ɗa koli wa.” 13 A cirạngi abuwi a iburodi a ɗa a buwai vi hal mbana kupa nạ n
re. 14 An ama yi a wenei ukunosavu u ɗa Yesu yain, aku a danai, “Maken mạ la wa, aya
gai Matsumate ma a ɗangạsai ma tuwạ a likimba vi.” 15 Yesu reve tạ ama a foɓuso tạ a
tuwạ a bidya yi n ucira a gonuko yi magono ma le, aku u lazai n kabini u banai a masasa
utyoku u ne.

Yesu walai a zuba u mini
(Matiyu 14:22-33; Marku 6:45-52)

16 An kaara ka rukpại, atoni a Yesu a banai a kushivạ. 17 A uwai a kpatsu a ka pasa
kushivạ ubana a Kafarnahum. An karimbi ka yain, Yesu tani kotsu u tuwạ a asu u le wa.
18 Kute-kute uwule u ucira wa lapana hal u 'yạngạsại aɓali a pige pini a kushivạ ki. 19 An
atoni yi a walạkai kpatsu ki ubana a mere ma kushivạ,‡ aku a wenei Yesu utuwạ a zuba
u mini. U gitại uraɓa evu n kpatsu ki, aku a panai uwonvo cika. 20 U tonuko le, “Mpa,
kotsu i pana uwonvo wa.” 21 Pini nala, a wushuki a uka yi pini a kpatsu ki. Kute-kute
kpatsu ki ku rawai a asu u ɗa a ka ciga a bana.
22 An kain ka wansai, aza ɗa a buwai a upashi u kushivạ vi, a reve tạ kpatsu ku te ki
ka koshi ku buwai ɗe. A reve tạ kpam Yesu uwa ka u tono atoni a ne wa, atoni yi a ɗa a
lazai koshi bawu eyi. 23 A'atsu ushani a wutạ tạ a ilyuci i Tibariya a rawai evu n asu u ɗa
Asheku a cikpai Kashilạ n iburodi i'ya ama yi a takumai vi. 24 An kakumạ ki ka wenei
Yesu wạ kpam pini a asu vi wa, atoni a ne dem a'ạ pini wa, aku a uwai a'atsu ubana a
Kafarnahum tsạrạ a boli le.

Yesu ɗa ilikulya i'ya i tsu nạkạ uma

25 An a rawai a wene yi, aku a wece yi, “Kawenishiki, nwere ɗa vu tuwại pini na?”
26 Yesu wushunku le, “Mayun n tonuko ɗạ, i'ạ mu tạ uzama adama a ɗa i takumai
burodi i cuwại, shegai adama a kalen ka ikunesavu i vạ i'ya i wenei wa. 27 Kotsu i zuwa
ucira adama a ɗa ya tsạrạ ilikulya i'ya ya namgba wa, shegai i zuwa ucira a ilikulya i'ya
ya nạkạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku. Ilikulya i'ya Maku ma Vuma ma nạkạ ɗạ i'ya gai
na vi, kpaci aya Kashilạ Tata u wushunki u yain nala.
28 Aku a wece yi, “Ndya Kashilạ ka ciga tsu tsu yain?”
29 U wushunku le, “Ili i'ya Kashilạ ka ciga ɗạ i yain i'ya na: Wushuki n uza ɗa u suki.”
30 Aku a danai, “U kạnạ tạ vu wenike tsu ukunosavu, va ciga baci tsu wushuku n avu.
Ndya va yanka tsu? 31 Isheku i tsunu a takuma tạ mana† a kakamba. A korongu tạ ukuna
u na vi a Tagarạda u Kashilạ: ‘Musa nạkạ le tạ ilikulya i'ya i wutại a zuba tsạrạ a lyai.’ ◊
”
32 U tonuko le, “Mayun n tonuko ɗạ, Musa ɗa nạkạ ɗạ ilikulya i'ya i wutại a zuba vi wa.
Tata u vạ u ɗa uza ɗa wa nạkạ ɗạ ilikulya i mayun a zuba. 33 Kpam ilikulya i'ya Kashilạ
ka tsu nạkạ vi i'ya gai i wutại a zuba i nạkại ama a likimba uma vi.”
34 Ama yi a danai, “Uzapige, nạkạsạ tsu ilikulya i na yi kain dem.”
35 Aku u danai, “Mpa ilikulya i'ya i tsu nạkạ uma. Uza ɗa baci dem u tuwại ara vạ wa
pana kambulu wa, uza ɗa kpam u wushuki nạ mpa, wa pana kakuli wa. 36 Mạri n tonuko
ɗạ ɗe, n da i wene mu tạ, shegai i wushuku nạ mpa wa. 37 Tata vi u tsu nạkạ mu tạ ama a
vạ. Ya dem a asuvu a le wa tuwạ tạ ara vạ, mpa kpam ma loko yi wa, ko kenu. 38 N wutạ
tạ a zuba n tuwại tsạrạ n yain ili i'ya Kashilạ ka ciga mu n yain, shegai adama a ili i'ya

‡ **6:19** Tagarạda dana tạ “mel u tatsu ko u nishi” cinda Kushivạ ku Galili ki upeti u ne mel u shindere ɗa ugaɗi kpam mel kupa n u re, atoni yi a mere ma Kushivạ ma a'ạri. Mel u tatsu ko u nishi, ili i'ya i te n kilomita u tawun ko u teli.
◊ **6:31** Uwt. 16:4, 15.

mpa ma ciga wa. 39 Ili i'ya uza ɗa u suku mu vi wa ciga n yain i'ya na: Kotsu ko uza u te
a asuvu a aza ɗa u nạkạ mu vi u puwạn wa, shegai n 'yạngạsạ le gbạ kain ka makorishi.
40 Aza ɗa a wenei Maku mi kpam a wushuki n eyi, a ka tsạrạ tạ uma u ɗa bawu wa kotso,
kpam ma 'yạngạsạ le tạ kain ka makorishi. Ili i'ya Tata u vạ wa ciga i'ya gai la vi."
41 Ama a gitại tsali a kaci ka ne, an u danai, "Mpa ilikulya i'ya i wutại a zuba."
42 A danai, "Yesu ɗa na vi maku ma Isuhu. Tsu reve tạ tata nạ mma u ne. Niɗa wa dana,
'A zuba u ɗa n wutại'?"
43 U wushunku le, "Ạsạkại uyan tsali. 44 Tata ɗa u suku mu. Uza wạ la wa tuwạ ara
vạ wa, she Tata vi u tuko yi, kpam ma 'yạngạsạ tạ vuma u nala vi kain ka makorishi.
45 Ntsumate n korongu tạ, 'Kashilạ ka wenishike le tạ gbạ le.' ◊ Gbạ uza ɗa baci u panạkai
Tata kpam u rotsongusi ili i'ya wa wenishike, wa tuwạ tạ ara vạ. 46 Uza wạ la u wenei
Tata vi wa, she mpa uza ɗa Kashilạ ka suki, mpa koshi n wene yi. 47 Mayun n tonuko ɗạ,
uza ɗa baci u wushuki nạ mpa wạ tạ n uma u ɗa bawu wạri n utyoku. 48 Mpa ilikulya
i'ya i tsu nạkạ uma. 49 Isheku i ɗe i takuma tạ mana a kakamba, gbạ n nala a kuwusại.
50 Ilikulya i'ya i wutại a zuba i'ya na. Uza ɗa baci dem u lyai ilikulya i na yi wa kuwạ wa.
51 Mpa gai ilikulya i'ya i tsu nạkạ uma vi, i'ya i wutại a zuba. Uza ɗa baci dem u lyai i'ya,
wa tsạrạ tạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku. Ilikulya i'ya ma nạkạ ɗạ vi ikyamba i vạ i'ya,
i'ya ma nạkạ ama a likimba a tsạrạ uma."
52 Aku aza a Yahuda a gitại kananamgbani utyoku u le, "Niɗa vuma u na wa nạkạ tsu
ikyamba i ne tsu takuma?"
53 U tonuko le, "Mayun n tonuko ɗạ, i takuma baci ikyamba i Maku ma Vuma kpam
i soi mpasa n ne wa, ya tsạrạ uma vi wa. 54 Uza ɗa u takumai ikyamba i vạ kpam u soi
mpasa n vạ, wa tsạrạ tạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku, kpam ma 'yạngạsạ yi tạ kain
ka makorishi. 55 Ikyamba i vạ ilikulya i maci i'ya, mpasa n vạ kpam ili i uso i maci i'ya.
56 Uza ɗa u takumai ikyamba i vạ kpam u soi mpasa n vạ, wạ tạ kaɓolo nạ mpa, mpa
kpam mạ tạ kaɓolo n eyi. 57 Tata uza u uma, aya u suku mu, kpam adama a ne a ɗa mạri
n uma. Uza ɗa baci dem u takumai ikyamba i vạ, wa tsạrạ tạ uma a adama a vạ. 58 Mpa
ilikulya i'ya i wutại a zuba. Uza ɗa baci dem u lyai i'ya, wa tsạrạ tạ uma bawu utyoku,
kpam wa kuwạ tyoku ɗa isheku i ɗe i kuwại wa, ko an u wokoi a takumai mana." 59 Yesu
dansa tạ ikuna i na yi eyi n u wenishiki a kagata ka Kashilạ a Kafarnahum.

Atoni ushani a ạsạkại utono Yesu

60 An atoni a Yesu a panai nala, aku a danai, "Ukuna u na vi u wuyana tạ ureve. Ya wa
wushuku n u ɗa?"
61 Yesu reve tạ atoni a ne a ka yan tsali, aku u wece le, "Ukuna u na vi u ɓạlạ ɗạ ɗa?
62 Niɗa ya yawunsa a'ayin a ɗa baci i wenei mpa Maku ma Vuma ugono a zuba? 63 Kulu
ka ku tsu nạkạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku. Ucira u vuma wa fuɗa wa yan ili wa.
Kadyanshi ka n tonuko ɗạ ka zuwa ɗạ tạ i tsạrại Kulu Keri ku Kashilạ ka ku tsu nạkạ
uma. 64 Shegai aza roku a asuvu a ɗe a wushuku wa." (Yesu wạri u gitạ tạ u revei aza
ɗa a ka 'yuwan uwushuku n uza ɗa wa neke yi.) 65 U danai, "Adama a nala n tonuko ɗạ,
'Tata u tuko baci uza ara vạ wa, wa fuɗa wa tuwạ wa.' "
66 Adama a kadyanshi ka Yesu yain, atoni a ne ushani a kpatalạka yi tạ kucinạ a ạsạkạ
yi utono.
67 Aku u wecei Kupanamere, u danai, "Edạ dem ya laza ɗa?"
68 Simo Bituru wushuki, "Asheku, ara yai ɗa tsa laza ubana? Vạ tạ n kadyanshi ka
ka nạkạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku. 69 Tsu wushuku tạ kpam tsu reve tạ aɗa Uza u
Uwulukpi u Kashilạ."
70 U danai, "N ɗangạsa ɗạ tạ Kupanamere. Shegai uza u te Kalạpạnsi ka!" 71 Yahuza
maku ma Simo Isikariyoti ɗa wa dansạka. Aya wa tuwạ wa neke yi, ko an u wokoi eyi
dem wạ tạ a asuvu a Kupanamere yi.

◊ **6:45** Isha. 54:13.

7

A'angu a Yesu a wushuku n ili i'ya u danai wa

1 An nala u wurai, Yesu kyawunsai gbạ kaɓon ka Galili. Wa ciga u wala a kaɓon ka
Yahuda wa, kpaci azapige a aza a Yahuda a ɗa pini a ka ciga a wuna yi.
2 Evu n a'ayin a Abiki a Atani a aza a Yahuda† a ɗa. 3 Aku a'angu a Yesu a banai ara ne
a danai, "Ạsạkạ asu u na vi vu bana a Yahuda tsạrạ atoni a vunu a niɗe yi dem a wene
ikunesavu i'ya va yansa. 4 Uza ɗa baci dem wa ciga u zuwa ama a reve yi, u tsu sokongu
ili i'ya u tsu yansa wa. Aɗa baci va yansa ili i na yi, wenike kaci ka vunu a likimba." 5 Ko
a'angu a ne dem a wushuku n eyi wa.
6 Yesu wushunku le, "A'ayin a ɗa ma bana vi kotsu a yan wa, shegai eɗạ ya fuɗa tạ ya
bana ko nwere ɗa baci. 7 Ama a likimba a na a ka kovo ɗạ wa, mpa a ka kovo, kpaci n
tsu tonuko le tạ ikuna i cingi i'ya a ka yansa. 8 Walai ubana a asu u abiki vi. Mpa kotsu
n foɓuso ubana ɗe wa, kpaci a'ayin a ɗa ma bana ɗe kotsu a yan wa." 9 An u danai nala,
aku u shamgbai pini a Galili.

Yesu wenishikei a Kuwa ku Kashilạ

10 An a'angu a Yesu a lazai ubana a asu u abiki vi, aku Yesu banai dem, shegai
ukpawunsi u ɗa u banai. 11 Azapige a aza a Yahuda a ka ciga a wene yi pini a asu u
abiki vi, a rongoi a uwecishike, "Nte wạri?"
12 Pini a asuvu a kakumạ ki, ama ushani a ka dansa n tsubini a kaci ka Yesu, aza roku
a danai, "Vuma maci ɗa."
Aza roku kpam a ka dansa, "Kaɓan ka wa yansạka ama."
13 Shegai ko uza u dansa n a pani wa, kpaci a ka pana tạ uwonvo u azapige a aza a
Yahuda.
14 Kain ka nishi ka abiki yi,* Yesu banai a Kuwa ku Kashilạ ki u gitại uwenishike. 15 Aza
a Yahuda yi a yain majiyan, a danai, "Vuma u na u vi u dusuku a kukere ku kawenishiki
wa, niɗa a yansai u revei ili ushani naha?"
16 U wushunku le, "Ili i'ya ma wenishike ara vạ ɗa i wutại wa, shegai Kashilạ uza ɗa u
suku mu, aya u nạkạ mu i'ya. 17 Ama a ɗangạsa baci a yain ili i'ya Kashilạ ka ciga, a ka
reve tạ uwenishike vi a asu u Kashilạ ɗa u wutại, ara vạ ɗa wa. 18 Aza ɗa a tsu wenishike
n ucira u kaci u le, icikpali i ama i'ya a tsu bolo. Shegai uza ɗa u tsu ciga a cikpala uza
ɗa u suku yi, ukuna u mayun u ɗa u tsu dansa. U tsu yan kaɓan wa. 19 Musa nạkạ ɗạ tạ
Mele, shegai ko uza u te u ɗe u tono ma wa. Niɗa ya ciga i wuna mu?"
20 Ama yi a wushuki, "Vạ tạ n ityoni i cingi! An ya a ka ciga a wuna vu?"
21 U wushuki, "N yan tạ ukunosavu u te, aku i yain majiyan. 22 Musa tonuko ɗạ tạ i kiɗa
mmuku n ɗe acombi. (Shegai isheku i cau i ɗe i'ya i gitại n ukuna vi, Musa ɗa wa.) I tsu
kiɗa tạ maku kacombi hal n kain ka Ashibi dem.† 23 Ya kiɗa baci maku kacombi n kain
ka Ashibi an Mele ma Musa ma wushunku ɗạ nala, niɗa ya pana mu upan an n tạnạsại
uza u maɓạlạ gbạ gbạ n kain ka Ashibi? 24 Ạsạkại uyan afada adama a tyoku ɗa i bidyai
ukuna wạri, shegai i yain afada n ukuna u maci."

Yesu ɗa Kawauwi ki?

25 Pini a a'ayin a nala yi, aza a Urishelima a roku a ka dansa utyoku u le, "Vuma ɗa
azapige a ka ciga a wuna ɗa gai na vi. 26 Shegai wa wenishike tạ a asu u ɗa ya dem
wa wene kpam u panạka yi, kpam azapige yi a shamkpa yi wa. Gaawan a reve tạ aya
Kawauwi ki. 27 Shegai tsu reve tạ ilyuci i vuma u na vi. Kawauwi ka mayun ka tuwạ
baci, ko uza wa reve ilyuci i ne wa."
28 Yesu n u wenishiki pini a Kuwa ku Kashilạ ki, aku u 'yạngạsại kalạgạtsu, "Eye, i reve
mu tạ, kpam i reve tạ ilyuci i vạ. Mpa n suki kaci ka vạ wa, uza ɗa u suku mu vi u dansa

---

* **7:14** A'ayin kullạ ɗa a tsu yan Abiki a Katani ka Kavasu. † **7:22** Tun a a'ayin a Ibirahi, aza a Yahuda a tsu kiɗa tạ mmuku n le acombi a kain ka kullạ. Kagitạ 17:12.

tạ ukuna u mayun, shegai eɗạ i reve yi wa. 29 Mpa n reve yi tạ, kpaci a asu u ɗa wạri u ɗa n wutại, kpam aya u suku mu."

30 An u danai nala, aku ama yi a ka ciga a kạnạ yi, shegai uza wạ la u fuɗai u sawa yi wa, kpaci kotsu a'ayin a rawa wa. 31 Ama ushani a wushuku tạ n Yesu. A ka dansa, "Ko Kawauwi ka tuwạ baci, wa la gbạm vuma u naha vi uyan ikunesavu ushani?"

A suki awundi a Kuwa ku Kashilạ a kạnạ Yesu

32 An Afarishi a panai kakumạ ka ama a ka dansa ikuna i na yi a kaci ka Yesu n tsubini, aku a ɓolomgbonoi kaci n aɗarạkpi a pige a suki aza a uwundya u Kuwa ku Kashilạ a kạnạ yi.

33 Yesu danai, "Ma rongo tạ kaɓolo n ạɗạ a'ayin kenu, aku n laza ubana a asu u uza ɗa u suku mu. 34 A'ayin a nala yi ya zama mu tạ, shegai ya wene mu wa. Kpam ya fuɗa ya tuwạ a asu u ɗa mạri wa."

35 Aku aza a Yahuda a gitại uwecishe kaci ka le, "Nte vuma na wa ciga u bana ɗa bawu tsa fuɗa tsa wene yi? A ilyuci ilyuci i Nheline i'ya wạ wa bana a asu u ɗa ama a tsunu a'ạri nạ ndishi, tsạrạ u ba u wenishike le ɗe? 36 Ndya kalen ka kadyanshi ka u yain an u danai, 'Ya zama mu tạ uwene, shegai ya wene mu wa,' kpam 'Ya fuɗa ya tuwạ a asu u ɗa mạri wa'?"

Mini ma ma tsu nạkạ uma

37 Kain ka makorishi ka abiki yi; wata, kain ka pige ka la vi, Yesu shamgbai a kapala ka ama ki, u 'yạngạsại kalạgạtsu u danai, "Gbạ uza ɗa baci wa pana kakuli, u tuwạ ara vạ u soi. 38 Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, 'Uza ɗa baci dem u pityanangi nạ mpa, a asuvu a katakasuvu ka ne ka agạtạ a mini ma ma tsu nạkạ uma ma rongo uwutusạ ushani.'‡ " 39 Ukuna u Kulu Keri u ɗa wa dansạka. Kotsu Kashilạ ka nạkạ Kulu ki wa, kpaci kotsu u rạɗạgbạ Yesu u nạkạ yi tsupige wa. Shegai ubana a kapala, ama ɗa a wushuki n Yesu vi a ka wusha tạ Kulu Keri.

Ama yi a pecenei

40 An ama yi a panạkai Yesu, aku aza roku a danai, "Vuma u na vi Matsumate ma a ɗangạsai vi ma mayun."

41 Aza roku a danai, "Kawauwi ka."

Shegai aza roku a danai, "Kawauwi ka wutạ a asuvu a Galili wa. 42 Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, Kawauwi ki a kumaci ku Dawuda Magono ka wa wutạ, kpam a Batalami ɗa a ka matsa yi, a ilyuci i'ya Dawuda rongoi." ◊ 43 Aku ama yi a pecenei tyoku ɗa a ka yawunsa a kaci ka ne. 44 Aza roku a ka ciga a kạnạ yi, shegai ko uza u sawa yi wa.

Azapige a 'yuwain uwushuku n Yesu

45 Aku aza ɗa a ka wundya Kuwa ku Kashilạ ki a gonoi a asu u aɗarạkpi a pige n Afarishi yi, aku a wece le, "Ndya i zuwai i kpạɗại utuko Yesu vi pini na?"

46 Aza a uwundya Kuwa ki a wushuki, "Ko uza wạ la u dansai tyoku ɗa vuma u na vi u dansai wa."

47 Afarishi yi a danai, "Eɗạ dem u puwunsạ ɗạ ɗe! 48 Uza wạ la a asuvu a tsunu ạtsu aɗarạkpi a pige n Afarishi u wushuki n Yesu wa.§ 49 Shegai kakumạ ka ama ka bawu ka revei n Mele ma Musa mi, Kashilạ ka wacinsa le tạ."

50 Nikodimu, uza u te a asuvu a Afarishi yi, aya uza ɗa u banai tsạrạ u wene Yesu caupa. U tonukoi atoku a ne, 51 "Mele ma tsunu ma wushunku tsu tsu wuna uza bawu tsu panai ili i'ya wa dana wa. U gan tsu kiɗạga le ugana bawu tsu revei ili i'ya a yain wa."

---

‡ **7:38** Izikel 47:1; Zakariya 14:8. Ire i re i'ya a ka fuɗa a ka yawunsa ko ara yai ɗa mini ma wutạ. 1) Aza ɗa a pityanangi n 2) ara Yesu, kagitạ ka iwauwi. ◊ **7:42** 2 Sam. 7:12; Mik. 5:2. § **7:48** Uza u Yahuda u isạ baci uza 'uza u Samariya' inyashi i'ya. A reve tạ an Yesu wutại a Galili, shegai a Samariya wa.

52 Aku a wushunku yi, “Avu dem uza u Galili u ɗa? Tono Tagaraada u Kashila mai, va
wene ta matsumate ma la ma wuta a kaɓon ka Galili wa.”
[53 Aku ndishi mi n kotsoi, ya dem lazai ugono a kuwa.

8

A kanai kashankala

1 Pini nala, Yesu lazai ubana a Masasa ma Zayitum. 2 An kain ka wansai n usana u
de, aku u lazai ubana a Kuwa ku Kashila. Ama yi a tuwai a asu u ne, aku u dusuki
n ele u gita le uwenishike. 3 Awenishiki a Mele n Afarishi a tukoi uka roku uza ɗa a
kanai n tsishankala, aku a zuwa yi u shamgba a kapala ka kakuma ka ama. 4 A danai,
“Kawenishiki, a kana ta uka u na n u yanyi tsishankala. 5 Mele ma Musa ma wenishike
tsu ta, uza ɗa baci dem a kanai n ucun u ili i na yi a varasa yi n atali a wuna yi. Ndya vu
danai?”
6 A dana ta ukuna u na vi tsara a wandi Yesu tsara a tsara ili i'ya a ka sapula yi. Shegai
Yesu kelikei a iyamba, u gitai uyan ikorongi n majubu ma ne. 7 A matsa yi n keci a kaci
ka uka ki. Aku u tuwai u 'yangai u danai, “Gba uza ɗa bawu wari pini na n unyushi, u
gita u fuluku katali u vara yi.” 8 Aku Yesu doki u kelikei u yain ikorongi.
9 An a panai nala, aku a lazasai maten-maten. Nkoshi n ɗa a gitai a lazasai, aku a
asakai Yesu n uka vi pini utyoku u le. 10 Yesu 'yangai u wece yi, “Nte ama yi? Uza wa la
u shamgbai u kiɗaga vu ugana wa?”
11 U wushuki, “Uzapige, ko uza u buwa wa.”
Aku Yesu tonuko yi, “Mpa dem ma kiɗaga vu ugana wa. Wala ili i vunu, kotsu vu doku
vu yain unyushi u cingi wa.”]*

Yesu ɗa katyashi ka likimba

12 Yesu doki u dansai n ele, “Mpa uza ɗa u tsu naka ama a likimba katyashi. Uza ɗa
baci dem u tono mu, wa tsara ta katyashi ka ka tsu naka uma, kpam wa wala a asuvu a
karimbi wa.”
13 Afarishi yi a tonuko yi, “Ama a re a dansa baci a kaci ka ukuna, tsa wushuku ta.†
Shegai a'ayin a ɗa baci va dansaka kaci ka vunu, aɗa koshi vu tsu bidya kadyanshi ki
mayun ɗa, adama a nala, atsu tsa wushuku n ili i'ya vu danai wa.”
14 U wushunku le, “Mayun ɗa, a kaci ka va ka ma yan kadyanshi ka na ki, kpam mayun
ɗa kari. N reve ta asu u ɗa n wutai n asu u ɗa ma bana. Shegai eɗa i reve asu u ɗa n wutai
n asu u ɗa ma bana wa. 15 Eɗa aza ɗa i tsu yan afada tyoku ɗa ama a tsu yansa. Mpa ma
yanka uza u afada wa. 16 Shegai ko ma yan baci afada, a ɗa mpa ma yan a maci a ɗa,
kpaci mari utyoku u va wa. Tata u ɗa u suku mu wa ta kaɓolo na mpa. 17 Mele ma ɗe
ma dana ta, ama a re a dana baci ili i te a kaci ka ukuna, u kana ta i wushuku n ili i'ya a
danai. 18 Ma ta a asuvu a aza ɗa a ka yan kadyanshi a kaci ka va, Tata u ɗa u suku mu vi,
aya uza u ire vi.”
19 Aku a wece yi, “Nte tata u vunu vi?”
U wushunku le, “I reve mu wa, kpam i reve Tata u va wa. I reve mu baci, ya reve ta
dem Tata u va.”
20 U yan ta kadyanshi ka na ki a'ayin a ɗa wari a uwenishike a Kuwa ku Kashila, evu
n asu u ɗa a ka zuwusa ikebe. Shegai ko uza u kana yi wa, kpaci kotsu a'ayin a ne a yan
wa.

Ya fuɗa ya bana a asu u ɗa ma bana wa

21 Yesu doki u tonukoi ama yi, “Ma laza ta n asaka ɗa, kpam ya zama mu ta, shegai i
lya baci kapala n unyushi u cingi u ɗe, ya kuwa ta. Ya fuɗa ya bana a asu u ɗa ma bana
wa.”

---

* **8:11** Akorongi a cau a roku aza ɗa a purai a tagaraada u Yahaya a kalatsa ta mkpanda n 7:53–8:11. † **8:13** Udani u na vi ili i te i'ya n u ɗa wari a 8:17.

22 Aku azapige a aza a Yahuda a danai, “U da tsa fuɗa tsa bana a asu u ɗa wa bana wa.
Wa ciga u dana wa wuna kaci ka ne ɗa?”
23 U danai, “Eɗạ aza a likimba u na ɗa a iyamba, shegai mpa a zuba u ɗa n wutại. Eɗạ
aza a likimba u na ɗa, shegai mpa uza u likimba u ɗa wa. 24 Ɗa gai i zuwai n danai ya
kuwạ tạ kaɓolo n unyushi u cingi u ɗa ya yansa vi. I ˈyuwan baci uwushuku an mpa uza
ɗa n da mạri vi, mayun ya kuwạ tạ a asuvu a unyushi u cingi u ɗe.”
25 Aku a wece yi, “Aɗa yai?”
U wushunku le, “Mpa gai uza ɗa n tsu tonusuko ɗạ mạri vi. 26 Ili iˈya pini ushani iˈya
ma dansa a kaci ka ɗe, kpam n kiɗạga ɗạ ugana. Shegai uza ɗa u suku mu u tsu dansa tạ
ukuna u maci. Kpam n tonuko aza a likimba ili iˈya u tonuko mu koshi.”
27 Shegai ama yi a fuɗa a reve an ukuna u Tata u ɗa wạri le utonusuko wa. 28 U danai,
“Aˈayin a ɗa baci i rạɗạgbại Maku ma Vuma a zuba a mawandamgbani, ya reve tạ an
mpa gai uza ɗa n tonuko ɗạ mạri vi. Kpam ya reve tạ an n tsu yan ili adama a kaci ka
vạ wa. Ili iˈya Tata u vạ u wenishike mu iˈya n tsu dansa. 29 Uza ɗa u suku mu wạ tạ
kaɓolo nạ mpa, u ạsạkạ mu utyoku u vạ wa, kpaci n tsu rongo tạ uyansa ili iˈya u tsu
pana kayanyan.”
30 Ama ushani aza ɗa a panạkai Yesu n u dansi ikuna i na yi, a wushuku tạ n eyi.

Ukuna u mayun wa tuko ɗạ tạ utsạrạ u kaci

31 Yesu tonukoi aza ɗa a wushuki n eyi, “I lya baci kapala n utono uwenishike u vạ, eɗạ
atoni a vạ a ɗa a mayun. 32 Kpam ya reve tạ ukuna u mayun, u tuko ɗạ kpam utsạrạ u
kaci.”
33 Aku a wushuki, “Ạtsu mmuku n tsikaya ma Ibirahi n ɗa, kpam kotsu tsu gbashika
uza roku wa. Niɗa va dana a ka tuko tsu utsạrạ u kaci?”
34 U wushunku le, “Mayun n tonuko ɗạ, gbạ uza ɗa baci dem u yain unyushi u cingi,
kagbashi ka unyushi u cingi ka. 35 Kagbashi ka tsu rongo a kuwa ku uzapige maco wa,
shegai maku ma vuma mi ma tsu rongo tạ a kuwa ku tata u ne maco. 36 Adama a nala,
Maku mi ma tuko ɗạ baci utsạrạ u kaci, ya tsạrạ tạ utsạrạ u kaci u mayun. 37 N reve tạ
eɗạ mmuku ma Ibirahi n ɗa, shegai ya ciga tạ i wuna mu adama a ɗa bawu i wushuki n
uwenishike u vạ. 38 Ili iˈya Tata u vạ u wenike mu iˈya ma tonuko ɗạ, shegai ya yansa ili
iˈya tata u ɗe u tonuko ɗạ.”
39 A wushuki, “Ibirahi ɗa tata u tsunu.”
U tonuko le, “A da baci eɗạ mmuku ma Ibirahi n ɗa mayun, ya yansa tạ ili iˈya Ibirahi
yain. 40 N tonuko ɗạ tạ ukuna u mayun u ɗa n panai a asu u Kashilạ, aku ya ciga i wuna
mu. Ibirahi wa yan ucun u ukuna nala wa. 41 Shegai ya yan derere ili iˈya tata u ɗe wa
yansa.”
Aku a wushuki, “Ạtsu ilimaci i kateshe iˈya wa! Kashilạ n kaci ka ne aya Tata u tsunu
u mayun.”
42 U tonuko le, “Kashilạ ka baci kạri Tata u ɗe, iˈạri ya ciga mu tạ, kpaci a asu u Kashilạ
ɗa n wutại n tuwại ara ɗe. N tuwạ adama a kaci ka vạ wa, shegai aya u suku mu. 43 I
reve ili iˈya n danai wa, kpaci ya wushuku n uwenishike u vạ wa. 44 Kalạpạnsi ka tata
u ɗe, kpam ili iˈya u tsu ciga iˈya i tsu yan derere. Eyi uza u nkunu ɗa n uza u kaɓan tun
a kagitạ. Ili iˈạ la i mayun a kaci ka ne wa. Kaɓan ka u tsu rongo a uyansa, kpaci eyi
uza u kaɓan ɗa. Uza u kaɓan ɗa gbạm koshi wa, shegai tata u kaɓan u ɗa dem. 45 An u
wokoi ma tonusuko ɗạ ukuna u mayun ɗa i zuwai bawu i wushuki nạ mpa. 46 A asuvu
a ɗe ya wa fuɗa wa wutạ karara u dana mpa uza u unyushi u cingi u ɗa? An u wokoi
ma tonusuko ɗạ ukuna u mayun, ndya i zuwai i kpạɗại uwushuku nạ mpa? 47 Maku ma
Kashilạ† dem ma tsu pana tạ kadyanshi ka Kashilạ. Shegai eɗạ mmuku n Kashilạ n ɗa
wa, ɗa gai i zuwai bawu i panai vi.”

Yesu ɗa uzapige n Ibirahi

48 Aza a Yahuda a wushunki Yesu, “Dere ɗa tsu danai avu uza u Samariya u ɗa, kpam vạ tạ n ityoni i cingi!”
49 U danai, “Mạ n ityoni i cingi a asuvu a vạ wa. N nạkạ tạ Tata u vạ tsupige, shegai eɗạ i 'yuwan mu unạkạ tsupige. 50 Kumoɗu ka mạri tsạrạ n tsạrạkạ kaci ka vạ tsupige wa, shegai uza roku u ɗa pini uza ɗa wa ciga mu n wushi tsupige. Aya kpam dem wa yan afada. 51 Mayun n tonuko ɗạ, uza ɗa baci dem u tonoi uwenishike u vạ, wa kuwạ wa.”
52 A danai, “Gogo-na tsu reve tạ an vạri n ityoni i cingi a asuvu a vunu! Ko Ibirahi nạ ntsumate a kuwusạ tạ. Shegai avu vu danai, ‘Gbạ uza ɗa baci u tonoi uwenishike u vạ, wa kuwạ wa.’ 53 Vu la tata u tsunu Ibirahi tsupige ɗa? U kuwạ tạ, nala dem ntsumate. Ya vu bidyai kaci ka vunu?”
54 U wushunku le, “N nạkạ baci kaci ka vạ tsupige, tsupige tsu vạ tsa woko ili i roku wa. Uza ɗa u nạkạ mu tsupige aya Tata u vạ, eɗạ kpam i danai aya Kashilạ ka ɗe. 55 Eɗạ kotsu i reve yi wa, mpa tani n reve yi tạ. N da baci kotsu n reve yi wa, ma woko tạ uza u kaɓan tyoku u ɗe. Shegai n reve yi tạ, kpam n tono tạ ili i'ya u danai. 56 Tata u ɗe Ibirahi zạngạnạ tạ u wene utuwạ u vạ, kpam u wene tạ u yain kpam mazạngạ cika.”
57 Aku a danai, “Niɗa va dana vu wene Ibirahi, aɗa tani na kotsu vu rawa ayen amangarenkupa wa?”
58 Aku u tonuko le, “Mayun n tonuko ɗạ, kahu a matsa Ibirahi, Mpa† pini.”‡ 59 An Yesu danai nala, aku ama yi a bidisai atali tsạrạ a wuna yi. Shegai u puwạin, u lazai u ạsạkại Kuwa ku Kashilạ ki.

9

Yesu tạnạsại karumbạ

1 An Yesu wạri a nwalu, aku u wenei vuma roku uza ɗa a matsai karumbạ. 2 Aku atoni a ne a wece yi, “Kawenishiki, ndya i zuwai a matsai vuma u na karumbạ? Nusa ɗa u nusai, ko gai isheku i ne i'ya i yain unyushi vi?”
3 U wushunku le, “Vuma u na u rumbạnạ adama a unyushi u ne, ko kpam u isheku i ne wa. Matsa ɗa a matsa yi nala tsạrạ Kashilạ ka wenike ucira u ne ara ne. 4 U kạnạ tạ tsu yain manyan ma uza ɗa u suku mu n kaara. Kayin ka yan tạ ɗa bawu uza wa yan manyan. 5 A'ayin a ɗa mạri pini naha a likimba, mpa n tsu zuwa katyashi a asu u ama a likimba.”
6 An u danai nala, aku u cikpại atạtsạ a iyamba, u vurại kalyon n a ɗa, aku u gbarai kalyon ki a a'eshi a vuma yi. 7 Aku u tonukoi vuma vi, “Wala ba vu sawa a'eshi a vunu a kaɗạkạ ka mini ka a ka isạ Silạwamu.” (Kalen ka “Silạwamu” ka “Uza ɗa a Suki.”) Aku vuma vi u banai u sawai a'eshi a ne. U gono tạ n u weni.
8 Ama a ɗa a'ạri a asu vi n aza ɗa a revei karumbạ ki uza ɗa wạri u tsu folo vi, a wecikei, “Vuma ɗa u tsu dusukusu pini n u foli u ɗa na vi wa?”
9 Aza roku a danai, “Aya gai vi.”
Aza roku kpam a danai, “Aya wa, rotsono ɗa gai a rotsonoi.”
Karumbạ ki ka rongoi gai udansa, “Mpa gai na vi!”
10 Aku a wece yi, “Niɗa vu yansai va wene gogo-na?”
11 U wushunku le, “Vuma ɗa a ka isạ Yesu ɗa u vurại kalyon, aku u gbarạka mu a'eshi. Pini nala, u tonuko mu n bana a Kaɗạkạ ka Silạwamu n sawa a'eshi yi. An n ba n sawai, aku n wenei.”
12 Aku a wece yi, “Nte vuma vi?”
U danai, “N reve wa.”

Afarishi a mạtsại uvece tyoku ɗa u tạnại

‡ **8:58** An Yesu danai “Mpa,” aza a Yahuda a nala yi a ciɓa tạ an Kashilạ ka tonukoi Musa kala ka ne ka “Mpa.” Uwutạ 3:14.

13 A bidyai vuma ɗa wạri karumbạ caupa vi, a banka yi a asu u Afarishi. 14 Kain ka
Yesu vurại kalyon u tạnạsại vuma vi, kain ka Ashibi ka. 15 Pini nala, Afarishi yi a wecei
vuma vi, “Niɗa a yain vu tsạrại a'eshi a vunu?”
U wushunku le, “Aya u gbarạka mu kalyon a a'eshi, aku n sawai, pini nala, n wenei.”
16 Afarishi a roku a danai, “Yesu na vi a asu u Kashilạ ɗa u wutại wa, kpaci wa tono
mele ma Ashibi wa.”
Shegai aza roku a danai, “Vuma ɗa wạri n unyushi u cingi wa fuɗa wa yan ikunesavu
naha wa.” Aku ka kpạɗạ le utuwạ ka te.
17 A doku a wecei vuma vi, “Ndya va dana a kaci ka vuma ɗa u tạnạsạ vu a'eshi yi?”
U wushunku le, “Matsumate ma.”
18 Azapige a aza a Yahuda a wushuku an vuma vi karumbạ ka caupa, kpam gogo-na
wa fuɗa wa wene wa, aku a suki a isạ isheku i ne. 19 A wece le, “Maku ma ɗe ma na vi? I
da nala i matsa yi n urumbạ, niɗa a yain aku gogo-na wa wene?”
20 Aku a wushuki, “Tsu reve tạ gai maku ma tsunu ma, kpam nala tsu matsa yi n
urumbạ. 21 Shegai tsu reve tyoku ɗa a yain wa wene wa. Kpam dem tsu reve uza ɗa u
tạnạsạ yi wa. Wece ni. U rạtsa tạ u wushunku ɗạ n kaci ka ne.” 22 A dana tạ nala adama
a ɗa a ka pana uwonvo u azapige yi. Alya a danai gbạ uza ɗa baci dem a kạnại u da Yesu
Kawauwi ka, wa doku wa uwa a kagata ka Kashilạ kpam wa. 23 Da gai i zuwai isheku i
ne a danai, “Wece ni, u rạtsa tạ u wushunku ɗạ n kaci ka ne.”
24 A doku a isại vuma ɗa a matsai karumbạ ki, a tonuko yi, “Tsina n Kashilạ vu tonuko
tsu ukuna u mayun! Tsu reve tạ vuma ɗa u tạnạsạ vu na vi uza u unyushi u cingi ɗa.”
25 U wushuki, “Ko wạ n unyushi u cingi, ko wạ n u ɗa wa, mpa n reve wa. Ili i'ya gai n
revei i'ya: Caupa mạri tạ n urumbạ, shegai gogo-na ma wene tạ.”
26 A wece yi, “Ndya u yanka vu? Niɗa u tạnạsạ vu?”
27 U wushunku le, “N tonuko ɗạ ɗe, shegai i panạka mu wa. Niɗa ya ciga i doku i pana
ukuna vi kpam? Ya ciga i woko atoni a ne a ɗa dem?”
28 Aku a wisha yi a danai, “Aɗa gai katoni ka ne, ạtsu atoni a Musa a ɗa. 29 Tsu reve tạ
Kashilạ ka dansa tạ n Musa, shegai tsu reve gbạm ilyuci i'ya vuma u na u wutại wa.”
30 Vuma vi u danai, “Ili i majiyan i'ya! U tạnạsạ tạ a'eshi a vạ, shegai niɗa i kpạɗại
ureve a asu u ɗa u wutại? 31 Ạtsu gai tsu reve tạ Kashilạ ka tsu panạka aza a unyushi u
cingi wa, shegai u tsu panạka tạ uza ɗa baci dem wa lyaka yi kayala kpam wa yansa ili
i'ya u danai. 32 Tun an Kashilạ ka yain likimba, uza wạ la u tạnạsại a'eshi a vuma ɗa a
matsai karumbạ wa. 33 A da baci vuma u na Kashilạ ka ka suku yi wa, wa fuɗa wa yan
ko i te wa.”
34 A tonuko yi, “Avu uza u unyushi u cingi u ɗa mayun mayun tun kain ka a matsa vu!
Va wundya va fuɗa va wenishike tsu ili i roku ɗa?” Aku a loko yi pini a kagata ka Kashilạ
ki.

Urumbạ u Afarishi

35 An Yesu panai ili i'ya i gitại, aku u boloi vuma vi u wece yi, “Vu wushuku wạ n Maku
ma Vuma?”
36 Vuma vi u wushuki, “Uzapige, tonuko mu ko eyi yayi, tsạrạ n wushuku n eyi!”
37 U tonuko yi, “Vu wene yi ɗe, kpam aya gai wa dansa n avu gogo-na vi.”
38 Vuma vi u danai, “Asheku, n wushuku tạ!” Aku vuma vi u lyakai Yesu kayala.
39 Yesu tonuko yi, “N tuwạ tạ tsạrạ n pecene ama a likimba. N tuwạ tạ n zuwa arumbạ
a wene, aza ɗa kpam a ka wundya ele a ka wene n wenike le ele arumbạ a ɗa.”
40 An Afarishi a ɗa a'ạri pini vi a panạka yi u danai nala, aku a wece yi, “Va wundya
ạtsu arumbạ a ɗa?”
41 U wushunku le, “A da baci eɗạ arumbạ a ɗa gmạm wa, i'ạri ya yan n unyushi u cingi
wa. Shegai an i danai eɗạ ya wene tạ, i'ạ tạ pini n unyushi u cingi u ɗe.”

10

Agisani a kaliniki

1 Yesu danai, “Mayun n tonuko ɗạ, aboki n aza a magạlạkạ a ɗa koshi a tsu raɗugu a
yuwạ kasaga a unạ u ɗa a ka uwa a utsutsu u asu u ɗa a tsu zuwa ncon. 2 Uza ɗa u tsu uwa
a utsutsu aya kaliniki ka ncon ki. 3 Uza ɗa u tsu wundya utsutsu vi, aya u tsu giduwukạ
yi u ɗa. Kpam ncon n ne mi n tsu pana tạ kalạgạtsu ka ne. U tsu isạ tạ n ne ya dem n kala
ka ne, aku u wutukpạ le. 4 A'ayin a ɗa baci u wutukpạ le, aku u uwa a kapala ka le, ele
n a toni kpaci a reve tạ kalạgạtsu ka ne. 5 A tsu tono vuma roku wa, shegai a suma yi,
kpaci a reve kalạgạtsu ka ne wa.” 6 Yesu tonuko le tạ agisani a na yi, shegai a reve ili i'ya
wa tono wa.

Yesu ɗa kaliniki ka shinga

7 Yesu doki u danai, “Mayun n tonuko ɗạ, Mpa utsutsu u asu u ncon vi. 8 Gbạ aza ɗa a
lasa mu utuwạ, aboki a ɗa n aza a magạlạkạ. Ncon mi a panạka le wa. 9 Mpa utsutsu vi,
kpam uza ɗa u uwai a asu u vạ, wa tsạrạ tạ iwauwi, wa fuɗa tạ wa uwa kpam u wutạ u
zami ijani i utakuma. 10 Kaboki ka tsu tuwạ tạ uboki, u wuna, kpam u nangasa, shegai
mpa n tuwạ tạ tsạrạ n nạkạ uma kpam a tsạrạ u ɗa ushani.

11 “Mpa kaliniki ka shinga. Kaliniki ka shinga ka tsu neke tạ uma u ne tsạrạ u kạngu
ncon n ne. 12 Uza ɗa a bidyai manyan ma kalina wạ tyoku u kaliniki uza ɗa wạri nạ ncon
mi wa. U wene baci maleweni a utuwạ, wa suma tạ u ạsạkạ ncon mi utyoku u le. Aku
maleweni mi ma ba ma zạrạ ncon mi ma wacinsa le. 13 Vuma vi u suma tạ kpaci bidya
ɗa a bidya yi manyan kpam u dambula a kaci ka ncon mi wa.

14-15 “Mpa kaliniki ka shinga. N reve tạ ncon n vạ, nala dem Tata u vạ u reve mu. Ncon
n vạ dem a reve mu tạ, tyoku ɗa dem n revei Tata vi. N neke tạ uma u vạ tsạrạ n ɓạngạ
ncon mi. 16 Mạ tạ nạ ncon n roku n ɗa bawu mạri a asuvu a ushiga u na vi, kpam u kạnạ
tạ n tuko le dem. A ka pana tạ kalạgạtsu ka vạ, kpam gbạ a ka woko tạ ushiga u te n
kaliniki ka te. 17 Tata vi wa ciga mu tạ kpaci mạ tạ ufoɓusi tsạrạ n nạkạ uma u vạ, kpam
n tuwạ n wushi u ɗa. 18 Uza wa fuɗa wa wusa uma u vạ ara vạ wa. N nạkạ tạ u ɗa adama
a uciga u kaci u vạ. Mạ tạ n ucira u ɗa ma neke u ɗa kpam n wushi u ɗa, tyoku ɗa Tata u
vạ u tonuko mu n yain.”

19 Aza a Yahuda a doku a wushuku wa, aku ka kpạɗạ le kpam utuwạ ka te. 20 Aza roku
a le a danai, “Ityoni i cingi i'ya i uwa yi i'ya i zuwa yi ijan. Ndya i zuwai ya panạka yi?”

21 Shegai aza roku a danai, “Uza ɗa baci ityoni i cingi i uwai u tsu yan kadyanshi naha
wa. Ityoni i cingi ya fuɗa ya kukpạ a'eshi a karumbạ ɗa?”

A ꞌyuwain Yesu

22 An a'ayin a uyolu a rawai, a'ayin yi a ɗa a tsu yan Abiki a Uciɓusa Unạkạ Kuwa ku
Kashilạ† a Urishelima. 23 Kain ka te, Yesu wa wala pini a Kuwa ku Kashilạ a asu u ɗa a
tsu isạ Kafalaka ka Solomo. 24 Aku aza a Yahuda yi a ɓolomgbonoi a kyawan yi, a danai,
“Hal ku yain ka va zuwa tsu uyan malạlạ ko avu ya vạri? Aɗa baci Kawauwi ki, tonuko
tsu karara.”

25 Yesu wushunku le, “N tonuko ɗạ ɗe caupa, shegai i kpạɗại uwushuku. Ikunesavu
i'ya n yansai a asuvu a kala ka Tata u vạ i wenike tạ ko mpa yayi. 26 Shegai i ꞌyuwain
uwushuku, kpaci eɗạ ncon n vạ n ɗa wa. 27 Ncon n vạ n tsu pana tạ kalạgạtsu ka vạ, n
reve le tạ, ele kpam dem a tsu tono mu tạ. 28 N nạkạ le tạ uma u ɗa bawu wa kotso, kpam
a ka kuwạ wa. Uza wạ kpam la wa wusa le a kukere ku vạ wa. 29 Tata u vạ u ɗa u nạkạ
mu n ele, u la tạ ili gbạ tsupige, kpam uza wa fuɗa wa wusa le a kukere ku Tata u vạ wa.
30 Tata vi nạ mpa ili i te i'ya.”

31 Pini nala, a doki a bidisai atali tsạrạ a wuna yi. 32 Shegai u tonuko le, “N wenike ɗạ
tạ ili i shinga i shinga i'ya Tata u vạ u suku mu n yain. N ukuna u eni u ɗa a asuvu a le ya
ciga i varạsa mu?”

33 Aku a wushuki, “Adama a ɗa vu yain ili i shinga i'ya i zuwai tsa ciga tsu varạsa vu
wa, shegai adama a ɗa vu yankai Kashilạ kadyanshi ka cingi ɗa. Avu vuma ɗa, shegai vu
danai dere ɗa vạri n Kashilạ!”
34 U wushunku le, “A korongu tạ a Mele ma ɗe ma Kashilạ ka danai, ‘N da, eɗạ ashilạ
a ɗa.’ ◊ 35 Tsu reve tạ ili i'ya Tagarạda u Kashilạ u danai mayun ɗa wạri hal ubana a
makorishi. Kpam Kashilạ ka isạ tạ ama a nala yi ashilạ, aza ɗa u nạkại udani u ne.*
36 Mpa gai, Tata u ɗangạsa mu tạ kpam u suku mu a asuvu a likimba. Niɗa ya dana n
yanka Kashilạ kadyanshi ka cingi an n danai, ‘Mpa Maku ma Kashilạ ma’? 37 Manyan
ma Tata u vạ wa yansa ma baci ma yansa wa, kotsu i wushuku nạ mpa wa. 38 Shegai
ili i'ya Tata u vạ wa yansa i'ya baci ma yansa, u gan tạ i wushuku adama a nala, ko i
wushuku baci n kadyanshi ka vạ wa. Aku i reve an Tata vi ili i te i'ya nạ mpa, mpa kpam
ili i te i'ya n Tata vi.” 39 A doki a mạtsại tsạrạ a kạnạ yi, shegai u lai.
40 Aku u ba u pasai Agạtạ a Urudu ubana a asu u ɗa Yahaya gitại ulyuɓugusu, u rongoi
ɗe. 41 Ama ushani a tuwại ara ne. A ka dansa utyoku u le, “Yahaya yan ukunosavu wa,
shegai gbạ ili i'ya Yahaya danai a kaci ka vuma u na mayun ɗa.” 42 Pini nala, ama ushani
a wushuki n Yesu.

11

Ukpạ u Li'azaru

1 Kain ka te, maɓạlạ ma kạnại vuma roku uza ɗa a ka isạ Li'azaru, uza ɗa wa rongo a
ilyuci i Batani n ataku a ne Meri n Marta. 2 Meri na vi, uza ɗa vangu u ne wạri n maɓạlạ
mi, aya uza ɗa u tuwại u tsungi manivi ma magulạni a a'ene a Asheku, aku u yansai a
ɗa n kenji ka ne. 3 Pini nala, Meri n Marta a suki uza roku u ba u tonuko Yesu, “Asheku,
uza ɗa va ciga vi, maɓạlạ ma kạnạ yi ɗe.”
4 An Yesu panai nala, u danai, “Maɓạlạ ma nala ma kotso a ukpạ wa. Nala u gitạ tạ
tsạrạ a tuko tsupige a asu u Kashilạ, nạ mpa Maku ma Kashilạ, n wushi tsupige adama
a nala.” 5 Yesu wa ciga tạ Marta n a'angu a ne. 6 Shegai an u panai a da maɓạlạ ma kạnạ
tạ Li'azaru, aku u doki u shamgbai pini a asu u ɗa wạri vi a'ayin a re.
7 Aku u tonukoi atoni a ne, “Tsu gonoi a Yahuda.”
8 Atoni yi a danai, “Kawenishiki, kotsu u ɓạrạkpạ an azapige a aza a Yahuda a ka ciga
a varạsa vu a wuna vu wa. Ndya i zuwai va ciga vu doku vu gono ɗe?”
9 U wushuki, “Ulivạ dem wạ tạ n ulapa uwule kupa n ure. A'ayin a ɗa baci dem katyashi
kạri la, ama a ka wala tạ kpam a ka tạɗạtsạ wa. A ka wene tạ kpaci a'ạ tạ n katyashi ka
likimba u na. 10 Shegai a wala baci n karimbi, a ka tạɗạtsạ tạ, kpaci a'ạ n katyashi wa.”
11 Aku u tonuko le, “Kaje ka tsunu Li'azaru aya pini wa lavuta, nte ma bana ɗe tsạrạ n
'yạngạsạ yi.”
12 Aku atoni yi a danai, “Asheku, alavu a ɗa yi baci, wa tạnạ tạ!” 13 Ele n a dani ko alavu
a maci a ɗa Yesu tonuko le wa lavuta, shegai Yesu tonuko ɗa wa tonuko le Li'azaru kuwạ
ɗe.
14 Aku u wutumkpạ le a kateshe, u danai, “Li'azaru kuwạ ɗe. 15 Shegai n pana tạ
kayanyan an bawu mạri ɗe. Adama a nala, ya rotsongusu tạ i wushuku nạ mpa. Tuwại
tsu banai ara ne gogo-na.”
16 Aku katoni ka roku Toma (uza ɗa a ka isạ “Mapeshe”) u tonukoi aza ɗa a buwai, “Tsu
soki kawenishiki ki gbạ tsunu, tsạrạ tsu kuwạ ɗe kaɓolo n eyi!”

Yesu n Meri n Marta

17 An Yesu rawai evu, u cinai cina a ciɗạngu ɗe Li'azaru n a'ayin a nishi. 18 Batani
n Urishelima a'ạ tạ evu evu, evu n mel u re ɗa. 19 Adama a nala, aza a Yahuda ushani
a bansa tạ idyani i ukpạ ara Marta n Meri adama a ukpạ u vangu u le. 20 An Marta

◊ **10:34** Ishp. 82:6. * **10:35** Aza ɗa a wushai akani a Kashilạ a Masasa ma Sinai mi, a lya Musa n aza a Isara'ila.

panai a da Yesu wa tuwạ, aku u banai u gawunsai n eyi, shegai Meri shamgbai pini a kuwa. 21 Marta tonukoi Yesu, “Asheku, a da baci vạri pini, vangu u vạ wạri wa kuwạ wa. 22 Shegai ko n gogo-na n reve tạ Kashilạ ka nạkạ vu tạ ili i'ya baci dem vu folo yi.”

23 U danai, “Vangu u vunu wa 'yạngạ tạ u yain kpam uma.”

24 Marta wushuki, “N reve tạ an wa 'yạngạ kain ka makorishi, Kashilạ ka 'yạngạsạ baci gbạ akushe.”

25 U wushunku yi, “Mpa n tsu 'yạngạsạ ukpạ, mpa kpam uma. Aza ɗa baci a wushuki nạ mpa, ko a kuwạ baci a ka 'yạngạ tạ. 26 Uza ɗa wạri n uma kpam u wushuki nạ mpa, wa kuwạ wa. Marta, vu wushuku wạ?”

27 U danai, “N wushuku tạ, Asheku. Aɗa Kawauwi, Maku ma Kashilạ, uza ɗa wa tuwạ a likimba vi.”

Yesu sại

28 An Marta danai nala, aku u gonoi u ba u tonukoi vangu u ne Meri koshi, u danai, “Kawenishiki ki ka rawa ɗe, kpam aɗa wa wecike.” 29 An Meri panai nala, aku u 'yạngại gogo wa bana ara Yesu. 30 Kotsu u rawa a ilyuci yi wa, nte u buwai ve ɗe a asu u ɗa Marta gawunsai n eyi.

31 Ama ushani a tuwạ le tạ uwene, shegai an a wenei Meri wutại a kuwa ki gogo, aku a yawunsai nte wa bana ɗe a asu u kasaun vi tsạrạ u sại. Aku a tono yi.

32 Meri vi u banai a asu u ɗa Yesu wạri. An u wene yi, aku u kuɗạngi a kapala ka ne u danai, “Asheku, a da baci vạri pini na, vangu u vạ wạri wa kuwạ wa.”

33 U wene yi wa sạ, ama ɗa a'ạri kaɓolo n eyi dem a ka sạ, aku u dambulai cika. 34 U wece le, “Nte i ciɗạngu yi?”

A wushunku yi, “Asheku, tuwạ vu wene asu vi.”

35 Aku Yesu dem u sại.

36 Ama ɗa a'ạri kushani pini evu a danai, “I wene tạ tyoku ɗa wa ciga Li'azaru cika.”

37 Shegai aza roku a le a danai, “U zuwa tạ karumbạ ka wenei. Wạri u gan tạ u ɓishinka Li'azaru ukuwạ.”

Yesu 'yạngạsại Li'azaru a ukpạ

38 Eyi pini a kadambula ki, aku u banai a asu u kasaun vi. Kasaun ki tani kaaɓuru ka, kpam a kimbạ tạ ka n katali ka roku a utsutsu vi. 39 Aku u tonuko le, “Gindalạkpai katali ki a ikengi.”

Shegai Marta danai, “Asheku, vu reve tạ Li'azaru kuwạ ɗe a'ayin a nishi, kạwạn ka yan tạ pini.”

40 Yesu tonuko yi, “Vu ạsạnsạ an n tonuko vu, ‘Vu wushuku baci va wene tạ tsupige tsu Kashilạ’?”

41 Aku a gindalạkpai katali ki a ikengi. U weɓelei zuba u danai, “Tata, n cikpa vu tạ an vu panạka mu. 42 N reve tạ vu tsu panạka mu tạ maco, shegai n dana tạ nala adama a ama ɗa a kyawan mu na vi. Ma ciga tạ a wushuku an aɗa vu suku mu.”

43 An u kotsoi kavasu, aku u salai, “Li'azaru, wutạ!” 44 Aku u wutại. Akere n a'ene a ne ucaci n aminya a eri, a cacai kpam upetiwa'eshi u ne n kunya.

Aku Yesu danai, “Surukpa ni i ạsạkạ yi u wala.”

A sheshei tsạrạ a wuna Yesu
(Matiyu 26:1-5; Marku 14:1-2; Luka 22:1-2)

45 Ama ushani a ɗa a tuwại tsạrạ a wene Meri vi a wenei ili i'ya Yesu yain, aku a wushuki n eyi. 46 Aza roku a le a banai a asu u Afarishi a tonuko le ili i'ya Yesu yain. 47 Aku aɗarạkpi a pige n Afarishi a ɓolomgbonoi Asheshi a Pige a asu u te, a danai, “Ndya tsa yan? Vuma u na wa yansa tạ ikunesavu ushani. 48 Tsu ạsạkạ yi baci u lyai kapala n uyansa ili i na yi, ya dem wa wushuku tạ n eyi. Aku asoje a aza a Roma a tuwạ a wacinsa Kuwa ku Kashilạ ku tsunu n uyamba u tsunu.”

49 Uza roku a asuvu a Asheshi a Pige yi; wata, Kayafa, uza ɗa wạri Magono ma Aɗarạkpi a kayen ki, u danai, “Eɗạ i reve ili i'ya i'ạri pini wa! 50 Niɗa ya ạsạkạ uyamba gbạ u kuwạ? Wa la tạ tsulobo uza u te u na vi u kuwạ n u ɗa a ama gbạ a ka kuwạ.”
51 Uyawunsa u na vi a katakasuvu ka Kayafa ka u wutại wa. Shegai an wạri Magono ma Aɗarạkpi a kayen ka nala ki ɗa i zuwai wa yan kadyanshi ka ili i'ya ya tuwạ ya gitạ: Dana ɗa wa dana Yesu wa kuwạ tạ adama a aza a Yahuda. 52 Adama a unyushi u aza a Yahuda a ɗa koshi Yesu wa kuwạ wa. Wa kuwạ tạ tsạrạ u ɓolomgbono ama a Kashilạ a ɗa a wacinsai a asuvu a likimba. 53 Kain ka nala ki ka azapige a aza a Yahuda a gitại ufoɓuso tyoku ɗa a ka wuna Yesu.
54 Adama a nala, Yesu doku u wala a kateshe a Yahuda wa, aku u ạsạkại Urishelima. U lazai ubana a ilyuci i Ifuramu, i'ya i'ạri a ikengi i kakamba, aku u dusuki ɗe n atoni a ne.
55 An a yain evu n Abiki a Upasamgbana, aku ama ushani aza ɗa a'ạri a ilyuci i kenu kenu a lazai ubana a Urishelima kahu abiki yi, tsạrạ a wulukpe kaci ka le tyoku ɗa Mele ma danai a yansa. 56 A ka ciga a wene Yesu, ele pini a Kuwa ku Kashilạ ki, aku a ka wecemgbene, “Ndya i wenei? Wa tuwạ gbạm a asu u abiki vi?” 57 Aɗarạkpi a pige n Afarishi yi a tonukoi ama, uza ɗa baci dem u wenei Yesu, u tonuko le, kotsu a kạnạ yi.

12

Meri tsunki Yesu manivi ma magulạni

1 An a'ayin a teli a wokoi kahu Abiki a Upasamgbana yi, Yesu banai a Batani u rawai a kuwa ku Li'azaru uza ɗa u 'yạngạsại a ukpạ. 2 A foɓusukoi Yesu ilikulya, Marta aya uza ɗa wa pecike ilikulya, Li'azaru kpam wạ tạ pini ndishi kaɓolo n aza ɗa a ka lya ilikulya n eyi. 3 Aku Meri bidyai kolubo u manivi ma mạri n ikebe cika u pige, u tsunki Yesu a a'ene. U yansai ma n kenji ka ne. Magulạni ma manivi mi ma shaɗangi kuwa ki.
4 Katoni ka a ka isạ Yahuza Isikariyoti wạ tạ dem pini. Aya wa tuwạ wa neke Yesu a asu u azapige. U danai, 5 “Manivi ma nala mi ma rawa tạ ikebe i'ya uza wa yan manyan ma kayen ka te.* Wạri u gan tạ a denge ma, aku a nạkạ aza a unambi.” 6 Shegai Yahuza vi u dambula gbạm n aza a unambi yi wa. U dana tạ nala kpaci kaboki ka. Aya uza ɗa wa ɓạnạ makpakạta ma ikebe kpam u tsu bidya tạ i roku u yanka manyan ma kaci ma ne.
7 Shegai Yesu tonuko yi, “Kotsu vu damgbarạsa yi wa. U yan tạ nala tsạrạ u foɓuso ikyamba i vạ adama a kaciɗạ. 8 Ya rongo tạ n aza a unambi maco, shegai ya rongo nạ mpa maco wa.”

A ka ciga a wuna Li'azaru

9 A'ạri pini, aku kakumạ ka ama ka panai a da Yesu rawa ɗe a Batani. Aku a banai an u wokoi Yesu wạri ɗe, kpam tsạrạ a wene Li'azaru uza ɗa Yesu 'yạngạsại a ukpạ vi. 10 Aɗarạkpi a pige yi a foɓusoi dem tsạrạ a wuna Li'azaru. 11 Adama a Li'azaru, ama ushani a ạsạkạ le utono, aku a ka wushukusu n Yesu.

Yesu uwai a Urishelima
(Matiyu 21:1-11; Marku 11:1-11; Luka 19:28-40)

12 An kain ka wansai, aku kakumạ ka ama ka ka tuwại uyan Abiki a Upasamgbana vi, a panai a da Yesu ɗa pini utuwạ a Urishelima. 13 Aku a bidisai akere a nshuwan tsạrạ a ba a gawunsa n eyi, n a salạsi,
“Hosana,† cikpalai Kashilạ!”
“Kashilạ ka zuwuka uza ɗa wạri a utuwạ a asuvu a kala ka Magono ma Zuba unạ u shinga!

---

* **12:5** Akorongi a cau a cau a kagitạ a korongu tạ “ikebe i azurufa 300.” Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓạngạ. † **12:13** “Hosana” idyani i'ya ama a tsu danạsa uzapige i'ya tsạrạ a nạkạ yi tsupige. Kalen ka ne ka, “Kashilạ ka wauwa yi!” ko kpam “A cikpala yi.”

Kashilạ ka zuwuka Magono ma aza a Isara'ila unạ u shinga."
14 An Yesu tsạrại maku ma makparyagi ma roku, u yuwại ma. Tyoku ɗa Tagarạda u
Kashilạ u danai u ɗa la vi,
15 "Aza a Sihiyona,‡ kotsu i pana uwonvo wa!
Magono ma ɗe ma pini a utuwạ,
uyuwi a maku ma makparyagi." ◊
16 A a'ayin a nala yi, atoni a ne kotsu a reve n ukuna vi wa. Shegai a ubana a kapala,
an a tuwại a 'yạngạsạ yi ubana a tsupige, ɗa a ciɓai an Tagarạda u Kashilạ u danai ukuna
vi a kaci ka ne, hal gbạm a yanka yi u ɗa ɗe.
17 Ama ɗa pini ushani kaɓolo n Yesu a'ayin a ɗa u 'yạngạsại Li'azaru a ukpạ, kpam
u tonuko yi u wutạ a kasaun ki. Gogo-na alya a ka tonusuko ama ili i'ya u yain. 18 Ama
ushani a bana tạ tsạrạ a cina Yesu, kpaci a pana tạ ukuna u ukunosavu vi. 19 Aku Afarishi
yi a ka dansa utyoku u le, "Wundyai, tsu rukpạ ɗe gbạ gbạ! Likimba gbạ aya a ka tono!"

Nheline n roku ma ciga n wene Yesu

20 Nheline n roku n bana tạ a Urishelima ulya kayala a'ayin a Abiki a Upasamgbana.
21 A banai ara Filibu (uza ɗa u wutại a ilyuci i Besaida a Galili) a danai, "Uzapige, tsa ciga
tạ tsu wene Yesu." 22 Filibu banai u tonukoi Andurawu, aku a lazai ama a re a le a ba a
tonukoi Yesu.
23 Aku u tonuko le, "A'ayin a yan ɗe a ɗa Maku ma Vuma ma wusha tsupige tsu ne.
24 Mayun n tonuko ɗạ, ucun u ulya u te u rukpạ baci a iyamba u kuwại wa, wa la u te
vi wa. A'ayin a ɗa baci u kuwại, aku u woko ushani. 25 Uza ɗa baci wa ciga uma u ne a
likimba u naha, wa namba tạ u ɗa. Uza ɗa baci u 'yuwain uma u ne a likimba u naha,
wa tsạrạ tạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku. 26 Uza ɗa baci wa ciga u gbashika mu u kạnạ
tạ u tono mu, tsạrạ kagbashi ka vạ ka rongo a asu u ɗa baci dem mạri, kpam Tata u vạ
wa nạkạ tạ uza ɗa baci dem u gbashika mu tsupige."

Yesu dansai ukuna u ukpạ u ne

27 Yesu lyai kapala n kadyanshi, "Gogo-na n dambula tạ cika. Ndya ma dana? N dana
wạ, 'Tata, wauwa mu a a'ayin a na yi'? Nala wa, n tuwạ tạ a'ayin a na adama a na, tsạrạ
n pana ikyamba. 28 Tata, wenike ama tsupige tsu vunu!"
Aku kalạgạtsu ka wutại a zuba ka danai, "N wenike tạ tyoku ɗa mạri n tsupige kpam
ma doku tạ ma wenike."
29 Kakumạ ka ama ka kạri pini kushani vi a pana tạ kalạgạtsu ki, aku aza roku asuvu
a le a danai makpankashilạ ma. Shegai aza roku a danai, "Katsumate ka zuba ka ka
dansai n eyi!"
30 Aku Yesu tonuko le, "Adama a ɗe a ɗa kalạgạtsu ki ka tuwại, adama a vạ a ɗa wa.
31 Gogo-na a'ayin a yan ɗe a ɗa Kashilạ ka yanka ama a likimba afada. Kpam dem a'ayin
a ɗa, a ɗa wa loko uza ɗa wa lya tsugono tsu likimba u na. 32 A 'yạngạsạ mu baci a zuba
u mawandamgbani, ma zuwa tạ ya dem u tuwạ ara vạ." 33 Yesu dana tạ nala tsạrạ u
wenike tyoku ɗa wa kuwạ.
34 Kakumạ ki ka danai, "Mele ma tsunu ma tonuko tsu tạ Kawauwi ka rongo tạ n uma
hal ubana. Niɗa va dana a ka 'yạngạsạ tạ Maku ma Vuma a zuba u mawandamgbani?
Ya Maku ma Vuma mi?"
35 Yesu wushuki, "Ya tsạrạ tạ katyashi a'ayin kenu. Rongoi a nwalu a'ayin a ɗa i'ạri a
katyashi, tsạrạ i tạɗạtsạ wa a'ayin a ɗa baci karimbi ka danda ɗạ. Shegai ya wala baci a
karimbi, ya fuɗa ya reve asu u ɗa ya bana wa. 36 Wushuki n uza ɗa u tsu zuwa katyashi
ka tuwạ tun wạri kaɓolo n ạɗạ, tsạrạ i woko aza ɗa a a'ạri a katyashi."

Aza roku a 'yuwain uwushuku n Yesu

‡ **12:15** Sihiyona kala ka dem ka Urishelima. ◊ **12:15** Zak. 9:9.

An Yesu danai nala, aku u lazai u ba u kpawain tsạrạ a wene yi wa. 37 Ko an u wokoi u
yansai ikunesavu a kapala ka le, a wushuku n eyi wa. 38 Nala gitạ tạ tsạrạ ili i'ya Ishaya
matsumate u danai i shaɗangu,
“Magono ma Zuba, ya wushuki n ili i'ya tsu danai?
Magono ma Zuba, ya vu wenikei ucira u vunu?” ◊
39 Matsumate mi ma doku tạ ma danai, ili i'ya i zuwai a kpạɗại uwushuku i'ya na:
40 “Magono ma Zuba ma zuwa tạ a'eshi a ama yi a rumbạnại,
kpam u zuwa le a ryagbajai.
Mpa Magono ma Zuba, n yan tạ nala tsạrạ a wene ko a reve wa,
kpam kotsu a kpatala utuwạ ara vạ, tsạrạ n tạnạsạ le wa.” ◊
41 Matsumate mi ma dana tạ nala kpaci u wene tạ tsupige tsu Yesu, kpam u dansai
ukuna u ne.
42 A'ayin a nala yi, azapige ushani a wushuku tạ n eyi. Shegai an a ka pana uwonvo
u Afarishi, a kawan a dansa u ɗa a kateshe wa, kotsu a wutukpạ le a asuvu a kagata ka
Kashilạ wa. 43 A tsu la tạ uciga icikpali i ama kapala n icikpali i Kashilạ.

Yesu tuwạ tạ u wauwa likimba

44 Yesu 'yạngạsại kalạgạtsu ka ne u danai, “Gbạ uza ɗa baci dem u wushuki nạ mpa, nạ
mpa ɗa koshi u wushuku wa, hal dem n uza ɗa u suku mu ɗa u wushuki. 45 Uza ɗa kpam
u wene mu, u wene tạ dem uza ɗa u suku mu. 46 N tuwạ tạ a likimba n woko katyashi,
tsạrạ uza ɗa baci dem u wushuki nạ mpa u rongo a asuvu a karimbi wa.
47 “Uza ɗa u panai kadyanshi ka vạ aku u 'yuwain ka utono, mpa ma kiɗạga yi ugana
wa. Kpaci n tuwạ tsạrạ n kiɗạga likimba ugana wa, shegai n wauwa u ɗa. 48 Uza ɗa wa
kiɗạga uza ɗa u 'yuwan mu ugana aya pini; wata, kadyanshi ka n dansai, ka ka kiɗạga yi
ugana kain ka makorishi. 49 Ili i'ya n wenishikei ara vạ ɗa i wutại wa. Tata u ɗa u suku
mu aya u tonuko mu ili i'ya ma dana n i'ya ma wenishike. 50 N reve tạ ili i'ya u danai
ama a yain i zuwa tạ ama a yain uma hal ubana. Ɗa i zuwai n tonuko ɗạ dere ili i'ya Tata
u tonuko mu.”

13

Yesu ɓacangusi a'ene a atoni a ne

1 Cina u woko kain ka te kahu kain ka Abiki a Upasamgbana ka yain. Yesu reve tạ
a'ayin a yan ɗe a ɗa wa ạsạkạ likimba u na u gono a asu u Tata. Wa ciga tạ ama a ne a ɗa
a'ạri a likimba, kpam gogo-na pini na u wenike le tạ uciga vi gbạ gbạ bawu utyoku.
2 Yesu n atoni a ne a ka lya kaɓolo n kuvuli. Cina Kalạpạnsi ka zuwa ɗe Yahuza
Isikariyoti maku ma Simo u yawunsa tsạrạ u neke yi. 3 Yesu reve tạ Tata nạkạ yi tạ ucira
u ili gbạ, u wutạ tạ a asu u Kashilạ, kpam nte wa gono ɗe ara ne. 4 An a'ạri a ulya ilikulya,
Yesu 'yạngại u mondoi matogo ma pige ma ne, aku u sirai mayaga a cuku tsu ne. 5 U
tsungi mini a kabelu u gitại uɓacangusa a'ene a atoni a ne, aku u yansai a ɗa n mayaga
ma u sirai a cuku tsu ne tsi.
6 Yesu tuwại ara Simo Bituru, eyi kpam u tonuko yi, “Asheku, aɗa va ciga vu ɓacangusu
mu a'ene?”
7 Yesu wushunku yi, “Vu reve ili i'ya mạri uyan wa, shegai va tuwạ tạ va reve.”
8 Bituru danai, “Nala wa, va ɓacangusu a'ene a vạ wa.”
Yesu wushuki, “N ɓacangusu baci a'ene a vunu wa, avu uza u te ɗa a asuvu a ama a vạ
wa.”
9 Simo Bituru danai, “Asheku, ɓacangusu gbạm a'ene a vạ koshi wa! Sawa mu dem
akere n kaci.”

◊ **12:38** Isha. 53:1. ◊ **12:40** Isha. 6:10.

10 Yesu danai, “Vuma u sumbạ baci, ikyamba i ne gbạ i tsu takpa tạ sarara. A'ene a ne
a ɗa koshi wa ɓacangusu. Eɗạ ama i'ạ tạ sarara, shegai gbạ ɗe ɗa wa.” 11 Yesu reve tạ uza
ɗa wa kpatalạka yi, ɗa gai i zuwai u danai, “Gbạ ɗe ɗa i'ạri sarara wa.”
12 An u kotsoi uɓacangusu a'ene a le gbạ, aku u ukai matogo ma ne u gonoi u dusuki.
U wece le, “I reve ili i'ya n yanka ɗạ gogo-na vi? 13 I tsu isạ mu tạ ‘Kawenishiki’ n
‘Asheku’ kpam dere ɗa wạri, kpaci ili i'ya mạri i'ya la vi. 14 Mpa, Asheku n Kawenishiki,
n ɓacangusu tạ a'ene a ɗe gogo-na. Eɗạ dem i ɓacangusu a'ene a atoku a ɗe. 15 N yan tạ
nala tsạrạ u woko ɗạ iryoci tsạrạ i yain dem tyoku ɗa n yanka ɗạ. 16 Mayun n tonuko
ɗạ, kagbashi ka tsu la uzakuwa u ne tsupige wa. Katsumate ka tsu la uza ɗa u suku yi
tsupige wa. 17 I reve tạ ili i na yi gbạ kpam Kashilạ ka zuwuka ɗạ tạ unạ u shinga i tono
baci i'ya.
18 “Gbạ ɗe ɗa ma yanka kadyanshi wa. N reve tạ aza ɗa n ɗangạsai. Shegai u kạnạ tạ ili
i'ya Tagarạda u Kashilạ u danai i woko mayun. Kpam a dana tạ, ‘Vuma ɗa wa lya kaɓolo
nạ mpa u kpatalạka mu tạ kucinạ!’
19 “Tonuko ɗa ma tonuko ɗạ kahu ukuna vi u gitạ, tsạrạ u gitạ baci kotsu i wushuku an
mpa mạri uza ɗa wạri pini maco. 20 Mayun n tonuko ɗạ, uza ɗa baci u wushai katsumate
ka vạ, mpa u wushai. Uza ɗa baci kpam u wusha mu, u wusha tạ uza ɗa u suku mu.”

Yesu danai ili i'ya ya gitạ n eyi
(Matiyu 26:20-25; Marku 14:17-21; Luka 22:21-23)

21 An Yesu danai nala, u dambula tạ cika. U tonuko le a kateshe, “Mayun n tonuko ɗạ,
uza u te ɗe wa neke mu tạ.”
22 A fuɗa a reve gbạm kalen ka kadyanshi ka Yesu yain wa. Aku a ka wundyamgbana.
23 Uza u te a asuvu a atoni yi uza ɗa Yesu wa uciga cika wạ tạ ndishi evu n eyi. 24 Simo
Bituru yanka yi iryoci n kukere u danai, “Wece yi, ya wa dansạka?”
25 Katoni ki ka raɓai evu n Yesu ka wece yi, “Asheku, ya va dansạka a asuvu a tsunu?”
26 Yesu wushuki, “Ma daɓa tạ kawon ka na a kusan. Uza ɗa baci n nạkại ka, aya gai
wa kpatalạka mu vi.” Aku u daɓai kawon ki a kusan u nạkại Yahuza maku ma Simo
Isikariyoti. 27 An Yahuza wushai kawon ki, aku Kanangasi†* ka uwa yi.
Yesu danai, “Yahuza, wala gogo vu ba vu yain ili i'ya va yan.” 28 Uza wạ la a asuvu a aza
ɗa a ka lya kaɓolo n Yesu u revei kalen ka ili i'ya i zuwai u tonuko yi nala wa. 29 Shegai
adama a ɗa wạri kazuwi ka ikebe ka le, aku a yawunsai a da tonuko ɗa Yesu tonuko yi u
ba u tsupa ikebe i ilikulya ko kpam u ba u nei aza a unambi ikebe. 30 An u lyuki kawon
ka Yesu nạkạ yi vi, aku u wutại n maloko, n kayin ka tani.

Mele ma savu

31 An Yahuza lazai, Yesu danai, “A'ayin a tuwạ tạ a ɗa mpa Maku ma Vuma ma uwa
a asuvu a tsupige tsu vạ, kpam Kashilạ ka wusha tạ tsupige adama a ili i'ya ya gitạ nạ
mpa. 32 Kashilạ ka wusha baci tsupige adama a vạ, Kashilạ n kaci ka ne wa wenike tạ
ama tyoku ɗa tsupige tsu Maku ma Vuma tsi tsạri gogo.
33 “Mmuku n vạ, ma tsạ tạ n ɓạrạkpạ n ạɗạ kenu. Ya tuwạ tạ ya zama mu, shegai ya
wene mu wa. N tonuko ɗạ tyoku ɗa n tonukoi ama, ‘Ya bana a asu u ɗa ma bana wa.’
34 “Shegai mele ma savu ma ma nạkạ ɗạ. I cigi atoku a ɗe dere tyoku ɗa n ciga ɗạ. 35 Ya
cigamgbana baci, ya dem wa reve tạ eɗạ atoni a vạ a ɗa.”

Yesu danai Bituru wa nana yi tạ
(Matiyu 26:31-35; Marku 14:27-31; Luka 22:31-34)

36 Simo Bituru wecei Yesu, “Asheku, nte va bana?”
Yesu wushuki, “Asu u ɗa ma bana ya fuɗa ya bana wa, shegai ya tuwạ tạ ya bana.”

---

* **13:27** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

37 Bituru wece yi, “Asheku, ndya i zuwai bawu ma tono vu gogo-na? Mạ tạ ufoɓusi tsạrạ n kuwạ adama a vunu!”
38 Yesu wece yi, “Vạri ufoɓusi vu kuwạ adama a vạ? Mayun n tonuko vu, kahu kapen ka sala, va nana mu tạ hal kutatsu, vu dana vu reve mu wa.”

14

Yesu ɗa ure ubana a asu u Tata

1 Yesu tonukoi atoni a ne, “Kotsu i dambula wa. Wushuki n Kashilạ, i wushuku kpam nạ mpa. 2 A'unu a ɗa pini ushani a kuwa ku Tata u vạ, kpam nte ma bana ɗe tsạrạ n foɓusuko ɗạ asu. A da baci nala wạri wa, mạri ma tonuko ɗạ tạ. 3 A'ayin a ɗa baci n yain nala, aku n gono n bidya ɗạ ubana ara vạ, aku tsu rongoi ɗe kaɓolo. 4 I reve tạ ure u asu u ɗa ma bana.”
5 Toma tonuko yi, “Asheku, tsu reve asu u ɗa va bana wa. Niɗa tsa reve ure u ubana ɗe?”
6 U wushuki, “Mpa ure u ɗa wa wenike ukuna u maci u Kashilạ, u nạkạ kpam ama uma. Uza wạ la wa bana a asu u Tata wa, she u tono mu. 7 I reve mu baci, ya reve tạ dem Tata u vạ. Shegai gogo-na i reve yi tạ, kpam i wene yi tạ.”
8 Filibu danai, “Asheku, wenike tsu Tata vi, kpaci ili i'ya tsa ciga i'ya la vi koshi.”
9 Yesu wushuki, “Filibu, n rongo tạ n ạɗạ a'ayin ushani. Ndya i zuwai vu kpạɗại ureve ko ya mpa mạri? Uza ɗa baci dem u wene mu, u wene tạ dem Tata vi. Niɗa vu danai ‘Wenike tsu Tata vi’? 10 Vu wushuku an mpa ili i te i'ya tsạri n Tata vi, kpam Tata vi ili i te nạ mpa wa? Kadyanshi ka n yanka ɗạ ara vạ ɗa ka wutại wa. Tata ɗa wạri a asuvu a vạ, aya u tsu yan ili i'ya wa ciga u yain. 11 Wushuki nạ mpa an n danai Tata vi ili i te i'ya tsạri, kpam mpa vi ili i te i'ya tsạri n Tata vi. Ya wushuku baci adama a kadyanshi ka vạ wa, u gan tạ i wushuku adama a ikunesavu i na yi. 12 Mayun n tonuko ɗạ, uza ɗa baci u wushuki nạ mpa, wa fuɗa tạ wa yan dere ili i'ya n yansai. Mayun ɗa, aza ɗa a wushuki, a ka yan tạ hal gbạm ili i'ya i lai la, kpaci ma bana tạ ma rongo ɗe n Tata u vạ. 13 Kpam i folo baci ili a asuvu a kala ka vạ, ma yanka ɗạ tạ i'ya, tsạrạ Maku mi ma tuko tsupige a asu u Tata. 14 Ma yan tạ ili i'ya baci dem i foloi a asuvu a kala ka vạ.

Kazuwamgbani ka utuwạ u Kulu Keri

15 “Ya ciga mu baci, ya yan tạ ili i'ya n danai i yain. 16 Ma folo tạ Tata, eyi kpam wa nạkạ ɗạ tạ Kaɓạngi ka roku, uza ɗa wa rongo n ạɗạ hal ubana. 17 Aya Kulu Keri ka ku tsu wenike ukuna u maci u Kashilạ. Ama a likimba a wusha yi wa, kpaci a wene yi ko a reve yi wa. Shegai i reve yi tạ, kpaci u rongo tạ ara ɗe kpam wa rongo tạ a asuvu a ɗe. 18 N laza baci, ma ạsạkạ ɗạ utyoku u ɗe tyoku u mkpan wa, ma gono tạ ara ɗe. 19 A'ayin kenu ama a likimba a na a ka fuɗa a wene mu wa, shegai eɗạ ya wene mu tạ. Kpam adama a ɗa mạri n uma, eɗạ dem ya yan tạ uma. 20 Kain ka nala ka tuwạ baci, ya reve tạ an ili i te i'ya mạri n Tata vi. Ya reve tạ eɗạ dem ili i te i'ya i'ạri nạ mpa, mpa kpam ili i te i'ya mạri n ạɗạ. 21 Uza ɗa baci dem wa ciga mu, wa yan tạ ili i'ya n danai, kpam Tata u vạ wa ciga yi tạ. Mpa dem ma ciga yi tạ, kpam n wenike yi ko mpa yayi.”
22 Aku Yahuza (shegai Yahuza Isikariyoti wa), u danai, “Asheku, ndya i zuwai vu foɓusoi vu wenike kaci ka vunu ara tsunu, bawu va wenike kaci ka vunu a asu u ama a likimba a ɗa a buwai?”
23 Yesu wushuki, “Ama a ciga mu baci, a ka yan tạ ili i'ya n tonuko le a yain. Tata u vạ wa ciga le tạ, aku tsu tuwạ ara le tsu dusuku n ele. 24 Shegai uza ɗa baci bawu wa ciga mu, u tsu yan ili i'ya n danai wa. Ili i'ya i panai n danai na vi, ara vạ ɗa i wutại wa, shegai ara Tata ɗa u suku mu.
25 “N tonuko ɗạ tạ ili i na yi tun mạri kaɓolo n ạɗạ. 26 Kaɓạngi ki ka wenishike ɗạ tạ ili dem, kpam wa zuwa ɗạ tạ i ciɓa gbạ ili i'ya n tonuko ɗạ. Kaɓạngi ka nala ki aya Kulu Keri ka Tata wa suku n kala ka vạ. 27 N zuwa ɗạ tạ i panai mazạngạ a atakasuvu a ɗe. Icun i

mazaŋga ma maari a katakasuvu ka va ka ma zuwa ɗa i tsara. N zuwa ɗa i tsara ndishi n shinga n na mi dere tyoku ɗa ama a likimba a zuwa ɗa i tsarai wa. Adama a nala kotsu i namgba katsuma ko i pana uwonvo wa.

28 “I panaka mu ta an n danai ma laza ta kpam ma bana ta ma gono ara ɗe. Ya ciga mu baci mayun, u gan ta i yain mazaŋga ma ma gono ara Tata, kpaci u la mu ta tsupige. 29 N tonuko ɗa ta ili i na yi gba gogo-na kahu i tuwa i gita, tsara i gita baci, i wushuku. 30 Ma ɓarakpa n aɗa na n dansi wa, kpaci uza ɗa wa lya tsugono tsu likimba u naha wa ta a utuwa. Shegai wa n ucira a kaci ka va wa. 31 Ili i'ya Tata u va u tonuko mu n yain i'ya n tsu yan, tsara ya dem a likimba u reve ma ciga yi ta.

“Gogo-na tuwai tsu walai.”

15

Katyaci n atyangi

1 Yesu lyai kapala n kadyanshi n atoni a ne, “Mpa kami ka katyaci ka mayun. Tata u va u ɗa kacimbi. 2 Katyangi ka baci kari a asuvu a va bawu ka matsai, aku u kapa ka. U tsu gyara ta kpam u lapula katyangi ka baci dem ka matsasa tsara ka doku ka matsa cika. 3 Ili i'ya n tonuko ɗa i zuwa ta i lapulai. 4 Ya rongo baci kaɓolo na mpa, ma rongo ta dem kaɓolo n aɗa. Katyangi ka tsu matsa n kaci ka ne wa. Kafuɗa ta ka matsa ka baci kaɓolo n kami ka ne. Nala dem eɗa ya fuɗa ya yan ili wa, she i'a kaɓolo na mpa.

5 “Mpa kami ka katyaci ki, eɗa atyangi. Uza ɗa baci wa rongo kaɓolo na mpa, mpa kpam ma rongo kaɓolo n eyi, wa matsa ta ilimaci cika. Shegai ya fuɗa ya yan ili wa, she n ɓanga ɗa. 6 Uza ɗa baci bawu wari kaɓolo na mpa, wa ta tyoku u katyangi ka a varangi aku ka ekpei. Ama a tsu bidya ta atyangi a ekpi tsara a varangu a ɗa a akina, a runukpa a ɗa. 7 I rongo baci kaɓolo na mpa kpam i tonoi uwenishike u va, ya folo ta Tata ili i'ya baci dem ya ciga, eyi kpam wa naka ɗa ta i'ya. 8 Ya matsasa baci ilimaci ushani, nala wa wenike ta ama eɗa atoni a va a ɗa, kpam ya wenike ta ama tsupige tsu Tata u va.

9 “Ma ciga ɗa ta tyoku ɗa dem Tata wa ciga mu. Gogo-na rongoi a asuvu a ucigi u va. 10 I yan baci ili i'ya n danai, ya rongo ta a asuvu a uciga u va. Tyoku ɗa n yain ili i'ya Tata u va u tonuko mu n yain, kpam ma rongo a asuvu a uciga u ne. 11 N tonuko ɗa ta ili i nala yi tsara i tsara mazaŋga ma dem n tsarai, kotsu mazaŋga ma ɗe ma namba ili wa. 12 Ili i'ya ma tonuko ɗa i yain i'ya na: Cigai atoku a ɗe tyoku ɗa dem mpa n ciga ɗa. 13 Vuma u kuwa baci adama a kaje ka ne, nala wenike ta an wari n uciga u pige u ɗa u lai u ya dem.

14 Eɗa aje a va a ɗa, i tono baci ili i'ya n danai. 15 N buwa ɗa kpam u'isa agbashi wa, adama a ɗa uzakuwa u tsu tonuko agbashi a ne ili gba wa. Shegai n isa ɗa ta aje kpaci n tonuko ɗa ta gba ili i'ya Tata u va u tonuko mu. 16 I ɗangasa mu wa, mpa n ɗangasa ɗa. Kpam n naka ɗa manyan ma na i yain: walai i ba i matsa ilimaci, icun i ilimaci i'ya ya ɓarakpa. Aku Tata u naka ɗa gba ili i'ya baci dem i foloi n kala ka va. 17 Ili i'ya n tonuko ɗa i yain i'ya na: Cigai atoku a ɗe.

Ama a likimba a kovoi atoni

18 “Ama a likimba a na a kovo ɗa baci, ciɓai a gita ta a kovo mu. 19 Eɗa aza a likimba a ɗa baci, wa ciga ɗa ta tyoku ɗa u tsu ciga ama a ne. Shegai n ɗangasa ɗa ta a asuvu a likimba, kotsu i woko ama a ne wa. Ɗa i zuwai likimba u kovo ɗa. 20 Ciɓai ili i'ya n tonuko ɗa: Kagbashi ka tsu la uzakuwa u ne tsupige wa. Ama a yanka mu baci mavura, a ka yanka ɗa ta dem. Kpam a yan baci ili i'ya n wenishike le, a ka yan ta dem ili i'ya ya tonuko le. 21 Shegai a ka yan ɗa ta mavura adama a ɗa i'ari ama a va. A ka yan ta nala kpaci a reve uza ɗa u suku mu wa. 22 A da baci n tuwai n dansai n ele wa, a'ari a ka yan n unyushi u unyushi u cingi wa. Shegai gogo-na a'a n ure u uwuta a unyushi u cingi u le wa. 23 Uza ɗa baci dem u kovo mu, u kovo ta dem Tata u va. 24 N yan ta ikunesavu cika i'ya bawu uza kotsu u yain. A da baci mari n yain manyan ma nala wa, a'ari a ka yan

n unyushi u unyushi u cingi wa. Shegai gogo-na a wene tạ ili i'ya n yain, gbạ n nala a kovo mu n Tata u vạ dem. 25 Nala gitạ tạ tsạrạ ili i'ya i'ạri ukorongi a Mele ma le i woko mayun: ‘A kovo mu bawu kagitạ.’ ◊

26 “Ma sukunku ɗạ tạ uza ɗa a ka isạ Kaɓạngi. Wa wutạ tạ a asu u Tata, aku u tuwạ ara ɗe. Aya Kulu ku mayun. U tuwạ baci, wa dansa tạ ukuna u vạ. 27 Eɗạ dem u kạnạ tạ i tonuko ama ukuna u vạ, kpaci i rongo tạ kaɓolo nạ mpa tun a'ayin a ɗa n gitại uwenishike.”

16

1 Yesu lyai kapala n kadyanshi, “N tonuko ɗạ tạ ukuna u na kotsu i ạsạkạ uwushukusu nạ mpa wa. 2 A ka loko ɗạ tạ a agata a Kashilạ. Kpam a'ayin a ka tuwạ tạ a ɗa ama a ka wunusa ɗạ, a yan baci nala a ka wene tạ yavu Kashilạ ka a ka gbashika. 3 A ka yansa tạ ikuna i nala yi kpaci a reve Tata vi wa, kpam a reve mu wa. 4 Shegai n tonuko ɗạ tạ ukuna u na vi gạmpạ, tsạrạ a'ayin yi a rawa baci a ɗa a ka yan ikuna i nala yi, ya ciɓa tạ ili i'ya n tonuko ɗạ.

Manyan ma Kulu Keri

“A'ayin a ɗa n gitại uwenishike, n tonuko ɗạ ili i na yi wa, adama a ɗa mạri kaɓolo n ạɗạ. 5 Gogo-na ugono u ɗa mu a asu u uza ɗa u suku mu. Shegai ko uza a asuvu a ɗe wạ la u wece mu, ‘Nte va bana?’ wa. 6 Gogo-na an n tonuko ɗạ, atakasuvu a ɗe a shaɗangu ɗe n unamgbukatsumạ. 7 Shegai ukuna u mayun u ɗa ma tonuko ɗạ, wa laka ɗạ tạ tsulobo n laza. N laza baci, ma sukunku ɗạ tạ Kaɓạngi ki. Shegai n laza baci wa, Kaɓạngi ka nala ki ka tuwạ wa. 8 A'ayin a ɗa baci Kaɓạngi ki ka tuwại, wa wenike tạ ama a likimba an a nusai a udani u ɗa a danai, ‘Tsu reve tạ n ukuna u unyushi u cingi, tsu reve tạ kpam n ili i'ya i'ạri dere, n tyoku ɗa Kashilạ ka tsu yanka unyushi u cingi afada.’ 9 A nusa tạ a ukuna u unyushi u cingi, adama a ɗa bawu a wushuki nạ mpa. 10 A nusa tạ a ukuna u ili i'ya i'ạri dere, kpaci a asu u Tata u ɗa ma bana kpam ya doku ya wene mu wa. 11 A nusa tạ a ukuna u afada, kpaci Kashilạ ka kiɗạga ɗe uza ɗa wa lya tsugono tsu likimba u na ugana.

12 Mạ tạ n ili ushani i'ya ma ciga n tonuko ɗạ, shegai gogo-na i la tạ ucira u ɗa ya reve. 13 A'ayin a ɗa baci Kulu ka ku tsu wenike ukuna u mayun u Kashilạ ku tuwại, ka zuwa ɗạ tạ i reve gbạ ikuna i mayun i'ya i tsu wutạ a asu u Kashilạ. Wa dansa ili i'ya i wutại ara ne wa, shegai u dansa ili i'ya u panai koshi, kpam wa tonuko ɗạ tạ ili i'ya ya tuwạ. 14 Wa nạkạ mu tạ tsupige, kpaci wa bidya tạ ili i'ya n danai u tonuko ɗạ. 15 Gbạ ili i'ya Tata wạri n i'ya, i vạ i'ya dem. Da gai i zuwai n danai Kulu ka bidya tạ ili i'ya n danai u tonuko ɗạ vi.

Unamgbukatsumạ wa woko tạ mazạngạ

16 “A'ayin kenu ya wene mu wa, a yan baci a'ayin kenu kpam aku i doku i wene mu.”

17 Aza roku a asuvu a atoni a ne a ka dansa utyoku u le, “Ndya kalen ka kadyanshi ka Yesu danai vi, ‘A'ayin kenu ya wene mu wa, a yan baci a'ayin kenu kpam aku i wene mu.’ Kpam ndya kalen ka u danai ‘Adama a ɗa ma gono a asu u Tata’?” 18 A doki a wecikei, “Ndya kalen ka ‘a'ayin kenu yi’? Tsu reve ili i'ya wa tono wa.”

19 Yesu reve tạ atoni yi a ka ciga tạ a yan yi keci a ukuna vi, aku u tonuko le, “Kaci ka ɗe ka ya wecemgbenishe an n danai, ‘A'ayin kenu ya wene mu wa, a yan baci a'ayin kenu kpam aku i wene mu’? 20 Mayun n tonuko ɗạ, ya sạ tạ kpam i namgba katsumạ, shegai likimba wa pele tạ. Ya namgba tạ katsumạ, shegai unamgbukatsumạ u ɗe wa woko tạ mazạngạ. 21 A'ayin a ɗa baci uka wa matsa, u tsu pana tạ mɓạlạ, kpaci a'ayin a ilimaci a ne a rawa ɗe. Shegai u kotso baci ilimaci yi, aku u ạsạnsạ nạ mɓạlạ mi, adama a ɗa wạri ipeli an u matsai maku mi a likimba. 22 Nala dem wạri ara ɗe. Gogo-na i namgba tạ katsumạ, shegai ma doku tạ ma wene ɗạ, kpam i yain mazạngạ ma bawu ko uza wa fuɗa

◊ **15:25** Ishp. 35:19; Ishp. 64:4.

wa shamkpa ɗạ ma. 23 A'ayin a nala a rawa baci, ya yan mu keci wa. Mayun n tonuko
ɗạ, Tata u vạ wa nạkạ ɗạ tạ gbạ ili i'ya baci i foloi n kala ka vạ. 24 Kotsu i folo icun ili i na
caupa wa. Rongoi ufoluso, Kashilạ ka nạkạ ɗạ tạ i'ya, tsạrạ i shaɗangu n ipeli.

Kawauwi ka lya tạ kaci ka likimba

25 “N yan tạ kadyanshi ka na ki n agisani, shegai a'ayin a ka tuwạ tạ a ɗa bawu ma
doku ma yan nala. Aku n tonuko ɗạ gbạ ikuna i Tata karara. 26 Ya folo tạ Tata vi n kala
ka vạ, shegai u kạnạ mpa n foluko ɗạ Tata vi wa. 27 Kashilạ Tata u ciga ɗạ tạ adama a ɗa
ya ciga mu, kpam i wushuki an ara ne ɗa n wutại. 28 Asu u Tata u ɗa n wutại, aku n tuwại
a likimba. Gogo-na kpam ma ạsạkạ likimba n gono a asu u Tata.”

29 Atoni yi a danai, “Gogo-na ɗa va dansa n ạtsu karara! N agisani a ɗa kpam va dansa
wa. 30 Gogo-na ɗa tsu revei an vu revei ili gbạ. Va wushunku tạ uza keci ku ne tun kahu
gbạm u wecike. Nala u zuwa tsu tạ tsu wushuki an a asu u Kashilạ u ɗa vu wutại.”

31 Yesu wushuki, “Mayun ɗa i wushuki gogo-na vi? 32 A'ayin a ka tuwạ tạ, kpam gbạm
a rawa ɗe, a ɗa a ka wacinsa ɗạ gbạ ɗe, ya dem u gono a kuwa ku ne, aku i ạsạkạ mu
utyoku u vạ. Shegai Tata wa rongo tạ kaɓolo nạ mpa, adama a nala ma rongo utyoku u
vạ wa.

33 “N tonuko ɗạ tạ ikuna i na yi tsạrạ i tsạrạ ipeli i maci adama a ɗa i wokoi ili i te nạ
mpa! Likimba wa zuwa ɗạ tạ i pana ikyamba, shegai kotsu i gbama asuvu, kpaci n lya
tạ kaci ka ucira u likimba.”

17

Yesu yankai atoni a ne kavasu

1 An Yesu kotsoi udansa gbạ ili i na yi, u weɓelei zuba u danai, “Tata, a'ayin a yan ɗe.
Nạkạ Maku ma vunu tsupige, tsạrạ Maku mi dem ma nạkạ vu tsupige. 2 Vu nạkạ tạ Maku
mi ucira a kaci ka ama gbạ, tsạrạ Maku mi ma nạkạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku a asu
u aza ɗa vu nạkạ yi gbạ. 3 Ure u utsạrạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku u ɗa na: a reve
vu, uza ɗa wạri Kashilạ ka mayun koshi, kpam a reve Yesu Kawauwi, uza ɗa vu suki.
4 N wenike tạ tsupige tsu vunu a likimba an n kotsoi manyan ma vu nạkạ mu n yain.
5 Gogo-na Tata, doku vu nạkạ mu tsupige tsa mạri n tsa an mạri kaɓolo n avu kahu a
yain likimba.

6 “Vu nạkạ mu tạ atoni a roku pini a likimba u naha, kpam n wenike le tạ tyoku ɗa
vạri. Aza a vunu a ɗa caupa, shegai vu nạkạ mu n ele, kpam a gorimuko tạ kadyanshi
ka vunu. 7 A reve tạ vu nạkạ mu gbạ ili i'ya mạri n i'ya. 8 Kpaci n tonuko le tạ ili i'ya vu
tonuko mu, kpam a wushuku tạ n i'ya. A reve tạ n wutại ara vunu, kpam a wushuku tạ
an aɗa vu suku mu. 9 Mạ le tạ uyanka kavasu. Aza a likimba a ɗa mạri uyanka kavasu
wa, shegai aza ɗa vu nạkạ mu, adama a ɗa a'ạri aza a vunu. 10 Gbạ ama a nala yi aza ɗa
a'ạri atoni a vạ aza a vunu a ɗa, kpam gbạ aza ɗa a'ạri atoni a vunu aza a vạ a ɗa dem.
Mayun a wenike tạ tyoku ɗa tsupige tsu vạ tsạri. 11 Mạ tạ utuwạ ara vunu. Ma shamgba
a likimba kpam wa. Shegai atoni a vạ a buwa tạ ve pini a likimba. Wenike ucira u kala
ka vunu; wata, kala ka vu nạkạ mu, tsạrạ ko ili i sawa le wa. Aku a ɓolomgbono a woko
ili i te n atoku a le, tyoku ɗa mpa n avu tsạri ili i te. 12 N ucira u vunu u ɗa, ucira u ɗa vu
nạkạ mu tun mạri a likimba n u ɗa n ɓishinkai ili i sawa le. Ko uza u te u le u puwạn wa,
shegai uza ɗa u ukai kaci ka ne a asuvu a ukpạ vi koshi, tsạrạ a shaɗangu ili i'ya Tagarạda
u Kashilạ u danai.

13 “Gogo-na mpa la a utuwạ ara vunu. Shegai n dansa tạ ili i na yi tun mạri a likimba,
tsạrạ atoni a vạ a shaɗangu n mazạngạ tyoku ɗa dem mạri. 14 N tonuko le tạ akani a
vunu. Shegai ama a likimba a na a kovo le tạ, adama a ɗa bawu a'ạri ili i te n ama a
likimba. Tyoku ɗa dem mpa mạri ili i te n likimba wa. 15 Tonuko ɗa ma tonuko vu vu
wutukpạ le a asuvu a likimba vi wa, shegai vu ɓishinka uza u cingi vi u sawa le. 16 Mạri
a asuvu a aza a likimba u na wa, nala dem ele aza a likimba a ɗa wa. 17 Gonuko le sarara

vu wulukpe le a asu u uwenishike u akani a vunu a ɗa a'ạri a mayun. 18 N suku le tạ a
likimba, tyoku ɗa dem vu suku mu a likimba. 19 N neke tạ kaci ka vạ n gbashika vu kotsu
ele dem a neke kaci ka le a gbashika vu.
20 "N yanka tạ atoni a nala yi kavasu, kpam dem ma yanka tạ aza ɗa a ka tuwạ a
wushuku nạ mpa kavasu adama a ili i'ya atoni a vạ a ka tonuko le a kaci ka vạ. 21 Ma
ciga tạ gbạ le a woko ili i te n atoku, tyoku ɗa mạri ili i te n avu, avu kpam ili i te nạ mpa.
Ma ciga tạ dem a woko ili i te n ạtsu. Ama a likimba kpam a ka wushuku tạ an a ɗa vu
suku mu. 22 N nạkạ tạ ama a na tsupige tsa vu nạkạ mu tsạrạ a woko ili i te, tyoku ɗa mpa
n avu tsạri ili i te. 23 Mpa ili i te i'ya mạri n ele, avu kpam ili i te i'ya vạri nạ mpa, tsạrạ a
woko ili i te gbạ. Tsạrạ ama a likimba a reve an aɗa vu suku mu. A reve kpam an va ciga
atoni a vạ tyoku ɗa va ciga mu.
24 "Tata, vu nạkạ mu tạ ama a na yi, kpam ma ciga le tạ a rongo a asu u ɗa mạri, tsạrạ a
wene tsupige tsu vạ, tsupige tsa vu nạkạ mu adama a ɗa va ciga mu kahu uyan u likimba.
25 "Tata, aɗa vạri uza u shinga. Likimba reve vu wa, shegai n reve vu tạ, kpam ama
a na a reve tạ an vu suku mu. 26 N wenike le tạ tyoku ɗa vạri, kpam ma lya tạ kapala n
uyansa nala. Kotsu a cigamgbana dere tyoku ɗa vu ciga mu, tsạrạ n ɓolomgbono n ele."

18

A kạnại Yesu
(Matiyu 26:47-56; Marku 14:43-50; Luka 22:47-53)

1 An Yesu kotsoi kavasu, aku a lazai kaɓolo n atoni a ne a pasai Karạrạ ka Kidiron. A
rawai a asu u ɗa wạri nạ nɗanga n zayitum ushani, aku a uwai pini. 2 A tsu bansa tạ
pini asu u vi, adama a nala a ɗa i zuwai Yahuza, uza ɗa u nekei Yesu u revei asu u ɗa
a'ạri. 3 Aɗarạkpi a pige n Afarishi a roku a suki aza a uwundya u Kuwa ku Kashilạ tsạrạ
a soku Yahuza. Kaɓolo ka asoje ka aza a Roma ka dem pini, ama a na yi a'ạ tạ uɓạni n
iwunukatsu nạ ncikalu, n avạsu. Yahuza ɗa tonoi n ele hal ubana a asu vi.
4 Yesu reve tạ gbạ ili i'ya ya gitạ n eyi, aku u raɓai a kapala u wece le, "Ya ya zama?"
5 A wushuki, "Yesu uza u Nazara."
U wushunku le, "Mpa Yesu!" (Yahuza uza ɗa u kpatalạkai Yesu vi, wạ tạ kushani pini
n asoje yi.) 6 An u tonuko le, "Mpa gai vi," aku a bạtsại n kucinạcinạ hal a rukpusại a
iyamba.
7 U doku wece le, "Ya ya zama?"
A danai "Yesu uza u Nazara."
8 U wushunku le, "N tonuko ɗạ ɗe mpa gai Yesu vi. Mpa baci ya zama vi, ạsạkại atoni
a vạ a laza." 9 Nala gitạ tạ tsạrạ ili i'ya u danai caupa i woko mayun: "N puwunsạ ko uza
u te a asuvu a aza ɗa vu nạkạ mu wa."
10 Aku Simo Bituru talai burundu u ne u kapamgbanai kutsuvu ku ulyaki ku kagbashi
ka Magono ma Aɗarạkpi. (Kala ka kagbashi ki ka Malạku.) 11 Yesu tonukoi Bituru,
"Gonuko burundu vi a ivin i ne. Va wundya ma wushuku n soi mako ma upana ikyamba
tyoku ɗa Tata u vạ u foɓusoi wa?"

A bankai Yesu a asu u Magono ma Aɗarạkpi
(Matiyu 26:57-58; Marku 14:53-54; Luka 22:54)

12 Uzapige u kuvon† u Roma n asoje a ne, kaɓolo n aza a uwundya u Kuwa ku Kashilạ
a kạnại Yesu aku a sira yi. 13 A gitạ a banka yi ara Hanana, koku u Kayafa, uza ɗa wạri
Magono ma Aɗarạkpi a kayen ki. 14 Kayafa ɗa wạri u tonukoi azapige a aza a Yahuda
caupa, u da, "Wa la tạ tsulobo uza u te u na vi u kuwạ n u ɗa a ama gbạ a ka kuwạ."

Bituru nanai Yesu
(Matiyu 26:69-70; Marku 14:66-68; Luka 22:55-57)

15 Simo Bituru n katoni ka roku a tonoi Yesu. Katoni ki n Magono ma Aɗaraakpi mi a
revemgbene taa, adama a nala u uwa taa pini a ulanga u kuwa ku Magono ma Aɗaraakpi
mi kaɓolo n Yesu. 16 Shegai Bituru vana yi pini a utsutsu u kuwa vi. Aku katoni ki ka
gonoi ka dansai n makere ma maari kagbashi uza ɗa waari a utsutsu. Aku u asakai Bituru
uwai, 17 makere mi ma wece yi, “Avu dem katoni ka Yesu ka, ko nala wa?”
Bituru wushuki, “Nala wa, mpa wa!”
18 A'ayin yi a ka yan taa kutanu, aku agbashi yi n aza a uwundya u Kuwa ku Kashilaa a
tasuki akina a ka lyashuku. Pini nala, Bituru banai dem u shamgbai tsaraa u lyashuku.

Magono ma Aɗaraakpi ma yansai Yesu keci
(Matiyu 26:59-66; Marku 14:55-64; Luka 22:66-71)

19 Magono ma Aɗaraakpi ma yansai Yesu keci a kaci ka atoni a ne n uwenishike u ne.
20 Yesu wushuki, “N yansa taa kadyanshi tsaraa ya dem pana. N rongo taa uwenishike a
agata a Kashilaa n Kuwa ku Kashilaa, a asu u ɗa gbaa aza a Yahuda a tsu ɓolomgbono. N tsu
dana ili ukpawunsi wa. 21 Niɗa va yan mu keci ku na? Wece ama ɗa a panai uwenishike
u vaa. A reve taa ili i'ya n dansai.”
22 An Yesu danai nala, aku uza ɗa wa wundya Kuwa ku Kashilaa ki u ɓasa yi, u danai,
“Ya vaari hal va dansa n Magono ma Aɗaraakpi naha?”
23 Yesu wushuki, “N dana baci ili i roku i'ya Mele ma danai i gan wa, she i dana i'ya.
Shegai ili i'ya n danai mayun ɗa baci, niɗa u ɓasa mu?”
24 Yesu pini usiri, aku Hanana tutsuku yi ara Kayafa Magono ma Aɗaraakpi.

Bituru doki u nanai Yesu

25 A'aari pini, Simo Bituru pini kushani evu n akina n u lyashuki, aku a wece yi, “Avu
dem katoni ka Yesu ka, ko nala wa?”
Shegai Bituru nanai u danai, “Nala wa, mpa wa!”
26 Kagbashi ka Magono ma Aɗaraakpi ka roku ka pini dem a asu vi. Kumaci ku vuma
ɗa a kapai kutsuvu. U danai, “Yavu va da n wene vu taa a asu u nɗanga n zayitum kaɓolo
n eyi, ko n wene vu wa?”
27 Aku Bituru doki u nanai, kute-kute kapen ka salai.

A bankai Yesu ara Bilatu
(Matiyu 27:1-2, 4; Marku 15:1-5; Luka 23:1-5)

28 Kayafa kotsu taa uyanka Yesu afada n kpasani. Aku a banka yi ara Bilatu, gomuna
a asuvu a tsugono tsu Roma. Shegai ama yi a uwa pini a kuwa ki wa. A da baci uza
roku a asuvu a le waari u uwai pini, waari wa woko taa n ashindaa, kpam Mele ma asakaa
yi u lyai ilikulya i Abiki a Upasamgbana wa. 29 Aku Bilatu wutai a uwotsu vi u wece le,
“Kadyanshi ka eni ka i tukoi vuma u na n ka?”
30 A wushuki, “A da baci vuma u na waari uza u unyushi wa, tsaraa tsa tuko yi ara vunu
wa.”
31 Bilatu tonuko le, “Bidya ni n kaci ka ɗe i ba i yanka yi afada tyoku ɗa Mele ma ɗe ma
danai i yanka yi.”
Aku a wushuki, “Eɗaa aza a Roma i tsu asakaa tsu tsu zuwa a wuna vuma wa.” 32 Ili i'ya
a danai i wenike taa kadyanshi ka Yesu yain a ukuna u tyoku ɗa wa kuwaa, wa woko ɗe
mayun.
33 Aku Bilatu gonoi a kuwa ku tsugono tsi, u isai Yesu u wece yi, “Avu magono ma aza
a Yahuda ma?”
34 U wushunku yi, “Keci ku vunu ka na vi, ko gai aza roku a ɗa a tonuko vu ukuna u
vaa?”
35 Bilatu wece yi, “Vu reve taa gai mpa uza u Yahuda ɗa wa! Ama a vunu a ɗa n aɗaraakpi
a pige a vunu alya a nakaa mu n avu. Ndya vu yain?”

36 U wushuki, “Tsugono tsu vạ tsu likimba u na tsa wa. A da baci tsu likimba u na tsa, agbashi a vạ a ka shilạkạnạ tạ tsạrạ a ɓishinka ama a neke mu a akere a azapige a aza a Yahuda a na. Mpa tyoku u ngono n ɗa ma lya tsugono tsu likimba u na ɗa mạri wa.”
37 Bilatu wece yi, “Dana avu magono ma?”
U wushuki, “Vu dana tạ mpa magono ma, kpam vu dana tạ mai. Adama a nala a ɗa a matsa mu kpam adama a nala a ɗa n tuwại a likimba tsạrạ n tonuko ama ukuna u mayun. Kpam gbạ uza ɗa wa ciga ukuna u mayun u tsu panạka mu tạ.”
38 Bilatu wece yi, “Ndya ukuna u mayun vi?”

A kiɗạgai Yesu ugana u ukpạ
(Matiyu 27:15-31; Marku 15:6-20; Luka 23:13-25)

An Bilatu danai nala, aku u lazai ubana a asu u aza a Yahuda yi u tonuko le, “Vuma u na u yan ili i roku i'ya i rawai ma dana, ‘U kạnạ tạ u kuwạ’ wa. 39 I reve tạ gai n tsu ạsạkạ tạ vuma u te a asuvu a kuwa ku a'ali a'ayin a Abiki a Upasamgbana dem. Ya ciga n ạsạnkạ ɗạ ‘magono ma aza a Yahuda ɗa’?”
40 A worukpoi, “A'a, eyi na wa! Baraba ɗa tsa ciga.” (Baraba tani uza u magạlạkạ ɗa.)

19

1 Pini nala, Bilatu zuwai asoje a ba a bawin Yesu. 2 A cacai funi u awana kakondori aku a ukunkai yi a kaci, a ukunka yi kunya ku mini ma galura.* 3 A tuwusại ara ne n a dansi, “Uma u vunu u ɓạrạkpạ, magono ma aza a Yahuda!” A rongo yi kpam u ɓasạsa a upetiwa'eshi.
4 Bilatu doki u banai a uwotsu vi u tonukoi ama yi, “Panai, ma tuko yi tạ pini naha tsạrạ n wenike an bawu n tsạrại unyushi u ɗa u rawai n wuna yi.” 5 Aku Yesu wutại, u'uki n funi u awana n kunya ku mini ma galura. Bilatu tonuko le, “Vuma ɗa ɗạ na!”
6 An aɗarạkpi a pige n aza a uwundya u Kuwa ku Kashilạ a wene yi, aku a salai, “Wandamgbana ni! Wandamgbana ni!”
Shegai Bilatu wushunku le, “Eɗạ bidya ni i ba i wandamgbana. N tsạrạ yi n unyushi u ɗa u rawai n wuna yi wa.”
7 Azapige a aza a Yahuda yi a wushuki, “U da aya Maku ma Kashilạ. Adama a nala, Mele ma tsunu ma dana tạ u kuwạ.”
8 An u panai nala, aku u doki u giruwại cika. 9 U doki u gonoi a asuvu u wecei Yesu, “Nte vu wutại?” Shegai u wushunku yi wa. 10 Bilatu danai, “Va wushunku mu wa? Ciɓa, mạ tạ n ucira u ɗa ma zuwa a ạsạkạ vu ko kpam a wandamgbana vu.”
11 Yesu wushunku yi, “Va fuɗa tạ va zuwa ama a yanka mu ili i'ya vu zuwa le adama a ɗa Kashilạ ka zuwa vu vu fuɗa vu yain nala. Vuma ɗa u zuwai a tuko mu ara vunu u la vu tạ unyushi u cingi.”
12 An Bilatu panai nala, aku wa ciga u ạsạkạ Yesu. Shegai azapige a aza a Yahuda yi a rongoi isali, “Vu ạsạkạ baci vuma u na, vu buwa kpam kaje ka Kaisa Magono wa! Uza ɗa baci dem u gonukoi kaci ka ne magono, utokulalu u Kaisa ɗa!”
13 An Bilatu panai ili i'ya a'ạri utono, aku u wutukpại Yesu a ulanga u ɗa a ka isạ Ulanga u ɗa a Kirại n Atali (N Tsi'arama tani “Gabata”). Eyi kpam u dusuki a karatsu ka afada a ulanga u kuwa ku tsugono. 14 N kaara a kaci ka Kain ka Afoɓi ka Abiki a Upasamgbana ka.
Aku Bilatu tonukoi aza a Yahuda yi, “Magono ma ɗe ma na!”
15 Aku a worukpoi cika, “Wuna ni! Wuna ni! Wandamgbana ni!”
U wece le, “Ya ciga mu n wandamgbana magono ma ɗe ɗa?”
Aɗarạkpi a pige a wushuki, “Tsạ n magono ma roku ma ma wurai Kaisa wa.”
16 Aku Bilatu nạkạ le Yesu tsạrạ a ba a wandamgbana yi.

* **19:2** A'ayin a nala yi, Kaisa Magono u tsu uka tạ avuku a ɗa a piyanlạsai kakondori n a ɗa a'ạri n mini ma galura. A yanka tạ Yesu nala tsạrạ a yanka yi majari.

A wandamgbanai Yesu
(Matiyu 27:32-44; Marku 15:21-32; Luka 23:26-43)

Pini nala, asoje yi a bidyai Yesu a lazai n eyi. 17 An wa wuta a ilyuci yi, aku u cangai
mawandamgbani ma ne ubana a asu u ɗa a ka isa Mako ma Kaci. (Asu vi a tsu isa ta u ɗa
dem “Golugota”† n Tsi'arama). 18 Nte a varai Yesu pini n ikusa. Nala dem a yankai aza a
kuwa ku a'ali a roku ama a re, ya dem a kapashi ka te, Yesu aya a mere ma le.
19 Bilatu zuwa le a zuwa iryoci a mawandamgbani mi. I danai, “YESU UZA U NAZARA,
MAGONO MA AZA A YAHUDA.” 20 A korongu ta i'ya hal kutatsu: i kagita n Tsiyahuda,
n Tsiroma, aku n Tsiheline.† Ama ushani a yan ta i'ya kaneshi, kpaci a asu u ɗa a
wandamgbanai Yesu vi, wari mɓari n ilyuci yi wa. 21 Aɗaraakpi a pige a tonukoi Bilatu,
“Kotsu vu korongu ‘Magono ma aza a Yahuda wa,’ shegai korongu ‘Vuma u na u danai
aya Magono ma aza a Yahuda.’ ”
22 Bilatu wushunku le, “N korongu ta u ɗa nala, kpam nala wa woko.”
23 An asoje yi a varai Yesu ikusa a mawandamgbani, aku a bidyai aminya a ne a pecei
a ɗa a asu u kunishi, kasoje dem ka tsarai ka te. A bidyai dem matogo ma bululu ma ne
ma mari kunya ku te ka a cai ili i'ya i bidyai a zuba ubana a iyamba.
24 Aku asoje yi a dansai utyoku u le, “Tsa kara ka wa. Asaka tsu varanki ka uruta tsara
tsu wene uza ɗa wa tsara ka.” Nala gita ta tsara udani u Tagarada u Kashila u na u woko
mayun:
“A pecei aminya a va,
aku a varanki matogo ma va uruta.” ◊
Nala tani asoje yi a yain.
25 Mma u Yesu u shamgba ta a ikengi i mawandamgbani mi kaɓolo n anukakenu a ne,
n Meri uka u Kulofa. Meri Magadaliya wa ta dem pini kushani. 26 Katoni ka Yesu wa ciga
cika ka dem pini kushani evu na mma u Yesu vi. An Yesu wene le gba, u tonukoi mma u
ne, “Vuma u na aya maku ma vunu gogo-na.” 27 U tonukoi kpam katoni ki, “Mma u vunu
u ɗa na gogo-na.” Pini nala, katoni ki ka bidyai mma vi ubana a kuwa ku ne.

Ukpa u Yesu
(Matiyu 27:45-56; Marku 15:33-41; Luka 23:44-49)

28 Yesu reve ta gogo-na u kotso ɗe manyan ma ne. Shegai an wa ciga u shaɗangu udani
u Tagarada u Kashila, aku u danai, “Ma pana ta kakuli!” ◊ 29 Kadele ka pini ushaɗangi
n mini ma cinwi ma kalam, aku asoje yi a ukai pini kashaku, a sirai ka a kalangu, a
radagbai ka ubana a una u ne. 30 An u comoi ma, aku u danai, “A kotso ɗe.” Aku u varai
kaci ka ne a iyamba, pini nala, uma u ne u wutai.

A sapai Yesu a maɓele

31 Kain ka Afoɓi ka, kain ka wansa baci Ashibi kpam a doku ta ka kalen kpaci kain
ka Abiki a Upasamgbana† ka. An u wokoi aza a Yahuda bawu a ka ciga ikyamba yi i
woko pini a mawandamgbani n kain ka Ashibi, a foloi Bilatu tonuko asoje a koɗuso
a'ene a aza ɗa a'ari a mawandamgbani mi. Aku kpam a takpusa ikyamba yi a zuba u
mawandamgbani mi. 32 Asoje yi a gitai a koɗusoi a'ene a ama a re aza ɗa a'ari a apashi
a re a Yesu yi. 33 Shegai an a rawai ara Yesu, a cina yi cina u kuwa ɗe, a koɗo a'ene a ne
wa. 34 Uza u te a asuvu a asoje yi u bidyai masari ma ne u sapai yi n ma a maɓele. Aku
mpasa n mini ma wutai. 35 Tsu reve ta ukuna vi mayun ɗa, kpaci uza ɗa u wenei u ɗa
a'ayin a ɗa ukuna vi u gitai aya u danai. U tonuko tsu ta tsara i wushuku. 36 Ukuna vi u
gita ta tsara udani u Tagarada u Kashila u woko mayun: “Ko katele ka te ka ne ka la ka

◊ **19:24** Ishp. 22:18. ◊ **19:28** Ishp. 69:21; Ishp. 22:15. † **19:31** Abiki a Upasamgbana a ka fuɗa ta a ka woko ko kain ka eni ka baci a asuvu a a'ayin a shindere. Adama a nala, Abiki a Upasamgbana yi a kana ta a kain ka Ashibi a kayen ka a wandamgbanai Yesu, pini nala, aku a doki kain ki kalen.

koɗo wa.” ◊ 37 Tagaraɗa u Kashilạ kpam dem u dana tạ, “A ka weɓele tạ uza ɗa a sapai n masari.” ◊

Kaciɗạ ka Yesu
(Matiyu 27:57-61; Marku 15:42-47; Luka 23:50-56)

38 An nala wurai, Isuhu u Arimatiya, u wecei Bilatu ko wa ạsạkạ u bidya ikyamba i Yesu. (Isuhu katoni ka Yesu ka shegai a ukpawunsi, kpaci wa pana tạ uwonvo u azapige a aza a Yahuda.) Bilatu wushuku tạ, pini nala, Isuhu vi u lazai u ba u cangai ikyamba yi u lazai n i'ya. 39 Nikodimu uza ɗa wạri u tuwại ara Yesu n kayin ki u soku yi tạ. U tukoi ili i magulạni i utsunku akushe icun kure i'ya i rawai evu n uratsanạka amangatawun (100). 40 Ama a re a na yi a bidyai ikyamba i Yesu a cacai i'ya ukyawan n aminya kaɓolo n ili i magulạni yi. Tyoku ɗa aza a Yahuda a tsu yan ɗa la vi a ka ciɗạngu baci kakushe. 41 Asu u uwandamgbanạsa vi wạ tạ evu n kashina ka nɗanga, a asu u ɗa wạri n kasaun ka savu ka bawu kotsu a zuwai pini uza. 42 An u wokoi Kain ka Afoɓi ka kahu Abiki a Upasamgbana kpam kasaun ki kạri evu, aku a ukai ikyamba i Yesu pini.

20

Uꞌyạngạ u Yesu a ukpạ
(Matiyu 28:1-8; Marku 16:1-8; Luka 24:1-12)

1 N kpasani ku kain ka kagitạ ka a'ayin a shindere; wata, kain ka Aladi, Meri Magadaliya banai a kasaun ki, u wenei a gindalạkpa ɗe katali ki a giduwại unạ u kasaun vi. 2 Aku u sumai ugono a asu u Simo Bituru n katoni ka roku, uza ɗa Yesu cigai, u tonuko le, “A bidya ɗe Asheku a kasaun ki, kpam tsu reve a asu u ɗa a zuwa yi wa!”

3 Bituru n katoni ki a lazai ubana a kasaun ki. 4 A'ạri ilyaɗi gbạ le, aku katoni ki ka wurai Bituru u lasa yi urawa pini a kasaun ki. 5 An u kelikei u weɓelei a asuvu, u wenei aminya a kaciɗạ yi uzuwi, shegai u uwa pini wa. 6 Aku Simo Bituru rawai u uwai pini a asuvu. U wenei aminya a kaciɗạ yi uzuwi. 7 Aku kpam u wenei kakashi ka a palạkai upetiwa'eshi u Yesu vi, a kạtạlại ka a asu u ne kau. 8 Aku katoni ka ka gitại urawa a kasaun ki, eyi dem u uwai. U wenei kpam u wushuki Yesu 'yạngạ ɗe a ukpạ. 9 (Kotsu a'ạri a reve an Tagaraɗa u Kashilạ u danai u kạnạ tạ Yesu 'yạngạ a ukpạ wa.) 10 Aku atoni yi a gonoi a kuwa.

Meri Magadaliya wenei Yesu
(Matiyu 28:9-10; Marku 16:9-11)

11 Shegai Meri shamgbai a ulanga u kasaun vi, n u sạyi. U kelikei u weɓelei a asuvu a kasaun ki. 12 U wenei atsumate a zuba a re pini, a ukai aminya a eri. Aku a dusuki a asu u ɗa ikyamba i Yesu i'ạri caupa. Uza u te a asu u kaci uza u te kpam a asu u a'ene.

13 A wece yi, “Ndya i zuwai va sạ?”

U wushuki, “A bidya ɗe Asheku a vạ, kpam n reve a asu u ɗa a zuwa yi wa.” 14 An Meri danai nala, aku u kpatalai u wenei Yesu kushani pini a asu vi, shegai u reve an aya wa.

15 Yesu wece yi, “Ndya i zuwai va sạ? Ya va zama?”

Meri n u wundi uza ɗa wa kirana n kashina ka nɗanga ki aya, aku u danai, “Uzapige, vu bidya baci ikyamba i ne, ma folo vu, tonuko mu tsạrạ n bana n bidya.”

16 Yesu tonuko yi, “Meri.”

Meri kpatalai ara ne u danai, “Rabboni!” (Wata, “kawenishiki ka vạ” n Tsi'arama.)

17 Yesu tonuko yi, “Kotsu vu kạnạ mu wa, kpaci kotsu n gono ara Tata wa. Shegai wala vu bana a asu u atoni a vạ vu tonuko le, ‘Ma gono tạ ara Tata u vạ uza ɗa dem wạri Tata u ɗe. Aya Kashilạ ka vạ, kpam aya dem Kashilạ ka ɗe.’ ”

18 Aku Meri Magadaliya gonoi u tonukoi atoni yi u wene tạ Asheku. U tonuko le kpam ili i'ya u tonuko yi.

◊ **19:36** Uwt. 12:46; Mkc. 9:12; Ishp. 34:20. ◊ **19:37** Zak. 12:10.

Atoni a Yesu a wene yi
(Matiyu 28:16-20; Marku 16:14-18; Luka 24:36-49)

19 Pini n kayin ka Aladi ka nala ki, atoni yi a ɓolomgbonoi a kunu aku a gidạkusi itsutsu yi gbạ, kpaci a ka pana tạ uwonvo u aza a Yahuda. Aku Yesu uwai u shamgbai a asuvu a le u danạsa le, u danai, “Ndishi n shinga n rongo n ạdạ.” 20 An u danai nala, aku u wenike le a'utsu a ɗa a'ạri a akere a ne n a maɓele ma ne. Atoni yi a shaɗangu tạ n mazạngạ cika an a wenei Asheku. 21 U doki u danai, “Ndishi n shinga n rongo n ạdạ. Tyoku ɗa Tata u vạ u suku mu, nala dem ma suku ɗạ.” 22 Aku u fulạkạ le kuvi ku ne, u danai, “Wushai Kulu Keri. 23 Aza ɗa baci i cimbusukại unyushi u cingi u le, Kashilạ dem ka cimbusukạ le tạ, kpam a woko ɗe ucimbusuki. Aza ɗa baci kpam bawu i cimbusukại unyushi u cingi u le, Kashilạ dem ka cimbusukạ le wa.”

Yesu n Toma

24 Uza u te a asuvu a Kupanamere yi; wata, Toma (uza ɗa a tsu isạ Mapeshe), wạri pini kaɓolo n ele wa, a'ayin a ɗa Yesu wenikei kaci ka ne vi. 25 An u rawai, atoni a ɗa a buwai vi a ka tonusuko yi, “Tsu wene tạ Asheku!”

Shegai Toma danai, “Ma wushuku wa she n wene a'utsu a ɗa a vara yi n ikusa yi, n uka pini kujubu ku vạ, kpam n uka kukere ku vạ a maɓele ma ne.”

26 An a yain a'ayin a shindere, aku atoni yi a doki a ɓolomgbonoi a kunu ki, Toma pini dem kaɓolo n ele. A gidạkusu tạ dem itsutsu yi tyoku ɗa a yain caupa, pini nala, Yesu tuwại u shamgbai a mere ma le. U danạsa le u danai, “Ndishi n shinga n rongo n ạdạ.” 27 Aku u tonukoi Toma, “Wene akere a vạ, uka kujubu ku vunu a a'utsu yi. Uka kukere ku vunu pini a maɓele ma vạ. Ạsạkạ ukpạdạ u uwushuku vu wushuku.”

28 Toma wushuki, “Aɗa Asheku a vạ n Kashilạ ka vạ.”

29 Aku Yesu tonuko yi, “Vu wushuku tạ an u wokoi vu wene mu. Aza ɗa a wushuki bawu a wene mu, a ka yan tạ ipeli i mayun.”

Ili i'ya i zuwai Yahaya korongi tagarạda na

30 Atoni a Yesu a wene yi tạ u yansai ikunesavu ushani i'ya bawu a korongi a asuvu a tagarạda u na. 31 N korongu tạ ikuna i na yi tsạrạ i wushuku an Yesu aya Kawauwi Maku ma Kashilạ, kpam adama a ɗa i wushuki n eyi, ya tsạrạ tạ uma.

21

Ibilili ushaɗangi n adan

1 Aku Yesu tuwại u doki u wenikei kaci ka ne a asu u atoni a ne a ikengi i Kushivạ ku Galili.* Tyoku ɗa ukuna vi u gitại ɗa na: 2 Atoni a ne ushani alya a pini: Simo Bituru, n Toma (uza ɗa a tsu isạ Mapeshe), n Nataniya u Kanan u Galili, nạ mmuku n Zabidi, n atoni a re a roku. 3 Simo Bituru tonukoi aza ɗa a buwai vi, “Ma bana tạ ukạnạsạ adan.”

Aku a danai, “Tsa bana tạ dem kaɓolo n avu.” Aku a lazai a asuvu a kpatsu ku le. Shegai a kạnạ ko i te wa n kayin ka nala ki.

4 An kain ka wansai n usana u de, aku Yesu shamgbai a ikengi i kushivạ, shegai atoni yi a reve an Yesu ɗa wa.

5 U isạ le u danai, “Ama a vạ, i kạnạ gbạm adan?”

A wushuki, “A'a.”

6 Aku u tonuko le, “Vutạlại ibilili i ɗe a kapashi ka ulyaki ka kpatsu ki, ya kạnạ tạ.” Aku a yain nala, a fuɗa gbạm a rono ibilili yi wa kpaci adan a ɗa pini ushani.

7 Aku katoni ka Yesu wa ciga vi u tonukoi Bituru, “Asheku a ɗa!” An u panai a danai Asheku a ɗa, aku u ukai matogo ma ne (kpaci wạri u mondo tạ ma an wa yan manyan), aku u raɗugi u rukpại pini a mini mi. 8 Atoni a ɗa a buwai vi a rawai a kpatsu ki, aku a ka ɓạnạ ibilili yi ushaɗangi n adan. A'ạri mɓạri n kagiɗa wa, evu n iyadi amangatawun

* **21:1** Kushivạ ku Tibariya kala ka dem ka Kushivạ ku Galili.

(100) i'ya. 9 An atoni yi a wutại a kpatsu ki, a wenei wạ tạ n ilikulya, kpam wa zungu
adan a akina.
10 Aku Yesu danai, “Tukoi adan a roku a asuvu a ɗa i kạnại vi.”
11 Aku Simo Bituru gonoi a kpatsu ki u ronoi ibilili yi ubana a kagiɗa. Adan a pige
amangatawun n amangarenkupa n a tatsu (153) a ɗa a'ạri pini, gbạ n nala ibilili yi i
kara wa. 12 Yesu tonuko le, “Tuwại i lyai ilikulya.” Ko uza u te a asuvu a atoni yi u kawan
u wece yi, “Aɗa yai?” wa, kpaci a reve tạ Asheku a ɗa. 13 Aku Yesu banai u bidyai burodi
u nạkạ le. U nạkạ le kpam dem adan yi. 14 Tatsu ɗa la vi an Yesu wenikei kaci ka ne ara
le an u 'yạngại a ukpạ.

Yesu n Bituru

15 An a kotsoi ulya ilikulya, Yesu wecei Simo Bituru, “Simo maku ma Yahaya, va ciga
mu kapala n uciga u ɗa atoni a na a ka ciga mu?”
U wushuki, “Eye, Asheku, vu reve tạ ma ciga vu.”
Yesu danai, “Linạka mmuku ma ncon n vạ.”
16 Yesu doki u wecikei u ire, “Simo maku ma Yahaya, va ciga mu?”
Bituru wushuki, “Eye, Asheku, vu reve tạ ma ciga vu!”
Yesu danai, “Kirana nạ ncon n vạ.”
17 U doki u wecikei utatsu, “Simo maku ma Yahaya, va ciga mu?”
Aku Bituru namgbai katsumạ an Yesu wece yi hal kutatsu u da wa ciga yi. Aku u
tonukoi Yesu, “Asheku, vu reve tạ ko ndya wa. Vu reve tạ ma ciga vu.”
Yesu tonuko yi, “Linạka ncon n vạ. 18 Mayun n tonuko vu, a'ayin a ɗa vạri kalobo, vu
tsu uka tạ aminya n kaci ka vunu vu bana a asu u ɗa dem va ciga vu bana. Shegai vu
kutsa baci, va bạrạkpạ tạ akere a vunu uza roku u uka vu, u rono vu ubana a asu u ɗa
bawu va ciga vu bana.” 19 (Yesu dana tạ nala tsạrạ u wenike tyoku ɗa Bituru wa kuwạ
tsạrạ u nạkạ Kashilạ tsupige.) Aku Yesu tonukoi Bituru, “Tono mu!”
20 Bituru yirạlạkpại aku u wenei katoni ka Yesu wa ciga vi wa tono le, aya kpam dem
uza ɗa u raɓai evu n Yesu an a ka lya ilikulya aku u wecikei, “Asheku, ya uza ɗa wa neke
vu vi?” 21 An u wene yi, u wecei Yesu, “Asheku, ndya ya tuwạ ya gitạ n eyi?”
22 Yesu wushunku yi, “N da baci ma ạsạkạ yi n uma hal a'ayin a ɗa ma gono, ndya i
birika vu? Avu gai tono mu.” 23 Aku alabari a kyawain a asu u atoni a da eyi nala vi wa
kuwạ wa. Shegai Yesu dana ɗa u danai eyi na wa kpạɗạ ukuwạ wa. Dana ɗa gai u danai,
“N da baci ma ạsạkạ yi n uma hal a'ayin a ɗa ma gono, ndya i birika vu?”
24 Katoni ka nala ki aya u dansai gbạ ili i na yi. U korongi i'ya, kpam tsu reve tạ ukuna
u mayun u ɗa wa dansa.
25 Yesu yansa tạ ili i roku ushani. A da baci a ka korongu gbạ ili i na yi a itagarạda, a
uwene u vạ kabala kạ la a likimba ka ka bidya i'ya wa.

Tagaɾ̱ada u
Manyan ma Asuki

Ukukpa̱ u kadyanshi

Luka uza ɗa korongi tagaɾ̱ada u Luka, aya dem u korongi tagaɾ̱ada u Manyan ma Asuki u na vi. Ciga ɗa wa ciga u dana ili i'ya i gita̱i n ama a ɗa a ka tono Yesu. Tagaɾ̱ada u Manyan ma Asuki vi u gita̱ ta̱ alabari a ne a asu u ɗa tagaɾ̱ada u Luka u shamgbai.

Tagaɾ̱ada u Manyan ma Asuki u yan ta̱ kadyanshi ka ili i'ya i gita̱i n ama a ɗa a ka tono Yesu cina u kuwa̱ ɗe. U yan ta̱ kadyanshi ka tyoku ɗa a kyawunsai n a yanki ama kadyanshi a kaci ka Yesu, u yain kpam kadyanshi ka tyoku ɗa ama yi a tsu yan a pana baci kadyanshi ki. Kulu Keri ku tsu ka̱ngu ta̱ kpam ku ɓa̱nga̱ ama a na yi. A kagita̱, ama a ɗa a'a̱ri kaletsu ka te alya a yankai kadyanshi ka na ki koshi; wata, aza a Yahuda. Ko a asuvu a aza a Yahuda yi, aza roku a wushuku n ili i'ya a danai wa, kpam a wuna ta̱ aza roku a asuvu a Atoni yi adama a ili i'ya a ka dansa a kaci ka Yesu. Ubana ɗe, pini a asuvu a tagaɾ̱ada vi, Kashila̱ ka yan ta̱ kadyanshi n Atoni yi a yanka aza ɗa bawu a'a̱ri a kaletsu ka aza a Yahuda kadyanshi a kaci ka Yesu.

Tagaɾ̱ada u Manyan ma Asuki u yan ta̱ alabari a tyoku ɗa akani a Atoni a tamburai hal a wurai uɓongu u Isara'ila. U yan ta̱ alabari a tyoku ɗa Bituru yain n Bulus, n ama ushani. U yan ta̱ kadyanshi ka tyoku ɗa aza ɗa a kpatalai usavu, n tyoku ɗa a ɓa̱nga̱mgba̱na̱i pini a kaɓon ka le n tyoku ɗa a sukusuki kune ubana a asu u Atoni a ɗa a'a̱ri a asu u roku. Nala a'uwa a Atoni a ɗa tsu revei gogo-na vi a gita̱i.

Ili i'ya i'a̱ri a tagaɾ̱ada u na vi

A yan ta̱ Kadyanshi ka Shinga a Urishelima (1:1–8:3)
A yan ta̱ Kadyanshi ka Shinga a Yahuda n Samariya (8:4–12:25)
Bulus yain nwalu tsa̱ɾ̱a̱ u dansa Kadyanshi ka Shinga (13:1–14:28)
Uyawunsa u shinga a Urishelima (15:1-35)
Bulus doku u yain nwalu tsa̱ɾ̱a̱ u dansa Kadyanshi ka Shinga (15:36–18:22)
Bulus doku u yain nwalu n tatsu tsa̱ɾ̱a̱ u dansa Kadyanshi ka Shinga (18:23–21:16)
A ka̱na̱i Bulus a Urishelima (21:17–23:22)
A bankai Bulus a Kasariya (23:23–26:32)
A bankai Bulus a Roma (27:1–28:31)

Kazuwamgbani ka utuwa̱ u Kulu Keri

1 Uzapige Tiyofilu:

An n koronku vu caupa vi, n korongu ta̱ gba̱ ili i'ya Yesu yansai kpam u wenishikei, ili i'ya i bidyai a'ayin a ɗa u gita̱i manyan ma ne 2-3 hal ubana kain ka a canga yi ubana a zuba.

An u 'ya̱nga̱i a ukpa̱, u wenishike ta̱ kaci ka ne a asu u asuki a ne a ɗa u ɗanga̱sai hal a'ayin amangare. U yansa ta̱ ili ushani i'ya i wenikei an wa̱ri n uma mayun. An a'ayin a ɗa a ka canga yi ubana a zuba a yain evu, u dansa ta̱ n ele ukuna u tsugono tsu Kashila̱ u tonusuko le kpam ili i'ya a ka yan. Gba̱ ili i na yi u yansa ta̱ i'ya a asuvu a ucira u Kulu Keri.

4 Kain ka te an wa̱ri kaɓolo n ele a asu u ulya ilikulya, u tonuko le, “Kotsu i laza pini a Urishelima wa hal she Tata u sukunku ɗa̱ kune ku u zuwamgbanai vi. Ma̱ri n tonuko ɗa̱ ɗe ukuna u na vi caupa. 5 Yahaya lyuɓugusu ta̱ ama n mini, shegai ubana a kapala kenu, a ka lyuɓugu ɗa̱ ta̱ n Kulu Keri.”

A cangai Yesu ubana a zuba

6 Kain ka te, an asuki yi a ɓolomgbonoi a asu u te kaɓolo n Yesu, a wece yi, “Asheku,
a'ayin a ɗa va gonuko aza a Isara'ila tsugono tsu le a ɗa na vi?”
7 U tonuko le, “Tata ɗa koshi wạri n ucira u ɗa wa reve a'ayin a ɗa u foɓusoi vi, eɗạ ya
reve wa. 8 Shegai ya wusha tạ ucira a'ayin a ɗa Kulu Keri ku cipại asuvu a ɗe. Ya woko
tạ aza ɗa ya shamkpa mu a Urishelima, n gbạ a asuvu a Yahuda. I tonuko kpam aza a
Samariya hal ubana a asuvu a likimba gbạ.”
9 An u kotsoi kadyanshi ka na ki, ele n a wundi yi, aku a canga yi a mere ma le ubana
a zuba. Pini nala, kalishi ka kimbạ yi, a doku a wene yi kpam wa.
10 A'ayin a ɗa a'ạri pini a uwundya zuba vi, kute-kute ama a re u'uki n aminya a eri a
shamgbai evu n ele. 11 A tonuko le, “Aza a Galili, ndya i zuwai i'ạri kushani ya wundya
zuba? Yesu ɗa i wenei a cangai ubana a zuba na vi, nala kpam wa gono.”

A ɗangạsai kasuki ka savu

12 Aku asuki yi a lazai pini a Masasa ma Zayitum mi a gonoi a Urishelima, kpam nte
masasa mi mạri pini evu n Urishelima vi; wata, kagbidi ka mel u te.* 13 An a rawai a
ilyuci yi, aku a yuwại a kunukuzuba a asu u ɗa a tsu cipạ. Ama ɗa a'ạri pini vi alya;
Bituru, n Yahaya, n Yakubu. Andurawu, n Filibu, n Toma a'ạ tạ dem pini. Aza ɗa a'ạri
pini a ɓolomgbono tạ dem n Batalamawu, n Matiyu, n Yakubu maku ma Halfa, n Simo
uza ɗa a ka isạ Ziloti, n Yahuza maku ma Yakubu. 14 A tsu ɓolomgbono tạ kpam a nạkại
kaci ka le adama a kavasu n katakasuvu ka te. Aka roku a ɗa dem pini hal n Meri mma
u Yesu n a'angu a Yesu yi.
15 A'ayin a nala yi, kakumạ ka ama ka ka rawai ama amangatawun n kamanga (120)
aza ɗa a pityanangi ka ka ɓolomgbonoi. Pini nala, Bituru shamgbai a mere ma le u danai,
16 “Ama a vạ, u kạnạ tạ a shaɗangu udani u Kashilạ u ɗa Kulu Keri ku danai caupa a unạ
u Dawuda a kaci ka Yahuza, uza ɗa u tonoi n aza ɗa a kạnại Yesu. 17 Kpaci caupa uza u
te u ɗa a asuvu a tsunu, kpam a nạkạ yi tạ kapashi ka manyan ka ne a asuvu a manyan
ma na mi.”
18 (U tsila tạ uyamba n ikebe i'ya u tsạrại a asu u manyan ma cingi mi. Pini nala, u
rukpại kaci uvari, aku katsumạ ka ne ka tạsại, ucanga u katsumạ vi u tsạlại a iyamba.
19 Gbạ aza ɗa a'ạri a Urishelima a pana tạ ukuna u na vi, aku a nekei asu vi kala,
Akaladama n kaletsu ka le; wata, “Uyamba u Mpasa.”)
20 Biturụ lyai kapala n kadyanshi, “Kpaci wạ tạ ukorongi a asuvu a Tagarạda u Ishipa,†
‘Ạsạkạ kuwa ku ne ku woko uvarangi,
kpam kotsu uza u dusuku pini wa.’
“Kpam a dana tạ,
‘Kapashi ka manyan ka ne ki uza roku u bidya ka.’ ◊
21 “Adama a nala u kạnạ tạ a ɗangạsa uza roku a asuvu a ama a na yi, uza ɗa wạri
kaɓolo n ạtsu caupa a'ayin a ɗa Yesu Asheku wạri n ạtsu. 22 U kạnạ tạ vuma vi u woko
uza ɗa u rongoi n ạtsu tun a'ayin a ɗa Yahaya lyuɓugi Yesu hal ubana a'ayin a ɗa a canga
yi ubana a zuba. U kạnạ tạ vuma vi u ɓolomgbono kaci n ạtsu, u woko uza ɗa wa tonuko
ama ukuna u u'yạngạ u ne a ukpạ.”
23 Pini nala, a wutukpại ama a re, Isuhu Barạsaba uza ɗa a ka isạ Yusutu, n Mataya.
24 Asuki yi a yain kavasu a danai, “Asheku, ya dem vu reve tạ katakasuvu ka ne. Wenike
tsu uza ɗa vu ɗangạsai a asuvu a ama a re a na yi, 25 u woko kasuki. U bidya manyan ma
Yahuza kasuki u ạsạkại kpaci u bana ɗe asu u ɗa u yain dere n eyi.” 26 A varangi uruta,
aku u rukpại a kaci ka Mataya, pini nala, a zuwa yi u woko kasuki kaɓolo n kupa n u te
vi.

---

* **1:12** Kaletsu ka aza a Yahuda ka da, mɓạri mi “Nwalu n kain ka Ashibi n ɗa koshi.” Mele ma aza a Yahuda ma wushuku uza u yain nwalu n ɗa n wurai kilomita u te, ko kpam kagbidi ka mel u te n kain ka Ashibi wa. N ɗa ma wura la vi nwalu n minti kupa ko kpam udeshe azu a tatsu wa. ◊ **1:20** Ishp. 69:25; Ishp. 1:20b; Ishp. 109:8.

2

Utuwạ u Kulu Keri

1 An kain ka Abiki a Kain ka Amangarenkupa†* ka yain, gbạ Atoni yi a ɓolomgbonoi
a asu u te. 2 Kute-kute a panai mawurạ ma uwule u pige u ɗa u wutại a zuba u shaɗangi
kuwa ka a'ạri pini ndishi vi. 3 Aku a wenei ili i roku yavu aletsu a akina a ka pecenishe
n a cipusi a zuba u a'aci a le. 4 A shaɗangu le n Kulu Keri, aku a gitại kadyanshi n aletsu
a roku kau-kau tyoku ɗa Kulu Keri ki ku tonoi n ele.
5 A'ayin a nala yi, aza a Yahuda a roku aza ɗa a ka tono Kashilạ a wutại a iyamba i
likimba gbạ ya dem n kaletsu ka ne a tuwại pini a Urishelima vi nạ ndishi. 6 An a panai
mawurạ ma uwule mi, aku kakumạ ka ama ka sumai ka banai tsạrạ a wene ili i'ya ya
gitạ. Aku a yain majiyan kpaci gbạ le ya dem pana tạ kaletsu ka ne a asu u Atoni yi a ka
dansa ka. 7 A yain majiyan cika, hal a ka wecishike, “Aza ɗa a ka dansa na vi tsa wundya
gbạ le aza a Galili a ɗa vi? 8 Niɗa kpam gbạ tsunu tsu panạka le a ka dansa aletsu a tsunu?
9 Ạtsa tani na tsu wutạ tạ iyamba kau-kau, aza a roku aza a Paratiya a ɗa, n aza a Madaya,
n aza a Elam. Tsạ tạ dem n aza a Masopotamiya, n aza a Yahuda, n aza a Kapadosiya,
n aza a Pontu, n aza a Asiya asuvu a tsunu. 10 Aza a Firijiya, n aza a Bamafiliya n aza
a Masar a ɗa dem pini. Hal n aza a kaɓon ka kapashi ka Libiya evu n Sirani, n amoci a
uyamba u Roma aza ɗa a'ạri aza a Yahuda n aza ɗa a uwai utono u adini a aza a Yahuda.
11 Ạtsa tani na aza a Kiriti n aza a Arabi, gbạ tsa panạka le a ka dansa ukuna u manyan
ma pige ma Kashilạ ka yain n aletsu a tsunu.”
12 Gbạ le a yain majiyan, hal a lạpạnại a ka wecemgbene, a da, “Ndya kalen ka ukuna
u naha vi?”
13 Shegai aza roku a ka yanka le majari, a danai, “Mini ma cinwi ma a soi hal a
gutukpai.”

Bituru yankai kakumạ ka ama kuɓari

14 Bituru 'yạngại kushani kaɓolo n asuki kupa n uza u te vi, u danai, “Aza a vạ, aza a
Yahuda n aza ɗa a'ạri ndishi a Urishelima, panai na, kpam i kirana n ili i'ya ma tonuko
ɗạ. 15 Ama a na yi, so ɗa a soi tyoku ɗa i'ạri uyawunsa wa. U yan tạ usana cika, ama a tsu
so a gutukpa n ulapa u uwule u kuci n usana u de naha wa. 16 Ili i na yi, ili i'ya Juwelu
matsumate u danai i'ya:
17 ‘Kashilạ ka danai,
A'ayin a makorishi a rawa baci, ma nạkạ tạ ya dem Kulu Keri.
Mmuku n ɗe aka n a'ali a ka yan tạ kadyanshi ka ili i'ya ya tuwạ.
Alobo a ka wene tạ kuwene.
Nkoshi kpam ma lavutansa tạ.
18 A'ayin a nala yi ma nạkạ tạ agbashi a vạ aka n a'ali Kulu Keri,
kpam a ka dansa tạ kadyanshi ka vạ.
19 Ma wenike tạ ikunesavu a zuba u alishi,
n iryoci i savu a likimba;
wata, mpasa n akina,
n kạngạ ka alishi.
20 Kaara ka woko tạ karimbi,
uwoto kpam u woko san yavu mpasa.
Ili i na yi ya gitạ tạ kahu kain ka tsupige n ka ucira ka Magono ma Zuba ka tuwạ.
21 A'ayin a nala yi, uza ɗa baci dem u yain kavasu a asuvu a kala ka Magono ma Zuba wa
tsạrạ tạ iwauwi.’ ◊

---

* **2:1** Abiki a Kain ka Amangarenkupa a ɗa a ka isạ “Pentekos,” kpam kala ka abiki a ukapa u ilya ka. A tsu yan tạ a ɗa a kotso baci Abiki a Upasamgbana n a'ayin amangarenkupa. Kain ka amangare n kuci ka la vi an Yesu 'yạngại a ukpạ. ◊ **2:21** Juw. 2:28-32.

22 Eɗạ aza a Isara'ila panai na! An Yesu uza u Nazara u yansai gbạ iryoci n ikunesavu
yi, i wenike tạ an Kashilạ ka ka suki yi mayun, kpam gbạ ɗe i reve tạ nala i'ạri. 23 Caupa
Kashilạ ka reve tạ ili i'ya ya gitạ, kpam i'ya u foɓusoi vi i gitạ tạ an a nekei Yesu ara ɗe.
I wandamgbana yi tạ a mawandamgbani, i wuna yi a akere a aza a unyushi u cingi.
24 Shegai Kashilạ ka wutukpạ yi tạ a asuvu a ucira u ukpạ, kpaci ukpạ wạ n ucira u ɗa
wa kạnạ yi wa. 25 Dawuda Magono u yan tạ kadyanshi ka na a kaci ka Yesu, u danai,
'Magono ma Zuba mạ tạ nạ mpa kain dem,
ili i'ạ la ya ne mu uwonvo wa,
kpaci wạ tạ a kukere ku ulyaki ku vạ.
26 Adama a nala katakasuvu ka vạ ka shaɗangu tạ n mazạngạ,
unạ u vạ wa sala tạ icikpali i ne,
kpam ikyamba i vạ ya rongo tạ n uzuwa u uma.
27 Kpaci va ạsạkạ uma u vạ a asuvu a kasaun wa,
kpam va ạsạkạ ikyamba i Uza u Uwulukpi u vunu i shama wa.
28 Vu wenike mu tạ tyoku ɗa ma tsạrạ uma,
kpam vu shaɗangu mu tạ n mazạngạ kpaci va rongo tạ kaɓolo nạ mpa.' ◊
29 "Ama a vạ aza a Isara'ila, ma fuɗa tạ ma dansa ukuna u akaya a tsunu Dawuda n
ạɗạ bawu malạlạ. U kuwạ ɗe, a ciɗạngu yi, kpam kasaun ka ne ka pini hal n ara. 30 Eyi
matsumate ma, kpam Kashilạ ka yanka yi tạ kazuwamgbani, u da wa zuwa tạ uza roku a
asuvu a kagali ka ne u woko magono, tyoku ɗa u zuwa yi u wokoi magono. 31 An Dawuda
wenei nala, aku u yain kadyanshi ka ukuna u u'yạngạ u ukpạ u Kawauwi, u da,
'A ka ạsạnsạ n ikyamba i ne a kasaun wa,
kpam i'ya ya shama wa.'
32 "Kashilạ ka 'yạngạsạ tạ Yesu u na vi a ukpạ, kpam ạtsu dem tsu wene tạ ukuna vi.
33 "Gogo-na aya pini ndishi a ulyaki u Kashilạ a asu u tsupige, kpam Kashilạ Tata u ne
u nạkạ yi tạ Kulu Keri tyoku ɗa u zuwamgbanai. Gogo-na Yesu vi u tsunku tsu ɗe ka a
a'aci a tsunu, aya u tukoi ili i'ya tsu wenei kpam tsa pana na vi. 34 Dawuda ɗa yuwại a
zuba wa, shegai eyi n kaci ka ne u dana tạ,
'Magono ma Zuba ma tonukoi Asheku a vạ,
dusuku a ulyaki u vạ,
35 hal n zuwa vu taɗanku atokulalu a vunu a'ene.' ◊
36 "Adama a nala, eɗạ aza a Isara'ila she i reve an Yesu ɗa i wandamgbanai nala vi,
Kashilạ ka gonuko yi ɗe Asheku n Kawauwi."
37 An a panai nala, aku kadyanshi ki ka sawa le atakasuvu cika, a wecei Bituru n asuki
a ɗa a'ạri pini vi, "Atoku a tsunu, ndya tsa yan?"
38 Bituru wushunku le, "U kạnạ tạ i ạsạkạ tsicingi tsu ɗe i kpatala ubana a asu u Kashilạ.
A lyuɓugu ɗạ a asuvu a kala ka Yesu Kirisiti, kotsu Kashilạ ka cimbusukạ ɗạ unyushi u
cingi u ɗe, tsạrạ i tsạrạ kune ku Kulu Keri. 39 Kazuwamgbani ka Kashilạ ka na ki adama a
ɗe a ɗa nạ mmuku n ɗe hal gbạm n aza ɗa a'ạri a mɓạri: aza ɗa Magono ma Zuba Kashilạ
ka tsunu ka isại ubana ara ne."
40 Bituru lyai kapala n u yanki le kuɓari cika, n u dansi, "Wauwai kaci ka ɗe a upana u
ikyamba u ɗa wa tuwạ a kaci ka ama a cingi a a'ayin a na yi." 41 Ama ushani a wushuku
tạ n kadyanshi ka ne, aku a lyuɓugu le. Ama yi a raɓansa tạ ama azu a tatsu (3,000) aza
ɗa a ɓolomgbonoi n atoni kain ki.

Tyoku ɗa Atoni yi a rongoi

42 A gonukoi ugboji u le a asu u uwenishike u asuki vi, n a rongi kaɓolo, n a lyayi
ilikulya, n a yanyi kavasu. 43 Aku ya dem panai uwonvo n majiyan, adama a iryoci n
ikunesavu i'ya Kashilạ ka yansa a akere a asuki. 44 Gbạ Atoni yi a ɓolomgbonoi a asu u

◊ **2:28** Ishp. 16:8-11. ◊ **2:35** Ishp. 110:1; Luk. 20:42.

te, n a yanyi manyan n ili i'ya a tsạrại kaɓolo. 45 A dengishei utsạri u le aku a neshei ama ɗa bawu a'ạri n ili dere tyoku ɗa a ka ciga. 46 Kain dem a tsu gbashika tạ Kashilạ a Kuwa ku Kashilạ, a gawunsusa a a'uwa a le a lyai ilikulya kaɓolo n katakasuvu ka te. 47 N a cikpali Kashilạ kain dem, kpam gbạ ama yi a ka nạkạ le tạ tsupige. Kain dem Asheku a dokusu le tạ ama ushani aza ɗa a ka tsạrạsạ iwauwi.

3

A tạnạsại kawunu

1 Kain ka te, Bituru n Yahaya a ka bana a Kuwa ku Kashilạ a'ayin a uyan kavasu, n ulapa u uwule u tatsu u kuvuli. 2 A utsutsu u ɗa a ka isạ Utsutsu u Shinga, vuma roku ɗa pini uza ɗa a matsai kawunu. Kain dem a tsu canga yi tạ ubana a utsutsu u Kuwa ku Kashilạ vi tsạrạ u foli kune a asu u aza ɗa a ka uwusa pini. 3 An u wenei Bituru n Yahaya a ka uwa a Kuwa ki, u folo le kune. 4 Bituru n Yahaya a weɓele yi, aku Bituru tonuko yi, “Kondono tsu.” 5 Kawunu ki ka zuwa tạ uma u ne a ara le n u wundi wa tsạrạ kune.

6 Bituru tonuko yi, “Mạ n ikebe wa, shegai ili i'ya mạri n i'ya, i'ya ma nạkạ vu. A asuvu a kala ka Yesu Kawauwi, uza u Nazara, 'yạngạ vu wala.” 7 Pini nala, u kạnạ yi kukere ku ulyaki u rạɗạgbạ yi, aku a'ene n a'esha'ene a ne a gbamai. 8 Kute-kute, u zaɗạgbai u 'yạngại kushani u gitại nwalu, u uwai a Kuwa ku Kashilạ ki kaɓolo n ele, wa wala hal n u imkpusi n u cikpali Kashilạ. 9 Gbạ ama yi a wene yi n u wali n u cikpali Kashilạ. 10 A wene tạ ukuna u pige a yain kpam majiyan ma ili i'ya i gitại n eyi, kpaci a reve tạ an aya wạri u tsu dusukusu a Utsutsu u Shinga u Kuwa ku Kashilạ n u foli vi.

Kuɓari ku Bituru a Kuwa ku Kashilạ

11 Cina vuma vi buwai kaɓolo n Bituru n Yahaya, ama a wuranạsai n ilyaɗi a tuwại pini a kafalaka ka Kuwa ku Kashilạ ka a ka isạ Kafalaka ka Solomo n a yanyi majiyan a kaci ka vuma vi. 12 An Bituru wenei nala, u tonukoi ama yi, “Aza a Isara'ila, ndya i zuwai ya yan majiyan ma ili i na yi? Ndya i zuwai ya wundya tsu yavu n ucira u kaci u tsunu, ko kpam adama a utono u Kashilạ u tsunu u ɗa i zuwai vuma na vi u walai? 13 Kashilạ ka Ibirahi, n Kashilạ ka Ishaku, n Kashilạ ka Yakubu, Kashilạ ka akaya a tsunu ka ka rạɗạgbại kagbashi ka ne Yesu. Aya uza ɗa i nekei, kpam i 'yuwan yi a kapala ka Bilatu gomuna, gbạ n uciga u ɗa Bilatu wạri wa ciga u ạsạkạ yi. 14 Shegai i 'yuwain Uza u Shinga vi, uza ɗa wạri bawu unyushi, i foloi a ạsạnkạ ɗạ uza ɗa u wunai ama. 15 I wunai uza ɗa wạri kami ka uma, shegai Kashilạ ka 'yạngạsạ yi a ukpạ. Ạtsu tsu wene tạ ukuna u nala vi. 16 Kawunu ka na ki ka tạnạ tạ adama a ɗa u pityanangi n Yesu. Vuma ɗa gai na vi kpam i reve yi tạ! U tạnạ tạ gbạ gbạ an u wushuki n Yesu, gbạ ɗe i wene tạ tyoku ɗa ukuna u na vi u gitại.

17 “Ama a vạ, n reve tạ a asuvu a unamba u ureve u ɗa i yain ili i nala yi, tyoku ɗa aza ɗa a ka tono n ạɗạ dem a yain. 18 Kpam nala Kashilạ ka shaɗangi ili i'ya u danai a unạ u ntsumate, ‘Kirisiti u ne wa pana tạ ikyamba.’ 19 Adama a nala kpatalai i ạsạkạ unyushi u cingi u ɗe, i gono a asu u Kashilạ, tsạrạ a cimbusukạ ɗạ unyushi u cingi u ɗe gbạ, Magono ma Zuba kpam ma nạkạ tạ atakasuvu a ɗe uwunvuga. 20 Wa sukunku ɗạ tạ Kirisiti Kawauwi ka u ɗangạsai caupa; wata, Yesu. 21 U kạnạ tạ Yesu rongo a zuba, hal ubana a'ayin a ɗa a ka gonuko ili dem i woko i savu, tyoku ɗa Kashilạ ka danai caupa a unạ u ntsumate n shinga. 22 Kpaci Musa dana tạ, ‘Magono ma Zuba Kashilạ ka ɗe, ma sukunku ɗạ tạ matsumate a asuvu a aza a ɗe tyoku u vạ. U kạnạ tạ i pana ili i'ya wa tonuko ɗạ.’ ◊ 23 Kpam, ‘Wa kạnạ tạ gbạ uza ɗa u kpạɗại upanạka matsumate ma nala mi, a ka pece yi tạ n ama a ne gbạ a wacinsa yi.’ ◊

24 “Mayun, gbạ ntsumate n ɗa n yain kadyanshi ki, ili i'ya i kạnại tun Sama'ila hal ubana, a yan tạ kadyanshi ka a'ayin a na yi. 25 Eɗa mmuku ma ntsumate mi, eɗa kpam

◊ **3:22** U.Ml. 18:15. ◊ **3:23** U.Ml. 18:19.

ya lya agadu a kazuwamgbani ka Kashilạ ka yankai akaya a ɗe, an u tonukoi Ibirahi, ‘A asu u mmuku n vunu n ɗa a ka zuwuka gbạ agali a likimba unạ u shinga.’ ◊ 26 An Kashilạ ka ɗangạsai kagbashi ka ne, u gitạ tạ u suku yi ara ɗe tsạrạ u zuwuka ɗạ unạ u shinga, u zuwa ya dem a asuvu a ɗe u ạsạkạ tsicingi tsu ne.”

4

A kạnại Bituru n Yahaya

1 A'ayin a ɗa Bituru n Yahaya a'ạri uyanka ama kadyanshi, aku aɗarạkpi n azapige, n uzapige u adạgạri a Kuwa ku Kashilạ, n aza a Sadusi* a tuwại ara le. 2 A yain upan kpaci asuki yi a ka wenishike tạ ama, a danai akushe a ka 'yạngạ tạ a ukpạ tyoku ɗa Yesu 'yạngại. 3 A kạnạ le a gbagirya le hal kain ka wansai, kpaci n kuvuli ka. 4 Shegai ama ushani aza ɗa a panai kuɓari ki a pityanangu tạ, pini nala, kakumạ aza ɗa a pityanangi vi ka doki ushani hal ka rawai ama azu a tawun (5,000) a'ali.†

5 An kain ka wansai, aku azapige a aza a Yahuda yi, nạ nkoshi n le, n awenishiki a Mele a ɓolomgbonoi a Urishelima. 6 Hanana Magono ma Aɗarạkpi wạ tạ kaɓolo n Kayafa n Yahaya n Alizanda n gbạ aza ɗa a'ạri kumaci ku te n Magono ma Aɗarạkpi mi. 7 A zuwai Bituru n Yahaya a mere ma le, a wece le, “N ucira u eni u ɗa ko kpam n kala ka eni ka i yain ili i na yi?”

8 Shegai Bituru an wạri ushaɗangi n Kulu Keri u tonuko le, “Eɗạ azapige nạ nkoshi ma ama, 9 wece ɗa ya wece tsu ara a kaci ka ukuna u shinga u ɗa a yankai vuma na vi, kpam ya ciga i reve uza ɗa u tạnạsạ yi vi? 10 Tsa ciga tạ gbạ ɗe i reve hal n aza a Isara'ila dem, a asuvu a kala ka Yesu uza u Nazara uza ɗa i wandamgbanai kpam Kashilạ ka 'yạngạsạ yi a ukpạ vi, a asuvu a kala ka nala ka vuma na wạri kushani n alafiya a kapala ka ɗe.
11 Tagarạda u Kashilạ u dana tạ aya
“ ‘Katali ka aza a kuma a 'yuwain
ka ka lakai kalen cika a asu u kuma.’ ◊
12 “Yesu nala vi ɗa koshi wạri n ucira u wauwa uma. Gbạ a asuvu a likimba, kala ka ne ka koshi ama a ka fuɗa a isạ aku a tsạrạ iwauwi.”

13 Azapige yi a yain majiyan cika an a wenei Bituru n Yahaya bawu a panai uwonvo u kadyanshi, kpaci a reve tạ ama a na yi a'ạ n ureve u roku wa. Kpam a reve le tạ a'ayin a ɗa a'ạri kaɓolo n Yesu. 14 An kpam azapige yi a wenei vuma ɗa a tạnạsại vi kaɓolo n asuki yi, aku a nambai ili i'ya a ka dana. 15 A tonukoi asuki yi a wutạ pini a asu u Asheshi a Pige yi, ele kpam a sheshei.

16 A danai, “Ndya tsa yan n ama a na yi? Kpaci gbạ aza ɗa a ka rongo a Urishelima a reve tạ an a yain iryoci i pige a akere a ama a na yi, tsạ tani n tyoku ɗa tsa dana nala wạri wa. 17 Shegai tsạrạ kotsu ukuna vi u tambura a asuvu a ama wa, ạsạkạ tsu ɓarana le a doku a tonuko uza ukuna a asuvu a kala ka nala ki wa.”

18 Pini nala, a isại asuki yi, a ɓarana le kotsu a doku a tonuko uza ukuna ko a wenishike a asuvu a kala ka Yesu wa.

19 Shegai Bituru n Yahaya a wushunku le, “Mai ɗa wạ wạri a asu u Kashilạ tsu lai upana kadyanshi ka ɗe n ka ka Kashilạ? Kondoi ve i wene. 20 Kpaci ạtsu gai tsa fuɗa tsa paɗa bini a kaci ka ili i'ya tsu panai kpam tsu wenei wa.”

21 An a doki a ɓarana le, aku a ạsạkạ le. A nambai tyoku ɗa a ka yan a yan le mavura, kpaci gbạ ama a ka cikpala tạ Kashilạ adama a ili i'ya i gitại. 22 Vuma ɗa a matsai kawunu ki kpam a tạnạsạ yi n ukunosavu vi, ayen a ne a la tạ amangare.

Atoni yi a yain kavasu

◊ **3:25** Kag. 22:18. * **4:1** Aza a Sadusi yi, azapige a aza a Yahuda a ɗa aza ɗa bawu a wushuki n u'yạngạ u ukpạ.
† **4:4** A kece aka nạ mmuku aza ɗa a'ạri atoni wa. ◊ **4:11** Ishp. 118:22; Mak. 12:10; Luk. 20:17.

23 An a ạsạkại Bituru n Yahaya, a banai a asu u aza a le, a yanka le alabari a ili i'ya aɗarạkpi a pige n azapige yi a tonuko le. 24 Ele kpam an a panai nala aku a 'yạngạsại alạgạtsu a le ubana a asu u Kashilạ n katakasuvu ka te a danai, “Ashekapige, uza ɗa u yain zuba n likimba n kushivạ n gbạ ili i'ya i'ạri a asuvu a le. 25 A asu u Kulu Keri, vu yain kadyanshi n kagbashi ka vunu; wata, akaya a tsunu Dawuda, vu da,
‘Ndya i zuwai Awulawa a yain upan?
Ndya i zuwai ama a ka yansa afoɓi a gbani?
26 Ngono n likimba kpam a foɓusoi kushulu,
aza ɗa a ka tono n ama kpam dem a ɓolomgbonoi a'aci a le,
a ka yan tsilala n Magono ma Zuba n Kawauwi ka u suki.’ ◊
27 “Mayun ɗa ili i na yi i gitạ tạ pini na a Urishelima. Hiridu† magono n Bontu Bilatu a ɓolomgbono tạ kaci n Awulawa n aza a Isara'ila n a yanyi tsilala n kagbashi ka vunu Yesu Uza u Uwulukpi, uza ɗa vu gonukoi Kawauwi. 28 A ɓolomgbonoi tsạrạ a yain ili i'ya vu foɓusoi ya gitạ a asuvu a ucira u vunu n tyoku ɗa va ciga. 29 Gogo-na Magono ma Zuba, kondo ve tyoku ɗa a ka ciga a ɓishinka tsu manyan. Ạtsu agbashi a vunu a ɗa, ne tsu ucira u ɗa tsa yan kadyanshi ka vunu bawu uwonvo. 30 Rongo usukusu kukere ku utạnạsạ, vu yansa iryoci n ikunesavu a asuvu a kala ka kagbashi ka vunu Yesu Uza u Uwulukpi.”
31 An a kotsoi kavasu, aku asu u ɗa a ɓolomgbonoi vi u gbạɗại. A shaɗangu le n Kulu Keri, a rongoi udansa kadyanshi ka Kashilạ bawu uwonvo.

Atoni a nemgbenei ucanga u le

32 Gbạ kaɓolo ka atoni ki katakasuvu ka te ka le, uyawunsa u ɗa le dem u te, uza wạ la u danai ili i'ya wạri n i'ya vi i ne i'ya koshi wa, shegai i gbạ le. 33 N ucira u pige u ɗa asuki yi a danai ukuna u u'yạngạ u Yesu Asheku a ukpạ. Ukuna u shinga u Kashilạ ushani wạ tạ a kaci ka ya dem a asuvu a le. 34 Kpam uza wạ la u nambai ili a asuvu a le wa, kpaci gbạ aza a uyamba ko a'uwa a rongo tạ udengishe n a tukusi ikebe yi, 35 a ka zuwusa a kapala ka asuki yi. Kpam a ka pecishike i'ya ko ya wa tyoku ɗa mɓạlạ n le mạri.
36 Nala uza roku uza u kala Isuhu yain, eyi uza u Levi u ɗa, kumaci ku uyamba u Sayipuru, uza ɗa asuki yi a tsu isạ Barạnaba; (wata, Uza ɗa wa Gbamatangu Asuvu.)
37 U denge tạ uyamba u ne u roku, u tukoi ikebe yi a kapala ka asuki yi.

5

Ananiya n Sahiratu

1 Vuma roku ɗa pini uza u kala Ananiya n uka u ne Sahiratu, u dengei uyamba u ne u roku. 2 Aku u sokongi ikebe i roku n ureve u uka u ne, u tukoi i'ya i buwai vi u zuwai a kapala ka asuki u da i'ya gai la vi gbạ.
3 Bituru wece yi, “Ananiya, niɗa vu ạsạkại Kanangasi* ka uwai a katakasuvu ka vunu? Vu yankai Kulu Keri kaɓan, kpam vu sokongi ikebe i roku a asuvu a i'ya vu dengei uyamba vi? 4 Uyamba vi u vunu u ɗa ko vu dengei ko bawu vu dengei. Vu denge baci, va fuɗa tạ va yanka ikebe yi tyoku ɗa va ciga. Niɗa vu yawunsai vu yain ucun u ukuna u naha? Ạtsa vu yankai kaɓan wa, Kashilạ ka vu yankai.”
5 N u pani kadyanshi ki, aku u rukpại u kuwại. Ama ɗa kpam a panai ukuna vi uwonvo u kạnạ le cika. 6 Alobo a roku a cacai yi ikyamba yi n aminya a eri a wutukpạ yi a kunu ki, a ba a ciɗạngu yi.
7 An ulapa u uwule u tatsu u wurai, aku uka u ne uwai, shegai u reve ili i'ya i gitại wa.
8 Aku Bituru wece yi, “Utyoku u ikebe i'ya i dengei uyamba u ɗe i'ya na vi?”
U danai, “Utyoku u ɗa gai la vi.”

◊ **4:26** Ishp. 2:1-2. * **5:3** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

9 Bituru wece yi, “Niɗa i ɓolomgbonoi unạ tsạrạ i kondo Kulu Keri ku Magono ma
Zuba? Pana nwalu ma aza ɗa a ciɗạngi vali u vunu a utsutsu, kpam a ka canga vu tạ
dem a wutukpạ vu.”
10 Kute-kute u rukpại a kapala ka Bituru u kuwại. An alobo yi a uwai, a cina yi cina u
kuwạ dem ɗe. Aku a canga yi a ba a ciɗạngi evu n vali u ne. 11 Atoni yi n ama ɗa a panai
alabari a ukuna vi a panai uwonvo cika.

Asuki a tạnạsại ama ushani

12 Asuki yi a yain iryoci n ikunesavu i roku ushani a asu u ama. Atoni yi a tsu
ɓolomgbono tạ a Kafalaka ka Solomo a Kuwa ku Kashilạ. 13 Shegai a asuvu a ama ɗa
a buwai, uza wạ la u fuɗai u gbamai asuvu u ɓolomgbonoi kaci n ele wa. Gbạ n nala,
ama a ka nạkạsạ le tạ tsupige.
14 Gbạ n nala aka n a'ali ushani a ka wushukusu n Asheku. 15 Hal gbạm ama a'ạri a
uwutukpusạ aza a mɓạlạ a ure n a zuwusi le a zuba u ivamkpatsu n ajiba tsạrạ Bituru
wa wura baci kulu ku ne ku sawa le. 16 Ama ushani a ilyuci i'ya i'ạri evu n Urishelima
a'ạri utukuso aza a mɓạlạ n aza ɗa ityoni i cingi ya yan le mavura, kpam gbạ le a tạnạ tạ.

A ukai asuki a kuwa ku a'ali

17 Magono ma Aɗarạkpi n aza ɗa a'ạri n eyi; wata, aza a Sadusi a yain malyon cika.
18 Pini nala, a kạnại asuki yi a ukai a kuwa ku a'ali. 19 Shegai an kayin ka yain, aku
katsumate ka Magono ma Zuba ka kukpusại itsutsu yi u wutukpạ le, ka danai, 20 “Banai
i shamgba a ulanga u Kuwa ku Kashilạ i tonuko ama gbạ ukuna u uma u savu.”
21 N a pani nala, aku a uwai a Kuwa ku Kashilạ ki n usana u de a gitại uwenishike.
A'ayin a ɗa Magono ma Aɗarạkpi n aza ɗa a'ạri kaɓolo n eyi a ɓolomgbonoi, a isại
Asheshi a Pige† nạ nkoshi n pige m aza a Isara'ila gbạ, aku a sukunki aza a kuwa ku
a'ali ki a tuko asuki yi.
22 Shegai an adạgạri a Kuwa ku Kashilạ ki a banai pini a kuwa ku a'ali ki a cina le pini
wa, a gonoi a yain alabari a danai, 23 “Tsu cina tạ kuwa ku a'ali ki ugbagiri, aza ɗa kpam
a ka wundya kuwa ki alya pini a itsutsu, shegai an tsu giduwại tsu cina pini uza wa.”
24 An uzapige u adạgạri a Kuwa ku Kashilạ ki n aɗarạkpi a pige yi a panai nala, aku a
dambulai cika n a yanyi kacoco ka ili i'ya ukuna u na wa tuko.
25 Uza roku u tuwại u tonuko le, “Wundyai, ama ɗa i ukai a kuwa ku a'ali ki, alya pini
kushani a Kuwa ku Kashilạ a ka wenishike ama.” 26 Uzapige u adạgạri vi n aza ɗa a ka
tono yi vi a ba a tukoi asuki yi, shegai n ucira wa, kpaci a ka pana tạ uwonvo u ama kotsu
a varạsa le n atali wa.
27 An a tuwại n ele, aku a shamkpa le a kapala ka Asheshi a Pige, Magono ma Aɗarạkpi
ma tonuko le, 28 “Tsu tonuko ɗạ tạ, kotsu i doku i wenishike a asuvu a kala ka nala ki wa,
shegai i kyawan ɗe Urishelima n uwenishike u ɗe hal gbạm ya ciga i takpa tsu ukpạ u
ne.”
29 Bituru n asuki yi a wushunku le, “U gan tạ tsu gorimuko udani u Kashilạ kapala
n u vuma. 30 Kashilạ ka akaya a tsunu u 'yạngạsạ tạ Yesu uza ɗa i wandamgbanai a
mawandamgbani. 31 Aya Kashilạ ka zuwai a ulyaki u ne, u woko Uzapige n Kawauwi
tsạrạ u kukpunkạ aza a Isara'ila ure u u'ạsạkạ tsicingi tsu le, kpam a tsạrạ ucimbusạ u
unyushi u cingi u le. 32 Ạtsa tsu wenei ukuna vi, nala kpam dem Kulu Keri ku tonukoi
ama ukuna u na vi mayun ɗa. Kashilạ ka suku tạ Kulu Keri ku ne a asu u aza ɗa a
gorimuko yi.”
33 An a panai nala, aku a panai upan cika hal a ka ciga a wuna le. 34 Shegai a asuvu a
Asheshi a Pige yi, Kafarishi ka roku ka pini a ka isạ Gamaliya. Kawenishiki ka Mele ka
uza ɗa ama a ka nạkạ tsupige. U 'yạngại u danai a wutukpạ le ve a ulanga. 35 Pini nala, u
tonukoi Asheshi a Pige yi, “Atoku a vạ aza a Isara'ila, kiranai n ili i'ya ya ciga i yanka ama
a na yi. 36 Ayen a ɗa a wurai, a yan tạ vuma roku uza u kala Tuda uza ɗa u bidyai kaci
ka ne n kalen cika. Ama amangatawanishi (400) a ɗa a ɓolomgbonoi kaci n eyi. Shegai a

wuna yi. Aza ɗa kpam a ka tono yi vi a wacuwai, ko i te ukuna u nala u lekeɗe wa. 37 An
u ne u kotsoi, vuma roku kpam uza u kala Yahuza uza u Galili u wutại a'ayin a ɗa a ka
yan makeci. Eyi dem tsạrại ama ɗa a tono yi ushani. Shegai eyi dem a wuna yi, atoni a
ne a wacuwai. 38 Gogo-na adooki a vạ a ɗa na a kaci ka ama a na yi, tsu ạsạkạ le shiriri.
Manyan ma a ka yan na vi n ucira u kaci u le u ɗa baci a ka yan ma, a ka ɓạrạkpạ wa a
ka kpạɗạ tạ ma. 39 N ucira u Kashilạ u ɗa baci kpam, ya fuɗa ya ɓishinka le wa, shegai i
boluko kaci ka ɗe ukuna n Kashilạ gbani."
40 A wushuki n adooki a ne, a isại asuki yi a bawan le. Aku a ɓara le kotsu a doku a
yain kadyanshi n kala ka Yesu wa. Pini nala, a ạsạkạ le a lazai.
41 An asuki yi a lazai pini a kapala ka Asheshi a Pige yi, aku a gitại mazạngạ, kpaci a
wene tạ a rawai a yan le mavura adama a kala ka Yesu. 42 Kain dem a tsu bana tạ a Kuwa
ku Kashilạ n a wenishiki ama n a dansi Yesu aya Kawauwi, hal n a toni a'uwa a'uwa a
ama.

6

Uɗangạsa u ama a shindere

1 A a'ayin a nala yi an kakumạ ka Atoni kạri a udoku, aku aza a kaletsu ka Tsiheline a
ka yan tsali a kaci ka aza a kaletsu ka Tsiyahuda, an a kpạɗại ukirana nạ nrạnạ n le a asu
u unạkạsạ le ilikulya ushani kain dem tyoku u aza ɗa a buwai. 2 Asuki kupa n ama a re yi
a ɓolongi gbạ Atoni yi asu u te a danai, "U gan tsu ạsạkạ kuɓari ku kadyanshi ka Kashilạ
tsu uwa kapeci ka ilikulya wa. 3 Adama a nala atoku, ɗangạsai ama a shindere asuvu a
ɗe aza ɗa a'ạri n ahali a shinga, ushaɗangi n Kulu Keri n ugboji, kotsu tsu nạkạ le manyan
mi. 4 Ạtsu tani tsu tsạrạ kabala ka kavasu n uwenishike u kadyanshi ka Kashilạ."
5 Ama yi gbạ a panai kayanyan ka ili i'ya a danai. A ɗangạsai Isitifanu vuma ɗa u
pityanangi cika kpam ushaɗangi n Kulu Keri, n Filibu, n Burukoro. A ɗangạsa tạ dem
Nikana, n Timan, n Baramina, n Nikala vuma u Antakiya uza ɗa u uwai utono u adini a
aza a Yahuda. 6 Ama a na a ɗa a bankai a asu u asuki yi, aku a yain kavasu a taɗanku le
akere.
7 Kadyanshi ka Kashilạ ka tamburai, kakumạ ka Atoni a uyamba u Urishelima ka doki
cika, kpam aɗarạkpi ushani a pityanangi.

A kạnại Isitifanu

8 Isitifanu ushaɗangi n kune ku ukuna u shinga u Kashilạ n ucira, u yain iryoci n
ikunesav a mere ma ama. 9 Aku aza a kagata ka Kashilạ ka a ka isạ Kagata ka U'ạsạkạ
Agbashi, a gitại kananamgbani n Isitifanu. Ama a na yi aza a Yahuda a ɗa a wutại a
Sirani n Alizandariya nala dem n aza a kaɓon ka Kilikiya n Asiya. 10 Shegai adama a
ureve u kadyanshi ka ne kaɓolo n Kulu Keri a fuɗa a nanamgbana n eyi wa.
11 A leshei ama roku usokongi tsạrạ a yain kaɓan, a dana, "Tsu panạka yi tạ n u wishisi
Musa n u yanki Kashilạ kadyanshi ka cingi."
12 Nala a 'yạngạsại atakasuvu a ama n azapige n awenishiki a Mele, aku ele tani a
kạnại Isitifanu a banka yi a kapala ka Asheshi a Pige. 13 Aku aza a kaɓan yi a tonukoi
Asheshi a Pige yi, a danai, "Vuma na kain dem ɗa wa yansa kadyanshi ka gbani a kaci
ka asu u uwulukpi u na n Mele ma Musa. 14 Tsu panạka yi tạ n u dansi, Yesu uza u Nazara
nala vi wa wạsạ tạ asu vi aku u savaɗa gbạ agadu a ɗa Musa ạsạnkạ tsu."
15 Gbạ ama ɗa a'ạri pini ndishi a asu u usheshe vi a zuwuka yi a'eshi, aku a wenei
upetiwa'eshi u ne u wokoi tyoku u katsumate ka zuba.

7

Isitifanu dansai a kapala ka Asheshi a Pige

1 Magono ma Aɗarạkpi ma wece yi, "Ikuna i na yi mayun ɗa i'ạri?"

2 Aku Isitifanu danai, “Eɗą atoku a vą n azapige, panąka numu, Kashilą uza u tsupige
u wenike tą kaci ka ne a asu u akaya a tsunu Ibirahi, a'ayin a ɗa wąri a uyamba u
Masopotamiya kahu u ba u dusuku a Haran. 3 U tonuko yi, ‘'Yąngą a uyamba u ɗe, vu
ąsąką atoku a vunu, vu bana a uyamba u ɗa ma wenike vu.’ ◊ 4 Aku u 'yąngąi a uyamba
u aza a Kaldiya u ba u dusuki a uyamba u Haran.
“An tata u ne u kuwąi ɗa Kashilą ka tuko yi a uyamba u ɗa i'ąri ndishi gogo-na vi.
5 Shegai u nąką yi agadu a uyamba vi ko udeshe u te wa. U yan tą kazuwamgbani n eyi
wa nąką yi u ɗa, eyi ną mmuku n tsikaya n ɗa ma tuwą a kuciną ku ne, ko an u wokoi
bawu wąri n maku a'ayin yi. 6 Kashilą ka tonuko yi kpam, ‘Kagali ka vunu ka gbasha tą a
uyamba u tsumoci. Aza a uyamba vi kpam a ka foro le tą cika hal ayen amangatawanishi
(400). 7 Ma yanka tą aza a uyamba u ɗa a gbashikai vi mavura. Nala u wura baci, aku a
tuwą a gbashika mu a asu u na vi.’ ◊
8 “Kashilą ka nąką yi kazuwamgbani a ukuna u ukiɗa u kacombi. An Ibirahi matsai
Ishaku, aku u kiɗa yi kacombi eyi n a'ayin kullą. Ukuna vi u lya tą kelime an Ishaku
matsai Yakubu, kpam an Yakubu matsai isheku i tsunu aza ɗa a wokoi aletsu kupa n a
re.
9 “Shegai an mmuku n Yakubu mi ma takuma vangu u le Isuhu upan, aku a denge yi
ubana a uyamba u Masar. Shegai Kashilą ką tą n eyi, 10 kpam u wutukpą yi a asuvu a
upana u ikyamba. Kashilą ka nąką yi ugboji, kpam u nąką yi mapasa ma shinga ara
Firi'auna† magono ma aza a Masar. U zuwa yi u lyai tsugono tsu Masar, u zuwa yi kpam
u kirana n kuwa ku tsugono.
11 “Kambulu ka cipąi a uyamba u Masar n Ka'ana kaɓolo n upana u ikyamba u pige,
hal isheku i tsunu a nambai ilikulya. 12 An Yakubu panai a da ilya i'ya pini a Masar, aku
u suki isheku i tsunu ɗe, nwalu n kagitą n ɗa la vi. 13 Nwalu n le n ire n ɗa Isuhu toɗugboi
kaci ka ne ara le, u wenike le kpam ara Firi'auna.
14 “Aku Isuhu sukunki tata u ne Yakubu u tuwą, n atoku a ne gbą ama amangatat-
sunkupa n ama a tawun. 15 Yakubu gonoi a Masar, nte u kuwąi ɗe n isheku i tsunu.
16 Aku a purąi ikyamba i le a gonuko le a Shekem, a zuwa le a kasaun ka Ibirahi tsilai n
ikebe i azurufa* a asu u mmuku n Hamo pini a Shekem vi.
17 “An a'ayin a yain evu a ɗa Kashilą ka shaɗangu kazuwamgbani ka ne ara Ibirahi,
aku kakumą ka ama a tsunu ka doki cika a uyamba u Masar, 18 hal a yain magono ma
roku uza ɗa bawu u revei Isuhu. 19 Magono ma nala mi ma ryafa tą isheku i tsunu aku
u zuwa le a panai ikyamba, hal gbąm u zuwai a varangusi mmuku n shili tsąrą a yain
uma wa.
20 “A a'ayin a nala yi a ɗa a matsai Musa, aya la tsulobo tsu de, aku a wo yi a kuwa ku
tata u ne uwoto u tatsu. 21 U kąną tą a wutukpą yi pini a kuwa ki, pini nala, makere ma
kuwa ku Firi'auna ma tsąrą yi u wo yi yavu maku ma ne hal u gbonguroi. 22 A wenishike
yi gbą ugboji u aza a Masar, eyi tani vuma ɗa uza u ucira a asu u kadyanshi n manyan
ma ne.
23 “An Musa yain ayen amangare, aku u da ąsąką ve u ba u kondo ama a ne aza a
Isara'ila. 24 An u wenei vuma u Masar u roku wa lapa vuma u ne uza u Isara'ila, aku u
ba u ɓąngą yi u wunai vuma vi. 25 N u dani atoku a ne a ka reve an ara ne ɗa Kashilą ka
wutukpą le, shegai a reve wa.
26 “An kain ka wansai, u wenei ama a re aza a Isara'ila a ka shiląkąną, aku u tuwąi
tsąrą u wansa le, u danai, ‘Eɗą ama a na, uza n utoku u ɗa i'ąri, niɗa ya shiląkąną?’
27 “Uza ɗa u gitąi n kushulu ki u gamai Musa, u danai, ‘Ya zuwa vu vu woko uzapige n
uza u afada a tsunu? 28 Wata, wuna ɗa va ciga vu wuna mu tyoku ɗa vu wunai vuma u
Masar nala nayain vi?’ ◊ 29 An Musa panai nala, u sumai u gonoi a uyamba u tsumoci a
Midiya, nte u matsai pini ɗe mmuku ma a'ali n re.

◊ **7:3** Kag. 12:1. ◊ **7:7** Kag. 15:13-14. * **7:16** Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓąngą.
◊ **7:28** Kag. 2:11-14.

30 “An ayen amangare a wurai, aku katsumate ka zuba ka wenikei kaci ka ne ara Musa
a kakamba evu n Masasa ma Sinai. U wenei katsumate ki a asuvu a katyashi ka akina
a asuvu a maɗanga ma kenu. 31 An u wenei ili i nala yi, uwonvo u kạnạ yi cika, aku u
raɓai evu tsạrạ u wene i'ya mai. Aku u panai kalạgạtsu ka Magono ma Zuba ka tonuko
yi, 32 ‘Mpa Kashilạ ka isheku i vunu, Kashilạ ka Ibirahi, n Kashilạ ka Ishaku, n Kashilạ
ka Yakubu.’ Aku ikyamba i Musa i gitại uje, u fuɗa gbạm kpam u weɓele wa.
33 “Magono ma Zuba ma tonuko yi, ‘Foɗo akpata a vunu, kpaci asu u ɗa vạri na vi wạ
tạ uwulukpi. 34 Mayun n wene tạ mavura ma a ka yanka ama a vạ a ɗa a'ạri a Masar, n
pana tạ ma'ika ma le, kpam n tuwạ tạ tsạrạ n wauwa le. Tuwạ gogo n suku vu a Masar.’
◊
35 “Musa ɗa a 'yuwain vi, hal a danai, ‘Ya zuwa vu vu woko uzapige n uza u afada a
tsunu vi?’ Aya Kashilạ ka suki u woko uzapige n kawauwi n uɓạngạ u katsumate ka
zuba ka ka wenikei kaci ka ne ara ne a maɗanga mi. 36 U wutukpạ le a asuvu a Masar, u
yain kpam iryoci n ikunesavu a uyamba u Masar a Mala ma Shili† hal ayen a amangare
a kakamba.
37 “Musa na vi ɗa u tonukoi aza a Isara'ila, ‘Kashilạ ka ɗangạsạka ɗạ tạ matsumate a
asuvu a ama a ɗe tyoku u vạ.’ ◊ 38 U ɓolomgbonoi ama yi a kakamba. U rongoi ɗe kaɓolo
n isheku i tsunu n katsumate ka zuba ka ka yanka yi kadyanshi a Masasa ma Sinai† mi.
Aya kpam u nạkạ yi kadyanshi ka unạkạ uma a asu u Kashilạ, aku u tonuko tsu.
39 “Shegai isheku i tsunu a 'yuwan yi upanạka, a 'yuwan yi. A'ạri uyan maluwa a gono
a Masar. 40 A tonukoi Haruna, ‘Yanka tsu ameli a ɗa a ka tono n ạtsu. Kpaci Musa ɗa wutại
n ạtsu a Masar vi tsu reve ili i'ya i gitại n eyi ɗe wa.’ ◊ 41 A'ayin a nala yi a ɗa a yain kameli
ka ka rotsoi madyondyom. A yanka yi uɗarạkpa, a'ạri uyan mazạngạ a adama a ili i'ya a
yain n akere a le. 42 Adama a nala, Kashilạ ka kpatalạka le kucinạ, u ạsạkạ le a gbashika
atala, tyoku ɗa wạri ukorongi a asuvu a itagarạda i Ntsumate,
‘Eɗạ aza a Isara'ila, i kiɗạga mu nnama kpam i yanka mu uɗarạkpa a a'ayin a ɗa i rongoi
a kakamba ayen amangare wa.
43 I nạkại asu u ɗa a ka gbashika Meleki kameli tsupige, hal n kameli ka katala ka ɗe
Rafani.
I yain ameli a nala yi i gbashika le. Adama a nala ma tutsuku ɗạ tạ ɗe a kucinạ ka uyamba
u Babila.’ ◊
44 “Caupa isheku i tsunu a'ạri tạ n Katani ka Kavasu ka iryoci a kakamba. A yan tạ
ka tyoku ɗa Kashilạ ka tonukoi Musa yain ka. 45 An ayen ushani a wurai, aku Joshuwa†
tonoi n kuvon n iyamba i Awulawa, uyamba u ɗa Kashilạ ka loko le. A cangai Katani ka
Kavasu† ki ubana a uyamba u savu vi. Nte kạri pini hal utuwạ a'ayin a Dawuda magono.
46 Kashilạ ka pana tạ kayanyan ka Dawuda. Aku Dawuda folo yi u maka Kashilạ ka
Yakubu Kuwa ku Kashilạ, 47 shegai Solomo ɗa mai ka.
48 “Gbạ n nala, Kashilạ Uza u Ucira Gbạ u dusuku a kuwa ka ama a mai wa. Tyoku ɗa
matsumate ma danai, an u yain kadyanshi ka Magono ma Zuba,
49 ‘Zuba ɗa karatsu ka tsugono tsu vạ,
likimba kpam a asu u ɗa a'ene a vạ a ka wunvuga.
Icun i kuma ku eni ka kpam ya maka mu?
Ko kpam nte a asu u uwunvuga u vạ?
50 Mpa n yain ili i na yi gbạ n akere a vạ wa?’ ◊
51 “Eɗạ aryagbaji, aza ɗa bawu i'ạri n upanạka kpam i 'yuwain Kulu Keri. Eɗạ tyoku
u isheku i ɗe u ɗa i'ạri aza ɗa a tsu rongo kushulu n Kulu Keri kain dem. 52 A asuvu a
ntsumate, matsumate ma eni ma isheku i ɗe i kpạɗại uwisha? Hal gbạm a wunusai aza
ɗa a danai Uza u Uwulukpi wạ tạ utuwạ. Kpam gogo-na i neke ɗe Kawauwi i wuna yi
kpam. 53 Eɗa i wushai Mele a akere a atsumate a zuba, shegai i kpạɗại ma utono.”

◊ **7:34** Uwt. 3:5-10. ◊ **7:37** U.Ml. 18:15. ◊ **7:40** Uwt. 32:1. ◊ **7:43** Emo. 5:25-27. ◊ **7:50** Isha. 53:7-8.

A varạsai Isitifanu a wunai

54 An azapige a aza a Yahuda a panai ili i'ya Isitifanu danai, aku a namgbai katsumạ
cika hal a lumai ajubu a le. 55 Shegai Isitifanu wạ tạ ushaɗangi n Kulu Keri, u weɓelei
zuba, aku u wenei tsupige tsu Kashilạ n Yesu kushani a kukere ku ulyaki ku Kashilạ.
56 U danai, “Wundyai, n wene tạ zuba u kukpại aku n wenei Maku ma Vuma kushani a
kukere ku ulyaki ku Kashilạ!”
57 Aku a salai a palai atsuvu a le, kute-kute a kạnạ yi. 58 A wutukpạ yi a uroto u ilyuci
a gitạ yi uvarạsa n atali tsarạ a wuna yi.
Aza ɗa a wenei ukuna vi a zuwusai aminya a le a kapala ka kalobo ka roku uza u kala
Shawulu.†
59 An a'ạri yi uvarạsa, aku u yain kavasu, u danai, “Asheku Yesu, wusha kulu ku vạ.”
60 Aku u kuɗạngi u salai, “Asheku, kotsu vu kạnạ unyushi u cingi u na a kaci ka le wa.”
An u danai nala, aku uma u ne u wutại.

8

1-2 Shawulu ɗa pini kushani wa wundya kpam u wushuki n uwuna u Isitifanu. Aku
ama roku aza ɗa a ka tono Kashilạ a ciɗạngu yi n a sạyi cika.

Shawulu yankai Atoni mavura

A a'ayin a nala yi mavura ma pige ma rukpại a mere ma Atoni a Yesu a Urishelima,
aku gbạ le a wacuwai a asuvu a uyamba u Yahuda n Samariya. Shegai asuki yi alya koshi
a wokoi pini a Urishelima.
3 Shawulu tani u rongoi uyan Atoni yi mavura cika. U uwusai a'uwa a'uwa wa ronuso
aka n a'ali, wa ukusa le a kuwa ku a'ali.

Filibu yain kuɓari a Samariya

4 Ama ɗa a sumai a ạsạkại Urishelima vi, a rongoi ukyawunsa n a tonusuki ama ukuna
u Yesu. 5 Filibu* dem banai a ilyuci i pige i roku a uyamba u Samariya, wa tonusuko le
ukuna u Kawauwi. 6 Aku ama a kyawan yi tsarạ a pana ili i'ya wa dana, kpaci a wene tạ
iryoci i'ya u yain. 7 U wutukpạ tạ ityoni i cingi a asuvu a ama ushani. An ityoni i cingi yi
i wutại a asuvu a ama yi, aku i kạnại isali cika. U tạnạsại kpam aza ɗa ili i soi ikyamba n
awunu ushani. 8 Adama a nala ilyuci yi i shaɗangi n ipeli.

Simo kayain ka adạbu

9 Vuma roku u ɗa pini uza u kala Simo, uza ɗa wạri wa yansa adạbu pini a ilyuci yi.
Aza a Samariya† a yain majiyan ma ili i'ya u tsu yansa, hal u lapai makamba u danai
eyi vuma u pige u ɗa. 10 Ama a Samariya azapige nạ mmuku a danai, “Vuma u na uza u
ucira u ɗa, u ɗa a ka isạ, Ucira u Kashilạ.”
11 A'ayin ushani Simo wạri uyansa adạbu n u zuwusi le majiyan, adama a nala u wokoi
uza u ucira a asuvu a ilyuci yi. 12 Shegai an a wushuki n Kadyanshi ka Shinga ka Filibu
yain a kaci ka tsugono tsu Kashilạ n kala ka Yesu Kawauwi, aku a lyuɓugu le gbạ le aka
n a'ali. 13 Hal dem Simo vi n kaci ka ne u wushuki dem n kadyanshi ki. An a lyuɓugu yi,
aku u kạnại utono Filibu. An u wenei tyoku ɗa Filibu wa yansa iryoci n ikunesavu, aku
u yain majiyan cika.
14 An asuki a ɗa a'ạri a Urishelima a panai a da aza a Samariya a wushuku ɗe n
kadyanshi ki, aku a sukunku le Bituru n Yahaya. 15 An a rawai, aku a yanka le kavasu
tsarạ a wushi Kulu Keri. 16 A'ayin a nala yi a lyuɓugu le tạ a asuvu a kala ka Yesu Asheku,
shegai ko uza u te u le wạri u wusha Kulu Keri wa. 17 Aku Bituru n Yahaya a taɗanku le
akere, aku Kulu Keri ku cipạ le.

---

† **7:58** Shawulu: Kala ka vuma u na ka tuwạ tạ ka wokoi Bulus, kpam u woko tạ Katoni ka Yesu ka maci. * **8:5** Filibu ɗa a ka dansạka pini na vi, aya dem a ka dansạka a 6:5.

18 An Simo wenei tyoku ɗa a ka nạkạsạ Kulu Keri a asu u utaɗangusu akere, aku wa
ciga u nạkạ le ikebe, 19 u danai, “Mpa dem nạkạ numu ucun u ucira u nala vi tsạrạ uza
ɗa baci dem n taɗanki kukere u tsạrạ Kulu Keri.”
20 Shegai Bituru wushunku yi, “Kashilạ ka wuna vu tạ n ikebe i vunu dem! Va wundya
n ikebe i'ya va tsạrạ kune ku Kashilạ? 21 Ko ili i paɗa vu n manyan ma na wa, kpaci
katakasuvu ka vunu kạ dere n Kashilạ wa. 22 She vu kpatala vu ạsạkạ tsicingi tsu vunu,
vu foli Asheku a cimbusukạ vu unyushi u cingi u ili i'ya vu foɓusoi a katakasuvu ka vunu.
23 Kpaci n wene tạ vu shaɗangi n malyon ma cingi, kpam usiri a asuvu a unyushi u cingi.”
24 Simo wushuki, “Yanka numu kavasu, tsạrạ ili i'ya vu danai na vi i gitạ nạ mpa wa.”
25 Bituru n Yahaya a yain kuɓari ku kadyanshi ka Asheku a Samariya, an a kotsoi, aku
a gonoi a Urishelima. A lyai kapala n kadyanshi ki ele n a goni a une i'ya a cinạsai a ure.

Filibu n vuma u Habasha

26 A'ayin a nala yi, katsumate ka zuba ka yankai Filibu kadyanshi, “'Yạngạ vu toni
ubana a ɗaka, vu toni ure u kakamba u ɗa u wutại a Urishelima ubana a Gaza.” 27 U
kạnại ure, eyi a nwalu, u cinai vuma roku kazuwi ka ikebe ka uyamba u Habasha,†
kpam kagbashi ka shegai wạ tạ n tsupige a tsugono tsu Kandakatu Magono, kpam uka
ɗa magono ma Habasha mi. A Urishelima ɗa u banai tsạrạ u lyai kayala. 28 An wa gono a
kuwa, aku u dusuki a maringongo ma adoki ma ne, u kukpại tagarạda u Ishaya wa yan
kạneshi.
29 Aku Kulu Keri ku tonukoi Filibu, “Raɓa evu n maringongo ma nala mi.”
30 U sumai u banai asu u ne, u panạka yi wạri a kạneshi u tagarạda u Ishaya
matsumate. U wecei vuma vi, “Vu reve ili i'ya vạri a kạneshi?”
31 U wushunku yi, “Nte tani, she uza roku u ɓạngạ mu.” Aku u tonukoi Filibu u yuwạ
maringongo mi u dusuku kaɓolo n eyi.
32 Kaɓon ka tagarạda ka wa yan kạneshi vi ka na:
“A rono yi yavu macon† ma a ka bana ukiɗa.
Tyoku ɗa maku ma kondom ma tsu paɗa bini a ka kiɗạsa yi baci tsileme tsu ikyamba i
ne, nala dem u paɗai.‡
33 A yanka yi uwono hal a kiɗạga yi ugana n ukuna u ɗa bawu wạri dere.
Uza wạ la wa yan kpam kadyanshi ka mmuku,
nạ mmuku n tsikaya n ne wa.
Nte tani, kpaci a wuna yi kahu u tsạrạ le.” ◊
34 Vuma vi u tonuko yi, “N folo vu, tonuko mu kalen ka asu ki. A kaci ka yai ka
matsumate mi ma yain kadyanshi ki, n kaci ka ne ka wa yan ka, ko gai uza roku u ɗa
kau?”
35 Aku Filibu gitại asu u tagarạda u nala vi, u yanka yi alabari a Yesu. 36 Ele pini a nwalu
a cinai asu u roku n mini. Pini nala, vuma vi u danai, “Mini ma na, ndya ya ɓishinka vu
vu lyuɓugu mu?”
[37 Filibu danai, “Vu wushuku baci n katakasuvu ka te, ma lyuɓugu vu tạ.”
Vuma vi u wushuki. “N wushuku tạ n Yesu Kawauwi, Maku ma Kashilạ.”]§
38 U zuwai a shamkpai maringongo ma adoki mi. Ama a re a le gbạ a cipại a uwai a
asuvu a mini mi, aku u lyuɓugi yi.
39 An a wutại a asuvu a mini mi, Kulu Keri ku Magono ma Zuba ku cangai Filibu. Vuma
vi u doku u wene yi wa. Aku u lyai kapala nạ nwalu n ne ushaɗangi n ipeli. 40 Filibu

† **8:27** Kaletsu ka Tsiheline ka yanka tạ manyan n ili i'ya i'ạri n kalen ka “kagbashi ka a wutukpại asanda.” Caupa ama a tsu yawunsa tạ yavu a wutukpạ baci agbashi a le asanda a ka yan tạ manyan ma le mai. ‡ **8:32** A asu u nala vi, ncon mi mạ tạ n tsileme ugaɗi ugaɗī. Uza wa fuɗa tạ gbạm wa kiɗạsa tsa u yanka kunya bawu u kiɗai macon mi.
◊ **8:33** Isha. 53:7-8. § **8:37** Akorongi a cau ushani aza ɗa a purại a tagarạda u Manyan ma Asuki a'ạri n makpạndạ ma 37 wa.

wenei kaci ka ne a ilyuci i Azatu. U tambai ilyuci ilyuci n u yanyi kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga ka Asheku hal u rawai a Kasariya.

9

Shawulu wokoi Katoni

1 A'ayin a ɗa Shawulu wạri pini a uyanka Atoni a Asheku mavura cika, hal n u dani wa wuna le. Aku u banai a asu u Magono ma Aɗarạkpi, 2 u folo yi u nạkạ yi ukanikorongi u ubana a agata a Kashilạ a Damasuka. Tsạrạ u cina baci Atoni a ɗa a wushuki n Ure u Asheku aka ko a'ali, aku u tuwạ n ele usiri a Urishelima. 3 Eyi pini a nwalu, hal u yain evu n Damasuka, kute-kute u wenei katyashi ka ucira ka wutại a zuba ka wakana yi ukyawan. 4 Aku u rukpại a iyamba u panai kalạgạtsu ka danai, “Shawulu, Shawulu, ndya i zuwai va yan mu mavura?”

5 Shawulu wecikei, “Asheku, aɗa yai?”

Aku kalạgạtsu ki ka wushuki, “Mpa Yesu uza ɗa vạri a uyan mavura. 6 'Yạngạ vu uwa a ilyuci yi, a ka tonuko vu tạ i'ya va yan.”

7 Aza ɗa a ka walạka kaɓolo ki a fuɗa a dana ukuna wa, a pana tạ kalạgạtsu ki, shegai a wene uza wa. 8 Aku Shawulu 'yạngại, shegai an u kukpại a'eshi a ne u wene asu wa. Atoku a ne a ɗa a kạnạ yi kukere a banka yi pini a ilyuci i Damasuka yi. 9 U yan tạ a'ayin a tatsu pini a Damasuka vi bawu u wenei asu, kpam u lya ili wa, u so tani ili wa.

10 A Damasuka vi katoni ka pini uza u kala Ananiya. Asheku a isạ yi a asuvu a kuwene, u danai, “Ananiya!”

Aku u wushuki, “Mpa na, Asheku.”

11 Asheku a tonuko yi, “'Yạngạ vu bana a ure u ɗa a ka isạ Ure u Karara vu wecike kuwa ku Yahuza. Uza roku ɗa pini uza u Tarsu, uza ɗa a ka isạ Shawulu. Aya pini wa yan kavasu. 12 N wenike yi tạ gbạm kuwene. A asuvu a kuwene ki u wene tạ vuma ɗa a ka isạ Ananiya u taɗanku yi kukere a kaci tsạrạ u wene asu.”

13 Ananiya wushuki, “Asheku, n so tạ upanạsa alabari a vuma u nala vi a ili i cingi i'ya wa yansạka aza a uwulukpi a vunu a Urishelima. 14 Kpam aɗarạkpi a pige a wushunku yi ɗe u kạnạ gbạ uza ɗa baci dem wa isạ asuvu a kala ka vunu.”

15 Asheku a tonuko yi, “Avu gai wala, kpaci aya n ɗangạsai u dansa kala ka vạ a asu u Awulawa, nạ ngono n le, kpam n a asu u aza a Isara'ila. 16 Ma wenike yi tạ tyoku ɗa wa pana ikyamba adama a kala ka vạ.”

17 Ananiya ba u uwai a kuwa ki. U 'yạngạsại kukere u sawai Shawulu u danai, “Utoku u vạ, Asheku a ɗa a suku mu; wata, Yesu uza ɗa u wenikei kaci ka ne ara vunu a ure u ɗa vu walai vi. Wa ciga tạ vu doku vu wene asu, kpam u shaɗangu vu n Kulu Keri.” 18 Kute-kute aku ili i roku i rukpại a a'eshi a Shawulu yavu apici, aku u wenei asu. Pini nala, u 'yạngại a lyuɓugu yi. 19 An u lyai ilikulya, aku ucira u ne u gonoi.

Shawulu yain kuɓari a Damasuka

Shawulu yain a'ayin pini a asuvu a Damasuka kaɓolo n Atoni a ɗa a'ạri pini vi. 20 A ɓạrạkpạ wa, aku u gitại kuɓari ku kadyanshi ka Kashilạ a agata a Kashilạ n u dansi Yesu ɗa Maku ma Kashilạ. 21 Gbạ aza ɗa a panạka yi a yain majiyan, a danai, “Vuma na vi aya u 'yạngạsạkại Atoni n u yansạki le mavura a Urishelima vi wa? Tuwạ ɗa u tuwại tsạrạ u kạnạ le u sirạsa u banka le a asu u aɗarạkpi a pige wa ko?”

22 Shegai Shawulu doki ucira u kuɓari, wạri a uvurusạ atakasuvu a aza a Yahuda aza ɗa a'ạri a Damasuka, n u dansi Yesu ɗa Kawauwi.

23 An a yain a'ayin ushani, aza a Yahuda a sheshei a wuna yi. 24 Shegai u panai alabari a ili i'ya a sheshei. A'ạri uwundya itsutsu i ilyuci yi kaara n kayin tsạrạ a kạnạ yi a wuna. 25 Pini nala, kayin ka pige aɓạngi a ne a zuralạkpa yi a ilinuku i kasaga ka ilyuci a asuvu a mabana ma pige.

Shawulu banai a Urishelima

26 An Shawulu rawai a Urishelima, u cigai u ɓolomgbono kaci n Atoni yi, shegai a panai
uwonvo u ne kpaci a wushuku an eyi katoni ka wa. 27 Shegai Barạnaba tuko yi a asu u
asuki, u tonuko le tyoku ɗa Shawulu wenei Asheku a ure n tyoku ɗa Asheku a dansai n
eyi. N tyoku ɗa kpam u yain kuɓari ku kadyanshi ka Kashilạ n u dansi kala ka Asheku a
Damasuka bawu uwonvo.
28 Asuki yi a wushuki n Shawulu. Pini nala, u dusuki n ele a Urishelima n u tambi
asu asu, n u yanyi kuɓari n kala ka Asheku bawu uwonvo. 29 U dansa tạ n u yanyi
kananamgbani n aza a Yahuda a ɗa a ka pana kaletsu ka Tsiheline, adama a nala, a'ạri
uzama ure u ɗa a ka wuna yi. 30 An atoku a ne a panai nala, aku a banka yi a Kasariya a
tutsuku yi a kpatsu ubana a Tarsu ilyuci i ne.
31 Gbạ Atoni a ɗa a'ạri a uyamba u Yahuda, n u Galili, n u Samariya a tsạrại ndishi n
shinga. A panai uwonvo u Asheku, a yain ucira, Kulu Keri kpam kạri a ugbamatangusu
le hal a'ạri a udoku kakumạ.

Bituru tạnạsại Iniyasu

32 A'ayin a nala yi, Bituru kyawunsai uyamba vi gbạ, u ba u kondoi ama a Kashilạ
ɗa a'ạri a ilyuci i Lida. 33 Nte a gawunsai pini n vuma roku uza u kala Iniyasu, uza ɗa
wạri nvain nạ mɓạlạ n tsuwunu hal ayen kullạ. 34 Aku Bituru tonuko yi, “Iniyasu, Yesu
Kawauwi tạnạsạ vu ɗe, 'yạngạ vu kạtạlạ kajiba ka vunu.” Kute-kute u 'yạngại. 35 Gbạ
aza a Lida n aza a uyamba a Sarana a wenei vuma ɗa a tạnạsại vi, pini nala, a kpatalai a
asu u Asheku.

Bituru 'yạngạsại Dokas a ukpạ

36 Uka roku ɗa pini a Japa uza u kala Tabita; wata, Dokas* n Tsiheline, uka vi katoni ka.
U nạkạ tạ kaci ka ne a asu u manyan ma maci n u ɓạngi aza a unambi. 37 A'ayin a nala
yi a ɗa u yain maɓạlạ aku u kuwại. Pini nala, a sumbạ yi a vakunku yi a kunukuzuba.
38 An Atoni yi a panai alabari cina Bituru pini a Lida evu n Japa, aku a suki ama a re a
ba a foli yi a danai, “Tuwạ gogo.”
39 Bituru lazai kaɓolo n ele. An a rawai, aku a banka yi a kunukuzuba ki. Nrạnạ n
shamgbai evu n eyi a ka sạ, kpam a ka wenishike yi ntogo n aminya a ɗa Dokas yanka le
cina eyi n uma.
40 Bituru wutukpạ le a ulanga, aku u kuɗạngi u yain kavasu. U kpatalai a asu u
kakushe ki u danai, “Tabita, 'yạngạ.” Aku u kukpại a'eshi, an u wenei Bituru, u 'yạngại u
dusuki. 41 Bituru kạnạ yi kukere u ɓạngạ yi tsạrạ u 'yạngạ. Aku u isại Atoni yi nạ nrạnạ
mi gbạ, u nạkạ le n eyi n uma.
42 Alabari yi a tamburai gbạ a uyamba u Japa, kpam ama a wushuki n Asheku.
43 Bituru dusuki a Japa a'ayin ushani, a kuwa ku uza u manyan ma ikpan uza u kala
Simo.

10

Koniliyu isại Bituru

1 A yan tạ vuma roku a ilyuci i Kasariya uza u kala Koniliyu, katigi ka a asuvu a kaɓolo
ka asoje ka a ka isạ Kaɓolo ka Asoje a Italiya. 2 Vuma u maci u ɗa, u tsu rongo tạ ulyasạka
Kashilạ kayala a'ayin dem. Nala dem aza ɗa a'ạri a kuwa ku ne. U tsu nạkạsạ tạ aza a
unambi kune, n u yansi kavasu ubana a asu u Kashilạ.
3 Kain ka te, evu n ulapa u uwule u tatsu u kaara, aku u wenei katsumate ka zuba a
asuvu a kuwene ka tuwại ka tonuko yi, “Koniliyu.”
4 Koniliyu wa wundya yi tuntu n uwonvo. U wecei katsumate ki, “Ndya yi, Asheku?”

---

* **9:36** Kala ka Tabita n Tsi'arama, n Dokas n Tsiheline gbạ kalen ka le ka te, kpam ka “maren.”

Aku u wushuki, “Kashilạ ka wushuku tạ kavasu ka va yansa ubana ara ne, kpam u
reve tạ n kune ku va yansạka aza a unambi.” 5 Suku ama roku ubana a ilyuci i Japa a
ba a isạ vuma roku uza u kala Simo, uza ɗa dem a tsu isạ Bituru. 6 Aya pini wa rongo n
vuma roku uza ɗa dem a tsu isạ Simo, vuma vi manyan ma ikpan ma wa yansa. Kuwa
ku ne evu n kushivạ ɗa kạri.”
7 An katsumate ki ka lazai, aku Koniliyu isại agbashi a ne a re n kasoje ka roku, uza
ɗa wa tono Kashilạ a asuvu aza ɗa a ka yansạka yi manyan kain dem. 8 Aku u tonuko le
gbạ ili i'ya i gitại, pini nala, u suku le a Japa.

Bituru wenei kuwene

9 An kain ka wansai, n kaara a kaci ele a asuvu a nwalu, cina a yain evu n ilyuci yi, aku
Bituru yuwại a zuba u kunu u yain kavasu. 10 Pini nala, kambulu ka kạnạ yi, ele pini a
ufoɓuso ilikulya yi, aku u wenei kuwene. 11 U wenei zuba u kukpại aku ili i roku yavu
kunya ku pige ku ngan n nishi ubạrạkpi a ka cipukạ ka utuwạ a iyamba. 12 A kunya ki
gbạ icun i nnama n ɗa mạri n a'ene a nishi nạ n ɗa ma kạburạ nạ nnu n ɗa mạri pini.*
13 Aku u panai kalạgạtsu ka danai, “Bituru, 'yạngạ vu kiɗa vu takuma.”
14 Shegai Bituru wushuki, “A'a, Magono ma Zuba, kotsu n takuma ili i'ya bawu a
wulukpei ko kpam i'ya i'ạri n icaɗi i'ya Mele ma tsunu ma ɓishinka tsu utakuma wa.”
15 Aku u doki u panai kalạgạtsu ki upana u ire, “Kotsu vu isạ ili i'ya Kashilạ ka
wulukpei, ili i'ya bawu i'ạri uwulukpi wa.”
16 An ukuna u nala u gitại hal kutatsu, kute-kute aku a bidyai kunya ki ugono a zuba.
17 Bituru pini a kadambula ka kalen ka kuwene ku nala ki, aku ama ɗa Koniliyu suki
vi a rawai a utsutsu, cina a wecike ɗe kuwa ku Simo ki. 18 A danai, “Azakuwa,” aku a
wecikei ko nte Simo uza ɗa a ka isạ Bituru vi wạri pini.
19 Eyi pini a uyawunsa a kaci ka kuwene ka u wenei vi, aku Kulu Keri ku tonuko yi,
“Ama a tatsu ɗa la a ka bolo vu. 20 Cipạ vu tono le. Kotsu vu yain malạlạ wa, kpaci mpa
n suku le.”
21 Bituru cipại u cinai ama yi, u danai, “Mpa ya bolo. Ndya ya boluko mu n i'ya?”
22 A danai, “Katigi ka aza a Roma, uza u kala Koniliyu aya u suku tsu. Vuma maci u
ɗa, uza ɗa u tsu rongo a ulyaka Kashilạ kayala, uza ɗa kpam gbạ aza a Yahuda a ka nạkạ
karingạ. Katsumate ka zuba ka kạri uwulukpi ka ka tonuko yi u isạ vu vu bana ara ne
tsạrạ u pana i'ya va dana.” 23 Pini nala, Bituru uwai n ele a asuvu a kuwa, u nạkạ le asu
u ɗa a ka wansa.

Bituru banai a kuwa ku Koniliyu

An kain ka wansai, Bituru, kaɓolo n Atoni a roku aza a Japa, a wutại a lazai kaɓolo
n aza ɗa Koniliyu suki vi. 24 An kain ka doki ka wansai, aku a uwai a Kasariya. Alya
Koniliyu wạri a uvana hal gbạm u libanai amaci a ne n aje a ne. 25 Bituru n u uwi a kuwa
ki, aku Koniliyu ryabusa yi, u rukpại a kapala ka ne u lyaka yi kayala. 26 Aku Bituru
'yạngạsạ yi u tonuko yi, “'Yạngạ, mpa dem vuma ɗa.” 27 An Bituru wạri kadyanshi n eyi,
aku u uwai u cinai kakumạ ka ama ushani.
28 U tonuko le, “Eɗạ n kaci ka ɗe i reve tạ u gan uza u Yahuda u gawan kaci ko kpam
u ba u kondo Kawulawa wa. Shegai Kashilạ ka wenike mu tạ u da, kotsu n isạ uza roku
uza u ashindạ wa. 29 Adama a nala, an i isạ mu n 'yuwan utuwạ wa. Gogo-na ma ciga n
pana ili i'ya ya isạkạ mu vi.”
30 Koniliyu wushuki, “A'ayin a nishi a ɗa a wurai dere n gogo-na naha, a ulapa u uwule
u tatsu u kaara an mạri a uyan kavasu, aku vuma roku u tuwạ mu n aminya a eri a ulaɗa
u shamgbai a kapala ka vạ. 31 U danai, ‘Koniliyu, a wushuku ɗe kavasu ka vunu, kpam
kune ku va neshe aza a unambi yi ku woko ɗe ili i uciɓusa a asu u Kashilạ. 32 Adama a
nala she vu suku a ubana a Japa a ba a isạ Simo uza ɗa a ka isạ Bituru. Aya pini u cipại

* **10:12** A asuvu a kunya ki nnama n roku n ɗa pini n ɗa aza a Yahuda a tsu takuma kpam nạ n ɗa bawu a tsu takuma adama a Mele.

a kuwa ku Simo uza u manyan ma ikpan, uza ɗa wa rongo evu n kushivạ.’ 33 Ɗa i zuwai
n suki ama n maloko a isạ vu vi, kpam u gan tạ an vu tuwại. Gogo-na ạtsa na gbạ tsunu
tsu ɓolomgbonoi a asu u te tsạrạ tsu pana ili i'ya Asheku a tonuko vu vu tonuko tsu.”

Bituru dansai a kuwa ku Koniliyu

34 Pini nala, Bituru gitại kadyanshi, “Mayun ɗa, n reve tạ Kashilạ kạri n kuɗyangi wa.
35 Shegai u wushi gbạ ama ɗa a ka pana yi uwonvo, n a yanyi ili i'ya wa ciga, a asuvu a
kaletsu dem. 36 I reve tạ n akani a ɗa Kashilạ ka sukunki aza a Isara'ila, n a tonusuki le
alabari a kayanyan ka ndishi n shinga a asu u Yesu Kawauwi. Aya kpam Asheku a ama
gbạ. 37 I reve tạ n ili i'ya i gitại a uyamba u Yahuda, an Yahaya danai a lyuɓugu ko ya wa.
Kpam a Galili ɗa ukuna u na vi u gitại. 38 I reve tạ Kashilạ ka ka nạkại Yesu uza u Nazara
tsupige, Kulu Keri kạ tạ n eyi, kpam wạ tạ n ucira cika. U tamba tạ n u yansi ukuna u
shinga, n u tạnạsi aza ɗa Kalạpạnsi ka 'yanki, kpaci Kashilạ kạ tạ n eyi.
39 “Ạtsa tsu wenei ukuna u ɗa u gitại n eyi a uyamba u Yahuda, n Urishelima. Alya a
wuna yi a mawandamgbani. 40 Shegai Kashilạ ka 'yạngạsạ yi a kain ka tatsu, kpam u
zuwa yi u wenike kaci ka ne a asu u ama. 41 U wenike kaci ka ne a asu u ama gbạ wa,
shegai ara tsunu; wata, ạtsu aza ɗa Kashilạ ka ɗangạsai caupa, tsạrạ tsu woko aza ɗa
a wenei ukuna vi. Ạtsa aza ɗa tsu lyai kpam tsu soi kaɓolo n eyi an u 'yạngại a ukpạ.
42 Kpam u tonuko tsu tsu yanka ama kuɓari, tsu tonuko le Yesu ɗa Kashilạ ka ɗangạsai u
yanka aza uma n akushe afada. 43 Gbạ ntsumate n yan tạ kadyanshi ka ne a danai, ‘Gbạ
uza ɗa baci u wushuki n kala ka ne, a ka cimbusukạ yi tạ unyushi u cingi u ne.’ ”

Awulawa a tsạrại Kulu Keri

44 Bituru pini a kadyanshi ki, aku Kulu Keri ku cipại a kaci ka aza ɗa a ka panạka yi vi.
45 Aku aza a Yahuda a ɗa a'ạri Atoni a asuvu a aza ɗa a tuwại n Bituru vi, a yain majiyan
an a wenei dem Awulawa a wushai kune ku Kulu Keri ki. 46 Kpaci a panạka le tạ a ka
dansa n aletsu a roku, n a cikpali Kashilạ.
Pini nala, Bituru danai, 47 “Awulawa a na yi dem a wusha tạ Kulu Keri tyoku ɗa ạtsu
tsu wushai. Uza wạ la wa ɓishinka a lyuɓugu le wa.” 48 Aku u zuwai a lyuɓugu le a asuvu
a kala ka Yesu Kawauwi. Pini nala, a folo yi u doku u yain a'ayin n ele.

11

Bituru gonoi a Urishelima

1 Asuki yi n Atoni a ɗa a'ạri a Yahuda a panai alabari a ɗa Awulawa a wushai kadyanshi
ka Kashilạ. 2 Shegai an Bituru gonoi a Urishelima, aku Atoni a roku aza ɗa a'ạri aza a
Yahuda a yanka yi kushulu. 3 A danai, “Ndya i zuwai vu banai a asu u Awulawa, hal vu
lyai kaɓolo n ele?”
4 Aku Bituru tonuko le ili i'ya i gitại. 5 U danai, “Kain ka te a Japa, tyoku ɗa mạri a
kavasu aku n wenei kuwene. N wenei ili i roku yavu kunya ku pige ku ngan n nishi
ubạrạkpi a ka cipukạ ka utuwạ a iyamba, hal ku rawai evu nạ mpa. 6 An n weɓelei kunya
ki mai n wenei gbạ icun i nnama n kenu, nạ nnama n mete, n ili i nkạburu, nạ nnu. 7 Aku
n panai kalạgạtsu ka danai, ‘Bituru, 'yạngạ vu kiɗa vu takuma.’
8 “Pini nala, n wushuki, ‘Ko kenu, Magono ma Zuba, ili i'ya bawu i'ạri uwulukpi, ko i
icaɗi i'ya Mele ma tsunu ma ɓishinka tsu utakuma kotsu i uwa a unạ u vạ wa.’
9 “Shegai kalạgạtsu ka ka wutại a zuba vi ka doki ka danai ukuna u ire, ‘Kotsu vu isạ
ili i'ya Kashilạ ka wulukpei, ili i'ya bawu i'ạri uwulukpi wa.’ 10 Kutatsu ka a yain nala
kahu a canga ili yi ubana a zuba.
11 “Derere u ukuna vi u ɗa ama a tatsu a ɗa a suki a Kasariya a rawai a kuwa ka mạri
vi. 12 Aku Kulu Keri ku tonuko mu n toni le kpam n dambula an a wokoi Awulawa wa.
Atoku a vạ ama a teli a na yi alya a soku mu, hal tsu uwai a kuwa ku uza ɗa u suku le vi.
13 U tonuko tsu kpam tyoku ɗa u wenei katsumate ka zuba ka shamgbai a kuwa ku ne ka

tonuko yi, ‘Suku a ba a isạ Simo uza ɗa a ka isạ Bituru a Japa. 14 Aya wa tonuko vu tyoku ɗa avu n kuwa ku vunu gbạ ya tsạrạ iwauwi.’
15 “Kadyanshi ka n gitạ le uyanka, aku Kulu Keri ku cipại ara le dere tyoku ɗa ku cipạ tsu a kagitạ. 16 Pini nala, aku n ciɓai an kadyanshi ka Kashilạ ka danai, ‘Yahaya gai n mini ma u lyuɓugusi, shegai eɗạ Kashilạ ka lyuɓugu ɗạ tạ n Kulu Keri.’ 17 An u wokoi Kashilạ ka yanka le kune derere tyoku ɗa u yanka tsu a'ayin a ɗa tsu wushuki n Yesu Asheku Kawauwi, ya mpa n ɓishinka Kashilạ?”
18 An a panai nala aku a nambai ili i'ya a ka dana, pini nala, a kạnại ucikpala Kashilạ a danai, “Gogo-na dem Kashilạ ka wushuku ɗe Awulawa a kpatala utuwạ ara ne, kpam u ne le ɗe uma.”

Atoni a Antakiya

19 An Isitifanu kuwại, aku a gitại uyan Atoni yi mavura, hal a wacuwai ubana a mɓạri. A rawa tạ a Finisiya n Sayipuru n Antakiya u Suriya. A yain kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga ka Kashilạ, shegai aza a Yahuda a ɗa a yankai kuɓari ki koshi. 20 Asuvu a Atoni a ɗa a wacuwai vi aza roku a wutại a Sayipuru n Sirani a banai a Antakiya, a kạnại uyanka Awulawa Kadyanshi ka Shinga ka Yesu Asheku. 21 Ucira u Asheku wạ tạ kaɓolo n ele, hal ama ushani a wushuki a kpatalai asu u Asheku.
22 An Atoni a ɗa a'ạri a Urishelima a panai ili i'ya i gitại a Antakiya, a suki Barạnaba ubana ɗe. 23-24 Vuma u maci ɗa uza ɗa wạri ushaɗangi n Kulu Keri kpam u pityanangi. An u rawai u wenei ukuna u shinga u ɗa Kashilạ ka yanka le, u yain ipeli cika. Aku u rono le atsuvu a pityanangu n Asheku n katakasuvu ka le ubana. Ama ushani a doku tạ a kpatalai ubana a asu u Asheku.
25 Pini nala, Barạnaba banai a Tarsu uzama Shawulu. 26 An u wene yi, aku u tuko yi a Antakiya. Ama a re a le gbạ a shamgbai pini n Atoni yi hal kayen ka te dere, n a wenishiki kakumạ ka ama. A Antakiya ɗa a gitại u'isạ atoni a Yesu n kala ka Aza a Kirisiti.†
27 A'ayin a na yi a ɗa ntsumate n roku n wutại a Urishelima a banai a Antakiya. 28 Uza u te a asuvu a le uza u kala Agaba u 'yạngại u yain kadyanshi n ucira u Kulu Keri u danai, “A ka tuwạ tạ a yain kambulu ka pige a likimba gbạ.” (A'ayin a ɗa Kaladiyu wa lya tsugono tsu Roma ɗa udani u na vi u shaɗangi.) 29 A'ayin a nala yi, Atoni a sukunku tạ atoku a le a ɗa a'ạri a Yahuda kune. Ya dem suki utyoku u ucira u ne. 30 Nala a yain a sukunki nkoshi ma atoni a Yahuda kune a akere a Barạnaba n Shawulu.

12

Bituru a kuwa ku a'ali

1 A'ayin a nala yi a ɗa Hiridu Agaripa magono u gitại uforo ama a Kashilạ. 2 Hal gbạm u zuwai a kapamgbanai kaci ka Yakubu utoku u Yahaya n burundu. 3 An u wenei aza a Yahuda a panai kayanyan ka ili i'ya u yain, aku u kạnại dem Bituru. A'ayin a Ulya u Ilikulya i'ya i Nambai Yisti† ɗa ukuna vi u gitại. 4 An u kạnạ yi, aku u gidạku yi a kuwa ku a'ali. U nạkạngu yi a akere a asoje a nishi a nishi hal asu kunishi a wundi yi, tsạrạ a kotso baci Abiki yi, u tuko yi a kapala ka ama u yanka yi afada. 5 A'ayin a ɗa Bituru wạri pini a kuwa ku a'ali ki, aku ama a Kashilạ a'ạri uyan kavasu adama a ne.

Katsumate ka zuba ka wauwai Bituru

6 N kayin ka Hiridu wa yawunsa kain ka wansa baci u wutukpạ yi tsạrạ u yanka yi afada yi, Bituru wạri alavu a mere ma asoje a re usiri n ikani i re. Kpam asoje a re aza ɗa a ka wundya kuwa ki kushani a utsutsu. 7 Kute-kute aku katsumate ka zuba ka Magono ma Zuba ka wenikei kaci ka ne ara ne, aku katyashi ka wakanai kunu ki. Aku katsumate ki ka sawai Bituru a ikengi u 'yạngạsạ yi u danai, “'Yạngạ gogo!” Pini nala, ikani yi i sạruwại.
8 Katsumate ki ka tonuko yi, “Uka matogo n akpata a vunu.” Aku u yain nala. U tonuko yi kpam, “Wambana kunya ku vunu, vu tono mu.”

9 Aku u wutại u tono yi, kpam u reve an ili i'ya katsumate ki ka yan vi mayun ɗa wa,
eyi n u dani kuwene ka a ka wenike yi. 10 An a wurai asoje a ɗa a ka wundya kuwa ki
aza a kagitạ n aza a ire, aku a rawai a utsutsu u urim, utsutsu u uwa a ilyuci yi. Aku
utsutsu vi u giduwại n kaci ka ne, aku a wutại. An a rawai a nsandu ma ure, kute-kute
katsumate ki ka ạsạkạ yi.

Bituru gonoi asu u aza a ne

11 Pini nala, ugboji u Bituru u gono yi, u danai, “Gogo-na n reve tạ Magono ma Zuba
ma ma suki katsumate ka zuba ka ne tsạrạ u wauwa mu a kukere ku Hiridu, n ukuna u
cingi u ɗa aza a Yahuda a foɓusoi a kaci ka vạ.”
12 An u revei nala, aku u banai a kuwa ku Meri mma u Yahaya uza ɗa kpam dem a ka
isạ Marku, a asu u ɗa ama ushani a ɓolomgbonoi a'ạri uyan kavasu. 13 An u kuɗai utsutsu
u danai aza a kuwa, aku kagbashi ka kạri makere uza u kala Ruda tuwại tsạrạ u wene
ko yayi. 14 An u revei kalạgạtsu ka Bituru ka, u giduwạ kpam utsutsu vi wa adama a
mazạngạ, aku u gonoi a asuvu a kuwa n ilyaɗi, u danai, “Bituru ɗa pini kushani a utsutsu
u kuwa.”
15 A danai, “Ijan i'ya vu?” Eyi tani u mạtsại n u dansi aya. Aku a danai, “Yan maken
wa, katsumate ka ne ka!”*
16 Bituru gai lyai kapala n ukuɗusa utsutsu vi, aku a giduwại a wene yi, a yain majiyan
cika. 17 U yanka le iryoci n kukere u da a paɗa bini. U tonuko le tyoku ɗa Magono ma
Zuba ma wutukpạ yi a kuwa ku a'ali. U doki u tonuko le, “Tonukoi Yakubu n Atoni a ɗa
a buwai ukuna vi.” Aku u 'yạngại u banai a asu u roku.
18 An kain ka wansai, ugiruwạ u kenu u ɗa asoje yi a giruwại wa, adama a ili i'ya i gitại
n Bituru. 19 An Hiridu zama yi bawu u wene yi. Aku u wecishei asoje a ɗa a ka wundya
yi vi. Pini nala, u zuwai a wuna le.

Ukpạ u Hiridu

An nala u wurai, Hiridu 'yạngại a Yahuda ubana a Kasariya u yain a'ayin ɗe. 20 A'ayin
a nala yi, Hiridu wạ tạ n upan u ama a Taya n Sida. Shegai an a ka ciga ilikulya a asu u
tsugono tsu Hiridu, aku a tuwại ara ne n katakasuvu ka te. A boloi uɓolomgbono u kaci
u Bilasutu kagbashi ka ka kirana n kunu ku magono, a zamai ndishi n shinga.
21 Kain ka te an a foɓusoi, aku Hiridu ukai aminya a tsugono u dusuki a karatsu ka
tsugono, u yanka le kadyanshi. 22 An kakumạ ka ama ki ka panai, aku a 'yạngạsại
alạgạtsu a le a danai, “Kalạgạtsu ka kashilạ ka roku ka na vi, ka vuma ka wa.”
23 Kute-kute, aku katsumate ka zuba ka Magono ma Zuba ka gbasha yi, kpaci u bidiga
tạ kaci ka ne tsupige aku u 'yuwain unạkạ Kashilạ tsupige. Pini nala, azun a katsumạ a
gitạ yi utakuma hal u kuwại.

Atoni a doki ushani

24 Kadyanshi ka Kashilạ kpam kạri a ulya kapala n ka tamburi.
25 An Barạnaba n Shawulu a kotsoi manyan ma a nạkạ le a Urishelima, aku a gonoi a
Antakiya kaɓolo n Yahaya Marku.

13

A suki Barạnaba n Shawulu

1 A asuvu a Atoni a ɗa a'ạri a Antakiya vi, ntsumate n ɗa pini hal n awenishiki; wata,
Barạnaba, n Saminu uza ɗa a ka isạ “Uza u Dạn,” n Lusiya uza ɗa u wutại a Sirani, n
Manayan, uza ɗa u gbonguroi kaɓolo n Hiridu Antiba, n Shawulu. 2 Kain ka te, tyoku
ɗa ama a na a'ạri ulyaka Magono ma Zuba kayala n a yanyi kakuli, Kulu Keri ku danai,
“Takpa numu Barạnaba n Shawulu adama a manyan ma n isạ le n ma.”

* **12:15** A a'ayin a nala yi, ama roku a bidya tạ Kashilạ ka tsu suku tạ atsumate a ne a kirana n vuma dem, kpam katsumate ki ka tsu tuwạ tạ a asu u vuma vi yavu vuma ɗa.

3 An a doki a yain kakuli n kavasu, aku a taɗanki Barạnaba n Shawulu akere a tutsuku
le a kạnạ ure.

Barạnaba n Shawulu a banai a Sayipuru

4 An Kulu Keri ku suki Barạnaba n Shawulu a banai a Salusiya, a uwai a kpatsu ubana
a uyamba u mere ma mini u Sayipuru. 5 An a rawai a ilyuci i Salami, a yain kuɓari ku
kadyanshi ka Kashilạ a agata a Kashilạ a aza a Yahuda. Yahaya Marku dem bana tạ
kaɓolo n ele wa ɓạngạ le.
6 An a kyawunsai uyamba vi gbạ hal ubana a ilyuci i Pafasu. Aku a gawunsai n uza u
Yahuda u roku uza u adạbu uza u kala Bara-Yesu. Eyi matsumate ma kaɓan ma, 7 uza
ɗa wạri kaɓolo n gomuna Sarajiya Bulus. Gomuna vi vuma ɗa uza u ugboji. U libana le
a bana ara ne, kpaci wa ciga tạ u pana kadyanshi ka Kashilạ.
8 Shegai Alimasu uza u adạbu vi u ɓolomgbono kaci n ele wa. (Alimasu ɗa a ka isạ
Bara-Yesu vi n Tsiheline.) Wa ciga a kpatala ugboji u gomuna vi tsạrạ u pityanangu wa.
9 Shegai Shawulu, uza ɗa a ka isạ Bulus, ushaɗangi n Kulu Keri aku ku tonoi n eyi, u
wundyanai Alimasu, u danai, 10 “Avu maku ma Kalạpạnsi uza u tsilala n i'ya i'ạri i maci!
Vu shaɗangu tạ n tsukunu n ulạpạnạsạ. Va ạsạkạ unangasa ire i shinga i Magono ma
Zuba wa? 11 Gogo-na asuvu a upan u Kashilạ a ka rukpạ tạ a kaci ka vunu, va rumbạnạ
tạ, ubana a'ayin kenu va wene asu wa.”
Kute-kute karimbi ka kimbạ yi a'eshi, aku u kạnại upapa wa bolo uza ɗa wa kạnạ
yi kukere. 12 An gomuna wenei ili i'ya i gitại, aku u wushuki, u yain majiyan ma
uwenishike u Asheku.

Bulus n Barạnaba a Antakiya u Bisidiya

13 Bulus n atoku a nwalu a ne a ạsạkại ilyuci i Pafasu a uwai a kpatsu ubana a uyamba
u Bamafiliya. An a rawai a ilyuci i Paraga, a wutại a kpatsu ki, aku Yahaya Marku ạsạkạ
le u gonoi a Urishelima. 14 Shegai Bulus n Barạnaba a 'yạngại a Paraga a lyai kapala a
banai a Antakiya* u uyamba u Bisidiya.
Kain ka Ashibi a uwai a kagata ka Kashilạ a dusuki. 15 An a yain kạneshi a itagarạda i
Mele ma Musa n i Ntsumate, aku azapige a kagata ka Kashilạ a suki a tonuko le, “Atoku,
i'ạ baci n kadyanshi ka kuɓari ku ya doku ama, she i yain.”
16 Bulus 'yạngại u yanka le iryoci n kukere a paɗa bini, u danai, “Aza a Isara'ila n
Awulawa a ɗa a ka lyaka Kashilạ kayala, panạka numu! 17 Kashilạ ka aza a Isara'ila ka
ɗangạsai isheku i tsunu, u zuwai a yain kakumạ a'ayin a ɗa a rongoi a uyamba u Masar.
N ucira u pige u ne u ɗa u wutukpạ le pini a uyamba vi. 18 U kawunki n ele hal ayen
amangare a kakamba.† 19 U wusai uyamba u aletsu a shindere a Ka'ana, aku u nạkại
u ɗa ama a ne u wokoi agadu a le. 20 Nala gitạ tạ a asuvu a ayen amangatawanishi n
amangarenkupa (450).
“U nạkạ le aza a afada, kpam a rongoi pini hal ubana a'ayin a Sama'ila† matsumate.
21 Shegai aza a Isara'ila a zamai a nạkạ le magono, aku Kashilạ ka nạkạ le Shawulu maku
ma Kishu uza u kagali ka Bayami† u lyai tsugono. 22 An Kashilạ ka takpa yi tsugono, u
zuwai Dawuda. Kashilạ ka yain kadyanshi a kaci ka Dawuda, u danai, ‘N tsạ ɗe Dawuda
maku ma Yese, vuma ɗa uza ɗa u tsu zuwa katakasuvu ka vạ ka rongo n ipeli, kpaci wa
yan tạ gbạ ili i'ya ma ciga yi u yain.’
23 “Kashilạ ka yain kazuwamgbani a asuvu a kagali ka vuma nala vi u zuwai Kawauwi
ka aza a Isara'ila ka wutạ pini. Kpam Yesu ɗa. 24 Shegai kahu Yesu tuwạ, Yahaya rongo
tạ utonusuko ama a kpatala a lyuɓugu le. ◊ 25 An Yahaya yain evu n ukotso manyan ma

---

* **13:14** Ilyuci i re i'ya pini i'ya a ka isạ Antakiya. I naha yi a kaɓon ka Bisidiya ka i'ạri, i ire yi kpam a kaɓon ka Suriya
ka i'ạri a asu u ɗa Barạnaba n Shawulu a'ạri a ka rongo. Asuki 11:19–13:1. † **13:18** Ure u roku u ɗa a ka fuɗa a ka
reve udani u Tsiheline pini na u ɗa “Kashilạ ka kirana tạ n ele hal ayen amangare a kakamba.” ◊ **13:24** Mak. 1:4;
Luk. 3:3.

ne, u wecikei, ‘Ya wundya mpa Kawauwi ki? Mpa Kawauwi ki wa. Kawauwi ki kạ tạ a utuwạ, mpa n rạtsa gbạm ma surukpa isirikatsu i akpata a ne wa.’ ◊
26 Ama a vạ, eɗạ aza ɗa i'ạri a kagali ka Ibirahi, n ạɗạ Awulawa a ɗa a ka nạkạ Kashilạ karingạ, panai na! Ạtsa Kashilạ ka sukunki akani a iwauwi yi. 27 Azapige a aza a Urishelima n ama a le a reve an Yesu ɗa Kawauwi ka mayun ki wa. A reve dem an aya ntsumate n korongi a kaci ka ne kpam a tsu yansa kạneshi Ashibi dem vi wa. Shegai kadyanshi ka a yain a kaci ka ne ka shaɗangu tạ an a kiɗạga yi ugana u ukpạ. 28-29 A yan tạ dere ili i'ya tagarạda u Kashilạ u danai. Ko an u wokoi a tsarạ unyushi u ɗa a ka wuna yi wa, gbạ n nala a tonukoi Bilatu Gomuna u wandamgbana yi.
“An u kuwại, aku a cipukạ yi a mawandamgbani mi a uka yi a kasaun. 30 Shegai Kashilạ ka 'yạngạsạ yi tạ a ukpạ! 31 A'ayin a nala yi, u wenishike tạ kaci ka ne a asu u atoni a ne aza ɗa a yansai nwalu kaɓolo a Galili hal ubana a Urishelima. Gogo-na alya a ka tonusuko ama a tsunu ukuna u ne.
32-33 “Kpam ạtsa na tsu tuko ɗạ Kadyanshi ka Shinga: ili i'ya Kashilạ ka yain kazuwamgbani wa yanka akaya a tsunu i'ya gai la vi. Gogo-na u yanka tsu tạ i'ya ạtsu aza ɗa tsạri mmuku n tsikaya n ne a'ayin a ɗa u 'yạngạsại Yesu a ukpạ. A korongu tạ ukuna u na vi a tagarạda u Ishipa u ire:
“ ‘Aɗa Maku ma vạ,
ara n woko tạ Tata u vunu.’ ◊
34 “Kashilạ ka 'yạngạsạ tạ Yesu a ukpạ kpam wa ạsạkạ ikyamba i ne i shama wa, dere tyoku ɗa u danai:
‘Ma zuwuka vu tạ unạ u shinga u uwulukpi u ɗa n da ma zuwuka Dawuda.’ ◊
35 “A korongu tạ a Ushipa u roku:
‘Va ạsạkạ Uza u Uwulukpi u vunu u shama wa.’ ◊
36 “A'ayin a ɗa Dawuda wạri n uma, u panạka tạ Kashilạ. An u tuwạ u kuwại, aku a ciɗạngu yi a asu u asaun a akaya a ne, ikyamba i ne kpam i shamai. 37 Shegai Kashilạ ka 'yạngạsạ tạ Yesu a ukpạ kpam ikyamba i ne i shama wa.
38-39 “Ama a vạ, zuwai atsuvu mai a ili i'ya tsa tono: adama a ili i'ya Yesu yain, i'ya i zuwai tsu tsarại ucimbusạ u unyushi u cingi gogo-na. Mele ma Musa ma fuɗa ma gonuko ɗạ i woko dere wa. Shegai adama a Yesu, uza ɗa baci dem u wushuki wa woko tạ dere.
40 Kiranai, kawa ili i'ya ntsumate n korongi ya gitạ tạ n ạɗạ. A dana tạ:
41 “ ‘Panai na, aza a majari, i shaɗangi n majiyan i kuwạ!
Kpaci ma yan tạ manyan ma roku a a'ayin a ɗe,
manyan ma ya kpạɗạ uwushuku n ma,
ko uza roku u tonuko ɗạ baci tani.’ ” ◊
42-43 Wutạ ɗa Bulus n Barạnaba a ka wutạ a kagata ka Kashilạ ki, aku aza a Yahuda n Awulawa ushani aza ɗa a ka lyaka Kashilạ kayala a tono le. Pini nala, Bulus n Barạnaba a'ạri le ugbamatangusu asuvu a lyai kelime n uwushukusu n ukuna u shinga u Kashilạ. Aku ama yi a folo le a doku a yain kadyanshi a kaci ka ili i na yi n Ashibi a ɗa a ka tuwạ.

Aza a Yahuda a 'yuwain Kadyanshi ka Shinga

44 An Ashibi a kyawain, ama a ilyuci yi ushani a tuwạ tạ a pana kadyanshi ka Kashilạ.
45 An aza a Yahuda a wenei kakumạ ka ama ki, a yan tạ malyon cika. A wishai Bulus kpam a 'yuwain ili i'ya u danai.
46 Aku Bulus n Barạnaba a dansai karara bawu uwonvo, a danai, “Eɗa u kạnại tsu gitạ uyanka kuɓari ku kadyanshi ka Kashilạ, shegai i 'yuwain ka uwusha. Nala u wenike tạ an bawu i rạtsai i wushi uma u ɗa bawu wạri n utyoku. Adama a nala, tsa ạsạkạ ɗạ tạ aku tsu bana a asu u Awulawa. 47 Ili i'ya Kashilạ ka tonuko tsu tsu yain i'ya na:
‘N zuwa tạ vu woko katyashi a asu u Awulawa,

◊ **13:25** Mak. 1:7; Luk. 3:16. ◊ **13:32-33** Ishp. 2:7. ◊ **13:34** Isha. 55:3. ◊ **13:35** Ishp. 16:10. ◊ **13:41** Hab. 1:5.

tsaraa vu tuko iwauwi
hal ubana likimba gba.' " ◊
48 An Awulawa a panai nala, a pana ta kayanyan aku a cikpalai kadyanshi ka Asheku.
Aza da a dangasai adama a uma u da bawu wari n utyoku a wushuku ta n Asheku.
49 Pini nala, kadyanshi ka Asheku ka tamburai ko nte wa a ubongu vi. 50 Aku aza a
Yahuda a banai a asu u azapige a roku a ilyuci yi n aka a da a ka naka tsupige. A zuwa
le a 'yuwain Bulus n Baranaba, aku a gita le mavura hal a loko le a kabon ka uyamba ki.
51 Aku Bulus n Baranaba a kapatsai kabuta ka a'ene a le adama u woko iryoci a kaci ka
aza a ilyuci yi, pini nala, a lazai ubana a ilyuci i Ikaniya. 52 Shegai atoni a Antakiya yi a
woko ta n mazanga kpam ushadangi n Kulu Keri.

14

Bulus n Baranaba a Ikaniya

1 An Bulus n Baranaba a rawai a Ikaniya, a uwai a kagata ka Kashila ka aza a Yahuda
tyoku da a yain kubari a Antakiya. Ama ushani aza a Yahuda n Awulawa a wushuku ta
n kadyanshi ka Kashila. 2 Shegai aza a Yahuda a da a kpadai uwushuku n kadyanshi
ki, a vurusai a'ene a Awulawa a da bawu kotsu a wushuki, a nangasai ndishi n le n
ama a Kashila yi. 3 Gba n nala, asuki yi a barakpai pini n ele cika, n a yanyi kubari ku
kadyanshi ka ukuna u shinga u Asheku bawu uwonvo. Kpam u naka le ucira u uyan
iryoci n ikunesavu. 4 Ama a ilyuci yi a pecei kure, aza roku a ka tono aza a Yahuda, aza
roku kpam a ka tono asuki.
5 Aku Awulawa a roku n aza a Yahuda n azapige a le a bolomgbonoi kaci tsara a yain
asuki yi mavura, kpam a varasa le n atali a wuna. 6 An asuki yi a revei ukuna u da wari
a nwalu, aku a sumai ubana a uyamba u Likiya; wata, ilyuci i Lisitira n Daraba n une
i'ya i kyawan le. 7 Nte a lyai pini kapala n uyan kubari ku Kadyanshi ka Shinga.

Bulus n Baranaba a Lisitira n Daraba

8 A Lisitira vi, Bulus n Baranaba a cinai vuma roku uza da a matsai kawunu, uza da
tun a matsa yi u wala wa. 9 Wari a upana kubari ku Bulus wari uyan, pini nala, Bulus
wenei vuma vi wa ta n upityanangu u da u rawai a tanasa yi. 10 Aku u danai, "'Yanga vu
shamgba n a'ene a vunu." Kute-kute vuma vi u 'yangai u gitai nwalu.
11 An kakuma ka wenei ili i'ya Bulus yain, aku a 'yangasai alagatsu n kaletsu ka aza a
Likiya, a danai, "Ama a na yi ashila a roku a da a cipa tsu n iryoci i ama!" 12 Aku a nakai
Baranaba kala Zafosa,* Bulus kpam Hamisa kpaci aya kayain ka kadyanshi. 13 Pini nala,
kadarakpi ka katani ka Zafosa kameli ka kari a uroto u ilyuci vi u kalai anaka n apalu u
tukoi a da a utsutsu u ilyuci vi, tsara eyi n ama a ne a yanka asuki yi udarakpa.
14 Shegai an asuki yi a panai nala, aku a karasai aminya a le adama a unamgbukat-
suma, a uwai a asuvu a kakuma ka ama ki n ilyadi n a dansi, 15 "Atoku a tsunu, ndya i
zuwai ya yan naha? Atsu dem ama da tyoku u de. Kadyanshi ka Shinga ka tsu tuko da
tsara i kpatala i asaka ili i gbani i nala yi i gono a asu u Kashila Uza u Uma, uza da u yain
zuba n likimba n kushiva n gba ili i'ya i'ari pini a asuvu a le. 16 Caupa u asaka ta gba
ama a likimba a yain ili i'ya i luwa le. 17 Shegai u tsu wenike ta kaci ka ne a asu u ili i
shinga i'ya u tsu yansa. Kashila ka tsu suku ta mini ma zuba, tsara iceshi i de i yain. U
naka da kpam ilikulya kpam u zuwa da ipeli." 18 Gba n kadyanshi ka a yanka le vi, she
na a matsai aku a fudai a bishinka le udarakpa vi adama a le.
19 Shegai aza a Yahuda a roku a wutai a uyamba u Antakiya n Ikaniya a leshei ama yi
a varasai Bulus a rono yi ubana a uroto u ilyuci, n a dani u kuwa de. 20 An Atoni a tuwai
a kyawan yi, aku u 'yangai u gonoi pini a ilyuci yi. An kain ka wansai aku a lazai ubana
a Daraba kabolo n Baranaba.

◊ **13:47** Isha. 42:6; Isha. 49:6. * **14:12** Zafosa kameli ka pige ka aza a Heline ka, Hamisa kameli aya matsumate ma ne.

Bulus n Baranaba a gonoi a Antakiya

21 An Bulus n Baranaba a yain kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga a Daraba, a tsara
ta Atoni ushani. Pini nala, a gonoi a Lisitira n Ikaniya n Antakiya u Bisidiya. 22 A
gbamatangusu ta atakasuvu a ama a Kashila n a ɓara le a shamkpa upityanangu u le
mai, n a dansi, “She tsu pana ikyamba aku tsu tsara u'uwa a tsugono tsu Kashila.”
23 Bulus n Baranaba a yain kavasu n kakuli, aku a ɗangasakai kuwa ku Atoni dem
nkoshi. A naka le a asu u Asheku uza ɗa nkoshi mi n wushuki n eyi. 24 An a tonoi a
Bisidiya aku a rawai a Bamafiliya. 25 An a yain kuɓari a Paraga, aku a lazai ubana a
Ataliya. 26 Pini nala, a uwai a kpatsu a banai a Antakiya, a asu u ɗa caupa a yanka le
kavasu tsara Kashila ka kirana n ele a asuvu a manyan ma a kotsoi vi.
27 N urawa u le, aku a ɓolomgbonoi ama a Kashila a asu u te a tonuko le ili i'ya Kashila
ka yain adama a le, n tyoku ɗa kpam u kukpunkai Awulawa ure u upityanangu. 28 Aku
a ɓarakpai pini n ama a Kashila.

15

Asheshi a Atoni a Urishelima

1 An Bulus n Baranaba a'ari a Antakiya u Suriya, aku ama roku a wutai a Yahuda a
tuwai a Antakiya a ka wenishike Atoni. Aku a ka dansa, “A kiɗa ɗa baci acombi tyoku
ɗa Mele ma Musa ma danai wa, ya tsara iwauwi wa.” 2 Pini nala, Bulus n Baranaba
a yain kananamgbani n ele cika, adama a kadyanshi ka nala ki. Aku Atoni† a zuwai
Bulus n Baranaba n Atoni a roku a bana a Urishelima a asu u asuki na nkoshi n kuwa
ku Atoni, tsara a dansa kadyanshi ki. 3 Aku a soku le a lazai, a tonoi a uyamba u Finisiya
n Samariya, n a naki alabari tyoku ɗa Awulawa a wushuki. Nala zuwa ta Atoni a panai
kayanyan cika. 4 An a rawai a Urishelima, Atoni, n asuki, na nkoshi a ryabusa le. Aku
Bulus n Atoni a ɗa a banai kaɓolo n eyi, a tonuko le gba ili i'ya Kashila ka yankai ama
ushani a akere a le.
5 Shegai Atoni a roku, aza a kaɓon ka Afarishi, a 'yangai a danai, “U kana ta Awulawa
a kiɗa acombi, a toni kpam ili i'ya Mele ma Musa ma danai.”
6 Aku asuki yi na nkoshi mi a ɓolomgbonoi, tsara a weɓele kadyanshi ki. 7 An a
ɓarakpai a kananamgbani ki, aku Bituru 'yangai kushani u tonuko le, “Aza a va, i reve ta
Kashila ka ɗangasa mu ta caupa a asuvu a ɗe, u da ara va ɗa Awulawa a ka pana kuɓari ku
Kadyanshi ka Shinga, kpam a wushuku. 8 Kashila uza ɗa u revei atakasuvu a ama gba,
u wenike tsu ta an u wushai Awulawa a asu u ɗa u naka le Kulu Keri tyoku ɗa u naka
tsu. 9 U bidya tsu kau-kau n ele wa, kpaci adama a upityanangu u le u ɗa u wulukpe le.
10 Adama a nala, niɗa ya ciga i kondo Kashila a asu u utaɗanku Awulawa a na ucanga u
ɗa bawu atsu n isheku i tsunu tsa fuɗa tsa canga? 11 Wa yan nala wa! Tsu wushuku ta an
adama a ukuna u shinga u Yesu Asheku u ɗa tsu tsarai iwauwi, kpam tyoku ɗa ele dem
a tsarai iwauwi.”
12 Pini nala, ama yi a paɗai bini, a ka panaka Baranaba n Bulus tyoku ɗa a ka dansa
iryoci n ikunesavu i'ya Kashila ka yain a asu u Awulawa a akere a le. 13 An a kotsoi
kadyanshi, aku Yakubu* danai, “Atoku a va, panaka numu. 14 Simo Bituru tonuko tsu ta
tyoku ɗa Kashila ka gitai utuwa a asu u Awulawa a roku u gonuko le ama a ne. 15 Nala
wa ta dere n kadyanshi ka ntsumate n korongi ili i'ya Magono ma Zuba ma danai,
16 “ ‘Ma gono ta n lapula n mai kuwa ku Dawuda ka ku wasai.
Ko an u wokoi ku wasai, ma lapula ta n mai ka kpam n shamkpa ka.
17 Nala ma yan, tsara aza ɗa a buwai vi a kpatala a asu u va,
gba n Awulawa dem, n aza ɗa n ɗangasai a woko ama a va. Mpa, Magono ma Zuba, mpa
n danai nala.
18 N yan ta kazuwamgbani nala tun caupa.’ ” ◊

* **15:13** Yakubu na vi, vangu u Yesu ɗa. ◊ **15:18** Emo. 5:25-27; Isha. 45:21.

19 Yakubu lyai kapala n kadyanshi, “Adama a nala, u gan tsu mạtsạ Awulawa, aza ɗa
a ka kpatalạsa ubana a asu u Kashilạ wa. 20 Shegai tsu koronku le ukanikorongi tsu
tonuko le kotsu a lyai ilikulya i'ya a ɗarạmkpai kameli wa, kotsu a yain tsishankala wa,
n utakuma u inyama i manama ma a piyanlai udyoku wa, ko kpam inyama i'ya i buwai
nạ mpasa wa. 21 Kpaci Mele ma Musa ma na mi a'ạ tạ ma a uwenishike a agata a Kashilạ
a aza a Yahuda a ilyuci dem n kain ka Ashibi tun a a'ayin a cau.”

Asheshi a korongi ukanikorongi

22 Aku asuki nạ nkoshi n kuwa ku Atoni, kaɓolo n aza a kuwa yi gbạ, a wenei u lobono
tạ a ɗangạsa aza roku a asuvu a le a suku le a Antakiya kaɓolo n Bulus n Barạnaba. Aku
a ɗangạsai Yahuza, uza ɗa a ka isạ Barạsaba, n Sila, azapige ɗa a asuvu a Atoni.
23 A nạkạ le ukanikorongi u ɗa u danai,
“Idyani a asu u atoku a ɗe asuki nạ nkoshi n kuwa ku Atoni, ubana a asu u Awulawa
aza ɗa a'ạri Atoni, aza ɗa a'ạri a ilyuci i Antakiya n iyamba i Suriya n Kilikiya.
24 “Tsu pana tạ alabari a da aza roku a asuvu a tsunu a tuwạ tạ ara ɗe. Tsu pana tạ
a 'yạngạsạkạ ɗạ atakasuvu n kadyanshi ka le, a damgbarạsa ɗạ, ko an u wokoi ạtsa tsu
suku le a yain nala wa. 25 An tsu dansai kadyanshi ki, tsu wenei u lobono tạ tsu ɗangạsa
aza roku a asuvu a tsunu tsu suku le ara ɗe kaɓolo n atoku a tsunu Barạnaba n Bulus.
26 Ama ɗa a nạkại uma u le ko a ka kuwạ baci adama a kala ka Yesu Kawauwi. 27 Adama a
nala a ɗa dem tsu sukunku ɗạ Yahuza n Sila, ara le ɗa ya pana ukuna u ili i'ya tsa koronku
ɗạ na vi. 28 Kulu Keri ku wenike tsu tạ ku da kotsu a zuwuka ɗạ arạji wa. 29 Shegai kotsu
i lyai ili i'ya a ɗarạmkpai kameli wa. Kotsu i takuma unyama u ɗa wạri nạ mpasa wa, ko
kpam unyama u manama ma a piyanlai udyoku. Kpam kotsu i yain tsishankala wa. I
kirana baci n ili i na yi, ya rongo tạ mai.
“U yan tsu ben.”
30 Aku a lazai ubana a Antakiya. An a rawai a ɓolomgbonoi Atoni yi a asu u te, a nạkạ
le ukanikorongi vi. 31 An ama yi a yain u ɗa kạneshi, aku a yain mazạngạ cika a adama
a ugbami u atakasuvu u ɗa a doku le.
32 Yahuza n Sila tani an u wokoi ele ntsumate n ɗa, aku a dansai cika n a gbamatangu
le atakasuvu a shamgba n ucira. 33 An a yain a'ayin pini kenu, aku Atoni a Antakiya a
soku le n katsumạ ka eri tsạrạ a gono a asu u aza ɗa a suku le. [34 Shegai Sila wenei
ulobono tạ u shamgba pini n ele.]†
35 Bulus n Barạnaba a wokoi a Antakiya, ele n ama roku ushani a ka wenishike n a
dansi kadyanshi ka Asheku.

Upecene u Bulus n Barạnaba

36 An a yain a'ayin, aku Bulus tonukoi Barạnaba, “Tuwạ tsu bana a ilyuci i'ya tsu
yain kuɓari ku kadyanshi ka Asheku, tsu kondo atoku yi tsạrạ tsu wene tyoku ɗa a'ạri.”
37 Barạnaba ciga tạ a bidya Yahaya Marku u bana dem n ele. 38 Shegai Bulus wenei
ulobono a bana n eyi wa, kpaci u ạsạkạ le tạ caupa a ilyuci i Bamafiliya, kpam u 'yuwain
u lyai kapala n manyan mi kaɓolo n ele.
39 Aku kananamgbani ka uwai a mere ma le, hal ka zuwai a pecenei. Barạnaba bidyai
Yahaya Marku a uwai a kpatsu ubana a ilyuci i Sayipuru. 40 Shegai Bulus ɗangạsai Sila.
Aku atoku yi a yanka le kavasu ka ndishi n shinga, Asheku a kirana n ele, pini nala, a
lazai. 41 Bulus kyawunsai uyamba u Suriya n Kilikiya n u gbamatangusi atakasuvu a
aza ɗa a'ạri a a'uwa a Atoni yi.

16

Timoti yain nwalu n Bulus n Sila

† **15:34** Akorongi a cau ushani aza ɗa a purại a tagarạda u Manyan ma Asuki a kalatsa tạ makpạndạ ma 34.

1 Bulus banai a Daraba n Lisitira, a asu u ɗa Katoni uza u kala Timoti wa rongo. Mma
u ne dem Katoni ka, uza u Yahuda, tata u ne tani uza u Heline† u ɗa. 2 Atoni a ɗa a'ạri a
Lisitira n Ikaniya a ka cikpala tạ Timoti cika. 3 Bulus wa ciga tạ Timoti toni le. Adama a
nala u zuwai a kiɗa yi kacombi kahu a laza. U yan tạ nala adama a aza a Yahuda, kpaci
ya dem reve tạ tata u ne uza u Heline u ɗa. 4 Tyoku ɗa a'ạri ukyawunsa a ilyuci ilyuci, a
rongoi utonusuko ama ukuna u ɗa asuki nạ nkoshi a shamkpai a Urishelima, aku a folo
le a toni ukuna u nala vi. 5 Nala aza a a'uwa a Atoni yi a rongoi udoku upityanangu n
ucira n kakumạ kain dem.

Bulus wenei kuwene a Taruwasa

6 Bulus n atoku a ne a lazai a tonoi a asuvu a uyamba u Firijiya n Galatiya, kpaci Kulu
Keri ku ɓishinka le tạ uyan kadyanshi ka Asheku a uyamba u Asiya a a'ayin a nala yi.
7 An a rawai utyoku u uyamba u Misiya, a cigai a bana a Bitiniya, shegai Kulu ku Yesu
ku wushunku le wa. 8 Aku a walai a uyamba u Misiya ubana a ilyuci i Taruwasa a ikengi
i kushivạ.
9 N kayin, Bulus wenei kuwene. A kuwene ki, u wenei uza u Masidaniya kushani wa
folo yi, u danai, “Tuwạ a Masidaniya vu ɓạngạ tsu.” 10 An u kotsoi uwene kuwene ki,
kute-kute tsu* kạnại ure ubana a Masidaniya, kpaci tsu reve tạ Kashilạ ka ka isạ tsu tsu
yanka le kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga.

Lidiya wokoi Katoni

11 Aku tsu uwai kpatsu a Taruwasa, tsu karai ubana a uyamba u mere u mini u
Samutarasu. An kain ka wansai, tsu rawai a ilyuci i Niyapali. 12 Pini nala, tsu wurai
ubana a Filibi, ilyuci i'ya aza a Roma a'ạri ushani a uyamba u Masidaniya, u ɗa u wạri a
kere ka tsugono tsu Roma. Tsu rongoi pini a'ayin ushani.
13 Kain ka Ashibi tsu wutại a utsutsu u ilyuci vi ubana a unạ u agạtạ, asu u ɗa tsu wenei
yavu a asu u kavasu u aza a Yahuda wạ tạ pini. Aku tsu dusuki tsu dansai n aka a ɗa a
ɓolomgbonoi ukuna u Asheku. 14 Uka roku ɗa pini uza u kala Lidiya, kapani ka uwonvo
u Kashilạ wa panạka tsu. Eyi uza u ilyuci i Tayatira u ɗa, kadengi ka aminya a ikebe a
mini ma galura a ɗa. Kashilạ ka kukpại katakasuvu ka ne, hal u wushuki n ili i'ya Bulus
wa tono. 15 An a lyuɓugu yi kaɓolo n aza a kuwa a ne, aku u folo tsu, u danai, “An u wokoi
i wushuki mpa katoni ka Asheku ka, tuwại i cipạ a kuwa ku vạ.” U rongo tsu a ufolo hal
u fuɗa tsu aku tsu wushuki.

A ukai Bulus n Sila a kuwa ku a'ali

16 Kain ka te, an tsa bana a asu u kavasu, tsu gawunsai n kagbashi ka kạri makere, uza
u ityoni i cingi i udana ili i'ya ya gitạ. Azakuwa a ne a ka tsạrạsạ tạ ikebe cika n manyan
ma udana ili i'ya ya gitạ i'ya makere mi ma yansa. 17 Aku u rongo tsu utono n u salạsi,
“Ama a na yi agbashi a Kashilạ a ɗa, Uza u Ucira Gbạ. Tuwạ ɗa a tuwại a tonuko ɗạ tyoku
ɗa ya tsạrạ iwauwi.” 18 Nala u rongoi uyan hal a'ayin ushani, hal asuvu a namgbai Bulus,
aku u kpatalai u ɓaranai ityoni i cingi yi, “A asuvu a kala ka Yesu Kawauwi, pecemgbene
n eyi.” Kute-kute i pecemgbenei n eyi.
19 An azakuwa a makere yi a wenei ure u utsạrạsạ u ikebe i le u kimbạ ɗe, aku a kạnại
Bulus n Sila, a rono le ubana a kuden a kapala ka aza a afada. 20 An a rawai aku a danai,
“Aza a Yahuda a na a ka damgbarạsa tạ ilyuci i tsunu. 21 Ili i'ya bawu i gain ạtsu aza a
Roma tsu wushi, i'ya a ka wenishike.”
22 Aku ama a lazai a kyawan le a ka dansa, “Mayun ɗa, nala wạri.” Aza a afada yi a
zuwai a monduso le aminya n ucira, a bawan le. 23 An a bawan le, aku a uka le a kuwa
ku a'ali, a zuwai uza ɗa wa kirana n kuwa ki u wundi le mai. 24 An u panai nala, u uka
le a kunu ku asuvu ku kuwa ki, aku u gbagbalai a'ene a le a kagbukulu.

---

* **16:10** Kazoli ka kala ka “ạtsu” pini na vi, yanka ɗa a yankai ka manyan kpaci Luka uza ɗa u korongi tagarạda vi u tono tạ asuki yi a a'ayin a nala yi.

25 Ubana kayin a mere, Bulus n Sila a ka yan kavasu n ishipa i ucikpala Kashilạ, aza ɗa a'ạri dem pini a kuwa ku a'ali ki a ka panạka le. 26 Kute-kute iyamba i gbạɗại cika, hal kami ka kuwa ku a'ali ki ka gbạɗại. Pini nala, itsutsu yi i giduwại gbạ. Ikani i'ya a sirạsai aza ɗa a'ạri pini a kuwa ku a'ali ki i sạruwại.
27 An uza ɗa wa kirana n kuwa ki u rikpạnạkại alavu, u wenei itsutsu i kuwa yi gbạ ugiduwi. Wa wundya aza a kuwa ku a'ali ki a suma ɗe, aku u talai burundu u ne wa ciga u wuna kaci ka ne. 28 Shegai Bulus ɓarana yi, u danai, “Kotsu vu nei kaci ka vunu usạn wa, gbạ tsunu tsạ tạ pini.”
29 Aku uza ɗa wa wundya kuwa ki u danai a tuko ncikalu. U wuranai u uwai a asuvu u rukpại a kapala ka Bulus n Sila, n u jeki ikyamba adama a uwonvo. 30 Aku u wutukpạ le a kateshe, u danai, “Ndya ma yan tsạrạ n tsạrạ iwauwi?”
31 Ele tani a danai, “Pityanangu n Yesu Asheku, avu na aza a kuwa a vunu ya tsạrạ tạ iwauwi.” 32 Aku a yanka yi kadyanshi ka Asheku n aza a kuwa a ne gbạ. 33 N kayin ka nala ki, u zạsạ le usạn u le, aku kute a lyuɓugu yi n aza a kuwa a ne dem. 34 Aku u uka le a asuvu a kuwa ku ne u tuko le ilikulya. Eyi n aza a kuwa a ne gbạ a shaɗangi n ipeli adama a ɗa a pityanangi n Kashilạ.
35 An kain ka wansai, aku aza a afada yi a suki adạgạri a ba a dana a ạsạkạ ama a nala yi.
36 Aku uza ɗa wa kirana n kuwa ku a'ali ki u bankai Bulus akani, u danai, “Aza a afada a suku ɗe a ạsạkạ ɗạ, adama a nala, she i wutạ i wala alafiya.”
37 Shegai Bulus danai, “Ạtsu aza a Roma a ɗa, kpam a bawan tsu a kapala ka ama bawu afada, a uka tsu a kuwa ku a'ali. Niɗa a ka yansa a wutukpạ tsu usokongi? Wa yan wa! Shegai a tuwạ n kaci ka le a wutukpạ tsu.”
38 Adạgạri yi a ba a tonukoi aza a afada kadyanshi ki. Aku uwonvo u kạnại aza a afada yi, an a panai a da ele aza a Roma a ɗa. 39 A tuwại a kuwa ku a'ali ki, a foloi Bulus n Sila a yanka le ahankuri. A'ayin a ɗa a wutukpạ le, aku a folo le a ạsạkạ ilyuci yi. 40 An Bulus n Sila a wutại a kuwa ku a'ali ki, aku a lazai karara she a kuwa ku Lidiya. An a wenei Atoni, aku a gbamatangusu le atakasuvu cika kahu a ạsạkạ a ilyuci yi.

17

Bulus ba u kondoi Tasaloniya

1 An Bulus n Sila a wurai a Amihipali n Apoloni, aku a tuwại a Tasaloniya a asu u ɗa wạri n kagata ka Kashilạ ka aza a Yahuda. 2 Bulus uwai pini tyoku ɗa u cuwanạkai, hal Ashibi a tatsu a'ạri a uyan kadyanshi ka ukuna u Kashilạ a itagarạda i Kashilạ, 3 wạri le ukasanạsạka n u tonusuko le mayun ɗa Kawauwi ka pana ikyamba kpam u 'yạngạ a ukpạ. U tonuko le, “Yesu ɗa mạri ɗạ utonusuko na vi, aya gai Kawauwi ki.” 4 Aku ama roku aza a Yahuda, n aza a Heline aza ɗa a ka gbashika Kashilạ, n aka roku ushani, a wushuki n kadyanshi ka Bulus n Sila, kpam a ɓolomgbonoi n ele.
5 Shegai aza a Yahuda a ka yan malyon cika, aku a banai a kuden a ɓolomgbonoi ama aza a ahali a cingi, a 'yạngạsại atakasuvu a ama a ilyuci yi gbạ le. A sumai ubana a kuwa ku Yason, tsạrạ a tuko Bulus n Sila a kapala ka kakumạ ka ama ki. 6 Shegai an bawu a cina le, aku a ronoi Yason n Atoni a roku ubana a asu u azapige a afada. A ka salạsa, “Bulus n Sila alya a ka 'yạngạsạsạ atakasuvu a ama a likimba, alya na dem a rawai ara tsunu. 7 Kpam Yason ɗa cipukạ le a kuwa ku ne. Kpam gbạ le a ka tono mele ma Kaisa wa, n a dansi magono ma roku ma pini a ka isạ Yesu.”
8 An a panai nala, aku aza a ilyuci yi n azapige a afada yi atakasuvu a le a 'yạngại. 9 A ạsạkạ le wa, she na a zuwai Yason n ama yi a tsupai ikebe i u'ạsạkạ, aku a ạsạkạ le a lazai.

Bulus n Sila a ba a kondoi Biriya

10 An kayin ka yain, aku Atoni yi a soku le, a lazai ubana a Biriya. An a rawai ɗe, a
uwai a kagata ka Kashilạ ka aza a Yahuda. 11 Shegai aza a naha a la tạ aza a Tasaloniya
ahali a shinga, kpaci a wusha tạ kadyanshi ki n akere a re. A'ạri ukonduso Itagarạda i
Ntsumate kain dem, tsạrạ a wene ko ili i'ya Bulus wa tonusuko le vi mayun ɗa. 12 Ama
ushani a pityanangu tạ n Asheku. A asuvu a aza ɗa a wushuki vi, alya aza a Yahuda,
kaɓolo n aka a roku ushani aza a Heline aza ɗa a'ạri n tsupige a ilyuci yi, hal n a'ali aza
a Heline dem.
13 An aza a Yahuda aza ɗa a'ạri a Tasaloniya, a panai a da Bulus ɗa pini wa yan
kuɓari ku kadyanshi ka Kashilạ a Biriya, a banai ɗe n a lạpạnạsi kakumạ ka ama ki n
a 'yạngạsạsi le atakasuvu. 14 Kute-kute Atoni yi a soki Bulus ubana a kushivạ, shegai
Sila n Timoti a shamgbai ve pini. 15 Aza ɗa a soki Bulus vi, a soku yi tạ hal ubana a Atina.
An a ka gono, aku Bulus nạkạ le akani a tuwạ a tonuko Sila n Timoti a tuwạ a cina yi pini
gogo.

A banai a ilyuci i Atina

16 A'ayin a ɗa Bulus wạri a uvana Sila n Timoti a Atina, u namgba tạ katsumạ an u
wenei ilyuci yi i shaɗangi n ameli. 17 U tsu yan tạ kadyanshi a kagata ka Kashilạ n aza a
Yahuda n Awulawa aza ɗa a ka tono Kashilạ. Kpam kain dem u tsu yan tạ kadyanshi n
aza ɗa u tsu cina a kuden. 18 An Bulus wạri a uyan kuɓari ku Yesu n u'yạngạ u ukpạ vi,
aku ayawunshi a Epikuriya* n ayawunshi a Sitokiya a yain kananamgbani n eyi. Aza
roku a le a wecikei, "Ndya uza u kacan naha wa tono?"
Aza roku a danai, "Yavu uza u uyan kuɓari ku ameli a roku a ɗa, bamu n a tsunu."
19 Adama a nala, aku a bidya yi a banka yi a asu u Asheshi a ɗa a ka isạ Arasa, a danai,
"Ko va tonuko tsu ucun u uwenishike u savu u ɗa va yan na vi? 20 Kpaci kotsu tsu pana
ukuna u na vi wa, kpam tsa ciga tạ tsu reve kalen ka ne." 21 Gbạ aza a Atina n amoci a ɗa
a'ạri pini nạ ndishi a la tạ uciga a ɓạrạkpạ a upana kadyanshi ka savu kpam a dansa ka
kapala n ili gbạ.
22 Bulus shamgbai a kapala ka asheshi yi, u danai, "Eɗạ, aza a Atina, n reve tạ eɗạ aza
a uciga utono adini a ɗa cika. 23 Kpaci an ma kyawunsa a ilyuci yi, ma konduso ili i'ya
ya gbashika. N wene tạ asuɗarạkpa u roku n ikorongi a zuba u ne, i danai, 'Adama a
Kashilạ ka Bawu a Revei.' Uza ɗa ya gbashika bawu i reve yi vi, aya Kashilạ kpam aya
ma tonuko ɗạ ukuna u ne.
24 "Kashilạ ka ka yain likimba n ili i'ya i'ạri a asuvu a ne. Aya Magono ma Zuba ma
zuba n iyamba, u tsu dusuku a Kuwa ku Kashilạ ka vuma mai wa. 25 Nala dem u tsu ciga
vuma u ɓạngạ yi n ili i kukere i ne wa. U namba ili wa, kpaci aya u nạkại gbạ ama uma,
n kuvi, n ili i'ya a ka ciga. 26 Aya kpam u yain gbạ ama a asu u vuma u te. U ɗangạsạka le
asu u ɗa a ka dusuku gbạ a kubain ku likimba. Kpam u foɓusuko le a'ayin a ɗa gbạ ama
yi a ka rongo.
27 "Kashilạ ka yan tạ nala tsạrạ a zami yi, kpaci a papura baci a ka tsạrạ yi tạ, ko an
u wokoi u yan mɓạri n ele wa. 28 Adama a ne a ɗa tsạri n uma, tsa zạmgbạnạsạ kpam,
adama a ne a ɗa tsu wokoi ili i'ya tsạri, tyoku ɗa ashipi a ɗe a roku a danai, 'Ạtsu aza a
kagali ka ne a ɗa.'
29 "An u wokoi ạtsu aza a kagali ka Kashilạ a ɗa, u gan tsu rạtsanạka Kashilạ n ili i'ya a
yain n zinariya ko azurufa ko katali, i'ya vuma u yain n ugboji u ne wa. 30 Caupa Kashilạ
kạri ka foro ama a unyushi u le wa, adama a ukpạɗạ u ureve u le. Shegai gogo-na u
tonuko tạ ama ko nte wa a kpatala a ạsạkạ tsicingi tsu le tsu ugbashika ameli.

---

* **17:18** Aza ɗa a tsu kondonuso ili i'ya ya gitạsạ a likimba alya a tsu isạ "Ayawunshi." Kpam a tsu sheshishe tạ a'ayin dem tyoku ɗa likimba wạri. Ayawunshi a Epikuriya a tsu rongo tạ a usheshe a kaci ka ili i'ya a ka ciga adama a upana kayanyan ka kaci ka le. Ayawunshi a aza a Sitokiya a tsu rongo tạ a usheshe adama a kaci ka le. Ele a tsu ciga ili i'ya ya tuko upana kayanyan wa.

31 “Kpaci u ɗangạsa ɗe kain ka wa tuwạ u yanka likimba afada a ɗa a'ạri dere a kukere
ku uza ɗa u ɗangạsai. Kashilạ ka ạsạkạ tsu tạ tsu reve vuma u nala vi a asu u ɗa u 'yạngạsạ
yi a ukpạ.”
32 An a panai adama a u'yạngạ u ukpạ, aku aza roku a yanka yi majari, shegai aza roku
a danai, “Tsa ciga tạ tsu doku tsu pana ukuna u ɗa vu danai nala vi.” 33 Pini nala, Bulus
ạsạkại asheshi yi. 34 Shegai ama roku a asuvu a le a wushuki n kadyanshi ka Bulus a
wokoi Atoni. A asuvu a Atoni a savu yi alya Diyonisiyu uza ɗa wạri asuvu a asheshi, n
uka u roku uza ɗa a ka isạ Damari, kaɓolo n aza roku kpam.

18

Bulus ba u kondoi Korintiya

1 Aku Bulus ạsạkại Atina u banai a Korintiya, 2 nte u cinai uza u Yahuda u roku ɗe uza
ɗa a ka isạ Akila, uza ɗa a matsai a ilyuci i Pontu. Akila n uka u ne Bilikisu a ɓạrạkpạ n
urawa an a wutại a uyamba u Italiya* wa. Kpaci an u wokoi Kaladiyu magono u zuwa
tạ mele u da gbạ aza a Yahuda a ạsạkạ ilyuci i Roma. 3 Bulus rongo tạ n ele n u yanyi
manyan n ele, kpaci ele aza a tsilaga tsa uyan atani a ɗa tyoku u ne.
4 Ashibi dem Bulus wạ tạ a kagata ka Kashilạ uyan kadyanshi n aza a Yahuda n aza a
Heline. Wa ciga u zuwa le a wushuku n eyi. 5 An Sila n Timoti a wutại a Masidaniya a
tuwại a Korintiya, aku Bulus nạkại kaci ka ne gbạ a asu u uyan kuɓari n u tonusuki aza
a Yahuda, “Kawauwi ka ya bolo vi, Yesu ɗa.” 6 Shegai an aza a Yahuda a 'yuwan yi a taka
yi n inyashi, Bulus kạpạtsại kabutạ ka aminya a ne,† u danai, “Mpasa n ɗe mạ tạ a kaci
ka ɗe, mpa kabirya mu wa.‡ Ili i'ya i bidyai n gogo-na ubana a kapala a asu u Awulawa
ɗa ma bana.”
7 Pini nala, u ba u dusuki n Titiyu Yusutu Kawulawa uza u ulyaka Kashilạ kayala,
kpam kuwa ku ne kạ tạ evu n kagata ka Kashilạ. 8 Kirisibu uzapige u kagata ka Kashilạ
n aza a kuwa a ne gbạ a pityanangu tạ n Asheku. Ama ushani a Korintiya dem a
pityanangi, aku a lyuɓugu le.
9 Kain ka te n kayin, Asheku a ka yanka Bulus kadyanshi a kuwene u tonuko yi, “Pana
uwonvo wa, yan kuɓari! Kotsu vu paɗa bini wa! 10 Kpaci mạ tạ n avu, kpam ko uza wa
ne vu usạn wa. Mạ tạ n ama ushani pini a ilyuci i na yi.” 11 Bulus dusuki pini a ilyuci yi
hal kayen ka te n uwoto u teli, u rongo le uwenishike kadyanshi ka Kashilạ.
12 Shegai a a'ayin a ɗa Galiya wạri gomuna u uyamba u Akataya, aza a Yahuda a
ɓolomgbonoi kaci a 'yạngạsạkại Bulus, a banka yi a kapala ka aza a afada. 13 A danai,
“Vuma na ama ɗa wa ciga a lyaka Kashilạ kayala a ure u ɗa mele ma ɓishinkai.”
14 Shegai an Bulus wa ciga u gitạ kadyanshi, aku Galiya kpatalai a asu u aza ɗa a
'yạngạsạkại Bulus, u danai, “Panai eɗạ aza a Yahuda, a da baci nusa ɗa u nusai, ko
kpam u yain unyushi u pige u roku, an mạri ma panạka ɗạ tạ. 15 Shegai an u wokoi
kananamgbani ki a kaci ka idani, n a'ala a ɗa n mele ma ɗe koshi, she i yain afada yi n
kaci ka ɗe. Mpa ma yan icun i afada a nala yi wa.” 16 Aku u loko le a kunu ku afada ki.
17 Aku kakumạ ki ka kạnại Sasatsani uzapige u kagata ka Kashilạ, a lapa yi a kapala ka
kunu ku afada ki. Shegai Galiya kirana n ele wa.

Bulus gonoi a Antakiya n Suriya

18 An ukuna u nala u wurai, Bulus doku rongoi a Korintiya a'ayin kenu. Aku u tonukoi
Atoni yi u da eyi wa laza. U uwai a kpatsu kaɓolo n Bilikisu n Akila a kạnại ure ubana a

* **18:2** A'ayin a Yesu, ilyuci i Roma i'ya ilyuci i pige a uyamba u Italiya a asu u ɗa Kaisa Magono wạri, kpam a asu u ɗa azapige azapige ama a'ạri. Tsugono tsu Roma tsạ tạ tsu pige, nte dem uyamba u Masar n u Isara'ila n u Anasara wạri pini. † **18:6** A'ayin a nala yi, uza u kạpạtsạ baci kabutạ ka a'ene ko ka aminya, wa wenike tạ an u 'yuwain ama. ‡ **18:6** Ili i'ya baci dem i tsạrạ ɗạ unyushi u ɗe u ɗa, mpa kabirya mu wa.

Suriya. Shegai kahu a 'yaŋga, Bulus kuruwa ta kaci ka ne a Kankiriya, tyoku u agadu a aza a Yahuda, an u wokoi u yain kazuwamgbani n Kashila.
19 An a rawai a Afisu, (pini a ilyuci yi Bulus asakai Bilikisu n Akila,) aku Bulus uwai a kagata ka Kashila tsara u dansa n aza a Yahuda. 20 Aku a folo yi u doku u rongo n ele, eyi tani u wushuku wa. 21 Shegai an wa asaka le, u danai, "Kashila ka wushuku baci, ma gono ta a asu u ɗe."
22 An Bulus asakai Afisu u uwai kpatsu ubana a Kasariya, aku u wurai ubana a Urishelima. U ba u danasai Atoni, pini nala, u lazai ubana a Antakiya. 23 An u ɓarakpai pini kenu, aku u 'yaŋgai u kyawunsai uyamba u Galatiya n uyamba u Firijiya. U tonoi a ilyuci ilyuci n u gbamatangusi Atoni atakasuvu, tsara a gbonguro a ure u Asheku.

Apolo yain kuɓari a Afisu

24 A'ari pini, aku uza u Yahuda u roku uza u kala Apolo tuwai a Afisu. Kpam uza u ilyuci i Alizandariya u ɗa, karevi ka kadyanshi. U reve ta tagarada u Kashila cika. 25 A wenishike yi ta a asuvu a Ure u Asheku. U bidya ta kadyanshi ka Kashila ki mayun mayun n ucira, kpam wa wenishike ukuna u Yesu u maci vi. Shegai ukuna u ulyuɓugu u Yahaya u ɗa u revei koshi. 26 Aku u kanai kuɓari a kagata ka Kashila n ucira u ne gba. An Bilikisu n Akila a panai kadyanshi ka ne, a rono yi a banka yi a kuwa, a doku a tonusuko yi ukuna u Kashila cika.
27 An Apolo wa ciga u pasamgbana ubana a uyamba u Akataya, Atoni a ɓaŋga yi a koronki Atoni a ɗa a'ari a Akataya vi ukanikorongi tsara a wushi yi n akere a re. An u rawai tani ɗe, u woko ta kaɓangi ka aza ɗa a pityanangi a asu u ukuna u shinga u Kashila, 28 kpaci u varangu ta aza a Yahuda cika a kapala ka ama, u kasanasaka le tagarada u Kashila an Yesu Kawauwi ka.

19

Bulus a ilyuci i Afisu

1 A'ayin a ɗa Apolo wari a Korintiya, Bulus walai pini a uyamba vi hal ubana a Afisu, a asu u ɗa u cinai Atoni a roku. 2 U wece le, "I wusha Kulu Keri a'ayin a ɗa i wushuki vi?"
A danai, "Tsu reve gbam ili i roku Kulu Keri wa."
3 U wece le, "Ucun u ulyuɓugu u eni u ɗa a luɓugu ɗa?"
A wushunku yi, "Ucun u ulyuɓugu u Yahaya u ɗa."
4 Bulus danai, "Ulyuɓugu u Yahaya u ukpatala u ɗa. Yahaya tonusuko ta dem ama a pityanangu n uza ɗa wa tuwa a kucina ku ne; wata, Yesu."
5 An a panai nala, aku a lyuɓugu le a asuvu a kala ka Yesu Asheku. 6 An Bulus taɗanku le akere, aku Kulu Keri ku cipa le. Pini nala, a gitai kadyanshi n aletsu a roku n a yanyi kadyanshi ka ukuna u Kashila. 7 Gba gba evu n ama kupa n ama a re a ɗa.
8 Bulus uwai a kagata ka Kashila n u yanyi kuɓari bawu uwonvo hal uwoto u tatsu, n u yanyi kadyanshi n ele n u tonusuko le ukuna u tsugono tsu Kashila. 9 Shegai aza roku a asuvu a le a gbamai atakasuvu a le. A 'yuwain uwushuku, hal a yankai aza ɗa a wushuki vi kadyanshi ka gbani adama a Ure u Asheku vi a kapala ka ama. Aku Bulus asakai kagata ka Kashila ki, u bidyai Atoni yi, n u wenishiki le kain dem a asu u uwenishike u Tiraniyu. 10 Nala a rongoi uyansa hal ayen a re, hal gba aza a Yahuda n aza a Heline a ɗa a'ari na ndishi a Asiya a panai kadyanshi ka Asheku.

Mmuku n Siva

11 Kashila ka naka ta Bulus ucira u ɗa wa yansa ikunesavu i'ya bawu kotsu ama a taɓai uwene. 12 Hal gbam a bidya baci mayani ma ne ko aminya a manyan a ne a ɗa wa ukusa a bankai aza a mɓala, a tsu tana ta. Nala dem ityoni i cingi i tsu pecemgbene ta n ama.
13 Aza a Yahuda a roku aza ɗa a'ari ukyawunsa ilyuci ilyuci n a wutukpusi ityoni i cingi. A matsai tsara a yain manyan nala n kala ka Yesu Asheku. N a dansi, "N ɓarana

ɗa̱ ta̱ n kala ka Yesu ka Bulus wa yansa̱ka kuɓari ku ne ki, i wuta̱.” 14 Mmuku n Siva
kaɗara̱kpi ka pige† ka aza a Yahuda, n ɗa dem pini n shindere a'ali a asuvu a aza ɗa a ka
yansa nala vi.
15 Kain ka te, an a kondoi a yain nala a asu u uza u ityoni i cingi u roku, aku ityoni i
cingi i wushunku le, “Mpa gai n reve ta̱ Yesu! N reve ta̱ kpam Bulus. Shegai eɗa̱ tani an
yayi?”
16 Aku uza u ityoni i cingi vi u imkpai u gita̱ le malapa hal u lyai ucira u le gba̱. Aku a
wuta̱i a kuwa ki n ilyaɗi ya dem kataɓa ikyamba i le kpam n a'utsu.
17 An aza ɗa a'a̱ri ndishi a Afisu, aza a Yahuda n aza a Heline a panai ili i'ya i gita̱i, aku
a panai uwonvo cika, a na̱ka̱i kpam kala ka Asheku tsupige. 18 Ama ɗa kpam a wushuki
vi a wuta̱i a kapala ka ama a ka dansa tsicingi tsu le. 19 Ama ushani aza a uyan ada̱bu a
ɓolomgbonusoi itagara̱da i le a asu u te a runukpai i'ya a kapala ka ama. An a kecei ikebe
i itagara̱da yi, i rawa ta̱ ikebe i'ya vuma wa liva̱ manyan ma a'ayin azu amangarenkupa
(50,000.)* 20 Nala kadyanshi ka Asheku ka rongoi utambura kpam ka yain ucira cika.
21 An ukuna u nala u gita̱i, Bulus bidigai kaci ka ne u da u kyawunsa baci uyamba
u Masidaniya n u Akataya, aku u bana a Urishelima. U danai kpam, “N bana baci ɗe, u
ka̱na̱ mu ta̱ n bana a ilyuci i Roma. 22 Aku u suki aɓa̱ngi a ne a re, Timoti n Erasutu ubana
a Masidaniya, eyi kpam u shamgbai ve pini a uyamba u Asiya vi kenu.

A 'ya̱nga̱sa̱i atakasuvu a ama a Afisu

23 A'ayin a nala yi a ɗa a 'ya̱nga̱sa̱i atakasuvu a ama cika a adama a Ure u Asheku.
24 U'ya̱nga̱sa̱ u atakasuvu a nala vi u gita̱ ta̱ n karumi ka roku uza u kala Dimitiriyu, uza
ɗa wa yansa manyan n azurufa n u rumi agata a Aritima†† kameli ka ka̱ri uka. Eyi n
atoku a manyan a ne a tsu tsa̱ra̱ ta̱ ikebe cika adama a manyan ma nala mi. 25 Aku u
ɓolomgbonoi gba̱ atoku a manyan a ne n aza ɗa a ka yan manyan ma ma rotsoi icun i
manyan ma nala mi, u danai, “Eɗa̱ ama a va̱, i reve ta̱ n manyan ma na ma tsa tsa̱ra̱sa̱
ikebe. 26 I wene ta̱ kpam i pana ta̱ tyoku ɗa Bulus nala vi wa la̱pa̱na̱sa̱ ama. Nala wa̱ri
a uyan pini na a Afisu n a asu u aza a Asiya ushani. U danai ameli a ɗa ama a yain n
akere, ashila̱ a ɗa wa. 27 Ukuna u cingi wa gita̱ ta̱, a ka nangasa ta̱ manyan ma tsunu.
Bamu gba̱m n nala, hal gba̱m a ka gonuko ta̱ Aritima kameli ili i gbani, kpam a pece yi
n tsupige tsu ne. Eyi uza ɗa gba̱ uyamba u Asiya hal gba̱m n likimba gba̱ a ka gbashika.”
28 An a panai nala, aku a yain upan cika, a 'ya̱nga̱sa̱i ala̱ga̱tsu a le, a danai, “Tsupige
she Aritima u aza a Afisu.” 29 Aku ama yi a dambulai, a sumai ubana a kakura̱ a asu u
ɗa ama yi a ɓolomgbonoi, a'a̱ri urono Gayu n Aristaraku. Ama a na yi atoku a nwalu a
Bulus a ɗa aza a Masidaniya.
30 Bulus ciga ta̱ u uwa pini a asuvu a ama yi, shegai Atoni a ɓishinka yi. 31 Azapige a
roku aza a uyamba u Asiya aje a ne a sukunku yi akani a folo yi kotsu u kawan u bana a
asu u ama a nala yi wa.
32 Ama ɗa a'a̱ri pini vi atakasuvu a le gba̱ a shaɗangu ɗe n kadambula, kpaci a reve
gba̱m ili i'ya a ɓolomgbonoi uyan wa. Aza roku a 'ya̱nga̱sa̱i ala̱ga̱tsu a ka dansa ili i roku,
aza roku kpam a ka dansa ili i roku kau. 33 Aza a Yahuda a tutsuki vuma roku uza u kala
Alizanda a kapala, a ka ciga yi u kasana̱sa ukuna vi. Pini nala, u 'ya̱nga̱sa̱i akere a zuba
u danai a paɗa, tsa̱ra̱ u sira̱ka ama a ne kaɓetsu. 34 Shegai an a revei eyi uza u Yahuda
u ɗa, aku a 'ya̱nga̱sa̱i ala̱ga̱tsu a danai, “Tsupige she Aritima kameli.” A'a̱ri uyansa nala
hal ulapa u uwule u re.
35 An nala u wurai, aku kakorongi ka ilyuci ka zuwai ama yi a paɗai, u danai, “Eɗa̱ ama
a Afisu, ama a likimba gba̱ a reve ta̱ an ilyuci i Afisu i'ya ya kirana n Aritima kameli.

---

* **19:19** Akorongi a cau a cau a kagita̱ a korongu ta̱ “ikebe i azurufa 50,000.” Kondo “Ikebe i azurufa” a kaci ka idani ka “Ikebe” a Idani i Uɓa̱nga̱. † **19:24** Aritima kala ka kameli ka, kpam urotsoni u uka u ɗa ka̱ri. Ama ushani a kaɓon ka Asiya a tsu gbashika ta̱ ka.

Kpam ya dem reve tạ an kameli ka pige ka nala ki, ka rukpại a zuba derere a ilyuci i tsunu. 36 An u wokoi ili i na yi a ka nana i'ya wa, u gan tạ i paɗa bini, kotsu i bidya ukuna vi n udagu wa. 37 I tukoi ama a na pini na, a yan uboki a kagata ka kameli ki wa, a wisha tani kameli ki wa. 38 Shegai Dimitiriyu n atoku a manyan a ne a'ạ baci n ukuna u roku a kaci ka uza roku, kunu ku afada kạ tạ ukukpi. Aza a afada a ɗa kpam pini, she i banka le ɗe. 39 Shegai i'ạ baci n ukuna u roku kau u ɗa ya ciga i reve, she a dansa u ɗa na a asu u asheshi. 40 Mayun tani wa suɗugba tsu tạ a kukere ku azapige a Roma, an tsu wushuki n ukuna u u'yạngạsạ u atakasuvu u ara u na vi, an u wokoi tsa fuɗa tsa nạkạ kalen ka ili i'ya i gitại na vi wa." 41 An u danai nala, aku u wacinsai ama yi.

20

Bulus gonoi a Masidaniya n Heline

1 An u'yạngạsạ u atakasuvu vi u kotsoi, aku Bulus isại Atoni u gbamatangu le atakasuvu. Pini nala, u tonuko le, "U yan tsu ben." Aku u lazai ubana a uyamba Masidaniya. 2 An u kyawunsai aɓon a nala yi gbạ, n u gbamatangusu le atakasuvu cika, aku u lazai she a Heline. 3 U dusuki pini hal uwoto u tatsu.

Afoɓi a ɗa wạri a uwa a kpatsu ubana a uyamba u Suriya, aku u revei aza a Yahuda a yanka yi tạ afoɓi a cingi. Adama a nala a ɗa u bidigai kaci ka ne wa gono a ure u Masidaniya. 4 Ama a na ɗa a soku yi: Supata maku ma Puruhu uza u Biriya, kaɓolo n Aristaraku n Sakunda aza a Tasaloniya, kaɓolo n Gayu uza u Daraba, n Timoti, hal dem n Tikiku n Tarafima aza a Asiya.

5 Ama a na yi a lyai kapala nạ nwalu a ba a vana tsu a Taruwasa. 6 Ạtsu tani an Abiki a Ilikulya i'ya i Nambai Yisti a wurai, tsu uwai a kpatsu a Filibi. Tsu yan tạ nwalu ma a'ayin a tawun, aku tsu rawai a Taruwasa tsu cina le pini ɗe. Nte tsu rongoi pini hal a'ayin a shindere.

A 'yạngạsại Yutiku a ukpạ

7 Kain ka Aladi, tsu ɓolomgbonoi tsạrạ tsu lyai ilikulya. Bulus dansai kadyanshi n ama yi hal kayin ka pige, kpaci wa laza tạ kain ka wansa baci. 8 A kunukuzuba ka tsạri vi a sapusa tạ pini ncikalu ushani. 9 Kalobo ka roku uza u kala Yutiku u dusuki a zuba u ilinuku i kunukuzuba ku ukumba u tatsu. Aku wa gbaɗiga a'ayin a ɗa Bulus wạri uyan kuɓari ku ugaɗî, hal alavu a bidya yi gbende-gbende. Aku u fạtạnại u rukpại a kunukuzuba utuwạ a iyamba. An a canga yi, a cinai u kuwạ ɗe. 10 Pini nala, Bulus cipại a iyamba u woɓo yi, u danai, "Kotsu i dambula wa, wạ tạ n uma." 11 An Bulus gonoi a kunukuzuba, aku tsu lyai ilikulya kaɓolo. U lyai kapala n kadyanshi ki hal usana, aku u lazai. 12 Pini nala, a lazai n kalobo ki a kuwa n uma, aku a yain mazạngạ cika.

Bulus banai a Milita

13 Bulus bidiga tạ kaci ka ne u wala a a'ene ubana a Asusu. Ạtsu kpam tsu uwai a kpatsu, tsạrạ tsu ba tsu gawunsa ɗe.

14 An tsu gawunsai a Asusu, aku u uwai a kpatsu ki tsu lazai ubana a Mitilini. 15 An kain ka wansai, aku tsu lyai kapala nạ nwalu tsu rawai evu n a asu u ɗa a ka isạ Kiyo. An kain ka wansai kpam tsu rawai a uyamba u mere ma mini u ɗa a ka isạ Samasu. An kain ka doku ka wansai, aku tsu rawai a Milita. 16 Kpaci Bulus bidiga tạ kaci ka ne u da wa shamgba a Afisu wa, adama a ɗa wa ɓạrạkpạ a Asiya. Kpaci wa yan tạ maloko u rawa a Urishelima kahu kain ka Abiki a Kain ka Amangarenkupa.†

Bulus dansai n azapige aza a Afisu

17 Shegai an tsu rawai a uyamba u Milita, ɗa Bulus sukunki nkoshi n kuwa ku Atoni a ɗa a'ạri a Afisu a tuwạ a cina yi. 18 An a rawai, aku u danai, "Eɗạ i reve tạ gbạ ili i'ya n yain a'ayin a ɗa n gitại utuwạ a Asiya. 19 N yan tạ manyan ma Asheku bawu arạɗî, kpam n meshi. N kawunki kpam n ukonduso u cingi u ɗa aza a Yahuda a tukuso mu.

20 N kpạɗạ ɗạ utonuko ukuna u mayun wa, nạ n yansạka ɗạ kuɓari a asu u ama n a'uwa a ɗe. 21 Kuɓari ku vạ ku te ka ubana a asu u aza a Yahuda n Awulawa. N tonuko le a reve kalen ka ukpatala a gono a asu u Kashilạ a ạsạkạ tsicingi tsu le kpam a pityanangu n Yesu Asheku.

22 "Gogo-na Kulu Keri ka na ka zuwa mu ubana a Urishelima, kpam n reve ili i'ya ya gitạ nạ mpa ɗe wa. 23 Ko an u wokoi Kulu Keri ka tonusuko mu tạ a ilyuci i'ya dem n banai, ka danai a ka gidạku mu tạ a kuwa ku a'ali kpam n pana ikyamba. 24 Shegai mpa n gonuko uma u vạ ili i roku wa, ma fuɗa baci ma kotso manyan ma Yesu Asheku u nạkạ mu; wata, n dansa Kadyanshi ka Shinga ka ukuna u shinga u Kashilạ.

25 "Gogo-na n reve tạ aza ɗa n kyawunsai nạ yansạka le kuɓari ku tsugono tsu Kashilạ a ka doku a ka wene mu wa. 26 Adama a nala a ɗa ma tonuko ɗạ ara, uza ɗa baci dem u tuwạ u puwạin a asuvu a ɗe a ka wece mu mpasa n ne wa. 27 N tonuko ɗạ tạ mai ili i'ya Kashilạ ka ciga ɗạ i reve. 28 I kirana n uma u ɗe n ushiga u ɗa Kulu Keri ku zuwa ɗạ i guɓi. Kpam i lyai kapala n ulinạka Atoni a ɗa Kashilạ ka tsilạkai kaci ka ne nạ mpasa n Maku ma ne. 29 N reve tạ n laza baci, awenishiki a ka tuwạ tạ, aza ɗa bawu a ka wenishike ukuna u mayun. A ka yan tạ yavu nleweni, tsạrạ a wacinsa ncon n Kashilạ. 30 Hal gbạm aza roku a asuvu a ɗe a ka yan tạ kadyanshi ka kaɓan tsạrạ a roni Atoni ubana ara le. 31 Adama a nala, she i rongo ufoɓusi, i ciɓa ayen a tatsu a ɗa pa vi kaara n kayin mạri n ạɗạ, n ạsạkạ ɗạ uɓara wa. Hal gbạm n sại n meshi adama a ɗe.

32 "Gogo-na n nạkạngu ɗạ tạ a kukere ku Kashilạ. Ạsạkạ kadyanshi ka ukuna u shinga ka ne ka kirana n ạɗạ. Ciɓai n kadyanshi ka pige ka shinga ka nala ki. Kadyanshi ka nala ki ka ka ɓạngạ ɗạ ka nạkạ ɗạ ili i'ya Kashilạ ka ciga ka nạkạ ama a ne agadu.

33 "N yan malyon ma ikebe ko aminya a uza roku wa. 34 I reve tạ n yan tạ manyan n akere a vạ, tsạrạ n tsupuka kaci ka vạ ili i'ya ma ciga, n aza ɗa a'ạri kaɓolo nạ mpa. 35 Kain dem n woko tạ iryoci ara ɗe tyoku ɗa ya yan manyan cika, tsạrạ i ɓạngạ aza a unambi. Ciɓai n kadyanshi ka Yesu Asheku ka u danai, 'U la tạ unạ u shinga vu nạkạ n u ɗa va wusha.' "

36 An Bulus kotsoi kadyanshi, aku u kuɗạngi kaɓolo n ele a yain kavasu. 37-38 Aku a woɓo yi gbạ le n unamgbukatsumạ a kạnại kushen cika, kpaci u dana tạ a ka doku a ka wene yi wa. Pini nala, a soku yi gbạ le hal u uwai a kpatsu.

21

Nwalu n Bulus ubana a Urishelima

1 An tsu pecemgbenei n ele, aku tsu uwai a kpatsu ubana a uyamba u mere ma mini u Kosso. An kain ka wansai, aku tsu banai a Rodusu, pini nala, she a Patara. 2 An tsu cinai kpatsu ku ka bana a Finisiya, aku tsu uwai tsu lazai. 3 An tsu gitại uwene uyamba u mere ma mini u Sayipuru, aku tsu ạsạkại i'ya a ugulạ u tsunu, tsu lyai kapala nạ nwalu ubana a Suriya. Tsu cipại a Taya kpaci nte kpatsu ki ka cipukạ pini ucanga. 4 Tsu cina tạ pini Atoni, aku tsu dusuki pini n ele hal a'ayin a shindere. Kulu Keri ku tonuko le a tonuko Bulus kotsu u bana a Urishelima wa. 5 Shegai an a'ayin a u'yạngạ a tsunu a yain, aku tsu lyai kapala nạ nwalu n tsunu. Atoni yi a soku tsu tạ hal gbạm n aka a le nạ mmuku n le gbạ ubana a uroto u ilyuci vi. An tsu rawai a ikengi i agạtạ, aku tsu kuɗạngi tsu yain kavasu. Tsu 'yạngại tsu lyai kapala nạ nwalu n tsunu. 6 An tsu pecenei, aku tsu uwai a kpatsu, ele kpam a lazai ugono a kuwa.

7 An tsu ạsạkại Taya, tsu lyai kapala nạ nwalu she a Talamaya. Nte tsu damamg-banạsai pini n atoku kpam tsu shamgbai pini n ele kain ka te. 8 An kain ka wansai, aku tsu banai a Kasariya, tsu cipại a kuwa ku Filibu uza u uyan kuɓari ku kadyanshi ka Kashilạ, uza u te a asuvu a ama a shindere ◊ a ɗa a ɗangạsai a pecike ama ilikulya. 9 Wạ

◊ **21:8** Ask. 6:1-7.

tạ nạ mmuku nkere n nishi n ɗa bawu kotsu n yain iyolo, alya aza a udansa kadyanshi ka Kashilạ.
10 An tsu yain a'ayin pini a asu vi, aku uza u udansa akani a Kashilạ u roku uza u kala
Agaba, ◊ u wutại a Yahuda u tuwại. 11 U bidyai kagbawatsu ka cuku ka Bulus, u sirai
akere a ne n a'ene a ne n ka, u danai, “Ili i'ya Kulu Keri ku danai i'ya na, ‘Naha ɗa aza
a Yahuda a Urishelima a ka sira uza u kagbawatsu ka na vi, kpam a neke yi a akere a
Awulawa.’ ”
12 An tsu panai nala, ạtsu n aza ɗa a'ạri pini tsu foloi Bulus kotsu u bana a Urishelima
wa. 13 Aku u wushuki, “Ndya i zuwai i'ạri a kushen ya zuwa mu unamgbukatsumạ?
Ufoɓusi u ɗa mạri a sira mu hal gbạm a wuna mu a Urishelima adama a kala ka Yesu
Asheku.”
14 An tsu dansai n eyi bawu tsu fuɗa yi, aku tsu paɗai bini, tsu danai, “Ạsạkạ Magono
ma Zuba ma yain i'ya i gan yi.”
15 An nala u wurai, aku tsu foɓusoi tsu banai a Urishelima. 16 Atoni a roku aza ɗa a
wutại a Kasariya dem a soku tsu, a banka tsu a kuwa ku Nnasan uza ɗa tsa cipạ ara ne.
Eyi vuma u Sayipuru u ɗa, uza u te a asuvu a Atoni a kagitạ.

Bulus rawai a Urishelima

17 An tsu rawai a Urishelima, atoku a ryabusa tsu n ipeli cika. 18 An kain ka wansai,
aku Bulus n ạtsu dem tsu banai ara Yakubu, kpam gbạ nkoshi n kuwa ku Atoni n ɗa pini.
19 An Bulus damamgbanai n ele, aku u tonusuko le ili i'ya Kashilạ ka yankai Awulawa a
akere a ne. 20 An a panai nala, aku a cikpalai Kashilạ, a tonukoi Bulus, “Utoku u tsunu,
wene na tyoku ɗa ama azu ushani a aza a Yahuda a pityanangi. Gbạ le gogo-na a'ạ tạ
n maluwa ma a ka tono Mele ma Musa. 21 Shegai a tonuko tạ Atoni a savu yi alabari a
vunu a da va wenishike tạ aza a Yahuda a ɗa a'ạri a asuvu a Awulawa vu da a varangu
Mele ma Musa. Wata, kotsu a kiɗa mmuku n le acombi wa, ko kpam a toni agadu a tsunu
wa.
22 “Gogo-na niɗa tsa yan? Kpaci u kạnạ tạ a reve n utuwạ u vunu. 23 Adama a nala, she
vu yain ili i'ya tsa tonuko vu. Tsạ tạ n ama a nishi pini na aza ɗa a yain kazuwamgbani.
24 Bidya ama a nala yi i ba i wulukpe kaci ka ɗe kaɓolo, kpam vu tsupa ikebe i uwulukpe
yi tsạrạ a kuruwa le. Nala wa zuwa tạ a reve an gbạ ili i'ya a tonuko le a kaci ka
vunu ki kaɓan ka, kpam avu n kaci ka vunu va kirana tạ n Mele mi. 25 Shegai ukuna
u Awulawa a ɗa a wushuki, tsu koronku le tạ ukanikorongi tsu da: kotsu a takuma ili
i'ya a ɗarạmkpai kameli wa, kotsu a takuma unyama u ɗa wạri nạ mpasa wa, a takuma
unyama u manama ma a piyanlai udyoku wa, kpam kotsu a yain tsishankala wa.”

A kạnại Bulus a Kuwa ku Kashilạ

26 An kain ka wansai, Bulus bidyai ama yi a banai a wulukpei kaci ka le, aku a uwai a
Kuwa ku Kashilạ. Pini nala, u tonukoi ama a'ayin a ɗa uwulukpe vi wa shaɗangu, n kain
ka a ka yanka ya dem uɗarạkpa.
27 An a'ayin a shindere yi a yain evu n ushaɗangu, aku aza a Yahuda a roku aza a
uyamba u Asiya a wenei Bulus a asuvu a Kuwa ku Kashilạ. Aku a 'yạngạsại atakasuvu
a ama a kạnạ yi, 28 n a salạsi n a dansi, “Atoku a tsunu aza a Isara'ila, ɓạngạ tsu! Vuma
ɗa wa kyawunsa ko nte wa n u wishisi ama a tsunu, n Mele ma tsunu, kpam n Kuwa
ku Kashilạ ku tsunu ki aya gai na vi. Hal gbạm u tukoi aza a Helineˆ a roku a asuvu a
Kuwa ku Kashilạ ki a nangasai Asu u Uwulukpi u na vi.” 29 Ele n a dani ko u uwa pini n
Tarafima Kawulawa ka Afisu asuvu a Kuwa ku Kashilạ ki. Ili i'ya i zuwai a danai nala,
kpaci a'ạri a wene le tạ kaɓolo a asuvu a ilyuci.
30 Aku gbạ ilyuci yi a dambulai cika, a wuranai n ilyaɗi a kạnại Bulus. A rono yi ubana
a ulanga u Kuwa ku Kashilạ ki. Kute-kute a gidạkusi itsutsu yi. 31 Pini nala, a kạnạ yi
malapa a ka ciga a wuna, aku alabari a rawai ara uzapige u kuvon u aza a Roma, a da

◊ **21:10** Ask. 11:28.

gbạ ilyuci i Urishelima i'ya pini a ka 'yạngạsạsạ atakasuvu a ama. 32 Kute-kute u bidyai atigi a roku kaɓolo n asoje a banai ɗe a asu u le. An ama yi a wenei uzapige vi utuwạ n asoje, aku a ạsạkạ yi malapa.

33 Uzapige vi u zuwai a kạnại Bulus, kpam u zuwai a sira yi n ikani i re. Aku u wecei ama yi ko ya Bulus vi n ili i'ya kpam u yain. 34 Aku aza roku pini a asuvu a kakumạ ki a salai a danai ili i roku, aza roku kpam a danai ili i roku kau. Adama a kacan ka ama ki, hal gbạm uzapige vi u fuɗa u reve ili i'ya i gitại wa. U zuwai a lazai n Bulus ubana a kuwa ku asoje. 35 An a rawai a asu u adeshikpetsu a u'uwa a kuwa ki, she na asoje yi a rạɗạgbạ yi a zuba adama a u'yạngạsạ u atakasuvu u ama yi. 36 Kakumạ ka ama ka ka tono le vi a'ạri isali n a dansi, “Wuna ni.”

Bulus dansai n kakumạ ka ama ki

37 An a yain evu n u'uwa a kuwa ku asoje ki, aku Bulus wecei uzapige vi, “Ko va wushuku n yain kadyanshi n avu?”

Aku uzapige vi u wece yi, “Dana vu reve tạ Tsiheline? 38 Ma wundya aɗa vuma u Masar u ɗa ayen a ɗa a wurai u 'yạngạsại atakasuvu a ama, hal gbạm u tonoi n ama azu a nishi (4,000) a aza a magạlạkạ a mete mi?”

39 Bulus wushunku yi, “Mpa uza u Yahuda u ɗa, u ilyuci i Tarsu a uyamba u Kilikiya. Mpa uza u ilyuci i'ya i'ạri n tsupige tsu nala tsi ɗa. Ma folo vu vu ạsạkạ mu n yain kadyanshi n ama a na yi.” 40 Aku u ạsạkạ yi u yain kadyanshi, u shamgbai a zuba u adeshikpetsu a u'uwa a kuwa ki, u 'yạngạsạkại ama yi kukere a paɗa. An a paɗai bini, aku u yanka le kadyanshi n Tsi'arama.

22

1 Bulus yain kadyanshi, u danai, “Atoku a vạ n isheku i vạ, panai mai n tonuko ɗạ ili i'ya i gitại, tsạrạ n wenike an bawu mạri n unyushi.” 2 An wa dansa n ele n kaletsu ka le, aku kakumạ ka ama ka lapulai ka paɗai bini.*

3 Aku u danai, “Mpa uza u Yahuda u ɗa, a matsa mu tạ a Tarsu, a uyamba u Kilikiya, shegai nte n gbonguroi pini na. N yan tạ kạneshi a kukere ku Gamaliya uza ɗa u wenishike mu gbạ mele ma isheku i tsunu. Mạ tạ n uciga u ugbashika Kashilạ, tyoku ɗa gbạ ɗe i'ạri uyan ara. 4 N foro tạ ama ɗa a ka tono Ure u Asheku, hal gbạm n wunai aza roku. N sirạsai aka n a'ali n gbagirya le a asuvu a kuwa ku a'ali. 5 Magono ma Aɗarạkpi n azapige a Asheshi a Pige a ka dana tạ mayun ɗa. A nạkạ mu tạ ukanikorongi ubana a asu u atoku a tsunu aza a Yahuda a ɗa a'ạri a Damasuka. Ukanikorongi vi u wushunku mu tạ n tuko Atoni a ɗa a'ạri ɗe utuwạ a Urishelima usiri n ikani tsạrạ a yan le mavura.

Bulus danai tyoku ɗa u kpatalai

6 “Kain ka te, evu n ubana kaara a kaci, cina n yan ɗe evu n urawa a Damasuka, aku katyashi ka wutại a zuba ka wakana mu ukyawan. 7 Aku n rukpại a iyamba, n panai kalạgạtsu ka wece mu, ‘Shawulu, Shawulu, ndya i zuwai va yan mu mavura?’

8 “Aku n wushuki, ‘Asheku, aɗa yai?’

“U wushuki, ‘Mpa Yesu uza u Nazara uza ɗa va yan mavura.’ 9 Aza ɗa tsạri kaɓolo a wene tạ katyashi ki, shegai a reve ili i'ya kalạgạtsu ki ka tono wa.

10 “Aku n wece yi, ‘Asheku, ndya va ciga n yain?’

“U wushunku mu, ‘'Yạngạ vu uwa a Damasuka. Vu rawa baci ɗe a ka tonuko vu tạ ili i'ya va yan.’ 11 Katyashi ki ka zuwa mu tạ n rumbạnại, aza ɗa tsạri kaɓolo ki alya a rono mu ubana a Damasuka.

12 “Aku vuma roku uza u kala Ananiya tuwại ara vạ. Eyi uza ɗa wa gbashika Kashilạ tyoku ɗa Mele ma tsunu ma danai ɗa, uza ɗa gbạ aza a Yahuda a ɗa a'ạri a Damasuka a

* **22:2** Tsi'arama tsa aza a Urishelima a tsu dansa, kpam a yan tạ majiyan an a wenei Bulus wa dansa n kaletsu ka le.

ka cikpalạsa. 13 U tuwại ara vạ, u shamgbai evu nạ mpa, u danai, ‘Utoku u vạ Shawulu, wene asu.’ Pini a asu u nala vi ɗa n wene yi!
14 “U tonuko mu, ‘Kashilạ ka isheku i tsunu ka ɗangạsa vu tạ vu reve ili i'ya wa ciga. Kpam vu wene Uza u Uwulukpi u nala vi, vu pana kpam kadyanshi ka ne. 15 Aɗa va bidya kadyanshi ka ne ubana ko nte wa, n vu tonusuko le i'ya vu wenei n i'ya kpam vu panai. 16 Kotsu vu nangasa a'ayin wa. 'Yạngạ a lyuɓugu vu tsạrạ a zại unyushi u cingi u vunu. Yan nala n vu isạsi kala ka Asheku.’

Bulus yain kuɓari a asu u Awulawa

17 “Kain ka te, an n gonoi a Urishelima, mpa a uyan kavasu a Kuwa ku Kashilạ, aku n wenei kuwene, 18 kpam n wenei Asheku a ka dansa, u danai, ‘Ạsạkạ Urishelima gogo, kpaci a ka wushuku n ili i'ya va tonuko le a kaci ka vạ wa.’
19 “Aku n wushuki, ‘Asheku, ele n kaci ka le dem a reve tạ an n kạnạsại aza ɗa a wushuki n avu a agata a Kashilạ n sirạsa le kpam n lapa le. 20 A'ayin a ɗa a wunai Isitifanu, ◊ uza u uyan kadyanshi ka Kashilạ, mpa pini kushani kpam n wushuku tạ n ili i'ya a yain. Hal gbạm mpa n ɓạnại aminya a ama ɗa a wuna yi vi.
21 “Aku Asheku a tonuko mu, ‘'Yạngạ vu wala, ma suku vu tạ a mɓạri a asu u Awulawa.’ ”
22 Kakumạ ka ama ki ka rongo yi upanạka hal a asu u ɗa u danai udani u ‘Awulawa,’ aku a salai unạ u te, ‘Rawukai vuma u na vi! Wuna ni! U gan a ạsạkạ yi n uma wa!’ 23 Aku a rongoi iyoroli n a mondusi aminya a le n maloko, a shaɗangusi akere a le n kayala a polusoi ka a uwule.
24 Aku uzapige u kuvon u aza a Roma u zuwai a bidya yi ubana a kuwa ku asoje, tsạrạ a bawan yi adama a ɗa wa tonuko le ukuna u maci. 25 Tyoku ɗa a sira yi tsạrạ a bawin yi, aku u tonukoi katigi ka kạri pini vi, “U gan a bawin uza u Roma u ɗa wạri n ucira u uyan ili bawu a yanka yi afada?”
26 An katigi ki ka panai nala, aku u banai a asu u uzapige vi, u danai, “Ndya ya ciga n yain? Vuma u na vi uza u aza uyamba u Roma ɗa.”
27 Aku uzapige vi u banai ara Bulus, u wece yi, “Tonuko mu, avu uza u aza uyamba u Roma ɗa?”
Aku u wushunku yi, “Nala wạri.”
28 Aku uzapige vi u danai, “She na n tsupai ikebe ushani kahu n tsạrạ ucira u nala vi.”
Bulus danai, “Mpa kpam n u ɗa a matsa mu.”
29 An asoje a ɗa a ka ciga a bawin yi vi kpam a yan yi keci ki a panai nala, aku a wozoi akere a le gogo. Uzapige u kuvon vi u pana tạ uwonvo, kpaci u zuwa tạ a sira yi.

Bulus dansai n Asheshi a Pige

30 An kain ka wansai, aku uzapige u kuvon vi wa ciga u reve ili i'ya i zuwai aza a Yahuda a tukoi ukuna u na a kaci ka Bulus. U zuwai a surukpa yi ikani yi, aku u zuwai aɗarạkpi a pige n Asheshi a Pige yi gbạ a ɓolomgbonoi. U zuwai a ukai Bulus a asuvu, u zuwa yi u shamgbai a kapala ka le.

23

1 Bulus wundyai azapige a Asheshi a Pige yi mai, aku u danai, “Aza a vạ, n rongo tạ mai a kapala ka Kashilạ a a'ayin a vạ!” 2 Aku Ananiya* Magono ma Aɗarạkpi u zuwai aza ɗa a'ạri evu n Bulus vi a lapa yi a unạ. 3 Aku Bulus danai, “Kashilạ ka lapa vu tạ avu uza u maci u kaɓan u gbani, dusuku ɗa vu dusuki tsạrạ vu yanka mu afada tyoku ɗa Mele ma danai, shegai avu gonoi vu koɗoi Mele mi, kpaci vu zuwai a lapa mu.”
4 Aza ɗa a'ạri evu n Bulus vi a danai, “Magono ma Aɗarạkpi ma Kashilạ ma va wishisa!”

◊ **22:20** Ask. 7:58. * **23:2** Tagarạda u Asuki u yan tạ kadyanshi ka ama a tatsu aza ɗa a'ạri n kala “Ananiya.” 5:1 Ananiya uza ɗa yankai asuki kaɓan, aku u kuwại. 9:10, 22:12 Ananiya uza ɗa kukpại a'eshi a Bulus a Damasuka. 23:2 Ananiya uza ɗa wạri Magono ma Aɗarạkpi.

5 Bulus wushunku le, “Yanka numu ahankuri atoku a vạ, n reve an Magono ma Aɗarạkpi ma wa. Kpaci a korongu tạ a da ‘Kotsu uza u wisha uzapige uza ɗa wa tono n ama wa.’ ” ◊
6 An Bulus wenei Asheshi a Pige yi aza roku aza a Sadusi a ɗa aza roku kpam Afarishi, aku u 'yạngạsại kalạgạtsu u danai, “Aje a vạ, mpa Kafarishi ka ilimaci i Kafarishi. An u wokoi n zuwai katakasuvu ka vạ a asu u u'yạngạ u ukpạ, ɗa i zuwai a ka yanka mu afada.”
7 An u danai nala, aku kananamgbani ka uwai a mere ma aza a Sadusi n Afarishi hal kaɓolo ki ka pecei kure. 8 Aza a Sadusi a wushuku n u'yạngạ u ukpạ, n atsumate a eri, n a'ulu wa, shegai Afarishi a wushuku tạ n ili i nala yi gbạ. 9 Aku kacan ka 'yạngại cika, awenishiki a Mele aza ɗa a'ạri Afarishi a 'yạngại a ka ɓạngạ Bulus a danai, “Tsu wene unyushi u vuma u na vi wa, ko kenu. Gaawan kulu ko kpam katsumate ka zuba ka roku ka ka yanka yi kadyanshi.”
10 An kacan ki kạri uyan ushani, aku ama yi a'ạri uvingạsạ Bulus apashi a re gbạ. Pini nala, uzapige u kuvon u aza a Roma u zuwai asoje a wushi Bulus a akere a le, kotsu a banka yi a kuwa ku asoje.
11 N kayin ka nala ki, Yesu Asheku u wenikei kaci ka ne ara Bulus, u danai, “Lya kapala n ugbami u asuvu. Tyoku ɗa vu yain kadyanshi ka vạ pini naha a Urishelima, u kạnạ tạ kpam vu yain ka a Roma.”

A sheshei a wuna Bulus

12 An kain ka wansai, aku aza a Yahuda a roku a foɓusoi tsạrạ a wuna yi. A tsinai a da a ka lya ko a soi wa, she a wuna Bulus. 13 Aza ɗa a yain afoɓi a cingi a nala yi a la tạ ama amangare. 14 Aku a banai a asu u aɗarạkpi a pige n azapige a tonuko le, “Tsu tsina tạ, tsu da tsa lya ili ko tsu soi wa, she tsu wuna vuma u nala vi. 15 Eɗạ n Asheshi a Pige, she i tonuko uzapige u kuvon u aza a Roma u tuko yi pini na a asu u Asheshi, aku i yain yavu ciga ɗa ya ciga i doku i veci ukuna vi sawu. Ạtsu kpam ufoɓusi u ɗa tsạri tsu pite yi a ure tsạrạ tsu wuna yi.”
16 Kalobo ka utaku u Bulus ka pana tạ ukuna u ɗa a sheshei vi, aku u banai a kuwa ku asoje ki u tonuko yi ukuna vi. 17 Pini nala, Bulus isại katigi ka te u tonuko yi, “Banka kalobo ka na a asu u uzapige u kuvon, Wạ tạ n ukuna u ɗa wa tonuko yi.” 18 Aku vuma vi u wushuki u bankai kalobo ki ara uzapige u kuvon vi. Pini nala, katigi ki ka tonukoi uzapige u kuvon vi u danai, “Vuma ɗa wạri a kuwa ku a'ali ku nala ki uza u kala Bulus vi, aya u zuwa mu n tuko kalobo ka na ara vunu, u da wạ tạ n ili i'ya wa ciga u tonuko vu.”
19 Aku uzapige u kuvon vi u kạnại kukere ku kalobo ki u banka yi paki, u wece yi, ‘Ndya va ciga vu tonuko mu vi?”
20 Kalobo ki ka danai, “Ama roku a ɗa pini a sheshei a ka ciga a banka le Bulus a asu u Asheshi a Pige a aza a Yahuda nakpan. A ka yan tạ yavu a ka ciga a doku a veci ukuna vi mai. 21 Shegai kotsu vu yain nala wa! Kpaci ama ɗa pini a la tạ ama amangare a ka pite yi tsạrạ a wuna yi. A tsina tạ a da a ka lya ko a soi wa, she a wuna yi. Gogo-na alya pini ufoɓusi, a ɗa a ka vana vu wushunku le.”
22 Aku uzapige vi u tonuko yi, “Kotsu vu ạsạkạ uza u reve an vu tonuko mu ukuna u na vi wa.” Pini nala, u tonuko yi u wala.

A bankai Bulus a Kasariya

23 Uzapige u kuvon vi u isại atigi a re a tuwạ, aku u tonuko le, “Tonukoi asoje amangatawanre (200) a foɓuso a bana a Kasariya n ulapa u uwule u kuci u kayin ka ara, n asoje a adoki amangatatsunkupa n asoje a amangatawanre (200) a kuvon nạ nsari n le. 24 Eɗạ kpam i zami kadoki ka Bulus wa yuwạ. Kotsu i banka yi ara Feli gomuna,

◊ **23:5** Uwt. 22:28.

bawu ko i te i'ya ya gitạ n eyi." 25 Aku uzapige vi u korongi ukanikorongi u na ubana ara
gomuna vi. U danai,
26 "Mpa Kaladiyu Lisiya, ma sukunku uzapige Feli gomuna idyani. 27 Aza a Yahuda
a roku a ɗa a kạnại vuma u na, hal a ka ciga a wuna yi. Shegai an n vecei ukuna vi, n
revei an vuma vi uza u uyamba u Roma u ɗa, aku mpa n asoje a vạ tsu wusa yi. 28 Aku n
banka yi a asu u Asheshi a Pige, tsạrạ a veci unyushi u ɗa u yain vi. 29 Pini nala, n cinai
unyushi u ɗa a kạnạ yi n u ɗa vi u Mele ma le u ɗa, u rawa gbạm a ka sira ko a wuna yi
wa. 30 Shegai an vuma roku u tonuko mu ukuna u cingi u ɗa a foɓusoi a kaci ka ne, ɗa
i zuwai n sukunku yi ara vunu kute-kute. Aku n tonukoi aza a kadyanshi yi a tuwạ a
dana unyushi u ɗa a wenei u yain vi ara vunu."
31 Asoje yi a yain ili i'ya a danai a yain. N kayin ka nala ka a bidyai Bulus ubana a ilyuci
i Antipatari. 32 An kain ka wansai, aku asoje a ɗa a ka wala a a'ene yi a gonoi a kuwa ku
asoje ku le, a ạsạkại asoje a ɗa a ka walạka adoki yi a lazai n eyi ubana a Kasariya. 33 An
a rawai a Kasariya, aku a nạkại gomuna vi Bulus n ukanikorongi vi. 34 Pini nala, Feli
gomuna u yain kạneshi u ukanikorongi vi, u wecei Bulus eyi uza u uyamba u eni u ɗa.
Aku u wushunku yi, "Kilikiya."
35 Pini nala, gomuna wushunku yi, "Ma panạka vu tạ a'ayin a ɗa baci dem aza ɗa a
sapula vu vi a rawai. An u danai nala, aku u zuwai a kpada yi a asuvu a kuwa ku tsugono
ka Hiridu magono u mai.

24

Feli yankai Bulus afada

1 An a'ayin a tawun a wurai, aku ama roku a rawai a Kasariya, tsạrạ a dana ili i'ya
Bulus yain. Alya Ananiya Magono ma Aɗarạkpi kaɓolo n azapige a aza a Yahuda a roku n
karevi ka mele ka roku uza u kala Taratulu. 2 An a isại Bulus u uwa a asuvu, aku Taratulu
gitại utonusuko gomuna vi ili i'ya Bulus yain, u danai, "Uzapige Feli, adama a ugboji u
vunu, ɗa i zuwai ama a tsunu a'ạri nạ ndishi n shinga tun ara wa. Adama a ɗa kpam vạri
n uwene u mɓạri, ɗa i zuwai ama a tsunu a ka pana kayanyan ka ndishi n ulya u kapala.
3 Ama ko nte wa a ka cikpa vu tạ bawu utyoku. 4 Shegai adama a ɗa bawu ma ciga n
wowotongusu vu, ma folo vu adama a ugboji u ɗa vạri n u ɗa, vu panạka tsu a asuvu a
a'ayin a kenu a na yi tsu dana ili i'ya vuma u naha vi u yain.
5 "Vuma u na vi kashilạkạni ka, tsu cina yi tạ wa 'yạngạsạ atakasuvu a aza a Yahuda
a likimba gbạ, kpam aya wa tono n kaɓolo ka aza ɗa a ka isạ Aza a Nazara. 6 Hal gbạm
wa ciga u nangasa Kuwa ku Kashilạ, aku tsu kạnạ yi. [7 Tsa ciga tsu yanka yi afada n
Mele ma tsunu, shegai Lisiya uzapige u kuvon u aza a Roma u wusa yi ara tsunu. Aku u
zuwai tsu tuko kadyanshi ki a kunu ku afada ku vunu.]*
8 "Vu vece yi baci n kaci ka vunu ben, va fuɗa tạ va reve an ukuna u ɗa tsu tukoi a kaci
ka ne ki mayun ɗa." 9 Aku aza a Yahuda a ɗa a buwai a wushuki n ili i'ya Taratulu danai.

Bulus wushunki Feli

10 Aku gomuna vi u yankai Bulus kukere u yain kadyanshi. Pini nala, u gitại u danai,
"Uzapige, n reve tạ vu yanka tạ ama ushani aza a uyamba u na afada a ayen ushani,
kpam n yan tạ mazạngạ an ma wutukpạ kaci ka vạ a kunu ku afada ku vunu. 11 Vu vece
baci, va laza tạ va reve an kotsu u lai a'ayin kupa n a re, an n banai a Urishelima ulya
u kayala a Kuwa ku Kashilạ wa. 12 N yan kananamgbani n uza roku a Kuwa ku Kashilạ
wa, ko kpam n 'yạngạsạ atakasuvu a ama a agata a Kashilạ ko kpam a asu u roku wa.
13 Ama a naha a ka fuɗa a ka dana ili i'ya a ka dansa na vi mayun ɗa wa. 14 Ili i te i'ya n
revei i'ya, an ma tono Kashilạ ka isheku i tsunu a ure u ɗa a danai kaɓan ka vi, kpam n
wushuki an gbạ ili i'ya i'ạri ukorongi a asuvu a tagarạda u Mele ma Musa nạ i Ntsumate.

* **24:7** Akorongi a cau ushani aza ɗa a purại a tagarạda u Manyan ma Asuki a kalatsa tạ makpạndạ ma 7.

15 N zuwa tạ katakasuvu ka vạ a asu u Kashilạ, tyoku ɗa aza ɗa a sapula mu na vi a zuwai,
a da a ka 'yạngạsạ tạ akushe aza a shinga n aza a cingi a ukpạ. 16 Adama a nala a ɗa mạri
a ukirana kain dem tsạrạ n yain ili i'ya i'ạri i maci, kpam katakasuvu ka vạ ka rongo nạ
ndishi n shinga a asu u Kashilạ n ama.
17 "N ɓạrạkpạ n ugono a Urishelima wa, mạri tạ a kateshe ayen ushani. N gonoi n ikebe
tsạrạ n nạkạ ama a tsunu aza a unambi, kpam n nạkạ kune a asu u Kashilạ. 18 Mpa pini
a uyan nala a Kuwa ku Kashilạ ki, cina n kotso ɗe uwulukpe kaci ka vạ, aku a cina mu
pini, kpam kakumạ ka ama kạ pini wa. 19 Shegai aza a Yahuda a roku a ɗa pini aza a
uyamba u Asiya, alya wạri u gain a tuko kadyanshi ka vạ ara vunu a'ạ baci n ili i'ya a ka
dana a kaci ka vạ. 20 Ko kpam ạsạkạ aza ɗa a sapula na vi, a dana unyushi u ɗa Asheshi
a Pige a tsạrạ mu n u ɗa a'ayin a ɗa a yanka mu afada a Urishelima. 21 Kadyanshi ka a
ka fuɗa a dana a kaci ka vạ ka na koshi, an n salai n danai ukuna u na a kunu ku afada
ku le; 'Adama a kadyanshi ka u'yạngạ u ukpạ u ɗa a ka yanka mu afada a kapala ka ɗe
ara.' "
22 Feli gomuna tani u reve tạ ili ushani a Ure u Asheku, aku u shamkpa le u danai,
"Shamgbai she a'ayin a ɗa Lisiya Uzapige u Kuvon† u tuwại, aku n kiɗạga ɗạ ugana."
23 Aku u zuwai katigi ka roku ka wundi yi, u tonuko yi kotsu u gidạku yi wa, kpam u
ɓishinka aje a ne utuwạ a ɓạngạ yi wa.

Bulus dansai n Feli gomuna

24 An a yain a'ayin, aku Feli tuwại n uka u ne uza u kala Durusila, kpam uza u Yahuda
u ɗa. A suki vuma roku u tuko Bulus, pini nala, a zuwuka yi atsuvu a ka pana kadyanshi
ka upityanangu n Yesu Kawauwi. 25 Aku Bulus tonuko le ukuna u uyan ili i shinga, n u
kạnạ kaci, kpam n kain ka afada ka ka tuwạ. An u panai nala, aku uwonvo u kạnạ yi
cika, u tonukoi Bulus, "Gogo-na u rawa tạ ve. Wala. Shegai n tsạrạ baci kabala, ma isạ
vu tạ vu tuwạ." 26 Feli tsu sukunku tạ Bulus tuwạ u dansa n eyi, kpaci u zuwa tạ uma wa
tsạrạ tạ ikebe ara ne.
27 An ayen a re a wurai, aku a takpai Feli gomuna, a nạkại Posiya Fesutu u wokoi
gomuna. Shegai an Feli wa ciga kala ka shinga a asu u aza a Yahuda, aku u ạsạkại Bulus
pini a kuwa ku a'ali.

25

Bulus yain kadyanshi ki ara Fesutu

1 An Fesutu kạnại manyan ma gomuna ma ne n a'ayin a tatsu, aku u 'yạngại a Kasariya
ubana a Urishelima. 2 Aku aɗarạkpi a pige n azapige a aza a Yahuda a tuwại n kadyanshi
ka Bulus ara ne. A folo yi 3 u zuwa a gono n Bulus a Urishelima, kpaci a foɓuso tạ ama a
pite yi a ure a wuna yi. 4 Shegai Fesutu wushunku le, "A Kasariya ɗa a ka wundya Bulus,
kpam nte ma gono ɗe gogo. 5 U yan baci ukuna u cingi, ạsạkạ azapige a ɗe a tono mu a
ba a tuko kadyanshi ki ɗe."
6 Fesutu shamgba tạ n ele a'ayin kullạ ubana a'ayin kupa, aku u lazai ugono a Kasariya.
An kain ka wansai, u isại aza a kunu ku afada ki, u tonuko le a tuko Bulus vi. 7 An Bulus
tuwại, aza a Yahuda a ɗa a wutại a Urishelima vi a 'yạngại a'ạri utukuso kadyanshi a
kaci ka ne, ka gbạm bawu a ka fuɗa a shamkpa.
8 Shegai Bulus 'yuwain kadyanshi ki, u danai, "Mpa n nusuka Mele ma aza a Yahuda
wa, ko Kuwa ku Kashilạ, ko kpam aza a tsugono tsu Roma wa."
9 Shegai an Fesutu wa ciga atakasuvu a aza a Yahuda a pana kayanyan, aku u wecei
Bulus, "Ko va wushuku vu bana a Urishelima n ba n yanka vu afada a ukuna u na vi ɗe?"
10 Bulus wushunku yi, "Wa yan wa, a asuvu a kunu ku afada ku Kaisa ka mạri, kpam
nte u gain a yanka mu pini afada. Avu n kaci ka vunu dem vu reve tạ mai, n nusuka aza
a Yahuda wa. 11 N yan baci ili i roku i'ya i rawai ukpạ, ma 'yuwan a wuna mu wa. Shegai
ukuna u mayun wạ baci pini a asuvu a kadyanshi ka na ki wa, uza u rạtsa u neke mu a

akere a ama a na yi a wuna mu wa. Ma folo ɗa̱ a 'ya̱nga̱sa̱ kadyanshi ki ubana ara Kaisa magono ma pige."

12 Fesutu dansai kadyanshi ki n asheshi a ne, aku u danai, "Nala wa̱ri, vu folo ta̱ ubana ara Kaisa, kpam nte va bana ɗe."

Fesutu n Agaripa magono

13 An a yain a'ayin kenu, aku Agaripa* magono n uka u ne Baranisi† a tuwa̱i a Kasariya tsa̱ra̱ a ryabusa Fesutu. 14 An u wokoi a ka yan a'ayin ɗe, aku Fesutu tonukoi Agaripa ukuna u kadyanshi ka Bulus. U danai, "Vuma roku u ɗa pini a asuvu a kuwa ku a'ali uza ɗa Feli a̱sa̱nka̱ mu n yanka yi afada. 15 An ma̱ri a Urishelima, aɗara̱kpi a pige n azapige a aza a Yahuda a tuko mu kadyanshi ka vuma u nala vi, a folo mu n kiɗa̱ga yi ugana.

16 "Shegai n tonuko le, a mele ma tsunu a̱tsu aza a Roma tsu tsu kiɗa̱ga uza u ugana wa, she a tuwa̱ n eyi a kapala ka aza ɗa a tukoi kadyanshi ki, kpam a tsu a̱sa̱ka̱ yi ta̱ u dansa tsa̱ra̱ u wutukpa̱ kaci ka ne. 17 An a tuwa̱i adama a kadyanshi ki, an kain ka wansai, n zuwai a tukoi Bulus, aku n gita̱i afada. 18 Shegai an ama yi a 'ya̱nga̱i a dansa kadyanshi ki, a tuko unyushi u ɗa a da u yain u ɗa n zuwai katakasuvu n pana vi wa. 19 Shegai ukuna u adini a le u ɗa, kpam n ukuna u vuma roku uza ɗa a ka isa̱ Yesu uza ɗa u kuwa̱i, shegai Bulus ma̱tsa̱i u da wa̱ ta̱ n uma. 20 Mpa tani ma̱ri n namba ta̱ tyoku ɗa ma vece ukuna u na vi, aku n wecei Bulus ko wa wushuku u bana a Urishelima tsa̱ra̱ n ba n yanka yi afada yi ɗe. 21 Shegai u foloi a a̱sa̱ka̱ Kaisa magono ma pige ma pana ukuna vi, aku n zuwai a zuwa yi ve pini a kuwa ku a'ali ki, hal ubana a'ayin a ɗa ma tutsuku yi ubana ara Kaisa vi."

22 Aku Agaripa tonukoi Fesutu, "Ma ciga ta̱ n pana ili i'ya vuma na wa dana."

Aku u wushunku yi, "Va pana̱ka yi ta̱ nakpan."

23 An kain ka wansai, Agaripa n uka u ne Baranisi a ukai aminya a tsugono, a tuwa̱i kaɓolo n azapige a asoje n azapige a aza a ilyuci yi. Fesutu zuwai a tuko Bulus pini a asuvu a kunu ki. 24 Aku Fesutu danai, "Agaripa magono, n gba̱ azapige aza ɗa a'a̱ri pini na kaɓolo n a̱tsu, wundyai vuma u na vi, aza a Yahuda a ɗa a'a̱ri a Urishelima n Kasariya a tuwa̱ ta̱ ara va̱ a ka ciga n wuna vuma u na vi. 25 Shegai mpa n wene u yan unyushi u ɗa u rawai a ka wuna yi wa. Kpam an u wokoi u foloi a banka kadyanshi ki a asu u magono ma pige, ɗa i zuwai n yawunsai n banka yi ara ne. 26 U ka̱na̱ ta̱ n korongu ukuna u maci a kaci ka vuma u na ubana a asu u magono. Da i zuwai n tuko yi a kapala ka ɗe gba̱, hal gai avu Agaripa magono, tsa̱ra̱ tsu kotso baci uvece ukuna vi, n tsa̱ra̱ ili i'ya ma korongu. 27 Kpaci a uwene u va̱, utengeshi u ɗa a tutsuku vuma ɗa wa̱ri a kuwa ku a'ali ubana a asu u magono bawu a danai ili i'ya u yain."

26

Agaripa dansai n Bulus

1 Agaripa tonukoi Bulus, "Gogo-na dansa n kaci ka vunu." Aku Bulus 'ya̱nga̱sa̱i kukere, u gita̱i kadyanshi:

2 "Agaripa magono, n pana ta̱ kayanyan an u wokoi a kapala ka vunu ka ma yan kadyanshi n wutukpa̱ kaci ka va̱ a kadyanshi ka ama a va̱ a tukoi adama a va̱. 3 N revei avu vu reve ta̱ Mele ma aza a Yahuda n gba̱ ili i'ya a ka nanamgbana̱ka. Adama a nala, ma folo vu vu yain ahankuri vu pana̱ka mu.

4 "A wenishike mu ta̱ uwenishike u aza a Yahuda tun mpa kenu. N rotsongusu ta̱ a asu u ama a va̱ n a asu u aza a Urishelima. Azapige a aza a Yahuda a reve ta̱ n u ɗa. 5 A reve

---

* **25:13** Vuma na maku ma Hiridu Agaripa ma, uza ɗa a yain kadyanshi ka ne a 12:1-22. Kala ka te ka yi n tata u ne.

† **25:13** Baranisi maku ma Hiridu Agaripa ma uza ɗa a yain kadyanshi ka ne a 12:1-22. U bansa ta̱ azapige a ama iyolo ushani, gogo-na kpam utaku u ne ɗa wa wolo.

tạ nạ mpa caupa, kpam a ka fuɗa tạ a ka dana mpa Kafarishi ka mayun, a kaɓon ka kạri n mele ma awuya a asuvu a adini a tsunu. A ka dana tạ mayun ɗa a ka ciga baci a dana.
6 “Gogo-na mạ tạ a asu u afada an n wushuki n kazuwamgbani ka Kashilạ ka yankai
ama a tsunu caupa. 7 Kazuwamgbani ka nala ki ka agali kupa n a re a zuwai uma a
wene ushaɗangu u ne, ɗa i zuwai a mạtsại ugbashika Kashilạ kaara n kayin. Magono,
an u wokoi n zuwai uma u vạ a kazuwamgbani ka nala, ɗa i zuwai aza a Yahuda a wenei
unyushi u vạ. 8 Ndya i zuwai i kpạɗại uwushuku an Kashilạ ka 'yạngạsạ akushe?
9 “Mpa n kaci ka vạ caupa mạri n wenei yavu mai ɗa n yain ili i'ya ya ɓishinka ulya
u kapala u kadyanshi ka Yesu uza u Nazara. 10 Aɗarạkpi a pige† a wushunku mu tạ n
yain ili i na yi, kpam n canga tạ Atoni ushani aza a Urishelima n uka le a kuwa ku a'ali.
Hal gbạm n uɓolomgbono u kaci u vạ u ɗa a wunusai aza roku. 11 N tonoi gbạ agata a
Kashilạ nạ bawin le, kotsu gai n zuwa a yanka kala ka Kawauwi unạ u cingi. Adama a
ɗa ma pana upan u le cika, aku ma tonuso le a ilyuci i mɓạri i tsumoci nạ n foruso le ɗe.

Ugawunsa u Bulus n Kawauwi

12 “Magono ma vạ, kain ka te, mạri a asuvu a nwalu ubana a Damasuka uyan manyan
mi, n ucira u ɗa aɗarạkpi a pige a nạkạ mu. 13 N kaara a kaci, katyashi ka wutại a zuba
ka wakana mu n ama ɗa a soku mu. Katyashi ki ka la tạ ka kaara. 14 An tsu rukpại a
iyamba gbạ tsunu, aku n panai kalạgạtsu ka dansa n Tsi'arama, ka tonuko mu, ‘Shawulu,
Shawulu, ndya i zuwai va yan mu mavura? Utengeshi u ɗa kanaka ka shilạkạnạ n
magutsu ma kalina.’
15 “Aku n wece yi, ‘Asheku, aɗa yai?’
“Asheku a wushunku mu, ‘Mpa Yesu, uza ɗa va yan mavura. 16 Gogo-na 'yạngạ, ili i'ya
i zuwai n tuwại i'ya n zuwa vu vu woko kagbashi ka vạ kpam vu dana ili i'ya vu wenei
a kaci ka vạ. Va tonuko tạ ama ukuna u ili i'ya i gitại, n ili i'ya kpam ya tuwạ a'ayin a ɗa
ma wenike kaci ka vạ ara vunu. 17 Ma suku vu tạ a asu u aza a Yahuda, n Awulawa. Ma
kirana tạ n avu a'ayin a ɗa va bana a asu u ɗa n suku vu. 18 Ma ciga tạ vu kukpạ a'eshi a le,
a kpatala a ạsạkạ karimbi ubana a katyashi. Kpam a kpatala a ạsạkạ ucira u Kanangasi*
ubana ucira u Kashilạ. Aku Kashilạ ka cimbusukạ le unyushi u cingi u le. Pini nala, a ka
tsạrạ tạ asu a asuvu a ama ɗa Kashilạ ka wulukpei an a zuwai upityanangu u le ara vạ.’

Bulus dansai ukuna u manyan ma ne

19 “Adama a nala, Agaripa magono, ma 'yuwan utono kuwene ka ku tuwại a zuba vi
wa. 20 N gitạ tạ n yankai aza a Damasuka kuɓari, aku n banai a Urishelima a uyamba u
aza a Yahuda gbạ. Pini nala, n yankai Awulawa n tonuko le a kpatala a ạsạkạ tsicingi tsu
le a gono a asu u Kashilạ, kpam a yain ili i'ya ya wenike an a kpatalai.
21 “Ili i'ya i zuwai aza a Yahuda a kạnạ mu a Kuwa ku Kashilạ a ka ciga a wuna mu i'ya
gai la vi. 22 Shegai Kashilạ ka ɓạngạ mu tạ, ɗa i zuwai mạri udansa kadyanshi ka na ki
a asu u aza a pige nạ mmuku. Ili i roku i'ya Musa nạ ntsumate n ɗa n buwai a danai ya
gitạ vi i'ya, 23 Kawauwi ka pana tạ ikyamba, kpam aya wa woko vuma u kagitạ u ɗa wa
'yạngạ a ukpạ. Kpam wa woko tạ katyashi a asu u aza a Yahuda n Awulawa.”
24 Kute-kute Fesutu salai, u danai, “Bulus, ijan i'ya va suma? Uyan kạneshi ushani vi
u zuwa vu vu woko kashimza ɗa?”
25 Shegai Bulus wushunku yi, “Uzapige Fesutu, ijan i'ya mu wa. Ili i'ya ma tono vi mai
ɗa i'ạri, kpam n ugboji. 26 Agaripa magono u reve tạ n ili i na yi, kpam n eyi ɗa ma dansa
bawu uwonvo. Kpaci ukuna u na u gitạ ukpawunsi wa. 27 Agaripa magono, vu wushuku
nạ ntsumate? N revei vu wushuku tạ.”
28 Agaripa wushunku yi, “Va ciga vu gonuko mu Katoni a asuvu a a'ayin a kenu a na a
ɗa?”

---

* **26:18** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

29 Bulus wushunku yi, “Ko a asuvu a a'ayin a kenu ko a ushani, ma yan tạ kavasu tsạrạ
Kashilạ ka zuwa avu n aza ɗa a'ạri pini na a ka panạka mu gogo-na a woko tyoku u vạ.
Shegai ma ciga i uka ikani i nala yi wa.”
30 Aku Agaripa magono, n Fesutu gomuna, n Baranisi, n aza ɗa a'ạri kaɓolo n ele a
'yạngại a ạsạkại a asu vi. 31 An a wutại, aku a dansai n atoku a le, “Vuma nala u yan ili
i'ya i rawai a ka wuna yi, ko a uka yi a kuwa ku a'ali wa.” 32 Agaripa tonukoi Fesutu, “U
woko baci vuma u na danai a banka kadyanshi ka ne ara Kaisa wa, she tsạrạ tsu ạsạkạ
yi.”

27

A bidyai Bulus ubana a Roma

1 An tsu foɓusoi tsạrạ tsu uwa a kpatsu ubana a uyamba u Italiya, aku a nạkại Bulus n
aza a kuwa ku a'ali a kukere ku katigi ka pige ka roku uza u kala Juliyo, uza u te a asuvu a
asoje a Kaisa magono. 2 Aristaraku wạ tạ dem kaɓolo n ạtsu. Eyi uza u ilyuci i Tasaloniya
u ɗa, a uɓongu u Masidaniya. Tsu uwai a kpatsu ku ka tsu rongo uyan manyan a ilyuci i
Adaramitiya. Aza a kpatsu yi a foɓuso tạ a ka shamgbusa a ilyuci ilyuci i'ya i'ạri a ikengi
i kushivạ i uyamba u Asiya.
3 An kain ka wansai, aku tsu rawai a Sida. Juliyo katigi u yankai Bulus ukuna u shinga,
u ạsạkạ yi u ba kondoi aje a ne tsạrạ a nạkạ yi gbạ ili i'ya wa ciga. 4 An tsu ạsạkại Sida,
aku uwule wa lapana tsu cika, aku tsu tonoi evu n uyamba u mere ma mini u Sayipuru
tsạrạ tsu pana shana n uwule vi. 5 Tsu lyai kapala nạ nwalu ubana a ɗaka a uɓongu u
Kilikiya n Bamafiliya, aku tsu rawai a ilyuci i Mira a uyamba u Likiya. 6 Pini nala, Juliyo
katigi u tsạrại kpatsu ku roku ka aza a uyamba u Alizandariya kpam ka bana a Italiya,
aku u zuwai tsu uwai pini.
7 An tsu yain a'ayin ushani n tsu wali sawu, she na tsu mạtsại cika, aku tsu fuɗai tsu
rawai evu n Kinidu. An uwule u ɓishinka tsu ulya kapala, aku tsu kyawain a kapashi
ka bawu uwule wạri pini, evu n asu u ɗa a ka isạ Salạmani a uyamba u mere ma mini u
Kiriti. 8 Tsu moɗonoi tsu wurai asu vi n upana u ikyamba, aku tsu rawai a asu u roku u
ɗa a ka isạ Asu u Uwunvuga u Shinga evu n ilyuci i Lasiya.
9 An u wokoi tsu ɓạrạkpại cika, nwalu mi n ɗa n buwa kpam mai wa, kpaci a'ayin a
aɓali a ɗa. Kpam a'ayin a Abiki a Cimbusukạ Ama Unyushi u Le† a wura ɗe. 10 Bulus
tonukoi atigi a asoje yi, “Azapige, n wenei tsu lya baci kapala nạ nwalu n na mi, n ɗa ma
tuko tạ ukuna u cingi u unangasa u kpatsu, n unamba u ucanga cika. Ama kpam a ka
pana tạ usạn, hal gbạm uma u tsunu wạ tạ a unạ u ukpạ.”
11 Shegai katigi ka ka ɓạnạ ama yi u wushuki n kadyanshi ka uza u kpatsu ki n uza ɗa
wa walạka kpatsu ki, u 'yuwain uwushuku n kadyanshi ka Bulus. 12 Asu u Uwunvuga
u Shinga vi ukukpi u ɗa wạri, kpam asu vi u lobono a lyai pini ilyushi wa, kpaci aɓali a
tsu rongo tạ ulapusa asu vi. Adama a nala, aku aza a kpatsu yi a ka ciga a bana a ilyuci i
Finikiya, tsạrạ a lyai ilyushi i le ɗe. Finikiya tani asu u ɗa a'atsu a tsu shamgbusa pini a
uyamba u mere ma mini u Kiriti u ɗa, asu u shinga u ɗa u tsu kạngu tạ aɓali, kpaci u ɗa
wa wundya tạ ɗaka u kalivi n gaɗi u kalivi.

A cinai uwule u pige u ulimạ

13 An uwule vi u gitại u'yạngạsạ kenu-kenu a ɗaka, aku aza a kpatsu yi a ka yawunsa
yavu a'ayin a ɗa a yain a ɗa a ka yan ili i'ya a foɓusoi. Aku a takpai kashamkpatsu ka
kpatsu ki, tsu tonoi a ikengi i uyamba u Kiriti. 14 A ɓạrạkpạ wa, aku uwule u pige u ɗa a
ka isạ, “Uwule u Gaɗi u Kasana,” u wutại a kagiɗa u lapana tsu. 15 Uwule vi u lapai kpatsu
ki, hal gbạm tsu fuɗa tsu wala pini a asuvu wa. Aku tsu ạsạkại uwule vi u purại kpatsu
ki.
16 Tsu tonoi asu u roku u uyamba u mere ma mini u ɗa a ka isạ Kawuda, a asu u ɗa
uwule u jebei. She na tsu moɗonoi cika, aku tsu fuɗai tsu ronoi kpatsu ku kenu ki utuwạ

a asu u ku pige ki. 17 An tsu ronoi kpatsu ku kenu ki, aku aza a kpatsu yi a zamai aban a sirąsai kpatsu ku pige ki, adama a ɗa ka tąsą. Kpaci a ka pana tą uwonvo u ɗa a ka vutąlą le a kayala ka ka soɗugusu ili dem u ɗa a ka isą Siriti, aku a cipukąi kunya ka ka waląka kpatsu ki tsąrą ku jebe nwalu n kpatsu mi. Pini nala, a ąsąkąi ka wala ili i ne eyi u de, kpaci a fuɗa a waląka ka kpam wa.

18 An kain ka wansai, aku a gitąi upurusą ucanga u ɗa wąri pini a kpatsu ki n a vutąląsi a mini, kpaci mini mi ma shiląkąną tą cika ma gbąɗą tsu. 19 Kain ka tatsu, ama yi n akere a le a ɗa a vutąląsąi ucanga u manyan ma kpatsu mi pini a mini mi. 20 An tsu yain a'ayin ushani bawu tsu wenei kaara ko atala, kpam uwule u pige u ulimą vi u ąsąką wa, aku tsu takpai uma u ɗa tsa la.

21 Uza wą la u lyai wa, gbą a a'ayin a nala yi. Aku Bulus isąi aza a kpatsu yi, u danai, “Ama a vą, a da baci i'ąri i panąka mu tun a kagitą, tsąrą tsa ąsąką Asu u Uwunvuga u Shinga u Kiriti u nala vi wa, tsąri tsa tsąrą usąn u na n unamba u ucanga u na vi wa. 22 Gbamai asuvu, uza wą la wa namba uma u ne wa, shegai kpatsu ki ka shumbugu tą. 23 I revei gai mpa vuma u Kashilą ɗa kpam aya ma gbashika. N kayin ka nayain, u suku tą katsumate ka zuba ka ne. 24 Katsumate ki ka shamgbai evu ną mpa, ka danai, ‘Bulus, kotsu vu pana uwonvo wa! Va shamgba tą a asu u afada a kapala ka Kaisa magono ma pige. Kpam adama a tsishinga tsu Kashilą, wa wauwa tą aza ɗa ya waląka kaɓolo adama a vunu.’ 25 Adama a nala, gbamai asuvu a ɗe. N wushuku tą n Kashilą. Wa woko tą dere tyoku ɗa u tonuko mu. 26 Shegai u kąnątą uwule u vutąlą tsu a kayala ka uyamba u mere ma mini, kpam kpatsu ku tsunu ku namgba gbą.”

27 A'ayin kupa n a nishi uwule vi wąri ugama kpatsu ki a upashi u na ubana a upashi u niɗe a kushivą a ɗaka u uyamba u Italiya. Shegai a kain ka kupa n ka nishi ki, aza a kpatsu yi a wenei tsa rawa evu n iyamba. 28 A kondoi akumgbi a kaɗąką ka mini ki, a cinai ka rawa tą udeshe amangatawun n kamanga (120). An a tsąrąi a ɓąrąkpąi kenu, aku a doku a kondoi mini mi, a cinai ma gono ɗe udeshe amanganishinkupa koshi. 29 Aku a gitąi upana uwonvo kotsu kpatsu ki ku gama atali wa. Aku a vutąląi ashamkpatsu a kpatsu a nishi a ɗa a'ąri n arąji a kuciną ku kpatsu ki, tsąrą a ɓishinka kpatsu ki nwalu. A yain kavasu tsąrą kayin ka wansa gogo.

30 Aku aza a manyan ma kpatsu yi a ka ciga a ąsąką kpatsu ki. A cipukąi kpatsu ku kenu ki. A yain yavu a ka cipuką kashamkpatsu ka arąji ka kąri a kapala ka kpatsu ki. 31 Shegai Bulus tonukoi katigi ki n asoje yi, “Ama a na a shamgba baci a kpatsu ku pige ki wa, ya kuwą tą gbą ɗe.” 32 Aku asoje yi a kiɗąsai aban a kpatsu ku kenu ki a ąsąkąi ka ku tonoi mini.

33 N kpasani, aku Bulus foloi ama yi a lyai ilikulya kenu. U tonuko le, “A'ayin kupa n a nishi a ɗa pa vi i'ąri a kadambula bawu i lyai ilikulya. 34 Ma folo ɗą i lyai ili i roku adama a alafiya a ɗe. I yan baci nala, ko kenji ka kaci ka ɗe ka te ka puwąn wa.” 35 U shamgbai a kapala ka le, u bidyai burodi u cikpai Kashilą, aku u jibąi u ɗa u gitąi utakuma. 36 A tsąrąi ugbami u asuvu, ele dem a lyai ilikulya. 37 Ątsu ama amangatawanre n amangatatsunkupa n a teli (276) a ɗa tsąri pini a kpatsu ki. 38 An a lyai a cuwąi, aku a jebigei kpatsu ki arąji a varangusi icanga i ilya a mini mi.

Kpatsu ki ku tąsąsąi

39 An kain ka wansai, aza a manyan a kpatsu yi a wene tą uyamba, shegai a fuɗa kpam a reve asu u ɗa a'ąri wa. A wene tą kpam asu u shinga u ɗa wąri n kayala, aku a ka ciga a banka kpatsu ki ɗe. 40 Aku a kiɗąsai aban a ɗa a ka ɓąnątą ashamkpatsu yi, a ąsąkąi a ɗa a asuvu a mini. A tatsukpai ili i'ya ya yirąląkpusą kpatsu ki. Pini nala, a 'yąngąsąi kunya ku uwaląka kpatsu ki ka kąri a kapala ka kpatsu ki dere tyoku ɗa uwule wa purą ka ubana a asu u kayala vi. 41 Kpatsu ki ku tsąrą urawa a asu u ɗa wąri n kayala ki wa, aku a gbashai kayala ka roku ka kąri a kere ka mini. Kaci ka kpatsu ki ka uwai a asuvu a kayala ka kpąɗąi nwalu. Kuciną ku kpatsu ki ku gitąi utąsąsą adama a aɓali.

42 Aku asoje yi a ka ciga a wunusa aza a kuwa ku a'ali yi, tsạrạ a yain tsuwoki a suma
wa. 43 Shegai an katigi ki ka ciga ka wauwa Bulus, u ɓishinka le. Aku u zuwai aza ɗa
a revei tsuwoki a raɗugusu pini a mini mi a yain tsuwoki ubana a kagiɗa. 44 Aza ɗa a
buwai kpam a yuwusại agbagala a upeti, aza roku kpam a yuwusại aɓaci a kpatsu yi.
Nala a yain a rawai a kagiɗa gbạ le.

28

Bulus a uyamba u Malita

1 An tsu lai, aku tsu revei an a uyamba u ɗa wạri a mere ma mini u ɗa tsạri, kpam kala
ka asu ki ka Malita. 2 Aza a uyamba vi a ryabusa tsu tạ mai, hal a zuwuka tsu akina tsạrạ
tsu lyashuku, kpaci a ka ro tạ kpam kutạnu ka pini. 3 Bulus cirạngi ncaka, a'ayin a ɗa wa
zuwa n ɗa a akina, aku kasuɗugbate ka akina ki ka wutukpại kali ka roku ka tsukonu,
cina eyi pini ukạni nạ ncaka mi. Pini nala, kali ki ka kapa yi a kukere bawu ka takpai.
4 An ama a ilyuci yi a wenei nala, aku a dansai utyoku u le, “Gaawan vuma u na kawuni
ka ama ka. Ko an u lai a asuvu a aɓali yi, hal n gogo-na kameli ka kạri uka ka afada a ɗa
a'ạri dere ka buwa yi tạ utono ka ciga ka wuna yi.” 5 Bulus vishanai kukere ku ne, aku
kali ki ka rukpại pini a akina yi, kpam ko i te ka yanka yi wa. 6 Ama yi n a wundi kukere
ki ka shita ko kpam wa rukpạ kute-kute u kuwạ. Shegai an a ɓạrạkpại a wenei ili i yan
yi wa, aku a savaɗai kadyanshi a da, “Vuma u na, kashilạ ka roku ka.”
7 Evu n asu vi, uyamba u ɗa pini u ɗa wạri u uzapige u uyamba u mere ma mini mi, uza
ɗa a ka isạ Pubilu. Aya u wusha tsu u zuwa tsu a kuwa ku ne hal a'ayin a tatsu. 8 Dana
tata u ne ɗa pini nvain n usuɗugbi u ikyamba n kucaru. Pini nala, Bulus ba u danạsa yi,
u taɗanku yi akere u yanka yi kavasu u tạnạsạ yi. 9 An vuma u tạnại, aku gbạ aza ɗa a'ạri
a uyamba vi a tukusoi aza a mɓạlạ ara Bulus, kpam u tạnạsạ le.
10 Ama yi a nạkạ tsu tạ karingạ, kpam an tsa laza a kpatsu, a nạkạsạ tsu tạ ili i'ya tsa
ciga.

A rawai a Roma

11 Tsu rongo tạ a Malita hal uwoto u tatsu, pini nala, tsu lyai kapala nạ nwalu mi. Tsu
uwai a kpatsu ka ku wutại a ilyuci i Alizandariya ka kạri n iryoci i a'ulu a mpeshe ma
amelia a ɗa a ka isạ Kasata n Pololu* a ɗa a shei nạ nɗanga. Nte dem ku lyai pini ilyushi
a ilyuci yi. 12 An tsu rawai a ilyuci i Sirakusa, tsu rongo tạ pini a'ayin a tatsu. 13 Pini nala,
tsu uwai kpatsu she a Rigiyun. An kain ka wansai, uwule u 'yạngại a ɗaka, aku tsu lazai
she a Putiyoli. 14 Tsu cina tạ pini Atoni, aku a folo tsu tsu shamgba n ele. An a'ayin a
shindere a wurai, aku tsu lazai she a Roma. 15 Aza a tsunu aza ɗa a'ạri a Roma a reve tạ
an tsa tuwạ, aku a tuwại a kạngu tsu a Kuden ku Apiyu n asu u ɗa a ka isạ A'uwa a Amoci
a Tatsu.† An Bulus gawunsai n ele, u cikpai Kashilạ kpam ikyamba i ne i doki ucira.

Bulus yain kuɓari a Roma

16 An tsu rawai a Roma, aku a zuwai Bulus rongo utyoku u ne, kpam kasoje n ka wundi
yi.
17 An tsu yain a'ayin a tatsu, Bulus isại azapige aza a Yahuda, u tonuko le, “Aza a vạ,
n nusuka ama a vạ wa, ko kpam ukuna u isheku i tsunu wa. Shegai gbạ n nala a neke
mu a akere a aza a Roma a Urishelima a kạnạ mu. 18 Alya n kunu ku afada ki, an a vecei
ukuna u vạ vi, aku a ka ciga a ạsạkạ mu, kpaci a kạnạ mu n unyushi u ɗa u rawai a wuna
mu wa. 19 Shegai an aza a Yahuda a 'yuwain uwushuku, aku u kạnại n foli a gonuko
kadyanshi ki ara Kaisa. Shegai ciga ɗa ma ciga n banka ama a tsunu a asu u afada wa.
20 Isạ ɗa n isạ ɗạ tsạrạ tsu dansa. A sira mu tạ n ikani, kpaci n wushuku tạ n uzuwa u
uma u aza a Isara'ila; wata, Kawauwi uza ɗa tuwại.”

---

* **28:11** Nheline n bidya tạ an Kasata n utoku u mapeshe u ne Pololu ashilạ a ɗa a ka kirana n aza a nwalu a kpatsu
ku mini. † **28:15** Asu u re u na vi, mɓạri n le n Roma n rawa tạ mel kamankupa.

21 Aku a danai, “Tsu pana ili i roku a kaci ka vunu wa. Tsu wene ukanikorongi u ɗa u
wutại asu u aza a Yahuda wa, ko uza u tuwạ u tonuko tsu ukuna vi wa. 22 Shegai tsa ciga
tạ tsu pana ili i'ya i'ạri a katakasuvu ka vunu, kpaci ili i'ya tsu revei a kaci ka kaɓolo ka
savu ka na ki i'ya ko nte wa a ka dana tạ ukuna u cingi a kaci ka ne.”
23 A zuwai kain ka a ka tuwạ a gawunsa n eyi a asu u ɗa u cipại vi. Kain ki a tuwạ
tạ ushani. Ili i'ya i bidyai usana hal ubana kuvuli, Bulus wạri udansa n ele ukuna u
tsugono tsu Kashilạ. U yan tạ manyan n Mele ma Musa n Itagarạda i Ntsumate. Wa
moɗono tsạrạ u rono le utuwạ a asu u Yesu. 24 Aza roku a wushuku tạ n ili i'ya u danai,
aza roku tani wa. 25 Aku a'ạri kananamgbani ubana n ugono utyoku u le, aku a gitại
ulazạsa. A makorishi, Bulus danai, “Kulu Keri ku dana tạ mai an ku yain kadyanshi a
unạ u Ishaya matsumate, an u tonukoi isheku i tsunu,
26 “ ‘Ba vu tonuko ama a vạ,
Ya pana tạ kadyanshi ka vạ,
shegai ya reve wa.
Ya wene tạ,
shegai ya reve kalen ka ne wa.
27 Kpaci atakasuvu a ɗe a gbama ɗe,
a votsuku ɗe atsuvu a ɗe,
a kimbạ ɗe a'eshi a ɗe.
Tsạrạ i wene n a'eshi a ɗe wa,
i pana n atsuvu a ɗe wa,
kpam i reve n atakasuvu a ɗe wa.
A da baci nala wa, i'ạri ya kpatala tạ utuwạ ara vạ aku n tạnạsạ ɗạ.’ ◊
28 “Adama a nala, ma ciga i reve, alabari a iwauwi a nala yi a asu u Kashilạ u ɗa a wutại
hal utuwạ a asu u Awulawa, kpam alya a ka wusha a ɗa.” [29 An u danai nala, aku aza a
Yahuda a 'yạngại a'ạri uyan kananamgbani utyoku u le.]‡
30 Bulus dusuku tạ a kuwa ka wa tsupusa ikebe hal ayen a re n u wushi gbạ uza ɗa
baci dem u tuwạ yi uwene. 31 U yain kuɓari ku tsugono tsu Kashilạ bawu uwonvo, n u
wenishiki ama ukuna u Yesu Kawauwi Asheku, kpam uza u ɓishinka yi wa.

◊ **28:27** Isha. 6:9-10. ‡ **28:29** Akorongi a cau ushani aza ɗa a purại a tagarạda u Manyan ma Asuki a kalatsa tạ makpạndạ ma 29.

Ukanikorongi Ubana a Asu u Aza a Roma

Ukukpạ u kadyanshi

Atoni a ɗa a'ạri a Roma alya Bulus wa koronku ukanikorongi u na vi. Kotsu wạri u bana a Roma wa an u korongi u ɗa vi. Ilyuci i Roma i'ya i lai ugbonguro a likimba a a'ayin a Bulus, kpam gbạ magono ma baci dem ma lya tsugono a uyamba vi, Kaisa ɗa a tsu isạ yi. Arevi a ɗa pini ushani, kpam Bulus korongu tạ n u kirani n u toɗugbusi ili i'ya Kawauwi ka yain a asuvu a ili i'ya Kashilạ ka foɓusukoi likimba.

Bulus gitạ tạ u wenikei tyoku ɗa ya dem wạri n unyushi a asu u Kashilạ, adama a nala ya dem pecene tạ n Kashilạ. An u wokoi Kashilạ kạri uza u maci, nala dem uza ɗa dem baci wa ciga u rongo evu n Kashilạ she u woko uza u maci. Uza wạ la wạri uza u maci wa, she Yesu koshi. Ukpạ u ne u woko tạ uɗarạkpa a asu u ama gbạ, kpam Kashilạ ka nạkạ tạ ucira u uɗarạkpa vi a asu u uza ɗa baci dem u wushuki n Yesu.

A tagarạda u na vi, Atoni a ka fuɗa tạ a ka rotsongusu ili ushani a kaci ka tyoku ɗa Yesu yain manyan ma pige u wauwa le. A ka yan tạ ucira a asuvu a upityanangu u le kpaci a ka reve tạ tyoku ɗa Kashilạ ka wene le mai. Ureve u nala vi wa zuwa le tạ a rongo mai kpam wa ɓạngạ le tạ dem a tonuko aza roku ukuna u Yesu n tyoku ɗa kpam wa ɓạngạ le.

Ili i'ya i'ạri pini a tagarạda u na vi

Bulus n Kadyanshi ka Shinga ka ne (1:1-17)
Ya dem wạ tạ n unyushi (1:18–3:20)
Ure u ɗa Kashilạ ka tsu wusha ama (3:21–4:25)
Uma u savu u ama a Kashilạ (5:1–8:39)
Aza a Isara'ila tani? (9:1–11:36)
Tyoku ɗa uza wa rongo uma u savu u uciga (12:1–15:13)
Afoɓi a Bulus n idyani i ne (15:14–16:27)

Ukukpạ u kadyanshi

1 Mpa Bulus uza ɗa u korongi ukanikorongi u na vi. Mpa kagbashi ka Yesu† Kirisiti† Kawauwi† ka. Kashilạ ka ɗangạsa mu tạ n woko kasuki,† kpam u suku mu n ba n yain kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga† ka ne.

2 Caupa, Kashilạ ka yan tạ kazuwamgbani† ka Kadyanshi ka Shinga ka na a asu u ntsumate n ne, tyoku ɗa a korongi a Tagarạda u Kashilạ u Uwulukpi.† 3-4 Kadyanshi ka Shinga ki ukuna u Maku ma ne u ɗa u dansai; wata, Yesu Kawauwi Asheku a tsunu. A matsa yi tạ tyoku u vuma, eyi kumaci ku Dawuda† Magono ka wạri. Shegai Kulu ku uwulukpi ku wenike tạ n ucira, Yesu Maku ma Kashilạ ma, kpaci u 'yạngạsạ yi tạ a ukpạ. 5 A asu u Kawauwi, Kashilạ ka nạkạ mu tạ manyan ma shinga ma kasuki. Manyan ma na mi ma ma tono n ama a iyamba gbạ a wushuku kpam a panạka yi. Aya ma yanka manyan ma na mi. 6 I'ạ tạ a asuvu a ama a nala yi a ɗa Yesu Kawauwi u ɗangạsai.

7 N korongu tạ ukanikorongi u na vi ubana ara ɗe gbạ aza ɗa a'ạri a ilyuci i Roma.† Kashilạ ka ciga ɗạ tạ kpam u isạ ɗạ i woko ama a uwulukpi a ne.

Ạsạkạ Kashilạ Tata u tsunu n Asheku Yesu Kawauwi u nạkạ ɗạ ukuna u shinga† nạ ndishi n shinga.

Bulus yain kavasu n ucikpa

8 Ạsạkạ n gitạ n cikpa Kashilạ a asuvu a kala ka Yesu Kawauwi adama a ɗe gbạ. N yan tạ nala adama a ɗa gbạ ama a asuvu a likimba a ka dansa tạ ukuna u upityanangu u ɗe. 9 Kashilạ ka reve tạ n ạsạkạ uyansa kavasu adama a ɗe wa, nạ n gbashiki yi n katakasuvu ka vạ, nạ n dansi Kadyanshi ka Shinga ka Maku ma ne. 10 A'ayin a ɗa baci ma yan kavasu,

n tsu folo tạ Kashilạ ka ạsạkạ mu n kondo ɗạ, kpam nala wa woko Kashilạ ka wushuku baci.
11 Ma ciga tạ n wene ɗạ tsạrạ n nạkạ ɗạ ucun u unạ u shinga u ɗa Kulu ku Kashilạ ku nạkạ mu. Ka ka ɓạngạ ɗạ i gbonguro a asuvu a Asheku. 12 Dana ɗa ma dana ma ciga tạ tsu ɓạngạmgbạnại n upityanangu u ɗa tsu tsạrại. Upityanangu u ɗe wa ɓạngạ mu tạ, kpam upityanangu u vạ wa ɓạngạ ɗạ tạ. 13 Aje a vạ, ma ciga tạ i reve an n tsu foɓuso tạ n tuwạ n kondo ɗạ. Shegai ili i roku i tsu kạngu mu tạ uyan nala. Ma ciga tạ n zuwa ama a toni Kawauwi a asuvu a Roma, tyoku ɗa n yain a asu u atoku a ɗe Awulawa.†
14 U kạnạ tạ n gbashika ama gbạ: Nheline n aza ɗa bawu a'ạri Nheline; aza ɗa a'ạri arevi n aza ɗa bawu a revei ili. 15 Ili i'ya i zuwai n mạtsại cika ma ciga n yanka ɗạ kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga a Roma i'ya gai la vi.

Ucira u uyan Kadyanshi ka Shinga

16 N pana uwono adama a Kadyanshi ka Shinga ka Kawauwi ka na ki wa, kpaci ucira u ɗa Kashilạ ka yankai manyan u wauwai uza ɗa baci dem u pityanangi u ɗa la vi, ili i'ya i bidyai aza a Yahuda ubana aza ɗa bawu a'ạri aza a Yahuda.† 17 Kadyanshi ka Shinga ki ka wenike tạ tyoku ɗa Kashilạ ka gonukoi ama, a woko ama a maci n eyi: a asu u upityanangu u ɗa tun a kagitạ hal ubana a makorishi. Tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai, “Uza ɗa Kashilạ ka gonukoi uza u maci† n eyi wa tsạrạ tạ uma adama a ɗa u wushuki n Kashilạ.” ◊

Ama gbạ a nusa tạ

18 Kashilạ uza ɗa wạri a zuba† wa wenike tạ tyoku ɗa wa pana upan, a asu u ukiɗạga ama ugana a unyushi u cingi n ikuna i cingi i'ya a yansai. A kạngu tạ ukuna u mayun n tsicingi tsu le. 19 Kashilạ ka yan le tạ mavura, adama a ɗa a reve tạ ili i'ya i gain ama a reve a ukuna u Kashilạ mai, kpaci Kashilạ ka wenike le tạ i'ya gbạ. 20 Ama a ka wene ucira u Kashilạ u ɗa bawu wạri n utyoku n a'eshi a le wa, kpam n ure u uyawunsa u ne u uwulukpi. Tun an Kashilạ ka yain likimba, gbạ ili i'ya u yain i wenike tạ tyoku ɗa wạri. Adama a nala, ama a ka tsạrạ ure u kunyani wa. 21 Ko an a revei Kashilạ, a 'yuwan yi tạ unạkạ tsupige tyoku u Kashilạ ka mayun, a 'yuwan yi kpam ucikpa. A unạ u nala, aku uyawunsa u le u wokoi u gbani. Atakasuvu a utengeshi a le a shaɗangi n karimbi. 22 A da a'ạ tạ n ugboji, shegai a wokoi atengeshi. 23 A lyaka Kashilạ ka tsupige uza ɗa wạri n uma bawu utyoku kayala wa. Aku a gonoi a lyakai ameli a ɗa a rotsoi ama aza ɗa bawu a'ạri n uma u ɗa bawu wạri n utyoku, nạ nnu, nạ nnama, n a'ali kayala.
24 Adama a ɗa a yansai ili i nala yi, Kashilạ ka ạsạkại ama a nala yi a karai ure u le. A yain gbạ ili i'ya a ka ciga a yain, kpam maluwa ma cingi ma le ma zuwa le a yamgbanai tsishankala tsu uwono n ikyamba i le. 25 A 'yuwain ukuna u mayun u Kashilạ aku a wushuki n kaɓan. A lyakai ili i'ya Kashilạ ka yain kayala a unạ u ɗa a ka lyaka uza ɗa u yain i'ya kayala. Aya uza ɗa wa wusha icikpali hal ubana bawu utyoku. Ami.†
26 An u wokoi a yain nala, aku Kashilạ ka ạsạkạ le a tonoi maluwa ma uwono ma le. Aka a ka vakusu n atoku a le aka, kpam nala u gain u woko wa. 27 Nala dem a'ali a yain. A ạsạkại uciga uvakusu n aka, aku a wokoi n maluwa ma pige ma uyan tsugbani n a'ali. A yain ili i uwono n atoku a le, kpam ili i'ya i gitại n ele i'ya mavura adama a ili i utengeshi i'ya a yain.
28 Ama a yawunsa an wạri n kalen a tsạrạ ureve u mayun u Kashilạ wa. Aku Kashilạ ka lazai ka ạsạkạ le n atakasuvu a cingi a le, u ạsạkạ le a yain ili i'ya bawu i'ạri i gain a yain. 29 A shaɗangi n gbạ icun i unyushi u cingi n tsicingi. A ka cigạka kaci ka le ili dem. A kovoi ama. A shaɗangi n malyon. A ka ciga mawunuka gbani gbani, n a shilạkạnạsi n atoku, a vurusại a'ene atoku. Kain dem uyawunsa u le u ili i cingi u ɗa a kaci ka ama. A yain ndyami. 30 A nangasai a'ala a ama. A kovoi Kashilạ. A wenike ama karingạ wa. A

◊ **1:17** Hab. 2:4; Gal. 3:11; K.Ib. 10:38.

yain arạdĩ. A cikpalạsai kaci ka le. A mạtsại a yain tsicingi a ire i savu. A nạkạ isheku i le karingạ wa. 31 A'ạ tạ n utengeshi. A shaɗangusu kazuwamgbani ka le wa. A wenike ikuna i shinga ko asuvayali wa. 32 A reve tạ mele† ma Kashilạ ma dana tạ uza ɗa baci wạri nala u gan tạ u kuwạ. Shegai nala u ɓishinka le a lyai kelime n uyan tsicingi tsu le wa. Hal gbạm a wushunki aza roku a yain dem nala.

2

Afada a Kashilạ

1 Gaawan ya rongo tạ a udansa, “Ama a ɗa va dansạka vi aza a cingi a ɗa!” Shegai eɗạ dem ama a cingi a ɗa tyoku ɗa a'ạri, kpam i'ạ n ili i'ya ya dana wa! I dana baci ama a cingi a ɗa, kpam a ka kiɗạga le tạ ugana, kaci ka ɗe ka ya kiɗạga ugana, kpaci ili i te i'ya ya yansa. 2 Tsu reve tạ Kashilạ ka yain derere an u kiɗạgai aza ɗa a ka yansa ili i nala yi ugana. 3 An wạ i wenei unyushi u ama a na yi hal i kiɗạga le ugana, kpam eɗạ dem nala ya yansa, niɗa ya wundya ya la a ukiɗa u ugana u Kashilạ? 4 I goro Kashilạ an wạri uza u shinga, kpam an bawu u yanka ɗạ mavura kute-kute, ko adama ahankuri a ne? Mayun ɗa ili i'ya i zuwai Kashilạ kạri uza u shinga ara ɗe i'ya an wa ciga ɗạ i kpatala† utuwạ ara ne.

5 Shegai eɗạ i ryagbaja tạ kpam i 'yuwain ukpatala a asu u Kashilạ. Wa zuwa ɗạ tạ i pana ikyamba cika kain ka wa wenike upan u ne kpam u yain afada dere. 6 Kashilạ ka tsupa tạ ya dem a ili i'ya u yain. 7 Wa nạkạ tạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku a asu u aza ɗa a lyai kapala n uyan ili i shinga, aza ɗa kpam a zama yi u nạkạ le tsupige, n icikpali, n uma u ɗa bawu wạri n utyoku. 8 Shegai wa tsungu tạ upan u ne a asu u aza ɗa a rongoi tsạrạ a nạkạ kaci ka le upana kayanyan koshi, kpam a 'yuwain unạkạ ukuna u mayun karingạ, kpam a ka yansa ikuna i cingi maco. 9 Kashilạ ka zuwa tạ ya dem uza ɗa wa yansa unyushi u cingi maco u pana ikyamba kpam u pana mɓạlạ. Nala wa gitạ tạ ve a asu u aza a Yahuda, aku a asu u Awulawa. 10 Shegai wa nạkạ tạ tsupige, n icikpali, nạ ndishi n shinga a asu u uza ɗa baci dem wa yansa ili i shinga. A asu u aza a Yahuda u ɗa nala wa gitạ, aku a asu u Awulawa. 11 Nala Kashilạ ka yanka ama gbạ afada unạ u te.

12 A ka foro tạ Awulawa a yan baci unyushi u cingi, ko an u wokoi a reve Mele ma Kashilạ ka nạkại Musa† wa. A ka foro tạ aza a Yahuda a yan baci unyushi u cingi, kpaci a'ạ tạ n Mele mi. 13 Kashilạ ka zuwa ama a woko ama a maci a kapala ka ne an a tonoi Mele wa. Shegai a ka woko tạ nala a yan baci ili i'ya Mele ma danai a yain. 14 Ko an u wokoi Awulawa, aza ɗa bawu a'ạri n Mele, a ɗangạsạka tạ kaci ka le a toni ili i'ya Mele ma danai, a wenike tạ a atakasuvu a le a reve tạ ili i'ya i'ạri dere n ili i'ya i'ạri i cingi. 15 A wenike tạ mele mi mạ tạ a asuvu a le, adama a ɗa uyawunsa u le u tsu tonusuko le tạ ili i'ya a ka yansa i'ạ mai wa, ko kpam u tsu tonusuko le tạ a ka yansa tạ ili mai. 16 Gbạ ili i na yi ya gitạ tạ a kain ka Kashilạ ka yanka uyawunsa u ama u ɗa wạri usokongi afada a asu u Yesu Kawauwi. Kadyanshi ka Shinga ka ma yansa kuɓari ku ka danai nala.

Aza a Yahuda n Mele

17 Uza u Yahuda ɗa baci vạri, n Mele ma vu pityanangi. Va yan tạ arạdĩ an vạri a asuvu a ama a Kashilạ. 18 Vu reve tạ ili i'ya wa ciga vu vu yain, vu reve tạ kpam ili i'ya i'ạri derere, kpaci vu rotsongusu tạ Mele mi. 19 Vu bidiga tạ kaci ka vunu vu woko uza ɗa wa rono arumbạ, vu bidigai kpam kaci ka vunu vu woko katyashi ka aza ɗa a'ạri a asuvu a karimbi. 20 Vu wenei yavu va wenike tạ atengeshi ili i'ya i'ạri dere, kpam i wenishike aza ɗa bawu a revei ili. Vạ tạ n Mele mi, adama a nala vu wenei yavu vu reve ili dem, kpam vạri n ukuna u mayun gbạ. 21 Vu wenishike tạ ama, ndya i zuwai bawu vu wenishikei kaci ka vunu? Vu tonusuko tạ ama kotsu a yain uboki wa, shegai avu vu gonoi va boko. 22 Vu da u gan a yain tsishankala wa, shegai avu vu gonoi va yan tsa. Vu da u gan a lyaka ameli kayala wa, shegai va tsạrạsạ tạ ili i'ya i tsu uwa vu a ure u ɗa bawu u gain a kuwa ku ameli a le. 23 Vu yan tạ arạdĩ an vạri n Mele, shegai vu zuwa tạ ama a goroi Kashilạ,

kpaci vu 'yuwain ma unąką karingą. 24 Dere ɗa tyoku ɗa Tagarąda u Kashilą u danai,
“Awulawa a tsu wishisa tą Kashilą adama a ɗe.” ◊
25 Uza u Yahuda ɗa baci vąri, kpam va yan ili i'ya Mele ma danai vu yain, a kiɗa vu baci
kacombi,† u woko gbani wa. Shegai vu nąką baci Mele mi karingą wa, dere ɗa yavu a'ąri
a kiɗa vu kacombi wa. 26 A tsu kiɗa Awulawa acombi wa, shegai a yan baci ili i'ya Mele
ma danai, Kashilą ka wene le tą yavu a kiɗa le tą acombi. 27 Kashilą ka tuwą tą ka yanka
aza a Yahuda afada, kpaci Awulawa n kaci ka le a nąką tą Mele mi karingą. Vą tą n Mele
mi kpam a kiɗa vu tą kacombi, shegai vu 'yuwain unąką Mele mi karingą. Awulawa a
nąką tą Mele mi karingą, ko an u wokoi a kiɗa le acombi wa.
28 Adama a ɗa ama a revei an avu uza u Yahuda u ɗa, kpam a kiɗa vu kacombi, nala u
gonuko vu uza u Yahuda u mayun wa. 29 Mayun tani, uza u Yahuda u mayun aya uza ɗa
katakasuvu ka ne kąri dere n Kashilą. Kpam ukiɗa u kacombi u mayun u ɗa an a kiɗa vu
ikyamba wa, shegai usavaɗa u katakasuvu u ɗa, manyan ma Kulu ku Kashilą ma la vi.
Usavaɗa u katakasuvu u nala vi, manyan ma Mele ma a korongi ma wa. Ucun u vuma u
nala vi wa wusha tą icikpali a asu u Kashilą, shegai a asu u ama wa.

3

1 Aza a Yahuda a'ą n ili i roku i'ya ama ɗa a buwai bawu a'ąri n i'ya? Ndya i lobonoi a
kiɗa le baci acombi? 2 I lobono tą a ire ushani! Ure u kagitą u ɗa, Kashilą ka wushunku
tą aza a Yahuda n akani a ne.
3 Mayun ɗa aza roku a le a wushuki n akani yi wa. Nala wa ɓishinka Kashilą uyan ili
i'ya u zuwamgbanai ɗa? 4 Ko kenu! Ko ya dem u woko baci uza u kaɓan, Kashilą ką tą
pini uza u mayun. Tagarąda u Kashilą u dansa tą ukuna u ne,
“Ili i'ya baci dem vu dansai, ya dem wa wene tą mayun ɗa.
A'ayin a ɗa a baci dem a banka vu a asu u afada, vu tsu lya tą kaci.” ◊
5 Aza roku a dana tą, “Tsu yan baci unyushi, nala u wenike tą a kateshe Kashilą uza u
maci ɗa. Adama a nala tsu dana ɗe la vi Kashilą ka nusa tą u foro tsu baci.” (N pana tą
ama a danai nala.) 6 Shegai nala wąri wa! Mayun ɗa baci Kashilą ka tsu yansa ili i shinga
wa, wa fuɗa wa yanka likimba afada wa. 7 Uza roku u dana tą, “N yan baci kaɓan, kpam
kaɓan ka vą ka wenikei ili i'ya Kashilą ka danai mayun ɗa kpam ka nąką yi tsupige, niɗa
Kashilą ka dana mpa uza u unyushi u cingi u ɗa aku u yan mu mavura?” 8 Nala baci wąri,
ya fuɗa tą kpam ya dana, “Ąsąką tsu lyai kapala n uyansa unyushi u cingi tsąrą u woko
utsąrą u tsupige u Kashilą.” Ama roku a tonuko tsu tą kagbani a da ucun u uwenishike
u nala vi u ɗa tsa yansa. Shegai nala wąri wa! Kashilą ka yan le tą mavura a ili i'ya a
yansai.

Uza u maci wą la wa

9 Dana ɗa tsa ciga tsu dana ątsu aza ɗa tsąri aza a Yahuda tsu la aza ɗa a buwai ɗa?
Nala wa! Tsu wenike ɗą ɗe an unyushi u cingi wa tono n ama gbą; wata, aza a Yahuda n
Awulawa. 10 Tagarąda u Kashilą u tonuko tsu tą,
“Uza u maci wą la wa,
ko uza u te.
11 Uza u kakiri wą la wa.
Uza wą la wa zama Kashilą wa.
12 Gbą le a kpataląka ɗe Kashilą kuciną.
Ya dem u woko ɗe uza u gbani.
Uza wą la u yain ili i maci wa.
Ko uza u te.” ◊
13 “Kadyanshi ka le kasaun ka ukukpi.
Kadyanshi ka le ushaɗangi u ɗa kąri n kaɓan.”

◊ **2:24** Isha. 52:5; Izk. 36:22. ◊ **3:4** Ishp. 51:4. ◊ **3:12** Ishp. 14:1-3; Ishp. 53:1-3.

“Ili i'ya a dansai i'ạ tạ tyoku u tsukonu tsu kali.” ◊
14 “A tsu rongo tạ uyansa unạ u cingi u ɗa wạri akoni a de.” ◊
15 “Ufoɓusi u ɗa a'ạri maco tsạrạ a wuna ama.
16 A asu u ɗa dem a banai a tsu tuko tạ uwacinsa n upana u ikyamba.
17 A tsu yan ili i'ya ya zuwa ama a rongo nạ ndishi n shinga n atoku wa.” ◊
18 “A tsu pana gbạm uwonvo u Kashilạ wa.” ◊

19 Tsu reve tạ gai ili i'ya gbạ Mele ma danai, ma dana tạ i'ya a kaci ka aza ɗa Kashilạ ka nạkại ma. Nala wạri tsạrạ ama gbạ a namba ili i udana, kpam kotsu gbạ likimba u reve an wạri a kere ka afada a Kashilạ. 20 Uza wa fuɗa wa woko uza u maci n Kashilạ a asu u utono u Mele wa, kpaci manyan ma Mele ma la wa. Ili i'ya Mele ma tsu yan i'ya ma zuwa tsu tsu reve an tsu yain unyushi u cingi.

Uwoko uza u maci a asu u upityanangu

21 Shegai gogo-na Kashilạ ka wenike tạ ure u roku kau u ugonuko ama a woko ama a maci. Mele mi n ikorongi i ntsumate a yan tạ kadyanshi ka ure u na vi, shegai a asu u unạkạ Mele ma Musa karingạ ɗa wa. 22 Kashilạ ka gonuko tạ ama a woko ama a maci a wushuku baci n Yesu Kawauwi u takpa le unyushi u cingi u le. Kpam gbạ ama a ka tsạrạ tạ uwauwa a asu u ure u te u na vi, ko an ya baci a'ạri ko tani ndya baci a yain. 23 Ya dem yan tạ unyushi u cingi, kpam tsu gusạ tạ a tsupige tsu Kashilạ. 24 Shegai Kashilạ ka gonuko le tạ a wokoi dere a asu u ukuna u shinga u ne u ɗa u nekei gbani. U yan tạ nala vi a asu u Yesu Kawauwi, uza ɗa u wutukpạ tsu u takpai unyushi u cingi u tsunu. 25 Kpaci Kashilạ ka neke tạ Yesu Kawauwi tsạrạ u takpa mavura ma unyushi u cingi u ama tsạrạ Kashilạ ka pana kpam upan u le wa. Kashilạ ka gonuko tạ ama a woko dere a wushuku baci Kawauwi ka wotsongi mpasa n ne, an u nekei uma u ne uɗarạkpa† adama a le. Kashilạ uza u ahankuri ɗa kpam u tsu yansa tạ ukuna dere. Nala wạri caupa, an bawu u tsu yan ama mavura adama a unyushi u cingi u le. 26 Kpam Kashilạ ka neke tạ Yesu tsạrạ u wenike an u yain ili i'ya i'ạri dere. Gogo-na u gonuko ɗe aza a unyushi u cingi a woko dere a kapala ka ne adama a ɗa a wushuki n Yesu.

27 Nala baci, nte kalen ka arạɗi a tsunu? Nte tani kạri! An Kashilạ ka wusha tsu, adama a ili i shinga i'ya tsu yain ɗa wa. Adama a upityanangu u tsunu u ɗa. 28 Kashilạ ka gonuko tsu tạ tsu wokoi dere a kapala ka ne adama a ɗa tsu wushuki, shegai adama a ɗa tsu tonoi Mele mi u ɗa wa. 29 Kashilạ kạ adama a aza a Yahuda koshi ɗa? A'a! Kashilạ kạ tạ dem adama a Awulawa. Mayun, ka Awulawa ka dem. 30 Kashilạ ka te ka koshi, kpam ure u te u ɗa koshi u ɗa u tsu wusha ama. U tsu gonuko tạ ama a woko dere a kapala ka ne a wushuku baci n eyi. U woko she aza a Yahuda ko Awulawa wa. 31 Gogo-na an tsu tsạrại upityanangu, tsu vutạlạ Mele mi ɗa? Ko kenu! Upityanangu u ɗa u zuwa tsu tsu woko ili i'ya Mele mi ma ciga tsu tsu woko mayun.

4

Upityanangu u Ibirahi

1 Ndya tsa dana makoshi ma cau ma tsunu Ibirahi† ma rotsongusi a ukuna u upityanangu? 2 Kashilạ ka gonuko yi baci u wokoi dere adama a ili i'ya u yain, wa tsạrạ tạ ili i'ya wa yan arạɗi n i'ya, shegai ure u Kashilạ wạ adama a uyan ili wa. 3 Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Ibirahi wushuku tạ n Kashilạ, adama a nala Kashilạ ka gonuko yi tạ u woko vuma u maci.” ◊

4 Vuma u yan baci manyan, u kạnạ tạ a tsupa yi adama a ili i'ya u yain. Katsupi ka malen ma manyan ka nala ki kune ku gbani wa. 5 Shegai va zuwa Kashilạ ka gonuko vu vu woko dere adama a ili i'ya vu yain wa. Kashilạ ka wusha tạ aza a unyushi u cingi adama a ɗa a pityanangi n eyi. 6 Dawuda dana tạ dem nala an u yain kadyanshi ka ipeli

◊ **3:13** Ishp. 5:9; Ishp. 140:3. ◊ **3:14** Ishp. 10:7. ◊ **3:17** Isha. 59:7-8. ◊ **3:18** Ishp. 36:1. ◊ **4:3** Kag. 15:6.

i vuma ɗa Kashilạ ka wushai tyoku u vuma u maci, ko an u wokoi uwoko u maci u nala
vi adama a ili i'ya vuma u nala vi u yain ɗa wa:
7 “Ama a ɗa a yain ili i cingi i'ya Kashilạ ka cimbusại,
a yan tạ ipeli i mayun.
Kashilạ ka takpa le ɗe unyushi u cingi u le.
8 Ama a nala yi a pele tạ,
aza ɗa Magono ma Zuba bawu ma ciɓa unyushi u cingi u le.” ◊
9 Ipeli i'ya Dawuda yain kadyanshi ki ya aza ɗa a kiɗai acombi a ɗa koshi? Nala wa,
ko kenu! Ya aza ɗa bawu a kiɗai acombi a ɗa dem. Kpaci tsu dana ɗe ili i'ya Tagarạda
u Kashilạ u danai, “Ibirahi wushuku tạ n Kashilạ, adama a nala Kashilạ ka gonuko yi
tạ u woko vuma u maci.” 10 Niɗa na vi gitại? Kashilạ ka wusha Ibirahi kahu a kiɗa yi
kacombi ɗa ko cina a kiɗa yi ɗe? Kahu a kiɗa yi kacombi ɗa Kashilạ ka wusha yi. 11 Ukiɗa
u kacombi iryoci i'ya an Ibirahi wạri n upityanangu kpam Kashilạ ka wushuku ɗe n
eyi, aku u gonuko yi u woko vuma u maci, tun kahu a kiɗa yi kacombi. Adama a nala
Ibirahi aya asheku a aza ɗa a'ạri n upityanangu bawu a kiɗai acombi. A woko tạ derere
n Kashilạ adama a ɗa a'ạri n upityanangu. 12 Ibirahi kpam aya dem asheku a aza ɗa a
kiɗai acombi, a'ạ baci gai n ucun u pityanangu u ɗa Ibirahi wạri n u ɗa tun kahu a kiɗa
yi kacombi.

Kazuwamgbani a asu u upityanangu

13 Kashilạ ka yankai Ibirahi nạ mmuku n tsikaya n ne kazuwamgbani u da wa nạkạ le
tạ likimba. U yan nala adama a ɗa Ibirahi nạkại Mele karingạ wa, shegai upityanangu u
ne n eyi u ɗa u zuwai u wusha yi. 14 Ama a ka wusha baci ili i'ya Kashilạ ka zuwamgbanai
a asu u utono Mele, upityanangu u woko ɗe la vi u gbani. Kpam kazuwamgbani ka
Kashilạ ka yankai Ibirahi ka woko dem la vi ɗe ka gbani. 15 Kashilạ ka tsu pana tạ upan
u ama a kpạɗạ baci utono Mele. A da baci mele mạri la wa, vuma wạri wa koɗo ma wa.
16 Adama a nala ama a wusha tạ kazuwamgbani ka Kashilạ an a wushuki. U neke tạ
ili i'ya u zuwamgbanai vi gbani, kpam mayun a wusha tạ u ɗa. A tono baci Mele ma aza
a Yahuda, ko kpam a tono baci ma wa, a ka wusha tạ u ɗa a'ạ baci n upityanangu tyoku u
Ibirahi. Kpaci Ibirahi aya asheku a aza ɗa a wushuki gbạ. 17 Tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ
u danai an Kashilạ ka tonukoi Ibirahi, “N gonuko vu tạ asheku a uyamba ushani.” ◊
Kazuwamgbani ka na ki a yanka tạ ka Ibirahi adama a ɗa u wushuki n Kashilạ, uza ɗa
u tsu 'yạngạsạ akushe a gono n uma, kpam u zuwai ili i savu i wutại a asu u ɗa bawu ili
i'ạri.
18 An Kashilạ ka yankai Ibirahi kazuwamgbani wa woko asheku a uyamba ushani,
Ibirahi wushuku tạ n eyi. Kashilạ ka dana tạ kpam, “Mmuku n tsikaya n vunu ma yan
tạ ushani, tyoku u atala,” ◊ ko an u wokoi ucun u kazuwamgbani ka nala yavu ka woko
mayun wa! 19 Aku Ibirahi lyai kapala n uwushuku, ko an u wokoi u yan ɗe evu n ayen
amangatawun (100) kpam u kutsa ɗe ɗa wa woko asheku. Uka u ne Saratu dem u yan
ɗe mamici kpam u matsa wa. 20 Ibirahi yan malạlạ ma Kashilạ ka kpạɗạ uyan ili i'ya u
zuwamgbanai wa, kpam u ạsạkạ uwushukusu wa. Upityanangu u ne u shaɗangu yi
n ucira, aku u nạkại Kashilạ tsupige. 21 U wushuku tạ mayun an Kashilạ ka fuɗa ka
shaɗangu ili i'ya u yain kazuwamgbani. 22 Adama a upityanangu u Ibirahi, “Kashilạ
ka gonuko yi tạ u woko vuma u maci.” 23 An Tagarạda u Kashilạ u danai, “Kashilạ ka
gonuko yi tạ u woko vuma u maci,” Ibirahi ɗa koshi a koronki u ɗa wa. 24 A koronku tsu
tạ dem nala, tsạrạ a tonuko tsu Kashilạ ka gonuko tsu tạ dem ama a maci tsu wushuku
baci n eyi, uza ɗa u 'yạngạsại Yesu Asheku a tsunu a ukpạ. 25 Kashilạ ka neke tạ Yesu u
kuwạ adama a unyushi u cingi u tsunu, kpam u 'yạngạsạ yi tạ n uma, tsạrạ Kashilạ ka
gonuko tsu tsu woko dere.

◊ **4:8** Ishp. 32:1-2. ◊ **4:17** Kag. 17:5. ◊ **4:18** Kag. 15:5.

5

Upityanangu u tuko tạ mazạngạ

1 Kashilạ ka gonuko tsu tạ tsu wokoi dere ubana a asu u ne adama a upityanangu u
tsunu. Gogo-na tsạ tạ nạ ndishi n shinga n Kashilạ adama a ili i'ya Yesu Kawauwi Asheku
a tsunu a yanka tsu. 2 U yanka tsu tạ ure tsạrạ tsu uwa a tsishinga tsu Kashilạ adama a ɗa
tsu wushuki n Kawauwi. Kpam tsu yan tạ mazạngạ adama a ɗa tsạri n kapashi a tsupige
tsu Kashilạ. 3 Nala gbạm koshi wa, tsạ tạ dem n mazạngạ an tsạri a kadambula, adama a
ɗa tsu reve tạ kadambula ka nala ki ka zuwa tsu tạ akawunki. 4 An tsu rotsongusi tyoku
ɗa tsa kawunku, aku Kashilạ ka wushunku tsu. Adama a nala a ɗa gogo-na tsạri n uzuwa
u uma. 5 Tsạ baci n uzuwa u uma ucun u na, a ka varangu tsu a iyamba wa. Gbạ ili i na yi
i gitạ tạ adama a ɗa Kashilạ ka nạkạ tsu Kulu Keri,† uza ɗa u shaɗangi atakasuvu a tsunu
n uciga u ne.

6 Kawauwi ka kuwạ tạ adama a tsunu a'ayin a ɗa bawu tsa fuɗa tsa ɓạngạ kaci ka
tsunu, ko an u wokoi aza a unyushi u cingi a ɗa tsạri. 7 U wuyana tạ cika uza roku u
kuwạ tsạrạ u wauwa uma u uza roku u ɗa wa tono Mele. Shegai gaawan wa tuwạ tạ u
kuwạ tsạrạ u wauwa uma u uza ɗa u tsu yansạka atoku ikuna i shinga maco. 8 Shegai
Kashilạ ka wenike tsu uciga u pige an u sukunku tsu Kawauwi u kuwạ adama a tsunu
cina tsu buwai ve aza a unyushi u cingi.

9 Gogo-na Kashilạ ka gonuko tsu ɗe tsu wokoi dere a asu u ne adama a mpasa n
Kawauwi, adama a nala tsu reve tạ maken mạ la wa, wa wauwa tsu tạ a asuvu a upan u
Kashilạ. 10 Tun cina tsu buwai ve atokulalu a Kashilạ ɗa eyi kaci ka ne u gonuko tsu aje a
ne, cinda Maku ma ne ma kuwại adama a tsunu. Gogo-na cinda tsu wokoi aje a Kashilạ,
tsu reve tạ an mayun ɗa wa wauwa tsu a asu u uma u Maku ma ne. 11 Nala gbạm koshi
wa, tsạ tạ n mazạngạ adama a ili i'ya Kashilạ ka yanka tsu a asu u Yesu Kawauwi, uza
ɗa u gonuko tsu aje a Kashilạ.

Adạmu n Kawauwi

12 Unyushi u cingi u uwa tạ a likimba adama a ili i'ya vuma u te u yain, kpam unyushi
u tuwạ tạ kaɓolo n ukpạ. Ili i'ya i zuwai u kạnại ya dem she u kuwạ i'ya gai la vi, kpaci
ya dem yan tạ unyushi u cingi. 13 Unyushi u cingi wạ tạ pini a likimba tun kahu Kashilạ
ka nạkạ Mele. A'ayin a nala yi Kashilạ ka tsu ciɓusa unyushi wa, kpaci Mele mạri pini
wa. 14 Shegai a'ayin a Adạmu† ubana a a'ayin a Musa ama a kuwusạ tạ, ko an u wokoi a
tsu 'yuwan ili i'ya Kashilạ ka tsu tonuko le a yain wa, tyoku u Adạmu.

A ure u roku, Adạmu wạ tạ yavu Kawauwi uza ɗa u tuwại a kucinạ. 15 Shegai ama a re a
le yi unạ u te u ɗa a'ạri wa, kpaci kune ku Kashilạ ka yanka tsu gbani kạ tyoku u unyushi
u cingi u Adạmu wa. Mayun ɗa an ama ushani a kuwại adama a unyushi u vuma u te u
nala vi. Shegai ukuna u shinga u Kashilạ u la tạ tsupige, kpam nala ama ushani a tsạrạ
tạ kune ku Kashilạ ki; wata, uma u ɗa la vi a asu u ukuna u shinga u vuma u te u nala vi,
Yesu Kawauwi. 16 Ili i'ya uza wa tsạrạ a asu u kune ku Kashilạ ki i'ạ tạ kau n ili i'ya uza
wa tsạrạ a asu u unyushi u cingi u vuma u te u nala vi. An Adạmu yain unyushi u cingi u
nala vi, Kashilạ ka yan tạ afada, u yain kpam mavura. Shegai u gonuko tsu tạ tsu wokoi
dere a asu u kune ku shinga ku ne, ko an u wokoi tsu yain unyushi ushani. 17 Unyushi u
cingi u vuma u te u na vi; wata, Adạmu, u zuwa tạ ukpạ wa lya tsugono tsu tsunu. Shegai
ili i'ya Yesu Kawauwi u yain i la tạ ili i nala yi. Kashilạ ka yanka tsu tạ ili i shinga ushani,
kpaci u wushuku tạ n ạtsu adama a Yesu. Adama a nala tsa tsạrạ tạ uma kpam tsu lyai
tsugono tsu ukpạ.

18 Unyushi u te u Adạmu vi u tuko tạ ama gbạ mavura ma ukpạ. Nala kpam, ili i te i
maci i'ya Kawauwi ka yain vi i gonuko tạ ama gbạ a woko dere a asu u Kashilạ. Kpam u
tuko tạ ama gbạ uma u mayun. 19 Unyushi u vuma u te u nala vi ubana a asu u Kashilạ, u

zuwa tạ ama ushani a wokoi aza a unyushi u cingi. Shegai Yesu panạka tạ Kashilạ kpam u zuwai Kashilạ ka wushi ama ushani.
20 Kashilạ ka nạkạ tạ Mele tsạrạ ama a wene tyoku ɗa caupa a'ạri aza a unyushi u cingi. Shegai an ama yi a'ạri a udokusu unyushi vi, aku Kashilạ ka doki ka yansạka le ikuna i shinga. 21 Unyushi u cingi u lya tạ tsugono tsu ama gbạ hal u tuko le ukpạ. Nala dem gogo-na, ukuna u shinga u Kashilạ wa lya tsugono, kpam u wushuku tạ n ạtsu adama a Yesu Kawauwi Asheku a tsunu. Kpam nala u tuko tsu tạ uma bawu utyoku.

6

Unyushi u cingi wạ n ucira wa

1 Ndya tsa dana? Tsu lyai kapala n uyansa unyushi u cingi ɗa, tsạrạ Kashilạ ka lyai kapala n u yansạka tsu ikuna i shinga i ne? 2 A'a, ko kenu! A ukuna u unyushi u cingi u ɗa baci, ạtsu akushe a ɗa, niɗa tsa lya kapala n uyansa unyushi u cingi? 3 I ạsạnsạ an gbạ tsunu tsu wokoi ili i te n Kawauwi an a ulyuɓugu† tsu? An a lyuɓugu tsu, tsu kuwạ tạ tyoku ɗa u kuwại. 4 An a lyuɓugu tsu, u woko tạ yavu n Kawauwi ka a ciɗạngu tsu, kpaci tsu kuwạ tạ n eyi. Tata yanka tạ tsupige n ucira u ne manyan u 'yạngạsại Kawauwi a ukpạ. Nala dem wa zuwa tsu tsu rongo uma u savu.
5 Cinda tsu ɓolomgbonoi n Kawauwi a asu u ukpạ u ne, Kashilạ ka zuwa tsu tạ tsu doku tsu 'yạngạ n uma tyoku ɗa a 'yạngạsại Kawauwi. 6 Tsu reve tạ a wuna tsu tạ tyoku ɗa tsạri caupa a mawandamgbani† kaɓolo n Yesu, tsạrạ unyushi u cingi u namba ucira a uma u tsunu. Kashilạ ka yan tạ nala, tsạrạ ikyamba i unyushi i cingi i tsunu i lyai kapala n uwoko agbashi a unyushi u cingi wa. 7 Nala wạri kpaci a'ayin a ɗa baci dem ama a kuwại a woko ɗe yaa, unyushi u cingi wạ kpam n ucira a kaci ka le wa.
8 Tsu kuwạ baci n Kawauwi, tsu reve tạ tsa yan tạ uma n eyi. 9 A 'yạngạsạ tạ Kawauwi a ukpạ, adama a nala tsu reve tạ wa doku wa kuwạ wa. Ukpạ wạ kpam n ucira a kaci ka ne gogo-na wa. 10 An Kawauwi ka kuwại, kuten ka u kuwại tsạrạ u lyai kaci ka unyushi u cingi, kpam u kạnạ u doku u kuwạ wa. Gogo-na wạ tạ n uma u savu, kpam uma u savu u ne vi wạ tạ a asu u Kashilạ. 11 Nala dem, u gan tạ vu wene kaci ka vunu yavu kakushe ka vạri a asu u unyushi u cingi, kpam vạri n uma n Kashilạ a asu u Yesu Kawauwi.
12 Adama a nala kotsu vu ạsạkạ unyushi u cingi u toni n uma u vunu pini na a likimba wa. Vu toni kpam ili i cingi i'ya va ciga vu yain wa. 13 Kotsu i ạsạkạ kapashi ka ikyamba ka ɗe ka te ka woko ili i uyanka tsicingi tsạrạ i yain unyushi u cingi wa. Shegai ɗa ya yan nala, nạkại kaci ka ɗe kaɓạlạ a asu u Kashilạ, kpaci icun i ama ɗa a kuwại ɗa i'ạri, shegai gogo-na Kashilạ ka gonuko ɗạ aza a uma. Nạkại ikyamba i ɗe kaɓạlạ a asu u Kashilạ tsạrạ i yain ili i'ya i'ạri dere kpam ya tuko tsupige a asu u Kashilạ. 14 Unyushi u cingi u buwa kpam uwoko uzapige u vunu wa. Tsishinga tsu Kashilạ tsa tsa lya tsugono a kaci ka vunu, shegai Mele wa.

Agbashi a ɗa panạkai Kashilạ

15 An u wokoi tsishinga tsu Kashilạ tsa tsa lya tsugono a kaci ka tsunu, shegai Mele wa, nala nạkạ tsu ucira u uyansa unyushi ucingi ɗa? Nala wạri wa, ko kenu. 16 I reve tạ mayun ɗa, ili i'ya baci dem i ɗangạsai ya panạka i woko ɗe uzapige u ɗe. Ya fuɗa tạ ya ɗangạsa unyushi u cingi u ɗa wa tono n uza ubana a ukpạ, ko kpam i ɗangạsa upanạka Kashilạ aku i woko aza a maci. 17 Tun caupa, eɗạ agbashi a unyushi u cingi a ɗa. Shegai n cikpa tạ Kashilạ an i shamgbai ya panạka uwenishike u ɗa i wushai ara vạ. 18 Kashilạ ka surukpa ɗạ ɗe a ucira u unyushi u cingi, kpam i woko ɗe agbashi a Kashilạ tsạrạ i yain ili i'ya i'ạri i maci.
19 Dansa ɗa n dansai n iryoci i na yi tsạrạ i kạnạ ili i'ya ma tono n maloko. Tun caupa, i'ạri i ạsạkạ tạ kaci ka ɗe i woko agbashi a unyushi u cingi n tsicingi. Gogo-na u kạnạ tạ i ɗangạsa i woko agbashi a ukuna u maci tsạrạ i woko uwulukpi.

20 Tun caupa, an i'ạri agbashi a unyushi u cingi, i dambula n uyan ili i'ya i'ạri i maci
wa. 21 Katsupi ka eni ka i tsạrại a'ayin a ɗa i'ạri ya yansa ili i cingi i'ya ya pana i'ya uwono
gogo-na vi? Ili i na yi ukpạ u ɗa koshi i tsu tuko. 22 Shegai gogo-na Kashilạ ka surukpa ɗạ
ɗe a ucira u unyushi u cingi, kpam i woko ɗe agbashi a Kashilạ. Gogo-na she i yain ili i'ya
ya tuko ndishi ma uwulukpi kpam i tuko uma u ɗa bawu wạri n utyoku. 23 Katsupi ka
unyushi u cingi ukpạ u ɗa, shegai Kashilạ ka nạkạ tsu tạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku
gbani a asu Yesu Kawauwi Asheku a tsunu.

7

Iryoci i iyolo

1 Ama a vạ, gbạ ɗe i reve tạ mele. Adama a nala i reve tạ mayun ɗa mele mi ma tsu lya
tạ tsugono tsu ama a'ayin a ɗa baci a'ạri n uma koshi. 2 Tyoku u na, uka u yan baci iyolo,
mele ma tsu sira yi tạ a asu u vali u ne a'ayin a ɗa wạri n uma. Shegai vali vi u kuwạ baci,
mele ma iyolo ma sira yi kpam wa. 3 U bana baci vali roku iyolo bawu kotso vali u ne
vi u kuwại, mele ma dana tạ u yan tạ tsishankala. Shegai vali u ne u kuwạ baci, wạ tạ
usurukpi a mele ma iyolo, kpam u yan tsishankala wa, ko u bana baci vali roku iyolo.
4 Ama a vạ, nala wạri n ạɗạ. Mele ma buwa kpam ulya tsugono a kaci ka ɗe wa, kpaci
i kuwạ tạ a ucira u ne an i kuwại n Kawauwi a mawandamgbani. Kpam gogo-na a
ɓolomgbono ɗạ ɗe n uza ɗa a 'yạngạsại a ukpạ tsạrạ tsu gbashika Kashilạ. 5 Tun caupa,
kapashi ka uma u tsunu ka kạri n unyushi vi ka ka lya tsugono a kaci ka tsunu. Mele mi
ma ma zuwa tsu tsu yain n maluwa ma uyan ili i unyushi i'ya ya lya tsugono a ikyamba
i tsunu. Kpam adama a nala, gbạ ili i'ya dem tsu yain ukpạ u ɗa i tsu zuwa tsu. 6 Shegai
Mele mi ma buwa kpam ulya tsugono a kaci ka tsunu wa. Tsạ tạ tyoku u akushe, kpam
Mele mi ma tsạrạ ucira a kaci ka tsunu wa. Gogo-na tsa gbashika tạ Kashilạ a ure u savu
a asu u upanạka Kulu Keri, shegai a ure u cau u ɗa tsu panạkai Mele ma a korongi wa.

Mele n unyushi u cingi

7 Ya wundya yavu n dana Mele unyushi u cingi u ɗa? Nala wa ko kenu. Mele ma ma
zuwa mu n reve ili i'ya a tsu isạ unyushi. Tyoku u na, mạri ma reve kalen ka uciga ili
i'ya i'ạri i uza roku wa, shegai Mele mi ma tonuko mu kotsu n yain i'ya wa. 8 An unyushi
u tsạrại ucira a asu u Mele mi, ɗa u zuwa mu n yain n maluwa ma uciga ili i'ya i'ạri i
uza roku. A da baci Mele mạri la wa, unyushi wạri wa tsạrạ ucira u nala vi wa. 9 Mạri
n dambula n ili i roku wa kahu n reve ili i'ya Mele ma danai n yain. Shegai an n revei
i'ya, aku n revei n nusa tạ kpam mpa uza u unyushi u cingi ɗa uza ɗa wa tuwạ u kuwạ.
10 Mele ma na mi mạri ma gan tạ ma zuwa mu n yain n uma, a unạ u ɗa ma zuwa mu n
kuwạ.
11 Unyushi u cingi u tsạrạ tạ ure u ɗa wa lạpạnạsạ mu, aku u yain manyan n Mele mi
tsạrạ u wuna mu. 12 Adama a nala, Mele mi n kaci ka ne n idani i ne i'ya Kashilạ ka nạkại,
a dana tạ ili i'ya i'ạri derere, kpam a ɓạngạ tạ ama. 13 Dana ɗa ma dana an ili i'ya i'ạri i
shinga ya zuwa mu ukpạ? Nala wa, ko kenu! Unyushi u cingi u ɗa u bidyai ili i'ya i'ạri
i shinga u yain manyan n i'ya u tukoi ukpạ u vạ. Nala u gitạ tạ tsạrạ n wene tyoku ɗa
unyushi u cingi wạri mayun. Ili i'ya i zuwai mele n udani a'ạri la i'ya, tsạrạ u wenike an
unyushi u cingi wạri n tsicingi.

Kumoɗu ka ukpạɗạ u uyan unyushi

14 Tsu reve tạ Mele ma wutại a asu u Kashilạ kpam ma lobono tạ. Shegai mpa vuma
ɗa koshi, adama a nala, unyushi u cingi u lya tạ tsugono a kaci ka vạ yavu mpa kagbashi
ka ne ka. 15 N reve ili i'ya i tsu zuwa n yansa ili i'ya ma yansa wa. N tsu ciga tạ n yansa ili
i'ya i'ạri derere, shegai n tsu yansa i'ya wa. Aku n gono n yansa ili i'ya n kovoi. 16 N reve
tạ ili i'ya ma yansa i gan wa, kpam nala u wenike tạ n wushuku tạ an Mele mạri derere.
17 Adama a nala, mpa ma yansa ili i cingi i nala yi wa. Unyushi u cingi u ɗa wạri a asuvu

a vạ u ɗa wa yansa i'ya. 18 Kapashi ka vạ ka kạri ka cau ka unyushi vi ka ạsạkạ mu n yain
ili i shinga wa. Ko ma ciga baci n yain ili i'ya i'ạri dere, n tsu fuɗa wa. 19 Ma ciga baci n
yain ili i shinga, n tsu yan wa. Kpam n mạtsạ baci tsạrạ n kpạɗạ uyan unyushi u cingi,
aku n gono n yain u ɗa. 20 Shegai ma yansa baci ili i'ya bawu ma ciga n yain, mpa ma
yan i'ya mayun wa. Unyushi u cingi u ɗa wạri a asuvu a vạ u ɗa wa yansa i'ya.
21 Ili i'ya n wenei a uma u vạ i'ya na: a'ayin a ɗa baci ma ciga n yain ili i shinga aku n
cina kaci ka vạ ili i cingi i'ya ma yan. 22 Katakasuvu ka vạ ka zạngạnạ tạ adama a Mele
ma ma wutại a asu u Kashilạ. 23 Shegai ko nte wa a asuvu a vạ n cina tạ ili i roku i'ya ya
shilạkạnạ n ili i'ya katakasuvu ka vạ ka ciga uyan. Pini nala, u gonuko mu kagbashi ka
unyushi u cingi u ɗa wa lya tsugono a ili i'ya ma yansa gbạ. 24 Adama a nala, asuvu a vạ
a vaku wa! Ya wa wusa mu a ikyamba i na i'ya ya zuwa mu ukpạ? 25 N cikpa tạ Kashilạ
adama a ɗa Yesu Kawauwi, aya uza ɗa wa wauwa mu.
Mạ tạ tyoku u na: a katakasuvu ka vạ, n tsu ciga tạ n toni Mele ma Kashilạ, shegai
kapashi ka vạ ka ka tsu ciga ka yain unyushi u cingi, ka gonuko mu kagbashi ka unyushi.

8

Ạsạkạ Kulu Keri ku lyai tsugono

1 Adama a nala, ama ɗa a'ạri aza a Yesu Kawauwi, Kashilạ ka yanka le afada ko kpam
u kiɗạga le ugana wa. 2 Kulu Keri, uza ɗa u tsu nạkạsạ uma u ɗa u wutại a asu Yesu
Kawauwi, u wutukpạ mu ɗe asuvu a ucira u unyushi u cingi u ɗa wa tono n ukpạ. 3 Mele
ma Musa mạ n ucira u ɗa ma wauwa tsu wa, kpaci gbạ tsunu aza a unyushi u cingi a ɗa.
Shegai Kashilạ ka yain ili i'ya bawu Mele ma fuɗa ma yan. U suki Maku ma ne a likimba
n ikyamba tyoku i tsunu, shegai i tsunu i'ạ tạ n unyushi u cingi. Kashilạ ka wacinsai
tsugono tsu unyushi u cingi tsa tsa lya tsugono a kaci ka tsunu a asu u unạkạ Maku ma
ne tyoku u uɗarạkpa u unyushi u cingi u tsunu. 4 Yan ɗa u yain nala, tsạrạ tsu yain gbạ
ili i'ya Mele ma danai a'ayin a ɗa baci tsu panạkai Kulu Keri, n u ɗa tsa yan ili i'ya ạtsu
tsa ciga n kaci ka tsunu.
5 A'ayin a ɗa baci ama a ạsạkại ili i'ya a lai n uciga i lyai tsugono tsu le, ili i unyushi u
cingi i'ya a tsu rongo uyawunsa maco. Shegai aza ɗa a ạsạkại Kulu Keri ku lyai tsugono a
kaci ka le, ili i'ya ya zuwa Kulu Keri ku pana kayanyan i'ya a tsu rongo uyawunsa maco.
6 Maluwa ma uyan unyushi u cingi u vuma ma lya baci tsugono tsu ne, wa kuwạ tạ.
Shegai Kulu Keri ku lya baci tsugono a kaci ka ne, wa tsạrạ tạ uma nạ ndishi n shinga.
7 Maluwa ma ili i vuma ma lya yi baci tsugono, n Kashilạ ka wa shilạkạnạ maco. U tsu
tono ili i'ya Kashilạ ka danai u yain wa. Mayun tani u tsu fuɗa u yain nala wa. 8 Aza ɗa
a ạsạkại ili i unyushi u cingi i'ya a ka ciga ya lya tsugono a kaci ka le, a ka fuɗa a ka yan
ili i'ya Kashilạ ka pana kayanyan wa.
9 Shegai eɗạ i ạsạkạ uciga u uyan unyushi u cingi u ɗe wa lya tsugono a kaci ka ɗe wa.
Kulu Keri kạ tạ a asuvu a ɗe mayun, kpam ka ka lya tsugono a kaci ka ɗe. (Kpam ko ya
baci bawu wạri n Kulu ku Kawauwi a asuvu a ne, eyi katoni† ka wa.) 10 Ikyamba i ɗe
ya kuwạ tạ adama unyushi u cingi. Shegai Kawauwi kạ baci asuvu a ɗe, she Kulu ku
nạkạ ɗạ uma, kpaci Kawauwi ka ka zuwai i wokoi ama a maci asu u Kashilạ. 11 Kulu
ku Kashilạ, uza ɗa 'yạngạsại Yesu a ukpạ, ka kạri a asuvu a ɗe. Tsu reve tạ Kashilạ ka
'yạngạsại Yesu Kawauwi a ukpạ, kpam nala dem Kashilạ ka zuwa ikyamba i ɗe i'ya ya
kuwạ i yain uma a asu u Kulu ku ne ka kạri a asuvu a ɗe yi.
12 Adama a nala ama a vạ, u kạnạ tạ tsu rongo tyoku ɗa Kulu ku Kashilạ ku tonuko tsu.
U gan tsu rongoi tyoku ɗa u luwa tsu wa, kpaci ạtsu aza a unyushi u cingi a ɗa. 13 Kpaci
i lya baci kapala n utono maluwa ma unyushi u cingi u ɗe, ya kuwạ tạ. Shegai i ạsạkạ
baci Kulu ku ɓạngạ ɗạ i ạsạkại uyansa ili i cingi, ya tsạrạ tạ uma u mayun. 14 Mmuku
n Kashilạ n mayun alya aza ɗa a ạsạkại Kulu ku Kashilạ ka tono n ele. 15 Kpaci Kulu
ka Kashilạ ka nạkạ ɗạ ka gonuko ɗạ agbashi wa, kpam ka zuwa ɗạ upana uwonvo wa.

Shegai Kulu ki ku gono ku gonuko ɗa mmuku n Kashilạ, kpam ka ku tsu nạkạ tsu ucira tsạrạ tsu isạ Kashilạ, “Tata! Tata u tsunu!” 16 Kulu ku Kashilạ ku ɓolomgbono tạ n kulu ku tsunu, tsạrạ ku wenike mayun ɗa tsạri mmuku n Kashilạ. 17 Adama a nala, tsa wusha tạ ili i'ya Kashilạ ka ɓạnạkạ ama a ne. Nala dem gbạ ili i'ya Kashilạ ka nạkại Maku ma ne, Kawauwi, i woko dem i tsunu. Shegai tsa ciga baci tsu tsạrạ tsupige tyoku ɗa Kawauwi ka tsạrại, u kạnạ tạ tsu soi mavura tyoku ɗa u soi.

Tsupige tsa tsa tuwạ

18 A'ayin a ɗa baci dem tsu ciɓai n tsupige tsa wa tuwạ wa nạkạ tsu a kapala, mavura ma tsa so gogo-na ili i roku i'ya wa. 19 Gbạ ili i'ya Kashilạ ka yain i'ạ tạ a umạtsi a uvana a'ayin a ɗa Kashilạ ka wenike a kateshe ama ɗa a'ạri mmuku n ne n mayun. 20 Kashilạ ka ka zuwai gbạ ili i'ya u yain i woko i unạ u cingi. Ili i'ya u yain i'ya i wushuki i woko nala wa, shegai Kashilạ ka ka zuwai i'ya nala. 21 Gbạ n nala, Kashilạ ka tuwạ tạ ka wutukpạ ili i'ya u yain kotsu i shama wa, kpam dem tsạrạ i woko yaa n tsupige kaɓolo nạ mmuku n Kashilạ.

22 Kpaci tsu reve tạ hal utuwạ gogo-na gbạ ili i'ya Kashilạ ka yain i'ạ tạ a ma'ika yavu uka u ilimaci. 23 Ko ạtsu dem Atoni tsa ika tạ adama a mɓạlạ, ko an u wokoi tsạri n Kulu Keri, uza ɗa wạri kune ku kagitạ ku Kashilạ. Ạtsu dem umạtsi u ɗa tsạri a uvana kain ka nala ki ka Kashilạ ka wusha tsu tyoku u mmuku n ne, aku u zuwa ikyamba i tsunu i woko n utsạrạ u kaci. 24 A'ạri a wauwa tsu ɗe, kpam tsạ tạ n uzuwa u uma u na vi. Shegai tsu wene baci ili i'ya tsu zuwukai uma vi, u woko kpam uzuwa u uma wa. Ama a tsu zuwa uma a ili i'ya a tsạrại wa. 25 Shegai tsa zuwa tạ uma a ili i'ya bawu kotsu tsu tsạrại, kpam tsa vana i'ya n ahankuri.

26 Nala dem Kulu ka ɓạngạ tsu, ạtsu a aza ɗa tsạri bawu ucira. Tsu reve uyan kavasu tyoku ɗa u gain tsu yain wa. Shegai Kulu n kaci ka ne ka ku tsu yansạka ama a ne kadyanshi a asu u Kashilạ, hal gbạm wa folusuko tsu Kashilạ n ma'ika ma ma lai ili i'ya vuma wa fuɗa wa dana. 27 Kashilạ ka wene tạ ili i'ya i'ạri a atakasuvu a ama. Kpam u reve tạ ili i'ya i'ạri a katakasuvu ka Kulu, kpaci Kulu ku tsu yansạka tạ ama a ne kadyanshi a asu u Kashilạ dere tyoku ɗa Kashilạ ka cigạka le.

28 Kpam tsu reve tạ Kashilạ ka ka zuwusa ili dem i yain manyan kaɓolo, tsạrạ u tuko ukuna u shinga u ne a asu u ama ɗa a ka ciga yi. Alya ama ɗa u isại, kpaci nala u foɓusoi u yain u ɗa. 29 Kashilạ ka reve le tạ kahu u yain likimba, kpam u ɗangạsa le tsạrạ a woko tyoku u Maku ma ne, tsạrạ Yesu woko Maku ma kagitạ kpam u tsạrạ a'angu ushani. 30 An u ɗangạsa le, aku u isạ le a tuwạ ara ne. An u isạ le, u gonuko le a woko dere n eyi, aku u yanka le kazuwamgbani ka tsupige tsu ne.

Uciga u Kashilạ

31 Ndya tsa dana adama a ili i na yi gbạ? Kashilạ kạ baci n ạtsu, ya wa yan tsilala n ạtsu? 32 Eyi uza ɗa bawu u ɓishinkai Maku ma ne shegai u neke yi adama a tsunu gbạ. Cinda u nạkạ tsu Yesu, mayun ɗa wa nạkạ tsu gbạ ili gbani. 33 Ya wa takpa ama ɗa Kashilạ ka ɗangạsai ukuna? Uza wạ la wa, kpaci Kashilạ ka ka gonuko le a woko dere. 34 Ya wa kiɗạga ama a Kashilạ ugana? Uza wạ la wa, kpaci Yesu Kawauwi u kuwạ tạ, shegai a 'yạngạsạ yi tạ a ukpạ, kpam gogo-na wạ tạ a kukere ku ulyaki ku Kashilạ wa foluko tsu. 35 Ili i'ạ la ya pece tsu a uciga u ɗa Kawauwi ka ciga tsu wa, ko kadambula, ko tsu so baci mavura. Ko ama a ka foro tsu baci, nala wa pece tsu n uciga u Kawauwi wa. Ko tsu namba baci ili i'ya tsa lya, ko kpam tsu nambai ili i'ya tsa uka, gbạ nala wa pece tsu n uciga vi wa. Ko ama a nạkạ tsu baci uwonvo ko kpam a wuna tsu baci, nala wa pece tsu n uciga u Kawauwi wa.

36 Derere ɗa tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai,
“Kain dem ama a ka dansa tạ a ka wuna tsu adama a vunu,

ama a ka yansaka tsu tyoku ɗa a tsu yansaka ncon n ɗa a ka bana ukiɗa.” ◊
37 Shegai gba n ukuna u na vi, tsa ta n ulya u kaci gba gba a asu u uza ɗa u ciga tsu! 38 N
reve ta mayun ɗa ili i'a la ya pece tsu n uciga u ne wa: Ukpa wa fuɗa wa, uma wa fuɗa
wa. Atsumate a zuba ko ityoni i cingi† ko ucira kau-kau u zuba wa fuɗa wa pece tsu n
uciga u ne wa. Ko ndya baci i gita gogo-na ko kpam ili i'ya ya tuwa ya gita a kapala i
takpana wa. 39 Tsa baci a zuba u alishi, ko tsa baci a lyungu-lyungu a asuvu a kushiva
ukuna u wa pini wa, kpaci ili i'a la a likimba i'ya ya fuɗa ya pece tsu n uciga u Kashila u
ɗa u wenikei a asu u Yesu Kawauwi Asheku a tsunu wa.

9

Kashila n aza a Yahuda

1 Ukuna u mayun u ɗa ma tonuko ɗa. Mpa uza u Kawauwi ɗa kpam kaɓan ma yan
wa. Kulu Keri ka ka lya tsugono a katakasuvu ka va kpam u wushuku ta gba ili i'ya
ma dansa mayun ɗa. 2 Katakasuvu ka va ka shaɗangu ta n unamgbukatsuma u pige na
mɓala cika, 3 adama a ama a va, aza a Yahuda tyoku u va. Kashila ka yanka mu baci
una u pece mu n Kawauwi tsara ama a va a tsara iwauwi, ma wushuku ta gogo Kashila
ka yain nala. 4 Alya aza a Isara'ila,† aza ɗa Kashila ka ɗangasai a woko mmuku n ne. U
wenike le ta tsupige tsu ne, u yansa ta kazuwamgbani n ele. U naka le Mele ma Musa.
U tonuko le tyoku ɗa a ka lyaka yi kayala mayun. U zuwa le a woko aza ɗa a ka wusha
kazuwamgbani ka ne. 5 Isheku i le ama a pige a ɗa a Kashila, Kawauwi n kaci ka ne aya
maku ma tsikaya ma le. Kpam aya Kashila, uza ɗa wa lya tsugono a kaci ka ili gba, u
wusha ta icikpali hal ubana bawu utyoku! Ami.
6 Dana ɗa ma dana Kashila ka kpaɗa ta ushaɗangu ili i'ya u danai wa yan vi wa. Shegai
mayun ɗa gba aza a Isara'ila a ɗa ama a ne wa. 7 Kpam dem gba mmuku n tsikaya
ma Ibirahi n ɗa mmuku n ɗa Kashila ka yankai Ibirahi kazuwamgbani wa. Kashila ka
tonukoi Ibirahi, “Mmuku n tsikaya ma Ishaku† n ɗa koshi a ka kece mmuku n tsikaya n
vunu.” 8 Nala u wenike ta la vi gba mmuku n tsikaya ma Ibirahi n ɗa mmuku n Kashila n
mayun wa. Mmuku ma Ibirahi n mayun alya aza ɗa a wokoi mmuku n Kashila adama a
kazuwamgbani ka Kashila ka yankai Ibirahi. ◊ 9 Kpam kazuwamgbani ka u yain ka na:
“N uma u kayen kahu n gono, Saratu† wa matsa ta maku ma vali.” ◊
10 Maku ma nala mi aya tata u tsunu Ishaku. An u gbonguroi, aku u zuwai Rifikatu,†
uza ɗa u matsai mpeshe. 11-12 Shegai kahu u matsa, Kashila ka tonuko ta Rifikatu vi,
“Uzapige vi wa gbashika ta uza u kenu.” ◊ Nala vi tun kahu mmuku mi a yain ili i
shinga ko i cingi ɗa. Kashila ka yan ta nala tsara uza ɗa u ɗangasai vi aya uza ɗa wa
ciga, adama a tyoku ɗa u foɓusoi shegai adama a ili i'ya maku mi ma yain wa. 13 Tyoku
ɗa wari ukorongi a Tagarada u Kashila, “N ciga ta Yakubu,† shegai n 'yuwain Isuwa.”† ◊
14 Ndya wa tsa dana a ukuna u na? Kashila ka tsu kpaɗa uyan dere ɗa? Nala wa, ko
kenu!
15 Kashila ka tonukoi Musa,
“Ma wenike ta ukuna u shinga a asu u uza ɗa baci dem n ɗangasai,
kpam ma pana ta uza ɗa baci dem n ɗangasai asuvayali.” ◊
16 Kashila ka wenike ta ukuna u shinga a asu u uza ɗa baci dem u ɗangasai, adama a ili
i'ya vuma vi wa ciga ko u yain ɗa wa. 17 Tagarada u Kashila u dana ta Kashila ka tonuko
ta magono ma Masar,† “N zuwa vu ta vu woko magono kpaci ma ciga ta n wenike ucira u
va ara vunu, tsara a dansa kala ka va a likimba gba.” 18 Adama a nala, Kashila ka wenike
ta ukuna u shinga u ne a asu u aza roku kpaci nala wa ciga, kpam u ɗangasai u zuwa ama
roku a woko aryagbaji.

Upan u Kashila n asuvayali

◊ **8:36** Ishp. 44:22. ◊ **9:8** Kag. 21:12. ◊ **9:9** Kag. 18:10. ◊ **9:11-12** Kag. 25:23. ◊ **9:13** Mal. 1:2-3. ◊ **9:15** Uwt. 33:19.

19 Uza roku wa wecike tạ, “Niɗa Kashilạ ka dana tsu nusa. Ya wa fuɗa wa ronomgbono
n uyawunsa u ne?” 20 Kotsu vu dana nala wa! Kaje ka vạ, ma wece vu, “Ya va bidya kaci
ka vunu vạri ɗa va nanamgbana n Kashilạ? Magbodo ma tsu wece uza ɗa u ma yi, ‘Niɗa
vu ma mu naha?’ ” 21 Kamai ka mgbodo ka tsu ma tạ ili i'ya wa ciga u mai. Wa fuɗa tạ
wa bidya cin u mai magbodo ma tsulobo adama a kain ka pige, u mai kpam ma roku ma
uyansạka manyan maco.
22 Kashilạ ki dem nala wạri, wa ciga baci u wenike upan u ne kpam u wenike ucira u
ne wa fuɗa tạ. Shegai u yan tạ ahankuri a pige a asu u aza ɗa upan u ne wạri; wata, aza
ɗa a foɓusukoi ukpạ.
23 U yan tạ nala tsạrạ u wenike tsupige tsu ne ushani a asu u ama a ɗa u panai iyali;
wata, aza ɗa u foɓusukoi tsupige tsu ne tun a kagitạ.
24 Kpam ạtsa ama a nala yi aza ɗa Kashilạ ka isại. U ɗangạsa tsu a asuvu a aza a Yahuda,
nala ɗa gbạm koshi wa, u ɗangạsa tsu tạ dem a asuvu a Awulawa. 25 Tyoku ɗa Kashilạ
ka danai a tagarạda u Hosiya matsumate:†
“Aza ɗa bawu a'ạri ama a vạ,
gogo-na ma isạ le tạ ama a vạ.
Kpam ma wenike tạ uciga u vạ
a asu u aza ɗa bawu mạri ma ciga.” ◊
26 U doku tạ u danai,
“Pini a asu u ɗa Kashilạ ka tonuko le,
‘Eɗạ ama a vạ a ɗa wa,’
nte ɗa dem pini Kashilạ Uza u Uma
wa isạ le mmuku n ne.” ◊
27 Ili i'ya kpam Ishaya† matsumate u danai a kaci ka aza a Isara'ila i'ya na:
“Aza a Isara'ila a'ạ tạ ushani,
tyoku u kayala ka ikengi i kushivạ,
shegai aza ɗa a ka tsạrạ iwauwi a asuvu a le a'ạ gan wa.
28 Magono ma Zuba ma yan tạ ama a likimba mavura kpam u kotso ma kuten koshi.” ◊
29 Ishaya doku tạ u danai:
“Magono ma Zuba, Uza u Ucira Gbạ
u ạsạkạ tạ ama kenu a asuvu a mmuku n tsikaya n tsunu a yain uma.
A da baci nala wa,
an a'ạri a wacinsa tsu ɗe gbạ gbạ,
tyoku u ilyuci i Sodom n Gomora.”† ◊

Aza a Isara'ila n Kadyanshi ka Shinga

30 Ndya wạ tsa dana a kaci ka ili i na? I'ya na: Awulawa a mạtsạ a gonuko kaci ka le
ama a maci n Kashilạ wa, shegai Kashilạ ka gonuko le ama a maci adama a ɗa a wushuki
n eyi. 31 Aza a Isara'ila a mạtsạ tạ a toni Mele tsạrạ a gonuko kaci ka le ama a maci n
Kashilạ. Shegai a kpạɗại. 32 Ndya i zuwai a kpạɗại? Adama a ɗa a mạtsạ tạ a gonuko kaci
ka le ama a maci a asu u ili i'ya a ka yan, a unạ u ɗa a ka pityanangu n Kashilạ u gonuko
le ama a maci. A tạɗạtsạ tạ a katali ka pige ka kạri le a ure. 33 Tyoku ɗa Kashilạ ka danai
a Tagarạda u Kashilạ:
“Da na! Ma zuwa tạ katali a Sihiyona*
ka ka zuwa le utạɗạtsạ,
tyoku u katali ka ka zuwa le urukpạ.
Shegai uza ɗa baci dem u wushuki n eyi wa yan uwono wa.” ◊

◊ **9:25** Hos. 2:23. ◊ **9:26** Hos. 1:10. ◊ **9:28** Isha. 10:22-23. ◊ **9:29** Isha. 1:9. * **9:33** Sihiyona kala ka dem ka Urishelima. ◊ **9:33** Isha. 8:14; Isha. 28:16.

10

1 Ama a vạ, ili i'ya n lakai uciga i'ya gbạ aza a Yahuda a tsạrạ iwauwi. Kavasu ka vạ
ka la ubana a asu u Kashilạ. 2 N reve tạ a ka ciga tạ a gbashika Kashilạ, shegai a reve
3 ili i'ya i tsu zuwa yi u wushi ama wa. A unạ u nala, aku a ka ciga a gonuko kaci ka le
ama a maci a ure u le. A 'yuwain utono ure u Kashilạ u ɗa u tsu gonuko ama a woko
ama a maci. 4 Kawauwi ka zuwa tạ Mele ma gono ma woko bawu ucira, tsạrạ Kashilạ
ka gonuko gbạ aza ɗa a wushuki a woko ama a maci.

Gbạ ama a ka fuɗa tạ a tsạrạ iwauwi

5 Musa korongu tạ tyoku ɗa Kashilạ ka zuwa ama a woko ama a maci adama a ɗa a
nạkại Mele karingạ. U danai, “Uza ɗa baci dem u yain ili i'ya Mele ma danai, wa tsạrạ
tạ uma.” ◊ 6 Shegai ili i'ya Tagarạda u Kashilạ u wenishikei a kaci ka uwoko ama a maci
a asu u upityanangu i'ya na: “Kotsu vu tonuko kaci ka vunu, ‘Ya wa bana a zuba?’ wa.”
(Wata, “Ya wa bana a zuba u ba u cipukạ Kawauwi utuwạ a likimba?”) 7 “Kpam kotsu vu
dana, ‘Ya wa bana a asuvu a iyamba a asu u akushe?’ wa.” (Wata, “Ya wa bana a asuvu
a iyamba u 'yạngạsạ Kawauwi a ukpạ?”) 8 Ili i'ya Tagarạda u Kashilạ u danai i'ya na:
“Akani yi a'ạ tạ evu n avu; a'ạ tạ a unạ u vunu kpam a katakasuvu ka vunu.” Uwenishike
u upityanangu u ɗa tsa dansạka u ɗa gai la vi.

9 Vu dana baci bawu uwonvo, “Yesu Asheku a ɗa,” kpam vu wushuku baci a kataka-
suvu ka vunu Kashilạ ka 'yạngạsạ yi tạ a ukpạ, Kashilạ ka wauwa vu tạ. 10 Tsu wushuku
tạ n atakasuvu a tsunu, adama a nala a ɗa Kashilạ ka gonuko tsu tsu woko dere. Kpam
tsu dana tạ bawu u uwonvo, tsu wushuku tạ, adama a nala a ɗa kpam tsu tsạrại iwauwi.
11 Tyoku ɗa Kashilạ ka danai a Tagarạda u ne, “Shegai uza ɗa baci u pityanangi n eyi wa
yan uwono wa.” ◊ 12 Na vi u kạnạ tạ ya dem, kpaci aza a Yahuda n Awulawa a takpana
wa. Asheku a te a ɗa, aya kpam wa lya tsugono tsu ama gbạ. Kpam aya u tsu zuwuka
ko ya baci u yain kavasu ubana ara ne unạ u shinga. 13 Tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u
danai, “Uza ɗa baci dem u yain kavasu a asuvu a kala ka Asheku, wa tsạrạ tạ iwauwi.” ◊

14 Niɗa ama a ka wushuku n Asheku kpam a foli yi u wauwa le, a taɓa baci upana
ukuna u ne wa? Kpam niɗa a ka yan a pana bawu uza roku u tonuko le? 15 Niɗa aza
roku a ka ba a tonuko le, Asheku a ɗa baci a suku le wa? Tagarạda u Kashilạ u dana tạ,
“Ili i mazạngạ i'ya i pige an aza ɗa a ka tuko Kadyanshi ka Shinga a ka tuwạ.” ◊

16 Shegai aza a Yahuda a roku a wushuku n Kadyanshi ka Shinga ki wa. Tyoku u na,
Ishaya matsumate u wecike tạ, “Magono ma Zuba, uza wạ gbạm la wa wushuku n ili
i'ya tsu danai?” 17 Ama a pana tạ Kadyanshi ka Shinga an uza roku u tonuko le ukuna u
Kawauwi. A tsu gitạ tạ a pana akani yi, aku a wushuku. 18 Shegai aza a Yahuda tani? A
pana akani yi? Eye, a pana tạ! Tagarạda u Kashilạ u dana tạ,

“A tonuko tạ ya dem akani yi.
A dansa tạ a ɗa a asu u mɓạri mɓạri u likimba.” ◊

19 Shegai mayun ɗa aza a Isara'ila a revei? Eye, a reve tạ. Ko a a'ayin a Musa Kashilạ
ka dana tạ,

“Ma zuwa vu tạ vu yain n malyon, n zuwuka baci iyamba i roku unạ u shinga.
Ma zuwa vu tạ vu pana upan, n zuwuka baci Awulawa a ɗa ya wundya a'ạ n ugboji wa
unạ u shinga.” ◊

20 Ishaya dana tạ bawu uwonvo u da Magono ma Zuba ma danai,

“Aza ɗa bawu a zama mu, alya a tsạrạ mu.
N wenike tạ kaci ka vạ a asu u aza ɗa bawu a foloi a wene mu.” ◊

21 Shegai Kashilạ ka yan tạ kadyanshi a kaci ka aza a Isara'ila,

“Gbạ ulivạ n tsu bạrạkpạ tạ akere a vạ n wushi aryagbaji aza ɗa a 'yuwain mu unạkạ
karingạ.” ◊

◊ **10:5** Adkp. 18:5. ◊ **10:11** (Ili i te i'ya n 9:33): Isha. 8:14; Isha. 28:16. ◊ **10:13** Juw. 2:32. ◊ **10:15** Isha. 52:7.
◊ **10:18** Ishp. 19:4. ◊ **10:19** U.Ml. 32:21. ◊ **10:20** Isha. 65:1. ◊ **10:21** Isha. 65:2.

11

Kashilạ ka pana tạ iyali i aza a Isara'ila

1 Yan n wecike: Kashilạ ka varangu ama a ne aza a Yahuda ɗa? Ko kenu! Mpa n kaci
ka vạ uza u Yahuda u ɗa. Mpa kumaci ku Ibirahi ka, a kaletsu ka Bayami.† 2 Kashilạ ka
ɗangạsa tạ aza a Isara'ila a woko ama a ne tun caupa, kpam u varangu le wa. I ciɓa n
ili i'ya Tagarạda u Kashilạ u danai a ukuna u na vi? Iliya matsumate u banka tạ kushen
ku ne a kaci ka aza a Isara'ila a asu u Kashilạ u danai, 3 "Magono ma Zuba, a wunusa tạ
ntsumate n vunu, kpam a wacinsa tạ asuɗarạkpa† u vunu. Mpa koshi matsumate ma
ma wokoi, kpam alya dem pini a ka ciga a koruso a wuna mu." ◊ 4 I ciɓa ili i'ya Kashilạ
ka wushuki? U da, "Aɗa koshi uza ɗa u buwai wa. Mạ tạ n ama azu a shindere (7,000)
aza ɗa bawu kotsu a kuɗạnki Ba'alu† kameli!" ◊
5 Nala wạri hal n gogo-na. Ama ɗa pini kenu aza ɗa Kashilạ ka ɗangạsai adama a ukuna
u shinga u ne. 6 Kpam u ɗangạsa le baci, adama a ukuna u shinga u ne u ɗa, shegai adama
a ili i'ya a yain wa. A ka woko baci ama a Kashilạ adama a ili i'ya a yain, kune ku shinga
ku Kashilạ kạri ka woko ku mayun wa.
7 Nala wenike tạ an gbạ aza a Isara'ila a ka zama tạ ili, shegai aza ɗa Kashilạ ka
ɗangạsai a asuvu a le alya koshi a tsạrại i'ya. Aza ɗa a buwai kpam a ryagbajai. 8 Tyoku
ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai:
"Kashilạ ka nạkạ tạ ama yi atakasuvu a kulạlạ.
U kimbại a'eshi a le tsạrạ a wene wa,
aku u votsuki atsuvu a le tsạrạ a pana wa.
Nala a lyai kapala n uyansa hal n ara." ◊
9 Aku Dawuda danai:
"Ạsạkạ abiki† a le a woko le utyangi,
tsạrạ a tạɗạtsạ
a wushi kpam mavura a kaci ka ili i'ya a yain.
10 Ạsạkạ a'eshi a le a rumbạnạ kotsu a wene wa,
zuwa kucinạ ku le ku kelike
adama a kadambula hal ubana." ◊
11 Aku n wecikei: An aza a Yahuda a rukpại vi, a rukpạ la vi ɗe bawu u'yạngạ? Ko kenu!
Adama a ɗa a yain unyushi u cingi, iwauwi i tuwạ tạ a asu u Awulawa, kpam nala vi wa
zuwa tạ aza a Isara'ila a yain malyon. 12 Awulawa a wusha baci unạ u shinga ushani
adama a ɗa aza a Yahuda a 'yuwain an Kashilạ ka ciga ka wauwa le, a'ayin a ɗa aza a
Yahuda a gonoi a tuwại a wushi iwauwi yi, unạ u shinga u le vi wa la tạ ushani.

Iwauwi i Awulawa

13 Gogo-na n ạɗạ ɗa ma dansa Awulawa. Kashilạ ka ɗangạsa mu tạ n woko kasuki
ubana a asu u ɗe, kpam ma yan tạ agoni adama a manyan ma pige ma u nạkạ mu n
yain. 14 Ma ciga tạ n zami ure u ɗa ma zuwa aza a Yahuda a cigi ili i'ya eɗạ Awulawa
i'ạri n i'ya, tsạrạ a ure u nala vi n wauwa aza roku a le. 15 An Kashilạ ka kpatalạkai aza a
Yahuda kucinạ, u woko tạ kaje ka Awulawa. Adama a nala Kashilạ ka doku baci ka yan
tsije n aza a Yahuda, wa woko tạ yavu u gonuko akushe a asuvu a uma. 16 A nạkạ baci
Kashilạ kajibi ka tsuwa ka kagitạ, tsuwa tsi gbạ tsa woko tạ tsu ne. Kpam a nạkạ baci
Kashilạ alu a maɗanga, gbạ atyangi yi dem a ne a ɗa.
17 Wạ tạ yavu a kapusa ɗe atyangi a roku a maɗanga ma zayitum.† Eɗạ Awulawa
i'ạ tạ tyoku u katyangi ka maɗanga ma zayitum ma ma gbonguroi a kakamba ma a
gbaɓamgbanai a zuba u maɗanga ma shinga ma a kapusai atyangi a ne yi. Gogo-na i
wusha tạ ili i shinga i'ya i'ạri i aza a Yahuda, tyoku ɗa katyangi ka savu ka tsu tsạrạ
ilikulya i ne a maɗanga mi. 18 Adama a nala kotsu i goro atyangi a ɗa a kapusai vi wa.
Ciɓai, eɗa ya ɓạnạ alu a maɗanga ma nala mi wa. Alu a ne a ɗa a ka ɓạnạ dạ. 19 Gaawan

◊ **11:3** 1 Ngo. 19:10, 14. ◊ **11:4** 1 Ngo. 19:18. ◊ **11:8** U.Ml. 29:4; Isha. 29:10. ◊ **11:10** Ishp. 69:22-23.

ya yawunsa tạ i dana kapusa ɗa a kapusai atyangi yi, tsạrạ a gbaɓamgbana ɗạ a asu u le. 20 Nala mayun ɗa. Kapusa ɗa a kapusai a ɗa adama a ɗa a 'yuwain uwushuku, eɗạ tani adama a ɗa i wushuki ɗa i'ạri pini ugbaɓamgbani. Kotsu i yain arạdi wa, shegai i pana uwonvo u ili i'ya ya fuɗa ya gitạ. 21 Kashilạ ka kapusa baci atyangi a kagitạ a nala yi, nala dem wa fuɗa wa kapusa ɗạ.

22 Gogo-na i wene wạ ɗe tyoku ɗa Kashilạ ka tsu wenike asuvayali n tyoku ɗa kpam wạri shen. U tsu yanka tạ aza ɗa a ạsạkạ yi utono mavura. I lya baci kapala n urongo tyoku ɗa wa wenike ɗạ ukuna u shinga, wa wenishike ɗạ tạ ukuna u shinga u ne. I yan baci nala wa, wa kapa ɗạ tạ a maɗanga mi. 23 Aza a Yahuda a ka gono baci a wushuku n Kashilạ, wa gono tạ u zuwa le a asu u ɗa a'ạri caupa vi. Wạ tạ n ucira u ɗa wa yan nala. 24 Eɗạ Awulawa i'ạ tạ tyoku u atyangi a maɗanga ma zayitum ma a kapai a kakamba aku a gbaɓamgbanai a zuba u maɗanga ma zayitum ma shinga ma mạri n kami. Nala a tsu yansa ili wa! Shegai an u wokoi aza a Yahuda a'ạ tạ tyoku u atyangi a maɗanga ma shinga mi, kpam a ka doku tạ a ka gbaɓamgbana le n maɗanga ma a'ạri caupa vi.

Kashilạ ka pana tạ ama gbạ asuvayali

25 Ama a vạ, ma ciga ɗạ tạ i reve ili i usokongi i na yi, kotsu i reve an bawu i revei ili gbạ, kpam kotsu i yain arạdi wa. Aza roku aza a Yahuda aryagbaji a ɗa, shegai nala wa lya tạ kapala hal she a shaɗangu kakumạ ka Awulawa, aza ɗa Kashilạ ka ɗangạsai a ka tuwạ a asu u Kawauwi. 26 Kpam naha ɗa Kashilạ ka wauwa gbạ aza a Isara'ila. Tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai:

“Kawauwi ka wutạ tạ a Sihiyona,*
aku u takpa ikuna i cingi gbạ a asuvu a amaci a Yakubu.
27 Ma yan tạ kazuwamgbani ka na n ele
n takpa baci unyushi u cingi u le.” ◊

28 Aza a Yahuda a 'yuwan tạ uwusha Kadyanshi ka Shinga ki, adama a nala a wokoi tyoku u atokulalu a Kashilạ. Nala u gitạ tạ tsạrạ u ɓạngạ ɗạ, eɗạ aza ɗa bawu i'ạri aza a Yahuda. Shegai hal n ara aza a Yahuda yi alya Kashilạ ka ɗangạsai, kpam wa ciga le tạ adama a kazuwamgbani ka u yain n isheku i le Ibirahi, n Ishaku, n Yakubu. 29 Kashilạ ka tsu savaɗa katakasuvu ka ne a asu u ama ɗa u isại n ili i'ya u nạkạ le wa.

30 Caupa, eɗạ Awulawa i'ạri i 'yuwan tạ upanạka Kashilạ. Aku a'ayin a tuwại a ɗa aza a Isara'ila a 'yuwain upanạka Kashilạ, ɗa u wenike ɗạ asuvayali a ne. 31 Nala dem gogo-na an aza a Isara'ila a 'yuwain upanạka Kashilạ, aku Kashilạ ka lyai kelime n u weniki ɗạ asuvayali a ne. Shegai tyoku ɗa u yanka ɗạ vi, a'ayin a'ạ tạ a utuwạ a ɗa wa wenike le asuvayali a ne. 32 Kashilạ ka ciga tạ ka wenike asuvayali a ne a asu u ama gbạ, ɗa i zuwai u gonuko le yavu aza a kuwa ku a'ali, kpaci a 'yuwan tạ upanạka Kashilạ.

Icikpali ubana a asu u Kashilạ

33 Ya wa fuɗa wa rạtsanạka utsạri n kakiri n ureve u ɗa Kashilạ kạri n u ɗa?
Ya wa fuɗa wa reve masheshi ma ne?
Ya wa fuɗa wa toɗugbuso ili i'ya wa yansa?
34 Tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai,
“Ya revei katakasuvu ka Magono ma Zuba?
Ya wa fuɗa wa nạkạ yi adooki?” ◊
35 “Uza roku u kopuku Magono ma Zuba ili i roku i'ya u kạnạ yi u tsupa ɗa?”
36 Kashilạ ka ka yain ili gbạ.
Aya uza ɗa u zuwai ili gbạ i lyai kelime.
Ili gbạ i woko tạ tsạrạ i nạkạ yi tsupige.
U kạnạ tạ tsu cikpala Kashilạ hal ubana bawu utyoku! Ami.

---

* **11:26** Sihiyona kala ka dem ka Urishelima. ◊ **11:27** Isha. 59:20-21; Isha. 27:9. ◊ **11:34** Isha. 40:13; Ayu. 41:11.

12

Nạkại kaci ka ɗe asu u Kashilạ

1 Ama a vạ, an u wokoi Kashilạ kạri n asuvayali ɗa i zuwai ma folo ɗạ i nạkạ kaci ka ɗe
a asu u Kashilạ yavu eɗạ uɗarạkpa u ɗa, shegai uɗarạkpa u ɗa wạri n uma. Nạkại kaci
ka ɗe i rongo uwulukpi n i zuwusi yi upana kayanyan. Naha ɗa u gain i lyaka Kashilạ
kayala a asuvu a atakasuvu a ɗe. 2 Kotsu i lyai kapala n i yanyi ili i'ya ama a likimba a
na a ka yansa wa, shegai i gono i ạsạkạ Kashilạ ka nạkạ ɗạ atakasuvu a savu. Pini nala,
ɗa ya reve ili i'ya Kashilạ ka ciga ɗạ i yain: ya reve tạ ili i'ya i lobonoi, n ili i'ya u tsu pana
kayanyan, n tyoku ɗa ili yi i gain i woko.
3 Kashilạ ka wenike mu tạ ukuna u shinga, adama a nala n tonuko tạ ya dem asuvu a
ɗe: kotsu vu bidya kaci ka vunu yavu vu la tyoku ɗa vạri wa, shegai vu gono vu yawunsa
mai, vu zuwa kaci ka vunu a unạ u upityanangu u ɗa Kashilạ ka nạkạ vu. 4 Tsạ tạ n apashi
ushani uɓolomgbonusi a ikyamba i te, kpam ko ka eni ka wa kạ tạ n manyan ma ne kau.
5 Nala dem, tsạ tạ ushani, shegai ya dem kapashi ka ikyamba ka Kawauwi ka, kpam ạtsu
dem tsạ tạ uɓolomgboni n uza n utoku.
6 Kashilạ ka ne tạ ya dem a asuvu a tsunu kune kau-kau ka wa yanka manyan. U nạkạ
tsu baci ucira u ɗa tsa yan kuɓari ku akani a ne, she tsu yansạka u ɗa manyan n gbạ
upityanangu u ɗa tsạri n u ɗa. 7 U nạkạ tsu baci ucira u gbashika, she tsu gbasha. U nạkạ
tsu baci ucira u uwenishike, tsu wenishike. 8 U nạkạ tsu baci ucira u ugbamatangusu
asuvu a ama, she tsu gbamatangusu asuvu. U nạkạ tsu baci ucira u maneke, she tsu
neke n katakasuvu ka te. Kashilạ ka nạkạ vu baci ucira u utono n ama, she vu mạtsạ vu
yain u ɗa mai. Va panạsa baci ama asuvayali, she vu yain u ɗa n ipeli.

Ahali a shinga

9 Ciga atoku n uciga u mayun. Kovo ili i cingi, aku vu kạnạ ili i shinga. 10 Cigamgbanai
tyoku ɗa uza n vangu u ne a gain a cigamgbana. Vu mạtsạ vu wenike atoku karinga.
11 Kotsu vu woko kawonvoli wa, shegai vu yain manyan cika. Nạkạ kaci ka vunu gbạ
a asu u ugbashika Asheku. 12 Lya kapala n ipeli kpaci vạ tạ n uzuwa u uma. Vạ baci n
kadambula, she vu yain ahankuri. Vu yansa kavasu maco. 13 Nạkạ ama a Kashilạ i'ya a
nambai. Vu wushi amoci aza ɗa a'ạri Atoni a kuwa ku vunu.
14 Ama a zuwa vu baci vu soi mavura an vạri Katoni, vu yanka le unạ u cingi wa, shegai
vu gono vu yanka le kavasu Kashilạ ka zuwuka le unạ u shinga. 15 Pele n ama ɗa a ka
pele, kpam vu sại n ama ɗa a ka sạ. 16 Dusuku ndishi n shinga n atoku a vunu, yan tsije n
aza ɗa bawu a'ạri ili i roku. Yan n arạɗi wa, ko kpam vu bidya kaci ka vunu uza u ugboji
wa.
17 Uza roku u yanka vu baci tsicingi, vu tsupa yi n tsicingi wa. Mạtsạ vu yain ili i'ya
ya dem bidyai i'ạri mai. 18 Vu yain tyoku u ufuɗa u vunu vu rongo nạ ndishi n shinga n
ama. 19 Aje a vạ, ama nusuka ɗạ baci, kotsu i dana ya yan le mavura wa, shegai i vana
Kashilạ ka yan le mavura n asuvu a upan u ne. Magono ma Zuba ma dana tạ a Tagarạda
u Kashilạ,
“Ma yan tạ aza ɗa a nusai mavura.
Ma tsupa le tạ a kaci ka ili i'ya a yain.” ◊
20 Shegai i gono i yain ili i'ya Tagarạda u Kashilạ u danai:
“Utokulalu u vunu wa pana baci kambulu, lyatangi yi.
Wa pana baci kakuli, ne yi mini u soi.
Pini nala, ɗa wa pana uwono u ili i'ya u yanka vu.” ◊
21 Kotsu vu ạsạkạ tsicingi tsu lya vu wa, lya kaci ka tsicingi a asu u uyan tsishinga.

13

Panạkai aza a tsugono

◊ **12:19** U.Ml. 32:35. ◊ **12:20** Tzg. 25:21-22.

1 Panạkai ngono n ɗa ma lya tsugono a kaci ka ɗe. Kashilạ ka koshi ka tsu nạkạ uza
ucira u tsugono, kpam aya u zuwai ngono n na mi a tsugono. 2 Adama a nala aza ɗa baci
a 'yuwain utono mele ma gomunati, Kashilạ ka a 'yuwain upanạka. Kpam a ka ronuko
tạ kaci ka le mavura. 3 Aza ɗa a ka yansa manyan ma shinga a ka pana uwonvo u ngono
wa, shegai aza ɗa a ka yansa ili i cingi alya a ka pana le uwonvo. Ili i'ạ la i'ya ya zuwa ɗạ
i pana le uwonvo wa. Eɗạ gai yanyi ili i'ya i'ạri dere, kpam a ka cikpala ɗạ tạ adama a ili
i nala yi. 4 Magono kagbashi ka Kashilạ ka, kpam manyan ma ne ma u ɓạngạ ɗạ. Shegai
i yan baci tsicingi ɗa ya pana uwonvo u ne, kpaci wạ tạ n ucira u ɗa wa yan ɗạ mavura.
A'ayin a ɗa baci u zuwai ama a ɗa a yain tsicingi a soi mavura, eyi katsumate ka Kashilạ
ka. 5 Adama a nala u kạnạ tạ i toni gomunati, kpaci tyoku ɗa ya katsa mavura u ɗa la vi,
kpam dem ili i'ya i'ạri dere u uyan i'ya la vi. 6 I'ya dem i zuwai ya tsupusa utafa i'ya gai
la vi. Ngono agbashi a Kashilạ a ɗa, wushisa ɗa a ka wushisa utafa tsạrạ a lyai kapala
n manyan ma Kashilạ ka zuwa le a yain. 7 Tsupa le gbạ ili i'ya a ka tono ɗạ: Tsupai gbạ
icun i utafa. Nạkạ le tsupige n karingạ.

Cigai ama

8 Kotsu i ạsạkạ kutan ka i lyai a asu uza roku a kaci ka ɗe wa. Ili i te i'ya i kạnại i yain
koshi i'ya i cigamgbana. Kpaci uza ɗa baci wa ciga ama, u tono tạ gbạ Mele. 9 Mele ma
da, “Vu yain tsishankala wa. Vu wuna uma u vuma gbani wa. Vu boko wa. Vu zuwuka
ili i ama a'eshi wa.” Shegai gbạ ili i naha yi i'ạ tạ a asuvu a mele ma te ma ma danai:
“Ciga uza u karen u vunu tyoku ɗa va ciga kaci ka vunu.” ◊ 10 Va ciga baci ama, va yanka
le tsicingi wa. Adama a nala uciga u ama u ɗa utono Mele mi gbạ.
11 U kạnạ tạ i yain ili i na yi kpaci i reve tạ icun i a'ayin a ɗa tsạri. A'ayin a ɗa a gain i
rikpạnạkạ a alavu a ɗe a yan ɗe, kpaci gogo-na iwauwi i tsunu i la tạ evu n a'ayin a ɗa tsu
gitại tsu wushuki. 12 U woko tạ yavu kayin ka yan ɗe evu n ukotso, kpam kain ka wansa
ɗe. Adama a nala u gan tạ tsu ạsạkạ uyansa ili i karimbi, aku tsu bidya iwunukatsu tsu
shilạkạnạ a katyashi. 13 Adama a nala, tsu rongo a uyansa ili i tsunu dere, tyoku ɗa ama
a tsu yansa a katyashi. I rongo n tsicingi a asu u abiki a gbani wa. I soi she ma maka
ɗạ wa. I yansa tsishankala wa. I shilạkạnạsạ n atoku a ɗe wa. I yamgbana malyon wa.
14 Shegai i ạsạkạ Asheku Yesu Kawauwi u toni n ạɗạ, aku i ạsạkạ ufoɓuso u ure u utsạrạ
ili i cingi i'ya ya ciga.

14

Kotsu i yanka ama afada wa

1 Wushai gbạ Atoni a Asheku, hal dem n aza ɗa upityanangu u le bawu u gbamai.
Kotsu i nanamgbana n ele a kaci ka ili i'ya a ka wundya ko i'ạ i shinga ko i cingi wa.
2 Tyoku u na, a uwushuku u uza roku, wa lya tạ ko icun i ilikulya i eni i'ya baci. Shegai
uza ɗa bawu wạri n upityanangu u ugbami u tsu takuma inyama wa, she ili i'ya a cimbai
koshi. 3 Uza ɗa u tsu takuma inyama kotsu u goro uza ɗa bawu u tsu takuma wa. Kpam
uza ɗa bawu u tsu takuma kotsu u wundi yavu uza ɗa u tsu takuma u nusa tạ wa,
kpaci Kashilạ ka wusha ɗe vuma u nala vi. 4 Va yanka kagbashi ka uza roku afada wa.
Uzakuwa u ne u ɗa wa reve ko manyan ma shinga ma wa yan ko ma shinga ma wa. Ucira
u Asheku u ɗa wa ɓạngạ agbashi a ne a yain ili i'ya i gain a yain.
5 Atoni a Asheku a roku a tsu yawunsa tạ a dana kain ka roku ka pini ka ka lai a ɗa a
buwai uwulukpi, aza roku kpam a tsu yawunsa tạ a dana gbạ a'ayin dere ɗa a'ạri. Ya
dem u ɗangạsạka kaci ka ne. 6 Aza ɗa a tsu dana an kain ka roku ka lai a ɗa a buwai
uwulukpi vi, yan ɗa a tsu yan nala tsạrạ a nạkạ Asheku tsupige. Aza ɗa a tsu lya ko
ndya wa, yan ɗa a tsu yan nala tsạrạ a nạkạ Asheku tsupige, kpaci a tsu cikpa tạ Kashilạ

◊ **13:9** Uwt. 20:13-15, 17; Aɗkp. 19:18.

kahu a lyai. Aza ɗa kpam bawu a ka lya ili dem, a ka ciga tạ dem a zuwa Asheku a pana kayanyan kpam a cikpa Kashilạ.
7 Adama a kaci ka tsunu a ɗa tsạri n uma koshi wa, kpam adama a kaci ka tsunu a ɗa
tsu kuwại koshi wa. 8 Tsu yan baci uma, adama a Asheku a ɗa tsu yain uma, kpam tsu
kuwạ baci, adama a Asheku a ɗa tsu kuwại. Adama a nala, ko tsu yain n uma ko tsu
kuwạ, ạtsu aza a Asheku a ɗa.
9 Ili i'ya i zuwai Kawauwi ka kuwại kpam u 'yạngại u wokoi n uma i'ya tsạrạ u woko
Asheku a kaci ka akushe n aza a uma gbạ. 10 Adama a nala, ndya i zuwai ya yansạka
Atoni a Asheku afada? Ndya i zuwai vu goroi utoku u vunu? Kain ka tuwạ tạ ka Kashilạ
ka yanka gbạ tsunu afada. 11 Kashilạ ka dana tạ a Tagarạda u ne:
“N yanka ɗạ tạ kazuwamgbani mpa n kaci ka vạ
n da ya dem wa kuɗạngu tạ a kapala ka vạ.
Ya dem wa dana tạ a kateshe mpa Kashilạ.” ◊
12 Ya dem wa tonuko tạ Kashilạ ili i'ya u yain n ili i'ya i zuwai u yain nala.

Kotsu i zuwa ama a tạɗạtsạ wa

13 U kạnạ tạ tsu ạsạkạ ukiɗạga atoku ugana. A unạ u nala, i gono i yawunsa i doku
i yain ili i'ya ya zuwa uza roku u tạɗạtsạ ko u rukpạ a unyushi u cingi wa. 14 Mpa n
ɓolomgbono tạ n Yesu Asheku, kpam adama a nala n reve tạ ilikulya i'ạ la i'ya i kpạɗại u
gan ulya wa. Shegai uza u wushuku baci ili yi i gan wa, ili i nala yi i gan yi wa. 15 Kpam
Katoni ka roku ka namgba baci asuvu adama a ili i'ya va lya, vu lya baci i'ya vu wenike
uciga wa. Kotsu vu ạsạkạ ilikulya i'ya va lya i nangasa uza ɗa Kawauwi ka kuwại adama
a ne wa! 16 Kotsu vu ạsạkạ ili i'ya vu wenei i shinga i'ya, i woko i cingi a asu u aza roku
wa. 17 Uza u yan baci kadyanshi a kaci ka tsugono tsu Kashilạ,† a kaci ka mele ma ulya
ko uso u ɗa u yain kadyanshi wa, shegai a kaci ka ukuna u maci u ɗa, nạ ndishi n shinga,
n mazạngạ ma Kulu Keri ku nạkạ ɗạ. 18 Vu gbashika baci Kawauwi tyoku u nala va zuwa
tạ Kashilạ ka pana kayanyan, ama kpam a ka wushunku vu tạ n u ɗa.
19 Adama a nala, u kạnạ tạ tsu mạtsạ tsu yain ili i'ya ya tuko ndishi n shinga kpam i'ya
ya gbamatangu atoku. 20 Kotsu vu nangasa manyan ma Kashilạ adama a ili i'ya va lya
wa. Gbạ ilikulya i lobono tạ ulya, shegai u gan wa vu zuwa baci uza roku u yain unyushi
u cingi adama a ili i'ya vu lyai. 21 Kotsu vu takuma inyama ko vu soi ili i roku, ko kpam
vu yain ili i roku wa, ya zuwa baci Katoni ka roku utạɗạtsạ.
22 Gbạ ili i'ya baci vu wushuki n i'ya a ukuna u na vi aɗa n Kashilạ. Ama a ka zạngạnạ
tạ a yawunsa baci ili i'ya a ka yansa i shinga i'ya kpam bawu a'ạri n malạlạ, ko kenu.
23 Shegai a'ạ baci n malạlạ a kaci ka ili i'ya a ka lya, aku a lyai i'ya Kashilạ ka wene le tạ
aza a unyushi, adama a ɗa bawu a wushuki an i'ạri mai. Vu yan baci ili i roku i'ya bawu
vu wushuki i'ạri mai, unyushi u cingi u ɗa.

15

Zuwa utoku u vunu u pana kayanyan

1 Ạtsu aza ɗa upityanangu u tsunu wạri n ugbami, she tsu yain ahankuri n Atoni a
Asheku a ɗa upityanangu u le bawu u gbamai. Tsu mạtsạ tsu zuwa le a pana kayanyan
n u ɗa tsa zuwa kaci ka tsunu tsu pana kayanyan koshi. 2 Tsu yawunsa a ili i'ya i lobono
le, aku tsu ɓạngạ le a uyan ili i'ya a ka pana kayanyan. 3 Ko Kawauwi u yan ili i'ya eyi wa
pana kayanyan utyoku u ne wa. Shegai tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai, “Aza ɗa a
wisha vu mpa dem a wishai.” ◊ 4 Gbạ ili i'ya a korongi a Tagarạda u Kashilạ, korongu ɗa
a korongi i'ya tsạrạ a wenishike tsu. Tagarạda u Kashilạ u tsu nạkạ tsu tạ akawunki, nạ
ndishi n katakasuvu, tsạrạ tsu yain n uzuwa u uma.

◊ **14:11** Isha. 45:23. ◊ **15:3** Ishp. 69:9.

5 Kashilạ ka ka tsu nạkạ tsu akawunki nạ ndishi n katakasuvu. Kavasu ka vạ ka u
zuwa i dusuku ndishi n shinga n atoku a ɗe a asuvu a utono u Kawauwi u ɗe. 6 Aku gbạ
ɗe i ɓolomgbono a asu u te n kalạgạtsu ka te, i yain icikpali n unạkạ tsupige ubana a asu
Kashilạ Tata u Asheku a tsunu Yesu Kawauwi.

Kadyanshi ka Shinga a asu u ama gbạ

7 Wushai atoku a ɗe tyoku ɗa Kawauwi ka wusha ɗạ. Pini nala, ɗa Kashilạ ka wusha
tsupige. 8 N tonuko ɗạ Kawauwi ka woko tạ kagbashi ka aza a Yahuda, tsạrạ u wenike
an kazuwamgbani ka Kashilạ ka yankai akaya a le icun kau-kau mayun ɗa. 9 Kpam u
tuwạ tạ tsạrạ Awulawa a nạkạ Kashilạ tsupige adama a iyali i'ya u pana le. Dere tyoku
ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai:
“Ma cikpala vu tạ asuvu a Awulawa.
Ma shipa tạ ishipa i icikpali i kala ka vunu.” ◊
10 Tagarạda u Kashilạ u doku tạ u danai:
“Panai kayanyan, eɗạ Awulawa,
kaɓolo n ama a ne aza a Yahuda.” ◊
11 Tagarạda u Kashilạ u doku tạ dem u danai:
“Cikpalai Magono ma Zuba gbạ ɗe Awulawa.
Cikpala ni, gbạ ɗe ama a likimba.” ◊
12 Aku Ishaya matsumate u danai:
“Uza roku asuvu a kuwa ku Dawuda Magono wa tuwạ tạ,
wa lya tạ tsugono a kaci ka Awulawa gbạ,
kpam a ka zuwa tạ uma u le ara ne.” ◊
13 Kavasu ka vạ ka Kashilạ, uza ɗa u tsu nạkạ uzuwa u uma, u shaɗangu ɗạ n upana
kayanyan ushani nạ ndishi n shinga a asu u upityanangu n eyi. Aku uzuwa u uma u ɗe
u lyai kapala n ugbonguro a ucira u Kulu Keri.

Bulus dansai a kaci ka manyan ma ne

14 Ama a vạ, n reve tạ i'ạ tạ ushaɗangi n ukuna u shinga. N reve tạ i'ạ tạ n ureve u ɗa u
gain i yain n u ɗa, n reve tạ kpam ya fuɗa tạ ya wenishike atoku a ɗe. 15 Shegai n koronku
ɗạ tạ karara a ukuna u ili i'ya ma ciga ɗạ i ciɓa. N yan tạ ili i nala yi adama a ɗa Kashilạ ka
yanka mu tạ ukuna u shinga, 16 kpam u nạkạ mu manyan ma uwoko kagbashi ka Yesu
Kawauwi a asu u Awulawa. N gbashika tạ Kashilạ a asu u uwenishike Kadyanshi ka
Shinga ka ne. N woko tạ yavu kaɗarạkpi† tsạrạ Awulawa a woko uɗarạkpa u ɗa Kashilạ
ka wusha; wata, uɗarạkpa u ɗa Kulu Keri ku gonukoi uwulukpi.
17 Adama a nala, n zạngạnạ tạ adama a ili i'ya n yankai Kashilạ a asu u Yesu Kawauwi.
18 Ma dansa ukuna u roku wa, she ili i'ya Kawauwi ka yain a asu u vạ an n tonoi n
Awulawa a panạka Kashilạ adama a ili i'ya n danai n i'ya n yain. 19 Kpam a panạka
tạ Kashilạ adama a ucira u iryoci n ikunesavu i'ya a wenishei, kpam n adama a ucira
u Kulu Keri. N yan tạ kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga a Urishelima† hal gbạ ukyawan a
kaɓon ka Ilirikun, kpam nala n kotsoi kuɓari ki ko nte wa. 20 N tsu ciga tạ n yain kuɓari
ku Kadyanshi ka Shinga a asu u ɗa bawu kotsu ama a panai ukuna u Kawauwi, kpaci
ma ciga n mai a asu u ɗa uza roku u gitại wa. 21 Tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai ɗa:
“Aza ɗa bawu kotsu a tonukoi ukuna u ne, a ka wene tạ,
aza ɗa kpam bawu a panai ukuna u ne, a ka reve tạ.” ◊

Bulus wa ciga u ba u kondo Roma

22 Manyan ma na mi ma tsu rongo mu tạ ukạngusu n ba n kondo ɗạ. 23 Gogo-na n
kotso ɗe manyan ma vạ gbạ a asu u na vi. Mạri ma ciga ɗạ tạ uwene caupa. 24 Mpa pini
a afoɓi tsạrạ n bana a kaɓon ka Asạbaniya, a'ayin a ɗa baci ma yan nwalu mi, ma ɓatsa

◊ **15:9** Ishp. 18:49. ◊ **15:10** U.Ml. 32:43. ◊ **15:11** Ishp. 117:1. ◊ **15:12** Isha. 11:10. ◊ **15:21** Isha. 52:15.

tạ a Roma. A'ayin a ɗa baci n panai kayanyan ka ndishi n ạɗạ kenu, i ɓạngạ mu n kạnạ ure. 25 Shegai kahu n wene ɗạ vi, she n wala ve a Urishelima tsạrạ n banka Atoni a ɗa a'ạri ɗe kune. 26 A'uwa a Atoni a ɗa a'ạri a kaɓon ka Masidaniya n ka Akataya a nạkạ ɗe ikebe yaa tsạrạ a ɓạngạ ama a Kashilạ aza a unambi a ɗa a'ạri a Urishelima. 27 A pana tạ kayanyan ka uyan nala, shegai wạ tạ dem yavu a tsupa kutan, kpaci Awulawa a wusha tạ ili i shinga i kulu ku Kashilạ a akere a aza a Yahuda. 28 N kotso le baci unạkạ kune ku na ki, ma kondo ɗạ tạ aku n wura ubana a Asạbaniya. 29 N reve tạ n rawa baci ara ɗe, Kawauwi ka zuwuka mu tạ unạ u shinga u pige tsạrạ n zuwuka ɗạ.

30 Ama a vạ, ma folo ɗạ a asuvu a kala ka Asheku a tsunu Yesu Kawauwi i ɓolomgbono nạ mpa a manyan ma vạ a asu u uyan kavasu ubana a asu u Kashilạ adama a vạ. Yanyi nala adama a uciga u ɗe ara vạ u ɗa Kulu Keri ku nạkạ ɗạ. 31 Yanyi kavasu tsạrạ a aza ɗa a'ạri a kaɓon ka Yahuda, aza ɗa bawu a wushuki n Yesu Kawauwi, kotsu a ne mu usạn wa. Yanyi dem kavasu adama a ɗa ama a Kashilạ a ɗa a'ạri a Urishelima a yain mazạngạ adama a ili i'ya n yanka le tsạrạ n ɓạngạ le. 32 Kashilạ ka wushunku mu baci nala, ma tuwạ tạ ara ɗe n mazạngạ, kpam ukondo u vạ ara ɗe wa zuwa mu tạ n pana kayanyan kpam u woko mu uwunvuga. 33 Gogo-na ạsạkạ Kashilạ, uza ɗa u nạkạ tsu ndishi n shinga, u rongo n ạɗạ gbạ ɗe. Ami.

16

Bulus danạsai aje a ne

1 Mạ tạ n ukuna u shinga u ɗa ma dansa a kaci ka Fibi, uka u ɗa wa gbasha a kuwa ku Atoni† a Kankiriya. 2 Ma folo ɗạ tạ i wushi yi a asuvu a Asheku tyoku ɗa ama a Kashilạ a tsu yan. Ɓạngạ ni a ure u ɗa dem ya fuɗa ya ɓạngạ yi, kpaci u ɓạngạ mu tạ u ɓạngại kpam ama roku ushani.

3 Danạsai Bilikisu n Akila, aza ɗa a yain manyan kaɓolo nạ mpa tsạrạ tsu gbashika Yesu Kawauwi. 4 A yan tạ gbạm evu n ukpạ tsạrạ gai a ɓạngạ mu. N cikpa tạ cika, kpam gbạ a'uwa a Atoni a Awulawa a cikpa le tạ dem. 5 Danạsạka numu dem Atoni a ɗa a tsu gawunsusa a kuwa ku le.

Danạsạka numu macigi ma vạ Abainita. Aya Katoni ka kagitạ a kaɓon ka Asiya.

6 Danạsai Meri,† uza ɗa u yanka ɗạ manyan cika.

7 Danạsai ama a vạ Andaraniku n Juniya, aza ɗa a uwai a kuwa ku a'ali kaɓolo nạ mpa. A woko tạ Atoni kahu mpa, kpam asuki a nạkạ le tạ karingạ.

8 Danạsai Ampiliya, macigi ma vạ ma, uza ɗa wạri uza u Asheku.

9 Danạsai Urubana, uza ɗa u gbashikai Kawauwi kaɓolo n ạtsu.

Danạsai macigi ma vạ Isạtaki.

10 Danạsai Abali, uza ɗa u wenikei mayun ɗa wa tono Kawauwi.

Danạsai Aristobulu n aza a kuwa a ne.

11 Danạsai Hiridiyon vuma u vạ.

Danạsai Narikisa n aza ɗa a'ạri a kuwa ku ne, aza ɗa a'ạri aza a Asheku.

12 Danạsai Tarafina n Tarafusa, aka ɗa a yankai Asheku manyan cika.

Danạsai macigi ma vạ Barạsisa, uka roku uza ɗa u yankai Asheku manyan cika.

13 Danạsai Rafu, kagbashi ka Asheku ka ka shinga, kpam i danạsa mma u ne, wạ tạ tyoku u mma ara vạ.

14 Danạsai Asinikirita, n Filiguna, n Hamisa, n Baturoba, n Hama, kpam dem i danạsa Atoni a ɗa a'ạri kaɓolo n ele.

15 Danạsai Filologus, n Juliya, n Niriya n utaku u ne, n Ulimifa n gbạ ama a Kashilạ a ɗa a'ạri n ele.

16 Damamgbanai n uciga u Kawauwi.

Gbạ Atoni a a'uwa a Atoni a Kawauwi a ka danạsa ɗạ tạ.

Kadyanshi ka makorishi

17 Ama a vạ, ma folo ɗạ i kirana n ama ɗa a ka tuko upecene n aza a uzuwa ama utạɗạtsạsạ, n a wenishiki ili i roku kau a uwenishike u ɗa i wushai. Yanyi dan n ele!
18 Aza ɗa a ka yansa nala Asheku Kawauwi ka tsunu aya a ka gbashika wa, shegai ili i'ya ya zuwa le upana kayanyan i'ya koshi a ka yansa. A tsu yinsạ tạ ama ɗa bawu a revei icun i ikuna i cingi i na a asu u uyansạka le kadyanshi ka shinga ka shinga n icikpali i kaɓan. 19 Gbạ Atoni a pana tạ a da i nạkạ tạ Asheku karingạ, adama a nala n yan tạ mazạngạ adama a ɗe. Shegai ma ciga tạ i yain ugboji a ili i'ya i'ạri i shinga, kpam kotsu i yain ili i roku n ukuna u cingi wa.
20 Kashilạ uza ɗa u tsu tuko ndishi n shinga, wa ɓạrạkpạ wa, wa lya tạ kaci ka Kanangasi.* U nạkạ ɗạ ucira a kaci ka ne.
N yan tạ kavasu ukuna u shinga u Asheku a tsunu Yesu u rongo n ạɗạ.
21 Timoti uza ɗa wa yan manyan kaɓolo nạ mpa wa danạsa ɗạ tạ. Ama a vạ Lusiya, n Yason, n Susibita a ka danạsa ɗạ tạ dem.
22 Mpa Taritiya, uza ɗa korongi ili i na yi i'ya Bulus tonuko mu n korongu vi, ma danạsa ɗạ tạ dem a asuvu a Asheku.
23 Gayu wa danạsa ɗạ tạ dem. U wusha mu tạ kpam u wusha tạ dem Atoni a kuwa ku ne.
Erasutu kazuwi ka ikebe ka ilyuci, n Kawuta kaje ka tsunu a ka danạsa ɗạ tạ dem.
[24 N yan tạ kavasu Asheku a tsunu Yesu Kawauwi u wenike gbạ ɗe ukuna u shinga u ne. Ami.]†

Kavasu ka icikpali

25 Ạsạkạ tsu nạkạ Kashilạ tsupige! Wa fuɗa tạ wa zuwa ɗạ i shamgba n ucira a upityanangu u ɗe, tyoku ɗa Kadyanshi ka Shinga ka danai. Akani yi a ɗa ukuna u Yesu Kawauwi n afoɓi a ɗa Kashilạ ka sokongi caupa. 26 Shegai gogo-na ikorongi i ntsumate i zuwa le tạ a revei ukuna u mayun vi a kateshe. Kpam Kashilạ, uza ɗa bawu wa kuwạ, u dana tạ a ka zuwa tạ gbạ iyamba a reve n akani a na yi, tsạrạ a wushuku kpam a gorimuko yi. 27 Ạsạkạ Kashilạ, uza ɗa aya koshi wạri n kakiri, u wushi tsupige a asu u Yesu Kawauwi hal ubana bawu utyoku. Ami.

---

* **16:20** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi. † **16:24** Akorongi a cau a roku aza ɗa a purại a tagarạda u Aza a Roma a kalatsa tạ makpạndạ ma 24.

Ukanikorongi u Kagitạ Ubana a Asu u Aza a Korintiya

Ukukpạ u kadyanshi

Bulus korongu tạ ikanikorongi i re ubana a asu u Atoni a Korintiya. Korintiya ilyuci i'ya i pige kpam a ikengi i kushivạ. Ama a ɗa a ka rongo pini a wutạ tạ a asu kau-kau. Kala ka ilyuci ki kạri n karingạ wa adama a ukuna u cingi u ɗa wạri pini. Kuwa ku kameli ka a ka isạ Afurodita ka iryoci i tsicingi tsu ilyuci yi, kpaci a zuwa tạ pini ashankala kazu ka te adama a aza ɗa a ka gbashika yi. Bulus bana tạ a ilyuci yi u yain manyan ma uyan atani tsạrạ u tsạrạ ikebe i'ya wa lya n u wenishiki ama a ukuna u Yesu. Ama ushani aza a Korintiya yi aza a unambi a ɗa, shegai aza roku azapige a ɗa ama a reve tạ n ele.

A ukanikorongi u na vi Bulus wenishike tạ tyoku ɗa Atoni a ka rongo a asu u ɗa ama a ka yansa ukuna u cingi cika. U da Atoni a gan tạ a rongo nạ ndishi n shinga, kotsu a rongo aɓolo aɓolo a ɗa a ka shilạkạnạsạ wa. U wenishike tạ u da kotsu Atoni a yansa unyushi u tsishankala ko ukuna u cingi u roku wa. U dansa tạ tyoku ɗa Kashilạ ka ciga iyolo i rongo. A ukanikorongi u na vi, Bulus wenishike tạ tyoku ɗa uciga u mayun wạri n ucira. U wenishike tạ kpam tyoku ɗa ulya u kayala u mayun wạri. A makorishi, u wenishike tạ tyoku ɗa a 'yạngạsại Yesu a ukpạ, nala dem atoni a ne a ka tsạrạ utsạrạ u kaci.

Utsạrạ u kaci u Yesu a ukpạ u tuko tạ Atoni ucira u uma. Tagarạda u na u tonuko tsu tạ an utsạrạ u kaci u Kirisiti u lai uciga u ili i likimba, kpam nala dem Atoni a ka fuɗa tạ a 'yuwan ili i likimba a toni Kirisiti.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Idyani n kavasu ka Bulus (1:1-9)
Udani a kaci ka uɓolomgbono kaci (1:10–4:21)
Ukpạɗạ u upanamgbana u aza a kuwa a te (5:1–7:40)
Unạkạ Kashilạ tsupige a unạ u kameli (8:1–11:1)
Ulya u kayala n ukuna u kuwa ku Atoni (11:2–14:40)
Utsạrạ u kaci u Kirisiti a ukpạ (15:1-58)
Kune ubana a asu u aza a unambi (16:1-4)
Afoɓi a nwalu n Bulus (16:5-12)
Ili i'ya ya ɓạlạ Bulus n idyani (16:13-24)

Ukukpạ u kadyanshi

1 Mpa Bulus uza ɗa wa koronku ɗạ ukanikorongi u na vi, utoku u tsunu Sasatsani dem wa danạsa ɗạ tạ. Kashilạ ka isạ mu tạ n woko kasuki ka Yesu Kirisiti Kawauwi adama a ɗa nala Kashilạ ka cigai u woko.

2 Eɗạ Kuwa ku Atoni ku Kashilạ ka kạri a Korintiya ka ma koronku. Kashilạ ka isạ ɗạ tạ i woko ama a uwulukpi a ne. U gonuko ɗạ tạ uwulukpi a asu u Yesu Kawauwi. U yan tạ dem nala a asu u ama a ɗa gbạ a ka lyaka kala ka Yesu Kawauwi kayala a asu kau-kau. Kawauwi aya Asheku a tsunu kpam dem n Asheku a le.

3 Ạsạkạ Kashilạ Tata u tsunu n Asheku Yesu Kawauwi u nạkạ ɗạ ukuna u shinga nạ ndishi n shinga.

Bulus cikpai Kashilạ

4 N tsu cikpa tạ Kashilạ ka vạ adama a kune ku ushani ka u ne ɗạ, an i wokoi ama a Yesu Kawauwi gogo-na. 5 I yan tạ utsạri a ili dem, hal n gbạ kadyanshi n ureve dem adama a ɗa i'ạri kaɓolo n eyi. 6 Nala u wenike tạ la vi ili i'ya n tonuko ɗạ a kaci ka ne mayun ɗa. 7 Adama a nala i wusha tạ gbạ kune ku Kulu ku Kashilạ ka u gain i tsạrạ hal n i vani

ugono u Yesu Kawauwi Asheku a tsunu. 8 Wa zuwa ɗa̱ ta̱ i gbama hal ubana a makorishi
tsa̱ra̱ Kashila̱ ka ka̱na̱ ɗa̱ n unyushi wa kain ka baci Yesu Kawauwi Asheku a tsunu wa
gono. 9 Mayun ɗa Kashila̱ ka yanka ɗa̱ nala, kpaci u tsu yansa ta̱ gba̱ ili i'ya baci dem u
danai, kpam u ɗanga̱sa ɗa̱ ta̱ i yain tsije n Maku ma ne; wata, Yesu Kawauwi Asheku a
tsunu.

Atoni a pecenei aɓon aɓon

10 Ama a va̱, ma folo ɗa̱, adama a kala ka Yesu Kawauwi Asheku a tsunu, gba̱ ɗe i
panamgbana n atoku. Kotsu i pecene kaci ka ɗe aɓon kau-kau wa, shegai ɓolomgbonoi
kaci ka ɗe tsa̱ra̱ i woko n katakasuvu ka te n ure u uyawunsa u te. 11 Ama a va̱,
ama roku aza ɗa a'a̱ri a kuwa ku Kuluwi* a tonuko mu ta̱ a da eɗa pini ya yamgbana
kananamgbani. 12 A da ya dem a asuvu a ɗe wa dansa ili kau-kau. Uza roku u dana,
“Mpa Bulus ɗa ma tono.” Uza roku u dana, “Mpa Apolo ɗa ma tono.” Uza roku u dana,
“Mpa Bituru ɗa ma tono.” Uza roku kpam u dana, “Mpa Kirisiti Kawauwi ɗa ma tono.”
13 A ka fuɗa a peci Kawauwi uza ɗa wa̱ri uza u te a asu kau-kau ɗa? A'a! Bulus kuwa̱
adama a ɗe a mawandamgbani ɗa? A'a! A lyuɓugu ɗa̱ tsa̱ra̱ i woko atoni a Bulus ɗa?
A'a! 14 N cikpa ta̱ Kashila̱ an bawu n lyuɓugi ko uza u te u ɗe, shegai Kirisibu n Gayu.
15 Gogo-na ko uza wa dana a lyuɓugi yi a kala ka va̱ wa. 16 (N ciɓa ta̱ gba̱m, n lyuɓugu ta̱
dem Isitifanu n aza a kuwa a ne gba̱, shegai ma fuɗa ma ciɓa an n lyuɓugi aza roku kpam
wa.) 17 Kawauwi ka suku mu n lyuɓugu ama wa. Shegai u suku mu ta̱ n yain Kadyanshi
ka Shinga. Kpam a'ayin a ɗa baci ma yan Kadyanshi ka Shinga ki, n tsu yan ka n ugboji
u ama wa, kpaci ma ciga ucira u ukpa̱ u Kawauwi a mawandamgbani u woko u gbani
wa.

Kawauwi ka ucira n kakiri ka Kashila̱

18 Ama ɗa a'a̱ri a ure u ubana a ukpa̱ a pana baci akani a ukpa̱ u Kawauwi, wa woko ta̱
utengeshi ara le. A̱tsu kpam aza ɗa Kashila̱ ka wauwusa, tsu pana baci, ucira u Kashila̱
u ɗa. 19 A korongu ta̱ a Tagara̱da u Kashila̱:
“Ma wacinsa ta̱ kakiri ka aza ɗa a bidyai kaci ka le a'a̱ri n kakiri.
Ma ka̱ngu ta̱ ureve u arevi.” ◊
20 Ndya kalen ka likimba u ayawunshi, n awenishiki a mele, n aza a kananamgbani
ka ukuna? Kashila̱ ka zuwa le ta̱ a wokoi ili i gbani kpam u wenikei kakiri ka le ka woko
ka gbani. 21 Kashila̱ uza ɗa wa̱ri n kakiri u bidiga ta̱ kaci ka ne wa a̱sa̱ka̱ ama a likimba
u na a yain manyan n kakiri ka le a boli yi hal a wene yi wa. A una̱ u nala, aku u gonoi
u ɗanga̱sai u wauwa aza ɗa a wushuki n kadyanshi ka tsu yain kuɓari, ka ka̱ri yavu
utengeshi. 22 Aza a Yahuda a tsu zama ta̱ a wene ikunesavu tsa̱ra̱ u wenike le Kashila̱ ka
yan ta̱ manyan. Awulawa a tsu ciga ta̱ a tsa̱ra̱ kakiri. 23 Adama a nala, an tsu yain kuɓari
ku Kawauwi ka kuwa̱i a mawandamgbani, aza a Yahuda a bidya ta̱ u ɗa unyushi u ɗa,
Awulawa kpam a bidyai u ɗa ili i gbani. 24 Shegai a asu u aza ɗa Kashila̱ ka isa̱i, gba̱ aza
a Yahuda n Awulawa, akani yi a ɗa na: Kawauwi, aya ucira n kakiri ka Kashila̱. 25 Ko
Kashila̱ ka̱ baci n utengeshi, u la ta̱ ya dem kakiri, kpam ko wa̱ baci bawu ucira, u la ta̱
ya dem ucira.
26 Ama a va̱, ciɓai tyoku ɗa i'a̱ri an Kashila̱ ka ɗanga̱sa ɗa̱. Ama a likimba u naha a
yawunsa an ama ushani a asuvu a ɗe a'a̱ri n kakiri wa. Ama ɗa a'a̱ri azapige a asuvu a
ɗe a'a̱ gan wa. Ama ɗa a'a̱ri aza a kuwa ku tsugono a asuvu a ɗe a'a̱ gan wa. 27 A una̱ u
nala, Kashila̱ ka ɗanga̱sa ta̱ ili i'ya likimba danai ili i utengeshi i'ya tsa̱ra̱ u nei aza ɗa a
bidyai kaci ka le a'a̱ri n kakiri uwono. U ɗanga̱sai kpam aza ɗa bawu a'a̱ri n ucira tsa̱ra̱
u nei aza ɗa a'a̱ri n ucira uwono. 28 U ɗanga̱sai ili i'ya ama a likimba a goroi a yawunsai
yavu i maci i'ya wa ko kpam yavu ili i roku i'ya wa gba̱ gba̱, aku u yankai ili i nala yi
manyan a asu u ili i'ya a wenei n kalen tsa̱ra̱ i woko i gbani. 29 U yan ta̱ nala tsa̱ra̱ ko uza

* **1:11** Kuluwi uka ɗa, kpam a dana ko ama yi ama a ne a ɗa ko agbashi ko aza ɗa a ka rongo a kuwa ku te wa. ◊ **1:19** Isha. 29:14.

u yain arạdĩ a kapala ka ne wa. 30 Kashilạ ka ka zuwa ɗạ i woko ili i te n Yesu Kawauwi.
U zuwai Kawauwi eyi kaci ka ne u woko kakiri adama a ulya u kapala u tsunu. Adama
a ne a ɗa Kashilạ ka wusha tsu. U gonuko tsu uwulukpi, kpam u nekei kaci ka ne tsạrạ u
wutukpạ tsu a asu u unyushi u cingi. 31 Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Uza ɗa wa ciga u
yain arạdĩ, u yain a ɗa a ili i'ya Asheku a yain koshi.”

2

Kadyanshi a kaci ka Kawauwi n ukpạ u ne

1 Ama a vạ, an n tuwại n tonuko ɗạ akani a ɗa Kashilạ ka sokongi vi, n dansa n ureve u
kadyanshi wa, kpam n wenike ugboji wa. 2 Kpaci tun a'ayin a ɗa mạri n ạɗạ, n yawunsa
tạ n ạsạnsạ n ko ndya wa, shegai bamu n Yesu Kawauwi koshi, hal gai ukpạ u ne a
mawandamgbani. 3 A'ayin a ɗa n tuwại ara ɗe vi, ikyamba i vạ i rạzugbạ tạ hal gbạm
ya je adama a uwonvo. 4 Kpam an n wenishikei nạ n yanyi kuɓari ki, n dansa tạ karara.
N yan ugboji wa, bele n leshi ɗạ n kadyanshi. N ạsạkạ tạ Kulu Keri ku Kashilạ ku wenike
ucira u ne. 5 Yan ɗa n yain nala tsạrạ i tsạrạ upityanangu adama a ucira u Kashilạ, shegai
adama a ugboji u vuma wa.

Kakiri ka Kashilạ

6 A'ayin a ɗa baci dem mạri a asuvu a Atoni a ɗa a'ạri n ucira, n tsu yan tạ kadyanshi
n kakiri. Shegai icun i kakiri ka likimba wạri n ka ka wa. Kpam icun i kakiri ka aza a
tsugono a likimba a na a ka ciga ka wa, kpaci ele aza ɗa ucira u le wa woko u gbani u ɗa.
7 N dansa tạ n kakiri ka Kashilạ ka kạri usokongi, ka u ạsạkại usokongi hal n gogo-na.
Kahu likimba gitạ, Kashilạ ka foɓuso tạ kakiri ka nala ki tsạrạ u tuko tsu tsupige. 8 Ko
uza u tsugono u te a likimba wạ la u revei n ka wa. A da baci a'ạri a revei n ka, a'ạri a ka
wandamgbana Asheku uza u tsupige wa. 9 Shegai Tagarạda u Kashilạ u dana tạ:

“Ili i'ya Kashilạ ka foɓusukoi aza ɗa a ka ciga yi
i la tạ ili i'ya a wenei n a'eshi a le,
i la tạ kpam ili i'ya a panai n atsuvu a le.
Ko uza kotsu u yawunsa a ukuna u nala vi wa!”

10 Tsu reve tạ n ukuna u nala vi kpaci Kulu Keri ku Kashilạ ku wenike tsu ɗe ko ndya
wa. U tsu wene tạ ko ndya wa hal dem n ili i usokongi i Kashilạ. 11 Aɗa koshi vu revei ili
i'ya i'ạri a katakasuvu ka vunu, Kulu Keri ku Kashilạ kpam aya koshi u revei ili i'ya i'ạri
a katakasuvu ka Kashilạ. 12 Shegai Kashilạ ka nạkạ tsu tạ Kulu Keri ku ne, ili i'ya i zuwai
bawu tsu tsu yawunsa tyoku ɗa ama a likimba a tsu yawunsa i'ya gai la vi. Ɗa kpam dem
i zuwai tsu tsu reve ili i'ya Kashilạ ka nạkạ tsu vi fạạ. 13 Tsu tonuko ɗạ baci nala vi, tsu
tsu yanka kakiri ka kadyanshi ka vuma manyan wa. Tsu tsu dansa tạ kadyanshi ka Kulu
ku Kashilạ ku tonuko tsu tsu dana a'ayin a ɗa tsa wutumkpusukạ aza ɗa a'ạri n Kulu ku
Kashilạ ukuna u mayun a kateshe. 14 Ɗa gai i zuwai she uza ɗa wạri n Kulu ki aya koshi
u tsu reve n unạ u shinga u Kulu ku Kashilạ vi. Uza ɗa baci dem bawu wạri n Kulu ku
Kashilạ, u tsu yawunsa tạ unạ u shinga u nala vi utengeshi u ɗa. 15 Uza ɗa baci wạri n
Kulu ki, wa fuɗa tạ wa vece ukuna u na vi, shegai eyi ko uza wa fuɗa wa vece yi wa.

16 Tagarạda u Kashilạ u dana tạ:

“Ya revei katakasuvu ka Magono ma Zuba?
Ya wa fuɗa wa nạkạ yi adooki?” ◊

Shegai tsa fuɗa tạ tsa reve ukuna u na vi, kpaci tsạ tạ n katakasuvu ka Kawauwi.

3

Agbashi a Kashilạ

◊ **2:16** Isha. 40:3.

1 Ama a vạ, an n dansai n ạɗạ, n dansa n ạɗạ tyoku u Atoni a ɗa a'ạri n ucira wa; u kạnạ tạ n dansa n ạɗạ yavu eɗạ aza a likimba na ɗa i'ạri, ko kpam yavu mmuku n shili n ɗa i'ạri a asuvu a Kawauwi. 2 N neshe ɗạ ilikulya wa adama a ɗa i buwai ve ucomo mani. Ko n gogo-na kotsu i rạtsa ulya ilikulya wa adama a ɗa ya rongo tạ tyoku ɗa ama a likimba na a ka rongo. 3 Ya yamgbana malyon n atoku a ɗe kpam n i shilạkạni. Nala u wenike tạ an eɗạ aza a likimba na ɗa, kpam ya tono ure u ne. 4 Uza u te u ɗe u dana tạ, “Mpa Bulus ɗa ma tono.” Uza roku kpam u danai, “Mpa Apolo ɗa ma tono.” A'ayin a ɗa ya dansa nala, i yan tạ yavu eɗạ ama a likimba a ɗa.

5 Ya Apolo wạri? Ya Bulus? Ạtsu agbashi a Kashilạ a ɗa koshi aza ɗa a ɓạngạ ɗạ i wushuki. Ya dem a asuvu a tsunu manyan ma Asheku a nạkạ tsu ma tsa yan. 6 Mpa icun i'ya n cei, Apolo kpam tsunki i'ya mini. Shegai Kashilạ ka ka zuwai i'ya i gbonguroi. 7 Uza ɗa u cei n uza ɗa u tsungi mini a'ạri n kalen wa, shegai Kashilạ ka kạri n kalen kpaci aya u zuwai i'ya i gbonguroi. 8 Uza ɗa u cei n uza ɗa u tsungi mini gbạ ciga ɗa a ka ciga kashina ki ka lobono. Kashilạ ka tsupa tạ ya dem n manyan ma ne. 9 Kpaci ạtsu atoku a ɗa aza ɗa a ka yan manyan ma Kashilạ kaɓolo, kpam eɗa kashina ka Kashilạ.

Kuma ku Kashilạ ka dem i'ạri. 10 N yan tạ manyan ma kamai ka shinga adama a ɗa Kashilạ ka ka zuwa mu n fuɗa n yain ma, kpam n shigbại cuku tsu kuma tsi, uza roku kpam wa ma a zuba u ne. Shegai ya dem a asuvu a ɗe u kirana n tyoku ɗa wa ma. 11 Cuku tsu kuma tsa tsu shigbại vi aya Yesu Kawauwi, uza wạ kpam la wa shigbạ tsu roku kau wa. 12 A'ayin a ɗa baci ama a ka ma a zuba u cuku tsi, aza roku a ka yan tạ manyan n zinariya ko azurufa ko atali a shinga, aza roku kpam a ka yan tạ manyan nạ nɗanga ko a'iwạ ko kpam ciwạ. 13 Shegai a'ayin a ukondo n a afada a ɗa pini utuwạ kain ka makorishi ka a ka kondo manyan ma kamai dem ka yain. Manyan dem a ka kondo tạ ma n akina tsạrạ a wene ko akina yi a ka lya ma. 14 Kuma ki ku rạna baci wa, kamai ki ka tsạrạ tạ katsupi ka malen ma manyan ma ne. 15 Shegai ku rạna baci, kamai ki ka namba tạ ili gbạ. Kamai ki ka la tạ, shegai wa woko tạ yavu uza ɗa u lai a akina.

16 N revei i reve tạ eɗạ kuwa ku Kashilạ ka, kpam Kulu ku Kashilạ kạri a asuvu a ɗe. 17 Kashilạ ka wacinsa tạ uza ɗa u wacinsai kuwa ku Kashilạ ku na ki. Kpaci kuwa ki kạ tạ uwulukpi, kpam eɗạ kaci ka ɗe kuwa ki ka.

18 Ạsạkại uyinsạ kaci ka ɗe. Uza roku wa wundya baci eyi uza u kakiri u ɗa, tyoku ɗa likimba wa wundya kakiri kạri, she u gonuko kaci ka ne katengeshi a kapala ka le tsạrạ u woko uza u kakiri u mayun. 19 Ili i'ya likimba bidyai kakiri ka, i'ya Kashilạ ka bidyai i woko utengeshi. Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Kashilạ ka wanda tạ aza a ugboji a'ayin a ɗa a ka yan ugboji u le.” 20 U dana tạ kpam, “Magono ma Zuba ma reve tạ afoɓi a ɗa aza a kakiri a yain a gbani a ɗa.” 21 Kotsu i yain arạɗi an ya tono vuma u pige u roku wa. Ili dem i ɗe i'ya: 22 Bulus n Apolo n Biturụ aza ɗe a ɗa. Nala dem gbạ likimba u ɗe u ɗa. Uma n ukpạ n a'ayin a gogo-na n a ɗa a ka tuwạ, a ɗe a ɗa. Mayun, ko ndya wa i ɗe i'ya. 23 Eɗạ kpam aza a Yesu Kawauwi a ɗa, Yesu Kawauwi kpam uza u Kashilạ u ɗa.

4

Manyan ma asuki

1 U gan tạ ama a wene tsu tyoku u agbashi a Kirisiti Kawauwi, aza ɗa Kashilạ ka nạkại ukuna u maci u ɗa wạri usokongi. 2 Kpam ama a nạkạ baci agbashi manyan ma uyan, a tsu ciga le tạ a yain ma n unạkạ u katakasuvu. 3 Mpa ara vạ, n dambula ko eɗạ ko kuwa ku afada ku yanka mu afada wa. Mpa gbạm n tsu yanka kaci ka vạ afada wa. 4 N reve n ukuna u cingi u roku u ɗa n yain wa, shegai nala u zuwa n woko uza ɗa bawu wạri n unyushi wa. Asheku a ɗa a tsu yanka mu afada. 5 Adama a nala kotsu i kiɗạga uza ugana bawu kotsu a'ayin a yain wa, vanai ve hal she a'ayin a ɗa Asheku a gonoi. Wa wenike tạ ukuna u ɗa wạri usokongi gogo-na a kateshe, wa wenike tạ kpam ili i'ya ama

a ka ciga i'ya i'ạri usokongi a atakasuvu a le. Aku Kashilạ ka woko uza ɗa wa cikpala ya dem tyoku ɗa u gain.
6 Ama a vạ, n zuwa ɗạ tạ i wundyana mu n Apolo tyoku u iryoci a ukuna u ɗa ma dansa
vi, tsạrạ i rotsongusu kalen ka udani u ɗa u danai, “Tonoi i'ya a korongi a Tagarạda u
Kashilạ koshi.” Pini nala, ya yan n arạɗi i gorimuko uza u te i goro uza u te wa. 7 Ya va
wundya vạri? Va wundya vu la Atoni a ɗa a buwai? Ndya vạri n i'ya, i'ya bawu Kashilạ
ka nạkạ vu? Kashilạ ka baci ka nạkạ vu gbạ ili i'ya vạri n i'ya, ndya i zuwai va yan arạɗi
yavu n kaci ka vunu ka vu yain i'ya?
8 Ya wundya tạ yavu gbạ ili i'ya ya ciga i'ạ tạ n i'ya. Ya wundya tạ yavu aza a utsạri
a ɗa i'ạri. Hal i lyai tsugono bawu ạtsu. A'ạri a dana gbạm ngono n ɗa i'ạri kotsu tsu
lyai tsugono tsi kaɓolo n ạɗạ. 9 U yan mu tạ yavu Kashilạ ka zuwa tsu tạ asuki tsạrạ tsu
woko ama ɗa bawu ama a ka nạkạ tsupige, tsu wokoi yavu aza ɗa a'ạri a kuwa ku a'ali
aza ɗa a ka ne uwono a kateshe.* Tsu wokoi yavu ama ɗa a purại a bankai a kakurạ
tsạrạ a wuna le, tsạrạ gbạ ama n atsumate a zuba a wundi tyoku ɗa a ka kuwạ. 10 Ama
a likimba a na a ka wundya yavu ạtsu utengeshi u ɗa tsa yan an tsa yanka Kawauwi
manyan. Shegai ara ɗe kpam ya wundya tạ yavu i'ạ n kakiri an ya tono Kawauwi. Ya
wundya yavu atakasuvu a tsunu a'ạ n ucira wa, a ɗe kpam n ucira. Ya wundya ama a
ka nạkạsạ ɗạ tsupige shegai ạtsu a ka nạkạsạ tsu wa. 11 Hal n gogo-na gbạm kambulu n
kakuli ka tsạri a upana, tsạ kpam n aminya a u'uka a shinga wa. Ama kpam a ka yansa
tsu mavura cika. Tsạrạ n kuwa ku kaci ku tsunu wa. 12 Tsu mạtsạ tạ tsu yain manyan n
akere a tsunu. Ama a yanka tsu baci unạ u cingi, tsu tsu zuwuka le tạ unạ u shinga. Ama
a ka yansa tsu baci mavura, tsu tsu kawunku tạ ma. 13 Ama a ka dansa baci kagbani a
kaci ka tsunu, tsu tsu dansa tạ ukuna u shinga a kaci ka le. Gogo-na gbạm tyoku u kaviri
ɗa ama a bidya tsu ili i'ya a ka wotsongu n tyoku u akama a ɗa a ka zạ a wotsongu.
14 Ili i na yi korongu ɗa ma korongu i'ya tsạrạ i pana uwono wa. Ciga ɗa ma ciga n rono
ɗạ atsuvu kpaci eɗạ mmuku n vạ n ɗa aza ɗa ma ciga. 15 Ko i'ạ baci n awenishiki azu
kupa (10,000) aza ɗa a ka wenishike ɗạ a kaci ka Kawauwi, mpa tata u ɗe koshi. I woko
ɗe mmuku n vạ a asuvu Kawauwi an n tonuko ɗạ ukuna u ne. 16 Adama a nala, ma folo
ɗạ i toni iryoci i vạ i yain tyoku ɗa mpa ma yansa. 17 Ili i'ya gai i zuwai ma sukunku ɗạ
maku ma vạ Timoti i'ya gai la vi. Aya macigi ma vạ kpam kagbashi ka maci ka Asheku.
Wa ciɓuga ɗạ tạ ili i'ya n wenishikei a kaci ka Yesu Kawauwi tyoku ɗa n wenishikei ko
nte wa a asuvu a a'uwa a Atoni.
18 Aza roku a ɗe a ka yan arạɗi yavu ma tuwạ ɗạ ukyawan wa. 19 Shegai Asheku a
wushuku baci n tuwạ, wa ɓạrạkpạ wa ya wene mu tạ. N tuwạ baci ma wene tạ ili i'ya
aza a arạɗi a nala yi a ka yansa. Kpam ma reve tạ mayun ɗa baci a'ạri n ucira u Kashilạ
ko kpam kadyanshi ka gbani ka a'ạri a uyansa. 20 Kpaci tsugono tsu Kashilạ tsạ adama a
kadyanshi wa, shegai adama a ucira. 21 A asuvu a ili i re i na yi, ndya i ɗangạsai, n tuwạ
n kajaɓu, ko gai n tuwạ yuwu n uciga?

5

Afada a kaci ka tsishankala

1 N pana tạ a da uza roku a asuvu a ɗe u yan tạ tsishankala, a da wa vakusu n uka u
tata u ne. Ko aza ɗa gbạm bawu a revei Kashilạ a kovo tạ ucun u unyushi u nala vi. 2 Ya
yan arạɗi, a unạ u ɗa ya namgba katsumạ. U gan tạ gbạm i loki yi kpam i wutukpạ yi a
asuvu a ama a ɗe. 3 Ko an u wokoi mạ tạ mɓạri n ạɗạ, n tsu ciɓusa tạ n ạɗạ. N yan tạ afada
yavu mạ pini kaɓolo n ạɗạ. N ucira u ɗa Yesu Asheku a nạkạ mu, n kiɗạga tạ vuma ɗa u
yain unyushi u cingi u nala vi ugana yavu mạ pini n ạɗạ. 4 A'ayin a ɗa baci i isại ndishi a

* **4:9** Katigi ka aza a Roma ka lya baci kuvon aku a ka gono a kuwa, a kapala ka wa wala, aku asoje n aza ɗa a ɓạngạ yi a toni yi a kuciṇạ. Pini nala, aza ɗa a kạnại tyoku u agbashi a'ayin a kuvon yi a toni a makorishi. Bulus rạtsanạka tạ kaci ka ne n agbashi a ɗa a'ạri a makorishi.

ukuna u na vi, kulu ku vạ kạ tạ n ạɗạ, ucira u Yesu Asheku kpam wa rongo tạ n ạɗạ pini a asu vi. 5 U kạnạ tạ i neke vuma u nala vi a asu u Kanangasi.†* Kanangasi ka wacinsa tạ ikyamba i ne, shegai a ka wauwa tạ kulu ku ne kain ka baci Yesu Asheku u gonoi.

6 Arạɗi a ɗe a gan wa. I reve tạ kalen ka udani u ɗa u danai, “Maku ma yisti kenukulu ma ma tsu zuwa kira ku akala ku kasasu ku shita.” Wata, i ạsạkạ baci vuma ɗa wa yansa tsishankala tsi u lyai kelime n ạɗạ, aza roku a asuvu a ɗe a ka gitạ tạ uyansa unyushi u cingi tyoku ɗa wa yansa. 7 Tyoku ɗa aza a Yahuda a tsu takpa gbạ yisti ɗa wạri a a'uwa a le kahu a yain Abiki a Upasamgbana,† nala dem ya takpa vuma u nala vi a asuvu a ɗe. Kashilạ ka wulukpe ɗạ tạ adama a ɗa Kawauwi ka kuwại u wutukpạ tsu a unyushi u cingi. Wạ tạ tyoku u ncon n ɗa aza a Yahuda a tsu kiɗa a'ayin a Abiki a Upasamgbana caupa. 8 Adama a ɗa wạri mayun nala, u gan tạ tsu rongo uciɓusa ạtsu ama a Kashilạ a ɗa. Tsu varangu yisti cau vi; wata, kotsu tsu rongoi n ahali a cingi n a malyon n ure u tsicingi tyoku ɗa tsu yansai caupa kahu tsu woko Atoni wa, shegai tsu rongoi n ahali a shinga n ukuna u mayun tyoku u burodi u ɗa bawu wạri n yisti.

9 An n koronku ɗạ caupa, n tonuko ɗạ tạ kotsu i pecemgbene n ama ɗa a ka yansa tsishankala. 10 Aza ɗa bawu a'ạri Atoni alya ma dansạka wa. Mayun ɗa aza roku a asuvu a le a ka yansa tạ tsishankala. Aza roku a le a ka yansa tạ kurura, aza roku aza a mawusuka, aza roku kpam aza a ulyasạka ameli kayala a ɗa. Ya ciga baci i pecemgbene n icun i ama a nala yi, u kạnạ tạ she i ạsạkạ likimba. 11 Ili i'ya ma tonusuko ɗạ i'ya, i pecemgbene n uza ɗa wa isạ kaci ka ne Katoni, shegai wa yansa tsishankala, ko kpam wa yansa kurura, ko kpam uza ɗa wa lyasạka ameli kayala. I pecemgbene n uza ɗa wa wishisa aza roku, ko kasoi, ko kpam uza u mawusuka. Kotsu gbạm i lyai ilikulya kaɓolo n ucun u vuma u nala vi wa.

12 Mạ n ucira u ɗa ma yanka aza ɗa bawu a'ạri Atoni afada wa. Shegai i'ạ tạ n ucira u ɗa ya ɓarana Atoni a ɗa a yain icun i inyushi i nala. 13 Kashilạ ka ka yanka aza ɗa bawu a'ạri Atoni afada. Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Uza roku wạ baci uza u cingi a asuvu a ɗe, loko ni.” ◊

6

Ubansạka atoku a kunu ku afada

1 Uza roku a asuvu a ɗe wạ baci n ukuna n Katoni ka roku, kotsu i banka ukuna vi a asu u uza u afada u ɗa bawu wạri Katoni wa. Foloi ama a Kashilạ a yanka ɗạ afada a ukuna vi. 2 I reve an kain ka roku ạtsu Atoni tsa yanka likimba afada wa? Eɗa baci ya yanka likimba afada, ya fuɗa ya yan afada a ikuna i kenu i na yi wa? 3 I reve an a a'ayin a ɗa a ka tuwạ tsa yanka atsumate a zuba afada wa? Adama a nala ya fuɗa tạ ya yanka ikuna i naha afada. 4 I'ạ baci n ukuna icun i na, niɗa ya bana a asu u aza a afada a kateshe, aza ɗa bawu ama a Kashilạ a ka nạkạ karingạ? 5 N dana tạ nala tsạrạ i pana uwono. N reve tạ a ka namba uza roku a asuvu a ɗe uza ɗa wạri n kakiri ka wa fuɗa wa yan afada a'ayin a ɗa baci ukuna u rukpại a mere ma Atoni wa. 6 Shegai a unạ u ɗa ya yan nala, aku i gonoi ya bansạka atoku a ɗe a kuwa ku afada, ya yansa kananamgbani a kapala ka aza ɗa bawu a revei Kashilạ.

7 I bidya baci ukuna u ɗe ubana a kunu ku afada, i rukpạ ɗe. Katoni ka roku ka yanka baci uza u te u ɗe i'ya bawu i gain, kotsu u banka yi a asu u uza u afada wa. Wa laka yi tạ u yanka yi baci ukuna u roku wa. Ko kpam Katoni ka roku ka ryafa baci uza u te u ɗe, kotsu u banka yi a asu u uza u afada wa. Wa laka yi tạ u ạsạkạ ukuna vi. 8 Shegai eɗạ dem i tsu nusa tạ i ryafa kpam aza roku, i tsu yan tạ dem nala a asu u atoku a ɗe Atoni!

9-10 Kotsu i yinsạ kaci ka ɗe wa. Mayun i reve tạ ama a cingi a ka tsạrạ tsugono tsu Kashilạ wa. Ama a na yi alya, aza ɗa a ka lyasạka ameli kayala. Nala dem aza a uyan tsishankala, n a'ali a ɗa a ka vakusu n aka a roku, n aka a ɗa a ka vakusu n a'ali a ɗa

* **5:5** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi. ◊ **5:13** U.Ml. 17:7.

bawu a'ạri a le, icun i ama a na a ka uwa a tsugono tsu Kashilạ wa. A'ali a ɗa a ạsạkại atoku a le a'ali a ka vakusu n ele a ire kau-kau. Aza ɗa a ka boko, n aza a kurura, n aza a mawusuka, ele dem a ka uwa a tsugono tsu Kashilạ wa. Asoi a ɗa a tsu gutukpa, n aza ɗa a wishisai a'ala a atoku a le, ama ɗa a ka yansa gbạ ili i na yi a ka tsạrạ tsugono tsu Kashilạ wa.

11 Kahu i wushuku n Kawauwi, aza roku a ɗe a yansa tạ ili i gbani i nala yi. Shegai Kashilạ ka zạkạ ɗạ ɗe unyushi u cingi u ɗe u gonuko ɗạ uwulukpi, kpam u gonuko ɗạ i wokoi a asuvu a aza ɗa a'ạri dere a kapala ka ne. U yan tạ gbạ ili i nala yi a asuvu a kala ka Yesu Kawauwi Asheku kpam n ucira u Kulu ku Kashilạ ka tsunu.

Nạkạ Kashilạ tsupige n ikyamba i vunu

12 Aza roku a ɗe a dana tạ naha: “Ma fuɗa tạ ma yan ili i'ya baci dem ma ciga, adama a ɗa mạri Katoni.” Aku n wushunku le naha: “Mayun ɗa, uwenishike u nala vi mayun ɗa, shegai nala u wenike la vi ili dem i'ya i'ạri n kalen wa.” Ko n dana baci, “Ma fuɗa tạ ma yan gbạ ili i'ya ma ciga,” ma ạsạkạ ili yi i gonuko mu kagbashi ka ne wa. 13 I dana tạ, “Ilikulya i lobono tạ adama a katsumạ, katsumạ kpam ka lobono tạ adama a ilikulya.” Nala wạri, shegai kain ka roku Kashilạ ka kotso tạ n ele gbạ. Kashilạ ka yan ikyamba adama a tsishankala wa. U yan tạ i'ya adama a ɗa a ka gbashika Asheku, kpam Asheku a kirana tạ n ikyamba i tsunu. 14 Kashilạ ka 'yạngạsạ tạ Asheku a ukpạ, kpam wa 'yạngạsạ tsu tạ dem n ucira u ne. 15 I reve tạ ikyamba i ɗe apashi a ikyamba i Kawauwi a ɗa. U gan n ɓolomgbono kapashi ka ikyamba i Kawauwi n kashankala ɗa? Ko kenu! 16 Kpam i reve an uza u ɓolomgbono baci ikyamba i ne n kashankala u woko ɗe ikyamba i te n eyi wa? Kpaci Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Ama a re a le a ka woko tạ ikyamba i te.” ◊ 17 Shegai uza ɗa wạri uɓolomgboni n Asheku, kulu ku ne n ku Asheku ku woko tạ ku te.

18 Adama a nala she i suma uyan tsishankala. Gbạ icun i unyushi u cingi i'ya ama a ka yansa a kateshe ka ikyamba ka wạri, shegai bamu n tsishankala. Aza a uyan tsishankala a nusuka tạ ikyamba i le. 19 I reve an ikyamba i ɗe asu ɗa Kulu Keri ku tsu dusukusu ɗa wa? Kạ tạ a asuvu a ɗe. Kashilạ n kaci ka ne aya u nạkại Kulu Keri. Eɗa i'ạri n kaci ka ɗe wa, shegai eɗạ aza a Kashilạ a ɗa. 20 Kashilạ ka tsila ɗạ ɗe. U tsupa ɗe n katsupi ka pige. Adama a nala, u kạnạ tạ i yain ili i'ya ya nạkạ Kashilạ tsupige n ikyamba i ɗe.

7

Uwenishike a kaci ka iyolo

1 Gogo-na ma tonuko ɗạ tạ ili i'ya n yawunsai a kaci ka ili i'ya i koronku mu a ukanikorongi u ɗe. I da, “Uza wa ciga baci u zuwa Kashilạ ka pana kayanyan, u gan tạ u rongo bawu u vaki n uka, ko kenu.” 2 Shegai ili i'ya ma tonuko ɗạ i'ya: aza roku a ka fuɗa a ka kạnạ kaci ka le wa, she a ba a yan tsishankala. Adama a nala a ɗa u gain ya dem u zuwa uka u ne u ɗa wa vakusu n eyi koshi. Uka kpam u gan tạ u bana iyolo a asu u vali ɗa wa vakusu n eyi koshi. 3 U gan vali u kpạɗạ uvaku n uka u ne wa, nala wạri kpaci aya vali u ne. Nala wạri n uka vi kpaci aya uka u ne. 4 Uka vi wa yan n ucira a kaci ka ikyamba i ne wa, she n vali vi. Nala dem vali vi wạ n ucira a kaci ka ikyamba i ne wa, she n uka vi. 5 Kotsu uza u te u le u ɓishinka utoku u ne ikyamba i ne wa, shegai ama a re le a wushuku baci a shamgba ve hal ubana a'ayin kenu, tsạrạ a gonuko kaci ka le a asu u kavasu. Pini nala, aku a gono kpam tsạrạ Kanangasi* ka kondo le adama a ukpạɗạ u ukạnạ u kaci u le wa. 6 Dana ɗa n danai nala tsạrạ i tsạrạ ucira u ɗa ya kạnạ kaci ka ɗe a asuvu a iyolo. Shegai mele ma ma zuwuka ɗạ wa. 7 Wa yan mu tạ, gbạ Atoni a ka kpạɗạ baci uyan iyolo, tyoku ɗa mpa mạri bawu uka, shegai Kashilạ ka nạkạ tạ ya dem kune ku ne, uza u na n kune ku ne kau, uza roku kpam n kune ku ne kau.

◊ **6:16** Kag. 2:24. * **7:5** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

8 Gogo-na eɗa ma dansaka agapa na nrana aza ɗa a'ari Atoni. Wa lobono ta i rongo
nala bawu i yain kpam iyolo tyoku ɗa mpa mari. 9 Shegai ya fuɗa baci ya kana kaci ka
ɗe wa, i yain iyolo. Wa laka ta tsulobo i yain iyolo n u ɗa ya kuwa n maluwa.
10 Ma ciga ta n ɓarana ɗa eɗa aza ɗa i yain iyolo. Shegai mayun mpa ma ɓarana ɗa wa,
Yesu Asheku ɗa. Adama a nala mpa ma ɓarana ɗa wa, aya. Avu uka ɗa baci, kotsu vu
peci n vali u vunu wa. 11 Kpam ko vu pece baci kotsu vu yain iyolo i roku wa, shegai vu
gono pini a asu u vali u cau u vunu. Avu kpam vali ɗa baci, kotsu vu loki uka u vunu wa.
12 Gogo-na eɗa aza ɗa i zuwai aza ɗa bawu a'ari Atoni eɗa ma dansaka. Yesu Asheku u
wenishike tsu ko i te a kaci ka nala wa, shegai ma wenishike ɗa ta a kaci ka ukuna vi. Aza
roku a ɗe a'ali a Atoni yi i'a ta n aka ɗa bawu a'ari Atoni. Uka vi wa ciga baci u rongo n
avu, kotsu vu loki yi wa. 13 Avu uka ɗa vari Katoni, kpam vali u vunu bawu wari Katoni,
hal u wushuki u rongo n avu kotsu vu peci n eyi wa. 14 Vali u ɗa bawu wari Katoni kpam
wari n uka u ɗa wari Katoni, iyolo yi i'a ta uwulukpi adama a uka vi. Nala dem uka u
ɗa bawu wari Katoni wa baci n vali u ɗa wari Katoni, iyolo yi i'a ta uwulukpi adama a
vali vi. Nala baci wa, mmuku n ɗe mari ma woko ta mmuku n ɗa bawu mari uwulukpi.
Shegai gogo-na mmuku n ɗe ma woko ta uwulukpi adama a uwulukpi u ɗa vu tukoi a
asuvu a iyolo yi.
15 Uza ɗa bawu wari Katoni ki, wa ciga baci u peci n Katoni ki, she Katoni ki ka zuwa
yi u shamgba bamu n uciga u ne wa. Nala u gita baci, Katoni ki kabirya yi kpam n iyolo i
nala yi wa. Shegai uciga utsara u ɗa baci, iyolo yi i shamgba le pini n vali ko uka ɗa bawu
wari Katoni ki bawu a pecei, kpaci Kashila ka ciga ta Atoni a rongo ndishi n shinga n
ama. 16 N aɗa ɗa ma dansa aka a ɗa a'ari Atoni: Gaawan vali u vunu u woko Katoni ka
Kawauwi adama a vunu. Nala dem eɗa a'ali a ɗa i'ari Atoni: Gaawan uka u vunu u woko
dem Katoni ka Kawauwi adama a vunu.

Tonoi Asheku kain dem

17 A kuwa ku Atoni ka baci dem n banai n tsu tonuko le ta a shamgba pini tyoku ɗa
a'ari tun a'ayin a ɗa Yesu Asheku u ɗangasa le, kpam Kashila ka isa le a woko ama a ne.
Gogo-na nala kpam ma tonuko ɗa. 18 Tyoku u, uza ɗa baci a kiɗai kacombi kahu u woko
Katoni, kotsu u dana wa woko yavu a kiɗa yi kacombi wa. U woko baci Katoni bawu a
kiɗa yi kacombi, kotsu u dana she u kiɗa kacombi wa. 19 Ko a kiɗa yi kacombi ko a kiɗa yi
wa, gba ili i te i'ya. Ili i'ya i lai n kalen i'ya uyan u ili i'ya Kashila ka danai a yain. 20 Lyayi
kelime n urongo tyoku ɗa i'ari a'ayin a ɗa Kashila ka isa ɗa. 21 Avu kagbashi ka? Kotsu u
nala u ɓala vu wa, shegai vu tsara baci kabala ka va tsara kaci ka vunu, vu lyai kelime,
nala wa n ukuna wa. 22 Aza ɗa a'ari agbashi a'ayin a ɗa Asheku a isa le vi, alya a ka woko
yaa a asuvu a Asheku. Nala kpam aza ɗa bawu a'ari agbashi a'ayin a ɗa Asheku a isa le
vi, a ka woko ta agbashi a Kawauwi. 23 Kashila ka tsila ɗa ɗe. U tsupa ɗe n katsupi ka
pige adama a ɗe. Kotsu i woko tyoku u agbashi a ama hal i kpaɗa upanaka Kashila wa.
24 Ama a va, n doku ta n danai, shamgbai pini tyoku ɗa i'ari a'ayin a ɗa Kashila ka isa ɗa,
wa ɓanga ɗa ta i yain nala.

Aza ɗa bawu a'ari n iyolo

25 Gogo-na a kaci ka ama ɗa bawu a'ari n iyolo ɗa ma korongu. Asheku a dana ukuna
u roku tyoku ɗa ama a na yi a gain a ka yan wa, adama a nala asaka n dana ili i'ya n
yawunsai. Ya wushuku ta n ili i'ya n danai cinda Asheku a pana mu ta iyali. 26 Adama
a upana u ikyamba u gogo-na ɗa i zuwai ma naka adooki a asu u aza ɗa bawu a yain
iyolo a rongo pini bawu iyolo. 27 Shegai vu yan baci iyolo, kotsu vu peci wa. Vu yan baci
kotsu iyolo wa, kotsu vu boli vu yain iyolo wa. 28 Ko vu zuwa baci uka, vu nusa wa. Nala
dem maku ma uka ma yan baci iyolo, u yan unyushi wa. Ma ciga kadambula ka iyolo
ka tsara ɗa wa.
29 Ama a va, n tonuko ɗa karara, a'ayin a tsunu a likimba a'a gan wa. Adama a nala
a'ayin a ɗa a woko tsu vi kotsu tsu nangasa a ɗa a asu u kadambula a kaci ka iyolo wa.

30 Kpam ko vạ baci a kushen adama a unamgbukatsumạ, vu lyai pini kapala n ugbashika
Asheku. Ko vạ baci a idyoshi n vu pani kayanyan, kotsu vu ạsạkạ upana u kayanyan u
vunu u zuwa vu vu ạsạnsạ n ugbashika Asheku wa. Ko vu tsạrạ baci ili ushani, kotsu i
zuwa vu vu ạsạkạ ugbashika Asheku Yesu Kawauwi wa. 31 A'ayin a ɗa baci dem vu yain
ili i na yi; wata, i'ya ama a tsu yan a likimba vi, kotsu vu nangasa a'ayin a vunu a uciɓusa
i'ya wa, kpaci likimba n ili i'ya i'ạri pini gbạ ya kotso tạ gogo.
32 Ma ciga i rongo a kadambula a kaci ka ili i likimba wa. Uza ɗa bawu wạri n iyolo,
wa fuɗa tạ wa wuna a'ayin a ne a uyanka Asheku manyan, n u ciɓusi tyoku ɗa wa zuwa
yi u pana kayanyan. 33 Shegai uza ɗa wạri n uka wạ tạ n kadambula cika. Wa yan tạ
kadambula a kaci ka ili i likimba, kpam n i'ya wa yan tsạrạ uka u ne u pana kayanyan.
34 Katakasuvu ka ne ka pece tạ kure. Maku ma uka ko kpam uka ɗa bawu wạri n vali,
wa fuɗa tạ wa wuna a'ayin a ne a uyanka Asheku manyan. U nạkạ Asheku kaci ka ne,
ikyamba i ne n kulu ku ne. Shegai uka ɗa baci wạri n vali, u tsu yanka tạ a'ayin a ɗa wạri
n a ɗa manyan u yain ili i likimba n i'ya wa yan tsạrạ vali u ne u pana kayanyan. 35 A'ayin
a ɗa baci dem n yain kadyanshi n ạɗạ naha, ciga ɗa ma ciga n sira ɗạ wa, shegai an ma
ciga n ɓạngạ ɗạ ɗa. Ma ciga tạ i rongo n ahali tyoku ɗa ama a Asheku a gain a rongo tsạrạ
i gbashika Asheku bawu ili i'ya ya damgbarạsa ɗạ.
36 Uza yawunsa baci u yanka kamana ka ne dere wa an bawu a yain iyolo, hal kamana
ki ka wura a'ayin a iyolo. Pini nala, u gonoi u tuwạ u yawunsai wa yan tạ iyolo yi, wa fuɗa
tạ wa yan i'ya. Nala woko unyushi wa. 37 Shegai u shamgba baci n ucira a katakasuvu
ka ne wạ n ukuna u ɗa wa zuwa yi u yain iyolo wa, kpam hal wa fuɗa wa kạnạ kaci ka
ne. U yawunsa baci gai n kaci ka ne bawu wa zuwa kamana ka ne ki. Wạ n ukuna wa, u
yan tạ ili i'ya i'ạri dere.† 38 A yan baci iyolo yi ili i shinga i'ya, a yan baci iyolo yi wa, wa
laka tạ tsulobo.
39 U kạnạ tạ uka u rongo a kuwa ku iyolo hal ukpạ u vali vi. Pini nala, wa fuɗa tạ u
bana iyolo i roku, shegai u bana uza ɗa wạri Katoni iyolo. 40 Ara vạ wa laka tạ upana
kayanyan wa rongo baci marạnạ. Kpam yavu nala dem Kulu ku Kashilạ ka tono.

8

Ilikulya i'ya a ɗarạmkpai ameli

1 Gogo-na ma ciga tạ n yain kadyanshi a kaci ka inyama i'ya a ɗarạmkpai ameli. Gbạ
tsunu tsu reve tạ ili i roku a kaci ka ukuna u na vi. Ureve u zuwa tsu tạ tsu 'yạngạsại
avangatsu a tsunu n arạɗi, shegai uciga u zuwa tsu tạ tsu ɓạngạ atoku. 2 Uza ɗa baci u
wenei yavu wạ n ureve, kotsu u cina ureve u mayun wa. 3 Shegai uza ɗa wa ciga Kashilạ,
aya Kashilạ ka tsu reve kpam ka tsu kirana n eyi.
4 Ili i'ya n danai i'ya na a kaci ka utakuma u inyama i'ya a ɗarạmkpai ameli: Tsu reve
tạ gai kameli ili i maci i roku i'ya a likimba wa, kpam tsu reve tạ Kashilạ ka te ka koshi.
5 A tsu bidya tạ ili i zuba n i likimba ushani “ashilạ” n “asheku” ili i'ya bawu i'ạri “ashilạ”
n “asheku” a mayun. 6 Shegai tsu reve tạ tsạ tạ n Kashilạ ka te koshi, aya Tata, uza ɗa
u yain ili gbạ, u yan tsu kpam tsạrạ tsu gbashika yi. Yesu Kawauwi aya koshi Asheku a
tsunu. Ili i'ạ la i'ya bawu u yain wa, kpam adama a ne a ɗa tsạri n uma.
7 Shegai ya dem ɗa revei nala vi mayun ɗa wa. Aza roku a cuwanạka ɗe n ameli, ɗa i
zuwai hal n ara a ka takuma baci icun i inyama i nala yi, a tsu wene tạ yavu i kameli i'ya.
A wene tạ yavu ya tsunku le tạ ashindạ a lya baci icun i ilikulya i nala yi. A yawunsa tạ
nala kpaci u wuyana le tạ a takpana ili i shinga n i'ya bawu i'ạri i shinga. 8 Mayun ɗa

† **7:37** Mkpạndạ n na mi ma yan tạ kpam n kalen: A dana tata wa kạngu makere ma ne ubana iyolo, kpam u wura ɗe ayen a iyolo. Gogo-na tata vi yawunsa baci ugan u ɓishinka yi wa, kpam makere mi n kaci ka ne wa ciga iyolo, u ạsạkạ yi u yain. Unyushi u cingi u ɗa wa. A dana tata vi u yawunsa tạ n kaci ka ne bawu uza roku nạkạ yi adooki u da wa ạsạkạ makere ma ne ma yain iyolo wa. U toni ili i'ya u yawunsai a kaci ka makere mi kpam u woko tyoku ɗa wạri. Ili i shinga i'ya dem.

ilikulya i tsu tuko tsu evu n Kashilạ wa. Tsu lya baci i'ya wa, ya jebe tsu ili wa. Tsu lya baci i'ya, ya doku tsu ili wa. 9 Shegai kotsu i kirana, kotsu utsạrạ u kaci u ulya ilikulya u ɗe u woko ili i'ya ya zuwa aza ɗa bawu uyawunsa u le u gbamai a tạɗạtsạ wa. 10 I reve tạ an ameli ili i maci i roku i'ya wa, adama a nala wa woko kadambula wa vu bana baci a kunu ku kameli vu lyai ilikulya. Shegai uza ɗa bawu uyawunsa u ne u gbamai u wene vu baci va lya a kunu ku kameli, eyi dem wa yan tạ maluwa ma wa lya. 11 Ili i'ya vu revei nala vi, i wacinsa tạ vuma u nala vi uza ɗa Kawauwi ka kuwại adama a ne. 12 Vu nusuka baci atoku a vunu tyoku u nala hal vu zuwa le a yain ili i'ya a bidyai i cingi i'ya, avu dem vu nusuka tạ Kawauwi. 13 Ma takuma baci inyama hal i zuwa utoku u vạ u yain unyushi u cingi, ma doku ma takuma unyama wa gbạ uma u vạ, kpaci ma ciga yi u tạɗạtsạ adama a vạ wa.

9

Bulus ili i te i'ya n asuki a ɗa a buwai

1 Mpa yaa ɗa mạri. Mpa kasuki ka. N wene tạ Yesu Asheku a tsunu, eɗa manyan ma Asheku a yain a akere a vạ. 2 Ko aza roku a bidya mu baci kasuki wa, eɗạ i bidya mu tạ kasuki. Eɗạ n kaci ka ɗe i'ạ tạ kaɓolo n Asheku, ili i nala i'ya i wenikei an mpa kasuki ka.

3 Uwushuku u ɗa n wushunki aza ɗa a ka wecike ucira u vạ u ɗa na: 4 Tsạ tạ n ucira u ɗa tsa wusha ilikulya adama a manyan ma tsu yain. 5 Asuki a ɗa a buwai n a'angu a Asheku, n Bituru gbạ a'ạ tạ n aka aza ɗa a'ạri atoni a Kawauwi aza ɗa a soku le a nwalu n le. Tsạ tạ n ucira u ɗa tsa yan dem nala. 6 U kạnạ mpa n Barạnaba tsu yain manyan aku tsu tsạrạ ikebe i'ya tsa tsila ilikulya wa.

7 Kasoje ka bana baci a asu u kuvon, u tsu tsupa ikebe i ilikulya ɗa? Uza u tsu ce kashina aku u kpạɗạ ulya ili i kashina yi? Kaliniki ka linạka ushiga bawu u soi mani ma le? 8 N yan kadyanshi ka na ki n ucira u vạ wa, shegai Mele ma Kashilạ ma dana tạ dem nala. 9 Tsu yan tạ kạneshi a Mele ma Musa korongi: “Kotsu i kimbạ unạ u kanaka a'ayin a ɗa wa lapa ilya wa.”* An Kashilạ ka danai nala, n anaka a ɗa koshi wa yan kadyanshi? A'a! 10 N ạtsu ɗa wa dansa. Uza ɗa u limai n uza ɗa u lapai a yain manyan ma le n uzuwa u uma u ɗa a ka tsạrạ kaɓon ka ilya yi. 11 An tsu tonuko ɗạ akani yi, u woko tạ yavu icun i Kashilạ i'ya tsu cei a asuvu a atakasuvu a ɗe. Adama a nala tsạ tạ n ucira u ɗa tsa wusha ilikulya n ili i'ya i buwai tyoku u ili i'ya tsu kapai ara ɗe. 12 I ɓạngạ baci aza roku aza ɗa a yanka ɗạ kuɓari, tsạ tạ n ucira u ɗa u lai u le.

Shegai ạtsu tsu taɓa ɗạ uzuwa i nạkạ tsu tyoku nala wa. Tsu pelenshike tạ ili i'ya tsạri n i'ya kotsu tsu ɓishinka Kadyanshi ka Shinga ka Kawauwi utambura wa. 13 I reve tạ gai aza ɗa a tsu yan manyan a Kuwa ku Kashilạ nte a tsu wusha pini ilikulya i le. Aɗarạkpi a ɗa a tsu yan uɗarạkpa nte dem a tsu wusha pini kapashi ka le. 14 Nala dem Asheku a wenishikei aza ɗa a tsu yan kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga a wushi ilikulya i le.

15 Shegai n taɓa ɗạ uzuwa i nạkạ nala wa. Kpam koronku ɗa ma koronku ɗạ adama a ɗa ma ciga i nạkạ mu ili wa. N wene tạ yavu da wa laka mu tạ shana n kuwạ n u ɗa ya yan nala. 16 N yan arạɗī adama a ɗa ma yansa kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga wa. Manyan ma nala mi ma Kashilạ ka danai n yain ma, kpam u kạnạ tạ n yain ma. Ter vạ n 'yuwan baci ma uyan! 17 N yan baci manyan ma na adama a ɗa mpa n kaci ka vạ n ɗangạsai n yain ma, u kạnạ tạ i tsupa mu. Shegai n yan tạ manyan ma na mayun mayun adama a ɗa Kashilạ ka ka nạkạ mu ma. 18 Katsupi ka eni ka ma wusha? Kabala ka uyan kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga ka gbani, kpam n tsu zuwa ama a tsupa mu adama a manyan ma nala mi wa.

19 Mpa kagbashi ka uza ka wa. Shegai n gonuko tạ kaci ka vạ kagbashi ka ama gbạ tsạrạ n lyai kaci ka ama ushani. 20 A'ayin a ɗa baci mạri n aza a Yahuda, n tsu rongo tạ

* **9:9** A a'ayin a nala yi, a ka ciga baci a lapi ilya, anaka a ɗa a ka rongo ukpatsa ilya yi hal she i gewe.

tyoku u uza u Yahuda tsạrạ n lyai kaci ka le. Mele ma Musa ma ma tsu lya tsugono tsu le, ko an u wokoi ma ma lya tsugono tsu vạ wa. Shegai n tono tạ Mele mi derere tsạrạ n lyai kaci ka le. 21 Nala dem an mạri kaɓolo n Awulawa, n rongo tạ tyoku u le, aza ɗa bawu a ka tono Mele, tsạrạ n lyai kaci ka le. Nala u wenike an n kpạɗại utono Mele ma Kashilạ wa, shegai n tono tạ mele ma Kawauwi. 22 Nala dem, an mạri kaɓolo n aza ɗa bawu a'ạri n ucira a asuvu a upityanangu, n woko tạ dem yavu mạ n ucira wa, tsạrạ n lyai kaci ka le. N woko tạ gbạ ili i'ya ma woko a asu u ama tsạrạ gai n lyai kaci ka le. 23 N yan tạ ili i nala yi tsạrạ Kadyanshi ka Shinga ka tambura, kpam n pana kayanyan adama a unạ u shinga u Kashilạ.

24 Ciɓai, a ka yan baci kalambale, ya dem u tsu suma tạ, shegai vuma u te u ɗa koshi u tsu tsạrạ kune. Eɗạ dem u kạnạ tạ i suma tsạrạ i lyai kalambale ki.

25 Uza ɗa baci dem u yain kalambale ka nala ki u tsu foɓuso tạ kaci ka ne tsạrạ u tsạrạ kune ku funi† u ɗa wa namgba gogo.† Shegai ạtsu tsu tsu foɓuso tạ kaci ka tsunu tsạrạ tsu tsạrạ kune ku funi ɗa wa rongo pini hal ubana. 26 Da gai i zuwai n sumai she a kabaru ka kulya ki. Da kpam i zuwai n zuwai ucira u vạ gbạ tyoku u uza ɗa u tsu shilạkạnạ n adimbi a ne tsạrạ u lyai kaci, tyoku u uza ɗa u tsu rạɗạgbusạ akere a ne gbani gbani wa. 27 N kạnạ tạ ikyamba i vạ n gonukoi i'ya kagbashi ka vạ, adama a ɗa a'ayin a ɗa baci n kotsoi uyanka aza roku kuɓari, Kashilạ ka ɓishinka mu kune ki wa.

10

Kotsu i gbashika ameli wa

1 Ama a vạ, ma ciga tạ i ciɓa n ili i'ya i gitại n isheku i tsunu aza ɗa a tonoi Musa. Kashilạ ka tono tạ n ele an u suki kalishi ka walai a kapala ka le, aku u tuko le gbạ le a upashi u Mala ma Shili† a iyamba i ekpi. 2 Nala Kashilạ ka lyuɓugu le a wokoi yavu atoni a Musa a asuvu a kalishi n a asuvu a kushivạ. 3 Gbạ le a lya tạ ilikulya i'ya i wutại a zuba. 4 Gbạ le a so tạ mini ma ma wutại n ucira u Kashilạ. Mini ma nala mi ma wutạ tạ a katali a zuba ka ka soku le, kpam katali ka nala ki Kawauwi ka. 5 Shegai gbạ n nala aza roku a ɗa pini ushani a asuvu a le a yan ili i'ya Kashilạ ka panai kayanyan ka le wa. Aku a wunusa le, ikyamba i le kpam a wacinsai i'ya a asuvu a kakamba.

6 Kpam ili i nala yi i gitạ tạ tsạrạ u woko tsu iryoci, tsạrạ i ɓishinka tsu uciga ili i cingi tyoku ɗa ama a nala yi a yain. 7 Kotsu i gbashika ameli tyoku ɗa aza roku a le a yain wa. Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Ama yi a yan tạ abiki a gbani kpam a dusuki a lyai kpam a soi. Aku a 'yạngại a jei.” 8 Aza roku a le a yain tsishankala, adama a nala, ama azu kamanga n azu a tatsu (23,000) a ɗa a kuwại a asuvu a kain ka te. Kotsu tsu yain unyushi u cingi tyoku ɗa a yain wa. 9 Kotsu tsu kondo Magono ma Zuba tyoku ɗa a aza roku a le a yain wa, aku a'ali a kapusa le a wunusai. 10 Kpam kotsu i yain tsali tyoku ɗa aza roku a le a yain wa, kpaci ili i'ya i zuwai Kashilạ ka suki katsumate ka ukpạ ka ne ka wuna le ɗa gai la vi.

11 Gbạ ili i nala yi i gitạ tạ tsạrạ u woko tsu iryoci. A korongu tạ i'ya tsạrạ u woko tsu kuɓari. Kpaci tsa rongo tạ a a'ayin a ɗa a'ạri evu n ukotso. 12 Va wundya baci vạri n ucira, vu kirana kotsu vu rukpạ wa. 13 A'ayin a ɗa baci Kashilạ ka kondo vu, kotsu vu ciɓa an nala dem wa konduso ama ɗa buwai. Kashilạ ka tsu kạnạ tạ kazuwamgbani ka ne, kpam u tsu ạsạkạ ukondo vi u wura ili i'ya va kpạɗạ ukawunku wa. A'ayin a ukondo, wa nạkạ vu tạ ucira u ɗa va fuɗa va kawunku u ɗa, kpam Kashilạ ka nạkạ vu tạ ure u ɗa va lya kaci ka ukondo vi.

14 Ama a vạ, adama a nala kotsu i suma ulyaka ameli kayala. 15 Eɗạ aza a kakiri a ɗa. Yawunsukai kaci ka ɗe ko ili i'ya ma ciga n tonuko ɗạ vi i mayun i'ya. 16 Tsu ciɓa baci a'ayin a ɗa Asheku a lyai ilikulya i makorishi, tsu bidya baci mako tsu cikpai Kashilạ,

† **9:25** A'ayin a nala yi, uza ɗa baci u lyai kalambale u tsu wusha tạ funi ɗa a yain n avuku, kpam u tsu rongo u'ekpe wa.

mpasa n Kawauwi n ɗa tsa pece. Tsu golo baci burodi tsu takumai, ikyamba i Kawauwi
i'ya tsạri upece. 17 Tsu pece baci burodi u te, tsu woko ɗe la vi ikyamba i te, ko an u wokoi
tsạ tạ ushani.
18 Ciɓai n aza a Isara'ila, ya dem reve tạ an a yain uɗarạkpa a asuɗarạkpa, gbạ aza ɗa
a takumai inyama yi a woko tạ ili i te n uɗarạkpa vi.
19 Tonuko ɗa ma tonuko ɗạ an kameli ko ilikulya i'ya a yankai ameli uɗarạkpa i'ạri n
kalen wa. 20 Shegai tonuko ɗa ma tonuko ɗạ ili i'ya a ɗarạmkpai ameli, ityoni i cingi i'ya
a nạkại i'ya, Kashilạ wa. Kpam ma ciga i woko ili i te n ityoni i cingi wa. 21 Ya so a mako
ma Asheku aku i doku i soi a mako ma ityoni i cingi wa. Ya lya Ilikulya i Asheku aku i
doku i lyai ilikulya i'ya a nekei ityoni i cingi wa. 22 Tsa ciga tsu zuwa Asheku malyon ɗa?
Tsa wundya tsạ n ucira u ɗa tsa 'yuwan Asheku bawu u yan tsu mavura?

Nạkại Kashilạ karingạ maco

23 Aza roku a ɗe a dana tạ, “Tsa fuɗa tạ tsa yan gbạ ili i'ya tsa ciga!” Shegai n tonuko ɗạ
ili dem ɗa ya lobono uyan wa. I dana tạ, “Tsa fuɗa tạ tsa yan ili i'ya tsa ciga!” Shegai n
tonuko ɗạ ili dem ɗa ya ɓạngạ ɗạ wa. 24 Kotsu vu zami ili i'ya ya lobono vu koshi wa. Vu
zami dem ili i'ya ya lobono ama ɗa a buwai.
25 Takumai inyama i'ya a ka dengishe a kuden. Kotsu i wecike ko a ɗarạmkpa i'ya
kameli wa, atakasuvu a ɗe a ka rongo tạ nạ ndishi n shinga, 26 adama a ɗa Tagarạda u
Kashilạ u dana tạ, “Likimba u Asheku u ɗa kaɓolo n ili i'ya i'ạri pini a asuvu a ne gbạ.” ◊
27 Aza ɗa bawu a'ạri Atoni a libana vu baci ulya ilikulya n ele, kpam va ciga vu
yain nala, wala ba vu lyai ili i'ya dem a nạkạ vu. Kotsu vu wecike ko i'ạri n mele wa.
28-29 Shegai uza roku u tonuko vu baci, “Ilikulya i na a neke tạ i'ya a asu u kameli,” kotsu
vu lyai ilikulya i nala yi wa, ko vu yawunsa baci unyushi u ɗa wa, vu lyai i'ya wa. Adama
a ɗa uza ɗa u tonuko vu vi u yawunsa tạ unyushi u ɗa vu lya baci i'ya.
Niɗa a ka kạngu mu uyan ili i'ya ma fuɗa ma yan adama a ɗa ya zuwa uza roku
unyushi? 30 Ma cikpa baci Kashilạ adama a ilikulya aku n lyai i'ya, niɗa a ka gonuko
mu uza u unyushi adama a ɗa n lyai i'ya?
31 Va lya baci, ko va so, ko kpam va yan ili i roku, yan ili dem a ure ɗa ya nạkạ Kashilạ
tsupige. 32 Kotsu vu yain ili i roku i'ya ya zuwa aza a Yahuda, ko Awulawa, ko kpam
Atoni a Kashilạ i woko le unyushi wa. 33 Yanyi tyoku ɗa n tsu yan. N mạtsạ tạ n zuwa ya
dem pana kayanyan a ili i'ya n yansai. N zama ili i'ya ya tuko mu ili i shinga wa, shegai
ili i'ya i'ạri i shinga a asu u ama, kotsu a tsạrạ iwauwi.

11

1 U kạnạ tạ vu toni iryoci i vạ, tyoku ɗa mpa n tonoi iryoci i Kawauwi.

Uwenishike a kaci ka ulya kayala

2 N cikpala ɗạ tạ adama a ɗa i tsu ciɓusa tạ nạ mpa maco, kpam n i toni uwenishike u
ɗa n tsu yanka ɗạ.
3 Shegai n ciga tạ i reve ili i na: Kawauwi kạ tạ n ucira a kaci ka vali, vali wạ tạ n
ucira a kaci ka uka, Kashilạ kpam kạ tạ n ucira a kaci ka Kawauwi. 4 Vali ɗa baci dem
u palai kaci ka ne a'ayin a ɗa wa yan kavasu ko wa dansa akani a Kashilạ, wa tuko tạ
Kawauwi uwono. 5 Uka ɗa bawu u palai kaci ka ne a'ayin a ɗa baci wa yan kavasu ko wa
dansa akani a Kashilạ, wa tuko tạ vali u ne uwono. Uka u nala vi dere ɗa wạri n uka ɗa a
punai kaci adama a iryoci i uwono. 6 Nala wạri, u 'yuwan baci ucaca diko she a kuruwa
kenji ka ne gbạ. An u wokoi ili i uwono i'ya a asu u uka a kiɗạsa yi baci kenji ko kpam
a kuruwa yi ka, she u pala kaci ka ne. 7 Kashilạ ka yan tạ a'ali tsạrạ a rotso yi, a nạkạ yi
kpam karingạ. Nala u wenike tạ kotsu vali u kimbạ ili i roku a kaci ka ne wa. Kashilạ ka
yan tạ uka tsạrạ u nạkạ vali u ne karingạ. 8 Kashilạ ka zuwa vali u kagitạ u wutạ a asuvu

◊ **10:26** Ishp. 24:1.

a uka wa, shegai u zuwai uka u kagitạ u wutạ a asuvu a vali. 9 Kashilạ ka yan vali adama
a uka wa, shegai u yan tạ uka adama a vali. 10 Adama a nala a ɗa uka wa pala kaci ka ne
tsạrạ u wenike an wạri a kere ka ucira u vali u ne, kpam n adama a atsumate a zuba.
11 Tyoku ɗa tsạri utono Asheku, aka a'ạri upeci n a'ali wa, a'ali kpam a'ạri upeci n aka
wa. 12 Mayun ɗa uka u kagitạ u wutại a asuvu a vali, aka kpam a matsai a'ali a ɗa a
buwai. Shegai Kashilạ ka ka yain ili gbạ. 13 Wecei kaci ka ɗe, u gan uka u yain kavasu
bawu u cacai diko a kaci ka ne? Ili i uwono i'ya wa? 14 Eɗạ i wene tyoku ɗa Kashilạ ka
yain likimba wa, vali wạ baci n kenji zạkạkạ u tsu woko ili i uwono wa? 15 Shegai uka
wạ baci n kenji ka bululu ili i tsulobo i'ya. Kashilạ ka ka nạkạ yi kenji nala tsạrạ ka woko
yi ili i upalạka. 16 Hal n gogo-na, ama roku a ka ciga tạ a nanamgbana a ukuna u na vi,
shegai ma dana tạ ạtsu n a'uwa a Atoni a ɗa a buwai kotsu tsu yan ili i roku kau wa.

Ulya u Ilikulya i Asheku

17 A'ayin a ɗa i ɓolomgbonoi a asu u te, i tsu yan ili i shinga wa shegai i gono i yain i
gbani. Adama a nala ma cikpala ɗạ a uwenishike u ɗa ma ciga n yanka ɗạ gogo-na vi
wa. 18 A kagitạ, n pana tạ a da a'ayin a ɗa baci i ɓolomgbonoi i tsu pecene tạ aɓon aɓon,
kpam n wushuku tạ n ukuna u roku u ili i na yi. 19 Malạlạ mạ la wa, u kạnạ tạ i yain n
aɓon kau-kau a asuvu a ɗe, pini nala, ya dem u wene aza ɗa a ka yan ili mai. 20 A'ayin
a ɗa baci i ɓolomgbonoi, i tsu wundya tạ Ilikulya i Asheku i'ya ya lya, shegai nala wạri
wa. 21 Adama a ɗa a'ayin a ɗa baci ya lya, i tsu yan tạ maloko i wusanạsa gbạ ilikulya yi,
aku aza roku a woko n kambulu. Aza roku gbạm hal a soi a gutukpa! 22 I'ạ n a'uwa a ɗe
asu u ɗa ya lya kpam i soi wa? I goro kuwa ku Atoni ku Kashilạ ɗa? I ne aza a unambi
uwono ɗa? Ndya u gain n tonuko ɗạ? Ya wundya ma cikpala ɗạ an ya yansa nala ɗa? Ma
cikpala ɗạ wa, ko kenu!
23 Asheku a nạkạ mu tạ uwenishike u ɗa n wenishike ɗạ: N kayin ka a nekei Asheku
Yesu vi, u bidya tạ burodi. 24 U cikpa tạ Kashilạ adama a burodi vi, aku u jibạmgbạnạsại
u ɗa u danai, “Ikyamba i vạ i'ya na vi i'ya a nekei adama a ɗe. Rongoi a uyansa nala
kotsu i ciɓusa nạ mpa.” 25 Nala dem an a lyai ilikulya, aku u bidyai mako, u danai, “Mako
ma na mi kazuwamgbani ka savu ka Kashilạ ka, nala u wenike tạ ukuna u maci u ɗa a
shamkpai a mpasa n vạ. A'ayin a ɗa baci dem i soi a mako ma na mi, uyansa nala wa
zuwa tạ i ciɓa nạ mpa.” 26 I takuma baci burodi na kpam i soi a mako ma na, dansa ɗa
i'ạri udansa Kawauwi ka kuwạ tạ. Rongoi udansa nala hal u gono.
27 Adama a nala uza ɗa baci u takumai burodi u Asheku ko kpam u soi a mako ma ne
a ure u ɗa bawu wa nạkạ yi tsupige, u yan tạ unyushi u cingi a ikyamba i Asheku nạ
mpasa n ne. 28 Ɗa gai i zuwai u gain i kondo ve kaci ka ɗe kahu i takuma burodi ko kpam
i soi a mako ma ne mi. 29 Kpaci i reve baci kalen ka ikyamba i Asheku wa, aku i takumai
burodi ko kpam i soi a mako ma ne, kaci ka ɗe ka ya ronuko ukiɗa u ugana. 30 Ili i'ya i
zuwai aza roku a ɗe ushani a'ạri nạ mɓạlạ kpam bawu ucira u ikyamba ɗa gai la vi, hal
aza roku gbạm a kuwại. 31 Tsa gitạ baci ve tsa kondo kaci ka tsunu, Kashilạ ka yanka
tsu afada wa. 32 Shegai Asheku a tsu yan tsu tạ mavura u lapula tsu, tsạrạ a makorishi a
wacinsa tsu wa, a'ayin a ɗa baci a ka wacinsa likimba.
33 Adama a nala ama a vạ, a'ayin a ɗa baci i ɓolomgbonoi tsạrạ i lyai Ilikulya i Asheku,
kotsu i vanamgbana. 34 Kpam aza roku a ɗe a'ạ baci n kambulu, gitại ve i lyai ilikulya a
kuwa, tsạrạ a'ayin a ɗa baci ya lya kaɓolo i ronuko kaci ka ɗe kadama† a asu u Kashilạ
wa.
Ma tonuko ɗạ tạ ili i'ya ya yan a ukuna u roku n tuwạ baci.

12

Kune icun kau-kau ku Kulu Keri

1 Ama a vạ, gogo-na ma koronku ɗạ tạ a kaci ka kune ku Kulu Keri ku tsu nạkạsạ ya
dem icun kau-kau a asuvu a tsunu.

Ma ciga ɗa̱ ta̱ i reve ukuna u maci a kaci ka le. 2 Ma ciga ta̱ i ciɓa kahu i woko Atoni
a Asheku, a tono ta̱ n a̱ɗa̱ a ure u ɗa bawu u gain tsa̱ra̱ i gbashika ameli a ɗa bawu a ka
dansa. 3 Ma ciga ta̱ i reve uza u dana baci, “Yesu uza u una̱ u cingi ɗa!” Kulu Keri ku
Kashila̱ ku tono n vuma u nala vi wa. Kpam uza u dana baci, “Yesu Asheku a ɗa!” Kulu
Keri ka koshi ku zuwa yi u dana nala.
4 Kune ka pini icun kau-kau, shegai Kulu ku te ka ku tsu neke ka. 5 Ire i'ya pini ushani
i uyan tsugbashi, shegai gba̱ tsunu Asheku a te a ɗa tsa gbashika. 6 Ama a tsu fuɗa ta̱ a
yain icun manyan kau-kau, shegai Kashila̱ ka te ki ka ka tsu na̱ka̱ ya dem ucira u yain
manyan nala.
7 Kulu ku tsu wenike ta̱ kaci ka ne a asu u Katoni dem, ku na̱ka̱ yi baci manyan ma
ma ɓa̱nga̱ Atoni gba̱. 8 Kulu ku Kashila̱ ku tsu na̱ka̱ ta̱ uza ucira u uyan adooki n kakiri.
Kulu ku te ki ka kpam ku tsu na̱ka̱ uza roku ucira u yain kadyanshi ka ka̱ri ushaɗangi n
ureve. 9 Kulu ku te ki ka kpam ku tsu na̱ka̱ vuma upityanangu u pige. Ku na̱ka̱ kpam uza
roku ucira u ta̱na̱sa̱ ama. 10 Ku na̱ka̱ uza u na ucira u uyan ikunesavu, uza u niɗe kpam
u na̱ka̱ yi ucira u kuɓari ku akani a Kashila̱. Ku na̱ka̱ kpam uza roku ucira u utakpana
ili i'ya i wuta̱i a asu u Kashila̱ n i'ya bawu i wuta̱i a asu u Kashila̱. Kulu Keri ka ku tsu
na̱ka̱ uza roku ucira u uyan kadyanshi n aletsu a roku. Ku na̱ka̱ kpam uza roku ucira u
toɗugbuso ili i'ya a dansai n aletsu a roku yi. 11 Kulu Keri ku te ku nala ki ka koshi ku tsu
na̱ka̱ kune ku nala ki gba̱. Aya u tsu yawunsa ko kune ku eni ka ya dem wa tsa̱ra̱.

Ikyamba i Kawauwi n apashi a ne

12 Ikyamba i vuma ili i te i'ya, shegai i'a̱ ta̱ n apashi ushani. Ko an u wokoi apashi a ɗa
pini ushani a ikyamba a ɗa a ɓolomgbonoi a wokoi ikyamba i te. Ikyamba i Kawauwi
dem nala i'a̱ri. 13 Aza roku a tsunu aza a Yahuda a ɗa, aza roku kpam Awulawa. Aza roku
a tsunu agbashi a ɗa, aza roku kpam agbashi a ɗa wa. Shegai Kulu Keri ku lyuɓugu tsu
ta̱ ku gonuko tsu kapashi ka ikyamba i Kawauwi. Gba̱ tsunu Kulu ku te ka tsu wushai.
14 Mayun ɗa, ikyamba i'a̱ ta̱ n apashi kau-kau, kapashi ka te ka wa. 15 Kune ku dana
baci, “Mpa ma̱ a kapashi ka ikyamba wa, kpaci mpa kukere ku wa,” nala u ka̱ngu yi u
woko a kapashi ka ikyamba ɗa? 16 Kutsuvu ku dana baci, “Mpa ma̱ a kapashi ka ikyamba
wa, kpaci kutsuvu ka koshi ma̱ri mpa keshi ka wa,” nala u ka̱ngu yi u woko a kapashi ka
ikyamba ɗa? 17 A da baci ikyamba gba̱ keshi ka, niɗa ya pana? Kpam a da baci ikyamba
gba̱ kutsuvu ka, niɗa wa tsukpa magula̱ni? 18 Shegai Kashila̱ ka yan ta̱ ikyamba i tsunu
n apashi ushani, kpam u zuwa ta̱ kapashi dem asu u ɗa wa ciga ka. 19 A'a̱ri a da baci gba̱
apashi a ikyamba kapashi ka te ka koshi, i'a̱ri ya woko ikyamba wa. 20 Mayun ɗa, apashi
a ɗa pini ushani, shegai ikyamba i te i'ya.
21 Wa yan wa keshi ka tonuko kukere, “Va̱ri n kalen wa!” Ko kaci ka tonuko a'ene, “I'a̱ri
n kalen wa!” 22 Wa yan nala wa! Apashi a ikyamba a ɗa tsa wundya yavu a'a̱ n ucira wa
vi, a ɗa a lakai kalen cika. 23 Apashi a roku a ɗa pini a ikyamba i tsunu a ɗa tsu wenei
yavu a'a̱ri n kalen cika wa, shegai tsu la ta̱ ukirana n a ɗa cika. Tsu tsu pala ta̱ apashi
a ikyamba i tsunu i'ya bawu tsa ciga a wene, 24 shegai tsu tsu a̱sa̱ka̱ ta̱ a roku bawu tsu
palai. Kashila̱ ka foɓuso ta̱ ikyamba i tsunu tyoku ɗa gba̱m apashi a ɗa tsu wenei yavu
a'a̱ri n kalen wa a ɗa a wokoi n kalen cika. 25 U yan ta̱ nala tsa̱ra̱ u zuwa gba̱ apashi a
ikyamba a yain manyan kaɓolo derere, kapashi dem ka kirana n atoku. 26 Kapashi ka
ikyamba ka te ka pana baci ikyamba, apashi a ɗa a buwai dem a ka pana ta̱ ikyamba n
eyi. A na̱ka̱ baci kapashi ka te tsupige, a ɗa a buwai gba̱ a ka za̱nga̱na̱ ta̱ kaɓolo n eyi.
27 Gba̱ ɗe kaɓolo, ikyamba i Kawauwi i'ya i'a̱ri. Ya dem kapashi ka ikyamba ka ne ka.
28 Aza roku a ɗa na aza ɗa Kashila̱ ka zuwai a ikyamba i Kawauwi: aza a kagita̱ asuki a
ɗa, aza a ire ntsumate, aku aza a tatsu awenishiki. Kashila̱ ka zuwai kpam aza a uyansa
ikunesavu, n aza ɗa a'a̱ri n ucira u uta̱na̱sa̱ ama. U zuwai kpam aza ɗa a tsu ɓa̱nga̱sa̱
atoku, n aza a utono n ama. U zuwa ta̱ kpam dem aza a uyan kadyanshi n aletsu a roku.

29 Ya dem ɗa wạri kasuki? Ya dem ɗa u tsu dansa akani a Kashilạ? Gbạ ɗa ama a'ạri
awenishiki? Ya dem ɗa wạri n ucira u ɗa wa yan ikunesavu? Mayun tani nala wa. 30 Ya
dem ɗa wạri n ucira u ɗa wa tạnạsạ ama? Kashilạ ka nạkạ gbạ tsunu ucira u ɗa tsa fuɗa
tsa dansa n aletsu kau-kau? Ya dem ɗa wa fuɗa wa toɗugbuso ili i'ya a dansai n aletsu a
roku? Mayun tani nala wa. 31 Shegai i zuwa maluwa i tsạrạ kune ka ku lai tsulobo.
Gogo-na ma tonuko ɗạ tạ ili i roku i'ya i lakai gbạ.

13

Uciga

1 N dansa baci n aletsu a ama, ko kpam n kaletsu ka atsumate a zuba, shegai bawu ma
ciga ama, kadyanshi ka vạ ka rotso tạ mawurạ ma ulapa u urim,* ko kpam mawurạ ma
kalingi. 2 Kulu ku nạkạ mu baci ucira u ɗa ma dansa akani a Kashilạ, shegai bawu ma
ciga ama, mpa ili i roku i'ya wa. Nala kpam ma fuɗa baci ma reve ili hal dem n ili i'ya
i'ạri usokongi, kpam bawu ma ciga ama, n woko ili i roku wa. Nala dem wa woko mạ
baci n upityanangu u ɗa ma tonuko masasa ma 'yạngạ ma gono a asu u roku. 3 Ko n nạkạ
baci aza a unambi gbạ ili i'ya mạri n i'ya, kpam ko n neke baci ikyamba i vạ uɗarạkpa u
urunukpa, n ciga baci ama wa, u woko mu tạ ili i gbani.
4 Uciga wạ tạ n ahankuri n tsulobo. Uciga wạri n malyon wa. Uciga u tsu dansa n
arạɗi wa. U tsu bidiga kaci ka ne tsupige wa. 5 U tsu dansa tsạrạ u nusuka ama wa. U tsu
mạtsạ u tsạrạkạ kaci ka ne ili maco wa. U tsu yan maloko ma uyan upan wa. U tsu ciɓa
n unyushi u ɗa ama roku a yanka yi wa. 6 U tsu yan mazạngạ a'ayin a ɗa ukuna u cingi
u gitại wa, shegai u tsu yan tạ mazạngạ a'ayin a ɗa ukuna u mayun u wutại a kateshe.
7 Uciga u tsu kotso wa, u tsu ạsạkạ uwushukusu wa, wạ tạ n uzuwa u uma maco, kpam
u tsu kawunku tạ maco.
8 Uciga u tsu ɓạrạkpạ tạ hal ubana. Kune ku kadyanshi ka akani a Kashilạ ka kotso tạ.
Kune ku kadyanshi n aletsu a roku ka kotso tạ. Kune ku ureve dem ka kotso tạ. 9-10 Kpaci
kune ku tsunu ku ureve n ucira u udansa akani a Kashilạ ku shaɗangu wa; shegai a'ayin
a ɗa baci u ɗa wạri ushaɗangi u tuwại, pini nala, u ɗa bawu wạri ushaɗangi vi wa woko
u gbani. 11 An mạri maku, n dansa tạ tyoku u maku, n yawunsa tạ tyoku u maku, n
yansa tạ kaco tyoku u maku. An n gbonguroi, aku n ạsạkại uyansa tyoku ɗa maku ma
tsu yansa. 12 A'ayin a na, an tsa wenishe ili i Kashilạ, tsu wene i'ya sarara wa, tyoku ɗa
vu tsu wene kaci ka vunu vu weɓele baci madubu ma mạri dusu. A'ayin a ka tuwạ tạ a
ɗa tsa wene Kashilạ a'eshi a'eshi. Gogo-na ureve u vạ kenu ɗa wạri, shegai a'ayin a nala
yi ma koruso tạ ma reve ili gbạ, tyoku ɗa Kashilạ ka reve mu gbạ gbạ.
13 Ili i tatsu i'ya pini i'ya ya ɓạrạkpạ: upityanangu, n uzuwa u uma, n uciga, kpam i
pige a asuvu a le i'ya uciga.

14

Kulu Keri n kune

1 Yanyi gbạ ili i'ya ya yan i cigi atoku a ɗe. Kpam dem i yain n maluwa ma uwusha
kune ushani ka Kulu Keri ku tsu nạkạ ɗạ, kpam kune ka ku lakai ka ku udansa akani a
Kashilạ. 2 Aza ɗa a tsu dansa n aletsu kau-kau a tsu dansa n ama ɗa bawu a ka pana wa,
shegai n Kashilạ uza ɗa u tsu panạka le. A tsu dansa tạ ukuna u maci u ɗa wạri usokongi
n ucira u Kulu Keri. 3 Shegai aza ɗa a tsu dansa akani a Kashilạ a tsu dansa tạ n ama
tsạrạ a ɓạngạ le, a gbamatangu le, kpam a tạnạsạ le atakasuvu. 4 Aza ɗa a tsu dansa n
aletsu kau-kau kaci ka le ka koshi a tsu ɓạngạ, shegai aza ɗa a tsu dansa akani a Kashilạ

* **13:1** A tsu yan tạ manyan n ili i na yi a asu u ulyaka ameli kayala. Kacan ka a tsu rongo uyansa ka tsu nạkạ Kashilạ
ka maci tsupige wa. Nala kpam dem, uza roku u yan baci kadyanshi n aletsu a roku bawu u ɓạngại kuwa ku Atoni,
kạ tạ tyoku u kacan ka ulyaka ameli kayala kpaci ka nạkạ Kashilạ ka maci tsupige wa.

a tsu ɓaŋgaŋ taŋ kuwa ku Atoni gbaŋ. 5 N dana taŋ, wa lobono ɗaŋ taŋ i dansa n aletsu kau-kau gbaŋ ɗe, kpam wa la taŋ tsulobo gbaŋ ɗe i'aŋri i fuɗa i dansa akani a Kashilaŋ. Kune ku udansa akani a Kashilaŋ ku la taŋ ka udansa n aletsu kau-kau kalen. Kune ku aletsu ki she a tsaŋraŋ uza ɗa wa fuɗa wa toɗugbuso kalen ka aletsu ki ɗa ka ɓaŋgaŋ gbaŋ kuwa ku Atoni.

6 Ama a vaŋ, n tuwaŋ baci ara ɗe n dansai n aletsu kau-kau, niɗa nala wa ɓaŋgaŋ ɗaŋ? Nala wa ɓaŋgaŋ ɗaŋ wa, ko kenu. Shegai n tonuko ɗaŋ baci ili i'ya Kashilaŋ ka wenike mu, ko n tonuko ɗaŋ kpam ili i ureve, ko akani a ɗa Kashilaŋ ka ciga mu n dansa, ko uwenishike. 7 Ili i'ya a tsu fulusaŋ tyoku u ugbali ko kpam i'ya a tsu keme tyoku u molo ili i'ya bawu i'aŋri n uma, uza wa reve ushipa vi wa she kakemi ki ka keme karara. 8 Kavana ka ka tsu tono n asoje ka shikaŋ baci mai wa, niɗa asoje yi a ka foɓuso? 9 Nala dem uza wa fuɗa wa reve ili i'ya va dansa wa, she vu dansa karara. Nala baci wa, n uwule u ɗa koshi va dansa. 10 Aletsu a ɗa pini icun kau-kau a likimba, kpam kaletsu kaŋ la ka bawu kaŋri n kalen wa. 11 Uza wa dansa baci n kaletsu ka bawu n panai, n tsu woko taŋ kamoci. 12 Ya ciga baci kune ku Kulu, foloi Kashilaŋ ka naŋkaŋ ɗaŋ ka ka ɓaŋgaŋ gbaŋ kuwa ku Atoni.

13 Uza ɗa baci waŋri n kune ku kadyanshi n aletsu kau-kau, u yain kavasu ka wa tsaŋraŋ kune ka wa fuɗa wa toɗugbuso ili i'ya wa dansa. 14 Kpaci n yan baci kavasu n aletsu kau-kau, kulu ku vaŋ ka ka yan kavasu ki, shegai n reve ili i'ya ma dansa wa. 15 Ndya ma yan? Ma yan taŋ i'ya gbaŋ. Ma yan taŋ kavasu a kulu, kpam ma yan taŋ kavasu n kadyanshi ka n revei. Ma shipa taŋ a kulu, kpam ma shipa taŋ n kadyanshi ka n revei. 16 I ɓolomgbono baci ya cikpala Kashilaŋ n kulu ku ɗe, ama roku a ka reve wa. A reve baci ili i'ya ya tono wa, niɗa a ka reve a wushuku, “Ami”? 17 Vu cikpala taŋ Kashilaŋ mai, shegai nala u ɓaŋgaŋ uza roku wa.

18 N cikpa taŋ Kashilaŋ an ma fuɗa ma dansa n aletsu kau-kau ushani n la ɗaŋ. 19 Shegai tsu ɓolomgbono baci ulyaka Kashilaŋ kayala, n da u laka taŋ tsulobo n dansa idani i tawun i'ya ama a panai, n u ɗa ma dansa idani azu kupa (10,000) n aletsu kau-kau.

20 Ama a vaŋ, aŋsaŋkaŋi uyawunsa tyoku ɗa mmuku n tsu yawunsa. Wokoi tyoku u ibaŋbaŋ i'ya bawu a yain ili i cingi. Kpam i woko aza ɗa a kuwai a uyawunsa u ɗe. 21 A korongu taŋ a Tagaraŋda u Kashilaŋ:

“Magono ma Zuba ma dana taŋ,
‘Ma dansa taŋ n ama a vaŋ n aletsu kau-kau
a ɗa amoci a ka fuɗa a dansa.
Shegai gbaŋ n nala a ka panaŋka mu wa.’ ”

22 Kune ku kadyanshi n aletsu kau-kau iryoci i'ya adama a aza ɗa bawu a'aŋri Atoni, shegai Atoni wa. Kune ku udansa akani a Kashilaŋ ka ɓaŋgaŋ taŋ Atoni, shegai aza ɗa bawu a'aŋri Atoni wa. 23 Ko n nala, aza ɗa bawu a'aŋri Atoni ko kpam aza ɗa bawu a revei ili i na yi, a'aŋ baci kaɓolo n aŋɗaŋ asu u ɗa i ɓolomgbonoi vi, a panai ili i'ya ya tono n aletsu kau-kau, a ka yawunsa taŋ yavu ijan i'ya ɗaŋ. 24 Shegai ama a nala yi a pana baci ya dem wa dansa kadyanshi ka Kashilaŋ, a ka reve taŋ ele aza a unyushi a ɗa, kpam i'ya a panai vi ya yanka le taŋ afada. 25 A ka dansa taŋ ili i'ya i'aŋri usokongi a atakasuvu a le. Aku a kuɗaŋngu a lyaka Kashilaŋ kayala, a dana, “Mayun ɗa Kashilaŋ kaŋ taŋ kaɓolo n ama a na yi.”

Yanyi ikuna mai a a'ayin a ulya kayala

26 Aje a vaŋ, a'ayin a ɗa baci i ɓolomgbonoi ya lya kayala, u kaŋnaŋ taŋ i yain ili adama a ɗa wa lobono uza ɗa baci dem waŋri pini. Nala waŋri uza roku u shipa baci, ko wa wenishike, ko u dansa ili i'ya Kashilaŋ ka danai, ko u dansa n aletsu kau-kau, ko u toɗugbo ili i'ya vuma vi u danai. 27 I ɓolomgbono baci, ya fuɗa taŋ ya aŋsaŋkaŋ uza roku u dansa n aletsu kau-kau, ko ama a re, shegai kotsu a lai ama a tatsu wa. A dansa uza u te uza u te, aku uza roku u toɗugbo ili i'ya a ka dansa. 28 Shegai uza waŋ baci la wa toɗugbo wa, u kaŋnaŋ taŋ uza ɗa wa dansa n aletsu kau-kau vi u paɗa, aku u dansa n kaci ka ne n Kashilaŋ koshi.

29 Aŋsaŋkaŋ ama a re ko ama a tatsu a dansa akani a Kashilaŋ, aku ama ɗa a buwai a kondo udyanshi vi ko waŋ mai. 30 Shegai uza roku wa dansa baci akani a Kashilaŋ, aku Kashilaŋ

ka wenikei uza roku ili i roku, uza ɗa wa dansa akani yi she u shamgba ve u ạsạkạ uza u niɗe vi u dansa. 31 Ạsạkại uza u te uza u te u dansa, tsạrạ gbạ ɗe i rotsongusu ili i roku i tsạrạ ugbamatangu. 32 Ama ɗa a tsu dansa akani a Kashilạ a tsu fuɗa tạ a kạnạ kaci ka le a ạsạkạ aza roku a dansa. 33 Kashilạ ka ciga tạ ama a yain ili i ndishi n shinga n a tonomgboni, shegai kaberikete wa.

A'ayin a ɗa baci ama a Kashilạ a ɓolomgbonoi ulya kayala, 34 aka she a paɗa bini. Kotsu i ạsạkạ le a dansa wa, adama a ɗa Mele ma dana tạ aka a ka woko tạ aza ɗa a ka gorimuko ama. 35 Ili i'ạ baci pini i'ya a ka ciga a reve, she a weci a'ali a le a gono baci kuwa. Ili i uwono i'ya aka a dansa a asu u kaɓolo.

36 Kadyanshi ka Kashilạ ara ɗe ɗa ka gitại wa, kpam ara ɗe ɗa koshi ka rawai wa. 37 Va wundya baci kaci ka vunu avu uza u udansa akani a Kashilạ ɗa, ko kpam vạri n kune ku Kulu, va reve tạ korongu ɗa ma korongu ili i'ya Asheku a tonuko mu n koronku ɗạ. 38 Adama a nala, kotsu i panạka uza ɗa bawu u panạkai ili i'ya n korongi wa.

39 Ama a vạ, i yain n maluwa ma udansa akani a Kashilạ, shegai kotsu i kạngu uza ɗa wa dansa n aletsu kau-kau wa. 40 Gbạ ili i'ya baci dem ya yan, i yain i'ya a ure u ɗa u lobonoi kpam i tonomgbonoi mai.

15

U'yạngạ u Kawauwi a ukpạ

1 Ama a vạ, gogo-na ma ciga tạ n ciɓuga ɗạ n Kadyanshi ka Shinga ka n yanka ɗạ kuɓari caupa. I wusha tạ ka, n upityanangu u ɗa i'ạri n u ɗa gogo-na, i shamkpa tạ Kadyanshi ka Shinga ka nala ki. 2 Kpam Kadyanshi ka Shinga ka na ki ka ka wauwa ɗạ i lya baci kapala n uwushukusu n ili i'ya n tonuko ɗạ. I yan baci nala wa, upityanangu u ɗe u gbani u ɗa.

3 N tonuko ɗạ tạ ili i'ya a tonuko mu. Ukuna u ɗa u lai kalen u ɗa na: Kawauwi ka kuwạ tạ adama a unyushi u cingi u tsunu, tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai. 4 A ciɗạngu yi tạ, an a yain a'ayin a tatsu, aku a 'yạngạsạ yi n uma, tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai. 5 U wenike tạ kaci ka ne ara Bituru, aku u wenikei kaci ka ne a asu u Kupanamere. 6 An nala wurai, aku u wenikei kaci ka ne a asu u atoni a ne a ɗa a lai amangatawantawun (500) a asu u te. Ama ushani a asuvu a aza ɗa a wene yi aza roku a buwa tạ n uma, shegai aza a roku a kuwusạ ɗe. 7 Aku u wenikei kaci ka ne ara Yakubu, pini nala, u wenikei kaci ka ne a asu u asuki yi gbạ. 8 A makorishi, aku u wenikei kaci ka ne ara vạ, mpa uza ɗa gbạm a matsai a a'ayin a ɗa bawu a gain a matsa mu.

9 Gbạ asuki a nala yi a la mu tạ. Mpa n rạtsa a isạ mu kasuki wa, kpaci n yanka tạ kuwa ku Atoni a Kashilạ mavura. 10 Shegai ukuna u shinga u Kashilạ u ɗa u gonuko mu ili i'ya mạri, kpam ukuna u shinga u ne utuwạ ara vạ ili i gbani i'ya wa. N mạtsại n yain manyan hal n lai gbạ asuki a ɗa a buwai, shegai mayun ɗa, ukuna u shinga u Kashilạ u ɗa u yain manyan mi, mpa wa. 11 Adama a nala, n yanka ɗạ baci kuɓari ko kpam kasuki ka roku a asuvu a le ka yanka ɗạ kuɓari, gbạ ili i te i'ya tsu yain, kpam ili i'ya i wushuki i'ya.

U'yạngạ u akushe

12 Tsu yan baci kuɓari ku a 'yạngạsại Kawauwi a ukpạ, niɗa aza roku a ɗe a ka dana akushe a ka 'yạngạ a gono n uma wa? 13 Nala mayun ɗa baci, wa wenike la vi ɗe a 'yạngạsạ Kawauwi wa. 14 Kpam a 'yạngạsạ baci Kawauwi wa, kuɓari ku tsunu ku gbani ka, kpam upityanangu u ɗe u gbani u ɗa. 15-16 A 'yạngạsạ baci akushe a gonoi n uma wa, Kashilạ ka 'yạngạsạ Kawauwi wa. Shegai tsu dana tạ Kashilạ ka 'yạngạsạ tạ Kawauwi. Adama a nala a 'yạngạsạ baci akushe wa, u woko la vi ɗe kaɓan ka tsa yansa. 17 Kpam a 'yạngạsạ baci Kawauwi wa, upityanangu u ɗe u gbani u ɗa, kpam i'ạ tạ a asuvu a unyushi u cingi u ɗe. 18 Nala mayun ɗa baci, ama ɗa a kuwại cina a zuwa ɗe upityanangu u le ara

ne, a ka yan le ɗe mavura. 19 Tsu wushuku baci n Kawauwi ka wauwa tsu a uma u naha
bamu n uma u ɗa wa tuwạ, u gan tạ ama a pana tsu asuvayali kapala n ama ɗa a buwai.

Tyoku ɗa a ka 'yạngạsạ akushe

20 Shegai ukuna u mayun vi u ɗa a 'yạngạsạ tạ Kawauwi a ukpạ, aya gbạm kagitạ ka
u'yạngạ asuvu aza ɗa a ka 'yạngạsạ a gono n uma. 21-22 Gbạ ama a kuwạ tạ adama a ili
i'ya vuma u te u yain, Adạmu ɗa tuko tsu ukpạ gbạ tsunu. Nala dem a 'yạngạsại ama a
ukpạ adama a ili i'ya vuma u te u yain. Kawauwi ka ka tuko tsu uma gbạ tsunu. 23 Shegai
a ka 'yạngạsạ tạ ya dem utonomgboni. Kawauwi ka a gitại u'yạngạsạ, a'ayin a ɗa baci
Kawauwi ka gonoi, a ka 'yạngạsạ tạ ama a ne gbạ. 24 Nala u wura baci, aku makorishi
ma likimba ma tuwạ. Kawauwi ka wacinsa tạ gbạ atokulalu a ne icun kau-kau, aku
u gonuko Kashilạ Tata tsugono. 25 Kpaci u kạnạ tạ Kawauwi ka lyai tsugono hal u
shilạkạnạ n atokulalu a ne gbạ, aku u zuwa le a kere ka adeshikpetsu a ne. 26 Kpam
utokulalu u makorishi u ɗa wa wacinsa u ɗa ukpạ. 27 An Tagarạda u Kashilạ u danai
Kashilạ ka uka tạ ili dem a kere ka ucira u Kawauwi, a isạ pini Kashilạ wa. Kpaci aya u
ukai gbạ ili a ucira u Kawauwi. 28 Aku u lya baci kaci ka ili gbạ, Maku mi ma zuwa tạ kaci
ka ne a kere ka Kashilạ, uza ɗa u zuwai ili gbạ a kere ka ne. Aku Kashilạ ka lyai tsugono
tsu ili gbạ.

29 Niɗa ukuna u ama ɗa a lyuɓugi adama a ɗa a ka ɓạngạ akushe? Ndya kalen ka uyan
nala? A ka 'yạngạsạ baci akushe wa, niɗa a ka lyuɓugusu ama adama a le?

30 A ka 'yạngạsạ baci akushe wa gbạ gbạ, niɗa tsa zuwa kaci ka tsunu evu n ukpạ a'ayin
dem? 31 Ama a vạ, mayun n tonuko ɗạ, n tsu yan tạ evu n ukpạ kain dem. N tsu lapa tạ
makamba adama a ili i'ya Yesu Kawauwi Asheku a tsunu u yain ara ɗe, kpam ukuna u na
vi dem mayun ɗa. 32 A ka 'yạngạsạ baci akushe wa, ili i shinga i eni i'ya mu n shilạkạnạ
baci n aza a Afisu aza ɗa a'ạri nnama n cingi? Ama a tsu dansa tạ, cinda nala,
“Ạsạkạ tsu lyai kpam tsu soi,
kpaci nakpan tsa kuwạ tạ.”

33 Kotsu i ạsạkạ ama a yinsạ ɗạ wa. A dana tạ, “Aje a cingi a ka nangasa tạ ahali a
shinga a vunu.” 34 Gonukoi uyawunsa u ɗe a ili i'ya i'ạri i shinga, kpam i ạsạkạ uyansa
unyushi u cingi. Panai uwono an aza roku a ɗe bawu a revei Kashilạ.

A'ayin a ɗa a ka 'yạngạsạ tsu a ukpạ

35 Uza roku wa wecike tạ, “Niɗa a ka 'yạngạsạ akushe a gono n uma? Icun i ikyamba i
eni i'ya a ka yan n i'ya?” 36 Keci ka utengeshi ka nala vi. Vu ce baci icun a iyamba, i tsu
wutạ wa she i kuwạ ve. 37 Kpam ili i'ya vu cei a iyamba yi i'ya avuku a ɗa a ka gbonguro
vi wa, shegai icun i ekpi i ilya yi ko kpam icun i roku kau i'ya vu cei. 38 Kashilạ ka nạkạ
tạ icun i nala yi ikyamba i'ya u ɗangạsạka yi. Icun dem i tsu gbonguro tạ a icun i avuku a
ne. 39 Ikyamba i icun i ili i'ya i'ạri n uma i'ạ tạ icun kau-kau. Ama a'ạ tạ n icun i ikyamba
i le. Nnama kpam n i le. Nnu n adan ya dem n i ne. 40 Ikyamba i'ya pini a zuba, ikyamba
i'ya kpam pini a likimba. Tsulobo tsu ikyamba i zuba tsạ tạ kau n tsulobo tsu ikyamba
i likimba. 41 Kaara kạ tạ n tsulobo tsu ne, uwoto wạ tạ n tsulobo tsu ne, atala kpam n
tsulobo tsu le kau; a asuvu a atala yi gbạm tsulobo tsu takpana tạ.

42 Nala wa woko a ka 'yạngạsạ baci akushe a gono n uma. Ikyamba i tsunu i'ya i kuwại
i shamai vi, ya woko tạ kau a 'yạngạsạ baci i'ya, kpaci a'ayin a nala yi ya doku ya kuwạ
wa. 43 A ciɗạngu baci ikyamba i tsunu, i tsu lobono wa kpam bawu ucira. A ka 'yạngạsạ
baci i'ya ya lobono tạ kpam n ucira. 44 Gogo-na ikyamba i kayala, i'ya tsa wene i'ya,
shegai a 'yạngạsạ baci i'ya, ya woko tạ ikyamba i'ya Kulu Keri ka nạkạ uma.

Mayun ɗa ikyamba i kayala i'ya pini, kpam ikyamba i'ya Kulu Keri ka nạkạ uma i'ya
pini. 45 Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Vuma u kagitạ Adạmu u wusha tạ uma.” Vuma
u makorishi; wata, Kawauwi, u woko tạ kulu ka ka nạkạ uma. 46 Ili i'ya i gitại utuwạ
i'ya ikyamba i kayala, aku ikyamba i kulu i tonoi a kucinạ. 47 Kashilạ ka kenei kayala a

iyamba aku u yain vuma u kagitạ Adạmu. Ucun u vuma u ire vi a zuba ɗa u wutại. 48 Ya
dem a likimba wạ tạ n ikyamba tyoku u Adạmu. Kpam ya dem a zuba wạ tạ n ikyamba
tyoku u uza ɗa u wutại a zuba. 49 Gogo-na naha tyoku ɗa ạtsu tsạri tyoku u Adạmu ɗa,
vuma u iyamba, nala dem kain ka roku tsa woko tyoku u Kawauwi, vuma u zuba.
50 Ama a vạ, ma ciga ɗạ tạ i reve ikyamba i tsunu i na i'ya i'ạri n inyama nạ mpasa
ya shama tạ. Nala u wenike tạ ya uwa a tsugono tsu Kashilạ tsa bawu tsạri n utyoku
wa. 51-52 Gogo-na ma wenike ɗạ tạ ili i usokongi i'ya Kashilạ ka wenike tsu: Aza roku a
tsunu a ka kuwạ wa, shegai a fulạ baci kavana ka makorishi, Kashilạ ka savaɗa tsu tạ
gbạ n uyan u a'eshi rapu, hal u lai gbạm uwura u ili bal. Kpaci a fulạ baci kavana, a ka
'yạngạsạ tạ akushe, kpam a ka doku a ka kuwạ wa, pini nala, gbạ tsunu tsa wusha tạ
ikyamba i savu. 53 Kpaci ikyamba i kayala i tsunu i'ya i tsu kuwạ kpam i shama, a ka
savaɗa tạ i'ya a gonuko i'ya ikyamba i zuba i'ya bawu ya kuwạ. 54 A'ayin a ɗa baci nala
gitại, kpam a savaɗai ikyamba i kayala i tsunu i'ya ya kuwạ, a gonukoi i'ya ikyamba i
zuba i'ya bawu ya kuwạ, aku a makorishi Tagarạda u Kashilạ u woko mayun:
“A wacinsa ɗe ukpạ! Ulya u kaci a ukpạ u shaɗangu ɗe!”
55 “Nte asu u ɗa ukpạ u lyai kaci vi?
Nte kpam mataɗatsu ma ukpạ ma ma tsu zuwa mɓạlạ mi?”
56 Unyushi u cingi u ɗa u tsu zuwa ukpạ u tsạrạ ucira u utuko mɓạlạ, kpam ucira u
unyushi u cingi Mele ma. 57 Shegai tsu cikpa tạ Kashilạ an u ạsạkại Asheku a tsunu Yesu
Kawauwi u nạkạ tsu ulya u kaci a ukpạ.
58 Ama a vạ aza ɗa ma ciga, adama a ɗa Kashilạ ka yain nala, shamgbai n ucira. Kotsu i
ạsạkạ ili i roku i gbạɗạ ɗạ hal i loko ɗạ wa. Zuwai kaci ka ɗe i woko ayain a manyan maco
a'ayin a ɗa baci ya yan manyan ma Asheku, kpaci i reve tạ manyan ma ya yan adama a
Asheku ma gbani ma wa.

16

Uwushika ama a Kashilạ kune

1 A'ayin a ɗa baci ya wushika ama a Kashilạ kune, kotsu i yain tyoku ɗa n tonukoi
a'uwa a Atoni a ɗa a'ạri a Galatiya. 2 Kain ka kagitạ ka a'ayin a shindere dem u kạnạ tạ
i foɓo ikebe i roku a ikengi a ili i'ya i tsạrại. Zuwai i'ya adama a kune. I yan baci nala,
ya rongo ubana n i goni tsạrạ i wushi i'ya a'ayin a ɗa baci n rawai wa. 3 Ɗangạsai Atoni a
roku a bidya ikebe yi ubana a Urishelima. N rawa baci ma nạkạ le tạ ukanikorongi u ɗa
wa wenike an i wushuki n ele. 4 U lobono baci n bana dem, tsa yan tạ nwalu mi kaɓolo.

Ili i'ya Bulus wa ciga u yain

5 Ma kyawunsa baci a Masidaniya, ma bana tạ n kondo ɗạ. 6 Gaawan ma dusuku tạ
n ạɗạ a'ayin a re, ko gbạm hal ubana makorishi ma a'ayin a kutạnu. Aku i ɓạngạ mu
n kạnạ ure ubana asu u ɗa dem ma bana. 7 N rawa baci ara ɗe gogo, ma ɓạrạkpạ wa.
Wạri wa laka mu tạ n ɓạrạkpạ a ure kahu n rawa ara ɗe, tsạrạ n tuwạ baci n ɓạrạkpạ
n ạɗạ Asheku a wushuku baci. 8 Shegai ma shamgba tạ pini na a Afisu hal Abiki a Kain
ka Amangarenkupa† a wura. 9 Kpaci a kukpunkạ mu tạ ure u pige u uyan manyan ma
shinga, kpam ama ushani a ka nạkạsạ tạ kaci, ko an u wokoi aza roku ushani a ka yan
tạ tsilala n ạtsu.
10 A'ayin a ɗa baci Timoti rawai, wusha ni mai. Wa yan tạ manyan ma Asheku tyoku
u vạ. 11 Kotsu i ạsạkạ uza roku u goro yi wa. Nạkạ ni unạ u shinga u ɗe kpam i ɓạngạ yi
u kạnạ ure wa gono baci utuwạ ara vạ. Ma vana yi tạ n aza roku a gono.
12 Gogo-na, a ukuna u utoku u tsunu Apolo. N tonuko yi tạ u ɓolomgbono n atoku
a'ayin a ɗa baci a ka tuwạ ɗạ ukondo, shegai u ciga u yain nala a'ayin a na wa. U tsạ baci
kabala, wa bana tạ.

Bulus kotsoi ukanikorongi u ne

13 Rongoi ufoɓusi. Kạnại upityanangu u ɗe gbam-gbam. Kotsu i pana uwonvo wa. Yanyi ucira. 14 Yanyi manyan ma ɗe gbạ n uciga.

15 I reve tạ Isitifanu n aza a kuwa a ne alya a gitại a wokoi Atoni a Akataya, kpam a neke tạ kaci ka le tsạrạ a gbashika ama a Kashilạ. Ama a vạ ma folo ɗạ, 16 i toni ama a na n aza ɗa a'ạri tyoku u le i yain manyan n ele i panạka le. 17 N pana tạ kayanyan an n wenei Isitifanu, n Farạtunata, n Akaiku. A ɓạngạ mu tạ adama a ɗa bawu i'ạri pini. 18 A gbamatangu mu tạ cika, n reve tạ dem nala a yanka ɗạ. Kpam u kạnạ tạ i nạkạ icun i ama a nala yi tsupige.

19 A'uwa a Atoni a ɗa a'ạri pini na a uyamba u Asiya a ka sukunku ɗạ tạ idyani i le.

Akila n Bilikisu kaɓolo n ama a Kashilạ a ɗa a tsu gawunsusa a kuwa ku le, a ka sukunku ɗạ tạ idyani i le a asuvu a kala ka Asheku.

20 Gbạ Atoni a Asheku a ka sukunku ɗạ tạ idyani i le.

Danạsai atoku a ɗe mai.

21 Mpa Bulus uza ɗa korongi idyani i na yi n kukere ku vạ.

22 N yan tạ kavasu Kashilạ ka yanka uza ɗa baci dem bawu wa ciga Asheku unạ. Kpam ạsạkạ Asheku a tuwạ gogo.

23 Ạsạkạ ukuna u shinga u Asheku Yesu u rongo n ạɗạ.

24 Ma ciga tạ gbạ uza ɗa wạri uza u Yesu Kawauwi.

Ukanikorongi u Ire Ubana a Asu u Aza a Korintiya

Ukukpạ u kadyanshi

Bulus korongu tạ ukanikorongi u na vi ubana a asu u atoni a ɗa a'ạri a Korintiya an aza roku a le pini ɗe a ka sapulusa Bulus. U suku tạ kaɓạngi ka ne Taitu ba u yanka ama yi kadyanshi a kaci ka ili i'ya i'ạri i mayun. An Taitu gonoi u tonuko tạ Bulus an ama ushani a wushuki n i'ya u danai, shegai aza roku a ɗa pini a buwai bawu a wushuki. A ukanikorongi u na vi, Bulus cikpa tạ aɓạngi a ne, kpam u yain kadyanshi ka aza ɗa a 'yuwan yi vi.

Bulus toɗugbusuko tạ ama yi tyoku ɗa wạri wa ciga u yain, kpam n i'ya i kạngu yi u yain nala vi. A kapala kpam, u yain kadyanshi a kaci ka ugbashika Kashilạ. U yan tạ kadyanshi tyoku ɗa Atoni a ka ɓạngạmgbạnạ. A makorishi u wenike tạ kaci ka ne an wạri kasuki ka maci ka Kawauwi.

Tagarạda u na wa wenike tsu tạ tyoku ɗa Atoni a ka yan manyan gogo-na, n tyoku ɗa a ka ɓạngạ nkoshi ma Atoni n awenishiki a ɗa a ka yanka Kawauwi manyan. U yan tạ kadyanshi hal gai tyoku ɗa a ka nạkạ ikebe n ili i maci adama a manyan ma Kashilạ. U wenike tsu tạ an makoshi ma mayun ma tsu yan manyan adama a ili i'ya wa tsạrạ wa, shegai adama a ili i'ya ama a ka tsạrạ. U dana tạ, a'ayin a ɗa baci a yain ukuna bawu pini ucira n uciga u Yesu, ukuna u nala u woko ɗe u gbani. Shegai a'ayin a ɗa baci a yain ukuna n ucira n uciga u Yesu, ukuna u nala wa zuwa tạ Kashilạ ka pana kayanyan kpam a tsạrạ ucira u mayun a likimba.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Bulus cikpai Kashilạ (1:1-11)
Manyan ma kasuki ubana a asu u ama a Kashilạ (1:12–2:17)
Adooki a asuvu a uciga u Kawauwi (3:1–7:16)
Kune ubana a asu u aza a unambi (8:1–9:15)
Bulus kasuki ka mayun ka (10:1–13:10)
Idyani i makorishi (13:11-13)

Idyani i Bulus

1 Mpa Bulus, Kashilạ ka ka cigai ka ɗangạsa mu n woko kasuki ka Yesu Kirisiti Kawauwi. Timoti wạ tạ pini kaɓolo nạ mpa a'ayin a ɗa n korongi ukanikorongi u na vi.

Kuwa ku Atoni ku Kashilạ ka kạri a ilyuci i Korintiya ka ma koronku, n gbạ aza ɗa a'ạri ama a Kashilạ a kapashi ka Akataya.

2 Ạsạkạ Kashilạ Tata u tsunu n Yesu Asheku Kawauwi a nạkạ ɗạ ukuna u shinga nạ ndishi n shinga.

Bulus cikpai Kashilạ

3 Cikpai Kashilạ eyi uza ɗa wạri Tata u Asheku a tsunu Yesu Kawauwi! Kashilạ Tata aya uza ɗa wạri n iyali kpam n unạkạ ndishi n katakasuvu. 4 U tsu nạkạ tạ ndishi n katakasuvu a'ayin a ɗa baci tsạri a asuvu a kadambula, tsạrạ tsu nạkạ aza roku ndishi n katakasuvu. A'ayin a ɗa baci aza roku a'ạri a asuvu a kadambula, tsa fuɗa tạ tsa nạkạ le icun i ndishi n katakasuvu n nala n ɗa Kashilạ ka nạkạ tsu vi. 5 Mayun ɗa wạri an tsa pana ikyamba cika adama a Kawauwi. Mayun ɗa kpam tsu tsu tsạrạ ndishi n katakasuvu cika adama a Kawauwi. 6 Tsu pana baci ikyamba, tsa zuwa tạ uma u ɗa Kashilạ ka nạkạ ɗạ ndishi m atakasuvu n iwauwi adama a upana u ikyamba u nala vi. A'ayin a ɗa baci dem Kashilạ ka nạkạ tsu ndishi n katakasuvu, tsạrạ tsu gbamatangu ɗạ

ɗa. Kpam i fuɗa i kawunku n ahankuri a upana u ikyamba vi. 7 Uzuwa u uma u tsunu
ubana ara ɗe wạ tạ n ucira, kpaci tsu reve tạ i pana baci ikyamba tyoku ɗa ạtsu tsu panai,
ya wusha tạ ndishi n katakasuvu tyoku ɗa ạtsu tsu wushai.
8 Ama a vạ, tsa ciga tạ i reve tyoku ɗa tsu panai ikyamba a uyamba u Asiya. A zuwuka
tsu tạ ukuna u ɗa u lai ucira u tsunu, hal tsu takpai uma gbạm tsa yan uma kpam wa.
9 Mayun ɗa, tsu zuwa tạ tsa kuwạ. Shegai ukuna u nala u zuwa tsu tạ tsu gitạ uwushuku
n Kashilạ, shegai kaci ka tsunu wa, kpaci aya u tsu 'yạngạsạ akushe. 10 Kashilạ ka wauwa
tsu tạ a'ayin a ɗa tsu yain evu n ukuwạ vi, tsu reve tạ kpam wa lya kapala n uwauwusa
tsu. 11 Wa wauwa tsu tạ kpaci eɗạ ya ɓạngạsạ tsu tạ an ya yansạka tsu kavasu. Adama a
nala, Kashilạ ka wushuku tạ kavasu ka ɗe. Wa zuwuka tsu tạ unạ u shinga, kpam ama
ushani a ka cikpa yi tạ adama a ili i'ya u yanka tsu.

Bulus ạsạkại ve nwalu ma ukyawunsa u ne

12 Tsu ciɓa baci n ili i'ya tsu yain, tsu tsu dana tạ tsu yan tạ mazạngạ an bawu tsu yain
ukuna u gbani. Kain dem tsu tsu rongo tạ mai, kpam tsu tsu sokonku ɗạ ko ili wa. Ukuna
u shinga u Kashilạ u ɗa u zuwai uyan ili i nala yi gbạ, ugboji u likimba u ɗa wa. Tsu
rongo tạ mai ko nte wa, hal gai u kạnạ baci n ạɗạ. 13-14 An tsu koronku ɗạ vi, tsu yan tạ
kadyanshi n ạɗạ karara, tsu sokonku ɗạ ko akani a te wa. Adama a nala, n zuwa tạ uma
ya reve tạ gbạ i'ya tsu korongi. I tsạ tạ i revei ili i roku a ili i'ya tsa tono, shegai tsu zuwa
tạ uma ubana kapala ya reve tạ i'ya mai mai, tsạrạ kain ka Yesu Asheku a tsunu ka yan
baci, ya yan tạ mazạngạ adama a tsunu, ạtsu kpam tsu yain mazạngạ adama a ɗe.
15 N reve tạ ukuna u na vi mai, ɗa gai i zuwai mạri n foɓusoi ma tuwạ n kyawan ɗạ
ve n kagitạ ki, nala Kashilạ ka zuwuka ɗạ unạ u shinga kpaci mạri ma tuwạ tạ ara ɗe
kure. 16 Mạri ma ciga tạ n ɓatsa n kyawan ɗạ a'ayin a ɗa n wurai ubana a uyamba u
Masidaniya n a'ayin a ɗa kpam ma wura ugono. Aku i'ạri i ɓạngạ mu kpam i soku mu a
nwalu n vạ ubana a kaɓon ka Yahuda. 17 N reve tạ ya wecike tạ ili i'ya i ɓishinka mu uyan
i'ya n foɓusoi vi. Kadyanshi ka uvurusạ a'ene ka ma yanka ɗạ wa. Gogo-na n woko la vi
ɗe tyoku u ama a likimba aza ɗa a ka dana ukuna aku a gono a kpạɗạ u ɗa ushaɗangu?
18 I reve tạ gai Kashilạ uza ɗa i wushuku n eyi ɗa, nala dem u gan tạ i reve an tsu tsu
dana “Eye” aku tsu gono tsu dana “A'a” kute wa. 19 Kpaci Yesu Maku ma Kashilạ u tsu
dana “Eye” aku u gono u dana “A'a” kute wa, shegai u tsu rongo tạ n katakasuvu ka
te. Aya uza ɗa mpa n Sila n Timoti tsu yanka ɗạ kadyanshi a kaci ka ne. 20 Kpaci aya u
shaɗangi gbạ kazuwamgbani ka Kashilạ. Adama a nala a ɗa tsu tsu dana “Ami” tsu nạkạ
baci Kashilạ tsupige a asuvu a kala ka Kawauwi. 21 Ciɓai, Kashilạ ka ka tsu zuwa ɗạ hal
n ạtsu dem tsu yain ucira a asu u Yesu. Kashilạ ki aya dem u ɗangạsa tsu. 22 U kaara tsu
tạ kugyan tsạrạ u wenike an ạtsu ama a ne a ɗa koshi. U zuwuka tsu tạ dem Kulu ku ne
a asuvu a atakasuvu a tsunu tyoku u uzuwamgbana tsạrạ u wenike tsu an ili i roku i'ạri
a utuwạ.
23 Kaɓan ka baci ma yanka ɗạ an n danai n 'yuwan ugono a Korintiya vi adama a ɗa
bawu ma ciga n yan ɗạ mavura, ạsạkạ Kashilạ ka yan mu mavura. 24 Ili i'ya ya wushuku
n i'ya, i'ya tsa tonusuko ɗạ wa. Tsu reve tạ i'ạ tạ n upityanangu u ucira, adama a nala a
ɗa i'ạri n ucira. Tsa ciga tạ tsu yain manyan kaɓolo n ạɗạ tsạrạ i shaɗangu n mazạngạ.

2

1 N tonuko tạ kaci ka vạ, “Ma doku ma tuwạ ara ɗe wa, kpaci an n tuwại ara ɗe caupa
vi n zuwa tạ gbạ ɗe unamgbukatsumạ.” 2 Shegai ma zuwa ɗạ baci unamgbukatsumạ, ya
wa zuwa mu n pana kayanyan? Eɗa koshi, kpam eɗa aza ɗa n zuwai unamgbukatsumạ.
3 I'ya gai i zuwai n koronku ɗạ nala a ukanikorongi u ɗa n sukunku ɗạ vi. Ma ciga n
kyawan ɗạ wa, kpaci ugawunsa n ạɗạ wa zuwa mu tạ ukpạɗạ u upana u kayanyan.
Kpam eɗa ama ɗa u gain i zuwa mu upana u kayanyan. Ili i'ya i zuwai ma ciga n pana
kayanyan i'ya tsạrạ eɗạ dem i pana kayanyan. 4 A'ayin a ɗa n koronku ɗạ caupa vi, mạ tạ

n kadambula n ukpạɗạ u upana u kayanyan a asuvu a katakasuvu ka vạ hal n koronku ɗạ n meshi a a'eshi a vạ cika. N koronku ɗạ tsạrạ n zuwa ɗạ unamgbukatsumạ wa, shegai koronku ɗa n koronku ɗạ tsạrạ i reve an ma ciga ɗạ cika.

Cimbusukại atoku unyushi u cingi

5 Uza roku a asuvu a ɗe u zuwa mu baci unamgbukatsumạ, mpa u zuwai utyoku u vạ wa. Gbạ ɗe ɗa u zuwai unamgbukatsumạ, kpam ya dem wạ tạ n tyoku ɗa wa pana u ɗa. Ma ciga n dansa cika wa. 6 Uɓolomgbono u kaci u ɗa aza roku a ɗe ushani a yain a yan yi mavura ma ma gain a nạkạ yi vi, ma rawa tạ. 7 Shegai gogo-na u gan tạ i cimbusukạ yi i nạkạ yi ndishi n katakasuvu tsạrạ kotsu i zuwa yi u rongo n unamgbukatsumạ hal upityanangu u ne u rukpạ wa. 8 Ma folo ɗạ, wenike ni an ya ciga yi. 9 Koronku ɗa ma koronku ɗạ tsạrạ n kondo ɗạ, kpam n wene ko ya pana uwenishike u vạ. 10 I cimbusukạ baci vuma nala vi, mpa dem n cimbusukạ yi tạ. N cimbusukạ yi baci (an baci unyushi wạri pini), yan ɗa n yain nala tsạrạ n yanka ɗạ ukuna u shinga a ucira u Kawauwi. 11 Tsạrạ Kanangasi* ka lyai kelime n u la tsu ugboji wa, kpaci tsu reve tạ afoɓi a Kanangasi utuwạ ara tsunu.

Kuɓari ku Bulus a Taruwasa

12 An n rawai a Taruwasa tsạrạ n yain kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga ka Kawauwi, n cina tạ cina Asheku a foɓuso ɗe ure adama a manyan mi. 13 Shegai n dambula tạ cika, kpaci n wene utoku u tsunu Taitu wa. Pini nala, n tonukoi aza ɗa a'ạri pini vi, “U yan tsu ben.” Aku n lazai ubana a Masidaniya.

Ulya u kaci adama a Kawauwi

14 Tsu cikpa tạ Kashilạ cika! Aya u zuwa tsu tsu woko agbashi a ne kpam u tonoi n ạtsu a kapala adama a ulya u kaci u Kawauwi. Kashilạ ka ɓạngạ tsu tạ dem tsu tamburuka ureve u Kawauwi ko nte wa tyoku u ili i magulạni.† 15 Uma u tsunu wạ tạ tyoku u magulạni ma Kawauwi ka nạkạ Kashilạ, ma kpam ma tambura a asu u ama ɗa Kashilạ ka wauwusa hal n ama ɗa a ka kuwusạ. 16 A asu u aza ɗa a ka kuwusạ, magulạni mi ma woko le ɗe kạwạn ka ukpạ. Shegai a asu u aza ɗa a'ạri n uma, magulạni mi ma woko le ɗe magulạni ma uma. Ya wa fuɗa wa canga arạji a ukuna u nala vi? 17 Tsạ tyoku u ama ɗa a tsu yan kuɓari ku kadyanshi ka Kashilạ tsạrạ a tsạrạ ikebe wa. Nala tsạri wa. Shegai umạtsi u ɗa tsạri u uwoko atsumate a Kashilạ, kpam a asuvu a ucira u Kawauwi tsu tsu dansa tạ akani yi a kapala ka Kashilạ.

3

Kazuwamgbani ka savu ka Kashilạ

1 Gogo-na gitạ ɗa tsa gitạ ucikpala kaci ka tsunu? Ama roku a rawa tạ n ikanikorongi i icikpali ko kpam a zuwa ɗạ i koronku le ikanikorongi i icikpali yi. U gan tsu yain n ikanikorongi nala? 2 Shegai eɗa ukanikorongi u tsunu, kpam i'ạ tạ a asuvu a atakasuvu a tsunu tsạrạ ya dem u yain kạneshi u reve kpam i'ya u yain kạneshi vi. 3 I wenike tạ a kateshe an eɗa ikanikorongi i'ya Kawauwi ka korongi aku ạtsu tsu bankai i'ya. Kulu Keri ku Kashilạ Uza u Uma ku korongu ɗạ tạ a asuvu a atakasuvu a tsunu, shegai a iwarạka ko agbagala a ɗa a yain n atali wa.

4 Tsa fuɗa tạ tsa dana nala adama a ucira u upityanangu u tsunu a kapala ka Kashilạ adama a Kawauwi. 5 Dana ɗa tsu danai tsa fuɗa tsa yan manyan ma nala mi n kaci ka tsunu wa. Kashilạ ka ka zuwai tsu fuɗai tsu yain gbạ i'ya tsu yain vi. 6 U zuwa tsu tạ tsu fuɗa tsu woko agbashi a kazuwamgbani ka savu ka ne ka ka wutại a asu u Kulu Keri. Kazuwamgbani ka savu ki Mele ma a korongi wa, kpaci Mele ma a korongi ma tsu tuko tạ ukpạ, shegai Kulu ku tsu tuko tạ uma.

---

* **2:11** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

7 Mele ma cau a atali a ɗa a tsu korongu ma, kpam a tsu wene tạ tsupige tsu Kashilạ a
a'ayin a nala yi. Aza a Isara'ila a fuɗa a ɓarạkpạ n a wundi upetiwa'eshi u Musa wa, kpaci
wa laɗa tạ cika, ko an u wokoi ulaɗa vi u ɓarạkpạ wa. Adama a nala, Mele ma ma wokoi
manyan ma ne utuko u ukpạ u ɗa, kpam mạri n tsupige nala, 8 tsupige tsu manyan ma
Kulu Keri tsu la tạ tsupige tsu Mele. Ko nala wa? 9 Manyan ma ma tsu tuko ama ukiɗạga
u ugana n mavura mạ baci n tsupige, manyan ma ma tsu zuwa ama a woko ama a maci
a kapala ka Kashilạ ma yan tạ n tsupige tsa tsa la nala vi. 10 Mayun ɗa an tsupige tsu
kazuwamgbani ka cau tsu woko ɗe ili i gbani, kpaci katyashi ka tsupige tsu savu ka la
tạ ka cau. 11 Mele mạ tạ n tsupige tsa tsu kporoi. Shegai tsupige tsu kazuwamgbani ka
savu tsu la tạ ucira, kpaci tsa kporo wa.
12 Tsa dansa tạ bawu uwonvo, kpaci adama a nala a ɗa tsạri n uzuwa u uma. 13 Tsạ
tyoku u Musa wa. Upetiwa'eshi ne u laɗa tạ, shegai u pala tạ u ɗa tsạrạ u zuwa aza a
Isara'ila a lyai kelime n uwene katyashi ki n ka kpori wa. 14 Ama yi a ryagbaja tạ, kpam
ili i roku i tsu kạngu le tạ uwene ukuna u mayun a'ayin a ɗa baci a yain kạneshi u Mele.
Kawauwi ka koshi ka fuɗa ka takpa le ili i'ya i kạngu le uwene vi. 15 Ko n gogo-na, a
yan baci kạneshi u Mele ma Musa, ili i'ya pini i tsu kạngu le atakasuvu. 16 Shegai a'ayin
a ɗa baci dem uza kpatalai ubana a asu u Asheku, she u takpa yi ili i'ya i kạngu yi vi.
17 Asheku a nala yi aya Kulu. Kpam asu ɗa baci dem Kulu ku Magono ma Zuba kạri, ku
tsu nạkạ tạ utsạrạ u kaci. 18 Adama a nala ipetiya'eshi i tsunu i'ạ kpam upali wa, tsạrạ
tsu wenike tsupige tsu Magono ma Zuba. Kpam Kulu ku Magono ma Zuba ka yan baci
manyan a asuvu a tsunu, tsa woko tạ tyoku u ne aku tsu wenike tsupige tsu ne cika.

4

Kuzuwate ku ucanga a mgbodo n cin

1 Kashilạ n upana u iyali u ne, u nạkạ tsu tạ manyan ma na mi tsạrạ tsu yain. Ili i'ya
i zuwai bawu tsa wowo i'ya la vi. 2 Tsu 'yuwan tạ uyan ili i uwono ko kpam i'ya i'ạri
usokongi. Tsu tsu yinsạ ko uza wa, kpam tsu tsu savaɗa uwenishike u Kashilạ wa. Ukuna
u mayun u ɗa koshi tsu tsu dansa a kapala ka Kashilạ, tsạrạ ama a wushuku an tsạri ama
a maci. 3 Kadyanshi ka Shinga ka tsa yansa kuɓari kạ baci ukimbi, a asu u aza ɗa a'ạri
a ure u ukpạ ɗa kạri ukimbi. 4 Kanangasi;* wata, uza cingi uza ɗa wa lya tsugono tsu
likimba u na u rumbạnạsạ tạ atakasuvu a le, pini nala, a wushuku n akani a ɗa tsa yansa
kuɓari a kaci ka tsupige tsu Kawauwi wa. A ka wene katyashi ka pige ka ka wakana ara
le wa, kpam a reve an Kawauwi ka rotsoi Kashilạ wa. 5 A'ayin a ɗa tsa kyawunsa n tsu
yanyi kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga ka Kashilạ ki, kuɓari ku kaci ka tsunu ka tsa yansa
wa, shegai ku Yesu Kawauwi an wạri Asheku. Ạtsu agbashi a ɗe a ɗa adama a ili i'ya
Yesu yanka tsu. 6 Kashilạ ka ka danai, “Ạsạkạ katyashi ka wakana a asuvu a karimbi!”
U zuwa tsu tạ tsu reve an katyashi ka na ki katyashi ka tsupige tsu Kashilạ ka, ka tsu tsu
wene a upetiwa'eshi u Yesu Kawauwi.
7 Kuzuwate ku ucanga ku na ki a asu u Kashilạ ɗa tsu tsạrại ka, shegai tsạri tạ tyoku u
mgbodo n cin a asu u ɗa kuzuwate ku ucanga ki kạri. Nala u wenike tạ an ucira u pige
vi a asu u Kashilạ ɗa u wutại, shegai ara tsunu wa. 8 A uka tsu a asuvu a awuya cika,
shegai a fuɗa a minjara tsu wa. Ko tsu reve baci kpam ili i'ya tsa yan wa, tsu tsu bulạ
uzuwusa uma an ili i shinga i roku ya gitạ wa. 9 A zuwa tsu tạ tsu panai ikyamba cika,
shegai Kashilạ ka ạsạkạ tsu wa. A tsu gbashangu tsu tạ a iyamba, shegai gbạ n nala a
wacinsa tsu wa. 10 A'ayin a ɗa baci tsa pana ikyamba nala, ikyamba i tsunu i tsu wenike
tạ tyoku ɗa Yesu panai ikyamba a'ayin a ɗa u kuwại vi. Pini nala, ama a ka wene tạ uma
u Yesu a asuvu a ikyamba i tsunu. 11 Nala wạri, kain dem tsu tsu reve tạ gaawan a ka
wuna tsu tạ adama a ɗa tsa gbashika Yesu. Pini nala, ama a ka wene tạ uma u Yesu a

* **4:4** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

asuvu a ikyamba i tsunu i'ya ya kuwa. 12 Tsu wushuku ta tsu moɗono n ukpa, tsara eɗa i tsara uma.
13 A korongu ta a Tagarada u Kashila, “Dansa ɗa ma dansa an u wokoi n wushuki.” Uwushuku u te u ɗa tsari n u ɗa, kpam dansa ɗa tsa dansa an u wokoi tsu wushuki. 14 Kashila ka 'yangasa ta Yesu Asheku a asuvu a ukpa. Tsu reve ta kpam an Kashila ka tuwa ka 'yangasa tsu n Yesu. Kashila ka bidya tsu ta kaɓolo n ada kpam tsu shamgba a kapala ka ne. 15 Gba ukuna u na vi adama a ukuna u shinga u ɗe u ɗa. Tyoku ɗa ama ushani a'ari ulya kelime n uwusha ukuna u shinga u Kashila, nala dem a'ari ulya kelime n ucikpa Kashila, Kashila kpam kari a udoku uwusha tsupige cika.

Upityanangu a asu u Asheku

16 Ili i'ya gai i zuwai bawu tsa bula uzuwa uma i'ya gai la vi. Ko an u wokoi ikyamba i tsunu ya kuwusa, kain dem kulu ku tsunu ku tsu tsara ta ucira u savu. 17 Upana u ikyamba u ɗa tsa pana gogo-na wa gan wa, kpam wa ɓarakpa wa. Shegai wa ɓanga tsu ta tsu tsara tsupige tsa tsu lai upana u ikyamba vi cika, kpam tsupige tsi tsa yan n utyoku wa. 18 Tsu zuwa a'eshi a tsunu a ili i'ya tsa wene wa, shegai a ili i'ya bawu tsa wene. Ili i'ya tsa wene vi ya ɓarakpa wa, shegai ili i'ya bawu tsa wene vi ya yan n utyoku wa.

5

1 Tsu reve ta a wasa baci katani ka tsa rongo na vi; wata, tsu kuwa baci tsu asakai ikyamba i na yi, Kashila ka foɓusuko tsu ta kuwa ka tsa rongo a zuba. Asu u ɗa eyi foɓusoi n kaci ka ne kpam bawu wa kotso. 2 Tsu wowo ɗe n ikyamba i'ya tsari n i'ya gogo-na, adama a nala tsu matsa ɗe a uka tsu ikyamba i savu a zuba tyoku u aminya a savu. 3 A'ayin a nala tsa rongo kpam kataɓa wa, kpaci tsa uka ta ikyamba i savu a zuba. 4 An tsa rongo n ikyamba i na yi tsa ta ushaɗangi n kadambula kpam tsa pana ta ikyamba. Shegai uwowi u tsunu u zuwa tsu tsu cigi ukpa aku tsu asaka ikyamba i na yi wa. Tsa ciga ta tsu asaka ikyamba i cau yi, kpaci tsa wusha ta ikyamba i'ya bawu ya kuwa. 5 Kashila ka n kaci ka ne u foɓuso tsu adama a nala yi, kpam u naka tsu Kulu Keri tsara ku woko tsu uzuwamgbana u ɗa wa wenike an uma u savu u na vi mayun ɗa.
6 Adama a nala kain dem tsu rongo n atakasuvu a ucira. Tsu reve ta a'ayin a ɗa baci tsari n uma a ikyamba i na yi, tsa a kuwa ku te n Asheku wa. 7 Tsa tono ta ili i'ya tsu wushuki n i'ya, shegai tsu tono ili i'ya tsu wenei wa. 8 Adama a nala a ɗa n danai tsa ta n atakasuvu a ucira. Tsu la ta uciga tsu asaka ikyamba i na yi tsara tsu bana a kuwa a asu u Asheku tsu rongo ɗe. 9 Tsa baci n uma pini na a ikyamba i na yi, ko kpam tsa baci bawu uma, uciga u tsunu tsu yanka yi ili i'ya wa pana kayanyan u la ta ili i'ya i buwai gba. 10 Ili i'ya i zuwai i'ya, kain ka roku gba tsunu tsa shamgba ta a kapala ka Kawauwi kpam u yanka tsu afada. Ya dem a asuvu a tsunu wa wusha ta katsupi ka ili i'ya u yain a'ayin a ɗa wari n uma a ikyamba i na yi, ko i'a baci mai ko icingi.

Utuko u ama a asu u Kashila

11 Adama a ɗa tsu revei an tsa pana uwonvo u Asheku ɗa i zuwai tsu matsai tsara ama a kpatala a gono a asu u ne. Kashila ka reve ta tyoku ɗa tsari mayun, tsa ciga ɗa ta i reve tyoku ɗa tsari. 12 Tsa ciga tsu doku tsu wenike ɗa aradî a kaci ka ili i'ya tsari wa, shegai tonuko ɗa tsa tonuko ɗa ili i'ya tsari tsara i yain mazanga adama a tsunu. Pini nala, ɗa ya tsara ili i'ya ya dana a kaci ka aza ɗa a tsu wenike aradî a kaci ka ili i'ya ama roku a tsu dansa a kaci ka le, shegai a'a ama a maci a kapala ka Kashila wa. 13 U woko baci yavu ijan i'ya tsa suma, tsara u tuko Kashila tsupige ɗa. U woko baci kpam yavu tsa n ugboji u tsunu, nala kpam tsara tsu ɓanga ɗa ɗa.
14 I'ya baci dem tsa yan, yan ɗa tsa yan i'ya kpaci uciga u Kawauwi u ɗa wa tono n atsu. Tsu wushuku ta an uza roku; wata, Kawauwi ka kuwai adama a ko ya wa, adama a nala tsu wushuku ta an gba tsunu tsu kuwai. 15 U kuwa ta tsara u wauwa ko ya wa, tsara aza ɗa a wushai uma u savu adama a ne, a rongo kpam uma u ɗa ele a ka pana kayanyan

koshi wa. Shegai a rongo uma u ɗa Kawauwi ka pana kayanyan, uza ɗa kuwại kpam a 'yạngạsạ yi tsạrạ u wauwa le.
16 Adama a nala a ɗa tsu ạsạkại ubidisa atoku tyoku ɗa likimba u yawunsai a kaci ka le. Caupa, tsu tsu yawunsa tạ a kaci ka Kawauwi tyoku ɗa likimba u tsu yan, shegai gogo-na nala wạri wa. 17 Uza ɗa baci ɓolomgbonoi kaci n Kawauwi, Kashilạ ka gonuko yi tạ vuma u savu. Ukuna u cau a kaci ka ne u kotso ɗe, kpam i puwạn ɗe. Ko ndya wa i ne Kashilạ ka gonuko i'ya ɗe i savu. 18 Kashilạ ka ka yain ili i na yi gbạ, u tuko tsu evu n eyi adama a ili i'ya Kawauwi ka yain. U nạkạ tsu manyan ma utuko ama evu n eyi. 19 Akani a tsunu yi a ɗa, Kashilạ ka tukuso tạ ama evu n eyi a akere a Kawauwi. Kashilạ ka tsu ciɓusa unyushi u cingi u le wa. U nạkạ tsu tạ kpam akani a ndishi n shinga a na yi. 20 Kashilạ ka zuwa tsu tạ tsu woko aza a manyan a unạ u Kawauwi, kpam u woko tạ yavu folo ɗa wa folo ɗạ i pana kadyanshi ka tsa tono. Adama a Kawauwi a ɗa tsa dansa, kpam tsa folo ɗạ tạ i ạsạkạ Kashilạ ka tuko ɗạ evu n eyi. 21 Kawauwi ka yan unyushi u cingi wa ko kenu! Shegai Kashilạ ka gonuko yi uza u unyushi u cingi adama a tsunu, tsạrạ Kawauwi ka gonuko tsu ama a maci a asu u Kashilạ.

6

1 Tsu yan tạ manyan kaɓolo n Kashilạ, kpam tsa folo ɗạ tạ kotsu i wushi ukuna u shinga u ne gbani wa. 2 U dana tạ a Tagarạda u Kashilạ,
“A'ayin a rawa baci a ɗa ma wenike ɗạ asuvayali,
ma pana tạ kavasu ka ɗe.
Kain ka iwauwi n ɓạngạ ɗạ tạ.” ◊
Mayun ɗa, Kashilạ kạ tạ ufoɓusi u ɓạngạ ɗạ gogo-na. Ara kain ka iwauwi ka.

Upana u ikyamba u Bulus

3 Tsa ciga aza roku a 'yuwan manyan mi wa, adama a nala tsa ciga i'ya tsa yan i zuwa aza roku a rukpạ wa. 4 I'ya baci dem tsa yan, tsu tsu ciga tạ tsu wenike ạtsu agbashi a mayun a Kashilạ a ɗa. Tsu kawunku tạ gbạ upana u ikyamba n ahankuri. 5 A lapa tsu tạ. A zuwusa tsu tạ a kuwa ku a'ali. Kakumạ ka ama ka pana tsu tạ upan hal a 'yạngạsạsại atakasuvu a ama. Tsu yan tạ manyan hal tsu ɗukpại. Roku tsu tsu lavuta wa. Roku kpam tsa tsạrạ ilikulya wa. 6 Tsu wenike tạ kaci ka tsunu ạtsu agbashi a Kashilạ a ɗa, kpaci tsu nangasa kaci ka tsunu n tsicingi wa, tsạ tạ n ureve u ɗa Kashilạ ka tsu nạkạ. Tsu tsu yan tsali wa. Tsu tsu yansạka tạ ama ukuna u shinga. Tsạ tạ n ucira u Kulu Keri, kpam tsa ciga tạ ama mayun mayun. 7 Kadyanshi ka mayun ka tsa yansa kuɓari, kpam Kashilạ ka ka nạkạ tsu ucira vi. Tsạ tạ n ukuna u maci u ɗa u woko tsu yavu burundu n marạgạ ma tsa ciga adama a kuvon. 8 Kashilạ ka tsa gbashika ama a ka nạkạsạ tsu baci karingạ, ko a goruso tsu baci. Kashilạ ka tsa gbashika ama a ka cikpala tsu baci, ko a ka nạkạsạ tsu baci a'ala a cingi. Ama a bidya tsu tạ aza a kaɓan, shegai kain dem ukuna u mayun u ɗa tsa dansa. 9 Ya dem reve tsu tạ, shegai a gonoi a ka yanka tsu yavu a reve tsu wa. Tsa rongo yavu ukpạ wạ evu, shegai ạtsa na, hal n gogo-na tsạ tạ n uma. Tsu pana tạ ikyamba cika, shegai a wuna tsu wa. 10 Kain dem tsu tsu rongo tạ n mazạngạ, ko a asuvu a a'ayin a upana u ikyamba. Aza a unambi a ɗa tsạri, shegai tsu zuwai ama ushani a yain utsạri a asuvu a upityanangu. Tsạ n ili wa, shegai mayun ɗa wạri an tsạri n ko ndya wa.
11 Eɗạ aza a Korintiya, tsu dansa tạ n ạɗạ karara. Atakasuvu a tsunu a shaɗangu tạ n uciga u ɗe. 12 Tsu ạsạkạ ɗạ uciga wa, shegai eɗạ i ạsạkạ tsu tạ uciga. 13 Ma dansa tạ n ạɗạ tyoku ɗa ma dansa nạ mmuku n vạ. Wenike tsu uciga tyoku ɗa ạtsu tsu wenike ɗạ.

Kuwa ku Kashilạ ka uma

14 Kotsu i yain manyan kaɓolo a asu u te n aza ɗa bawu a wushuki n Kawauwi wa. Ukuna u shinga n u cingi wa rongo kaɓolo wa. Katyashi n karimbi a ka rongo

◊ **6:2** Isha. 49:8.

kaɓolo a asu u te wa. 15 Niɗa Kawauwi n Kanangasi* a ka walamgbana? Niɗa uza ɗa wushuki n Kawauwi wa walamgbana n uza ɗa bawu u wushuki? 16 Kuwa ku Kashilạ ka walamgbana n ameli wa, ko kenu. Kpam ạtsa kuwa ku Kashilạ Uza u Uma. Kashilạ ka dana tạ, “Ma dusuku tạ n ele aku n zuwa kuwa ku vạ a asu u ɗa a'ạri. Ma woko tạ Kashilạ ka le, ele kpam a ka woko tạ ama a vạ.” ◊

17 Adama a nala, Magono ma Zuba ma dana tạ,
“Wutại a asuvu a le i peci kaci ɗe n ele.
Kotsu i sawa ili i'ya Mele ma danai i'ạ n ashindạ wa,
tsạrạ n wushi ɗạ.” ◊

18 Magono ma Zuba, Uza u Ucira Gbạ u dana tạ,
“Ma woko tạ Tata u ɗe,
eɗạ kpam ya woko tạ mmuku n vạ.” ◊

7

1 Aje a vạ, Kashilạ ka ka yansạka tsu kazuwamgbani ka na ki. Adama a nala tsu sumai ili i'ya ya zuwa tsu nangasa ikyamba n a'ulu a tsunu n icaɗī. Tsu nạkại Kashilạ tsupige, aku tsu mạtsại tsu yain gbạ i'ya tsa yan tsu woko tyoku u ne dere.

Ipeli i'ya Bulus wạri n i'ya

2 Kukpunkạ tsu atakasuvu a ɗe! Tsu nusuka ko uza wa. Tsu nangasa kpam upityanangu u uza wa. Tsu ryafa ko uza wa. 3 Dana ɗa n danai nala an ma ciga n zuwuka ɗạ unyushi wa. Mạri n tonuko ɗạ tạ caupa an tsu tsu rongo ɗạ uciɓusa, ko ndya baci tani ya gitạ. 4 N wushuku tạ n ạɗạ gbạ gbạ. Kain dem n tsu rongo tạ n mazạngạ adama a ɗe. I gbamatangu mu katakasuvu. Ko an u wokoi mạri ushaɗangi n kadambula, i zuwa mu tạ ma pana kayanyan.

5 An tsu rawai a uyamba u Masidaniya, tsu tsạrạ uwunvuga wa. Tsu cina tạ kadambula ukyawin n ạtsu. Tsu shilạkạnạsại n atokulalu, kpam tsa moɗono n uwonvo a atakasuvu a tsunu. 6 Shegai Kashilạ ka ka tsu nạkạ a aza ɗa a'ạri n kadambula ndishi ma atakasuvu, u nạkạ tsu tạ ndishi ma atakasuvu a'ayin a ɗa Taitu tuwại ara tsunu. 7 Mayun tsu pana tạ kayanyan an tsu gawunsai n Taitu, shegai gbạ ili i'ya i zuwai tsu panai kayanyan cika i'ya an i gbamatangu yi katakasuvu. U tonuko tsu tạ an ya ciga mu uwene kpam hal ukuna u ɓạlạ ɗạ n ukuna u ɗa i yain. U tonuko mu tạ tyoku ɗa i mạtsại i da ya ciga i ɓạngạ mu. An n panai nala, n pana tạ kayanyan cika.

8 Ko ukanikorongi u vạ u nangasa ɗạ baci katsumạ, ukuna u ɓạlạ mu an n korongi u ɗa wa. A kagitạ ukuna wa ɓạlạ mu tạ an u nangasa ɗạ katsumạ, shegai unamgbukatsumạ u ɗe u ɓạrạkpạ wa. 9 Gogo-na kpam mạ tạ n mazạngạ. Mazạngạ ma ma yan an n nangasa ɗạ katsumạ wa, shegai unamgbukatsumạ u ɗe u zuwa ɗạ tạ i savaɗai ahali a ɗe. Adama a nala tsu shitạngu ɗạ wa, ko kenu. 10 Kpaci Kashilạ ka fuɗa tạ ka yan manyan n unamgbukatsumạ u tsunu u ɓạngạ tsu tsu kpatala tsu ạsạkạ unyushi u cingi tsu tsạrạ iwauwi. Ukuna wa ɓạlạ tsu n unamgbukatsumạ u nala vi wa. Shegai unamgbukatsumạ vi a kaci ka ukuna u likimba u ɗa baci, wa tuko tạ ukpạ.

11 Zuwai a'eshi a asu u unamgbukatsumạ u nala vi u ɗa Kashilạ ka ciga ɗạ i pana u yain a asuvu a ɗe. U zuwa ɗạ tạ i gonuko ugboji. U zuwa ɗạ tạ ya ciga i wenike an bawu i'ạri n unyushi. U zuwa ɗạ tạ upan n uwonvo. U zuwa ɗạ tạ ya ciga i wene mu. U zuwa ɗạ tạ i mạtsạ i ɓạngạ aza roku. U zuwa ɗạ tạ uciga u uyan uza ɗa nusai mavura dere. Ukuna u nala u zuwa ɗạ tạ i wenike kaci ka ɗe kabirya ɗạ wa. 12 Korongu ɗa n korongi ukanikorongi u na vi tsạrạ i wene, a kapala ka Kashilạ, tyoku ɗa i'ạri ufoɓusi i panạka tsu. Korongu ɗa n korongi adama a uza ɗa nusai wa, ko adama a uza ɗa a nusukai wa. 13 Ili i'ya gai i zuwai tsu gbamai asuvu i'ya gai la vi.

---

* **6:15** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi. ◊ **6:16** Aɗkp. 26:12; Izk. 37:27. ◊ **6:17** Isha. 52:11; Izk. 20:34. ◊ **6:18** 2 Sam. 7:14.

Ko an u wokoi tsạri n ugbami u asuvu, tsu la tạ upana kayanyan an Taitu wạri dem n upana kayanyan, kpaci i wenike tạ an bawu wạri n ili i'ya ya ɓạlạ yi. 14 Tsu tonuko yi tạ tyoku ɗa tsu panai kayanyan adama a ɗe, kpam i wenikei an n yain dere. Gbạ i'ya tsu tonuko ɗạ vi mayun ɗa, kpam i wenikei Taitu ili i'ya tsu danai a kaci ka ɗe ki mayun ɗa. 15 Pini nala, uciga u ne ubana ara ɗe u lya tạ kelime n ugbonguro, a'ayin a ɗa baci u ciɓai tyoku ɗa gbạ ɗe i panạkai udani u ne, n tyoku ɗa i wusha yi n uwonvo n uje u ikyamba. 16 Mạ tạ n mazạngạ an ma fuɗa ma wushuku n ạɗạ gbạ gbạ.

8

Atoni a nạkạ kune yaa

1 Aje a vạ, tsa ciga tạ i reve tyoku ɗa Kashilạ ka wenikei ukuna u shinga u ne a a'uwa a Atoni a uyamba u Masidaniya. 2 A pana tạ ikyamba kpam n unambi cika, shegai mazạngạ ma le ma kotso wa, kpam a nạkạ tạ ili i'ya i lai i'ya a ka ciga le a nạkạ. 3 Ạsạkạ gai n tonuko ɗạ, a nạkạ tạ tyoku ɗa a ka fuɗa hal gbạm u lai ushani. Ko uza u tonuko le a yain nala wa. 4 Shegai a rongo tsu ufolo tsu ạsạkạ le dem a ɓạngạ ama a Kashilạ aza ɗa a'ạri a Urishelima. 5 Tsu yawunsa gbạm a ka fuɗa a ka nạkạ nala wa! A gitạ tạ a nạkại kaci ka le a asu u Asheku, aku ara tsunu. Ili i'ya Kashilạ ka ciga i'ya la vi. 6 Taitu ɗa gitạ ɗạ uwenishike unạkạ, adama a nala tsu folo yi u doku u gono ara ɗe u ɓạngạ ɗạ tsạrạ i koruso ili i'ya i gitại vi. 7 I yan tạ ko ndya wa mai hal gbạm i pasạkai cika: I'ạ tạ n upityanangu kpam i'ạ tạ uyan u kadyanshi ka shinga. I'ạ tạ dem n ureve, kain dem ya ciga i ɓạngạ, kpam ya ciga tsu cika. Adama a nala, tsa ciga ɗạ tạ i yain ukuna u shinga vi mai a asu u unạkạ yaa.

8 Shegai dana ɗa n danai she i nạkạ ko bawu ya ciga wa, ko an u wokoi a'uwa a Atoni a roku a ka ciga tạ a yain nala. Ure u roku u ɗa dem u ɗa ya wenike uciga u maci. 9 I reve tạ ukuna u shinga u Yesu Kawauwi Asheku, i reve tạ an Kawauwi kạri n utsạri, shegai adama a ɗe u woko tạ uza u unambi, tsạrạ adama a unambi u ne eɗạ i tsạrạ utsạri.

10 Adooki a vạ a ɗa na: Naɓalu eɗa aza a kagitạ aza ɗa i cigai i nạkạ, kpam eɗa aza a kagitạ a ɗa i nạkại vi. 11 Gogo-na, ma ciga tạ i koruso manyan ma i gitại uyan vi. Wenikei an ya fuɗa ya koruso manyan mi n maloko tyoku ɗa i gitại ma. Nạkại a asuvu a ili i'ya i'ạri n i'ya. 12 Ya ciga baci i nạkạ, wa yan n kalen ko ndya i nạkại wa, kpaci Kashilạ ka la tạ uciga i nạkạ a asuvu a ili i'ya i'ạri n i'ya, shegai i nạkạ ili i'ya bawu i'ạri n i'ya wa.

13 Ma ciga i nạkạ ili ushani hal i woko bawu ili, aku i rongo a upana ikyamba an bawu i'ạri n ili wa. Ma ciga tạ uza ɗa baci dem wạri pini u zuwa kukere dere. 14 Gogo-na naha, i'ạ tạ n ili ushani. Ili i'ya i'ạri n i'ya ya fuɗa tạ ya ɓạngạ aza ɗa bawu a'ạri n ili. Aku ubana a kapala a tuwạ baci a tsạrại, aku a ɓạngạ ɗạ dem a'ayin a ɗa baci bawu i'ạri n i'ya, pini nala, she i woko unạ u te. 15 Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Uza ɗa baci ɓolongi ili ushani, i tsu pasa ili i'ya wa ciga wa, shegai uza ɗa baci ɓolongi kenu, wa namba ili wa.” ◊

Taitu n aje a ne

16 N cikpa tạ Kashilạ an u zuwai Taitu wa ciga ɗạ tyoku ɗa ma ciga ɗạ. 17 Taitu wushuku tạ u yain ili i'ya tsu tonuko yi u yain. Wạ tạ n maluwa cika ma wa ciga u tuwạ ara ɗe, tun bawu tsu tonuko yi gbạm nala. 18 Aya la tsa suku kaɓolo n utoku uza ɗa wạri Katoni, uza ɗa kpam gbạ Atoni a ka cikpala adama a manyan ma ne a asu u uyan kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga. 19 Atoni yi a ɗangạsa yi tạ dem u bana kaɓolo n ạtsu tsa nạkạ baci kune ku na ki. Yan ɗa tsa yan manyan ma na mi tsạrạ tsu nạkạ Asheku tsupige, kpam tsu wenike an tsa ciga tsu ɓạngạ cika.

20 Kpaci tsa ciga ko uza u kạnạ tsu n unyushi u tyoku ɗa tsu nạkại kune ku pige ku na ki wa. 21 Shegai tsa ciga tạ tsu yain ili i'ya Asheku a ka pana kayanyan n ili i'ya i'ạri dere a a'eshi a ama.

◊ **8:15** Uwt. 16:18.

22 Tsa suku tạ dem vuma roku kaɓolo n ama a re a nala yi. Kain dem vuma na wạ tạ
ufoɓusi adama a uɓạngạ. U wenike tsu tạ nala a ure kau-kau, kpam gogo-na dem wa la
tạ uciga uɓạngạ. Kpaci u wushuku tạ n ạɗạ cika. 23 Uza roku u wecike baci Taitu, i dana
utoku u vạ u ɗa uza ɗa wa yan manyan nạ mpa tsạrạ u ɓạngạ ɗạ. A'uwa a Atoni a suku
tạ ama a na yi ara ɗe, kpam a tuko tạ tsupige a asu u Kawauwi. 24 Wenike le uciga, tsạrạ
gbạ a'uwa a Atoni a reve an tsu yain dere a asu u mazạngạ n i'ya tsu yain adama a ɗe.

9

Kune adama a aza a unambi

1 N wene ili i'ya ya zuwa mu n koronku ɗạ adama a kune ka i foɓusoi ya nạkạ ama a
Kashilạ yi wa. 2 N reve tạ ɓạngạ ɗa ya ciga i ɓạngạ. Mạ tạ n mazạngạ adama a nala yi,
kpam mạ tạ a utonusuko ama a asuvu a Masidaniya n da eɗạ Atoni a ɗa i'ạri a Akataya, i
foɓuso tạ tun naɓalu tsạrạ i nạkạ. Adama a umạtsạ u ɗa i mạtsại ya ciga i nạkạ vi, u zuwa
tạ aza roku aza a Masidaniya a ka ciga dem a nạkạ. 3 Shegai mpa pini ma sukunku ɗạ
atoku a nala yi tsạrạ kadyanshi ka tsunu a kaci ka ɗe ka woko ka gbani wa. Ma ciga tạ i
foɓuso, kpaci n tonuko le tạ i foɓuso ɗe. 4 Ma pana tạ uwono, eɗạ kpam dem ya pana tạ
uwono, mpa n Atoni a roku a Masidaniya tsu tuwạ baci tsu cina ɗạ bawu afoɓi, cina n
tonuko le tani ɗe i foɓuso ɗe! 5 Da n wenei yavu wa gan tạ n suku atoku a nala yi a kapala
ka vạ a wene kune ka i yain kazuwamgbani ki i foɓuso tạ ka. Nala wa wenike tạ an n
ucigi u ɗe u ɗa i nạkại, shegai mpa n mạtsạ ɗạ wa.

6 Ma ciga tạ i reve, uza u ce baci ili kenu, ili kenu i'ya wa kapa. Uza ɗa baci kpam u cei
ili ushani, wa kapa tạ ili ushani. 7 Adama a nala ya dem u yawunsa tyoku u kakumạ ka
ili i'ya wa nạkạ. Kotsu vu nạkạ ili wa, ikyamba i vunu i 'yạngạ baci vu nạkạ wa. Kotsu
vu nạkạ ili wa, va wene baci yavu mạtsạ ɗa a ka mạtsạ vu vu nạkạ. Kpaci Kashilạ ka la
tạ uciga uza ɗa u nạkại n ipeli. 8 Kashilạ kpam ka zuwuka ɗạ tạ unạ u shinga u ɗa u lai ili
i'ya i nambai. Pini nala, ɗa kain dem ya yan n ili ushani, kpam i yain n i'ya kaberikete
hal i nạkạsạ adama a manyan ma shinga gbạ. 9 Tagarạda u Kashilạ u dana tạ:
"Gbani ɗa vuma u maci u tsu nạkạ aza a unambi kune,
kpam ukuna u maci u ne wạ tạ pini bawu utyoku." ◊

10 Kpaci Kashilạ ka ka tsu nạkạ kacimbi icun, u nạkạ kpam ilikulya. Wa doku tạ ili i'ya
i'ạri n i'ya kakumạ, tsạrạ i tsạrạ i'ya ya nạkạ ushani a asu u uyan ukuna u shinga. 11 Wa
kukpạ tạ ure kau-kau u ɗa wa zuwa ɗạ i yain utsạri tsạrạ i yansa kune yaa. Pini nala, ɗa
ama ushani a ka cikpa Kashilạ a'ayin ɗa baci tsu nạkạ le kune ku ɗe.

12 Pini nala, ili i shinga i re ya gitạ tạ, ili i'ya ama a Kashilạ a nambai a ka tsạrạ tạ i'ya,
ama a ka cikpa tạ kpam Kashilạ n mazạngạ. 13 Ya rongo tạ a unạkạ Kashilạ tsupige kpaci
i nạkạ tạ yaa. I wushuku tạ n akani a kaci ka Kawauwi, kpam i panạka tạ a ɗa an i nạkại
Atoni a Urishelima yaa hal n Atoni a ɗa a buwai. 14 Gogo-na alya pini a ka yanka ɗạ
kavasu, kpam a ka ciga ɗạ uwene, adama a ukuna u shinga u pige u ɗa Kashilạ ka yanka
ɗạ. 15 Ạsạkại tsu cikpai Kashilạ adama a kune ka u nạkạ tsu gbani.

10

Bulus yain kadyanshi ka manyan ma ne

1 Mpa Bulus uza ɗa wa folo ɗạ vi, kpam n matạnu n tsishinga tsu Kawauwi tsa ma folo
ɗạ. Aza roku a dana tạ, a'ayin a ɗa baci mạri kaɓolo n ạɗạ n tsu gajarạkpa ikyamba wa,
aku n rongo n asuvu a shen a'ayin a ɗa baci bawu mạri evu n ạɗạ. 2 A'ayin a ɗa n doku
n tuwạ ɗạ ukondo, u kạnạ tạ n yanka aza ɗa a ka wundya tsa tono tạ ukuna u likimba
asuvu a shen. Ma ciga i zuwa mu n yanka ɗạ nala wa. 3 A likimba ɗa tsạri, shegai kushulu
ku tsunu unạ u te ɗa kạri n tyoku ɗa aza likimba a ka yansa wa. 4 Tsu tsu shilạkạnạ n
iwunukatsu icun i'ya aza a likimba a tsu shilạkạnạkạ wa. Iwunukatsu i tsunu i'ạ tạ n

◊ **9:9** Ishp. 112:9.

ucira u ɗa u wutại a asu u Kashilạ u ɗa wa wacinsa ucira u asu kau-kau u utokulalu. 5 Tsu tsu wacinsa tạ kananamgbani n gbạ icun i arạdī a ɗa a ka ɓishinka uza ureve Kashilạ. Tsu tsu kạnạ tạ uyawunsa u gbani u ama, aku tsu zuwa le a panạka Kawauwi. 6 A'ayin a ɗa baci i wenikei ya panạka ɗe Kawauwi gbạ gbạ, pini nala, aku tsu rongo ufoɓusi adama a ɗa tsa yanka aza ɗa bawu a ka panạka Kawauwi mavura.

7 Gogo-na ili i'ya ya wene n a'eshi koshi i'ya ya wundya. Shegai u gan tạ i ciɓa an tsạri aza a Kawauwi tyoku ɗa dem aza a arạdī a nala a tsu dana ele aza a Kawauwi a ɗa a'ạri. 8 Mayun ɗa wạri an tsu tsu dansa n agoni a kaci ka ucira u ɗa Asheku a nạkạ tsu tsạrạ tsu ɓạngạ ɗạ, shegai adama a ɗa tsa varangu ɗạ wa. N tsu pana uwono adama a ukuna u nala wa. 9 A'ayin a ɗa n koronku ɗạ vi, ma ciga i yawunsa yavu uwonvo u ɗa ma ciga n zuwa ɗạ i pana wa. 10 Aza roku a da, “Ikanikorongi i Bulus i'ạ tạ n ucira kpam n kalen cika, shegai wạ baci kaɓolo n ạtsu, u tsu yan n ucira wa. Kpam kadyanshi ka ne ka tsu yan n kalen wa.” 11 Ma ciga tạ a reve ukuna u roku: Gogo-na naha tsạ kaɓolo n ạɗạ wa, ɗa i zuwai tsu korongi ukuna u na vi a ikanikorongi. Shegai a'ayin a ɗa baci tsạri kaɓolo n ạɗạ, tsa wenike tạ ucira vi tyoku ɗa tsu wenikei u ɗa a ikanikorongi yi.

12 Tsa kawan tsu bidya kaci ka tsunu unạ u te n aza ɗa a tsu yawunsa kaci ka le a'ạ tạ n kalen wa. A tsu boluko tạ kaci ka le ure u urạtsanạka aku a rạtsanạka kaci ka le n u ɗa. A tsu gawuntangu tạ kaci ka le n ko ndya wa tyoku ɗa ele a'ạri. Nala wa wenike tạ an bawu a revei ili. 13 Shegai ạtsu tsa yan arạdī a kaci ka ili i'ya i'ạri a kateshe n manyan ma Kashilạ ka nạkạ tsu tsu yain wa. Arạdī a ɗa koshi tsa yan a ɗa a manyan ma Kashilạ ka suku tsu tsu yain, kpam eɗạ dem i'ạ tạ a asuvu a manyan ma nala mi. 14 Arạdī yi a wura tyoku ɗa u gain tsu yain a ɗa wa, ạtsa gbạm aza a kagitạ aza ɗa a tuko ɗạ Kadyanshi ka Shinga ka Kawauwi. 15 Tsu tsu yan arạdī adama a ili i'ya aza roku a yain i woko yavu ạtsa tsu yain i'ya wa. Shegai tsu zuwa tạ uma upityanangu u ɗe wa gbama tạ hal u zuwa manyan ma tsunu ara ɗe ma lyai kelime cika. 16 Tsa ciga tạ tsu ba tsu yain Kadyanshi ka Shinga ki a asu u mɓạri mɓạri. Tsa ciga tsu yain arạdī n manyan ma aza roku a yain a asu u le wa. 17 Tagarạda u Kashilạ dana tạ, “Va ciga baci vu yain arạdī, she vu yain a ɗa a ili i'ya Asheku a yain.” ◊ 18 A kaci ka uza ɗa wa cikpalạsa kaci ka ne kpam, u tsu tsạrạ icikpali wa. Shegai Magono ma Zuba ma wushunku baci uza, vuma nala vi aya wa tsạrạ icikpali i mayun.

11

Bulus n asuki a kaɓan

1 Ma ciga tạ i yanka mu ahankuri a'ayin a ɗa baci n yain maku ma utengeshi. Mayun n folo ɗạ tạ i yanka mu ahankuri. 2 Ma kirana tạ n ạɗạ cika tyoku ɗa Kashilạ ka kirana n ạɗạ. I'ạ tạ tyoku u maku ma uka ma bawu ma revei vali, uza ɗa a yankai kazuwamgbani ka iyolo i vali u te koshi; wata, Kawauwi ka la vi n kaci ka ne. 3 Shegai gogo-na ma pana tạ uwonvo u ɗa a ka puwunsạ atakasuvu a ɗe tsạrạ i ạsạkạ utono Kawauwi mayun mayun n uwulukpi, tyoku ɗa kali ka yinsại Hawa† n ugboji u cingi u ne. 4 Tsu tonuko ɗạ tạ ukuna u Yesu, kpam i wushai Kulu Keri, i wushuki kpam n akani a tsunu. Shegai i ạsạkại aza roku a tonuko ɗạ ukuna u roku kau n u Yesu. Gogo-na ufoɓusi u ɗa i'ạri i wushi kulu ku roku ɗe kau, i wushi kpam akani a roku. 5 N wene aza ɗa a ka isạ kaci ka le “asuki a pige” a la mu wa. 6 Gaawan n tsu dansa karkar tyoku u le wa, shegai n reve tạ ili i'ya ma dansa. Tsu yan tạ gbạ i'ya tsa yan tsu wenike ɗạ ili i na yi mai. 7 N zuwa ɗạ i tsupa mu adama a Kadyanshi ka Shinga ka n yanka ɗạ kuɓari wa. N gonuko tạ kaci ka vạ kenu, aku n nạkạ ɗạ tsupige. An n yain nala vi, n nusa? 8 An a'uwa a Atoni a roku a ka nạkạsạ mu ikebe, u woko tạ yavu bokuso ɗa ma bokuso ikebe yi tsạrạ n gbashika ɗạ. 9 N namba baci ili a'ayin a ɗa mạri n ạɗạ, n tsu tonuko ɗạ i ɓạngạ mu wa. Atoku a ɗa a wutại a Masidaniya a tuwại pini na, a nạkạ mu tạ gbạ ili i'ya ma ciga. N taɓa ɗạ ufolo i ɓạngạ mu wa, kpam

◊ **10:17** Iri. 9:24.

ma folo ɗa wa. 10 Ko uza wa la a asuvu a uyamba u Akataya uza ɗa wa ɓishinka mu
uyansa kadyanshi a kaci ka ili i nala wa. N dana ta kpam nala adama a ukuna u mayun
u Kawauwi u ɗa wari a asuvu a va. 11 N dana baci ma ciga n zuwuka ɗa araji wa, u woko
yavu ma ciga ɗa wa? Nala wa. Ko Kashila ka reve ta ma ciga ɗa.
12 Kpam ma lya ta kelime n uyan ili i'ya ma yan gogo-na vi, kpaci ma ciga ta n ɓishinka
ama a nala utsara u ili i'ya a ka yanka araɗi. A ciga ta a dana manyan ma a ka yanka araɗi
yi ma ta una u te n ma tsunu. 13 Ama a na yi asuki a kaɓan a ɗa. Manyan ma le ma a tsu
yanka kaɓan, aku a gonukoi kaci ka le tsara a rotso asuki a mayun a Kawauwi. 14 Shegai
mpa n yan majiyan ma ili i nala wa! Ko Kanangasi* ka gonuko ta kaci ka ne tsara u
rotso katsumate ka zuba† ka katyashi. 15 Adama a nala, tsu yan majiyan an agbashi a
Kanangasi a gonukoi kaci ka le a rotso agbashi a ɗa a ka yan manyan ma ukuna u shinga
wa. Shegai a makorishi a ka tsara ta mavura dere n ili i'ya a yain.

Upana u ikyamba u Bulus

16 Asaka n doku n tonuko ɗa: Ko uza kotsu u wundi yavu mpa katengeshi ka wa.
Shegai nala baci ya wundya, she i panaka mu tyoku ɗa ya panaka katengeshi, mpa dem
aku n yain araɗi kenu. 17 A'ayin a ɗa baci ma cikpala kaci ka va nala, tyoku u Asheku u ɗa
n tsu dansa wa, shegai tyoku u katengeshi. 18 Ama ushani a ka yan ta araɗi a kaci ka ili
i'ya a yain a likimba. Adama a nala mpa dem ma yan ta araɗi. 19 Eɗa aza ɗa ya wundya
yavu i'a n ugboji, i tsu pana ta kayanyan ka upana kadyanshi ka atengeshi. 20 I tsu yan
ta gbam ahankuri n aza ɗa a tsu gonuko ɗa agbashi a le, ko a ryafusa ɗa, n aza ɗa a tsu
yinsasa ɗa. I tsu yan ta dem ahankuri n aza ɗa a tsu wundya yavu a la ɗa, ko aza ɗa a tsu
ɓasasa ɗa. 21 N tsu pana ta uwono n dana tsa n ucira u ɗa tsa yan nala wa.
A ka yan baci araɗi, mpa dem ma yan ta, shegai utengeshi u ɗa uyan nala vi. 22 A dana
baci ele kagali ka Ibirahi ka, mpa dem uza u kagali ka Ibirahi ka. Ele aza a Isara'ila a
ɗa baci, mpa dem nala. Ele mmuku n tsikaya m Ibirahi n ɗa baci, mpa dem nala. 23 Ele
agbashi a Kawauwi a ɗa baci, wa woko mu ta utengeshi n dansa baci nala. Shegai tyoku
ɗa ma gbashika yi u la ta tyoku ɗa ele a ka gbashika yi. N yan ta manyan cika ma ma
lai ma le. A zuwusa mu ta a kuwa ku a'ali hal u lai tyoku ɗa a zuwusa le. Malapa ma
a lapusa mu ma la ta ma a lapusai ele. N yansa ta evu n ukpa a'ayin ushani. 24 Aza a
Yahuda a bawan mu ta n kajaɓu hal kamankupa n kuci.† Kutawun ka gbam a bawan
mu nala. 25 Aza a Roma a lapusa mu ta n alangu, kutatsu ka gbam a yanka mu nala. A
taɓa mu ta uvarasa n atali tsara a wuna. N so ta nwalu a kpatsu, kpatsu ku tasa ta na
mpa hal kutatsu. N taɓa ta urukpa a mini n kuvuli hal ubana kuvuli ku roku. 26 Nwalu n
kakuma mi, n tsu zuwa mu ta n yain evu n ukpa adama a uwaya u mini n adama a aza a
magalaka. N yan ta evu n ukpa adama a ama a va, aza a Yahuda, kpam hal n Awulawa.
N tsu yan ta evu n ukpa a ilyuci ilyuci, n a kakamba, hal n mala dem. N yan ta dem evu
n ukpa adama a aza ɗa a danai ele Atoni a ɗa, shegai Atoni a ɗa wa. 27 N yan ta manyan
cika hal n togbolukoi, a'ayin ushani n tsu lavuta gbam wa. N tsu ronguso ta n kambulu n
kakuli, kpam a'ayin ushani n tsu tsara ilikulya wa. N soso ta kutanu kpaci ma n aminya
a u'uka cika wa. 28 Hal n ara gai, kain dem u tsu woko ta yavu va da n canga ta ucanga u
araji kpaci n tsu ɓala ta asuvu adama a a'uwa a Atoni. 29 A'ayin a ɗa baci bawu aza roku
a'ari n ucira, n tsu woko ta dem bawu ucira. Asuvu a tsu suɗugba mu ta a'ayin a ɗa baci
n wenei a yinsai uza roku tsara u yain unyushi.
30 U kana baci n cikpala kaci ka va, ma yan ta nala adama a ili i'ya i zuwa mu n woko
bawu ucira. 31 Kashila ka reve ta kaɓan ka ma yan wa. Aya Kashila n Tata u Yesu
Kawauwi Asheku, uza ɗa a ka cikpala hal ubana bawu utyoku. 32 An mari a Damasuka,

---

* **11:14** Kanangasi; wata, "Shetan" kala ka dem ka Kalapansi. † **11:24** A a'ayin a nala yi, a bawan baci vuma hal amangare, wa kuwa ta kpaci asoje yi a reve ta tyoku ɗa a ka bawan vuma hal u kuwa ko kpam ukpaɗa ukuwa. A bawan yi ta kamankupa n kuci a asaka yi a una u ukpa shegai wa kuwa wa.

uza ɗa wạri gomuna a'ayin a ɗa Arita wa lya tsugono, wạri u ciga tạ u kạnạ mu, adama a nala, u zuwa tạ aza a uwundya ukyawan a ilyuci yi. 33 Shegai aje a vạ a zuralạkpa mu a asuvu a mabana a ilinuku i kasaga ka ilyuci ki. Tyoku ɗa n lai a akere a gomuna yi ɗa la vi.

12

Asheku a wenikei Bulus kuwene

1 U kạnạ tạ n yain arạɗi, ko an u wokoi ko kalen ma lya pini wa, shegai ạsạkạ n yain a ɗa adama a kuwene n ili i'ya Asheku a wenike mu. 2 Ayen kupa n a nishi a ɗa a wurai, Kashilạ ka wusha tạ Katoni ka Kawauwi ka roku a asu u uwunvugusa a zuba u Kashilạ a'ayin a roku. N reve wa, ko ikyamba i ne i'ya i walai, ko kpam kulu ku ne, shegai Kashilạ ka reve tạ. 3-4 N doku n dana, n reve tạ a bidya tạ vuma u na ubana a asu u uwunvugusa a zuba. Shegai ko ikyamba i ne i'ya i banai a zuba vi ko kulu ku ne ka koshi ku banai n reve wa, Kashilạ ka ka revei. U pana tạ kadyanshi ka roku ka bawu wa fuɗa wa toɗugbo, n ili i'ya bawu Kashilạ ka ạsạkạ uza dana. 5 Adama a nala ma yan tạ arạɗi adama a vuma na vi, shegai ma yan a ɗa adama a kaci ka vạ wa, she ili i'ya ya zuwa mu n reve an bawu mạri n ucira. 6 Mạri ma ciga baci n yanka kaci ka vạ arạɗi, wa woko mu utengeshi wa, kpaci mạri ma dansa tạ ukuna u mayun. Ma yan a ɗa adama a kaci ka vạ wa. Ma ciga ama a nạkạ mu tsupige tsa tsu lai tsu ili i'ya a wenei ma yan ko n danai wa.

7 U gan n woko n arạɗi a kaci ka ili i pige i pige i'ya Kashilạ ka wenike mu wa. Ɗa gai i zuwai u nạkạ mu mɓạlạ n pana ikyamba yi, tyoku ɗa kawana ka tsu sapa ikyamba. U woko yavu katsumate ka Kanangasi* ka ka zuwa mu n pana ikyamba, u ɓishinka mu kpam uyan arạɗi. 8 N folo tạ Asheku hal kutatsu tsạrạ u takpa mu ukuna u na vi. 9 Shegai u tonuko mu, “Ukuna u shinga u vạ u rawa vu tạ. A'ayin a ɗa baci bawu vạri n ucira, ucira u vạ u tsu shaɗangu tạ ara vunu.” Adama a nala, gogo-na mạ tạ n mazạngạ ma ma yan arạɗi adama a ɗa bawu mạri n ucira, ucira u Kawauwi u yain manyan ara vạ. 10 Adama a ɗa wa woko ukuna u shinga a asu u Kawauwi u ɗa baci ma namba ucira, ko ama a ka tonusuko mu baci kagbani, ma yan tạ mazạngạ. Ma namba baci ili adama a ɗa wa woko ukuna u shinga a asu u Kawauwi, ko a ka yansa mu baci mavura, ma yan tạ mazạngạ. A ka zuwusa mu baci n pana ikyamba adama a ɗa Kawauwi ka tsạrạ ukuna u shinga, ma yan tạ mazạngạ. Kpam a'ayin a ɗa baci dem n nambai ucira, a'ayin a nala a ɗa ma tsạrạ ucira cika.

Bulus wa ciga tạ aza a Korintiya

11 Tyoku u katengeshi u ɗa ma dansa, shegai eɗa i zuwa mu ma dansa nala. Eɗa i gain ya dansa ukuna u maci a kaci ka vạ. Ko mạ baci ili i roku wa, aza ɗa a danai ele “asuki a pige” a ɗa vi a la mu wa. 12 A'ayin a ɗa mạri kaɓolo n ạɗạ vi, n rongo tạ n ahankuri kpam n yansa tạ manyan ma ucira n iryoci n ili i'ya ya tuko ikunesavu i'ya i gain kasuki ka mayun ka yain. 13 Adama a nala, i wusha tạ ili i'ya a'uwa a Atoni a ɗa a buwai a wushai. Ili i te i'ya i takpanai: N gonuko kaci ka vạ n woko ɗạ kalạndạm wa. Yanka numu ahankuri!

14 Mpa pini ma foɓuso tsạrạ n tuwạ n kyawan ɗạ ukyawan u tatsu. Shegai hal n ara ma boluko ɗạ kalạndạm wa. Eɗa ma ciga, shegai ikebe i ɗe wa. Mmuku n ɗa n gain a foɓo ikebe adama a ubidya arạji a isheku i le wa, shegai isheku i bidya arạji a mmuku n le. 15 Adama a nala, mạ tạ n mazạngạ ma ma nạkạ ko ndya wa i vạ adama a ɗe, hal gbạm n kaci ka vạ dem. Ya jebe uciga u ɗa ya ciga mu vi an u wokoi n la ɗạ uciga?

16 Aza roku a ɗe a wushuku tạ an bawu n woko ɗạ kalạndạm. Shegai, hal n gogo-na alya pini a ka yawunsa yavu ugboji u ɗa n yain n yanka ɗạ kaɓan tsạrạ n wanda ɗạ. 17 Ama ɗa n sukunku ɗạ vi, uza roku wạ pini uza ɗa ryafa ɗạ? 18 N folo tạ Taitu tuwạ ara ɗe, kpam n tutsuku yi tạ kaɓolo n Katoni ka roku. Shegai u ryafa ɗạ wa. Eɗạ dem n kaci

* **12:7** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

ka ɗe i reve tạ an mpa n eyi ko ndya wa unạ u te u ɗa i'ạri tsu, kpam uyawunsa u ɗa tsu u te.
19 Gaawan ya dana tạ dana ɗa tsu danai gbạ nala tsạrạ tsu wenike an tsạri ama a maci. Nala wa. Tsu tsu dansa tạ tyoku ɗa Kawauwi ka ciga tsu tsu dansa a kapala ka Kashilạ. Eɗạ aje a tsunu a ɗa, kpam ko ndya baci tsa yan, yan ɗa tsa yan i'ya tsạrạ tsu zuwa ɗạ i gbama. 20 Kpaci ma pana tạ uwonvo u ɗa n tuwạ ɗạ baci ukyawan, ahali a ɗe a kpạɗạ mu uyankpa, kpam adama a nala, ahali a vạ dem a ka yankpa ɗạ wa. Ma pana tạ uwonvo u ɗa ma cina ɗạ n i nanamgbani, ko n i yanyi malyon ma ili i'ya ama a'ạri n i'ya. Ma pana tạ uwonvo u ɗa ma cina ɗạ n asuvu a shen, ko kpam ya cigạka kaci ka ɗe ko ndya wa. Ma pana tạ dem uwonvo u ɗa ma cina ɗạ n i tonusuki ama kagbani, ko n i yanyi ndyami. Kotsu kpam gai n cina ɗạ n i yanyi arạɗi, ko ya rongo kaberikete bawu i kạnại kaci wa.
21 Mayun ɗa ma pana uwonvo u ɗa n tuwạ baci gaawan Kashilạ ka vạ ka gonuko mu tạ kenu adama a ɗe. Kpam ma sạ tạ adama a aza ɗa a'ạri a ka yansa unyushi u cingi bawu a kpatalai a ạsạkại ukuna u ashindạ u le, n tsishankala, n ukuna u uwono.

13

Bulus kotsoi unạkạ adooki a ne

1 Ma tuwạ tạ ara ɗe utuwạ u tatsu. Tagarạda u Kashilạ da, “U kạnạ tạ ama a re ko ama a tatsu a reve n ukuna u ɗa a kạnại vuma n u ɗa mayun ɗa.” ◊ 2 An n doki n tuwại ara ɗe utuwạ u ire, n rono tạ aza ɗa a ka yansa unyushi u cingi atsuvu. Gogo-na dem an bawu mạri evu n ạɗạ, ma doku tạ ma dana u ɗa: A'ayin a ɗa baci n doku n tuwại ara ɗe, ko uza wa la a asuvu a mavura wa. 3 Ma wenike ɗạ tạ an mayun ɗa Kawauwi ka dansa a unạ u vạ. An wa yansa manyan ara ɗe, u yansa ma bawu ucira wa, shegai wạ tạ n ucira. 4 Mayun ɗa u rongoi bawu ucira a'ayin a ɗa a wandamgbana yi, shegai gogo-na n ucira u Kashilạ u ɗa wa rongo. Ạtsu dem tsạ n ucira wa, tyoku ɗa Kawauwi ka rongoi a mawandamgbani. Shegai ya wene tạ an tsa tuwạ tsu rongo n ucira u Kashilạ, tyoku ɗa Kawauwi ka rongo.
5 Vecei kaci ka ɗe mai, i kondo kaci ka ɗe i wene ko i'ạ pini ukạni n i'ya i wushuki vi. I lya baci ukondo vi, ya reve tạ an Yesu Kawauwi wạri a asuvu a ɗe. I reve baci an Yesu wạri a asuvu a ɗe wa, i rukpạ ɗe ukondo vi. 6 Ma zuwa tạ uma i wene an bawu ạtsu tsu rukpại ukondo vi. 7 Tsu yan tạ kavasu ubana a asu u Kashilạ kotsu i yain ili i cingi wa. Yan ɗa tsa yan kavasu nala tsạrạ ama a wene an tsạri mai wa, shegai tsạrạ u zuwa ɗạ i yain ili i'ya i'ạri mai, ko u woko baci yavu ạtsu tsu rukpạ ukondo vi. 8 Ili i'ya koshi tsa yan i'ya, i'ya ya zuwa tsu tsu tutsuku ukuna u maci kelime. Tsa yan ili i'ya ya kạngu u ɗa wa. 9 Ko an u wokoi bawu tsạri n ucira, tsạ tạ n mazạngạ an eɗạ i'ạri n ucira. Tsu yan tạ kavasu adama a ɗa ya lapula i woko mai. 10 Koronku ɗa ma koronku ɗạ ili i na yi kahu n rawa la. Yan ɗa n yain nala tsạrạ n tuwạ baci, ili i'ạ la i'ya ya zuwa mu n ɓarana ɗạ n ucira wa ma dansa baci n ạɗạ n ucira u ɗa Asheku a nạkạ mu. U nạkạ mu ucira vi adama a ɗa ma varangu ɗạ wa, shegai adama a ɗa ma ɓạngạ ɗạ.

Idyani i makorishi

11 Gogo-na ama a vạ, ma kotso ɗe ukanikorongi u na vi. N tonuko ɗạ tạ: Yanyi mazạngạ! Savaɗai ahali a ɗe. Kiranai n i'ya n tonuko ɗạ. Rongoi n katakasuvu ka te n ko ya wa. I rongo kaɓolo nạ ndishi n shinga. Pini nala, Kashilạ ka uciga n ka ndishi n shinga ka rongo tạ n ạɗạ.
12 Damamgbanạsai a asuvu a uciga u Atoni. 13 Gbạ Atoni a ɗa a'ạri pini na a ka sukunku ɗạ tạ idyani i le.
14 Ạsạkạ ukuna u shinga u Yesu Kawauwi Asheku, n uciga u Kashilạ, nạ ndishi n kaɓolo n Kulu Keri a rongo n ạɗạ gbạ.

◊ **13:1** U.Ml. 19:15.

Ukanikorongi Ubana a Asu u Aza a Galatiya

Ukukpą u kadyanshi

Atoni a ɗa a'ą̀ri a Galatiya a ɗa Bulus koronki ukanikorongi u na vi. Galatiya kaɓon ka evu n uyamba u Isara'ila, kpam ilyuci i'ya pini ushani a kaɓon ki. Gbą̀ a'uwa a Atoni a ɗa a'ą̀ri a kaɓon ki a ɗa Bulus koronki. Bulus wą̀ri u wala tą̀ pini a kaɓon ki, adama a nala wą̀ tą̀ n aje a asuvu a Atoni a asu vi. Shegai aza roku pini a kaɓon ki a da Bulus kasuki ka mayun ka wa.

Bulus koronku le tą̀ tsą̀rą̀ u wenike le an wą̀ri kasuki ka mayun. An u kotsoi uyan kadyanshi ka nala ki, u wenishike le tą̀ an a wauwa le a ure u maci an a'ą̀ri n upityanangu n Kawauwi. Ure u utono mele u ɗa wa tuko iwauwi i mayun wa. U wenike le tą̀ an a'ą̀ri n ucira u ɗa a ka fuɗa a ka tono Kashilą̀ bawu a damgbarą̀sa le, kpam a cigamgbana.

Gbą̀ ili i'ya Bulus danai a kaci ka Atoni a Galatiya, nala dem wą̀ri a asu u Atoni gogo-na. Tsa fuɗa tą̀ tsa tono Kashilą̀ bawu a damgbarą̀sa tsu tsą̀ baci n upityanangu. Mele ma zuwa tsu tą̀ tsu reve tyoku ɗa tsa rongo, shegai upityanangu u ɗa wa zuwa tsu tsu ɓolomgbono n Kawauwi kpam u tuko tsu iwauwi.

Ili i'ya i'ą̀ri a tagarą̀da u na vi

Kasuki ka mayun n akani a mayun (1:1-10)
Kashilą̀ ka ɗangą̀sa tą̀ Bulus woko kasuki (1:11-24)
Bulus shamkpai akani a ne (2:1-21)
Upityanangu u ɗa koshi ure u utsą̀rą̀ iwauwi (3:1–4:31)
Adooki a asu u kulu n uciga (5:1–6:10)
Urono u atsuvu u makorishi (6:11-18)

Idyani

1-2 Mpa Bulus uza ɗa u korongi ukanikorongi u na ubana a asu u a'uwa a Atoni a ɗa a'ą̀ri a kaɓon ka Galatiya. Mpa kasuki ka. Ama ɗa a ɗangą̀sa mu wa, u wutą̀ tani a asu u vuma wa. Yesu Kirisiti Kawauwi ɗa u ɗangą̀sa mu n kaci ka ne. U yan tą̀ nala kaɓolo n Kashilą̀ Tata uza ɗa u 'yą̀ngą̀są̀ yi a ukpą̀. Gbą̀ ama a tsunu pini na a ɓolomgbono tą̀ ną̀ mpa a asu u usuku idyani i na yi.

3 Ą̀są̀ką̀ Kashilą̀ Tata u tsunu n Asheku Yesu Kawauwi a ną̀ką̀ ɗą̀ ukuna u shinga ną̀ ndishi n shinga. 4 Kawauwi ka kuwą̀ tą̀ adama a unyushi u cingi u tsunu, dere tyoku ɗa Kashilą̀ Tata u tsunu u foɓusoi, tsą̀rą̀ u wutukpą̀ tsu a likimba u tsicingi u na a asu u ɗa tsą̀ri gogo-na. 5 Ɗa i zuwai gbą̀ tsupige tsu Kashilą̀ tsa, gbą̀ a'ayin hal ubana bawu utyoku. Ami.

Kadyanshi ka Shinga ka te ka

6 N yan tą̀ majiyan cika an i lazai i kpatalą̀kai Kashilą̀ kuciną̀. U ɗangą̀sa ɗą̀ tą̀ adama a tsishinga tsu Kawauwi. Shegai gogo-na ya tono ɗe akani a roku kau. 7 Mayun ɗa akani a roku a'ą̀ la wa, she Kadyanshi ka Shinga, shegai ama roku a ɗa pini a ka damgbarą̀sa ɗą̀. A ka ciga tą̀ a savaɗa Kadyanshi ka Shinga ka Kawauwi ka woko ili i roku ɗe kau. 8 Ą̀są̀ką̀ Kashilą̀ ka yanka uza ɗa baci dem wa yan kuɓari ku ili i roku kau n akani a tsunu utuwą̀ ara ɗe uną̀ u cingi! Ą̀są̀ką̀ Kashilą̀ ka yain nala, ko ą̀tsu n kaci ka tsunu ka baci tsą̀ri n akani a roku kau, ko katsumate ka zuba ka baci ka tuwą̀i n akani a roku kau. 9 N dana tą̀ u ɗa, kpam ma doku tą̀ ma dana: Uza roku u yan baci kuɓari ku kadyanshi ka Kashilą̀ kau n ka i gitą̀i i wushai, ą̀są̀ką̀ uną̀ u cingi u Kashilą̀ u rukpą̀ a kaci ka vuma u nala vi.

10 Ama ɗa ma ciga n zuwa a pana kayanyan wa. Kashilạ ka ma ciga n zuwa u pana
kayanyan. Ya wundya ama ɗa ma ciga n zuwa a cigi mu? Nala baci mạri ma yansa, ma
woko kagbashi ka Kawauwi wa.

Kashilạ ka isại Bulus

11 Ama a vạ, ma ciga tạ i reve an Kadyanshi ka Shinga ka n yanka ɗạ kuɓari ki ka ama
a yain ka wa. 12 N tsạ ka a asu u uza wa. Uza wạ la u wenishike mu ka wa. Yesu Kawauwi
ɗa u wenishike mu uwenishike u na vi.
13 I reve tạ tyoku ɗa mạri n rongoi an ma tono ure u aza a Yahuda. N zuwa tạ Atoni a
Kashilạ a panai ikyamba, kpam ma ciga n wacinsa le. 14 Aza a Yahuda a ɗa pini aza ɗa
tsạri usaun u te, shegai n la tạ aza roku ushani a utono mele ma nkoshi n cau n tsunu.
Mạri n mạtsạ tạ uciga n yain nala.
15 Shegai tun kahu a matsa mu, Kashilạ ka ɗangạsa mu tạ. U yan tạ nala adama a
tsishinga tsu ne. 16 Aku a'ayin a tuwại a ɗa u wenike mu Maku ma ne, tsạrạ n yain
kadyanshi ka ne a asu u Awulawa. A'ayin a nala yi, n folo uza u nạkạ mu adooki wa.
17 N bana a Urishelima n cina aza ɗa a gitại a wokoi asuki kahu mpa n woko kasuki wa.
Ili i'ya n yain i'ya n banai a Arabi n dusuki ve ɗe. Aku n gonoi a Damasuka.
18 An ayen a tatsu a wurai, aku n banai a Urishelima tsạrạ n kondo Bituru, kpam n
rongo tạ pini a'ayin kupa n a tawun. 19 N wene tạ dem Yakubu, vangu u Asheku, shegai
a'ayin a nala yi n wene asuki a ɗa a buwai vi wa. 20 N tsina tạ a kapala ka Kashilạ, kaɓan
ka mu wa.
21 An a yain a'ayin kenu, aku n yain nwalu ubana a uɓongu u Suriya n uɓongu
u Kilikiya dem. 22 A'ayin a nala yi, Atoni a kaɓon ka Yahuda kotsu a reve mu wa.
23 Kadyanshi ka a ka dansa a kaci ka vạ ka a panai koshi ama a ka dansa, a da, “Vuma ɗa
wạri wa yansa tsu mavura ɗa gai na vi, kpam wa ciga u wacinsa Atoni. Shegai gogo-na
aya wa tonusuko ama a toni akani yi.” 24 Aku a cikpalai Kashilạ adama a vạ.

2

Asuki a wushai Bulus

1 An ayen kupa n a nishi a wurai, aku n doki n gonoi a Urishelima, Barạnaba n Taitu a
tono mu tạ. 2 N yan tạ nala kpaci Kashilạ ka wenike mu tạ kuwene, u tonuko mu n gono
ɗe. Mpa ɗe, n dansa tạ n azapige a Atoni utyoku u le. Ma ciga tạ n zuwa le a reve akani
a ɗa mạri utonusuko Awulawa. Ma ciga tạ a kondo manyan ma vạ ko mạ dere. Mạ baci
dere wa, manyan ma vạ ma woko tạ ma gbani. 3 Kpam an a panai ili i'ya n tonuko le,
a wushuku tạ. A mạtsạ gbạm Taitu uza ɗa soku mu vi u ba u kiɗa kacombi wa, ko an u
wokoi Kawulawa ka.*
4 Atoni a kaɓan a roku a uwa tạ a asuvu a tsunu ukpawunsi. A tuwạ tạ tyoku u aza a
kakyawunsa tsạrạ a reve utsạrạ u kaci u ɗa Yesu Kawauwi u nạkạ tsu. A ka ciga a gonuko
tsu agbashi. Ama a nala yi a zuwa tạ tsu dansa ukuna u ukiɗa u kacombi. 5 Shegai tsu
'yuwain, tsu panạka le wa, ko kenu. Tsa ciga tạ ukuna u maci u Kadyanshi ka Shinga u
rongo n ạɗạ.
6 (Aza ɗa ama a bidyai ele ili i roku i'ya, ko ndya baci a'ạri, ili i te i'ya ara vạ, kpaci
Kashilạ kạ n kuɗyangi wa.) Adama a nala a fuɗa a savaɗa Kadyanshi ka Shinga ka n yain
kuɓari wa. 7 A wene tạ Kashilạ ka nạkạ mu tạ manyan ma uyan kuɓari ku Kadyanshi ka
Shinga a asu u Awulawa, dere tyoku ɗa u nạkại Bituru manyan a asu u aza a Yahuda.
8 Kashilạ ka nạkạ tạ Bituru ucira u uyan manyan ma kasuki a asu u aza a Yahuda. Nala
dem u nạkạ mu ucira u uyan manyan ma kasuki a asu u Awulawa.

---

* **2:3** Taitu Kawulawa ka, kpam a tsu kiɗa uza kacombi wa. Shegai aza a Yahuda a tsu kiɗa tạ acombi. Adama a nala, ili i majiyan i'ya an bawu asuki a danai u kạnạ tạ a kiɗa Taitu kacombi.

9 Yakubu, n Bituru,† n Yahaya† (aza ɗa ama a revei a'ạri n kalen cika) a wene tạ Kashilạ ka nạkạ mu tạ kune ku pige ku nala ki, kpam a wushai Barạnaba nạ mpa tyoku u ayain a manyan kaɓolo n ele. A gbamatangu tsu asuvu tsu lyai kapala n uyan kuɓari a asu u Awulawa, nala kpam ele dem a ka lya kapala n manyan ma le a asu u aza a Yahuda. 10 Ili i'ya a tonuko tsu tsu yain i'ya tsu ciɓa n aza a unambi, kpam ili i'ya mạri n mạtsại uyansa i'ya la vi!

Bulus ɓongoi Bituru

11 Kain ka te, an Bituru tuwại a Antakiya, n ɓongo yi tạ a kapala ka Atoni kpaci u yansa tạ ili i'ya bawu i gain. 12 Ili i'ya i gitại i'ya na: An u gitại u rawai, u lyasa tạ kaɓolo n Awulawa a ɗa a'ạri Atoni. Aku Yakubu suki Atoni a ɗa a'ạri aza a Yahuda a roku a Antakiya. An a rawai, Bituru doku u lya kpam ilikulya kaɓolo n ele wa, kpaci wa pana tạ uwonvo u ili i'ya ama a nala yi a ka dana a kaci ka ne. 13 Nala dem atoku a ne Atoni aza a Yahuda a tono yi n uyansa ili i maci i kaɓan, hal gbạm n Barạnaba tono le dem n uyansa ili i'ya bawu i gain i na yi.

14 An n wenei a ka tono kpam ukuna u mayun u Kadyanshi ka Shinga wa, aku n dansai n Bituru a kapala ka le gbạ. N danai, “Bituru, avu uza u Yahuda u ɗa, shegai vu yain tyoku u Kawulawa, tyoku u uza u Yahuda wa. Nala baci, niɗa va ciga vu zuwa Awulawa a toni Mele ma aza a Yahuda?

15 “Mpa n avu aza a Yahuda a ɗa a ilimaci, shegai aza a unyushi u cingi tyoku u Awulawa wa. 16 Shegai gbạ n nala, tsu reve tạ tsu woko tạ dere a kapala ka Kashilạ a asu u upityanangu n Yesu Kawauwi, shegai a asu u uyansa ili i'ya Mele ma danai wa, kpaci uza wạ la wa woko dere a kapala ka Kashilạ a asu u utono Mele wa. Adama a nala tsu wushuku tạ n Yesu Kawauwi, tsạrạ Kashilạ ka gonuko tsu tsu woko dere adama a upityanangu n Kawauwi.

17 “Aza roku a bidya baci ạtsu aza a unyushi u cingi a ɗa adama a ɗa tsu pityanangi n Kawauwi tsạrạ u gonuko tsu tsu woko dere a kapala ka Kashilạ, nala u wenike an Kawauwi ka zuwa tsu tsu yain unyushi u cingi an bawu tsu tonoi mele ma roku ɗa? A'a, nala wạri wa! 18 Shegai n gono baci n tonoi Mele ma n 'yuwain vi, ma nusuka tạ Kashilạ mayun. 19 N tono tạ Mele kpam a asu u utono Mele vi u ɗa n kuwại, kpam nala zuwa mu tạ n rongo n Kashilạ. 20 A wandamgbana mu tạ kaɓolo n Kawauwi. Gogo-na mpa kpam mạri n uma wa, Kawauwi ka kạri n uma a asuvu a vạ. A'ayin a ɗa mạri a ikyamba pini na a likimba n wushuku tạ n Maku ma Kashilạ. U ciga mu tạ kpam u nekei kaci ka ne u kuwại tsạrạ n yain uma. 21 Mạ a asuvu a ama ɗa a 'yuwain ukuna u shinga u Kashilạ wa. Kashilạ ka wusha tsu baci a asu u Mele, ukpạ u Kawauwi gbani ɗa la vi.”

3

Zuwai atakasuvu a ɗe

1 Eɗạ atengeshi aza a Galatiya! Ya lạpạnạsạ ɗạ n adạbu a ne? N wenike ɗạ tạ karara ili i'ya i zuwai Yesu Kawauwi kuwại a mawandamgbani. 2 Ma yan ɗạ tạ keci ku te: I wusha Kulu Keri a asu u utono Mele ɗa? A'a, nala wa! Kulu Keri ku cipạ ɗạ tạ adama a ɗa i wushuki n akani a ɗa i panai ukuna u Kawauwi. 3 I'ạ n ugboji wa ɗa? I'ạri i gitạ tạ urongo n Kawauwi a Kulu Keri, shegai gogo-na ya ciga tạ i koruso n ucira u kaci u ɗe. 4 I pana tạ ikyamba cika adama a Kadyanshi ka Shinga. Ma ciga u ɗa u woko u gbani wa. 5 An Kashilạ ka nạkạ ɗạ Kulu ku ne kpam a'ayin a ɗa u yansai ikunesavu i ne a asuvu a ɗe, u yan nala adama a ɗa ya tono Mele ma Musa ɗa? Nala wa! U yan tạ nala adama a ɗa i wushuki n akani a Kawauwi a ɗa i panai.

6 Ili i'ya Tagarạda u Kashilạ u danai i'ya na: “Ibirahi pityanangu tạ n Magono ma Zuba, adama a nala a ɗa Kashilạ ka gonuko yi u woko vuma u maci a kukere ku ne.” 7 Nala

† **2:9** Pini a makpạndạ ma na mi, Bulus yanka tạ kala ka Bituru ka Tsi'arama manyan: “Wata, Kefa.”

u wenike tạ mmuku ma Ibirahi n maci alya aza ɗa a pityanangi n Kashilạ. 8 Caupa,
Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, Kashilạ ka gonuko tạ Awulawa a woko dere adama a
upityanangu u le. Kashilạ ka zuwamgbanạka tạ Ibirahi caupa, an u danai, “Gbạ ama
a likimba, Kashilạ ka yanka le tạ unạ u shinga adama a vunu.” ◊ 9 Nala u wenike tạ la
vi uza ɗa baci dem wạri n upityanangu, wa tsạrạ tạ kapashi ka ne a unạ u shinga u ɗa a
zuwukai Ibirahi adama a upityanangu u ne.
10 Uza ɗa baci dem wa yawunsa yavu utono u Mele wa zuwa yi u woko mai n Kashilạ,
wa wusha tạ unạ u cingi u Kashilạ. Kpaci Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Uza ɗa baci
dem bawu wa tono gbạ ili i'ya i'ạri a asuvu a Tagarạda u Mele, wa wusha tạ unạ u cingi
u Kashilạ.” ◊ 11 Wa wuyana uwene an uza wạ la wa woko dere a kapala ka Kashilạ a asu
u utono Mele wa, kpaci Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Kashilạ ka nạkạ tạ uma a asu u
uza ɗa wạri n upityanangu.” 12 Ili i'ạ la i gawain utono u Mele n upityanangu wa, kpaci
Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Uza ɗa baci u wushuki n Mele, u kạnạ tạ u yansa tyoku
ɗa ma danai.” ◊
13 Shegai Kawauwi ka wutukpạ tsu tạ a asuvu a unạ u cingi u ɗa Mele mi ma yain. An
a wandamgbana yi, u wusha tạ unạ u cingi u ɗa wạri u gain u tuwạ ara tsunu. Kpaci
Tagarạda u Kashilạ u dana tạ, “Kashilạ ka yanka tạ uza ɗa baci dem a wandamgbanai a
maɗanga unạ u cingi.” ◊ 14 Adama a ɗa Yesu Kawauwi yain nala, Kashilạ ka zuwuka tạ
Awulawa unạ u shinga tyoku ɗa u yankai Ibirahi kazuwamgbani, nala kpam dem ạtsu
Atoni tsu wushai Kulu Keri ka Kashilạ ka yain kazuwamgbani adama a upityanangu.

Ukuna u Mele

15 Ama a vạ, ạsạkạ n wenike ɗạ tyoku ɗa tsa rongo: Ama a yan baci kazuwamgbani
tyoku ɗa u gain, uza wạ la wa cimbusạ ko u savaɗa ka wa. Ili i te i'ya n kazuwamgbani
ka Kashilạ ka na. 16 Kashilạ ka yan tạ kazuwamgbani ka na ki ara Ibirahi n a asu u
kumaci ku ne. ◊ U yan ka a asu u amaci ushani wa, shegai a asu u ku te, kpam ka
Kawauwi. 17 Ili i'ya ma dansạka i'ya na: Kashilạ ka yan tạ kazuwamgbani n Ibirahi
kpam u zuwamgbanai wa shamkpa ka. An ayen amangatawanishi n kamankupa (430)
a wurai, aku u nạkại Mele. Mele ma nala mi ma savaɗa kazuwamgbani ki wa. U yan baci
nala, ma wacinsa tạ kazuwamgbani ka u yain n Ibirahi. 18 Mele mi ma nạkạ tsu baci unạ
u shinga u ɗa Kashilạ ka zuwamgbanạkai Ibirahi, ma wura tạ la vi kazuwamgbani ki.
Shegai ma yan nala wa, kpaci Kashilạ ka zuwuka tạ Ibirahi unạ u shinga gbani a asu u
kazuwamgbani ka u yain.
19 Ndya i zuwai Kashilạ ka yain Mele? U yan tạ ma kpaci ama a ka yansa tạ unyushi u
cingi. U yan tạ Mele hal uza ɗa u danai wa tuwạ vi u tuwạ. U zuwa tạ atsumate a zuba
a nạkạ Musa Mele ma ne, aku Musa nạkại aza a Isara'ila. Nala Musa wokoi ka'uwi ka
mere. 20 Ka'uwi ka mere ki u tsu dansa tạ n aɓon a re gbạ, shegai Kashilạ aya u yain
kazuwamgbani ka nala ki utyoku u ne.
21 Kashilạ ka kpạɗạ la vi ushamkpa kazuwamgbani ka ne an u nạkại Mele mi? Nala
wa, ko kenu! A ka tsạrạ baci uma u ɗa bawu wạri n utyoku a asu u Mele, a'ạri a ka woko
tạ mai n Kashilạ a asu u utono Mele mi. 22 Shegai Tagarạda u Kashilạ u tonuko tsu tạ
unyushi u cingi u sira tạ ya dem, kpaci u kpạɗạ tạ utono u Mele. Adama a nala, ure u ɗa
Kashilạ ka nạkạ uza ili i'ya u zuwamgbanai u ɗa uza u pityanangu baci n Yesu Kawauwi.
23 Mele mi ma ma gbagirya tsu yavu aza a kuwa ku a'ali, hal ubana a'ayin a ɗa tsa tsạrạ
upityanangu. 24 Mele mi ma mạri uzapige u tsunu, hal utuwạ u Kawauwi. Kpam an
Kawauwi ki ka tuwại u gonuko tsu tạ tsu wokoi dere a kapala ka Kashilạ an tsu wushuki
n eyi. 25 Gogo-na an tsu pityanangi n eyi, Mele ma lya kpam tsugono tsu tsunu wa.

Eɗa mmuku n Kashilạ

◊ **3:8** Kag. 12:3; Kag. 22:18. ◊ **3:10** U.Ml. 27:26. ◊ **3:12** Adkp. 18:5. ◊ **3:13** U.Ml. 21:23. ◊ **3:16** Kag. 12:7; Kag. 13:15; Kag. 24:7.

26 Eɗą mmuku n Kashilą n ɗa gbą ɗe adama a ɗa i pityanangi n Yesu Kawauwi. 27 Kpam
an a lyuɓugu ɗą, dere ɗa wąri yavu Kawauwi ka i ukai tyoku ɗa i tsu uka aminya.
28 Upityanangu n Yesu Kawauwi u ɗa u gonukoi ya dem uną u te n utoku u ne: ko avu
uza u Yahuda ɗa baci ko Kawulawa,† kagbashi ko uza ɗa bawu wąri kagbashi, vali ko
uka, ya dem uną u te ɗa n utoku u ne. 29 Adama a nala, avu uza Kawauwi ɗa baci,
gogo-na a kaɓon ka kumaci ka Ibirahi ka vąri, kpam a ka nąką vu tą agadu a ɗa Kashilą
ka zuwamgbanai.

4

1 Ma wenike ɗą tą iryoci: maku ma kenu ma baci tata u ne u kuwąi wa tono n utsąri u
ɗa tata u ne u da wa woko u ne vi wa. Wą tą tyoku u kagbashi ko an u wokoi aya n utsąri
vi gbą. 2 Ama ɗa a ka kirana n eyi n utsąri vi alya a ka tono n ili gbą, hal she maku mi ma
gbonguro u rawa tyoku ɗa tata vi danai. 3 Nala dem wąri n ątsu. Tyoku u mmuku u ɗa
tsąri, kpam ucira kau-kau u likimba u na wa lya tą tsugono a kaci ka tsunu.
4 Shegai an a'ayin a yain derere, aku Kashilą ka suki Maku ma ne, kpam uka u ɗa u
matsa yi. U tono tą Mele mi, 5 tsąrą u wutukpą tsu a asuvu a Mele mi, kpam tsąrą tsu
woko mmuku n Kashilą. 6 An u wokoi eɗą mmuku n Kashilą n ɗa, u suku tą Kulu ku
Maku ma ne a atakasuvu a ɗe, kpam Kulu ki ku isąi, “Tata, Tata u vą.” 7 Adama a nala
gogo-na avu kagbashi ka kpam wa; maku ma Kashilą ma vąri, kpam gbą ili i'ya wąri n
i'ya adama a mmuku n ne, i vunu i'ya dem.

Bulus ciga tą aza a Galatiya

8 A'ayin a ɗa bawu i revei Kashilą, i'ąri i woko tą agbashi a ili i ameli, kpam ili i nala
yi Kashilą ka wa, ko kenu. 9 Shegai gogo-na an i revei Kashilą, ko kpam u gan tą n dana
an Kashilą ka reve ɗą. Niɗa ya doku i gono i woko agbashi a ucira kau-kau u likimba u
na i'ya bawu i'ąri n ucira, kpam bawu kalen? 10 Hal gbąm i tsu ciɓusa tą a'ayin a abiki
a ameli, n iwoto i roku, n abiki a a'ayin a manyan kau-kau, n ayen a roku. 11 N pana tą
uwonvo, an a'ayin a ɗa n yain manyan ara ɗe a woko ɗe a gbani. 12 Ama a vą, n folo ɗą tą
i rongo n utsąrą u kaci, tyoku ɗa ma rongo. Kpaci n woko tą tyoku ɗa eɗą Awulawa i'ąri;
wata, mą tą n utsąrą u kaci a Mele.
An n gitąi n yanka ɗą kuɓari, i nusuka mu wa. 13 I ciɓa tą an bawu mąri n alafiya a'ayin
a ɗa n gitąi n tuko ɗą Kadyanshi ka Shinga ka Kawauwi. 14 Ko an u wokoi maɓąlą ma vą
ma zuwa ɗą tą kadambula, gbą n nala i wenike mu magori wa kpam i 'yuwan mu wa. A
uną u nala, i ryabusa mu yavu katsumate ka zuba ka Kashilą ka. I ryabusa mu yavu Yesu
Kawauwi ɗa n kaci ka ne. 15 Mayun ma fuɗa tą ma dana, a da baci ya fuɗa ya foɗo a'eshi
a ɗe i nąką mu i'ąri ya foɗo tą. Shegai gogo-na nte kpam kayanyan ka i panai adama a
vą yi? 16 N gono n woko utokulalu u ɗe ɗa, an n tonuko ɗą ukuna u mayun vi?
17 Awenishiki a kaɓan a nala yi a ka yansa ili i na adama a ukuna u shinga u ɗa ya tsąrą
wa. Ciga ɗa a ka ciga tsąrą a lyai kaci ka ɗe i toni le. Ciga ɗa a ka ciga a peci ɗą ną mpa
tsąrą i gonuko ugboji u ɗe ara le. 18 Gogo-na u lobono tą an ya ciga i yain ili i shinga,
kpam u la tą tsulobo an ya yansa nala a'ayin a ɗa bawu mąri n ąɗą. 19 Shegai gbą n nala,
mmuku n vą aza ɗa ma ciga, wą tą yavu mɓąlą ma ilimaci n ɗa ma pana adama a ɗe
tyoku u caupa, mɓąlą mi kpam ma lya tą kapala hal she ama a wene Kawauwi a asuvu a
ɗe. 20 A'ąri a dana gbąm mą pini la n ąɗą gogo-na, tsąrą mąri n dansa n ąɗą ben. Shegai
gogo-na n dambula tą adama a ukuna u na vi.

Mmuku n re ma Ibirahi

21 Aza roku a ɗe hal n ara a ka ciga tą a woko a kere ka Mele. Tonuko numu, i reve ili
i'ya Mele mi ma danai ɗa? 22 Tagarąda u Kashilą† u dana tą, Ibirahi wą tą ną mmuku ma
a'ali n re. Mma u uza u te kagbashi ka, mma u uza u ire kpam kagbashi ka wa. 23 Maku
ma kagbashi mi, a matsa yi tą tyoku ɗa a cuwanąkai a tsu matsa. Shegai uza ɗa bawu
wąri kagbashi ki u matsa tą adama a kazuwamgbani ka Kashilą ka yain n Ibirahi.

24 Gbạ ili i na yi ya wenishike tạ ili i roku: Aka a re yi a'ạ tạ tyoku u kazuwamgbani ka re
a mere ma Kashilạ n ama a ne. Kazuwamgbani ka te ka Mele ma Kashilạ ka nạkại Musa
a Masasa ma Sinai, kpam ama ɗa a tonoi kazuwamgbani ki a'ạ tạ tyoku u agbashi. Mma
ɗa a tsu isạ Hajara† kagbashi ki wạ tạ tyoku u kazuwamgbani ka nala ki. 25 Aya iryoci
i Masasa ma Sinai a Arabi. Kpam gogo-na ilyuci i Urishelima i'ạ tạ tyoku u Masasa ma
Sinai, kpaci ilyuci yi n ama a ne ndishi n tsugbashi n ɗa a ka yan a asuvu a Mele. 26 Shegai
Saratu, uza ɗa bawu wạri kagbashi, aya iryoci i Urishelima u zuba. Kpam aya mma u
tsunu. 27 Tagarạda u Kashilạ u yan tạ kadyanshi a kaci ka ne,
"Zạngạnạ, avu madari ma uka!
Avu uza ɗa bawu kotsu vu panai mɓạlạ ma ilimaci,
gitạ ishipa vu yain ikeni adama a ipeli.
Kpaci mmuku n madari n la ɗe
mmuku ma uka u ɗa wạri n vali kakumạ." ◊
28 Ama a vạ, eɗạ mmuku n Kashilạ n ɗa adama a kazuwamgbani ka ne, tyoku ɗa Ishaku
wạri. 29 A'ayin a nala yi, Isma'ilu,† uza ɗa a matsai tyoku ɗa a cuwanạkai, u foroi Ishaku,
uza ɗa a matsai adama a Kulu ku Kashilạ. Nala dem wạri gogo-na. 30 Shegai ndya
Tagarạda u Kashilạ u danai a ukuna u nala? U dana tạ, "Lokoi kagbashi ka kạri uka
vi n maku ma ne dem. Maku ma kagbashi ka kạri uka vi kotsu u wushi kaɓon ka agadu
a tata u ne wa. Maku ma uka u ɗa bawu wạri kagbashi aya wa wusha a ɗa gbạ." ◊ 31 Ama
a vạ, ạtsa mmuku ma uka ɗa bawu wạri kagbashi ki, shegai ma kagbashi ka kạri uka
wa.

5

Kawauwi ka nạkạ tạ utsạrạ u kaci

1 Tsạ tạ n utsạrạ u kaci gogo-na, kpaci Kawauwi ka gonuko tsu tạ tsu wokoi yaa. Adama
a nala, shamgbai n ucira. Kotsu i savaɗa i woko agbashi a Mele kpam wa.
2 Panai! Mpa Bulus, mpa ma tonuko ɗạ ukuna u na vi: I ạsạkạ le baci a kiɗa ɗạ acombi,
u woko tạ la vi Kawauwi kạ kpam n kalen ara ɗe wa, ko kenu. 3 N tonuko ɗạ tạ n ucira,
uza ɗa baci dem a kiɗai kacombi, u kạnạ tạ u toni Mele mi gbạ. 4 Kpam vu mạtsạ baci vu
zuwa Kashilạ ka gonuko vu vu woko dere a asu u utono u Mele mi, vu kasa ɗe la vi kaci
ka vunu asu u Kawauwi kpam vu 'yuwan ɗe la vi uwusha tsishinga tsu Kashilạ. 5 Kulu
ku zuwa tsu tạ tsu reve an mayun ɗa Kashilạ ka wusha tsu tyoku u aza a maci adama a
ɗa tsu wushuki n Kawauwi. 6 Avu Katoni ka Yesu Kawauwi ka baci, ko a kiɗa vu kacombi
ko bawu a kiɗai u lamgbana wa. Shegai ili i'ya i lai kalen i'ya, upityanangu u ɗe u zuwa
ɗạ tạ ya ciga ama.
7 Tyoku ɗa i'ạri ya tono Kawauwi wạri tạ dere, hal ubana a'ayin a ɗa uza roku u zuwa
ɗạ i kpatalạkai ukuna u mayun. 8 Kpam mayun ɗa, vuma nala vi uza u Kashilạ u ɗa wa,
uza ɗa ɗangạsa ɗạ vi. 9 Maku ma yisti† ma zuwa tạ iburodi ushani i shita. Wata, maku
ma uwenishike u kaɓan ma rạtsa tạ ma yinsạ ama ushani. 10 Shegai n pityanangu tạ n
Asheku, ya wushuku n awenishiki a kaɓan a nala yi wa, shegai ya tono tạ ili i'ya n danai.
Kashilạ ka yan tạ uza ɗa vurusạ ɗạ a'ene mavura, ko ya tani baci wạri.
11 Ama a vạ, n lya baci kapala n kuɓari u kạnạ tạ ama a kiɗa acombi, ndya i zuwai aza
a Isara'ila a ka zuwusa mu upana u ikyamba maco? A da baci kuɓari ki ka ma yansa, a
unạ u ɗa ma yan kuɓari ku ukpạ u Kawauwi, mạri ma nususuka le wa. 12 A'ạri a dana
gbạm aza ɗa a ka 'yạngạsạsạ ɗạ atakasuvu a ukuna u ukiɗa u acombi vi, acombi a de a
ɗa a kiɗai wa, a'ạri a wutukpusạ dem asanda a le.
13 Ama a vạ, Kashilạ ka isạ ɗạ tạ tsạrạ i woko yaa! Shegai kotsu i ạsạkạ utsạrạ u
kaci u nala u woko ɗạ kabala ka utono uciga u unyushi u cingi u ɗe wa. A unạ u nala,
cigamgbanai kpam i gbashika atoku. 14 Mele mi gbạ unạ u te u ɗa n udani u na vi: "Ciga

◊ **4:27** Isha. 54:1. ◊ **4:30** Kag. 21:10.

uza u karen u vunu tyoku ɗa va ciga kaci ka vunu.” ◊ 15 Kotsu i kirana, kawa i lya baci
kapala n usukutạ atoku, ya wacinsa tạ kaci ka ɗe gbạ.

Kulu ku Kashilạ n uciga u ili i tsunu

16 Adama a nala n tonuko ɗạ: ạsạkại Kulu ku toni n ạɗạ, kotsu i toni maluwa ma ukuna
u cingi u ɗe wa. 17 Kulu ki n uciga u ili i kaci i ɗe atokulalu a ɗa. A tsu rongo tạ kushulu
maco, adama a nala ya yan ili i'ya ya ciga i yain wa. 18 Shegai Kulu ka tono baci n ạɗạ,
Mele ma lya tsugono a kaci ka ɗe wa.
19 Ya dem reve tạ ili i'ya uciga u unyushi u cingi wạri: U tsu zuwa tạ tsishankala, u tsu
zuwa tạ uyansa ili i uwono, u tsu zuwa tạ kpam uyawunsa a kaci ka tsishankala. 20 Uciga
u uyan unyushi u cingi u tsu zuwa tạ dem ugbashika ameli. U tsu zuwa tạ tsukunu. Uciga
u uyan unyushi u cingi u tsu zuwa tạ dem makovugo. U tsu zuwa tạ ama a shilạkạnạsạ.
U tsu zuwa tạ a yamgbana malyon. U tsu zuwa tạ uyansa u upan. U tsu zuwa tạ uciga u
kaci. Uciga u uyan unyushi u cingi u tsu zuwa tạ kpam upece a asu u ama. U tsu zuwa
tạ ama a pecene aɓolo aɓolo. 21 Uciga u uyan unyushi u cingi u tsu zuwa tạ uciga u ili i
ama. U tsu zuwa tạ ama kuso hal she ma maka le. U tsu zuwa tạ ama a bansa a asu u
abiki a ɗa bawu ama a tsu kạnạ kaci ka le. Kpam u tsu zuwa tạ uyansa ili i cingi i roku
icun kau-kau. Mạri n rono ɗạ tạ atsuvu caupa, kpam ma doku tạ ma rono ɗạ atsuvu: aza
ɗa a ka yansa ili i na yi a ka wusha unạ u shinga u tsugono tsu Kashilạ wa.
22 Shegai Kulu ku Kashilạ ka tono baci n ạtsu, ku tsu nạkạ tạ ilimaci i na: Ku tsu tuko tạ
macigamgbani. Ku tsu tuko tạ ipeli. Ku tsu tuko tạ ndishi n shinga. Ku tsu tuko tạ kpam
ahankuri. Kulu ku Kashilạ ku tsu tuko tạ maɓạngạmgbạni. Ku tsu tuko tạ uyansa ukuna
u shinga. Ku tsu zuwa tạ ama a woko aza ɗa a ka wushuku n ele. 23 Ku tsu zuwa tạ ama
a woko n uvakunku u kaci, n ukạnạ u kaci. Mele mạ la ma ma danai ili i na yi i kpạɗạ
ulobono wa. 24 Aza ɗa a'ạri aza a Yesu Kawauwi, a ạsạkạ ɗe ure u unyushi u cingi u le n
u uyawunsa n uciga u ukuna u cingi. 25 Adama a ɗa Kulu ku nạkạ tsu uma u savu, ạsạkạ
tsu yain ili i'ya ku danai tsu yain. 26 Kotsu tsu yain arạɗi, ko tsu ragi atoku, ko kpam tsu
yamgbana malyon wa.

6

Ɓạngạmgbạnại

1 Ama a vạ, uza roku a asuvu a ɗe wa yansa baci unyushi u cingi, eɗạ aza ɗa i'ạri n
ucira a asuvu a Kulu i gonuko vuma nala vi a ure u shinga. Shegai i yain u ɗa ben. Kotsu
i kirana, tsạrạ eɗạ dem i cigi i yain icun i ili i cingi i nala yi wa. 2 Ɓạngại atoku a'ayin a
ɗa baci a'ạri n ucanga u arạji. I yan baci nala, ya yan ɗe la vi ili i'ya Kawauwi ka ciga
ɗạ i yain. 3 Uza roku wa wundya baci eyi wạri n kalen kpam nala tani wạri wa, kaci ka
ne ka koshi wa yinsạ. 4 Ạsạkạ ya dem weɓele nwalu n ne. Dere ɗa baci mạri yi, u lapa
makamba n manyan ma ne. Shegai kotsu u rạtsanạka manyan ma ne n ma ama wa. 5 U
kạnạ tạ ya dem u canga ucanga u ne.
6 Uza ɗa baci dem wa rotsongusu uwenishike u Kashilạ, u peci gbạ ili i shinga i'ya wạri
n i'ya n kawenishiki ka ne.
7 Kotsu i yinsạ kaci ka ɗe wa: kotsu i wene yavu ya fuɗa ya yanka Kashilạ majari wa.
Ama a tsu kapa tạ ili i'ya a cei. 8 Uza ɗa baci u cei a asu u uyawunsa u cingi u uciga u kaci
u ne, uyawunsa u cingi u ne wa zuwa yi tạ u kuwạ. Shegai uza u ce baci tsạrạ u zuwa
Kulu ku pana kayanyan, ka nạkạ yi tạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku. 9 Kotsu tsu wowo
n uyan ili i'ya i'ạri i shinga wa, tsa ca tạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku a'ayin a ɗa a gain,
tsu ạsạkạ baci wa. 10 Adama a nala, ạsạkạ tsu yanka ya dem ili i shinga a'ayin a ɗa baci
tsạri n kabala, hal gai aza ɗa a'ạri atoku a tsunu Atoni.

Adooki a Bulus a makorishi

◊ **5:14** Adkp. 19:18.

11 I wene tạ iɗyani i pige i'ya n yain an n koronku ɗạ n kukere ku vạ.
12 Aza ɗa a tsu ciga a zuwa aza a Yahuda a pana kayanyan, alya a ka mạtsạ ɗạ i kiɗa acombi. A ka pana tạ uwonvo u ɗa aza a Yahuda a ka zuwa le upana u ikyamba, mawandamgbani ma Kawauwi ma baci koshi a ka tono. 13 Aza ɗa a kiɗai acombi yi, ele kaci ka le a tono Mele mi wa, shegai a ciga tạ a kiɗa ɗạ acombi tsạrạ a yain arạɗi adama a ili i'ya a mạtsạ ɗạ i yain. 14 Mpa gai, ma ciga n yain arạɗi a ili i roku wa, she ukpạ u Asheku a tsunu Yesu Kawauwi a mawandamgbani. Adama a mawandamgbani ma nala mi, n tsu yansa kpam ili tyoku ɗa aza a likimba u na a tsu yansa wa. Kpam a reve ko ndya i zuwai n tsu yansa nala wa. 15 Wạri n kalen wa ko a kiɗa vu kacombi, ko bawu a kiɗa vu. Ili i kalen i'ya vuma wushi uma u savu a asu u Kashilạ. 16 Kashilạ ka nạkạ tạ ndishi n shinga a asu u aza ɗa a tonoi akani a na, kpam wa zuwuka le tạ unạ u shinga. Wata, ama a nala yi alya ama a maci a Kashilạ.
17 Ili i'ya i bidyai n gogo-na, kotsu i ạsạkạ ko uza u damgbarạsa mu n ukuna u nala wa. Alani a ɗa mạri n a ɗa a ikyamba i vạ a rawa tạ a wenike an uza u Yesu u ɗa mạri.
18 Ama a vạ, ạsạkạ ukuna u shinga u Asheku Yesu Kawauwi ka tsunu u rongo n ạɗạ gbạ. Ami.

Ukanikorongi Ubana a Asu u Aza a Afisu

Ukukpạ u kadyanshi

Bulus korongu tạ ukanikorongi u na vi ubana a asu u Atoni a ɗa a'ạri a Afisu cina eyi a kuwa ku a'ali. Wạri u rongo tạ a Afisu hal ayen a tatsu n u wenishiki ama ukuna u Yesu. Katani ka Aritima kameli ka pini ka pige a ilyuci yi. Ayain a manyan ma ameli a tsu tsạrạ tạ ikebe ushani a asu u udengishe ameli a kenu a kenu. Uwenishike u Bulus u zuwa tạ ama a ạsạkại utsilạsa ameli yi. Nala zuwa tạ ayain a manyan ma ameli yi a yain upan n eyi.

Cina ukuna u nala vi u wura ɗe ɗa Bulus korongi ukanikorongi u na vi. A asuvu a ukanikorongi vi u tonuko tạ Atoni a ɗa a'ạri a Afisu gbạ ili i shinga i shinga i'ya a ka tsạrạ adama a ɗa a'ạri kaɓolo n Kawauwi. Ili i nala yi i likimba i'ya wa, shegai i zuba i'ya kpam i la tạ i likimba. U tonuko le tạ gbạ Atoni ili i te i'ya a'ạri a asuvu a Kawauwi, u dambula gbạm ko avu kaletsu ka eni ka vạri wa. U wenishike tạ tyoku ɗa vali wa rongo n uka u ne. U wenishike tạ dem tyoku ɗa mmuku ma rongo n isheku i le, nala dem agbashi n azakuwa a le.

Gbạ ili i'ya Bulus danai a kaci ka Atoni a Afisu, nala dem i'ạri a asu u Atoni gogo-na. Gbạ tsunu tsạ tạ n ili i shinga i shinga i zuba an tsạri n Kawauwi. Nala kpam, u gan tạ tsu rongo mai tyoku ɗa tagarạda u na vi u wenishikei.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Idyani (1:1-2)
Kawauwi ka tuko tạ unạ u shinga u kulu (1:3–3:21)
Uma u savu kaɓolo n Kawauwi (4:1–6:20)
Idyani i makorishi (6:21-24)

Idyani i Bulus

1 Mpa Bulus, uza ɗa wa korongu ukanikorongi u na vi. Kasuki ka Yesu Kirisiti Kawauwi ka mạri, kpaci Kashilạ ka ka cigai ka ɗangạsa mu n woko nala.

Ama a uwulukpi a Kashilạ a ɗa a'ạri a Afisu alya ma koronku, aza ɗa kain dem Yesu Kawauwi ɗa a'ạri a utono.

2 Ạsạkạ Kashilạ Tata u tsunu n Asheku Yesu Kawauwi a nạkạ ɗạ ukuna u shinga nạ ndishi n shinga.

Unạ u shinga a asuvu a Kawauwi

3 Tsu cikpalai Kashilạ Tata u Asheku a tsunu Yesu Kawauwi. Aya u zuwuka tsu unạ u shinga a asu u ɗa u nạkạ tsu gbạ ukuna u shinga u ɗa u wutại a zuba, tsạrạ u ɓạngạ uma u tsunu a asuvu a kulu. U yan tạ nala an u ɓolomgbono tsu n Kawauwi. 4 Tun kahu Kashilạ ka yain likimba, u ɗangạsa tsu tạ tsu woko ama a ne a asu u ɗa u ɓolomgbono tsu n Kawauwi. Yan ɗa u yain nala tsạrạ tsu rongo sarara bawu ili i'ya i nangasai atakasuvu a tsunu a kapala ka ne. Kpam tsạrạ kotsu ili i roku i cingi i rongo a asuvu a tsunu i'ya ya zuwa yi u kạnạ tsu n unyushi wa. 5 Kpaci Kashilạ ka ciga tsu tạ tun caupa, u yawunsa tạ u gonuko tsu mmuku n ne a asu u ili i'ya Yesu Kawauwi yain. Kashilạ ka pana tạ kayanyan an u yain nala, kpam nala dem wa ciga u yain i'ya. 6 Adama a nala, tsu cikpala yi tạ an u yanka tsu ukuna u shinga u pige. Gbani ɗa u yanka tsu ukuna u shinga vi, a asuvu a Kawauwi uza ɗa wa ciga. 7 A asuvu a Kawauwi tsu woko tạ fạạ adama a mpasa ma ukpạ u ne, kpam ɗa gai i zuwai tsu tsạrại ucimbusạ u unyushi u cingi vi. Nala Kashilạ ka wenike tsu an ukuna u shinga u ne wạri u pige, 8 kpam u wenike tsu tạ u ɗa cika. Kpaci Kashilạ kạ tạ n kakiri, kpam n ureve u ili, 9 u yan tạ ili i'ya wa ciga u yain. U wenike tsu

tạ ili i'ya u sokongi i'ya u foɓusoi u yain a akere a Kawauwi. 10 A'ayin a yan baci, afoɓi
a ne a ɗa u ɓolomgbono ko ndya wa a zuba n likimba kaɓolo n magono ma te mi; wata,
Yesu Kawauwi.
11 Kashilạ ka ɗangạsa tsu tạ tsu woko ama a ne a asu u ɗa u ɓolomgbono tsu n Kawauwi.
Tun caupa ɗa u yawunsai u yain nala, ɗa gai u yain i'ya vi, kpam u zuwa tạ ko ndya
wa i woko tyoku ɗa wa ciga. 12 U yan tạ nala tsạrạ ạtsu aza a Yahuda aza ɗa tsạri aza
a kagitạ ka uzuwa uma ara Kawauwi, tsu zuwa ama a cikpala Kashilạ, kpaci wạ tạ n
tsupige. 13 Kpam nala dem wạri ara ɗe. I pana tạ Kadyanshi ka Shinga, kpam Kadyanshi
ka Shinga ki ka ka wauwa ɗạ. I wushuku tạ n Kawauwi, kpam a ɓolomgbono ɗạ n eyi.
Adama a nala, Kashilạ ka nạkạ ɗạ tạ Kulu Keri ka u zuwamgbanạkai ama a ne. Kulu
kạ tạ yavu kugyan ka ka wenike an eɗạ aza a Kashilạ a ɗa. 14 An u wokoi tsu wushai
Kulu Keri, malạlạ mạ la wa, tsa reve tạ an Kashilạ ka nạkạ tsu ukuna u shinga u ɗa u
zuwamgbanai. Tsu reve tạ kpam an Kashilạ ka nạkạ ama a ɗa a'ạri ama a ne utsạrạ u
kaci u ɗa u shaɗangi. Nala wa zuwa tạ ama a cikpala Kashilạ kpaci wạ tạ n tsupige.

Kavasu ka Bulus

15 An u wokoi Kashilạ ka zuwuka tsu unạ u shinga naha, kavasu ka ma yan ubana ara
ne adama a ɗe. Tun a'ayin a ɗa n panai alabari a da i wushuku ɗe n Yesu Asheku, kpam
ya ciga ama a Kashilạ, 16 tun a'ayin a nala a ɗa mạri a ucikpa Kashilạ adama a ɗe maco.
A'ayin a ɗa baci dem ma yan kavasu, n tsu yan tạ kavasu adama a ɗe. 17 Ubana a asu
u Tata u tsunu ɗa ma yan kavasu, uza ɗa wạri n tsupige tsu pige. Aya Kashilạ ka Yesu
Kawauwi Asheku a tsunu. N folo yi tạ u zuwa ɗạ i yain n ugboji, kpam u wenike kaci
ka ne ara ɗe, tsạrạ i lyai kapala n ureve u ne. 18 N yan tạ dem kavasu u zuwa ɗạ i yain
n ureve tsạrạ i reve ukuna u shinga u ɗa wạri n u ɗa adama a ɗe. Eɗa pini ufoɓusi ya
vana tsạrạ i wushi ukuna u shinga u na vi, kpaci u isạ ɗạ tạ i woko mmuku n ne. N yan tạ
kpam kavasu tsạrạ i reve tsupige tsu unạ u shinga u ɗa u yain kazuwamgbani wa nạkạ
ama a ne. 19 N yan tạ kpam dem kavasu tsạrạ i reve ucira u ne, u ɗa u lai ko ndya wa, u
ɗa u tsu ɓạngạ tsu ạtsu aza ɗa tsu wushuki. U ɗa gai ucira u pige u ɗa 20 u yankai manyan
an u zuwai Kawauwi ka gono n uma, aku u zuwa yi u dusuku a asu u tsupige a kukere
ku ulyaki ku ne a zuba. 21 Kawauwi ka lya tạ tsugono tsu ucira kau-kau u ɗa wạri pini,
ko an u wokoi a'ạ tạ n ucira. Kala ka ne ka la tạ gbạ a'ala a aza a tsugono tsupige. Ukuna
u mayun u ɗa na vi gogo-na, kpam wa woko tạ mayun a a'ayin a utuwạ. 22 Kashilạ ka
nạkạ tạ kpam Kawauwi tsugono a kaci ka ili gbạ, u zuwai kpam u woko Kaci ka Atoni;
wata, ikyamba i ne i'ya la vi. 23 Atoni yi ikyamba i Kawauwi i'ya, aya u tsu shaɗangu le
n ucira u ne kpam u tsu nạkạ ko ndya uma ko nte wa.

2

Gogo-na tsạ tạ n uma

1 Caupa i'ạri tạ yavu akushe, kpaci i 'yuwain upanạka Kashilạ, kpam ya yansa unyushi
u cingi. 2 I tsu rongo tạ a uyansa tyoku ɗa ama a likimba a tsu yansa. I panạkai
Kanangasi,* uza ɗa wa lya tsugono tsu ityoni i cingi i'ya ya rongo a kalishi. Kanangasi
ki uwule u cingi u ɗa wa yan manyan u ɗa, kpam wa tono n aza ɗa a 'yuwain upanạka
Kashilạ. 3 Caupa gbạ tsunu tsạri tạ tyoku u le. Gbạ ili i cingi i'ya i luwa tsu uyan i'ya tsa
yansa. Tsa tono ili i'ya uyawunsa n maluwa ma cingi ma tsunu ma tonuko tsu tsu yain.
An u wokoi tsạri tsa yansa ili i cingi, dere ɗa wạri Kashilạ ka yan tsu mavura, tyoku ɗa
wa yanka ama ɗa a buwai.
4 Shegai asuvayali a Kashilạ a gbonguro wa wa, kpam wa ciga tsu tạ cika. 5 U
ɓolomgbono tsu n Kawauwi, kpam u nạkạ tsu uma u savu. U yan tạ nala cina tsu buwai
yavu akushe adama a unyushi u cingi u tsunu. Adama a tsishinga tsu ne ɗa koshi Kashilạ

* **2:2** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

ka wauwa ɗạ. 6 U 'yạngạsạ tsu tạ a asuvu a ukpạ kaɓolo n Kawauwi, kpam u zuwa tsu
a zuba tsạrạ tsu rongo n Kawauwi tsu lyai tsugono n eyi. Kashilạ ka yan tạ nala a asu u
ɗa u ɓolomgbono tsu n Yesu Kawauwi. 7 A ure u na u ɗa u wenike tsu ukuna u shinga u
ne a asuvu a Yesu Kawauwi, tsạrạ a asuvu a ayen a ɗa a ka tuwạ ama a wene tyoku ɗa
ukuna u shinga u ne wạri kpam u lai ko ndya wa. 8 Adama a ukuna u shinga u ne u ɗa u
wenike ɗạ koshi, ɗa u wauwa ɗạ a asu u ɗa i pityanangi n Kawauwi. U wauwa ɗạ adama
a ili i shinga i'ya i yain wa, nala kune ku Kashilạ ka ara ɗe, 9 adama a ili i'ya i yain ɗa wa.
Da gai i zuwai bawu uza wạri la uza ɗa wa fuɗa wa cikpala kaci ka ne ki. 10 Kashilạ ka
ka yan tsu tyoku ɗa tsạri. A asuvu a Yesu Kawauwi, Kashilạ ka yan tsu tạ tsạrạ tsu yain
manyan ma shinga. Nala u foɓusoi u ɗa tun caupa, tsạrạ tsu rongo nala.

Kawauwi ka ka ɓolomgbono tsu

11 A matsa ɗạ aza a Yahuda wa. Eɗa aza a Yahuda a tsu isạ “aza ɗa bawu a kiɗai
acombi.” Aza ɗa a tsu isạ ɗạ “aza ɗa bawu a kiɗai acombi” a tsu isạ tạ kaci ka le “aza
ɗa a kiɗai acombi.” (Ukiɗa u acombi u le ili i'ya a tsu yanka kaci ka le a ikyamba i'ya
koshi.) 12 Ciɓai, a'ayin a ɗa bawu kotsu i'ạri i revei Kawauwi, i'ạ aza a uyamba u Isara'ila
wa. Kashilạ ka yan tạ kazuwamgbani n ele, shegai n ạɗạ wa. U wushuku tạ kpam wa
yanka le ili ushani shegai n ạɗạ wa. A likimba ɗa ya rongo, shegai i'ạ n ili i'ya i zuwukai
uma wa, kpam i reve Kashilạ wa. 13 Caupa, i'ạri tạ a mɓạri, shegai gogo-na a ɓolomgbono
ɗạ ɗe n Yesu Kawauwi, kpam Kashilạ ka tuko ɗạ evu n eyi a asuvu a mpasa n Kawauwi.
14 Kawauwi n kaci ka ne aya u tuko tsu ndishi n shinga. Caupa, tsilala tsa tsạri a mere
ma aza a Yahuda n Awulawa tsạri tạ yavu kasaga. U takpa ɗe tsilala tsu nala tsi, aku u
gonukoi gbạ ama ili i te. 15 Mele ma aza a Yahuda mạ tạ n udani ushani u ɗa u gain ama
a toni, shegai gogo-na Kawauwi ka zuwa ma ɗe a ikengi a asu u ukpạ u ne. Yan ɗa u yain
nala tsạrạ u tuko aza a Yahuda n Awulawa ara ne u yain kaɓolo ka savu. Nala kpam u
zuwai ndishi n shinga a mere ma le. 16 Uciga u Kawauwi u ɗa tsilala tsa tsạri a mere ma
aɓolo a re a na yi tsu cina utyoku. U zuwa le a woko ikyamba i te, u gonuko le a asu u
Kashilạ. Gbạ nala vi, Kawauwi ka yan tạ i'ya a asu u ukpạ u ne a mawandamgbani.
17 Kawauwi ka tuwạ tạ a likimba u yain kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga ka ku yain
kadyanshi ka ndishi n shinga. U yanka ɗạ tạ eɗạ Awulawa aza ɗa i'ạri mɓạri, n ạtsu
aza a Yahuda aza ɗa tsạri evu. 18 Gogo-na gbạ tsunu aza a Yahuda n Awulawa tsa fuɗa tạ
tsa tuwạ a asu u Tata a asuvu a Kulu Keri ku te adama a ili i'ya Kawauwi ka yanka tsu.
19 Adama a nala, eɗạ Awulawa i'ạ kpam amoci ko kpam aza ɗa a wutại a mɓạri wa.
Shegai i woko ɗe aza a uyamba u te n ama a Kashilạ. Gogo-na eɗạ i woko ɗe aza a
kuwa ku Kashilạ. 20 I wokoi aɓuku a kuma ka a mai, kpam Asuki nạ ntsumate alya
cuku tsu kuma ki, Kawauwi kpam aya katali ka ka lakai kalen cika a asu u kuma vi.
21 Aya wa ɓolomgbono gbạ kuma ki. U zuwa tạ ka ku 'yạngại hal ku wokoi kuwa ku
Kashilạ ku uwulukpi. 22 Adama a ɗa a ɓolomgbono ɗạ n Kawauwi, gogo-na Kawauwi ki
ɓolomgbono ɗa wa ɓolomgbono ɗạ n Atoni a ɗa a buwai, tsạrạ i woko kuwa ku nala ki
ka Kashilạ ka rongo n ucira u Kulu Keri.

3

Manyan ma Bulus

1 Mpa Bulus, mạ tạ a kuwa ku a'ali adama a manyan ma Kirisiti Kawauwi u zuwa mu n
yanka ɗạ eɗạ Awulawa. 2 I reve tạ an Kashilạ n ukuna u shinga u ne u nạkạ mu manyan
ma na mi n yain tsạrạ n ɓạngạ ɗạ. 3 Kashilạ ka zuwai n revei afoɓi a ne a ɗa u sokongi.
Mạri n koronku ɗạ tạ kenu a kaci ka ukuna u na vi. 4 I yan baci kạneshi u ili i'ya n korongi,
ya reve tạ ili i'ya n revei adama a afoɓi a na yi a kaci ka Kawauwi. 5 Kashilạ ka wenike
afoɓi a na yi a asu u ama a ɗa a rongoi caupa wa. Shegai gogo-na u wenike a ɗa ɗe a asu
u Kulu Keri. U wenikei a ɗa a asu u ama a ɗa u ɗangạsai a woko asuki nạ ntsumate n ne.

6 Afoɓi a Kashilạ a ɗa na: Eɗạ Awulawa ya wusha tạ unạ u shinga u ɗa Kashilạ ka nạkạ, unạ u te tyoku ɗa aza a Yahuda a ka wusha u ɗa. Awulawa n aza a Yahuda a woko ɗe ama a te. Eɗạ Awulawa ya wusha tạ dem ili i'ya Kashilạ ka yankai ama a ne kazuwamgbani, kpaci uɓolomgboni u ɗa i'ạri n Yesu Kawauwi. Ili i'ya Kadyanshi ka Shinga ka danai i'ya la vi.
7 Kadyanshi ka Shinga ka na ki ka ma yan kuɓari. An u wokoi Kashilạ uza u shinga u ɗa, u nạkạ mu manyan ma na mi ma utonusuko ama gbạ Kadyanshi ka Shinga, kpam u ɓạngạ mu n yain ili i na yi n ucira u ɗa u nạkạ mu. 8 Mpa gbạ n lai unamba kalen asuvu a ama a Kashilạ, shegai gbạ n nala, Kashilạ ka nạkạ mu manyan ma na mi ma utonusuko Awulawa ili i shinga i'ya Kawauwi ka nạkạsạ. Ili i shinga i na yi i wura tạ ama a reve. 9 Kpam Kashilạ uza ɗa u yain ili gbạ, u nạkạ mu manyan ma utonusuko ama gbạ ukuna u afoɓi a ɗa u sokongi a kagitạ. 10 U yain ili i na tsạrạ gogo-na u wenike ucira kau-kau u zuba tyoku ɗa wạri n ugboji a ili i'ya wa yansa gbạ. Kashilạ ka wenikei ili i na yi a asu u ili i'ya u yankai Atoni a ne. 11 Kashilạ ka bidiga tạ kaci ka ne u yain ili i na tun caupa kahu u yain likimba, kpam gogo-na u zuwa ɗe i'ya i gitạ a ure u ɗa Asheku Yesu Kawauwi ka tsunu u yain. 12 Cinda tsu wushuki n eyi, kpam tsu ɓolomgbonoi n eyi, tsa fuɗa tạ tsa tuwạ a asu u Kashilạ karara bawu uwonvo. 13 Adama a nala, ma folo ɗạ i namba ugbamatangu an ma so mavura adama a ɗe wa. Mavura ma na mi ma tuko ɗạ tạ tsupige.

Kawauwi ka ciga tsu tạ

14 Adama a nala, n kuɗạngu tạ a kapala ka Tata n yanka ɗạ kavasu. 15 Aya Tata u maci u a'uwa gbạ, gbạ aza ɗa a'ạri a zuba n aza ɗa a'ạri a likimba dem. 16 Kashilạ ka fuɗa tạ ka zuwuka ɗạ unạ u shinga ushani. Ɗa n folo yi tsạrạ Kulu ku ne ku nạkạ ɗạ ucira, kotsu atakasuvu a ɗe a gbama. 17 Kpam n folo yi tsạrạ Kawauwi ka rongo asuvu a atakasuvu a ɗe an i pityanangi n eyi. Kavasu ka vạ ka i rongo uciga u Kashilạ kpam i cigamgbana. I yan baci nala ya woko tạ tyoku u maɗanga ma alu a ne a uwai asuvu a iyamba, kpam tyoku u kuwa ka a mai n cuku tsu ugbami. 18 Nala eɗạ n ama a Kashilạ gbạ ya reve ucun u uciga u ɗa Kawauwi ka ciga tsu. Wa ciga tsu tạ cika, uciga u ɗa u wurai urạtsanạka. 19 Ko an u wokoi uza wạ la wa fuɗa wa reve gbạ tyoku ɗa Kawauwi ka ciga tsu wa, ma folo Kashilạ ka ạsạkạ i reve u ɗa, tsạrạ i woko tyoku ɗa u gain i woko; wata, tyoku ɗa Kashilạ kạri.
20 Kashilạ kạ tạ n ucira u ɗa wa yan ili i'ya i lai i'ya tsu folo yi u yain, hal gbạm n ili i'ya tsu fuɗai tsu yawunsai. Kpam she u yain i'ya n ucira u ne; wata, u ɗa wa yansa manyan a atakasuvu a tsunu. 21 Ạsạkại tsu cikpala ni hal ubana bawu utyoku adama tsupige tsa u wenikei a ili i'ya wa yansa a asuvu a kuwa ku Atoni, kpam n a asu u Yesu Kawauwi! Ami.

4

Ikyamba i te

1 Mạ tạ a kuwa ku a'ali adama a ɗa ma gbashika Asheku, kpam ma folo ɗạ tạ i rongo ndishi n ɗa n rotsoi ma aza ɗa Kashilạ ka isại. 2 Ili i'ya baci dem ya yan, i vakunku kaci ka ɗe, kpam i toni n ama sawu. I yain n ahankuri, kpam kotsu i yain upan a'ayin a ɗa baci ama a ka yansa ukuna u gbani wa, kpaci ya ciga le tạ. 3 Kulu Keri ku gonuko ɗạ ɗe ili i te, adama a nala, yanyi gbạ i'ya ya yan i rongo nạ ndishi n shinga, tsạrạ i rongo pini ili i te. 4 Gbạ tsunu ikyamba i te i'ya. Kulu ku Kashilạ ku te ka. Kpam Kashilạ ka nạkạ tsu tạ uzuwa u uma u te an u ɗangạsa tsu tsu woko ama a ne. 5 Gbạ tsunu Asheku a te a ɗa tsu. Uwenishike u te u ɗa tsu pityanangi n u ɗa. Ulyuɓugu u te u ɗa tsu wushai. 6 Gbạ tsunu Kashilạ ka te ka tsa gbashika, kpam aya Tata u tsunu gbạ. Wa lya tạ tsugono tsu ko ndya wa. Wạ tạ ko nte wa. Aya kpam pini a asuvu a tsunu gbạ.

7 Kawauwi ka nạkạ tạ ya dem kune tsạrạ tsu yain manyan ma ne. Yan ɗa u yain nala
adama a tsishinga tsupige tsu ne. 8 Tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai,
“A'ayin a ɗa u banai a zuba u Kashilạ,
u tono tạ n aza a a'uwa a a'ali a ɗa u kạnại,
kpam u nạkại ama kune icun kau-kau.” ◊
9 (Gogo-na ma ciga tạ i yawunsa a kaci ka udani, “U banai a zuba u Kashilạ.” 10 U bana
baci a zuba u Kashilạ, u kạnạ tạ u yain n kalen; wata, caupa, wạri u cipạ tạ a iyamba,
a likimba u na. Vuma ɗa cipại a likimba u na vi aya dem uza ɗa yuwại a zuba vi, tsạrạ
u gonuko ili i woko tyoku ɗa i gain i woko.) 11 Aya u nạkại Atoni kune ku na ki icun
kau-kau: u zuwai aza roku a woko asuki. U zuwai aza roku a woko ntsumate, aza roku
kpam a dansa kadyanshi ka Kashilạ. U zuwai aza roku a kirana n Atoni, aza roku kpam
a woko awenishiki a Atoni. 12 Yan ɗa u yain nala tsạrạ ama a na yi a foɓuso ama a Kashilạ
a gbashika yi, tsạrạ Atoni yi, aza ɗa a'ạri ikyamba i Kawauwi a gbonguro n ucira. 13 Nala
gbạ tsunu tsa ɓolomgbono tsu woko ili i te a asu u uwushuku n Kashilạ n ureve u Maku
ma ne, kpam tsa woko tạ aza ɗa a gbonguroi. Wata, tsa woko tạ ushaɗangi tyoku u
Kawauwi, uza ɗa wạri tyoku ɗa u gain u woko.
14 Tsa woko kpam tyoku u mmuku wa. A ka kpatalạsa tsu kaberikete tyoku u kpatsu ku
aɓali a ka kpatalạsa kaberikete wa. Tsa panạka ama ɗa a ka ciga a yinsạ tsu n uwenishike
u kaɓan u gbani wa. 15 A unạ u nala, tsu dansa ukuna u mayun kpam tsu cigamgbana,
tsạrạ tsu gbonguro kpam tsu woko unạ u te n Kawauwi gbạ gbạ, eyi uza ɗa wạri Kaci
ka Atoni. 16 Kawauwi ka ɓolomgbono tạ ama gbạ, tyoku ɗa karuva ka tsu ɓolomgbono
apashi a ikyamba i vuma. Kapashi dem ka yan baci manyan ma ne, ka ɓạngạ tạ apashi a
roku a gbonguro, tsạrạ ikyamba yi gbạ i woko n alafiya, n ugbonguro, kpam ushaɗangi
n uciga.

Uma u savu

17 Adama a nala, n tonuko ɗạ tạ kpam n rono ɗạ atsuvu a asuvu a kala ka Asheku,
ạsạkại uyansa tyoku ɗa Awulawa a ka yansa. Ure u uyawunsa u le u gbani u ɗa.
18 Atakasuvu a le a'ạ tạ a asuvu a karimbi, a reve ko i te wa, kpaci a panạka Kashilạ
wa. Adama a nala a ka tsạrạ uma u ɗa Kashilạ ka nạkạ wa. 19 A'ayin a ɗa baci a yain ili i
cingi, a tsu pana kpam uwono wa. A neke ɗe kaci ka le a uyansa ili i'ya ikyamba ya ciga,
kpam a ka yansa tạ gbạ icun i tsishankala, kpam a ạsạkạ uyansa ili i nala yi wa.
20 Eɗạ tani, an i revei Kawauwi, tyoku ɗa a tonuko ɗạ i yansa ɗa la wa. 21 N reve tạ i
pana tạ ukuna u ne, kpam i'ạ tạ a asuvu a ne, adama a nala a wenishike ɗạ tạ ukuna
u mayun u Yesu. 22 A wenishike ɗạ tạ i ạsạkạ ili i'ya i'ạri i yansai caupa. A'ayin a nala
yi uma u ɗe u namgba tạ adama a ɗa i cigai uyansa gbạ icun i ikuna i cingi. 23 Gogo-na
ạsạkại Kashilạ ka savaɗa uma u ɗe tsạrạ i gitạ uyawunsa a ure u savu. 24 Ạsạkạ Kashilạ
ka gonuko ɗạ ama a savu. U yan ɗạ tạ i woko tyoku u ne, adama a nala u kạnạ tạ i woko
ama a maci kpam uwulukpi n ukuna u mayun.
25 U kạnạ tạ i ạsạkạ kaɓan. Ya dem tonusuko utoku u ne Katoni ukuna u mayun, kpaci
tsạ tạ tyoku u apashi kau-kau a ikyamba i te. 26 A'ayin a ɗa baci i yain upan, kotsu i yain
unyushi u cingi wa, kiranai, kotsu i yain upan hal kaara ka rukpạ wa. 27 Kotsu i nạkạ
Kalạpạnsi† kabala u lyai kaci ka ɗe wa. 28 Uza ɗa baci wạri kaboki, kotsu u doku u boko
wa. A unạ u nala, she u mạtsạ uyan manyan, tsạrạ u tsạrạ ili i'ya wa nạkạ aza a unambi.
29 Kotsu i dansa ikuna i cingi wa, shegai i dansa ikuna i shinga i'ya ya ɓạngạ ama a
gbonguro. Dansai ili i'ya ya gbamatangu aza ɗa a ka panạka ɗạ vi tsạrạ i yan le n kalen.
30 Kpam kotsu i zuwa Kulu Keri unamgbukatsumạ wa, kpaci kạ tạ tyoku u kugyan ka
ku wenikei eɗạ ama a ne a ɗa. Kashilạ ka nạkạ tạ Kulu, tsạrạ u wenike an wa wutukpạ
ɗạ kain ka makorishi ka rawa baci. 31 I ạsạkạ unamgbi u asuvu n upan n asuvu a shen.
Kotsu i rongo n ibili ko kpam i yain ili i'ya ya tuko kunangasu wa ko kenu. 32 A unạ u

◊ **4:8** Ishp. 68:18.

nala, yamgbanai ili i shinga, kpam i wenike asuvayali. Cimbusukại aza ɗa a nusuka ɗạ, tyoku ɗa Kashilạ ka cimbusukạ ɗạ unyushi u cingi u ɗe a asu u Kawauwi.

5

Rongoi a asuvu a katyashi

1 Adama a nala rongoi tyoku u Kashilạ, kpaci eɗạ mmuku n ne n ɗa, aza ɗa wa ciga cika. 2 I cigi ama maco, tyoku ɗa Kawauwi ka ciga tsu, hal u kuwại adama a tsunu. U nekei uma u ne tyoku u uɗarạkpa ubana a asu u Kashilạ, kpam nala vi wạ tạ tyoku u ili i magulạni a asu u Kashilạ.

3 Kotsu i yain tsishankala, ko ili i uwono, ko kpam kurura a mere ma ɗe wa. Icun i inyushi i cingi i nala yi i lobono a asu u ama a Kashilạ wa. 4 Kpam dem u lobono i dansa kadyanshi ka icaɗī wa, kpam kotsu i dansa n utengeshi ko majari ma cingi wa. A unạ u nala, she i cikpi Kashilạ adama a ili i'ya wa yansạka ɗạ. 5 I reve tạ na vi mayun ɗa: Uza u yan baci unyushi u tsishankala, ko u yain ili i cingi, ko wạri n kurura, wa uwa a tsugono tsu Kawauwi n tsu Kashilạ wa. Uza ɗa baci dem wa yansa ili i nala yi, kameli ka wa gbashika. 6 Kotsu i ạsạkạ uza roku u yinsạ ɗạ u tonusuko ɗạ ili i'ya bawu i'ạri i mayun wa. A ka ɓạrạkpạ wa, Kashilạ ka yan tạ upan n ama a ɗa bawu a nạkạ yi karingạ, a ka yansa baci icun i ili i cingi i na yi. 7 Adama a nala, kotsu i ɓolomgbono n aza ɗa a ka yansa ikuna i cingi tyoku u nala wa.

8 Caupa, i'ạri tạ a asuvu a karimbi, shegai gogo-na a ɓolomgbono ɗạ ɗe n Asheku, kpam i uwa ɗe a asuvu a katyashi. Adama a nala rongoi tyoku u ama a ɗa a'ạri aza a katyashi. 9 N dana tạ nala kpaci katyashi ka tsu zuwa tạ ama a yain ili i'ya i'ạri i shinga, n i maci, n i mayun. 10 Adama a nala mạtsại i rotsongusu ili i'ya ya zuwa Asheku a pana kayanyan. 11 Kotsu i ɓolomgbono a asu u uyan ili i'ya ama a ɗa a'ạri a karimbi a ka yansa wa. Ili i nala yi i gbani i'ya. A unạ u nala, zuwai ama a reve ili i na yi i cingi i'ya. 12 Ili i uwono i'ya gbạm a dansa ikuna i'ya ama a yain a ukpawunsi. 13 Shegai a'ayin a ɗa baci katyashi ka wakanai ara le, ya dem wa wene tạ ili i'ya ili yi i rotsoi. 14 Kpaci katyashi ka tsu wenike tạ ili dem. Ɗa i zuwai a danai,

“Eɗạ aza ɗa ya lavuta, 'yạngại!
'Yạngại a ukpạ,
kpam Kawauwi ka wakana tạ ara ɗe.”

15 Adama a nala, kiranai n tyoku ɗa ya rongo. Kotsu i rongo tyoku u atengeshi wa, shegai rongoi n kakiri. 16 Yanyi manyan n kabala ka i'ạri n ka mai, kpaci ama a ka yansa tạ tsicingi a a'ayin a na. 17 Adama a nala kotsu i woko atengeshi wa, shegai i rotsongusu ili i'ya Asheku a ka ciga ɗạ i yain. 18 Kotsu i tamgbalạka n uso mạrạ wa, kpaci nala wa nangasa ɗạ tạ. A unạ u nala, ạsạkại Kulu ku shaɗangu ɗạ n ucira. 19 Shipai icun i ishipa i Kashilạ gbạ, kpam i gbamatangu atoku a ɗe. Shipai ishipa i ucikpala Asheku n atakasuvu a ɗe gbạ. 20 Cikpai Kashilạ Tata u tsunu maco a ili gbạ adama a kala ka Asheku Yesu Kawauwi ka tsunu.

Aka n a'ali

21 Adama a ɗa ya nạkạ Kawauwi karingạ, she i gorimuko atoku.

22 Eɗạ aka a iyolo, gorimukoi a'ali a ɗe tyoku ɗa i tsu gorimuko Asheku, 23 adama a ɗa vali aya kaci ka uka, tyoku ɗa Kawauwi kạri Kaci ka Atoni; wata, ikyamba i ne. 24 Adama a nala, uka dem u gorimuko vali u ne a ili dem, tyoku ɗa Atoni a tsu gorimuko Kawauwi.

25 Eɗạ a'ali a ɗa i'ạri n aka, ya dem cigi uka u ne, tyoku ɗa Kawauwi ka cigai Atoni hal u kuwại adama a le, 26 tsạrạ u gonuko le uwulukpi, an u zạ le n mini n udani u ne. 27 U yan tạ na vi tsạrạ u gonuko Atoni yi a woko n tsulobo kpam u tuko le a kapala ka ne tyoku u ukasavu u ɗa bawu wạri n kashindạ ko utyacira ko kpam icun i unamgba. Pini nala, a ka woko tạ uwulukpi kpam bawu unyushi. 28 Nala kpam dem a'ali, u kạnạ tạ a cigi aka a le, tyoku ɗa a ka ciga ikyamba i le. Uza ɗa baci wa ciga uka u ne, kaci ka ne ka wa

ciga. 29 Uza wạ la wa kovo ikyamba i ne wa, shegai u lyatangu i'ya u kirana kpam n i'ya.
Kpam ili i'ya Kawauwi ka yankai Atoni yi i'ya gai la vi, 30 kpaci ạtsa apashi a ikyamba i
ne. 31 Tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai, “Vali u ạsạkạ tata nạ mma u ne u paɗara n
uka u ne, ama a re a le a ka woko tạ ikyamba i te.” ◊ 32 Ukuna u mayun u ɗa pini ukpawin
a uwenishike u na vi. Kadyanshi ka Kawauwi n Atoni ka ma yan. 33 Shegai mayun ɗa
ara ɗe dem: vali dem u kạnạ tạ u cigi uka u ne tyoku ɗa wa ciga kaci ka ne, uka kpam u
kạnạ tạ u gorimuko vali u ne.

6

Mmuku n isheku i le

1 Eɗạ mmuku, gorimukoi isheku i ɗe kpaci eɗạ aza a Asheku a ɗa, kpam ili i shinga
i'ya i gain i yain i'ya gai la vi. 2 Mele ma kagitạ ma mạri a asuvu a Mele Kupa ma ma
korusoi n kazuwamgbani ka ka danai, “Nạkạ tata nạ mma u vunu tsupige.” 3 Kpam
kazuwamgbani ka na: “Vu nạkạ baci tata nạ mma u vunu tsupige, ili dem ya wala vu
tạ derere, kpam va ɓạrạkpạ tạ a likimba u na.”
4 Isheku, kotsu i zuwa mmuku n ɗe n yain upan wa. A unạ u nala, kiranai n ele, nạkạ
le adooki kpam i wenishike le a ure u ɗa Asheku a ka ciga.

Agbashi n azakuwa a le

5 Eɗạ agbashi, gorimukoi azakuwa a ɗe a ɗa a'ạri pini naha a likimba. Pana le uwonvo
i nạkạ le karingạ i gbashika le kpam mayun tyoku ɗa ya gbashika Kawauwi. 6 Mạtsại
manyan cika a a'ayin dem, shegai kotsu i yain tsạrạ i zuwa azakuwa a ɗe a pana
kayanyan a'ayin a ɗa a ka wundya ɗạ koshi wa. Shegai i yain i'ya i lai la, i yain manyan
ma ɗe n atakasuvu a ɗe gbạ, tyoku ɗa Kashilạ ka ciga, kpaci eɗạ agbashi a Kawauwi a ɗa
i'ạri. 7 Yanyi manyan ma ɗe n mazạngạ, yavu Asheku a ɗa ya yanka, shegai ama koshi
wa. 8 Ciɓai, Asheku a ka tsupa tạ manyan ma shinga ma ya dem u yain, ko kagbashi ko
uza ɗa bawu wạri kagbashi.
9 Eɗạ azakuwa, kiranai n agbashi a ɗe dem mai. Kotsu i dana ili i'ya ya zuwa le a pana
uwonvo wa. Ciɓai, azakuwa n agbashi gbạ a'ạ tạ n Uzakuwa u te a zuba, kpam u tsu
yanka tạ ya dem unạ u te.

Icanga i kuvon i Kashilạ

10 Akani a vạ a makorishi a ɗa na: gbamai n ucira u Asheku u ɗa wạri n ugbonguro
cika kain dem, kpaci i'ạ tạ kaɓolo n eyi. 11 Kasoje ka tsu foɓuso tạ icanga i kuvon adama
a kuvon. Nala dem, u kạnạ tạ i foɓuso gbạ ili i'ya Kashilạ ka nạkạ ɗạ, tsạrạ a'ayin a ɗa
baci Kalạpạnsi ka ciga ka lạpạnạsạ ɗạ, kotsu i fuɗa i shamgba n ucira a uwandạsa u ne.
12 Kuvon ku tsunu n ama icun i tsunu ɗa wa, shegai n ityoni i cingi i'ya nạ ngono n le
n ucira kau-kau u likimba u karimbi u na, kpam tsa yan tạ kuvon n ucira u cingi u ɗa
wạri a kalishi. 13 Adama a nala, ukai gbạ icanga i kuvon i'ya Kashilạ ka nạkạ ɗạ. Tsạrạ i
suma a kain ka cingi wa. Ya yan tạ kuvon hal ubana a makorishi, kpam i rongo kushani
n ucira. 14 Adama a nala, foɓusoi kaci ka ɗe! I dansa ukuna u mayun maco. Wạ tạ tyoku
u kagbawatsu ka cuku ka vuma sirai a cuku, tsạrạ u foɓuso kaci ka ne u yain manyan.
Yanyi ili i'ya i'ạri derere, kpaci uyan ili i'ạri derere i'ạ tạ tyoku u matogo ma urim ma ma
kạngu i'ya ya sawa ɗạ. 15 Lyayi kapala n uwushukusu n Kadyanshi ka Shinga ka ka tsu
nạkạ ndishi n shinga. Kpam ka woko tạ tyoku u akpata a a'ene a ɗe, kpam ya woko tạ
ufoɓusi mai. 16 Ili i roku i'ya kpam na: lyayi kelime n upityanangusu n Yesu Kawauwi.
Upityanangu u ɗe wa woko tạ tyoku u marạgạ ma ukạngusu aya a akina a ɗa uza u cingi
vi wa takusu utuwạ ara ɗe. 17 I reve baci bawu malạlạ an Kashilạ ka wauwa ɗạ, wạ tạ
tyoku u makun ma kuvon ma ma tsu kạngu kaci ka ɗe. Kpam i foɓuso i yain manyan n
Kadyanshi ka Kashilạ. Wạ tạ tyoku u burundu u ɗa Kulu Keri ku nạkạ ɗạ. 18 A'ayin a ɗa

◊ **5:31** Kag. 2:24.

baci i yain ili i na yi, yanyi kavasu i foli Kashilạ ka ɓạngạ ɗạ a ili dem maco tyoku ɗa Kulu Keri ku tonoi n ạɗạ. Kpam ya yan baci kavasu ki, i rongo ufoɓusi. Rongoi uyansa kavasu maco adama a ama a Kashilạ.

19 Yanka numu dem kavasu, tsạrạ Kashilạ ka nạkạ mu idani i maci i'ya ma dana n gitạ baci kadyanshi, tsạrạ n dansa bawu uwonvo kpam n tonuko ama akani a ɗa Kashilạ ka wenike tsu gogo-na a Kadyanshi ka Shinga. 20 Yesu Kawauwi u ɗangạsa mu tạ n woko kasuki ka ne, n yain kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga ka ne, kpam ili i'ya i zuwai gogo-na a sira mu n ikani a kuwa ku a'ali ɗa gai la vi. Yanyi kavasu tsạrạ a'ayin a ɗa baci ma yan Kadyanshi ka Shinga ki, n dansa bawu uwonvo tyoku ɗa u gain.

Idyani i makorishi

21-22 Ma ciga tạ i reve tyoku ɗa tsạri n ili i'ya tsa yansa. Ɗa i zuwai ma suku Tikiku ara ɗe. Utoku u tsunu u ɗa uza ɗa tsa ciga, kpam dem u gbashika tạ Asheku mai. Wa tonuko ɗạ tạ ili i'ya ya gitạsạ n ạtsu, kpam wa gbamatangusu ɗạ tạ atakasuvu.

23 N yan tạ kavasu tsạrạ Kashilạ Tata n Asheku Yesu Kawauwi u nạkạ ɗạ ndishi n shinga, n uciga, kpam u nạkạ Katoni dem upityanangu! 24 Ạsạkạ Kashilạ ka wenike tsishinga tsu ne a asu u aza ɗa gbạ a ka ciga Asheku Yesu Kawauwi ka tsunu n uciga u ɗa bawu wa kotso.

Ukanikorongi Ubana a Asu u Aza a Filibi

Ukukpa u kadyanshi

A kuwa ku a'ali ka Bulus wa̱ri an u korongi ukanikorongi u na ubana a asu u Atoni a ɗa a'a̱ri a Filibi. U korongu ta̱ u ɗa tsa̱ra̱ u wenike ucikpa u ne adama a ili i'ya a yanka yi an wa̱ri a kuwa ku a'ali ki, kpam u wenishike le tyoku ɗa a ka rongo mai asuvu a Kawauwi.

Bulus tonuko ta̱ Atoni u da a rongo tyoku u Kawauwi a'ayin dem. U wenike le ta̱ a yain maza̱nga̱ ko a'a̱ baci a asuvu a upana u ikyamba. U tonuko le ta̱ kpam u gan ta̱ a yain manyan kaɓolo mai.

A'ayin a ɗa baci dem Atoni a ka yan ka̱neshi u ukanikorongi u na vi, a tsu yan ta̱ majiyan cika kpaci wa̱ ta̱ ushaɗangi n maza̱nga̱ kpam a kuwa ku a'ali ka u korongi u ɗa. Ucira u ɗa u zuwai u ɗa nala u ɗa ucira u ureve u Kawauwi kpam n uyan manyan ma uwoko tyoku u ne. Ucira u nala vi wa̱ ta̱ a asuvu a Atoni gogo-na, tyoku ɗa u rongoi n Bulus n Atoni a Filibi caupa.

Ili i'ya i'a̱ri a tagara̱da u na vi

Idyani n kavasu (1:1-11)
Kalen ka uma ara Bulus (1:12-30)
Iryoci i uvakunku kaci u maci u Kawauwi (2:1-18)
Alabari a kaci ka aje a Bulus (2:19-30)
Uwoko uza u maci a asu u Kashila̱ (3:1–4:9)
Bulus cikpai aza a Filibi (4:10-20)
Idyani i makorishi (4:21-23)

1 Mpa Bulus, kpam Timoti ɗa pini na kaɓolo na̱ mpa. A̱tsu agbashi a Yesu Kirisiti Kawauwi a ɗa tsa̱ri.

Nkoshi n aɓa̱ngi a kuwa ku Atoni n gba̱ Atoni a aza a Filibi aza ɗa Kashila̱ ka ɗanga̱sai alya ma koronku.

2 A̱sa̱ka̱ Kashila̱ Tata u tsunu n Asheku a tsunu Yesu Kawauwi a na̱ka̱ ɗa̱ ukuna u shinga na̱ ndishi n shinga.

Kavasu ka Bulus n ucikpa

3 N tsu cikpa ta̱ Kashila̱ ka va̱ a'ayin a ɗa baci n ciɓai n a̱ɗa̱. 4 Kain dem n tsu shaɗangu ta̱ n maza̱nga̱ ma yanka ɗa̱ baci kavasu, 5 kpaci i woko ɗe atoku a manyan a va̱ a asu u utamburuka Kadyanshi ka Shinga a kaci ka Kawauwi. I gita̱ ta̱ uyan nala tun a'ayin a ɗa i gita̱i i panai alabari yi, kpam ya lya kapala n uyan nala hal n gogo-na. 6 Kashila̱ ka ka gita̱i manyan ma shinga ma na mi ara ɗe, kpam n reve ta̱ wa a̱sa̱ka̱ ma wa, she a'ayin a ɗa u kotsoi ma kain ka Yesu Kawauwi wa gono.

7 Dere ɗa n pana nala a kaci ka ɗe. Ma ciga ɗa̱ wa wa a asuvu a katakasuvu ka va̱ kpaci tsa yamgbana ta̱ ukuna u shinga u Kashila̱. Tsu yan ta̱ nala a'ayin a ɗa ma̱ri a kuwa ku a'ali n a'ayin a ɗa a a̱sa̱ka̱ mu an n ma̱tsa̱i n yain Kadyanshi ka Shinga. 8 Kashila̱ ka reve ta̱ tyoku ɗa ma ciga ɗa̱ n uciga u Yesu Kawauwi. U reve ta̱ kpam tyoku ɗa ma ciga n rongo n a̱ɗa̱.

9 Kavasu ka va̱ ka macigamgbani ma ya cigamgbana vi ma yain ushani hal gba̱m ma lai tyoku ɗa ma ciga ma yain. Ma yan ta̱ kpam kavasu adama a ɗa ya gbonguro a asuvu a ureve n kakiri ka ɗe. 10 Yan ɗa n yain kavasu ki naha kpaci ma ciga ta̱ i reve ili i'ya i'a̱ri i mayun kpam n kalen, tsa̱ra̱ i rongo n uma u uwulukpi kpam bawu unyushi hal kain ka Kawauwi ka gono. 11 Pini nala, ɗa uma u ɗe wa shaɗangu n ilimaci i nɗanga n ɗa ma zuwa uyan ili i'ya Kashila̱ ka wushuki a yain, kpam ya tuko ta̱ tsupige n icikpali a asu u Kashila̱. Ili i nala yi i'ya Yesu Kawauwi zuwai a uma u ɗe.

Kadyanshi ka Shinga a kuwa ku a'ali

12 Ama a vạ, ma ciga tạ i reve n manyan ma a yanka mu vi ma zuwa tạ Kadyanshi
ka Shinga ka lyai kelime. 13 Ya dem reve tạ an a sira mu n ikani adama a ɗa ma
gbashika Kawauwi. Kpam ko asoje a ɗa a ka wundya kuwa ku magono a reve tạ an n
gbashikai Kawauwi. 14 Adama a usira u vạ a kuwa ku a'ali, Atoni ushani pini na a tsạrạ
tạ ugbamatangu, kpam gogo-na a gitạ ɗe utonusuko aza roku ukuna u Kawauwi bawu
uwonvo.
15-16 Aza roku a ɗa pini adama a ɗa a ka ciga mu ɗa a ka yansa kuɓari, kpam a ka ciga
a yain ukuna u ɗa wạri dere. Ama a na yi a ka yansa tạ kuɓari an a revei Asheku a ɗa a
tuko mu pini na vi tsạrạ n moɗono n dana ili i'ya i'ạri dere i Kadyanshi ka Shinga. Kpam
mayun ɗa wạri aza roku a ɗa pini aza ɗa a ka yansa kuɓari n malyon n tsilala. 17 Ama a
nala yi a'ạ n uyawunsa u maci a kaci ka kuɓari ku kadyanshi ka Kawauwi wa. N uciga
u kaci u ɗa a ka yansa u ɗa, mayun ɗa le wa. Ciga ɗa a ka ciga a doku a zuwa mu n pana
ikyamba an mạri a kuwa ku a'ali.
18 Shegai ko an uyawunsa u le wạri mai ko bawu wạri mai, cinda a ka yansa kuɓari ku
Kawauwi, ma yan tạ mazạngạ kpam ma lya tạ kelime n uyan mazạngạ. 19 Kpaci n reve
tạ kavasu ka ɗe n uɓạngạ u ɗa wa wutusạ a asu u Kulu Keri ku Yesu Kawauwi wa zuwa
le tạ a wauwa mu.
20 N mạtsạ ɗe n wene n yain ili i'ya bawu ya zuwa mu n yain uwono, shegai kain dem
n rongo a uyanka Kawauwi manyan bawu uwonvo. Caupa n pana uwonvo wa, gogo-na
kpam ma ciga tạ n rongo pini n ucira ubana tsạrạ uma u vạ u rongo a unạkạsạ Kawauwi
tsupige ko n uma ko bawu uma.
21 Mạ baci n uma, adama a Kawauwi a ɗa, shegai n kuwạ baci wa laka mu tạ kalen. 22 N
lya baci kelime n urongo n uma n ikyamba i na yi, ma fuɗa tạ ma lya kelime n manyan
ma Kawauwi. N reve i'ya ma ɗangạsa wa. 23 Uyawunsa vi u wuyana tạ. Roku she n wene
yavu wa laka mu tạ n rongo n uma, roku kpam yavu n gono a asu u Kawauwi. Urongo
n Kawauwi wa laka mu tạ cika. 24 Shegai n reve tạ u la tạ kalen ara ɗe n rongo n uma a
ikyamba.
25 Adama a ɗa i buwa mu uciga vi, n reve tạ ma rongo n uma tsạrạ i rongo n ugbama a
asuvu a upityanangu u ɗe, pini nala, ɗa ya pana kayanyan ka upityanangu vi. 26 Kpam
n doku baci n tuwạ ɗạ ukondo, ya tsạrạ tạ ili i shinga i'ya ya zuwa i yain agoni n Yesu
Kawauwi adama a vạ.
27 Shegai ko ndya baci i gitại, i rongo uma u ɗa wa tuko Kadyanshi ka Shinga tsupige
a kaci ka Kawauwi. Ko n doku baci n tuwạ ɗạ uwene, ko kpam n panai alabari a ɗe
koshi, ma reve tạ an i shamgbai n ucira kpam i mạtsại tsạrạ i zuwa ya dem u wushuku
n Kadyanshi ka Shinga ki. 28 Kotsu i pana uwonvo u atokulalu a ɗe wa. Nala wa woko
tạ iryoci ara le an Kashilạ n kaci ka ne wa wuna le aku u wauwa ɗạ. 29 Adama a Yesu
Kawauwi, Kashilạ ka nạkạ ɗạ tạ ukuna u shinga u uwushuku n Kawauwi. U nạkạ ɗạ
kpam ukuna u shinga u upana ikyamba adama a ne. 30 I reve tạ tyoku ɗa n panai
ikyamba, kpam gogo-na i pana tạ a da hal n ara nala wạri. Eɗạ dem nala ya pana
ikyamba yi.

2

Tyoku ɗa va woko tyoku u Yesu

1 I'ạ n ugbamatangu u asuvu an i ɓolomgbonoi kaci n Kawauwi? Asuvu a ɗe a dusuku
adama a uciga u ne vi? Kulu Keri ku zuwa ɗạ ya rongo kaɓolo? Ya pana iyali i atoku
kpam ya tono n ele ben? 2 An u wokoi n revei nala wạri, ma ciga tạ i zuwa mu n pana
kayanyan cika. Ili i'ya ma ciga i yain i'ya na: I panamgbana n atoku a ɗe. I cigi atoku a
ɗe. I yansa manyan kaɓolo n uyawunsa u te kpam i yansa ili i te.

3 Kotsu i yain ili adama a uciga u kaci wa, kpam kotsu i yain ili adama a arạdī wa.
Shegai a'ayin a ɗa baci dem ya yan ili i gonuko kaci ka ɗe kenu, i yawunsa uza roku u ɗa
pini uza ɗa u la ɗạ. 4 Kotsu i rongo uciɓusa ukuna u ɗa u birika ɗạ koshi wa, shegai i yain
dem n i ciɓusi a kaci ka ukuna u aza roku.
5 A asuvu a uma u ɗe, i yain n i ciɓusi tyoku ɗa Yesu Kawauwi u tsu ciɓusa n u yansi.
6 Kain dem Yesu ili i te i'ya n Kashilạ,
shegai kain kạ la ka u danai ạsạkạ u pana kayanyan tyoku ɗa Kashilạ ka pana wa.
7 Shegai u gonuko tạ kaci ka ne kenu,
u wokoi yavu kagbashi.
A matsa yi tạ yavu vuma.
8 Kpam u rongoi tyoku ɗa vu revei vuma wạri.
U panạka tạ Kashilạ,
u gonukoi kpam kaci ka ne kenukulu,
hal u rawai u kuwạ a zuba u mawandamgbani.
9 Adama a nala Kashilạ ka rạɗạgbạ yi tạ a zuba gbạ gbạ,
hal u neke yi kala ka ka lai gbạ a'ala.
10 Adama a nala, ya dem wa kuɗạngu tạ u lyai kayala
u pana baci kala ka Yesu.
Gbạ aza ɗa a'ạri a zuba n likimba a ka yan tạ nala. ◊
11 Nala dem ko unạ u eni wa
wa dana tạ Yesu Kawauwi Asheku a ɗa,
kpam nala wa nạkạ tạ Kashilạ Tata tsupige.

Laɗai tyoku u atala

12 Aje a vạ, a'ayin a ɗa mạri n ạɗạ, kain dem i tsu panạka tạ Kashilạ. Gogo-na an u
wokoi bawu mạri kpam kaɓolo n ạɗạ, i panạka yi hal gbạm u lai caupa. Lyayi kelime n i
yanyi manyan ma ma wenike an a wauwa ɗạ, kpam i yain nala n unạkạ karingạ n upana
u uwonvo. 13 Kashilạ ka yan tạ manyan a asuvu a ɗe, wa zuwusa ɗạ ya ciga i panạka yi,
kpam wa nạkạsạ ɗạ ucira u ɗa ya yan ili i'ya wa pana kayanyan.
14 A'ayin a ɗa baci ya yan ili i roku, kotsu i yain kananamgbani ko tsali wa. 15 Ya yan
baci nala wa, ko uza wa takpa ɗạ n ukuna u roku wa, ko kenu. U gan tạ i rongo uwulukpi,
uma u ɗa bawu wạri n unyushi tyoku u mmuku n Kashilạ a asuvu a likimba u karimbi
u ɗa u shaɗangi n ama a cingi kpam kain dem a tsu rongo a uyansa unyushi u cingi.
Ạsạkạ uma u ɗe u laɗi tyoku u atala a kapala ka ama a na yi. 16 Shamgbai n ugbami
a akani a uma, tsạrạ Kawauwi ka gono baci, n tsạrạ ucira u ɗa ma dana n kpạɗạ ulya
kalambale ki wa, kpam manyan ma vạ ma woko ma gbani wa. 17 Upityanangu u ɗe a
asu u Asheku, n tyoku ɗa ya gbashika yi, u woko tạ yavu uɗarạkpa ubana ara ne. Wa
woko tạ yavu a doku a wotsongu mpasa n vạ a asuvu a uɗarạkpa u ɗe vi. Nala baci, ma
pana tạ kayanyan, kpam ma ɓolomgbono tạ kaci ka vạ n ạɗạ tsu pana kayanyan. 18 Yanyi
mazạngạ adama a nala yi, kpam tsu panai kayanyan kaɓolo.

Bulus suki kaɓạngi

19 Yesu Asheku u wushuku baci, n yawunsa tạ n sukunku ɗạ Timoti gogo-na na. A'ayin
a ɗa baci u gonoi ara vạ, ma pana tạ kayanyan n pana baci alabari a ɗe. 20 Mạ n uza tyoku
u ne wa, u la tạ ya dem pini na upana iyali i ɗe. 21 Dana ɗa n danai nala kpaci ya dem pini
na ukuna u kaci u ne u ɗa wa ciga u ɗa wa yawunsa, shegai a ka ciɓusa ukuna u ɗa Yesu
Kawauwi wa ciga wa. 22 I reve tạ tyoku ɗa Timoti wenikei kaci u woko tyoku u maku n
tata u ne. U ɓạngạ mu tạ a asu u uyan kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga. 23 A'ayin a ɗa baci
n tuwại n revei ili i'ya a ka yanka mu, ma tutsuku yi tạ ara ɗe. 24 N zuwa tạ uma Asheku
a ka ạsạkạ mu tạ n tuwạ ara ɗe na n a'ayin kenu.

◊ **2:10** Isha. 45:23.

25 I suku tạ Abafuradita tsạrạ u yanka mu ili i'ya ma ciga. Utoku u vạ ɗa asuvu a Kawauwi, u yan tạ manyan kaɓolo nạ mpa kpam tsu moɗonoi yavu asoje. Gogo-na n wene tạ wa laka tạ tsulobo n ạsạkạ yi u gono ara ɗe. 26 Kpam adama a ɗa u mạtsại wa ciga u tuwạ ara ɗe ɗa. U dambula tạ cika kpaci i reve tạ an bawu wạri n alafiya. 27 Mayun ɗa bawu wạri n alafiya. Wạri u yan tạ gbạm evu n ukpạ, shegai Kashilạ ka pana tạ iyali i ne u wauwai uma u ne. U ɓishinka mu dem kushen adama a unamgbukatsumạ. 28 Ili i'ya i zuwai gai n lakai uciga n tutsunku ɗạ n eyi i'ya gai la vi. I wene yi baci ya laka tạ upana kayanyan, kpam kadambula ka vạ ka jebe tạ. 29 Ryabusa ni a asuvu a kala ka Asheku i yain mazạngạ cika. U gan tạ i nạkạ icun i ama a nala yi tsupige. 30 Yanka ni nala kpaci wạri u yan ɗe evu n ukpạ adama a manyan ma Kawauwi. Tuwạ ɗa u tuwại tsạrạ u shaɗangu uɓạngạ u ɗa bawu eɗạ ya fuɗa ya ɓạngạ mu.

3

Tyoku ɗa va woko uza maci u mayun

1 Gogo-na ama a vạ, yanyi ipeli adama a Asheku. N pana tạ kayanyan an ma korongu ili i'ya n tonuko ɗạ caupa vi. Ya doku tạ gbạm ya kirana n ạɗạ.

2 Kotsu i ạsạkạ ama a cingi a naha a yinsạ ɗạ wa. Alya a'ạri n uciga u ukiɗa u acombi† kaberikete, a'ạ tạ yavu nshe n ɗa mạri n icaɗi. 3 Ạtsu tsạ tạ n ukiɗa u acombi u maci kpaci a asuvu a Kulu ku Kashilạ ka tsa lyasa kayala. Tsupige tsu tsunu tsu tsu tuwạ tạ adama a Yesu Kawauwi kpam tsu tsu yan arạɗi n ukuna u ikyamba wa.

4 Gaawan mpa ma fuɗa tạ ma yan arạɗi n ukuna u ikyamba. Uza roku wene baci yavu wạ n ukuna u roku u ɗa wa fuɗa wa lya kaci ka ili i na yi, ma la yi tạ a ili i na yi gbạ. 5 Mpa n a'ayin kullạ an a matsa mu ɗa a kiɗa mu kacombi. Mpa uza u aza a Isara'ila u ɗa, uza u kagali ka Bayami. Nala wa wenike tạ an mpa uza u aza a Ibirahi u mayun u ɗa. Tsu yan baci ukuna u Mele, mpa Kafarishi† ka. 6 Caupa mpa kayain ka manyan ka cika, n tuko tạ Atoni upana u ikyamba. Ko uza wa fuɗa wa dana ukuna u dana Mele ma n koɗoi ma na wa.

7 Caupa, n tsu yawunsa tạ yavu ukuna u na wạ tạ n kalen cika, shegai gogo-na ukuna u gbani u ɗa ma wundya u ɗa adama a ili i'ya Kawauwi ka yain. 8 Ili i'ya gbạ i lakai n kalen i'ya, n tsu wene tạ ko ndya wa bawu kalen n gawuntangu baci i'ya n ureve u Yesu Kawauwi. Ureve u Kawauwi Asheku u vạ, u la tạ ko ndya wa kalen, kpam mayun ɗa. Adama a ne n wotsongu ɗe ko ndya wa i vạ, shegai gbạ yavu kaviri ka ma ạsạkạ ka ma wundya i'ya tsạrạ Kirisiti Kawauwi u woko u vạ, 9 kpam kain dem ma rongo tạ kaɓolo n eyi. Ma pityanangu kpam n ukuna u maci u kaci u vạ wa, ko ucira u kaci u vạ adama a upanạka Mele wa, shegai n Kawauwi ka ma pityanangu tsạrạ u wauwa mu. Yan ɗa ma yan nala kpaci ure u Kashilạ u ɗa u tsu gonuko aza a maci n kaci ka ne wạ tạ a asu u upityanangu. 10 Ma ciga tạ n reve Kawauwi, ma ciga tạ kpam n reve ucira u ɗa u 'yạngạsạ yi a ukpạ. Ma ciga tạ n ɓolomgbono kaci n eyi, tsạrạ n reve upana u ikyamba u ne. Ma ciga tạ kpam n ɓolomgbono n eyi a asu u ukpạ u ne. 11 Adama a nala, mạ tạ n uzuwa u uma a ka 'yạngạsạ mu tạ a ukpạ!

Lya kelime n umoɗono

12 Kotsu n yan ili i na yi gbạ wa, kpam kotsu n kotso uwoko ili i'ya i gain n woko wa. Shegai n lya tạ kelime n manyan hal she ubana a makorishi ma a ka gonuko mu ili i'ya Kawauwi ka ciga mu n woko. 13 Ama a vạ, dana ɗa n danai n kạnạ ɗe ili gbạ wa, shegai ili i'ya n yain i'ya: n dambula kaci ka vạ n ili i'ya i wurai wa, n moɗono tạ n kạnạ ili i'ya i'ạri a kapala. 14 N lya tạ kelime nạ n yanyi manyan tsạrạ n rawa a makorishi ma a ka nạkạ mu ili i shinga, a'ayin a ɗa Kashilạ ka isạ mu ubana a zuba adama a Yesu Kawauwi.

15 U gan tạ gbạ aza ɗa a'ạri a asuvu a tsunu, aza ɗa a gbonguroi a asuvu a kulu a yawunsa tyoku u na. Kpam ili i roku i'ạ baci pini i'ya bawu i wushuki n i'ya, Kashilạ

ka zuwa ɗa̱ ta̱ i wene ili i'ya i'a̱ri i mayun. 16 Ili i'ya gba̱ i lakai kalen i'ya, tsu lyai kelime n utono ili i'ya tsu revei i'a̱ri i mayun.

17 Ama a va̱, tonoi tyoku ɗa mpa ma rongo, kpam i rotsongusu a asu u uwundya ili i'ya aza ɗa a ka rongo a asuvu a iryoci i'ya tsu na̱ka̱ le. 18 Nala u gain i rongo, kpaci ama ɗa pini ushani aza ɗa a ka rongo tyoku ɗa a ka wenike ele atokulalu a mawandamgbani ma Kawauwi a ɗa. Ma̱ri n tonuko ɗa̱ ɗe ukuna u na vi, kpam hal n gogo-na kushen ka ma̱ri n meshi kpaci ukuna u na vi mayun ɗa. 19 Ama a na yi a rawa baci a makorishi, a ka cina ta̱ kaci ka le a ukpa̱ u ɗa bawu wa̱ri n utyoku. Ili i'ya a ka lyasa̱ka kayala i'ya ili i'ya a ka ciga̱ka ikyamba koshi. A tsu tsa̱ra̱ ta̱ tsupige a ili i uwono i'ya a ka yansa. Gba̱ atakasuvu a le a'a̱ ta̱ a ili i likimba u na.

20 Shegai a̱tsu ama a zuba a ɗa, a asu u ɗa Yesu Kawauwi wa rongo. Kpam tsu ma̱tsa̱ ɗe uvana ugono u ne tyoku u Kawauwi ka tsunu. 21 Wa bidya ta̱ ikyamba i tsunu pini a likimba u na vi i'ya bawu i'a̱ri n ucira, u gonuko i'ya i woko ikyamba i tsupige tyoku u i ne. Wa yan ta̱ nala n ucira u ɗa u tsu zuwa ili dem i pana̱ka yi.

4

1 Ama a va̱, ma ciga ɗa̱ wa wa, kpam ma ciga ta̱ n wene ɗa̱. I zuwa mu ta̱ n pana kayanyan kpam eɗa funi ɗa a na̱ka̱ mu. Adama a nala, i shamgba n ucira a asuvu a utono u Asheku.

Tyoku ɗa uza wa rongo mai

2-3 Utoku u va̱, vu yan ta̱ manyan kaɓolo na̱ mpa mayun, kpam n folo vu ta̱ vu ɓa̱nga̱ aka a re a ɗa a'a̱ri pini kaɓolo n avu. N folo ta̱ Afodiya n Sinitiki, aka a re a na yi a doku a panamgbana adama a Asheku. Caupa, a yan ta̱ manyan cika kaɓolo na̱ mpa tsa̱ra̱ tsu tonuko aza roku ukuna u Kadyanshi ka Shinga. A yan ta̱ kpam manyan n Kileme n atoku a manyan a va̱ a roku. Kashila̱ ka korongu ta̱ a'ala a ama a na yi a Tagara̱da u Aza a Uma.

4 Yanyi maza̱nga̱ kain dem adama a Asheku. A̱sa̱ka̱i gai n doku n dana, yanyi maza̱nga̱! 5 I yain ben n atoku a ɗe. I ciɓa an utuwa̱ u Asheku wa̱ri evu.

6 Kotsu i dambula adama a ili i roku wa, shegai i yain kavasu i foli uɓa̱nga̱ a kaci ka ili dem. Tonukoi Kashila̱ gba̱ ili i'ya bawu i'a̱ri n i'ya, i na̱ka̱ yi ucikpa. 7 I yan baci nala, i reve ta̱ an Kashila̱ ka fuɗa ka zuwa atakasuvu a ɗe a rongo yuwu. Ili i'ya i lai tsulobo i'ya la vi cika, i lai kpam ili i'ya katakasuvu ka uza ka reve. Pini nala, Kashila̱ ka kirana ta̱ n atakasuvu n uyawunsa u ɗe kpam i rongo n Kawauwi.

8 Ama a va̱, a̱sa̱ka̱ n koruso n kadyanshi ka na: I zuwa atakasuvu a ɗe a asu u ili i'ya i'a̱ri i mayun, n tsupige n i maci. I yawunsa a kaci ka ili i'ya i'a̱ri uwulukpi n i uciga kpam n i'ya i'a̱ri dere. I yawunsa a kaci ka ili i'ya i'a̱ri i shinga cika i'ya i rawai a cikpala. 9 Ka̱na̱i uyansa ili i'ya i rotsongusi ara va̱, i ka̱na̱ kpam uyansa ili i'ya i panai n dansai. I ka̱na̱ uyansa ili i'ya i wenei n yansai. Uyansa nala wa zuwa ta̱ Kashila̱ ka ndishi n shinga ka rongo n a̱ɗa̱.

Bulus cikpa le

10 Caupa i kirana ta̱ na̱ mpa mai, ko an u wokoi a'ayin a roku a ɗa pini a ɗa i'a̱ri ya ciga i yanka mu nala, shegai i tsa̱ kabala ka ya ɓa̱nga̱ mu wa. Gogo-na n pana ta̱ kayanyan n Asheku kpaci i gono ɗe ya kirana na̱ mpa. 11 Dana ɗa n danai ili i na yi adama a ɗa n nambai ili wa, n rotsongusu ta̱ n kawunku n ili i'ya ma̱ri n i'ya. 12 N reve ta̱ tyoku ɗa u tsu woko uza u namba baci ili, n reve ta̱ kpam tyoku ɗa u tsu woko uza u tsa̱ra̱ baci ili ushani. N reve ta̱ tyoku ɗa uza wa rongo n upana kayanyan kain dem. N reve ta̱ tyoku ɗa uza wa rongo n upana kayanyan wa̱ baci n ilikulya, n tyoku ɗa wa rongo n maza̱nga̱ wa̱ baci n kambulu. N reve ta̱ tyoku ɗa uza wa rongo n upana kayanyan wa̱ baci n ili ushani, n tyoku ɗa wa rongo wa̱ baci bawu ili. 13 Ma fuɗa ta̱ ma yan ko ndya wa adama a ucira u ɗa Yesu Kawauwi u na̱ka̱ mu.

14 Shegai gbạ n nala, i darạka tạ an i wenike mu uciga u ɗe a asuvu a a'ayin a upana u
ikyamba u vạ a na vi. 15 Kpam eɗạ aza a Filibi yi i reve ɗe an eɗa koshi i nạkại ikebe tsạrạ i
ɓạngạ mu a'ayin a ɗa n tuko ɗạ Kadyanshi ka Shinga kpam dem an n ạsạkại Masidaniya.
Atoni a roku a'ạ la aza ɗa a yain nala wa. 16 Ko a'ayin a ɗa mạri a Tasaloniya, i nạkạ tạ
ikebe kuten gbạm wa.
17 Dana ɗa n danai nala an ma ciga kune ku roku wa, shegai ili i'ya ma ciga i'ya, ya
wusha tạ katsupi ka malen ma manyan ma ɗe kpaci i wenike mu tạ upana u iyali u ɗe.
18 Gogo-na naha, mạ tạ n gbạ ili i'ya ma ciga. I la tạ gbạm i'ya ma ciga. I suku tạ kune
cika a akere a Abafuradita, kpam n wusha tạ ka. Kune ka ku shinga ku magulạni, kpam
Kashilạ ka wusha tạ uɗarạkpa vi, u pana tạ kpam kayanyan. 19 Kashilạ ka vạ, uza ɗa wa
kirana nạ mpa, wa nạkạ ɗạ tạ gbạ ili i'ya ya ciga n utsạri u ne. Utsạri u ne u ɗa ili i'ya
u nạkạ tsu a akere a Yesu Kawauwi. 20 Adama a nala gbạ, nạkại Kashilạ Tata u tsunu
tsupige hal ubana bawu utyoku. Ami.

Idyani i makorishi

21 Danạsai gbạ Atoni a ɗa a'ạri a Filibi. Atoku a ɗa a'ạri pini na kaɓolo nạ mpa a ka
suku tạ idyani i le. 22 Gbạ Atoni a ɗa a buwai a ka sukunku ɗạ tạ dem idyani. Atoni a ɗa
a'ạri a kuwa ku tsugono ku Kaisa† a ka sukunku ɗạ tạ idyani mai mai.
23 Ạsạkạ ukuna u shinga u Yesu Kawauwi Asheku u rongo n atakasuvu a ɗe.

Ukanikorongi Ubana a Asu u Aza a Kolosi

Ukukpạ u kadyanshi

Atoni a ɗa a'ạri a Kolosi a ɗa Bulus koronki ukanikorongi u na vi cina eyi a kuwa ku a'ali. Bulus ɗa gitại kuwa ku Atoni ku na ki wa. U taɓa gbạm ukyawan asu vi wa. Reve ɗa u revei n Atoni yi an Abafara yanka yi alabari. Abafara Katoni ka ka wutại a Kolosi ka kpam wạri kaɓolo n Bulus a kuwa ku a'ali.

Atoni a ɗa a'ạri a Kolosi a'ạri a gitạ ɗe utono uwenishike u ɗa bawu u gain. A'ạri a ka ciga a ɓishinka kaci ka le uciga u ili u kateshe, kpam a ka ciga a lyasạka atsumate a zuba kayala n ucira u kulu kau-kau. Koronku ɗa Bulus koronku le tsạrạ u tonuko le ukuna u nala vi ugan wa. Ciga ɗa wa ciga u tonuko le ko ndya baci vuma wa ciga, Kawauwi ka nạkạ yi tạ i'ya. U toɗugbuso tạ a kaci ka tyoku ɗa Kashilạ n Kawauwi a ka ɓạngạ Atoni.

Nala dem gogo-na, Kawauwi ka nạkạ tạ gbạ ili i'ya vuma wa ciga adama a ɗa wa lyaka Kashilạ kayala. Tagarạda u na u toɗugbuso tạ gbạ ili i na yi.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Idyani (1:1-2)
Kavasu ka ucikpa (1:3-8)
Vuma n manyan ma Kawauwi (1:9–2:19)
Uma u savu n Kawauwi (2:20–4:6)
Idyani i makorishi (4:7-18)

1 Mpa Bulus, Kashilạ ka ka cigai ka ɗangạsa mu n woko kasuki ka Yesu Kirisiti Kawauwi. Timoti wạ tạ pini na kaɓolo nạ mpa, eyi utoku u tsunu u ɗa.

2 Atoni a ɗa a'ạri a Kolosi a ɗa ma koronku. Atoku a tsunu a ɗa kpam a ka tono tạ Kawauwi mai.

Ạsạkạ Kashilạ Tata u tsunu u nạkạ ɗạ ukuna u shinga nạ ndishi n shinga.

Kavasu ka ucikpa

3 Tsu tsu yansạka ɗạ tạ kavasu maco, kpam tsu nạkạ Kashilạ Tata u Asheku a tsunu Yesu Kawauwi ucikpa. 4 Ili i'ya i zuwai tani i'ya tsu pana tạ a da i pityanangu tạ n Yesu Kawauwi kpam tsu pana tạ a da ya ciga tạ ama a Kashilạ gbạ. 5 I tsạrạ tạ upityanangu n uciga u nala vi adama a uzuwa u uma u ɗe, kpam Kashilạ ka zuwuka ɗạ tạ ili i'ya i zuwukai uma vi a zuba, a asu u ɗa bawu ya wene i'ya gogo-na. I rotsongusu tạ uzuwa u uma u nala vi a'ayin a ɗa i panai akani a ukuna u mayun, Kadyanshi ka Shinga ka a tonuko ɗạ. 6 Kadyanshi ka Shinga ka nala ki ka savaɗa tạ uma u ɗe, tun kain ka i panai ka a kagitạ, ɗa Kashilạ ka wenikei ukuna u shinga u ne a asu u aza a unyushi u cingi. Gogo-na Kadyanshi ka Shinga ka nala ki ka tambura ɗe ko nte wa a likimba. Tyoku ɗa ka savaɗai uma u ɗe, nala dem ka savaɗai uma u aza roku.

7 Abafara utoku u manyan u tsunu u ɗa, kpam tsa ciga yi tạ cika. Aya uza ɗa u tuko ɗạ Kadyanshi ka Shinga. U gbashika tạ Kawauwi mai tyoku u katsumate ka tsunu a asu u ɗe. 8 Aya uza ɗa u tonuko tsu tyoku ɗa Kulu Keri ku nạkạ ɗạ uciga u pige u ama.

9 Adama a nala tsu tsu rongo ɗạ tạ uyansạka kavasu. Tsu yan tạ nala tun kain ka tsu gitại tsu panai ukuna u ɗe, kpam tsu ạsạkạ uyanka ɗạ kavasu wa. Tsu folo tạ Kashilạ ka nạkạ ɗạ gbạ ureve u ili i'ya wa ciga i yain a atakasuvu a ɗe, kpam tsu folo yi tạ u nạkạ ɗạ ugboji a ukuna u kulu. 10 Nala baci ya rongo ya nạkạ tạ Asheku tsupige maco, kpam wa yan tạ mazạngạ n ạɗạ. I rongo umatsạsa ilimaci a asu u uyansa ili i shinga, kpam i rongo uwenike uciga a asu u atoku. Ya yansa baci nala, ya gbonguro tạ kpam i rongo ureve u Kashilạ.

11 Tsu yan tạ dem kavasu Asheku a nạkạ ɗạ ugbami u asuvu n ucira u tsupige u ne
tsạrạ i tsạrạ ahankuri n akawunki, kotsu i wowo wa. Ạsạkạ u shaɗangu ɗạ n mazạngạ.
12 Tsa ciga ɗạ tạ i rongo ucikpusa Tata maco. U zuwa ɗạ tạ i wushi kapashi a ili i'ya i'ạri i
ama a ne a tsugono tsu katyashi tsu ne. 13 U wusa tsu tạ a asu u uza ɗa wa lya tsugono tsu
karimbi tsu na, aku u tuko tsu a tsugono tsu Maku ma ne uza ɗa wa ciga cika. 14 Kashilạ
ka tsila tạ utsạrạ u kaci u tsunu nạ mpasa n Maku ma ne, nala kpam u cimbusukạ tsu
unyushi u cingi u tsunu.

Kawauwi ka la tạ ko ya wa

15 Kawauwi ka ka wenike tsu tyoku ɗa Kashilạ kạri derere, ko an u wokoi ama a ka
wene Kashilạ n a'eshi a le wa. Aya Maku ma kagitạ ma Kashilạ kpam wạ tạ n tsugono
tsu ili i'ya Kashilạ ka yain gbạ. 16 Kpaci Kashilạ ka yan tạ ili gbạ a asu u ne. Kawauwi ka
ka yain ili i'ya i'ạri a zuba n gbạ ili i'ya i'ạri a likimba. U yain gbạ ili i'ya tsa wene, u yain
kpam ili i'ya bawu tsa fuɗa tsa wene. U yain kpam gbạ icun i tsugono nạ ngono n ucira
kau-kau u ɗa bawu tsa fuɗa tsa wene. Mayun ɗa Maku ma Kashilạ ma yain ili dem gbạ
tsạrạ ili dem i nạkạ yi tsupige. 17 Wạ tạ pini tun kahu a yain ili gbạ, kpam aya uza ɗa u
zuwai ili dem i rongo mai.

18 Kawauwi aya kaci ka kuwa ku Atoni, Atoni kpam alya ikyamba i ne. Aya uza ɗa u
gitại kuwa ku Atoni kpam aya uza u kagitạ u ɗa Kashilạ ka 'yạngạsại a ukpạ u gonuko
yi n uma. Adama a nala, aya kaci ka ili dem. 19 Kashilạ ka wenei u lobono tạ gbạ ili i'ya
i'ạri ara ne, i yain dem a asu u Kawauwi ki, 20 kpam Kashilạ ka wenei u lobono tạ u zuwa
ko ndya wa a zuba n likimba i woko ili i maci ara ne a asu u Kawauwi. Mpasa n Yesu n
ɗa n tukoi ndishi n shinga n Kashilạ, an a zuwai mpasa mi n tsạlại a'ayin a ɗa wạri a
mawandamgbani.

21 Kahu nala vi, i'ạri i yan tạ mɓạri n Kashilạ. Eɗạ atokulalu a ne a ɗa i'ạri, kpam
uyawunsa u cingi n manyan ma cingi ma ɗe ma pecene ɗạ ɗe n eyi. 22 Shegai gogo-na u
gonuko ɗạ ɗe aje a ne. U yan tạ nala a asu u ikyamba i Maku ma ne, uza ɗa u kuwại a
mawandamgbani. Adama a nala, Yesu Kawauwi tuko ɗạ ɗe a kapala ka Kashilạ, kpam i
woko ɗe uwulukpi bawu ko unyushi u cingi u te, kpam ko uza wa takpa ɗạ n unyushi
wa a'ayin a ɗa baci ya tuwạ i shamgba a kapala ka ne. 23 Shegai u kạnạ tạ i rongo
uwushukusu n Kadyanshi ka Shinga kpam i shamkpa ka n ucira. Kotsu i ạsạkạ uzuwa u
uma u ɗa i wushai a'ayin a ɗa i panai Kadyanshi ka Shinga ki wa. Kadyanshi ka Shinga
ka nala ki a yan tạ kuɓari ku ne a likimba gbạ, kpam mpa Bulus n woko tạ kagbashi ka
ucangạsa akani yi.

Manyan ma Bulus

24 N yan tạ mazạngạ an a zuwai n panai ikyamba adama a ɗe. Ma pana tạ ikyamba i ili
i'ya dem i tuwạ mu, kpam ko n nala n cina upana u ikyamba u ɗa Kawauwi ka panai wa.
Upana u ikyamba u nala vi u tuko tạ ili i'ya i ɓạngại ikyamba i ne; wata, a'uwa a Atoni.
25 Mpa gogo-na kagbashi ka Atoni ka kpaci Kashilạ ka zuwa mu tạ n tonuko ɗạ tyoku ɗa
kadyanshi ka Kashilạ kạri mayun. 26 Kashilạ ka sokongu tạ kadyanshi ki a asu u aza ɗa
a yain uma caupa, shegai gogo-na u wenike ɗe afoɓi a ne a asu u ama a ne. 27 Kashilạ ka
wenike tạ akani a ne adama a ɗa wa ciga tạ eɗạ Awulawa i reve ikuna i shinga n i tsupige
i ne. Ili i'ya a'ạri a sokongi, shegai gogo-na a toɗugboi vi i'ya na: Kawauwi ka rongo tạ a
asuvu a ɗe, kpam adama a nala i reve tạ ya dusuku a tsupige tsu ne kaɓolo.

28 Adama a nala a ɗa tsa tonusuko ama ukuna u Kawauwi ko nte baci tsu banai. Tsu
rono le tạ atsuvu kpam tsu wenishike le tạ. Tsu yan tạ manyan n gbạ ugboji u ɗa Kashilạ
ka nạkạ tsu, kpaci tsa ciga tạ aza ɗa a ɓolomgbonoi n Kawauwi a woko tyoku ɗa a gain
a woko a gawunsa baci n Kashilạ. 29 N yan tạ manyan cika tsạrạ ili i na yi i gitạ, kpam n
pityanangu tạ n ucira u Kawauwi u ɗa wa yan manyan a asuvu a vạ.

2

1 Ma ciga tạ i reve tyoku ɗa mạri kumoɗu adama a ɗe, n adama a Atoni a ɗa a'ạri a
Lawudukiya, kpam n Atoni a ɗa bawu kotsu a gawunsai nạ mpa. 2 N yan tạ nala tsạrạ
n gbamatangu le kpam n ɓolomgbono le n uciga. Nala wa zuwa le tạ a tsạrạ ili i shinga
ushani i'ya ya tuwạ a asu u ureve u ili i usokongi i Kashilạ i nala yi gbạ. Kadyanshi ka
Kawauwi ka ma dansa. 3 Aya uza ɗa wa ɓạnạ gbạ kuzuwate ku kakiri n ureve u ɗa bawu
tsa wene vi. 4 N tonuko ɗạ tạ ili i na yi tsạrạ ko uza u fuɗa u yinsạ ɗạ n ugboji wa kpam u
nanamgbana n ạɗạ wa. 5 Ko an u wokoi mạ tạ mɓạri n ạɗạ, katakasuvu ka vạ kạ tạ ara
ɗe. Kpam mạ tạ n mazạngạ adama a ɗa ya rongo tyoku ɗa u gain i rongo kpam adama a
ɗa i'ạri n upityanangu u ucira n Kawauwi.

Yesu tuko tạ uma u maci

6 Gogo-na an i wushuki n Yesu Kawauwi u wokoi Asheku a ɗe, lyayi kelime n utono u
ne. 7 Zuwai alu a ɗe a asu u ne kpam i gbonguro a asuvu a le. Nala upityanangu u ɗe wa
tsạrạ kami ka ugbami, dere tyoku ɗa a wenishike ɗạ. Kpam adama a nala dem ya cikpa
tạ cika.

8 Kotsu i ạsạkạ ko uza u kạnạ ɗạ n kananamgbani ka gbani wa. Kananamgbani ka nala
ki ka yan tạ yavu ka ugboji ka, shegai uwenishike u vuma ɗa koshi. A ucira u likimba u
na u ɗa uwenishike u nala vi u wutại shegai a asu u Kawauwi u ɗa wa. 9 Gbạ ili i Kashilạ
i'ạ tạ a asuvu a Kawauwi. 10 I'ạ tạ kaɓolo n eyi. Adama a nala, gbạ ili i na yi i'ạ tạ a asuvu
a ɗe, kpam wa lya tạ tsugono tsu ucira kau-kau n ucira u tsugono gbạ.

11 An i tuwại a asu u Kawauwi u kiɗa ɗạ tạ acombi a asuvu a kulu, shegai ukiɗa u
vuma u ɗa wa. Ili i'ya Kawauwi ka yain i'ya u kiɗa tạ ahali a unyushi u cingi a ɗe. 12 An
a lyuɓugu ɗạ, a ciɗạngu ɗạ tạ kaɓolo n Kawauwi. Aku a 'yạngạsạ ɗạ n uma adama a
ɗa i'ạri n upityanangu a asuvu a ucira u Kashilạ, uza ɗa u 'yạngạsại Kawauwi a ukpạ.
13 Akushe a ɗa i'ạri adama a ɗa i'ạri n unyushi u cingi, kpam i'ạ n utsạrạ u kaci a ucira u
unyushi u atakasuvu a ɗe wa. Shegai Kashilạ ka zuwa ɗạ tạ i rongo a asuvu a Kawauwi.
U cimbusukạ tsu ɗe unyushi u tsunu gbạ.

14 Unyushi u tsunu u ɗa pini ushani ukorongi, kpam ili i'ya a korongi vi i shamkpa tsu
tạ. Shegai Kashilạ ka cimbusạ tạ i'ya, u bidyai i'ya u wacinsai i'ya a asu u ɗa u zuwai
a varai i'ya a mawandamgbani ma Kawauwi. 15 A ure u nala vi u ɗa Kashilạ ka takpai
ucira u tsugono a asuvu a ucira kau-kau n ucira u tsugono. U zuwa le a panai uwono a
kapala ka ama, kpam u lyai kaci ka le a mawandamgbani ma Kawauwi.

16 Adama a nala, ko uza u tonuko ɗạ baci kagbani a ili i'ya ya lya ko ya so kotsu i
dambula wa. Kotsu i dambula ko ama a dansạka ɗạ baci an i kpạɗại uyan icun i abiki
dem ko kpam abiki a uwoto u savu wa, ko kpam ukpạɗạ utono mele ma kain ka Ashibi.†
17 Kpaci ili i nala yi gbạ iryoci i ili i maci i'ya ya tuwạ ya gitạ i'ya. Kawauwi n kaci ka ne
aya ili i maci yi. 18 Ama a ɗa pini ushani aza ɗa a tsu yan ipeli a dana baci a'ạ n ukạnạ u
kaci, shegai nala a'ạri wa. A tsu gbashika tạ atsumate a zuba. Kotsu i ạsạkạ ama a nala
yi a yanka ɗạ kadyanshi ka gbani wa. Icun i ama a nala yi a tsu dana tạ gbạ ili i'ya a
wenei, kpam atakasuvu a le a ɗa bawu a'ạri uwulukpi a ɗa a tsu zuwa le tạ a yain agoni
adama a uyawunsa u utengeshi u le. 19 Ama a nala yi a buwa kpam upaɗari n Kawauwi
kaci ka ikyamba wa. Kpaci tsạ tạ upaɗari kaɓolo n ikyamba i ne n akawa a ne, kpam tsa
gbonguro tạ koshi tsu tsạrạ baci ilikulya n ucira u tsunu a asu u Kashilạ.

20 I kuwạ tạ kaɓolo n Kawauwi, kpam u wauwa ɗạ tạ a ucira kau-kau u likimba u na.
Niɗa ya lya kapala n utono u mele ma likimba na yavu aza a likimba a ɗa i'ạri? 21 Mele
ma na ma dana tạ, “Kotsu i kạnạ ili i na wa!” ko kpam “Kotsu i lyai ili i na wa!” ko gbạm
“Kotsu i sawa ili i na wa!” 22 Mele ma na mi ma yan tạ kadyanshi ka ili i'ya bawu ya
ɓạrạkpạ. A'ayin a ɗa baci tsu yain manyan n ili yi, aku i wacuwa. Nala dem wạri n mele
ma ama a yain. 23 A tsu wene tạ yavu mele mi mai ɗa mạri, kpaci a tsu zuwa tạ ama a
mạtsạ a zuwa Kashilạ ka pana kayanyan, ko kpam a wenike uvakunku u kaci u kaɓan.

Nala vi kaɓan ka, kpam dem a tsu zuwa tạ ama a pana ikyamba a asu u umạtsạ a zuwa Kashilạ ka pana kayanyan. Shegai mele ma na mi ma tsu ɓạngạ uza ɗa wa ciga u ạsạkạ uyawunsa u cingi n uciga u ili i cingi wa.

3

Tyoku ɗa uza wa rongo uwulukpi

1 An u wokoi a 'yạngạsạ ɗạ a ukpạ kaɓolo n Kawauwi, u kạnạ tạ i zuwa atakasuvu a ɗe a ukuna u zuba, a asu u ɗa Kawauwi kạri nạ ndishi a ulyaki u Kashilạ. 2 Zuwai asuvu a ɗe a yawunsa u ili i zuba, shegai a ili i likimba wa. 3 Yansai nala an i kuwại a'ayin a ɗa Kawauwi ka kuwại, kpam gogo-na Kawauwi ka foɓugo ɗạ ɗe uma u mayun u ɗe n Kashilạ. 4 Kawauwi ka uma u mayun u ɗe, kpam an Kashilạ ka wenike yi a likimba gbạ, eɗạ dem ya dusuku tạ kaɓolo n eyi a tsupige tsu ne.

5 U kạnạ tạ i wuna ikuna i likimba i na i'ạ baci a asuvu a ikyamba i ɗe. I wuna tsishankala, ko uyan manyan ma tsishankala icun kau-kau. U kạnạ tạ dem i wuna upana u maluwa ma icun i ili i nala yi. U gan tạ dem i ạsạkạ upanạsa icun i maluwa ma ili i cingi i nala yi. I takpa uciga u utsạrạ u ikebe ili i'ya i'ạri ili i te n ulyaka ameli kayala. 6 Upan u Kashilạ wạ tạ a utuwạ a asu u icun i ama ɗa a ka yansa ili i nala yi.

7 Eɗạ dem i'ạri ya yansa tạ nala caupa a'ayin a ɗa i'ạri aza a likimba. 8 Shegai gogo-na u kạnạ tạ i ạsạkạ uyansa ili i nala yi a asuvu a ɗe. I ạsạkạ unamgbi u asuvu n ibili. Kotsu i ạsạkạ dem uyansạka atoku tsicingi n kunangasu hal dem n kadyanshi ka gbani. Ạsạkại utonusuko ama kadyanshi ka ka ɓạlạ le. 9 Kotsu i yansạka kaci ka ɗe kaɓan wa, an u wokoi i mondoi vuma u cau kpam n tyoku ɗa i rongoi caupa. 10 Gogo-na i uka ɗe vuma u savu, kpam uza ɗa u yain vuma u savu u nala vi wa rongo ɗạ tạ unạkạsạ ureve kpam u gonuko ɗạ tyoku ɗa eyi wạri. 11 A uma u savu u na vi, u dambula ko avu uza u Yahuda u ɗa ko Kawulawa wa. Kpam u dambula ko a kiɗa vu kacombi ko a kiɗa vu wa. U dambula dem ko kamoci ka baci vạri, ko a kaɓon ka kaletsu ka uryagbaji ka vạri wa. U dambula ko uza ɗa wa gbasha ko uza ɗa bawu wa gbasha wa. Ili i'ya i'ạri n kalen i'ya Kawauwi, kpam wạ tạ a asuvu a tsunu gbạ.

12 Adama a ili i nala yi, kpam n adama a ɗa Kashilạ ka ɗangạsa ɗạ i woko ama a ne kpam u gonuko ɗạ uwulukpi, n adama a ɗa wa ciga ɗạ, kotsu i yain n asuvayali, n uɓạngạ u atoku. Kpam i vakunku kaci ka ɗe n ahankuri. Ili i na yi i'ạ tạ tyoku u aminya a ɗa i tsu uka. 13 Kotsu i pana upan u atoku wa, kpam unyushi wạ baci pini, kotsu i cimbusukạ atoku. Asheku a cimbusukạ ɗạ tạ, adama a nala, nala dem ya cimbusukạ atoku a ɗe. 14 Kunya ka ku lakai kalen ka ya uka, ka uciga. Uciga u ɓolomgbono tsu tạ gbạ kpam u zuwa tsu tsu rongo kaɓolo mai.

15 Ạsạkạ ndishi n shinga n Kawauwi n toni n ạɗạ. Yansai nala adama a ɗa i'ạri atoku a ikyamba i te kpam Kashilạ ka isạ ɗạ i rongo a asuvu a ndishi n shinga. Kpam i cikpa Kashilạ maco. 16 Ạsạkại akani a Kawauwi a shamgba a atakasuvu a ɗe ushani kpam a ka zuwa ɗạ tạ i yain n ugboji. Yankai akani a ne manyan i ɓạngạmgbạnạ a asu u uwenishike kaci ka ɗe kpam i nạkạ le adooki. I rongo n ucikpa a asuvu a atakasuvu a ɗe, i rongo n i shipi gbạ icun i ishipa i shinga ubana a asu u Kashilạ. 17 Ko ndya baci ya yan ko tani ya dana, yanyi i'ya a asuvu a kala ka Yesu Asheku. Kpam a'ayin a ɗa ya yan ili i nala yi, i cikpi Kashilạ maco a asu u ne ubana a asu u Kashilạ Tata.

Tyoku ɗa uza wa rongo a kuwa ku ne

18 Aka, gorimukoi a'ali a ɗe, kpaci dere ɗa wạri ya tono baci Asheku.

19 A'ali, cigai aka a ɗe kotsu i rongo n ele n asuvu a shen wa.

20 Mmuku, gorimukoi isheku i ɗe a ili dem, kpaci nala ya zuwa Asheku a pana kayanyan.

21 Isheku, kotsu i mạtsạ mmuku n ɗe hal a kpạɗạ utsạrạ ugbama u asuvu wa.

22 Agbashi, u kạnạ tạ i gorimuko azakuwa a ɗe pini naha a likimba. I mạtsạ i zuwa
le a pana kayanyan. A'ayin a ɗa baci i wenei a ka wundya ɗạ a ɗa ya yan nala koshi
wa. Yansai nala n atakasuvu a ɗe gbạ maco a'ayin a ɗa baci bawu a ka wundya ɗạ. Nala
ya nạkạ Asheku tsupige. 23-24 Ya yanka tạ Yesu Asheku manyan a'ayin gbạ. Vuma ɗa
ya yanka manyan wa. Asheku a ɗa a ka nạkạ ɗạ agadu a woko katsupi ka malen ma
manyan ma i yain. Adama a nala, yanyi manyan n ucira u ɗe gbạ. 25 Kpam i reve tạ i
yan baci ili i'ya bawu i gain, a ka tsupa ɗạ tạ n ili i cingi i'ya i yain vi. Kpaci Kashilạ ka
wenike kuɗyangi a asu u aza ɗa a yain ili i cingi wa.

4

1 Azakuwa, kiranai n agbashi a ɗe, i bidya le unạ u te, an u wokoi i reve tạ i'ạri n
Uzakuwa u ɗe a zuba.

Yanyi kavasu

2 Rongoi uyansa kavasu n atakasuvu a ɗe ufoɓusi kpam n ucikpa a atakasuvu a ɗe.
3 Yanyi kpam kavasu adama a tsunu. Yanyi dem kavasu tyoku ɗa Kashilạ ka kukpạ ure
adama a akani a tsunu, tsạrạ tsu tonuko ama ili i'ya i'ạri usokongi i Kawauwi, ili i'ya i
zuwai mạri usiri n ikani ɗa la vi. 4 Yanyi kavasu tsạrạ n dansa akani a na yi mai, tyoku
ɗa u gain. 5 Rongoi n ugboji a'ayin a ɗa baci i'ạri kaɓolo n aza ɗa bawu a'ạri Atoni. Yanyi
manyan n kabala ka i tsạrại mai. 6 Kadyanshi ka ɗe ka woko ili i shinga kpam n maluwa
ma upana, tyoku u kusan ka kạri nạ mkpaɗi. Nala wa ɓạngạ ɗạ tạ i reve tyoku ɗa ya
wushunku uza ɗa baci dem u yan ɗạ keci.

Idyani i makorishi

7 Tikiku wa tonuko ɗạ tạ ukuna u vạ. Utoku u tsunu u ɗa uza ɗa tsa ciga. Kaɓạngi ka
ka maci uza ɗa wa gbashika Asheku kaɓolo nạ mpa. 8 N suku yi tạ a nwalu n na mi tsạrạ
u zuwa ɗạ i reve tyoku ɗa tsa yansa kpam u gbamatangu ɗạ. 9 Mpa dem na ma suku
Onisima. Eyi dem uza u maci u ɗa kpam utoku u ɗa n lakai uciga. Eyi dem uza u te u ɗa
a asuvu a ama a ɗe. A ka tonuko ɗạ tạ gbạ ili i'ya ya gitạsạ pini na.

10 Aristaraku wạ tạ pini na a kuwa ku a'ali kaɓolo nạ mpa. Wa danạsa ɗạ tạ, nala dem
Marku, uza ɗa akaya a ne a'ạri a te n Barạnaba. Tsu tonuko ɗạ tạ caupa i ryabusa Marku
mai u tuwạ baci. 11 Joshuwa* uza ɗa dem a tsu isạ Yusutu wa sukunku ɗạ tạ idyani. Alya
koshi Atoni a Yesu Asheku a asuvu a aza a Yahuda aza ɗa tsa yan manyan kaɓolo. A ka
yan tạ manyan nạ mpa adama a tsugono tsu Kashilạ kpam alya a vakunku mu asuvu.

12 Abafara vuma u ilyuci i ɗe ɗa, kpam kagbashi ka Yesu Kawauwi. Wa sukunku ɗạ tạ
dem idyani. U tsu yansạka ɗạ tạ kavasu kain dem. U folo tạ Kashilạ ka zuwa ɗạ i yain
ugbami kpam kotsu i ạsạkạ upityanangu wa, kotsu i shamgba n ucira tyoku ɗa Kashilạ
ka ciga. 13 Ma dana tạ u mạtsạ tạ cika adama a ɗe n adama a Atoni a ɗa a'ạri a ilyuci i
Lawudukiya n Hirafoli.

14 Kaje ka maci ka tsunu kanạki ka agumạ Luka wa sukunku ɗạ tạ dem idyani, nala
dem Dima. 15 Nạkạngi akani a idyani i tsunu a asu u atoku a ɗa a'ạri a Lawudukiya, n
uka u ɗa a ka isạ Nimfa n gbạ aza ɗa a tsu gawunsusa a kuwa ku ne.

16 A'ayin a ɗa baci i kotsoi uyan kạneshi u ukanikorongi u na vi, i nạkạ dem Atoni a ɗa
a'ạri a Lawudukiya tsạrạ a yain dem kạneshi. Eɗạ dem i yain kạneshi u ukanikorongi u
ɗa n koronku le. 17 Tonukoi Arikibu udyanshi u na, “Mạtsạ vu kotso manyan ma Asheku
a nạkạ vu.”

18 Mpa Bulus uza ɗa u korongi idyani i na yi n kukere ku vạ.
Ciɓai n ikani i vạ.
Ạsạkạ ukuna u shinga u Kashilạ u toni n ạɗạ.

---

* **4:11** N Tsiyahuda kala ka “Joshuwa” ka “Yesu” n Tsiheline.

Ukanikorongi u Kagitạ Ubana a Asu u Aza a Tasaloniya

Ukukpạ u kadyanshi

An Bulus kotsoi ukorongu ukanikorongi u na vi, aku u korongi kpam u roku ubana a asu u Atoni a Tasaloniya. Tasaloniya ilyuci i ucira i'ya a ikengi i kushivạ n kuden ku pige. Pini a asu vi, atoni a ameli a ɗa pini ushani. Bulus tuwạ tạ a Tasaloniya u wenishikei ama ukuna u Yesu. U yan tạ dem manyan ma uyan atani tsạrạ u tsạrạ ikebe. Atoni a ameli ushani a woko tạ Atoni a Yesu. Aza a Yahuda a ɗa a'ạri pini a woko tạ dem Atoni.

An a yain a'ayin, aza ɗa a ka tono n ama a ilyuci yi a gitại malyon, pini nala, a lokoi pini Bulus. An nala u wurai, Bulus tuwạ tạ u suki kaɓạngi ka ne Timoti u tuko yi alabari a Atoni a ɗa a'ạri a Tasaloniya vi. Timoti tuko yi tạ alabari a shinga, an u kotsoi upana alabari a shinga yi ɗa Bulus korongi ukanikorongi vi.

Uwenishike u pige u ɗa wạri pini a ukanikorongi u na vi u ɗa a'ayin a ɗa Yesu wa doku wa gono pini na a likimba. Ili ushani ya gitạ tạ a a'ayin a nala yi. Tsa reve kain ka ili yi ya gitạ wa, adama a nala u gan tạ tsu rongo mai tyoku ɗa Kashilạ ka ciga hal n tsu vani kain ki. Gbạ ili i na yi Bulus dana tạ i'ya pini a ukanikorongi u na vi.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Idyani (1:1-3)
Upityanangu u aza a Tasaloniya n iryoci (1:4–3:13)
Uma u ɗa wa zuwa Kashilạ ka pana kayanyan (4:1-12)
Ili i'ya tsa fuɗa tsa wene Asheku a gono baci (4:13–5:11)
Idani i makorishi n idyani (5:12-28)

1 Ạtsu an Bulus n Sila n Timoti ạtsa tsa korongu ukanikorongi u na ubana a asu u Atoni
a Tasaloniya. Ele dem aza a Kashilạ Tata u tsunu a ɗa kpam aza a Asheku Yesu Kawauwi
aza ɗa a'ạri a asu u nala vi. Ma yan tạ kavasu nạ n foli Kashilạ ka wenike ukuna u shinga
u ne ara ɗe kpam u zuwuka ɗạ unạ u shinga nạ ndishi n shinga.

Upityanangu u aza a Tasaloniya

2 Tsu tsu rongo tạ ucikpa Kashilạ adama a ɗe gbạ. Kpam gbạ a'ayin a ɗa baci tsa yan
kavasu, tsu tsu ciɓa ɗạ tạ dem. 3 A'ayin a ɗa baci tsa dansa ukuna u ɗe n Kashilạ Tata u
tsunu, tsu tsu dansa tạ ukuna u ili i'ya i tsu yan adama a upityanangu u ɗe, kpam tsu
tsu dansa tạ manyan ma i tsu yan an ya ciga atoku, tsu tsu dansa tạ kpam tyoku ɗa i tsu
rongo uzuwa uma a asu u Asheku Yesu Kawauwi a'ayin a ɗa baci i'ạri a asuvu a upana
u ikyamba.

4 Aje a vạ, Kashilạ ka ciga ɗạ tạ, kpam tsu reve tạ u ɗangạsa ɗạ tạ tsạrạ i woko ama a
ne. 5 An tsu tonuko ɗạ Kadyanshi ka Shinga, n udyanshi u ɗa koshi wa, shegai n ucira
u ɗa. Kulu Keri ka ku zuwa ɗạ i reve ili i'ya tsu danai vi mayun ɗa. Kpam an tsu rongoi
n ạɗạ, i wene tạ tyoku ɗa tsu rongoi a uwenike ukuna u maci u akani vi. 6 Nala dem, i
rongo tạ tyoku ɗa tsu rongoi n tyoku ɗa Asheku a rongoi. A asuvu a upana u ikyamba
dem, i wusha tạ akani yi kpam Kulu Keri ku zuwa ɗạ tạ i yain mazạngạ.

7 Nala i wokoi iryoci i ama gbạ aza ɗa a ka tono Asheku a uɓongu u Masidaniya n
Akataya. 8 Adama a ɗe, kadyanshi ka Asheku ka kyawan ɗe gbạ ko nte wa a uɓongu
u na vi, hal gbạm kapala n asu u na vi. Upityanangu u ɗe n Kashilạ a reve tạ n u ɗa ko nte
wa. Adama a nala tsa ciga gbạm tsu yain kadyanshi a kaci ka nala wa. 9 Ama yi n kaci
ka le a tsu rongo tạ uyan kadyanshi tyoku ɗa i ryabusa tsu. A tsu dansa tạ dem tyoku ɗa
i kpatalạkai ameli kucinạ, aku ya gbashika Kashilạ ka mayun n ka uma. 10 A tsu dansa
tạ dem tyoku ɗa ya vana Maku ma ne Yesu u tuwạ a zuba. Kashilạ ka 'yạngạsạ tạ Yesu a

ukpạ, gogo-na kpam Yesu nala vi aya wa wauwa tsu a upana u ikyamba u upan u ne u ɗa wa tuwạ.

2

Manyan ma Bulus a Tasaloniya

1 Ama a vạ, i reve tạ gai utuwạ u ɗa tsu tuwại tsu kyawan ɗạ u gbani u ɗa wa. ◊ 2 I
reve tạ an tsạri a Filibi kahu tsu tuwạ ara ɗe. ◊ Nte a zuwa tsu tsu panai ikyamba pini
kpam a yanka tsu tsilai. Shegai Kashilạ ka tsunu ka nạkạ tsu tạ ugbami u asuvu u ɗa tsa
tonusuko ɗạ Kadyanshi ka Shinga ka ne a kateshe, ko an u wokoi ama ushani pini a ka
kạngusu tsu tạ. 3 Akani a ɗa tsu tuko ɗạ, a'ạri n kaɓan wa. Tsu tuko ɗạ a ɗa tsạrạ tsu yain
ugboji wa. Ryafa ɗa tsa ciga tsu ryafa ɗạ wa. Nala wạri wa, ko kenu! 4 Kashilạ ka wene
tsu tạ tsạri mai ɗa gai i zuwai u nạkạ tsu Kadyanshi ka Shinga ka ne tsạrạ tsu tonusuko
aza ɗa a buwai vi. Ili i'ya tsa ciga i'ya, tsu zuwa Kashilạ ka pana kayanyan, kpaci aya uza
ɗa u kondoi atakasuvu a tsunu. Tsu tsu zuwuka kadyanshi ka ama atsuvu wa. 5 I reve
tạ mai tsu tsu cikpala ɗạ n kaɓan wa, kpam Kashilạ n kaci ka ne wa wenishike tạ ili i'ya
tsu yain adama a kurura a ɗa wa. 6 Tsu tsu yan ili adama a ɗa tsa tsạrạ tsupige ara ɗe, ko
ara uza wa.

Kpaci ạtsu asuki a Kawauwi a ɗa, tsa fuɗa tạ tsa yanka ucira u nala manyan tsu zuwa
ɗạ i nạkạ tsu ili i'ya tsa ciga. 7 Shegai tsu yan nala wa, aku tsu vakunki kaci utuwạ ara ɗe
tyoku ɗa mma u tsu comuko kpam u kirana nạ mmuku n ne. 8 Tsu ciga ɗạ tạ cika kpam
tsu pana tạ kayanyan tsu tuko ɗạ Kadyanshi ka Shinga ka Kashilạ, kpam dem tsu pana
tạ kayanyan tsu ɓạngạ ɗạ a ili dem, kpaci i woko ɗe aza ɗa tsa ciga cika.

9 Ama a vạ, i ciɓa tạ tyoku ɗa tsu yain manyan cika an tsạri kaɓolo n ạɗạ. Kaara n
kayin tsu tsu moɗono tạ tsu tsạrạ ikebe tsạrạ ili i'ya baci dem tsa ciga tsu tsila i woko ili
kadambula ara uza wa, a'ayin a ɗa tsạri pini n tsu yanyi kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga
ka Kashilạ. 10 Eɗa ama a tsunu aza ɗa i wenei ukuna vi n a'eshi a ɗe, nala dem Kashilạ,
ạtsu tsạ tạ sarara n ukuna u mayun, ko uza wa nạkạ tsu unyushi tyoku ɗa tsu yanka ɗạ
wa, eɗa aza ɗa i wushuki n Asheku. 11 Kpam i reve tạ tsu tono tạ n ạɗạ mai tyoku ɗa tata
u tsu tono nạ mmuku n ne. 12 Tsu folo ɗạ tạ, kpam tsu gbamatangu ɗạ tạ. Tsu zuwa tạ ya
dem u rongo ure u ɗa wa nạkạ Kashilạ tsupige, kpaci u isạ ɗạ tạ i uwa a tsugono tsu ne i
tsạrạ kaɓon a tsupige tsu ne.

13 Kain dem tsu tsu cikpa tạ Kashilạ an i wushuki n akani a ɗa tsu tuko ɗạ. I danai idani
i tsunu i ama i'ya koshi wa. I wushai akani yi dere tyoku ɗa a'ạri mayun: Akani a Kashilạ
a ɗa. Kpam akani a nala yi a ka rongo tạ uyan manyan ara ɗe aza ɗa i wushuki.

14 Ama a vạ, an i wushuki n ili i'ya tsu danai, ama a ɗe a foro ɗạ tạ. Nala i wokoi tyoku
u Atoni a Kashilạ a ɗa a'ạri a Yahuda. Ama a nala yi a wushuku tạ n Yesu Kawauwi, aku
ama a le aza a Yahuda a foro le dem. 15 Aza a Yahuda a nala yi a wuna tạ ntsumate
n le, hal aza roku a le gbạm a wunai Yesu Asheku. Gogo-na a zuwa tsu tạ tsu panai
ikyamba kpam a loko tsu. Ama a nala yi a yan ili i'ya Kashilạ ka pana kayanyan wa,
kpam a ɓishinkai gbạ ama uwusha ukuna u shinga, 16 kpaci a ɓishinka tsu tạ tsu dansa
n Awulawa tsạrạ kotsu a tsạrạ iwauwi wa. Nala a rongoi uyansa n a dokusi unyushi u
cingi u le. Aku Kashilạ ka tuwại ka yain upan, u yan le mavura.

Bulus wa ciga u doku u kyawan le

17 Ama a vạ, an a loko tsu ara ɗe, tsu ɓạrạkpạ wa, she na tsu mạtsại cika tsu gono. Tsu
ạsạkạ uciɓusa n ạɗạ wa, ko kenu, kpam tsu ciga tạ tsu wene ɗạ cika. 18 Mayun ɗa tsa ciga
ɗạ uwene. Mpa Bulus, n mạtsạ tạ a'ayin ushani tsạrạ n tuwạ ara ɗe, shegai Kanangasi*
ka kạngu mu tạ. 19 Ili i'ya i zuwai ma ciga n wene ɗạ i'ya, i tuko tsu tạ uzuwa u uma, i
nạkạ tsu kpam mazạngạ, kpam eɗa funi u utsạrạ u kaci u tsunu. Ya zuwa tsu tạ tsu yain

◊ **2:1** Ask. 17:1-10. ◊ **2:2** Ask. 16:19-24. * **2:18** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

mazạngạ a kapala ka Yesu Asheku a'ayin a ɗa baci u tuwại. 20 Eɗa tsupige tsu tsunu, eɗa
kpam mazạngạ ma tsunu.

3

1 Adama a nala, an tsu kpạɗại akawunki a upana alabari a ɗe, aku tsu wushuki tsu da
ạtsu tsa shamgba tạ a Atina, 2 aku tsu suki Timoti ubana ara ɗe. U yan tạ manyan n ạtsu
tyoku u kagbashi ka Kashilạ, kpam u yain kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga ka Kawauwi.
Tsu suku yi tạ tsạrạ u zuwa ɗạ i yain ugbami kpam u gbamatangu upityanangu u ɗe.
3 Tsa ciga i dambula adama a upana u ikyamba u ɗa wa tuwusạ ɗạ wa. I reve tạ gai an
upana u ikyamba vi wa tuwạ, cinda Kashilạ ka ka ɗangạsa tsu.
4 A'ayin a ɗa tsạri n ạɗạ vi, tsu tsu ronuso ɗạ tạ atsuvu tsu da upana u ikyamba wa
tuwạ tsu tạ gbạ tsunu gogo. Kpam i reve tạ mai upana u ikyamba u tuwạ ɗe. 5 N pana
tạ alabari a upana u ikyamba u ɗe hal n kpạɗại ukawunku n alabari a ɗa n panai, ɗa i
zuwai n suki Timoti vi. N suku yi tạ tsạrạ u wene ko upityanangu u ɗe u buwa pini n
ugbami. Mạri n pana tạ uwonvo ma wundya ko Uza u Ukondo u fuɗa ɗạ ɗe, manyan ma
tsunu kpam gbạ ma woko ma gbani.

Timoti danai ili i'ya u wenei

6 Gogo-na ɗa Timoti gonoi a asu u nwalu n ne utuwạ ara tsunu an u wutại ara ɗe. U
tuko tsu tạ alabari a shinga a ukuna u upityanangu u ɗe n ukuna u uciga u ɗe. U tonuko
tsu tạ kpam an i'ạri tsu a uciɓusa n mazạngạ kpam ya ciga tsu uwene, tyoku ɗa ạtsu dem
tsa ciga ɗạ uwene.
7 Ama a vạ, ạtsu n kaci ka tsunu dem tsạ tạ n upana u ikyamba kpam a ka yan tsu
mavura cika, shegai tsạ tạ nạ nvain n katakasuvu an i shamgbai n ucira a upityanangu
u ɗe. 8 Gogo-na tsu reve tạ an i'ạri kushani n ucira n Asheku, nala vi u doku tạ u
gbamatangu tsu. 9 Tsu cikpa tạ Kashilạ adama a ɗe cika! Adama a ɗe tsạ tạ n mazạngạ
ma pige a kapala ka Kashilạ. 10 Kaara n kayin tsu tsu yan tạ kavasu cika adama a ɗe.
Kpam tsu folo tạ Kashilạ ka ạsạkạ tsu tsu doku tsu wene ɗạ, tsạrạ tsu shaɗangusu ili i'ya
i gusại a asuvu a upityanangu u ɗe.
11 Kavasu ka tsunu ka Kashilạ Tata u tsunu n Yesu Asheku a ạsạkạ tsu tsu kondo ɗạ.
12 Tsa ciga tạ Asheku a zuwa uciga u ɗe u gbonguro cika hal n i cigamgbani kpam i cigi
gbạ ama, tyoku ɗa dem ạtsu tsa ciga ɗạ cika. 13 A'ayin a ɗa baci Asheku a tsunu a ka gono
n aza a uwulukpi a ne. Tsu yan tạ kavasu u zuwa atakasuvu a ɗe a rongo n ucira cika,
tsạrạ kain ka ugono ka ne i woko uwulukpi a kapala ka Kashilạ Tata u tsunu kpam ko
uza wa takpa ɗạ n ukuna u roku wa.

4

Rongoi mai a kapala ka Kashilạ

1 A makorishi ama a vạ, tsa folo ɗạ tạ adama a kala ka Yesu Asheku i rongo a ure u ɗa
Kashilạ ka pana kayanyan. Tsu wenishike ɗạ ɗe nala vi kpam hal n gogo-na nala i'ạri
uyansa. Tsu gbamatangu ɗạ tạ i lyai kapala n uyansa nala 2 kpaci i ciɓa tạ ili i'ya tsu
wenishike ɗạ a asuvu a kala ka Yesu Asheku.
3 Tsa ciga ɗạ tạ i rongo uwulukpi, kotsu i suma unyushi u cingi u tsishankala. 4 Ya dem
u fuɗa u guɓi ikyamba i ne i rongo ure u ɗa wạri uwulukpi n u ɗa kpam ama a ka nạkạ
karingạ. 5 Kotsu i woko agbashi a uciga u atakasuvu a ɗe tyoku ɗa Awulawa a tsu yan
wa, kpaci a reve Kashilạ n ire i ne wa.
6 Kotsu vu ryafa utoku u vunu Katoni vu bidya uka u ne wa, kpaci Asheku a ka foro tạ
gbạ aza a icun i unyushi i cingi i nala yi. Tsu rono ɗạ tạ atsuvu caupa. 7 Kashilạ ka isạ
tsu tạ tsu woko uwulukpi, u isạ tsu tsạrạ tsu rongo uma u ɗa wạri n ashindạ wa. 8 Gbạ
uza ɗa baci u kpạɗại utono ukuna u na vi, ukuna u vuma ɗa u kpạɗại unạkạ karingạ wa,
shegai Kashilạ ka wạri u'yuwan, uza ɗa u nạkạ ɗạ Kulu Keri ku ne.

9 Kashilạ n kaci ka ne u wenishike ɗạ tạ i cigi atoku a ɗe, adama a nala ili i'ạ la ya
zuwa mu n koronku ɗạ ukuna u uciga u Atoni u ɗa ya wenike asu u ama a Kashilạ wa.
10 Mayun ɗa, ko gogo-na i'ạ tạ n uciga ushani ubana a asu u Atoni a ɗa a'ạri a uyamba u
Masidaniya. Ama a vạ, ko an u wokoi nala, tsu folo ɗạ tạ i doku i cigi le cika.
11 Ili i'ya ya ciga cika i'ya: i rongo n uma u ɗe shiriri, yawunsai a ukuna u manyan ma
ɗe koshi, kpam i yain manyan n akere a ɗe, tyoku ɗa tsu tonuko ɗạ caupa. 12 Adama a
nala, ama ɗa bawu a'ạri Atoni a ka nạkạ ɗạ tạ karingạ adama a uma u ɗa ya rongo, kpam
ya zuwa ucira u ɗe a asu u ama a nạkạ ɗạ ikebe wa.

Tyoku ɗa Asheku a ka gono

13 Ama a vạ, ma ciga tạ i reve ili i'ya ya gitạ n Atoni a ɗa a kuwại. Kotsu i shaɗangu
n unamgbukatsumạ adama a le tyoku u ama ɗa bawu a'ạri n uzuwa u uma wa. 14 Tsu
wushuku tạ Yesu kuwạ tạ kpam u 'yạngại n uma. Kpam dem tsu wushuku tạ Kashilạ ka
gonuko baci Yesu, wa gonuko yi tạ kaɓolo n ama ɗa a pityanangi n eyi kahu a kuwạ.
15 Yesu Asheku u tonuko tsu tạ u gono baci, ạtsu aza ɗa tsạri n uma a'ayin a ɗa Asheku
a ka gono vi, tsa uwa a kapala ka aza ɗa a lasa tsu wa. 16 Asheku n kaci ka ne wa cipạ tạ
a zuba. A'ayin a nala yi ama a ka pana tạ kalạgạtsu ka Asheku, kpam a ka pana tạ isali i
pige a asu u uzapige u atsumate a zuba, a ka panạka le tạ a fulạ kavana ka Kashilạ. Nala
gitạ baci, aku aza ɗa a kuwại a asuvu a Kawauwi a gitạ a 'yạngạ. 17 Ạtsu aza ɗa tsạri n
uma a likimba, a ka canga tsu tạ a asuvu a alishi tsu gawunsa n Asheku a zuba, kpam
tsu rongo n eyi ɗe maco. 18 Nala ya gbamatangu atoku n kadyanshi ka nala ki.

5

1 Ama a vạ, ili i'ạ la ya zuwa mu n koronku ɗạ ko niɗa ko nwere ɗa ikuna i na yi ya
gitạ wa, 2 kpaci i reve tạ mai kain ka Asheku a ka tuwạ wa woko tạ tyoku ɗa kaboki ka
tsu tuwạ n kayin. 3 A'ayin yi, ama a ka dana tạ, “Tsạ tạ nạ ndishi n shinga kpam tsạ n
ukuna wa,” kute-kute aku upana u ikyamba u rukpạ le, tyoku ɗa uka u katsumạ u tsu
pana mɓalạ ilimaci ya rawa yi baci. Asu wạ la u ɗa ama a ka la a upana u ikyamba u nala
vi wa.
4 Ama a vạ, i'ạri a asuvu a karimbi a ikuna i na yi wa, kpam kotsu i yain majiyan
ma kain ka baci kain ka Asheku ka tuwạ ɗạ tyoku u kaboki wa. 5 Kpaci eɗạ mmuku
n katyashi n ɗa kpam aza kaara. Ạtsu aza a karimbi n kayin a ɗa wa. 6 Adama a nala
she i wundi mai, kotsu i lavuta tyoku u aza ɗa a buwai wa. Shegai i rongo n uma kpam
n ukạnạ u kaci. 7 N kayin ka a tsu lavuta, aza ɗa kpam a tsu so n kayin ka a tsu so hal a
tamgbalạka. 8 Shegai ạtsu aza ɗa tsạri a asuvu a katyashi u gan tạ tsu kạnạ kaci ka tsunu.
A'ayin a ɗa baci Kalạpạnsi ka shilạkạnạ n ạtsu, tsu lyai kapala n upityanangu n Yesu n
uciga u ama, tyoku ɗa kasoje ka tsu uka marạgạ a makamba. Tsu zuwa uma u ɗa Yesu
wa wauwa tsu, tyoku ɗa kasoje ka tsu uka makun ma kuvon. 9 Tsu yain ili i nala yi kpaci
Kashilạ ka bidya tạ ka wauwa tsu a akere a Yesu Kawauwi Asheku. U bidiga kaci ka ne
u tsungu upan u ne ara tsunu wa. 10 Ko ạtsu n uma ko a asuvu a ukpạ a'ayin a ɗa baci
u gonoi tsa rongo tạ n eyi bawu utyoku, kpaci Yesu Asheku u kuwạ tạ adama a tsunu.
11 Adama a nala, kotsu i gbamatangu atakasuvu a atoku a ɗe, i rongo a unạkạsạ atoku a
ɗe adooki, dere tyoku ɗa i'ạri uyansa.

Uwenishike u makorishi

12 Ama a vạ, nạkại azapige a ɗe tsupige aza ɗa a'ạri a asuvu a manyan ma Asheku. A
yan tạ manyan cika a asuvu a ɗe, kpam a tonuko ɗạ tạ ili i'ya bawu i gain i yain. 13 Nạkại
ama a na yi karingạ cika kpam i cigi le cika adama a manyan ma le. I rongo kpam nạ
ndishi mai n atoku.
14 Ama a vạ, u kạnạ tạ i roni atsuvu a awonvoli. Gbamatangi aza a uwonvo. I ɓạngạ
aza ɗa bawu a'ạri n ucira, ya dem yanyi ahankuri n eyi.

15 I kirana kotsu a tsupa ukuna u cingi n ukuna u cingi wa, shegai a'ayin dem i mạtsạ
i yain ili i shinga a asu u atoku a ɗe n ama gbạ.
16 Kain dem i yain mazạngạ. 17 Rongoi uyan kavasu bawu ubulạ. 18 Ko ndya baci i gitại
i cikpa Kashilạ, kpaci tyoku ɗa Kashilạ ka ciga u ɗa la vi, kpam eɗạ ama a Yesu Kawauwi
a ɗa.
19 Kotsu i kạngu Kulu Keri wa. 20 Kotsu i goro kadyanshi ka Kashilạ ka ka wutusạ a unạ
u Atoni wa, 21 shegai i kondo ili i'ya a danai gbạ. Shamkpai ili i'ya i'ạri i shinga. 22 Sumai
gbạ ili i'ya i'ạri i cingi.
23 Tsu reve tạ Kashilạ aya uza ɗa u tsu nạkạ ndishi n shinga. Kavasu ka vạ ka u wulukpe
ɗạ a ili dem. Ạsạkạ u ɓishinka kulu ku ɗe, n uma u ɗe, n ikyamba i ɗe uyan u unyushi u
cingi ko a ure u eni u ɗa baci, hal Yesu Kawauwi Asheku u gono. 24 Uza ɗa u ɗangạsa ɗạ
u rawa tạ i wushuku n eyi, kpam wa yan tạ nala.
25 Ama a vạ, yanka tsu kavasu.
26 Danạsai Atoni n uwambatsa u uwulukpi.
27 N tonuko ɗạ tạ a asuvu a ucira u Asheku i yanka gbạ Atoni kạneshi u ukanikorongi
u na vi.
28 Ma ciga tạ Asheku a wenike ukuna u shinga u ne a asu u ɗe gbạ.

Ukanikorongi u Ire Ubana a Asu u Aza a Tasaloniya

Ukukpa u kadyanshi

Atoni a ɗa a'ạri a Tasaloniya a ɗa Bulus wa koronku ukanikorongi u na vi. Ukanikorongi u ire u ɗa yi la vi ubana a asu u Atoni a ɗa a'ạri a kuden ku pige ka kạri a ikengi i kushivạ. U korongu tạ u ɗa kpaci aza roku pini ɗe a ka wenishike tạ uwenishike u kaɓan a kaci ka ugono u Yesu. Aza roku a le a da a'ạ tạ n ukanikorongi u ɗa u wutại ara Bulus, shegai kaɓan ka.

A ukanikorongi u na vi, Bulus wenishike tạ ukuna u mayun a kaci ka kain ka Yesu wa gono. I doku tạ a ili i'ya wạri u korongi a ukuna u na vi. Ili i tatsu i'ya pini i'ya i'ạri n kalen i'ya Bulus korongi pini a ukanikorongi u na vi. U tonuko le tạ ukuna u ugono u Yesu. U tonuko le an upana u ikyamba u ɗa a ka so vi mavura ma a asu u Kashilạ wa. Upana u ikyamba u na vi wa kotso tạ, kpam kain ka uwunvuga ka pini. A makorishi, u da a mạtsạ manyan hal n a vani ugono u Yesu.

Gbạ ili i na yi gogo-na i woko tsu tạ i mayun, tyoku ɗa i'ạri i mayun a asu u aza a Tasaloniya a a'ayin a ɗa Bulus korongi ukanikorongi u na vi.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Idyani (1:1-2)
Ugono u Asheku wa tuko tạ ukuna u mayun (1:3-12)
Kotsu Asheku a gono wa (2:1-12)
Rongoi n upityanangu (2:13-17)
Yanyi kavasu n i yanyi manyan (3:1-15)
Kavasu ka makorishi (3:16-18)

1 Ạtsu an Bulus n Sila n Timoti ạtsa tsa korongu ukanikorongi u na vi ubana a asu u
Atoni a Tasaloniya aza ɗa a'ạri ama a Kashilạ Tata u tsunu, kpam a'ạri a asuvu a Asheku
Yesu Kirisiti Kawauwi.
2 Kavasu ka vạ ka Kashilạ Tata n Asheku Yesu Kawauwi a nạkạ ɗạ ukuna u shinga nạ
ndishi n shinga!

Kavasu ka ucikpa

3 Ama a vạ, u gan tạ an kain dem tsu tsu cikpa Kashilạ adama a ɗe. Tsu tsu cikpa tạ
an upityanangu u ɗe wạri a ugbonguro maco kpam ya dem a asuvu a ɗe wạ tạ a udoku
uciga utoku. 4 Ɗa i zuwai tsa yan baci kadyanshi ka ɗe a asu u Atoni a roku, tsu tsu yan
tạ mazạngạ an i'ạri n akawunki kpam i shamgbai pini n upityanangu ko an ya pana
ikyamba n mavura cika.
5 Upana u ikyamba u nala vi, u wenike tạ an Kashilạ ka yanka ya dem afada dere.
Adama a nala Kashilạ ka kece ɗạ tạ a asuvu a ama a shinga a ɗa a ka uwa a tsugono tsu
Kashilạ, kpam eɗa na a ka yan mavura adama a tsugono tsu nala tsi. 6 Kashilạ ka tsu yan
tạ ili dere. Wa yan tạ aza ɗa a ka tukuso ɗạ upana u ikyamba vi mavura. 7 Wa tuko ɗạ tạ
kpam uwunvuga a asuvu a upana u ikyamba vi hal n ạtsu dem. Ukuna u na wa gitạ tạ
a'ayin a ɗa Yesu Asheku u wutại a zuba u tuwại n atsumate a zuba a ucira a ne, kpam n
aletsu a akina.
8 Asheku a tsunu Yesu wa yan tạ aza ɗa bawu a revei Kashilạ kpam a 'yuwain upanạka
Kadyanshi ka Shinga ka Yesu Asheku mavura. 9 A ka zuwa le tạ a upana u ikyamba;
wata, ukpạ u ɗa bawu wạri n utyoku. A ka pece le tạ n Asheku kpam a asuvu a tsupige
tsu ucira tsu ne bawu utyoku. 10 Ukuna u na wa gitạ tạ a'ayin a ɗa Asheku a ka gono u

wushi icikpali n tsupige a asu u aza ɗa a'ạri n upityanangu ara ne kpam a'ạri ama a ne. Eɗạ i'ạ tạ pini a asuvu a le, kpaci i wushuku tạ n i'ya tsu danai.
11 Ukuna u na u ɗa u zuwa tsu tsa lya kelime n uyan kavasu, tsạrạ u zuwa ɗạ i woko
ama a ɗa a'ạri dere tyoku ɗa wa ciga. Tsa yan tạ kpam kavasu, ucira u Kashilạ u ɓạngạ
ɗạ i yain gbạ ikuna i shinga i'ya ya ciga i yain. Upityanangu u ɗe u ɗa u zuwa ɗạ uciga
u uyan ukuna u nala vi. 12 Nala wa zuwa ya dem u nạkạ kala ka Asheku a tsunu Yesu
tsupige adama a ɗe. Kpam a ka nạkạ ɗạ tạ tsupige tsi hal n eyi dem. Kashilạ ka tsunu ka
ka yan ukuna u nala vi a asu u Asheku Yesu Kawauwi, adama a ukuna u shinga u le.

2

Magono ma U'yạngạsạkạ

1 Ama a vạ, tsa tonuko ɗạ tạ tyoku ɗa Asheku a tsunu Yesu Kawauwi wa tuwạ n tyoku
ɗa a ka ɓolomgbono tsu a asu u te tsạrạ tsu gawunsa n eyi. 2 Kotsu vu laza kute vu
dambula a kaci ka aza ɗa a tsu ciga a dana kain ka Asheku ka rawa ɗe wa. Gaawan a
ka ciga tạ a dana a panạka tsu tạ an tsa dansa akani a Kashilạ, ko a kadyanshi ka uza
roku u danai ko kpam ka a korongi. 3 Kotsu i ạsạkạ le a yanka ɗạ ugboji n udani u le wa.
Ukuna u maci vi u ɗa, kain ki ka tuwạ wa, she a 'yạngạsạkạ Kashilạ cika kpam Magono
ma U'yạngạsạkạ ma nala mi ma wenike kaci ka ne, aku a wacinsa yi. 4 Wa gonuko tạ kaci
ka ne uzapige, aku u bidya kaci ka ne u la tạ kameli, ko kpam ili i'ya a ka lyaka kayala.
Hal gbạm u tsu uwa tạ a Kuwa ku Kashilạ, n u dansi karara aya Kashilạ.
5 Ciɓai a'ayin a ɗa mạri kaɓolo n ạɗạ n tsu yanka ɗạ tạ alabari a ili i na yi. 6 Gogo-na i
reve la vi ɗe ili i'ya ya shamkpa yi, kpaci a asuvu a a'ayin a ne a ɗa koshi a ka wenike yi.
7 Ucira u cingi u ɗa wa yan tsilala n Kashilạ u ɗa pini wa yan manyan usokongi, shegai
uza ɗa wa kạngu u ɗa vi wa lya tạ kelime n ukạngu u ɗa hal she kain ka a ka takpa yi.
8 Pini nala, ɗa Magono ma U'yạngạsạkạ mi ma wenike kaci ka ne, aya uza ɗa Yesu Asheku
wa wuna n uwule u unạ u ne. Wa wacinsa yi tạ kpam n tsupige tsu utuwạ u ne.
9 Magono ma U'yạngạsạkạ mi ma tuwạ tạ ma yain manyan ma Kanangasi* a asu u
ucira u kaɓan n iryoci i kaɓan, n ikunesavu i'ya i'ạri i kaɓan. 10 Kpam wa yanka tạ gbạ
ili i cingi kau-kau manyan tsạrạ u yinsạ ama ɗa a ka wacinsa. Wacinsa ɗa a ka wacinsa
le kpaci a 'yuwan tạ uciga ili i'ya i'ạri i maci, a 'yuwan la vi ɗe iwauwi i'ya i wutại a asu
u Kashilạ. 11 Adama a nala, Kashilạ ka sukunku le tạ ili i ucira i'ya ya yinsạ le i zuwa le
a wushuku n kaɓan ki. 12 Nala a ka kiɗạga le ugana kpaci a ka pana tạ kayanyan ka ili i
cingi i'ya a ka yansa, a unạ u ɗa a ka wushuku n ukuna u mayun.

Shamgbai n ucira

13 Ama a vạ, u gan tạ an kain dem tsu tsu cikpa Kashilạ adama a ɗe. Asheku a ka ciga ɗạ
tạ, kpam u ɗangạsa ɗạ tạ tun caupa a kagitạ wa wauwa ɗạ tạ. Iwauwi i tuwạ tạ an Kulu
Keri ku zuwa ɗạ i wokoi sarara, i tuwạ tạ kpam an i wushuki n kadyanshi ka ukuna u
mayun. 14 U isạ ɗạ tạ utuwạ a iwauwi an tsu tonuko ɗạ ukuna u Kadyanshi ka Shinga,
tsạrạ i tsạrạ agadu a asuvu a tsupige tsu Asheku a tsunu Yesu Kawauwi.
15 Ama a vạ, adama a ukuna u na vi, u kạnạ tạ i shamgba n ucira, i kạnạ uwenishike u
ɗa tsu wenishike ɗạ a asu u kadyanshi n ikorongi.
16 Kashilạ Tata u tsunu wa ciga tsu tạ. Adama a iyali i na yi ɗa u gbamatangu tsu asuvu
kpam u ɗa bawu wạri n utyoku n uzuwuka u uma u pige. 17 Tsu yanka ɗạ tạ kavasu tsạrạ
Yesu Kawauwi Asheku n Kashilạ Tata u tsunu u zuwa atakasuvu a ɗe a rongo n ucira,
tsu yan tạ kpam kavasu tsạrạ a nạkạ ɗạ ucira u uyan u ili i shinga n kadyanshi ka shinga.

3

Yanka tsu kavasu

* **2:9** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

1 A makorishi, ama a vạ, n folo ɗạ tạ i yanka tsu kavasu, i gitạ i yain kavasu tsạrạ akani
a Asheku a tambura gogo kpam a nạkạ a ɗa tsupige a asu u ɗa baci dem a rawai, tyoku
ɗa i yain a'ayin a ɗa akani yi a rawai ara ɗe. 2 I yain kpam kavasu a wauwa tsu a akere a
aza a cingi, kpaci ya dem ɗa u wushuki n Asheku wa. 3 Shegai Asheku a'ạ tạ n ushamkpa
u kazuwamgbani, wa zuwa ɗạ tạ i gbama kpam u kirana n ạɗạ a asu u uza u cingi. 4 Tsạ
tạ n uzuwa u uma a asu u Asheku ya yansa tạ i'ya tsu tonuko ɗạ i yansa, tsạ tạ kpam n u
uzuwa u uma ya lya tạ kapala n uyan i'ya. 5 Ạsạkạ Yesu Kawauwi Asheku u wenike ɗạ
tyoku ɗa Kashilạ ka ciga ɗạ. U wenike ɗạ kpam akawunki a upana u ikyamba tyoku ɗa
eyi u kawunki.

Kotsu i woko awonvoli wa

6 Gogo-na ama a vạ, nạkạ ɗa tsu nạkạ ɗạ udani u na a asuvu a kala ka Asheku a tsunu
Yesu Kawauwi. Banai dan n uza ɗa wạri kawonvoli a asuvu a ɗe uza ɗa bawu wa rongo
tyoku u uwenishike u ɗa i wushai ara tsunu. 7 Eɗạ n kaci ka ɗe i reve tạ u kạnại i toni
tyoku ɗa ạtsu tsạri. A'ayin a ɗa tsạri kaɓolo n ạɗạ, tsu yan uwonvoli wa. 8 Tsu tsu lya
ilikulya i uza bawu tsu tsupai i'ya wa. Tsu tsu mạtsạ tạ tsu yain manyan kaara n kayin
adama a ɗa kotsu tsu woko kalạndạm a asu u uza wa. 9 Yan ɗa tsu yain nala ko an u
wokoi tsạri n ucira u ɗa tsa fuɗa tsu dana i lyatangu tsu. Shegai tsu yan nala wa kpaci
tsa ciga tạ tsu woko ɗạ iryoci i'ya ya tono. 10 A'ayin a ɗa tsạri n ạɗạ, tsu nạkạ ɗạ tạ ili i'ya
ya tono: “Uza ɗa baci gai u 'yuwain uyan manyan, kotsu a nạkạ yi ilikulya wa.”
11 Tsu reve tạ aza roku a ɗe dusuku ɗa a dusuki ndishi n gbani bawu a ka yan ili la, hal
a kạngi manyan ma aza roku. 12 Adama a nala a asuvu a kala ka Asheku a tsunu Yesu
Kawauwi, tsa folo tạ ama a na yi, tsa ɓarana le tạ gbạm a ạsạkạ kugengu a 'yạngạ a gitạ
manyan a boluko kaci ka le ilikulya.
13 Ama a vạ, kotsu i wowo n uyan ili i'ya i'ạri mai wa.
14 Aza ɗa a 'yuwain upana ili i'ya tsu danai a ukanikorongi u na vi, i tonuko ama a
kirana n ele. Banai dan i ạsạkạ le tsạrạ a woko n uwono. 15 Kotsu i bidya ama a na yi
tyoku u atokulalu a ɗe wa, shegai i dansa n ele tyoku u utoku u ɗe u ɗa wạri a kuwa ku
ɗe, uza ɗa ya ɓarana u yan baci ukuna u cingi.

Idyani i makorishi

16 Ạsạkạ Asheku a ndishi n shinga a nạkạ ɗạ ndishi n shinga kain dem ko niɗa baci
ukuna wa woko. Asheku a rongo n ạɗạ gbạ.
17 Gogo-na idyani i vạ i'ya na, n kukere ku vạ ka ma korongu i'ya. Mpa Bulus, n tsu
yan tạ ili i na a makorishi ma ukanikorongi u ɗa baci dem n korongi, kpam i tsu wenike
tạ an ara vạ ɗa u wutại mayun.
18 Ạsạkạ ukuna u shinga u Asheku a tsunu Yesu Kawauwi u rongo n ạɗạ gbạ ɗe.

Ukanikorongi u Bulus u Kagitạ Ubana Ara Timoti

Ukukpạ u kadyanshi

Bulus korongu tạ ukanikorongi u na vi ubana ara Timoti. Timoti tsu walạsa tạ n Bulus maco n a yanyi manyan ma utonusuko ama ukuna u Yesu. A'ayin a ukorongu ukanikorongi u na vi, cina Timoti n u yanyi manyan a uɓongu u ilyuci i pige i Afisu.

Bulus koronku tạ Timoti u ɓạngạ yi n manyan ma utono n kuwa ku Atoni ka kạri a asu u nala vi. Adama a nala, ukanikorongi vi wạ tạ ushaɗangi n udyanshi a kaci ka tyoku ɗa a ka ɗangạsa nkoshi, n tyoku ɗa Atoni a ka yan a a'ayin a ɗa baci dem a ɓolomgbonoi tsạrạ a yain manyan ma Yesu.

A'uwa a Atoni a tsunu gogo-na a woko tạ asu u ɗa Atoni a ka rotsongusu ukuna u mayun a kaci ka Kashilạ n tyoku ɗa a ka yan manyan kaɓolo a ɓạngạmgbạnạ, kpam n tyoku ɗa a ka ɓạngạ aza ɗa a ka ciga uɓạngạ. Ukanikorongi u na u wenishike tạ nkoshi kpam u wokoi iryoci ubana a asu u Atoni.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Idyani (1:1,2)
Idani a kaci ka uma u kuwa ku Atoni (1:3–3:13)
Ukunosavu a kaci ka ure u utono u Kashilạ u tsunu (3:14–4:5)
Adooki a Bulus ubana ara Timoti (4:6–6:21)

Ukukpạ u kadyanshi

1 Mpa Bulus uza ɗa koronku ɗạ, kasuki ka Yesu Kirisiti Kawauwi, kpaci Kashilạ ka n Yesu a zuwai u woko nala. Kashilạ aya uza ɗa wauwa tsu, Kawauwi kpam aya uza ɗa tsu zuwai uma ara ne.

2 Aɗa ma koronku ukuna u na vi Timoti, avu uza ɗa vạri maku ma maci ma vạ adama a upityanangu. Kashilạ ka Tata u tsunu, Yesu Kawauwi kpam aya Asheku a tsunu. Uciga u vạ u ɗa, a nạkạ vu ukuna u shinga n asuvayali, kpam n uma u ndishi n shinga.

Kiranai n awenishiki a kaɓan

3 An n banai a asuvu a uyamba u Masidaniya n tonuko vu tạ vu shamgba a Afisu, tsạrạ vu tonuko ama roku a ɗa a ka wenishike uwenishike u kaɓan a ạsạkạ. 4 Kotsu a rongo utono alabari a itete wa, kpam a nangasa a'ayin a le a unạkạ alabari a akaya wa. Uyansa nala wa zuwa tạ kananamgbani ka gbani, kpam wa ɓạngạ ama a yain ukuna u Kashilạ wa. 5 Ili i'ya i zuwai va tonuko le nala i'ya, tsạrạ ko ya baci wạri pini a asuvu vi u yain n uciga u ɗa u tsu wutạ a katakasuvu ka shinga n uyawunsa u ndishi n shinga kpam n upityanangu u ɗa wạri u mayun. 6 Shegai aza roku a shamgba pini nala, vi wa, a'ayin a ɗa a tsu nangasa koshi a asu u ukuna u gbani. 7 A ka ciga tạ a woko awenishiki a Mele ma Kashilạ, shegai a reve kalen ka kadyanshi ka le wa, gbạ n udani u ɗa a danai a reve tạ.

8 Tsu reve tạ an Mele ma Musa ma lobonoi, uza u tono baci ma tyoku ɗa Kashilạ ka danai. 9 Tsu reve tạ kpam an bawu Kashilạ ka yain Mele adama a aza ɗa a ka wala dere, shegai a adama a aza ɗa bawu a ka pana ukuna, n aryagbaji. U yan tạ Mele adama a aza ɗa a 'yuwain Kashilạ n aza ɗa a ka nususa. U yan tạ dem ma adama a aza ɗa bawu a'ạri mai n aza ɗa bawu a ka nạkạ yi karingạ. Kashilạ ka yan tạ Mele adama a aza ɗa a wunai isheku i le ko anuku a le n aza ɗa a tsu wuna uma u vuma gbani. 10 U yain ma kpam adama a aza ɗa a ka vakusu n aka ko a'ali a ɗa bawu a'ạri a le, n a'ali a ɗa a ka vakusu n atoku a le a'ali ko aka a ɗa a ka vakusu n atoku a le aka. Kashilạ ka yan tạ Mele adama a aza ɗa a tsu bokuso ama ubana a tsugbashi. Kashilạ ka yan tạ kpam ma adama a aza a kaɓan n aza ɗa a ka yansa kaɓan a asu u afada. U yan tạ Mele adama a ili i'ya ama a

ka yansa i'ya bawu i'ạri dere n uwenishike u mayun. 11 Uwenishike u na wạ tạ dere n uwenishike u Kashilạ u mayun u ɗa u nạkạ mu tsạrạ n tonuko ama.

Ucikpa u Bulus adama a ili i shinga

12 N cikpa tạ Kirisiti Kawauwi, Asheku a tsunu, uza ɗa u nạkạ mu ucira. U yawunsa tạ u wushuku nạ mpa kpam u nạkạ mu manyan ma ma yanka yi. 13 Ko an u wokoi mạri n tsu tonusuko tạ Kashilạ ukuna u cingi kpam ma yansa ama a ne mavura icun kau-kau. Shegai gbạ n nala Kashilạ ka yanka mu ukuna u shinga, kpaci a'ayin a ɗa n yain ukuna u nala vi, n reve ili i mayun wa, kpam n pityanangu n eyi wa. 14 Asheku a tsunu a yanka mu tạ ili i shinga ushani. Adama a ukuna u shinga u ne ara vạ u zuwa mu n pityanangi, u nạkạ mu kpam uciga u ɗa Kawauwi ka wenikei ama.

15 Yesu Kawauwi u tuwạ tạ a likimba tsạrạ u wauwa aza a unyushi u cingi, kpam kadyanshi ka na ki mayun ɗa, u gan tạ ya dem u wushuku n ka. Mpa mạri n lai ya dem unyushi gbạ a asuvu a ama. 16 Adama a nala, Kashilạ ka pana mu asuvayali u zuwa mu n woko iryoci i ahankuri a Yesu Kawauwi a ɗa bawu a'ạri n utyoku. Yan ɗa u yain nala tsạrạ ama a pityanangu n Kawauwi a tsạrạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku. 17 Tsu cikpalai Kashilạ tsu nạkạ yi kpam tsupige, tsu yain nala hal ubana bawu utyoku. Aya Magono ma bawu mạri n utyoku, uza ɗa bawu a ka wene, kpam bawu wa kuwạ. Aya koshi Kashilạ. Ami.

18 Kahu a'ayin a na yi, ama roku a dana tạ kadyanshi ka ili i'ya va tuwạ va yan. Maku ma vạ Timoti, kadyanshi ka vạ ka na kpam ka ka te n kadyanshi ka ama a yain a kaci ka vunu nala vi. Ma ciga tạ vu shamgba n ucira, vu shilạkạnạ ibili i shinga a umoɗono u uyan ili i shinga. 19 A'ayin a ɗa baci va yan nala vi, ma ciga tạ vu shamkpa upityanangu u vunu vu zuwa katakasuvu ka vunu a asu u ndishi n shinga. Aza roku a wuna tạ upityanangu u le a asu u ɗa a 'yuwain utono ili i'ya uyawunsa u le wa tonusuko le. Adama a nala, upityanangu u le u namgba ɗe tyoku ɗa uwule u pige u tsu gbasha kpatsu ku mini ku tạsạ. 20 Aza roku a ɗa a yain nala vi alya Hamanaya n Alizanda aza ɗa n nekei a asu u Kanangasi,* tsạrạ a reve u gan a tonusuko Kashilạ ukuna u gbani wa.

2

Uwenishike a kaci ka ulya kayala

1 Ili i'ya ma ciga n gitạ vu utonuko i'ya va yan, vu yanka ya dem kavasu. A'ayin a ɗa baci va folo Kashilạ, vu foli Kashilạ ka pana le asuvayali, kpam vu cikpa Kashilạ. 2 Tyoku ɗa va yanka ngono kavasu n aza ɗa a'ạri n tsugono u ɗa na. Yan nala tsạrạ tsu tsạrạ ndishi n shinga n ukpạɗạ u u'yạngạsạkạ. Yanyi nala tsạrạ tsu rongo tyoku ɗa Kashilạ ka ciga, kpam tsu rongo ugorimuko atoku a tsunu. 3 Uyansa nala u gan tạ, kpam wa zuwa tạ Kashilạ ka pana kayanyan. 4 Kashilạ aya uza ɗa u wauwa tsu, kpam wa ciga tạ u wauwa ya dem. Wa ciga tạ ya dem u reve ili i'ya i'ạri i mayun. 5 Kashilạ ka te ka, kpam uza roku ɗa pini uza ɗa u tsu uwa a mere ma Kashilạ n ama. Aya Yesu Kawauwi. 6 Aya u nekei kaci ka ne katsupi hal a wuna yi tsạrạ u wushi ya dem. A'ayin a ɗa u gain a nạkạ alabari yi a ɗa a nạkại a ɗa.* 7 Kadyanshi ka mayun ka gai la n danai vi gbạ, an n danai Kashilạ ka ɗangạsa mu tạ n woko kasuki n uza u kuɓari. Kadyanshi ka upityanangu u mayun ka u gain n wenishike Awulawa.

8 Adama a nala, a'ayin a ɗa baci dem i ɓolomgbonoi tsạrạ i lyaka Kashilạ kayala, ma ciga tạ a'ali a saku akere a le a ka yan baci kavasu, kpam ma ciga tạ akere yi a yain uwulukpi. Ama a ɗa a ka yan kavasu ki ma ciga a yain n kananamgbani ko kpam asuvu a upan wa.

---

* **1:20** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi. * **2:6** Ure u roku u ɗa a ka fuɗa a dana kalen ka roku kau pini na u ɗa: Ukpạ u Yesu a unạ u uɗarạkpa iryoci i'ya i wenikei an Kashilạ ka wauwai ama gbạ i'ya. Iryoci i nala i tuwạ tạ a'ayin a ɗa i gain i tuwạ.

9-10 U gan tạ aka a uka aminya dere a pala ikyamba i le adama a uvakunku u kaci.
Tsulobo tsu le tsạ tạ a asu u ili i'ya a ka yansa, tsạ a kuca ku kenji ko u'ukusa u ucanga u
zinariya wa. Tsa wenike a asu u ityali† ko aminya a ikebe wa. U gan tạ a kạnạ kaci ka le
a ili i nala yi.†
11 Aka a gan tạ a pana mai kpam a dusuku bini, kpam a gorimuko. 12 N nạkạ aka ucira
a wenishike a'ali ko a lyai tsugono tsu a'ali wa. Aka a gan tạ a dusuku bini. 13 Ili i'ya i
zuwai nala i'ya, Adạmu ɗa Kashilạ ka gitại uyan, aku Hawa tonoi a kucinạ. 14 Kalạpạnsi
kpam uka ɗa u lạpạnạsại, aku unyushi u cingi u gitại. Kalạpạnsi ka lạpạnạsạ Adạmu wa.
15 Gbạ n nala, Kashilạ ka wauwa tạ aka a asu u ilimaci, kpam u gan tạ a pityanangu dem
n Kashilạ, a wenike uciga a rongo kpam tyoku ɗa Kashilạ ka ciga. U gan tạ a rongo mai.

3

Tsupige a kuwa ku atoni

1 Kadyanshi ka na ki mayun ɗa, uza u yawunsa baci u woko makoshi† ma Atoni, ukuna
u shinga u ɗa wa ciga u yain. 2 Makoshi ma kạnạ tạ ma rongo ndishi n ɗa bawu uza roku
wa dansạka yi n ukuna u gbani. U kạnạ tạ u yain uza u uka u te, kpam u shamgba ara
ne koshi. U kạnạ tạ u kạnạ kaci ka ne, uza ɗa wa tono n kaci ka ne mai. U kạnạ tạ u yain
n kala ka shinga. Uza ɗa u tsu kirana n amoci a kuwa ku ne mai. Uza ɗa kpam wa fuɗa
wa wenishike. 3 U gan u woko kasoi she ma maka yi wa ko kashilạkạni wa. U gan tạ
u woko uza ɗa kabirika yi n ukuna wa, u kạnạ tạ kpam u cigi ndishi n shinga. U gan u
woko kacigi ka ikebe kaberikete wa. 4 U gan tạ u woko uza ɗa wa fuɗa wa tono n kuwa
ku ne mai, mmuku n ne kpam n nạkạ yi karingạ a panạka yi. 5 Vuma fuɗa baci u tonoi
n kuwa ku ne mai wa, niɗa wa fuɗa u toni n Atoni a Kashilạ? 6 U gan makoshi ma woko
Katoni ka savu wa, kpaci wa yan tạ arạɗĩ an u lazai u tsạrại tsupige, pini nala, Kashilạ
ka kiɗạga yi ugana tyoku ɗa u kiɗạgai Kalạpạnsi. 7 Hal n ama a ɗa a'ạri a kateshe dem u
gan tạ a dansạka makoshi n kadyanshi ka maci, nala baci wạri, ama a ka fuɗa a ka dana
kagbani a kaci ka ne wa kpam Kalạpạnsi ka fuɗa ka wanda yi wa.
8 Nala dem aɓạngi a nkoshi, u gan tạ a woko aza ɗa ama a ka panạka, kpam aza ɗa
bawu a'ạri n unạ u re u re. U gan a woko asoi she ma maka le wa, u gan a woko a cigi a
ikebe kaberikete wa. ◊ 9 U kạnạ tạ a woko aza ɗa a nạkại kaci ka le a ukuna u mayun u ɗa
Kashilạ ka wenike tsu a upityanangu u maci. U kạnạ tạ a rongo uyansa nala n uyawunsa
u ndishi n shinga. 10 Kahu ama a ɗangạsa aɓạngi a nkoshi, u kạnạ tạ a kondo le n manyan
ma roku a kagata ka Atoni, a fuɗa baci a yain mai, aku a ɗangạsa le.
11 Nala dem uka u kaɓạngi ka nkoshi,† u kạnạ tạ u woko uza ɗa ama a ka panạka, kpam
kotsu u woko uza ɗa u tsu dansạka ama n ukuna u cingi wa. U gan tạ u woko uza ɗa u
kạnại kaci ka ne kpam ko ndya baci wa yan u yain i'ya n katakasuvu ka te.
12 Kaɓạngi ka nkoshi† ka gan tạ ka yain n uka te, kpam u shamgba ara ne koshi. U kạnạ
tạ u toni nạ mmuku n ne mai, kuwa ku ne kpam u fuɗa u kirana n ka. 13 Aɓạngi a nkoshi
a ɗa a'ạri mai, ama a ka nạkạ le tạ karingạ, katsupi ka malen ma manyan ma le ka la vi,
kpam ucira u upityanangu u le a asu u Yesu Kawauwi, wa doku tạ.
14-15 Ma ciga tạ n tuwạ ara vunu na n a'ayin kenu, shegai n da ạsạkạ ve n koronku vu,
tsạrạ n tsạrạ baci utuwạ kaku wa, vu reve tyoku ɗa ama a Kashilạ a gain a rongo. Kpam
ama a na yi alya aza ɗa a wushuki n Kawauwi kpam a wokoi ama a Kashilạ Uza u Uma.
Alya Atoni, kuwa ki kpam ka adawatsu n kami ka ukuna u mayun.
16 Ukuna u maci u pige u upityanangu u tsunu u ɗa na, u ɗa Kashilạ kạri ka sokonku
tsu hal utuwạ gogo-na:
Kawauwi ka tuwạ tạ n ikyamba i vuma
kpam Kulu ku Kashilạ ku dana tạ u rongo tạ mai.

† **2:9-10** Udani u Tsiheline “ityali i ikebe cika” icun i ityali i'ya a tsu tsạrạ a nnama n mini i'ya a ka dansạka. Matiyu 7:1. ◊ **3:8** Ask. 6:1-7.

Atsumate a zuba a wene yi tạ,
kpam a tonukoi gbạ aletsu ukuna u ne.
Ama a asu kau-kau a likimba a pityanangu tạ n eyi,
Kashilạ kpam ka canga yi ubana a zuba. ◊

4

Kuɓari a kaci ka awenishiki a kaɓan

1 Kulu Keri ku dana tạ a'ayin a makorishi, ama a ka ạsạkạ tạ upityanangu u mayun,
aku a gono a toni uwenishike u gbani u uwule u cingi u mayinsạkạ n uwenishike u ityoni
i cingi. 2 Ama ɗa a tsu wenishike ili, aku a gono a toni ukuna u roku ɗe kau, icun i le i'ya
i tsu tuko uwenishike u uwule u cingi vi. Icun i ama a na yi uyawunsa u le u kuwạ ɗe
tyoku u ikyamba i'ya urim u shen u runukpai. 3 Icun i awenishiki a na yi a da u gan uza
u yain iyolo wa, kpam a da ilikulya i roku i'ya pini i'ya a ka wile. Shegai Kashilạ ka yan
tạ ilikulya yi adama a aza ɗa a revei ukuna u mayun kpam a wushuki n u ɗa a ka fuɗa
tạ a lyai i'ya hal a cikpa Kashilạ. 4 Cinda gbạ ili i'ya Kashilạ ka yain i lobono tạ, u gan
tsu 'yuwan ko ili wa, tsu wushi i'ya n ipeli n katakasuvu ka te. 5 Tsu reve tạ an i wokoi
uwulukpi a asu u kadyanshi ka Kashilạ n kavasu.
6 Vu wenishike Atoni ili i na yi, vu yan baci nala, va woko tạ kagbashi ka shinga ka Yesu
Kawauwi. Avu kpam dem va gbama tạ a asuvu a kadyanshi ka mayun ka tsu wushuki
n ka n uwenishike u mayun u ɗa va tono. 7 Kotsu vu wushuku n itete i'ya bawu ya nạkạ
Kashilạ karingạ kpam bawu i'ạri n kalen wa. Ili i'ya va yan i'ya na: Mạtsạ vu yain n
ucira a asu u utono u Kashilạ mai. 8 U gan tạ uza u mạtsạ u sukutạ ikyamba i ne tsạrạ
u zuwa i yain n ucira, shegai uza u yain n ucira n ahali a shinga tyoku u Kashilạ, u la tạ
ko ndya wa kalen. U lobono tạ tyoku ɗa vạri gogo-na, wa woko vu tạ kpam mai ubana a
uma u ɗa wa tuwạ a kapala.
9 Kadyanshi ka na ki mayun ɗa kpam u gan tạ ya dem u wushuku n ka. 10 Tsu mạtsạ
tạ manyan kpam tsu panai ikyamba cika, tsạrạ ama a wushuku n ukuna u mayun. Yan
ɗa tsu yain nala kpaci uzuwa u uma u tsunu wạ tạ a asu u Kashilạ Uza u Uma kpam aya
u wauwai ama gbạ hal gai aza ɗa a pityanangi n eyi.
11 Wenishike ili i na yi, kpam vu shamgba vu wene ya dem u yan tạ i'ya. 12 Kotsu vu
ạsạkạ uza u goro vu an vạri maku wa, shegai vu woko iryoci a asu u Atoni gbạ. A asu u
kadyanshi ka vunu, n tyoku ɗa va rongo n uma u vunu, n tyoku ɗa va ciga ama, vu woko
iryoci. U gan tạ vu woko iryoci a asu u upityanangu u vunu, n tyoku ɗa va kạnạ kaci ka
vunu n uwulukpi. 13 Yansạka ama kạneshi u Tagarạda u Kashilạ, vu tonusuko le kpam
n vu wenishike le hal a'ayin a ɗa ma tuwạ ara vunu. 14 Kotsu vu kpạɗạ uyanka kune ku
Kashilạ ka ne vu manyan wa, a'ayin a ɗa baci nkoshi n kagata ka Atoni n taɗanku vu
akere a zuwuka vu unạ u shinga a dansai akani a Kashilạ kaci ka vunu.
15 Zuwa a'eshi vu yain ili i na yi mai, vu nạkạ kaci ka vunu a asu u manyan vi tsạrạ ama
a wene ulya u kapala u vunu. 16 Zuwa a'eshi ara vunu mai hal n uwenishike u vunu dem.
Vu mạtsạ vu wene vu yain ili i maci, Kashilạ ka wauwa vu tạ, u wauwa kpam aza ɗa a
ka panạka vu.

5

Adooki a kaci ka udansa n ama

1 Kotsu vu ɓarana makoshi n asuvu a shen wa, shegai vu toni n eyi yavu tata u vunu u
ɗa. Vu dansa n alobo yavu atoku a vunu a ɗa va dansa n ele. 2 Yanka mmici tyoku ɗa va
yanka mma u vunu. Vu yanka nkere tyoku ɗa va yanka ataku a vunu n uwulukpi.
3 Atoni a kirana n marạnạ ma baci dem bawu mạri n uza ɗa wa kirana n eyi. 4 Shegai
wạ baci nạ mmuku ko mmuku n tsikaya, u kạnạ tạ a rotsongusu tyoku ɗa a ka wenike

◊ **3:16** Rom. 1:4.

aza a kuwa a le ukuna u shinga u Kashilạ a asu u ukirana n isheku i le. Kpaci nala a ka tsupa isheku i le ili i'ya a yanka le, kpam wa zuwa tạ Kashilạ ka pana kayanyan.

5 Uka ɗa baci wạri marạnạ ma mayun uza ɗa bawu wạri n uza ɗa wa ɓạngạ yi gbạ gbạ, icun i ne uzuwa u uma u ne a asu u Kashilạ ɗa wạri. U tsu rongo tạ a ufolu a asu u Kashilạ kaara n kayin, n u yansi kavasu a'ayin dem. 6 Shegai marạnạ ma ma ciga upana u kayanyan, kakushe ka asuvu a katakasuvu ka ne, ko an wạri n uma. 7 Wenishike Atoni gbạ ukuna u na vi tsạrạ a woko uwulukpi a kapala ka ama. 8 Shegai ama a ɗa a 'yuwain ukirana n amaci a le hal gai a'uwa a le, a wushuku n i'ya tsu wushuki wa. Ama a nala a la tạ gbạm aza ɗa bawu a pityanangi unamgba.

9 Marạnạ ma ma gain ma wushi uɓạngạ, u gan tạ u yain uza ɗa u rawai ayen a amangatatsu kpam uza ɗa wạri u rongoi n vali u ne mai. 10 Kpam u kạnạ tạ u woko uza ɗa ama a ka pana n eyi adama a ili i shinga i'ya u yain; wata, u rongo nạ mmuku n ne mai? U tsu wusha amoci mai? U vakunku kaci ka ne a asu u ugbashika Atoni? U ɓạngạ aza ɗa a ka pana ikyamba? U yansa ili i shinga?

11 Kotsu Atoni a zuwa nrạnạ n ɗa bawu n yain mmici a asuvu a aza ɗa a ka ɓạngạ wa. Kpaci a'ayin a ɗa baci uciga u vali u 'yạngạ le wa pece le tạ n uyanka Kawauwi manyan, aku a cigi a yain iyolo. 12 Pini nala, unyushi wa kạnạ le tạ cinda a kpạɗại utono kazuwamgbani ka a yain n Kawauwi a kagitạ.* 13 A ka fuɗa tạ kpam a woko awonvoli, a woko aza a utono a'uwa a ama n a dansạki ama. A ka pana tạ maluwa ma ukuna u ama n a dansi kadyanshi ka bawu ka gain a dansa. 14 Adama a nala, adooki a ɗa ma nạkạ nrạnạ n kenu n na mi a ɗa a yain iyolo i roku. A matsa mmuku, a kirana n kuwa ku le, pini nala, utokulalu u le wa tsạrạ asu ɗa wa dansa kadyanshi ka gbani a kaci ka le wa. 15 Aza roku a le gbạm a ạsạkạ ɗe ure u mayun vi a kạnại utono ure u Kanangasi.†

16 Uka u ɗa wạri Katoni wạ baci n amaci aza ɗa a'ạri nrạnạ, u kạnạ tạ u kirana n ele, shegai u ạsạnkạ Atoni manyan wa. Atoni kpam a kirana nạ nrạnạ n ɗa bawu mạri n aɓạngi.

17 Nkoshi n kuwa ku Atoni n ɗa n yain manyan ma le mai, u gan tạ a nạkạ le tsupige kpam a tsupa le. Hal gai a kaci ka aza ɗa a ka dansa kadyanshi ka Kashilạ n aza ɗa a ka wenishike ama ukuna u Kashilạ. 18 Ili i'ya a korongi a kadyanshi ka Kashilạ ki i'ya na, “Va kimbạ unạ u kanaka a'ayin a ɗa wa lapa ilya wa.” A doku tạ a korongi kpam, “Kayain ka manyan ka gan tạ a tsupa yi.”

19 Kotsu vu wushuku n kadyanshi ka a tuko vu a kaci ka makoshi wa, she vu tsạrạ aza ɗa a kạnạkại uza ɗa tukoi kadyanshi ki hal ama a re ko ama a tatsu. 20 Uza ɗa baci dem u nusai, ɓarana yi a kapala ka Atoni, tsạrạ aza ɗa a buwai a pana uwonvo u unusa. ◊ 21 A kapala ka Kashilạ ka n ka Yesu Kawauwi n ka atsumate a zuba aza ɗa Kashilạ ka ɗangạsai ka ma yanka vu kadyanshi ka na ki, kpam vu toni udani vi. Kotsu vu cigi uza roku kapala n uza roku wa ko vu yain kuɗyangi wa.

22 A'ayin a ɗa baci va ɗangạsa azapige, kotsu vu yain maloko vu taɗanku uza akere wa. Kotsu vu ɓolomgbono kaci ka vunu n aza roku a asuvu a unyushi u cingi u le wa, shegai vu takpa kaci ka vunu kau n uwulukpi.

23 Mini ma de ma va rongo uso wa, vu yain n vu ɓolomgbonusi kenu n mini ma cinwi adama a mɓạlạ n katsumạ n unambi u alafiya u ɗa va yansa maco vi.

24 Ma ciga tạ vu reve, aza roku a tsu yan tạ unyushi u cingi kpam ama a reve n u ɗa a kateshe kahu gbạm a yanka le afada. Shegai aza roku unyushi u cingi u le n kucinạ ka ama a ka tuwạ reve n u ɗa. 25 Nala dem, aza roku a ɗa pini aza ɗa ama a ka reve n manyan ma shinga ma le, shegai ma aza roku n kucinạ ka ama a ka tuwạ a reve n ma.

---

* **5:12** “ukpạɗạ utono kazuwamgbani n Yesu” A'ayin a nala yi kahu a ɓạngạ marạnạ n ili ushani, she u yan kazuwamgbani n Atoni wa ya kpam iyolo i roku wa, kpam wa gbashika tạ Kawauwi. † **5:15** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi. ◊ **5:20** Mat. 18:15-17.

6

1 Atoni a ɗa a'ạri agbashi, u kạnạ tạ a nạkạ azakuwa a le tsupige, tsạrạ ama a dansa
kadyanshi ka gbani a kaci ka kala ka Kashilạ ko kpam uwenishike u ne wa. 2 Atoni a ɗa
baci a'ạri agbashi a azakuwa a le dem Atoni, nala wa zuwa kagbashi ki ka kpạɗạ unạkạ
uzakuwa vi tsupige wa. Shegai u mạtsạ u yanka uzakuwa vi manyan kpaci uza ɗa wa
lya kalen ka manyan ki Katoni ka dem, kpam uza ɗa kagbashi ki ka ciga aya. I'ya va
wenishike kpam vu tonuko Atoni yi a yain i'ya la vi.

Utsạri u maci

3 Awenishiki a kaɓan a roku a ka 'yuwan tạ ukuna u na vi, kpam uwenishike u na vi
u ucira u ɗa u Yesu Kawauwi Asheku kpam u ɗa kami ka uza wa rongo tyoku ɗa Kashilạ
ka ciga. 4 Gbạ uza ɗa baci wa wenishike uwenishike u roku ɗe kau, wạ tạ n arạɗi, kpam u
reve ili wa. Icun i vuma u nala wạ tạ n katakasuvu ka kananamgbani ka cingi ka kalen
ka idani. Nala kpam wa zuwa tạ ama malyon, wa zuwa tạ kpam ama kushulu. Wa zuwa
tạ ama a nangasa aza a le a asu u kadyanshi ka gbani. Wa zuwa tạ kpam ama a bidya
aza a le n ukuna u gbani a atakasuvu a le. 5 Icun i ama a na yi a tsu tuko tạ kadambula a
asu u ama. Uyawunsa u le wạ tạ n tsicingi. A'ạ n ukuna u mayun wa. Utono u Kashilạ u
le u woko le ɗe ubolo u utsạri.

6 Shegai utono u Kashilạ a ure u maci u tsu zuwa tạ ama a yain ipeli n ili i'ya a'ạri
n i'ya, utsạri u maci kpam u pige u ɗa gai la vi. 7 Kain ka a matsa tsu, tsu tuwạ n ili a
likimba na wa. Nala kpam kain ka tsa kuwạ tsa laza n ili wa. 8 Tsu tsạrạ baci ilikulya
n aminya a u'uka nala dem u rạtsa tsu tạ. 9 Shegai aza roku a tsu ciga tạ a yain n utsạri
cika, an a ka ciga ili i gbani, pini nala, aku a rukpạ a asuvu a ukondo kpam a wanda le n
ili i'ya ya nangasa le hal i banka le a kadambula a nangasai kpam ama n ili i roku. 10 An
u wokoi uciga u ikebe u ɗa kagitạ ka tsicingi, aza roku adama a uciga u utsạri a shamgba
a upityanangu u le wa, kpam a ronukoi kaci ka le kadambula cika.

Bulus nạkại Timoti adooki

11 Shegai avu Timoti vuma u Kashilạ, u kạnạ tạ vu suma ukuna u cingi u nala vi, vu
toni ili i'ya i'ạri dere vu yain kpam i shinga. Vu rongo uma u vunu tyoku ɗa Kashilạ ka
pana kayanyan n upityanangu. Vu wenike uciga n ahankuri vu yain manyan ma vunu
n asuvu a ndishi. 12 Vu shilạkạnạ ibili i shinga adama a upityanangu, vu kạnạ uma u ɗa
bawu wạri n utyoku, u ɗa Kashilạ ka nạkạ vu. Vu yanka tạ ama ushani kadyanshi ka
shinga ka na ki.

13 A kapala ka Kashilạ, uza ɗa u tsu nạkạ ili gbạ uma, ka ma rono vu atsuvu kpam a
kapala ka Yesu Kawauwi uza ɗa danai kadyanshi ka shinga a kapala ka Bontu Bilatu.†
14 Vu pana udani u ne n katakasuvu ka vunu sarara tsạrạ ama a dana ukuna u gbani
a kaci ka vunu wa. Kpam ko uza wa kạnạ vu n unyushi wa hal Asheku a tsunu Yesu
Kawauwi u gono. 15 Kashilạ ka wenike tạ Yesu a'ayin a ɗa u gain u wenike yi vi. Kashilạ
aya u rawai a cikpala yi, aya Uzapige u Tsugono, Magono ma ngono, Asheku a isheku.
16 Aya koshi bawu wa kuwạ, kpam wa rongo a katyashi ka bawu uza wa fuɗa wa raɓa.
Ko uza kotsu u wene yi wa, kpam uza wa wene yi wa. Aya tsa nạkạ tsupige kpam ucira
u ne wạ n utyoku wa. Ami.

17 Tonuko aza a utsạri a likimba kotsu a yain arạɗi ko a pityanangu a utsạri u le wa,
kpaci wa ɓạrạkpạ wa. Shegai a pityanangu n Kashilạ uza u uma, uza ɗa kpam u tsu
nạkạ tsu i'ya tsa ciga gbani tsạrạ tsu pana kayanyan. 18 Tonuko le a yanka utsạri u le ili
i shinga, a yain manyan ma shinga, kpam a neke yaa, a ɓạngạ kpam aza ɗa bawu a'ạri
n ili. 19 Nala wa zuwa le tạ a zuwusuka kaci ka le utsạri a zuba u ɗa wa woko le kami ka
uma u le a kapala, kpam a tsạrạ uma u maci gogo-na.

20 Timoti, gạnạ i'ya Kashilạ ka nạkạ vu vu kirana n i'ya mai. Vu suma uyansa
kadyanshi ka gbani n aza ɗa a tsu goro kadyanshi ka vunu n ureve u roku kau u ɗa a

danai a'a̱ n u ɗa. Icun i kadyanshi ka nala ki ka tsu tuko Kashila̱ tsupige wa. 21 Aza roku
gba̱m a a̱sa̱ka̱ ɗe ure u ɗa a pityanangi vi a adama a utono icun i uwenishike u nala vi.
Ukuna u shinga u Kashila̱ u toni n avu n gba̱ Atoni a ɗa a'a̱ri pini a asu vi.

Ukanikorongi u Bulus u Ire Ubana ara Timoti

Ukukpa u kadyanshi

Cina Bulus a kuwa ku a'ali ɗa u koronki Timoti ukanikorongi u na vi. Ukanikorongi u na vi wa tạ yavu ukanikorongi u ɗa tata wa koronku maku ma ne ma u lai uciga cika. Bulus tonuko tạ gbạm Timoti u ba u kondo yi a kuwa ku a'ali ki.

Bulus tonuko tạ Timoti tyoku ɗa wa kạnạ kaci ka ne u suma ukondo. U wutumkpusukạ yi tạ tyoku ɗa kayain ka manyan ma Kirisiti ka maci ka woko. U gbamatangusu tạ Timoti u lyai kelime n manyan ma ne ma uwenishike ama a kaci ka Kawauwi.

Gogo-na Katoni dem ka tsu so tạ ukonduso. Tagarạda u na wa wenishike tạ ama tyoku ɗa a ka rongo bawu a rukpại a ukondo u nala vi. Idani i Bulus ubana ara Timoti gogo-na i woko dem ɗe i Atoni.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Idyani n kavasu adama a Timoti (1:1-2)
Kotsu vu pana uwono u Asheku wa (1:3-18)
Tyoku ɗa va woko kasoje ka shinga ka Kawauwi (2:1-26)
Tyoku ɗa ama a ka woko a a'ayin a makorishi (3:1-9)
Lya kelime n upityanangu (3:10–4:8)
Idani n idyani i makorishi (4:9-22)

Ukukpa u kadyanshi

1 Mpa Bulus, kasuki ka Yesu Kirisiti Kawauwi, kpaci nala Kashilạ ka cigai u woko. Yan ɗa u yain nala tsạrạ n tonuko ama an Kashilạ ka zuwamgbanai ka nạkạ ya dem uma a asu u Yesu Kawauwi.

2 Timoti, koronku ɗa ma koronku vu, avu maku ma ma ciga cika.

Kashilạ ka Tata u tsunu, Yesu Kawauwi kpam Asheku a tsunu. Kavasu ka vạ ka, a wenike vu ukuna u shinga u le n u pana u asuvayali, a nạkạ vu kpam uma u ndishi n shinga.

Ulya u kapala n upityanangu

3 Kaara n kayin n tsu ciɓa vu tạ a asuvu a kavasu. Ma yan baci kavasu, aku n cikpa Kashilạ adama a vunu. Kashilạ ka ma gbashika n uyawunsa u shinga tyoku ɗa isheku i cau i vạ i yain a'ayin a ɗa a'ạri n uma. 4 Ma mạtsạ tạ gai n uciga n doku n wene vu, kpaci n ciɓa tạ tyoku ɗa vu sại n meshi an tsu pecemgbenei. Ma yan tạ kpam mazạngạ tsu doku baci tsu gawunsai. 5 N reve tạ vu wushuku tạ n Kashilạ mayun, kpaci vạ tạ n upityanangu tyoku ɗa mma u vunu Afiniki wạri, tyoku ɗa kpam mma u mma u vunu Loi u wushuki. 6 Adama a nala a ɗa ma tonuko vu, vu fulạ akina a kune ku Kashilạ ka nạkạ vu an n taɗanku vu akere. 7 Kpaci Kashilạ ka yan atakasuvu a tsunu tsạrạ tsu pana uwonvo u ama wa, shegai u nạkạ tsu tạ atakasuvu a ucira a ɗa a'ạri ushaɗangi n uciga, u tsu ɓạngạ tsu tạ kpam tyoku ɗa tsa fuɗa tsu kạnạ kaci ka tsunu.

8 Vu tonuko ama ukuna u Asheku a tsunu, kpam kotsu vu pana uwonvo u ili i'ya ama a ka dana an va yan nala wa. Kpam kotsu vu pana uwono u vạ a kapala ka ama an a kạnạ mu adama a Kirisiti Kawauwi wa. Shegai, adama a ucira u ɗa Kashilạ ka nạkạ vu, vu ɓolomgbono kaci nạ mpa tsu pana ikyamba adama a Kadyanshi ka Shinga ka ne. 9 Kashilạ ka wauwa tsu tạ kpam u ɗangạsa tsu tsu rongo n uma u uwulukpi. Tun kahu a yain likimba ɗa u foɓusoi u yain ili i na yi nala. Ciga ɗa u cigai u wenike tsu uciga u ne n ukuna u shinga u ne a akere a Yesu. U ɗangạsa tsu adama a ɗa tsu yain ili i'ya tsu rawai

wa. 10 Kashilạ ka ka yain ili i'ya ma dansạka na vi a kateshe, a'ayin a ɗa Yesu Kawauwi
tuwại u wacinsai ucira u ukpạ, u wenike tsu kpam ure u uma u ɗa bawu wạri n utyoku.
Kawauwi ka tsunu ka, kpam alabari a Kadyanshi ka Shinga a ɗa gai na vi. 11 Gogo-na,
Kashilạ ka ɗangạsa mu tạ n dana ili i na yi, u ɗangạsa mu kpam n woko kasuki, u zuwa
mu n woko kawenishiki ka Kadyanshi ka Shinga. 12 Adama a nala a ɗa ma pana ikyamba
pini a kuwa ku a'ali ku na ki. Shegai ma pana uwono wa kpaci n reve tạ uza ɗa n wushuki
n eyi, kpam n reve tạ wa fuɗa tạ wa kirana n i'ya n nạkạ yi vi, u kirana kpam n i'ya hal
kain ka wa gono.*

13 Kạnạ ili i'ya n wenishike vu vi mai, i woko iryoci i uwenishike u shinga. Kpam vu
ciɓa vu wushuku n Yesu Kawauwi vu cigi ama adama a ne. 14 Vu guɓi ili i'ya u nạkạ vu.
Kulu Keri kạ tạ asuvu a tsunu kpam ka ɓạngạ vu tạ vu yain ili i na yi.

15 Tyoku ɗa vu revei u ɗa, ama a tsunu a uyamba u Asiya a 'yuwan mu tạ uɓạngạ, hal
n Fijala n Hamajana dem a kpatalạka mu kucinạ.

16 Ma ciga tạ Asheku a wenike Onisifara n kuwa ku ne asuvayali, kpaci u tsu tuwạ tạ n
u wene mu n u gbamatangusu mu asuvu. U pana uwono u vạ adama a ɗa mạri a kuwa
ku a'ali wa. 17 An u tuwại a Roma, she na u boloi asu u ɗa mạri u wene mu. 18 Adama
a nala, ma ciga tạ Magono ma Zuba ma pana yi asuvayali kain ka Kawauwi ka gono.
Kpam vu reve tạ an Onisifara ɓạngạ mu cika a Afisu.

2

Kasoje ka shinga ka Yesu Kawauwi

1 Avu maku ma vạ, u gan tạ vu gbama a asuvu a ukuna u shinga u Yesu Kawauwi.
2 Vu pana tạ gai kuɓari ku vạ, kpam ama ushani a reve tạ n kuɓari ki. Gogo-na she vu
wenishike ama a maci aza ɗa a ka fuɗa a wenishike aza roku kuɓari ki. 3 Tono mu tsu
pana ikyamba kaɓolo tsạrạ vu woko kasoje ka shinga ka Yesu Kawauwi. 4 Vuma wạ
baci a tsusoje, u tsu ɓolomgbono n aza ɗa bawu a'ạri asoje u yain tyoku u le wa. Nala wa
zuwa uzapige u ne u pana kayanyan. 5 Vuma gitạ baci kalambale, bawu u tonoi mele ma
a zuwai, ko u woko baci uza u kelime, wa wusha kune ku funi wa. 6 Kacimbi ka baci ka
yain manyan cika aya wa gitạ ulya ilya i savu. 7 U gan tạ vu reve ili i'ya ma tono. Magono
ma Zuba ma ɓạngạ vu tạ vu reve ili i na yi.

8 Kain dem vu ciɓusa Yesu Kawauwi. A matsa yi tạ a kuwa ku Dawuda, kpam a
'yạngạsạ yi tạ a ukpạ. Kadyanshi ka Shinga ka ma yan kuɓari ku la vi. 9 An u wokoi ma
dansa Kadyanshi ka Shinga ka nala ki, ɗa i zuwai ma pana ikyamba, hal gbạm a sira mu
n ikani yavu uza ɗa nusai. Shegai a ka sira kadyanshi ka Kashilạ n ikani wa. 10 N nạkạ
tạ kaci ka vạ n kawunku ko ndya baci, ya tuko baci gai iwauwi a asu u ama ɗa Kashilạ
ka ɗangạsai. Kpam a tsạrạ tsupige tsa bawu tsa kotso a asuvu a kala ka Yesu Kawauwi.

11 Udani u na vi mayun ɗa.
Tsu kuwạ baci n eyi,
tsa yan tạ uma n eyi.
12 Tsu kawunku baci n upana u ikyamba,
tsa lya tạ tsugono n eyi.
Tsu kpatalạka yi baci kucinạ,
wa kpatalạka tsu tạ dem kucinạ.
13 Tsu kpạɗạ baci ushamkpa kazuwamgbani ka tsunu,
eyi wa shamkpa tạ kazuwamgbani ka ne.
kpaci wa nana kaci ka ne wa.

* **1:12** Ure u roku u ɗa tsa fuɗa tsa reve idani i'ya Bulus korongi pini na u ɗa, “wa fuɗa tạ wa kạngu ili i'ya u nạkạ mu.” Wata, Kawauwi ka nạkạ tạ Bulus atoni n manyan ma uyan. Shegai gogo-na an Bulus yain evu n ukpạ, u reve tạ manyan ma u gitại ma lya tạ kapala kpaci Kawauwi ka kirana tạ n ma.

Uza manyan ɗa a wushuki n eyi

14 Ciɓuga ya dem ili i na yi, aku vu ɓarana le a asuvu a kala ka Kashilạ a ạsạkạ
kananamgbani ka kaberikete. Icun i kananamgbani ka nala ki kạ n kalen wa. Ka
nangasa tạ aza ɗa a ka pana ka. 15 Mạtsạ vu yain manyan cika tsạrạ Kashilạ ka wushuku
n avu. Woko kayain ka manyan ka shinga, uza ɗa bawu u gain u yain n uwono, kpam
uza ɗa u tsu tonuko ama kadyanshi ka maci derere. 16 Kotsu vu suma aza a kadyanshi
ka kpawawa ka bawu ka nạkạ Kashilạ karingạ. Icun i nala yi i tsu zuwa tạ ama a kpạɗạ
utono Kashilạ. 17 Icun i kadyanshi ka nala ki ka tsu tambura tạ yavu kagalạma ka bawu
kạri n agumạ. Hamanaya n Filita alya iryoci i icun i kadyanshi ka na ki. 18 Alya a ạsạkại
ure u mayun. Ama a na yi a da Kashilạ ka kotso tsu ɗe u'yạngạsạ a ukpạ ạtsu aza ɗa tsu
wushuki, nala a yain a puwunsại upityanangu u aza roku. 19 Shegai ukuna u mayun
u Kashilạ wạ tạ pini yavu cuku tsu kuma ka a mai a katali kpam kạri n ikorongi i na,
“Magono ma Zuba ma reve tạ ama ɗa a'ạri ama a ne,” kpam “Aza ɗa a ka wundya ele
ama a Kashilạ a ɗa, a ạsạkạ tsicingi tsa a ka yansa.”

20 A kuwa ku aza a utsạri, apara a roku n azurufa ko zinariya ɗa a yain a ɗa, a roku
kpam nạ nɗanga ko cin. Apara a ikebe yi, adama a abiki a pige a pige a ɗa, a ɗa kpam
bawu a'ạri n ikebe a manyan ma kuwa. 21 Vu takpa baci ili i icaɗi i'ya i'ạri ara vunu, va
woko tạ kapara ka Kashilạ ka yanka manyan tyoku ɗa wa ciga. Uma u vunu wa yan tạ
sarara, kpam va woko tạ ufoɓusi tsạrạ Uzapige u yanka vu manyan a asu u manyan ma
shinga.

22 Suma ili i'ya ya tuko unangasa u iyakpa, shegai kain dem vu yain i'ya ya tuko uyan
ili i'ya i'ạri dere. Mạtsạ vu yain ili i'ya ya tuko upityanangu n uciga nạ ndishi n shinga,
vu pana kayanyan ka ndishi n aza ɗa a ka isạsạ asuvu a kala ka Magono ma Zuba n
katakasuvu ka le sarara. 23 N doku n tonuko vu, kotsu vu uka kaci ka vunu a asu u
kananamgbani ka gbani wa, kpam kotsu vu uka kaci ka vunu a asu u ama ɗa bawu a
revei ili wa. Ili i na ya zuwa tạ ama kushulu. 24 Agbashi a Magono ma Zuba a gan a
shilạkạnạsạ wa, shegai a rongo upana asuvayali i ama. U gan tạ a fuɗa a wenishike aza
roku mai, kpam a yain ahankuri n aryagbaji. 25 U gan tạ a wenishike aza ɗa a 'yuwain
ukuna u mayun ben, gaawan Kashilạ ka savaɗa tạ atakasuvu a ama a nala yi hal a gono
a wushuku n ukuna u mayun vi. 26 Pini nala, ama a nala yi a ka gono tạ a gitạ uyawunsa
ukuna u shinga hal a wusa le a kukere ku Kalạpạnsi. Kpaci hal n gogo-na Kalạpạnsi ka
pini ka gonuko le agbashi, kpam wa fuɗa tạ wa zuwa le a yain gbạ ili i'ya wa ciga.

3

A'ayin a makorishi

1 Kotsu vu reve n ukuna u na. A'ayin a makorishi, upana u ikyamba u ɗa pini cika.
2 Kpam ili i'ya i zuwai i'ya, ama a ka woko tạ aza a uciga u kaci ka le koshi, a woko kpam
acigi a ikebe. A ka shaɗangu tạ n agoni, a yain kpam n arạɗi. A ka rongo tạ uwishisa
Kashilạ. A ka nạkạ isheku i le tsupige wa, a ka yan n ucikpa wa. A ka nạkạ ukuna u
Kashilạ tsupige wa. 3 A ka wenike uciga wa, kpam a ka cimbusukạ atoku a le wa. A ka
woko tạ aza a kunangasu, a ka fuɗa a ka kạnạ kaci ka le wa. A ka woko tạ aza ɗa bawu
a ka pana iyali, n ama ɗa bawu a ka yan n maluwa ma ili i shinga. 4 A ka woko tạ aza
ɗa a ka neshike aje a le, a ka woko tạ aza a uyan ili kaberikete bawu uyawunsa. A ka
shaɗangu tạ n arạɗi a tsupige. A ka woko tạ aza a uciga upana kayanyan hal u lai gbạm
utono u Kashilạ. 5 A ka wenike tạ yavu a ka yan ili i'ya Kashilạ ka ciga, shegai a ka ạsạkạ
ucira u ne u savaɗa le wa. Kotsu vu raɓa icun i ama a na yi wa.

6 Ama a na yi a tsu uwa tạ a a'uwa a bere ama, aku a lạpạnạsại aka a ɗa bawu a'ạri
n ugbami u asuvu aza ɗa unyushi u cingi u lyai kaci ka le, n aza ɗa kpam a ka tono
uyawunsa u ukuna u cingi u le. 7 Icun i aka a nala a tsu la tạ utono uwenishike u savu,
shegai a reve ukuna u mayun wa. 8 Awenishiki a na yi a tsu 'yạngạsạkạ tạ ukuna u

mayun tyoku ɗa Yanisu n Jambure* a 'yạngạsạkại Musa. Atakasuvu a le a shaɗangu tạ n tsicingi, kpam upityanangu u le u maci u ɗa wa. 9 Shegai a ka lya kaci ka ukuna vi wa, kpaci ya dem wa wene tạ utengeshi u le. Nala dem u gitại n Yanisu n Jambure.

Bulus tonukoi Timoti ili i'ya wa yan

10 Timoti, vu reve tạ gai ili i'ya ma wenishike, vu reve tạ kpam tyoku ɗa ma rongo. Vu reve tạ ili i'ya i gain n yansa a uma u vạ. Vu reve tạ n upityanangu u vạ n tyoku ɗa n panai ikyamba. Vu reve tạ n uciga u ɗa mạri n u ɗa, n ahankuri a ɗa mạri n a ɗa n akawunki. 11 Vu reve tạ mavura ma n soi, vu reve tạ kpam n upana u ikyamba u ɗa n kawunki n u ɗa. Vu reve tạ tyoku ɗa a yanka mu mavura a Antakiya n Ikaniya n a Lisitira, shegai Asheku a wutukpạ mu gbạ a ukuna u nala vi. ◊ 12 Ukuna u mayun u ɗa na vi, uza ɗa baci dem u da wa rongo hal u zuwa Kashilạ ka pana kayanyan a asuvu a kala ka Yesu Kawauwi, she u so mavura. 13 Shegai ama a cingi n aza a adạbu a ka lya tạ kapala. A'ạ tạ a ulạpạnạsạ ama, kpam a ka rongo le tạ dem ulạpạnạsạ. 14 U gan tạ vu shamkpa ili i'ya awenishiki a vunu a wenishike vu. Vu reve tạ gai uwenishike u mayun u ɗa, kpaci vu reve tạ tyoku ɗa awenishiki a vunu a'ạri. 15 Tun avu kenu, ɗa a wenishike vu Tagarạda u Kashilạ, ɗa i zuwai vu tsạrại ugboji u ɗa va tsạrạ iwauwi i'ya ya tuwạ ara Yesu Kawauwi vu wushuku baci. 16 Gbạ ikorongi i'ya i'ạri a Tagarạda u Kashilạ a unạ u Kashilạ u ɗa i wutại, kpam i'ạ tạ n kalen a asu u uwenishike tsu ukuna u mayun, u zuwa tsu tsu reve ukuna u ɗa bawu u gain a uma u tsunu. Kadyanshi ka Kashilạ ka na ki, ka tsu lapula tạ uma u tsunu u ɗa tsa rongo u ɗa bawu u gain, kpam ka tsu wenishike tsu tạ tsu yain ili i'ya i'ạri dere. 17 Kashilạ ka yanka tạ ili i na yi manyan tsạrạ kagbashi ka ne ka tsạrạ gbạ ili i'ya wa ciga adama a manyan ma shinga ma baci dem wa yan.

4

1 Vu reve tạ gai kain ka te Yesu Kawauwi wa tuwạ tạ u yanka ama ɗa a'ạri n uma afada, u yanka dem akushe. Kain ka wa tuwạ wa lya tsugono tsu ne ka la vi. Adama a nala, adama a Kashilạ n adama a Yesu Kawauwi, n tonuko vu, ma ciga tạ 2 vu yain kuɓari ku kadyanshi ka Kashilạ. Rongo uyansa nala kain dem ko n kabala ko bawu kabala. U kạnạ tạ vu rongo kpam ulapulusuka ama a vunu n ahankuri n uwenishike u shinga. Uwenishike u nala vi u kạnạ tạ u wenike le unyushi u le, kpam u gbamatangu le asuvu. 3 Yansa nala kpaci a'ayin a ka tuwạ tạ a ɗa bawu ama a ka pana kpam uwenishike u maci. Ili i'ya a ka cigạka kaci ka le i'ya a ka tono koshi, kpam a ka zama tạ awenishiki aza ɗa a ka tonuko le ili i'ya a ka ciga a pana koshi. 4 Ama a na yi a ka 'yuwan tạ ukuna u mayun, aku a gonuko ugboji u le a asu u upana alabari a kpawawa. 5 Gbạ n nala, vu gonuko uyawunsa n ugboji a asu u ɗa dem vu cinai kaci ka vunu. Kotsu vu pana uwonvo u upana ikyamba a adama a Asheku wa. Yan manyan ma utukuso ama a asu u Kawauwi, nala va yan tsạrạ vu kotso manyan ma Kashilạ ka nạkạ vu.

Kadyanshi ka makorishi ka Bulus

6 Mpa gai gogo-na, tsungu ɗa a tsungu mu tyoku u uɗarạkpa a asu u Kashilạ. A'ayin a ukpạ a vạ a yan ɗe evu. ◊ 7 N shilạkạnạ tạ ibili i shinga. N kotso ɗe kalambale, kpam n ukuna u maci u vạ u ɗa mạri. 8 Ubana a kapala kenu ma tsạrạ tạ kune, Asheku a ka nạkạ mu tạ funi u uma u maci. Asheku a ɗa uza u afada a maci kpam wa nạkạ mu tạ funi vi kain ka pige ka wa gono. Kune ku nala ki ku vạ ka koshi wa, shegai ku gbạ aza ɗa a ka ciga kpam a ka wundya ugono u tsupige u ne.

9 Yan gogo vu tuwạ. 10 Dima laza ɗe u ạsạkạ mu kpaci u la tạ uciga ucanga u uma u na. U laza ɗe ubana a Tasaloniya. Karasạka laza ɗe ubana a Galatiya, Taitu kpam laza

* **3:8** "Yanisu n Jambure" Alabari aza a Yahuda a danai Yanisu n utoku u ne Jambure aza a adạbu a Firi'auna a ɗa. A kondomgbono tạ n Musa a Tagarạda u Uwutạ 7:11. A'ala a le a'ạ pini a asuvu a Kazuwamgbani ka Cau wa ◊ **3:11** Ask. 14:1-28. ◊ **4:6** Mkc. 28:7.

ɗe ubana a Dalumatiya. 11 Luka ɗa koshi wa̱ri gogo-na kaɓolo na̱ mpa. Va tuwa̱ baci pini
na vu tuwa̱ kaɓolo n Marku kpaci wa ɓa̱nga̱ mu ta̱. 12 N suku ta̱ Tikiku ubana a Afisu.
13 Ya tuwa̱ baci kotsu i ciɓa i tuko mu matogo ma pige ma va̱ ma n a̱sa̱nka̱i Kabu a ilyuci
i Taruwasa. Kpam dem kotsu vu tuko mu itagara̱da i va̱, hal gai iwara̱ka.
14 Vuma roku ɗa pini uza kala Alizanda, karumi ka. Vuma nala vi u yanka mu ta̱
tsicingi cika, shegai Asheku a ka na̱ka̱ yi ta̱ katsupi ka ili i'ya u yain. 15 Kotsu i kirana
n eyi, kpaci u tsu shila̱ka̱na̱ ta̱ n ili i'ya baci dem tsu danai.
16 Ko uza wa̱ pini an a banka mu a asu u afada wa ubanka u kagita̱. Ya dem a̱sa̱ka̱ mu
ta̱. N zuwa ta̱ uma unyushi u nala vi a ka kece u ɗa a kaci ka le wa. 17 Shegai Asheku a'a̱
ta̱ na̱ mpa, u na̱ka̱ mu ucira tsara̱ n dansa Kadyanshi ka Shinga a asu u ɗa Awulawa a ka
pana. Kpam Asheku a wauwa mu ta̱ a una̱ u igabako i nala yi. 18 Nala wa̱ri, Asheku a ka
wutukpa̱ mu ta̱ a akere a gba̱ ili i cingi kpam wa banka mu ta̱ a tsugono tsu zuba tsu ne
bawu usa̱n. A̱sa̱ka̱ tsupige tsu rongo n Asheku hal ubana bawu utyoku. Ami.

Idyani i Bulus i makorishi

19 Dana̱sa̱ka mu Bilikisu n Akila n aza a kuwa a Onisifara. 20 Erasutu wa̱ ta̱ a Korintiya.
A'ayin a ɗa n a̱sa̱ka̱i Tarafima a ilyuci i Milita wa̱ri n alafiya wa.
21 Dara̱ka vu rawa pini na kahu a'ayin a kuta̱nu a rawa. Awubulu, n Budi, n Lainu n
Kalaudiya a ka sukunku ɗa̱ ta̱ idyani, nala dem atoku aka n a'ali.
22 A̱sa̱ka̱ Asheku a rongo n uma u vunu. Ukuna u shinga u rongo n a̱ɗa̱ gba̱.

Ukanikorongi Ubana ara Taitu

Ukukpą u kadyanshi

Taitu ɗa ɓąngąi Bulus kasuki a manyan ma ne. Bulus koronku tą Taitu ukanikorongi u na vi kpaci Taitu vi u woko tą a uyamba u Kiriti, Bulus kpam lyai kelime ną nwalu n ne.

Bulus yan tą kadyanshi ka tyoku ɗa Atoni a Yesu a gain a rongo. U yan tą dem kadyanshi ka kaɓolo dem a asuvu a kuwa ku Atoni.

Avu makoshi ma Atoni ma baci a kuwa ku atoni, ko kpam makoshi, ko mamici, ko kalobo ko makere, va tsąrą tą uwenishike u ɗa u yain dere n avu a asuvu a tagarąda u na vi.

Ili i'ya i'ąri a tagarąda u na vi

Idyani n kavasu adama a Taitu (1:1-4)
Idani ubana a asu u nkoshi n kuwa ku atoni (1:5-16)
Idani ubana a asu u Atoni (2:1–3:11)
Adooki n idyani i makorishi (3:12-15)

Ukukpą u kadyanshi

1 Mpa Bulus, kagbashi ka Kashilą, kasuki ka Yesu Kirisiti Kawauwi. Kashilą ka suku
mu tą n tuko upityanangu a asu u aza ɗa u ɗangąsai. U suku mu kpam n wenishike
le a reve ukuna u mayun u ɗa wa wenike le, tyoku ɗa a ka rongo hal Kashilą ka pana
kayanyan. 2 Ukuna u mayun u nala vi u nąką le tą uzuwa u uma a asu u uma u ɗa bawu
wąri n utyoku u ɗa Kashilą ka zuwamgbanąka le kahu kagitą ka likimba kpam wa yan
kaɓan wa. 3 Kpam gogo-na u wutukpąi Kadyanshi ka Shinga a asuvu a a'ayin a ɗa a gain
aku tsa tonusuko gbą ama. Kashilą Kawauwi ka tsunu aya u wushuki ną mpa n yanka
yi manyan ma na mi.
4 Taitu, koronku ɗa ma koronku vu kpaci avu maku ma vą ma a asuvu a upityanangu
u mayun u ɗa tsąri n u ɗa gbą tsunu. Ąsąką Kashilą Tata n Yesu Kawauwi ka tsunu u
nąką vu ukuna u shinga ną ndishi n shinga.

Manyan ma Taitu a Kiriti

5 N ąsąką vu tą a uyamba u Kiriti, tsąrą vu koruso manyan ma tsunu mi, kpam ilyuci
dem vu ɗangąsa pini nkoshi tyoku ɗa n tonuko vu vu yain. 6 Makoshi mą la ma ma yan
n unyushi a asu u ama wa. U kąną tą u yain n uka u te kpam u shamgba ara ne koshi.
U kąną tą mmuku n ne n woko Atoni, kotsu a woko aza ɗa a ka rongo uma u ɗa bawu u
gain wa. A woko kpam aza ɗa a ka panąka ama. 7 U kąną tą makoshi ma woko uza ɗa
kąnąi kaci ka ne, kpaci aya wa kirana n manyan ma Kashilą. Kotsu u woko uza u arądĩ
wa, ko kpam uza u maloko ma uyan upan wa. Kotsu u woko kasoi she ma maka yi wa,*
ko kashiląkąni wa, ko uza u uciga u ikebe kaberikete wa. 8 U gan tą makoshi ma woko
uza u ukirana n amoci a kuwa ku ne, u cigi ili i'ya i'ąri i shinga. U gan tą u rongo n kakiri,
u woko vuma u maci a a'eshi a ama. U woko uza ɗa Kashilą ka pana kayanyan ka uma
u ne an wąri uwulukpi. U woko uza ɗa u fuɗai kaci ka ne. 9 U kąną tą makoshi ma woko
uza ɗa u shamkpai uwenishike u mayun u kadyanshi ka Kashilą vi mayun. Aku u yanka
u ɗa manyan u gbamatangu ama u gonuko aza ɗa a 'yuwain kadyanshi ka Kashilą ki a
ure.

* **1:7** A'ayin a nala yi aza a Yahuda a tsu so tą mini ma cinwi kenu a uną u agumą uza wą baci a mɓąlą. A tsu so tą kpam kenu a ka lya baci ilikulya. Shegai a a'ayin a tsunu aza roku a dusuku baci kuso, a tsu so kenu wa, adama a nala wa laka tą shana a ka ąsąką baci kuso ki gbą gbą.

10 Nala u gain u woko, kpaci ama ɗa pini ushani aza ɗa a 'yaŋgaŋsaŋkaŋi uwenishike u mayun vi. Icun i ama a na yi a tsu rongo taŋ a uyansa kadyanshi ka gbani hal n a yinsaŋsi ama. A asuvu a ama a na yi, aza roku a ɗa pini ushani a maŋtsaŋi a da ya dem u kaŋnaŋ taŋ a kiɗa yi kacombi. Alya a lakai tsicingi. 11 U kaŋnaŋ taŋ vu ɓishinka le kadyanshi, kpaci a ka nangasa taŋ ama n a'uwa a le a asu u uwenishike u ɗa bawu u gain. Yan ɗa a tsu yan nala, tsaŋraŋ a tsaŋraŋ ikebe a ure u ɗa bawu u gain. 12 Matsumate ma te ma pini a asuvu a aza a Kiriti uza ɗa u yain kadyanshi a kaci ka ama a ne, u da, “Gbaŋ aza a Kiriti aza a kaɓan a ɗa, nnama n cingi kpam awonvoli, alyai a ilikulya cika.” 13 Kadyanshi ka ne mayun ɗa, rongo le uɓaranaŋsa cika tsaŋraŋ vu zuwa le a yain ucira a asuvu a upityanangu. 14 Kpam a aŋsaŋkaŋ upanaŋsa alabari a kaɓan a ɗa aza a Yahuda a ka dansa, kpam a aŋsaŋkaŋ upanaŋka ama ɗa a kpataląkai ukuna u mayun vi kuciną.

15 Ko ndya wa i uwulukpi i'ya a asu u aza ɗa atakasuvu a le a'aŋri uwulukpi. Shegai ko i te i'aŋ la uwulukpi a asu u aza a cingi n aza ɗa a 'yuwain uwushuku wa, kpaci atakasuvu a le n uyawunsa u le gbaŋ u lobono wa. 16 Icun i ama a nala, a tsu ciga taŋ a dana a reve Kashilaŋ, shegai a 'yuwan yi adama a uma u cingi u le. A ka panaŋka yi wa, a gan a asu u uyan ukuna u shinga wa. Ko ya wa u goro le taŋ.

2

Ili i'ya i gain vu wenishike

1 Shegai u gan taŋ vu tonuko Atoni a rongo n uma u ɗa u yain dere n uwenishike u maci. 2 Vu wenishike nkoshi n rongo mai a kaŋnaŋ kaci ka le a rongo uma u ɗa ama a ka wene karingaŋ ka le, a rongo n kakiri. U kaŋnaŋ taŋ a yain n upityanangu u ucira, a yain n uciga n akawunki.

3 Nala dem va wenishike mmici a rongo n uma u ɗa u yain dere n tyoku u uza ɗa wa gbashika Magono ma Zuba. Kotsu a woko aza a kutambu n a dansaŋki ama n ukuna u gbani wa. Kotsu a woko asoi hal she ma maka le wa,* shegai a woko aza ɗa a ka wenishike aza roku ukuna u shinga. 4 U kaŋnaŋ taŋ mmici n wenishike aka a kenu tyoku ɗa a ka ciga a'ali a le a cigi kpam mmuku n le. 5 A wenishike le a rongo n kakiri, kpam a rongo uwulukpi. A wenishike le kpam a kirana n a'uwa a le, a yain kpam ili i shinga. A wenishike le a naŋkaŋ a'ali a le tsupige. A yan baci nala, a ka tuko kugori a asu u kadyanshi ka Kashilaŋ wa.

6 Nala kpam vu tonuko alobo a gbaŋraŋ a yain ko ndya baci a ka yan n kakiri. 7 Avu kpam u kaŋnaŋ taŋ vu woko iryoci ara le a asu u ili i shinga i'ya va yansa. I'ya baci dem va yan, aŋsaŋkaŋ i wenike kuryongo ku shinga n uzuwa u kaci a asu u uwenishike u vunu. 8 Aŋsaŋkaŋ uwenishike u vunu u wala dere tyoku ɗa bawu uza wa dansaŋka u ɗa n kagbani. Pini nala, aza ɗa baci dem a ka ciga a nanamgbanaŋka vu a ka yan taŋ uwono, kpaci a ka tsaŋraŋ i'ya a ka tonuko kagbani a kaci ka tsunu wa.

9 U kaŋnaŋ taŋ agbashi a naŋkaŋ azakuwa a le tsupige, a maŋtsaŋ a yain i'ya a ka yan, a yanka le kpam ili i'ya a ka pana kayanyan. Kotsu a yanka le uryagbaji, ko uboku wa. 10 Shegai u kaŋnaŋ taŋ a rongo mai tsaŋraŋ a wushuku n ele, a wene le kpam mai. Pini nala, ɗa a ka zuwa uwenishike u Kashilaŋ Kawauwi ka tsunu u luwa ama.

11 Nala u gain u woko, kpaci Kashilaŋ ka wenike taŋ gbaŋ ama ukuna u shinga u ne tsaŋraŋ a tsaŋraŋ iwauwi. 12 Ukuna u shinga u Kashilaŋ ara tsunu u tsu zuwa tsu taŋ kain dem tsu rongo n Kashilaŋ. U zuwa taŋ kpam tsu aŋsaŋkaŋ uciga ucanga u likimba kaberikete. Likimba namgba ɗe n tsicingi, shegai gogo-na u kaŋnaŋ taŋ tsu rongo pini mai n ukaŋnaŋ u kaci. U kaŋnaŋ taŋ tsu rongo n uyansa ukuna u shinga n unaŋkaŋ kaci a asu u Kashilaŋ. 13 U kaŋnaŋ taŋ kpam tsu rongo uwundya utuwaŋ u kain ka pige ka Kashilaŋ ka tsunu Uza u Ucira Gbaŋ kpam Kawauwi; wata, Yesu Kirisiti. Kain ka nala ki Yesu Kawauwi wa gono taŋ n tsupige tsu ne. 14 U naŋkaŋ taŋ uma u ne tsaŋraŋ u wutukpaŋ tsu a asuvu a unyushi u cingi u ɗa baci dem

* **2:3** Kalen ka kadyanshi ka na ka te ka n masala ma 1:7

tsu yain, kpam u gonuko tsu sarara. U nạkại kpam uma u ne tsạrạ u gonuko tsu ama a ne kpam adama a nala tsa mạtsạ tạ tsu cigi tsu yain ili i shinga.
15 U kạnạ tạ vu wenishike ama ili i na yi, vu tonuko le a yain i'ya. A'ayin a ɗa baci u gain vu lapuluka le, vu lapuluka le. Vạ tạ n ucira u ɗa va yan ili i na yi, adama a nala u gan vu ạsạkạ ko uza u goro i'ya vu danai wa.

3

Yan ili i'ya i lobonoi

1 Ciɓuga ama yi a panạka ngono n aza a tsupige. U gan tạ ama a vunu a yain n karingạ, kpam kain dem a mạtsạ a rongo uyansa ili i'ya i lobonoi. 2 Kotsu a dansạka uza n kagbani wa, kpam a ạsạkạ ibili. Ya dem a rongo mai n eyi, a wenike ele ili i roku i'ya wa.
3 Nala dem tsạri tsu rongoi caupa n utengeshi bawu tsa pana ukuna. Aza roku a ɗa a yinsạ tsu, aku tsu wokoi agbashi a uciga uyan ukuna u cingi, tsạri tsu wokoi kpam agbashi a upana kayanyan ka uyan u ili i cingi. Uma u tsunu wạri u shaɗangu tạ n tsicingi n malyon, tsạrạ tsa kovo atoku a tsunu ele kpam dem a'ạri a ka kovo tsu.
4 Shegai Kashilạ uza ɗa wạri Kawauwi ka tsunu, u wenike tsu asuvayali a ne, u wenike tsu kpam uciga. 5 Adama a asuvayali a ne a ɗa u wauwa tsu. Adama a ili i shinga i'ya tsu yain ɗa wa. U zạ tạ unyushi u cingi u tsunu gbạ, u nạkạ tsu uma u savu a asu u Kulu Keri ku ne. 6 U nạkạ tsu Kulu Keri ushani adama a ili i'ya Yesu Kirisiti Kawauwi ka tsunu u yain. 7 U kece tsu tạ a asuvu a aza ɗa a'ạri dere adama a ukuna u shinga u ne. Adama a nala, gogo-na tsu reve tạ an tsa fuɗa tsa lya agadu a uma u ɗa bawu wạri n utyoku. 8 Gbạ ili i'ya n tonuko vu na vi mayun ɗa. Ma ciga tạ vu mạtsạ n i'ya, tsạrạ gbạ uza ɗa baci u wushuki n Kashilạ, wa kirana tạ u yain ili i shinga a'ayin dem. Ukuna u na vi u gan tạ, kpam ya tuko tạ ama ukuna u shinga.
9 Kadyanshi ka isheku i cau ka baci a ka yan ka bawu ka lobonoi, kotsu vu uka kaci ka vunu wa. Vu ukusa kaci ka vunu a ibili ko kushulu a kaci ka utono Mele ma aza a Yahuda wa. Ukuna u nala u gan wa, kpam unangasa u a'ayin u ɗa. 10 Uza roku wa yansa baci ili i'ya ya zuwa ama a wacuwa, vu ɓarana yi. U 'yuwan baci upana uɓarana u kagitạ, vu doku vu ɓarana yi ire. U doku baci u 'yuwain upana, aku vu ạsạkạ yi. 11 Kpaci icun i ama a nala yi a nạkạ ɗe ukuna u maci kucinạ. Nala a yain unyushi, a varangi kaci ka le.

Idyani i Bulus i makorishi

12 Mpa pini ma ciga n sukunku vu Atima ko Tikiku. A'ayin a ɗa baci uza u te u le u rawai ara vunu, aku vu yain gbạ tyoku ɗa va yan vu cina mu a Nikafoli gogo. Ili i'ya i zuwai i'ya, ma ciga tạ n gono pini ɗe a'ayin a kutạnu. 13 Yan gbạ i'ya va yan vu ɓạngạ karevi ka mele ka a ka isạ Zena n Apolo a nwalu n le. Vu shamgba she vu wene a tsạrạ gbạ i'ya a ka ciga a adama a nwalu mi. 14 U kạnạ tạ Atoni a rotsongusu uyan ili i shinga, kpam a yain n a ɓạngi atoku a le aza ɗa a wenei a ka ciga uɓạngạ. Ili i'ya i zuwai i'ya, u gan tạ uma u ama a tsunu u tukuso ili i shinga.
15 Ko ya wa pini na wa sukunku vu tạ idyani. Danạsạka mu gbạ Atoni aza ɗa a ka ciga tsu.
Ạsạkạ ukuna u shinga u Kashilạ u rongo n ạɗạ gbạ ɗe.

Ukanikorongi u Bulus
Ubana ara
Filimo

Ukukpa u kadyanshi

A'ayin a ɗa Bulus kasuki u korongi ukanikorongi u na vi, a kuwa ku a'ali ka wạri adama a utono u Yesu. U korongu tạ ukanikorongi vi ubana a asu u katoni ka Yesu ka a ka isạ Filimo.

Bulus n Filimo aje a ɗa a'ạri kahu a'ayin a ɗa a uka yi Bulus a kuwa ku a'ali. Filimo uza u utsạri ɗa kpam wạ tạ n agbashi. Kagbashi ka a tsu isạ Onisima ka sumai ara a Filimo. Pini nala, Onisima gitại uɓạngạ Bulus eyi pini a kuwa ku a'ali ki, hal u tuwại u wokoi katoni ka Yesu adama a kadyanshi ka Bulus. Gogo-na Bulus wa ciga tạ Onisima gono a asu u uzakuwa u ne Filimo. U ciga tạ kpam Filimo wushi kagbashi ka ne tyoku ɗa u gain tyoku ɗa Yesu Kawauwi wa pana kayanyan.

Tagarạda u na u yan tạ kadyanshi cika a kaci ka ucimbusukạ. U wenishike tạ kpam tyoku ɗa uza ɗa wa tono n Atoni wa yan manyan ma ne n uvakunku u kaci, uza ɗa wa gitạ ve uyan ili i shinga kahu u tonuko aza roku tyoku ɗa a ka rongo.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Idyani ubana ara Filimo (1-3)
Bulus dansai n Filimo ukuna u Onisima (4-22)
Idyani i makorishi n kavasu (23-25)

Idyani

1 Mpa Bulus, uza ɗa u korongi ukanikorongi u na vi. A kuwa ku a'ali ka mạri adama a kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga ka Yesu Kirisiti Kawauwi ka ma yansa. Timoti utoku u vạ wạ tạ kaɓolo nạ mpa.

Filimo ɗa ma koronku, utoku u manyan u tsunu u ɗa kpam tsa ciga yi wa wa. 2 Ma koronku tạ dem utoku u tsunu uka uza u kala Awufiya, n Arikibu eyi dem utoku u kumoɗu u tsunu u ɗa a asu u manyan mi. Ma koronku tạ dem Atoni a ɗa a tsu gawunsusa a kuwa ku vunu.

3 N folo tạ Kashilạ Tata u tsunu n Yesu Kawauwi Asheku u nạkạ ɗạ ukuna u shinga nạ ndishi n shinga.

Kavasu ka Bulus n ucikpa

4 Filimo, a'ayin a ɗa baci dem ma yan kavasu adama a vunu, n tsu cikpa tạ Kashilạ. 5 Yan ɗa n tsu yan nala, kpaci n pana tạ kadyanshi ka shinga ka vunu ka a tonuko mu, vu wushuku tạ n Yesu Asheku. N pana tạ kpam kadyanshi a da va ciga ama a Kashilạ wa wa. 6 Ma yanka vu tạ kavasu tsạrạ upityanangu u ɗa i'ạri n u ɗa kaɓolo n atoku u doku, ya wenishe baci ili i shinga i'ya Kashilạ ka nạkạ tsu. Ạsạkạ nala gitạ adama a tsupige tsu Kawauwi. 7 Uciga u ɗa va ciga ama a Kashilạ wa zuwusa mu tạ ma panạsa kayanyan cika kpam n ugbamatangu u asuvu. Vangu u vạ, vu zuwa tạ ama a Kashilạ ushani a rongo bawu ili i'ya ya dambula le.

Bulus folukoi Onisima

8 Adama a nala, ma ciga tạ n folo vu vu yain ili i roku. A asuvu a kala ka Kawauwi mạ tạ n ucira u ɗa ma fuɗa n tonuko vu i'ya va yan, shegai ma yan nala wa. 9 Adama a nala an u wokoi tsa cigamgbana, ma folo vu tạ vu yain ili i na yi. Mpa Bulus uza ɗa u yain a'ayin a re, mpa ma dansa n avu tyoku u uza n kaje ka ne. Kpam a kuwa ku a'ali ka mạri adama a Yesu Kawauwi.

10 Ili i'ya ma folo vu vi i'ya, vu pana iyali i Onisima. Kpaci gogo-na maku ma vạ ma, an
u wokoi u woko ɗe Katoni cina mpa pini na a kuwa ku a'ali. 11 Caupa wạri n kalen ara
vunu wa, shegai gogo-na wạ tạ n kalen ara tsunu cika. 12 Aya la ma tutsunku vu kpam
katakasuvu ka vạ kạ tạ ara ne.
13 Mạri ma ciga tạ n ạsạkạ yi pini na kaɓolo nạ mpa. Mpa pini usiri n ikani a kuwa ku
a'ali ki adama a uyan kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga, u yain manyan ma wạri u gain vu
yansạka mu. 14 Shegai ma ciga n yain nala wa, she avu vu wushuku. Kpam ma ciga vu
ɓạngạ mu adama a ɗa a mạtsạ vu wa, shegai adama a ɗa va ciga n uciga u vunu.
15 Gaawan ili i'ya i zuwai u sumai ara vunu a a'ayin a kenu a na yi i'ya, u gono baci i
rongo pini hal ubana. 16 Gogo-na kagbashi ka kpam koshi wa, u la tạ kagbashi, vangu
vunu ɗa uza ɗa u gain vu cigi. Ma ciga yi wa wa, avu kpam dem u gan tạ vu cigi yi hal
uciga vi u lai u vạ. Vu cigi yi tyoku u kagbashi, n tyoku u vangu u vunu a asuvu a Asheku.
17 Vu reve baci mpa utoku u manyan u vunu u ɗa, she vu ryabusa yi tyoku ɗa va ryabusa
mu n tuwạ baci. 18 Wạri u nusuka vu baci, ko va tono yi ili i roku, ma tsupa tạ i'ya. 19 Mpa
Bulus, mpa kpam ma korongu ili i na yi n kaci ka vạ, “Ma tsupa tạ i'ya.” Ma yan gbạm
kadyanshi ka uma u vunu u ɗa n wusuka vu wa.
20 Utoku u vạ, yan i'ya n foloi vi, yan i'ya yavu Asheku a ɗa va gbashika. Nala wa zuwa
mu tạ n doku n gbama asuvu a Kawauwi. 21 Ko n gogo-na an ma koronku vu na vi, n
reve tạ va yan i'ya n foloi vi, hal gbạm i lai i'ya n foloi.
22 Foɓusuko mu kunu, kpaci n zuwa tạ uma Kashilạ ka wushuku tạ kavasu ka vunu, a
ạsạkạ mu n tuwạ a asu u vunu.

Idyani i Bulus i makorishi

23 Abafara wa danạsa vu, kaɓolo ka tsạri a kuwa ku a'ali adama a Yesu Kawauwi.
24 Atoku a manyan a vạ, Marku, n Aristaraku, n Dima, n Luka a ka danạsa vu tạ dem.
25 Ukuna u shinga u Yesu Kirisiti Kawauwi u toni n uma u vunu.

Ukanikorongi Ubana a Asu u
Kagali ka Ibirahi

Ukukpą u kadyanshi

A reve ko ya korongi ukanikorongi ubana a asu u Kagali ka Ibirahi wa. Gaawan Bulus ɗa. A reve tą an wąri a asuvu a Tagarąda u Kashilą adama a uwenishike u ɗa wąri pini. Kpam nkoshi n kuwa ku Atoni n bidya tą u ɗa u wokoi a asuvu a Tagarąda u Kashilą tun caupa. Uza ɗa korongi u ɗa u toɗugbuso tą tyoku ɗa ulya u kayala u aza Yahuda u wokoi iryoci i ulya u kayala u maci u ɗa wąri a asuvu a Kawauwi.

Kakorongi ki ka wenike tą aza a uyan kąneshi tyoku ɗa Yesu wąri n kalen. Yesu la tą gbą atsumate a zuba a Kashilą. U la tą dem gbą ntsumate, u lai kpam dem Musa. Aya Magono ma Aɗarąkpi ma maci kpaci u taɓa uyan unyushi wa. An u nąkąi uma u ne, u yan tą uɗarąkpa u maci adama a unyushi kpam kuten koshi. An u kuwąi kpam u gonoi n uma vi, u kukpą tą ure u ɗa ya dem wa tuwą a asu u Kashilą.

Adama a aza ɗa a revei n ukuna u uɗarąkpa u atoni, tagarąda u Kagali ka Ibirahi wą tą n uwenishike u ucira. Yesu gonuko tą gbą uɗarąkpa ili i gbani. Gogo-na upityanangu n eyi u kukpunką tą ama ure a tuwą evu n Kashilą.

Ili i'ya i'ąri a tagarąda u na vi

Tsupige tsu Maku ma Kashilą (1:1-4)
Yesu la tą atsumate a zuba (1:5–2:18)
Yesu la tą Musa n Joshuwa (3:1–4:13)
Yesu la tą Magono ma Aɗarąkpi (4:14–7:28)
Yesu tuko tą kazuwamgbani ka shinga (8:1–9:22)
Uɗarąkpa u Yesu kuten ka koshi (9:23–10:31)
Ama a Kashilą a roku aza ɗa a'ąri n upityanangu u pige (11:1-40)
Tono iryoci i Yesu (12:1–13:19)
Kavasu ka makorishi n idyani (13:20-25)

Yesu Kawauwi Maku ma Kashilą ma

1 Caupa, Kashilą ka tsu dansa tą ną nkoshi n cau n tsunu a uną u ntsumate a ure
kau-kau. 2 Shegai gogo-na a'ayin a makorishi a na, Kashilą ka tsu yanka tsu tą kadyanshi
a uną u Maku ma ne. Kashilą ka yan tą likimba n gbą ili i'ya i'ąri pini a asuvu a ne a asu
u Maku ma ne. Aya Kashilą ka ɗangąsai u woko uza u ili gbą. 3 Maku mi u laɗa tą adama
a tsupige tsu Kashilą, kpam u rotso tą Kashilą ki derere. U tsu zuwa tą ko ndya wa i lyai
kelime adama a akani u ne a ucira. An Maku mi ma zuwai ama a wokoi sarara a asuvu a
unyushi u cingi u le, aku u dusuki a kukere ku ulyaki ku Kashilą Uza u Ucira Gbą a zuba.

Kawauwi ka la tą atsumate a zuba

4 Maku mi ma la tą atsumate a zuba cika, Kashilą kpam ka nąką yi kala ka ka lai a le
cika.
5 Kpaci Kashilą ka tonuko atsumate a zuba ili i'ya u tonukoi Maku mi wa,
“Aɗa Maku ma vą.
Ara n woko ɗe Tata u vunu.” ◊
U doku tą dem u danai,
“Ma woko tą Tata u ne,
eyi kpam wa woko tą Maku ma vą.” ◊
6 Kpam a'ayin a ɗa Kashilą ka ciga ka suku maku ma kapala ma ne a likimba, u dana
tą,
“U kąną tą gbą atsumate a zuba a lyaka yi kayala.” ◊

◊ **1:5** Ishp. 2:7. ◊ **1:5** 2 Sam. 7:14. ◊ **1:6** U.Ml. 32:43.

7 Ili i'ya Kashilạ ka danai a kaci ka atsumate a zuba i'ya na,
“N zuwa tạ atsumate a zuba a vạ a woko tyoku u uwule.
N zuwa tạ agbashi a vạ a woko tyoku u aletsu a akina.” ◊
8 Shegai Kashilạ ka tonuko tạ Maku mi,
“Avu Kashilạ ka, kpam tsugono tsu vunu tsa rongo tạ hal ubana.
Kalangu ka tsugono ka vunu ka afada a maci ka.
9 Va ciga tạ ili i'ya i lobonoi,
kpam va kovo ili i cingi.
Ɗa gai i zuwai Kashilạ, Kashilạ ka vunu, u ɗangạsa vu vi,
kpam u nạkạ vu tsupige tsa tsa zuwusa vu mazạngạ.
Tsupige tsu na tsu la tạ tsa u nạkại aza ɗa a buwai.” ◊
10 U dana tạ kpam,
“Asheku, a kagitạ vu yan tạ likimba,
kpam akere a vunu a yain zuba.
11 A'ayin a'ạ tạ a utuwạ a ɗa ko uza bawu wa doku wa wene i'ya,
shegai avu va rongo tạ pini.
Gbạ a ka kutsa tạ tyoku ɗa kunya ku tsu kotso.
12 Va kạtạlạ le tạ tyoku u kunya ku wambana.
A ka savaɗa tạ tyoku u kunya ku cau.
Shegai avu va rongo tạ tyoku ɗa vạri,
kpam uma u vunu wa kotso wa.” ◊
13 Kashilạ ka tonuko ko katsumate ka zuba ka te ili i'ya u tonukoi Maku ma ne wa,
“Dusuku na a ulyaki u vạ,
hal she n zuwa atokulalu a vunu
a woko vu ili i utaɗanku a'ene.” ◊
14 Gbạ atsumate a zuba a'ulu a ɗa a ka gbashika Kashilạ a ɗa, u tsu suku le tạ a woko aɓạngi a aza ɗa a ka wusha iwauwi.

2

Iwauwi i tsunu i gbonguro tạ

1 U gan tạ tsu kirana mai tsu toni ukuna u mayun u ɗa a wenishike tsu. Tsu yan baci nala, tsa woko wasasa wa. 2 A wenike tạ akani yi a mayun a ɗa, a ɗa Kashilạ ka nạkại atsumate a zuba a nạkạ nkoshi n cau n tsunu. Kpam gbạ aza ɗa bawu a tonoi a ɗa, n aza ɗa dem a 'yuwain a ɗa vi, a tsạrạ tạ mavura ma ma yain dere n ili i'ya a yain. 3 Tsu gonuko baci ugboji u tsunu a asu u iwauwi i pige i na yi wa, niɗa tsa yawunsa tsa la a mavura ma na mi? Asheku n kaci ka ne aya uza kagitạ uza ɗa tukoi ukuna u iwauwi i na, kpam aza ɗa a panạka yi a wenike tsu tạ an mayun ɗa. 4 Kashilạ dem n kaci ka ne u wenike tạ an akani yi mayun ɗa a asu u ɗa u yansai gbạ manyan ma pige n iryoci n ikunesavu i ucira. U nạkại kpam Kulu Keri ku ne a asu u uza ɗa baci dem u ɗangạsai.

Uza ɗa wa tuko tsu iwauwi

5 Kashilạ ka ɗangạsa atsumate a zuba a lyai tsugono tsu likimba u savu u ɗa wa tuwạ wa, likimba u nala vi u ɗa tsa dansạka gogo-na. 6 Tyoku ɗa a korongi a asu u roku a asuvu a Tagarạda u Kashilạ,
“Ndya i tsu birika vu n ama?
Ndya i zuwai vu lai udambula a kaci ka maku ma vuma?
7 Vu zuwai ucira u ne u kpạɗại urawa u atsumate a zuba a a'ayin kenu,
vu cacika yi funi a kaci ka ne n tsupige n karingạ.*
8 Vu zuwa yi u lyai tsugono tsu ili gbạ.” ◊

◊ **1:7** Ishp. 104:4. ◊ **1:9** Ishp. 45:6-7. ◊ **1:12** Ishp. 102:25-27. ◊ **1:13** Ishp. 110:1. * **2:7** Akorongi a cau a roku aza ɗa a purại a tagarạda u Kagali ka Ibirahi a kalatsa tạ: “a'ayin kenu.” ◊ **2:8** Ishp. 8:4-6.

An Kashilạ ka zuwa yi u lyai tsugono tsu ili gbạ vi, ili i'ạ la i'ya bawu u lyai tsugono tsu ne wa. Shegai kotsu tsu wene ili i na yi i gitạ wa. 9 Uza ɗa tsu wenei Yesu ɗa, uza ɗa ucira u ne bawu u rawai u atsumate a zuba a asuvu a a'ayin kenu. Shegai gogo-na a cacika yi ɗe funi n tsupige n karingạ, kpaci u pana tạ ikyamba i'ya hal u kuwại adama a tsunu. Mayun ɗa, adama a ukuna u shinga u Kashilạ u ɗa, ɗa Yesu kuwại adama a ama a likimba gbạ.
10 Kashilạ ka ka yain ili gbạ, kpam ko ndya wa i'ạ tạ pini tsạrạ i nạkạ yi tsupige. Wa ciga tạ u tsạrạ mmuku ushani n ɗa ma uwa a asu u tsupige tsu ne, adama a nala a ɗa u zuwai Yesu tsạrạ asu u ndishi u ɗa wạri dere n eyi, adama a tyoku ɗa u panai ikyamba. Yesu ɗa wa tono n ama ubana a iwauwi. 11 Adama a nala, eyi n aza ɗa u wulukpei vi, Tata u ɗa u le u te. Adama a nala a ɗa bawu Yesu wa pana uwono u ɗa wa isạ le atoku a ne. 12 U tonuko tạ Kashilạ,
“Ma tonuko tạ atoku a vạ ili i vạ i'ya vu yain.
Ma cikpala vu tạ a ɓolomgbono baci a lyaka vu kayala.” ◊
13 U doku tạ u danai,
“Ma wushuku tạ n Kashilạ.” ◊
Kpam u danai,
“Mpa na kaɓolo nạ mmuku n ɗa Kashilạ ka nạkạ mu.”
14 Mmuku n Kashilạ ama ɗa n ikyamba nạ mpasa, adama a nala Yesu dem n kaci ka ne u woko tạ tyoku u le. Yan ɗa u yain nala tsạrạ ukpạ u ne u wacinsa Kalạpạnsi uza ɗa wạri n ucira a kaci ka ukpạ. 15 Nala u wusai gbạ aza ɗa a'ạri a ndishi yavu agbashi gbạ uma u le adama a uwonvo u ukpạ. 16 Gbạ tsunu tsu reve tạ an Yesu tuwại tsạrạ u ɓạngạ mmuku n tsikaya m Ibirahi, shegai atsumate a zuba wa. 17 Adama a nala, Kashilạ ka zuwa tạ Yesu rotsoi ama a ne a ili gbạ, tsạrạ u woko Magono ma Aɗarạkpi ma le, uza ɗa u tsu wenike asuvayali, uza ɗa kpam Kashilạ ka wushuki n eyi. Nala kpam Yesu ɗa wa fuɗa u nạkạ uɗarạkpa a asu u Kashilạ, tsạrạ Kashilạ ka cimbusukạ ama unyushi u cingi u le. 18 Eyi n kaci ka ne u pana tạ ikyamba kpam Kalạpạnsi ka moɗono tạ tsạrạ u zuwa yi u nusa. Adama a nala gogo-na wa fuɗa tạ wa ɓạngạ aza ɗa Kalạpạnsi ka moɗono tsạrạ u zuwa le a nusa.

3

Yesu la tạ Musa

1 Ama a vạ, Kashilạ ka ɗangạsa ɗạ tạ i woko ama a uwulukpi a ne. Adama a nala u gan tạ i rongo a uciɓusa tyoku ɗa Yesu wokoi kasuki ka Kashilạ, kpam u wokoi Magono ma Aɗarạkpi ma uwushuku u ɗa tsa dansa. 2 U yan tạ ko ndya baci Kashilạ ka tonuko yi u yain. Kashilạ ka ɗangạsa yi tạ u yain manyan ma na mi, tyoku ɗa Musa yain manyan ma Kashilạ ka tonuko yi u yain gbạ a asuvu a Kuwa ku Kashilạ. 3 Tsupige tsa Yesu tsạrại tsu la tạ tsa Musa tsạrại, tyoku ɗa tsupige tsa kamai ka tsu tsạrạ tsu tsu la tsu kuma ki. 4 Mayun ɗa an kuwa dem uza roku u ɗa u tsu ma ka, shegai Kashilạ ka kamai ka ko ndya wa. 5 Musa kagbashi ka Kashilạ ka wushunki kuwa ku ne ka, kpam manyan ma ne ma woko tạ iryoci i ili i'ya Kashilạ ka wenike naha a kapala. 6 Shegai Kawauwi Maku ma Kashilạ ma, kpam aya Kashilạ ka wushunki kuwa ku ne. Ạtsa kuwa ku ne ki, tsu lya baci kelime n ugbama asuvu, kpam tsu lya baci kelime n uwushuku n ili i'ya tsu zuwai uma.

U kạnạ tạ tsu lyai kelime n utono Kashilạ

7 Tyoku ɗa Kulu Keri ku danai ɗa,
“I pana baci kalạgạtsu ka Kashilạ ara,
8 kotsu i ryagbaja wa,
tyoku ɗa nkoshi n cau n ɗe n yain.

◊ **2:12** Ishp. 22:22. ◊ **2:13** Isha. 8:17-18.

A kpataląka tą Kashilą kuciną,
an a kondoi Kashilą a kakamba.
9 Kashilą ka dana tą,
‘A 'yuwunka mu tą cika
tsąrą a kondo mu,
ko an u wokoi a wene tą
ili i'ya n yain a asuvu a ayen a amangare yi.
10 Adama a nala n pana le tą upan, aku n danai:
‘Atakasuvu a le a tsu kpataląka mu tą kuciną maco,
a 'yuwain uyan ili i'ya n tonuko le a yain.’
11 N yan tą upan hal n tsinai,
‘A ka uwa a asu u uwunvuga u vą wa, ko kenu.’ ” ◊

12 Ama a vą, kiranai kotsu ko uza a asuvu a ɗe u yain n katakasuvu ka kąri n tsicingi ka kpam bawu ka wushuki wa. Icun i katakasuvu ka nala ka zuwa ɗą tą ukpataląka Kashilą Uza u Uma kuciną.

13 U kąną tą i gbamatangu atoku a ɗe kain dem, kpam u kąną tą i lyai kelime n uyan nala hal a'ayin a buwa baci a ɗa a ka isą “Ara.” I yan baci nala wa, unyushi u cingi wa yinsą tą aza roku a ɗe u zuwa le uryagbaji. 14 Tsu woko tą atoku a asuvu a Kawauwi tsu lya baci kelime n upityanangu u ucira u ɗa tsąri n u ɗa tun a kagitą hal ubana a makorishi. 15 Tagarąda u Kashilą u dana tą,
“I pana baci kalągątsu ka Kashilą ara,
kotsu i ryagbaja tyoku ɗa nkoshi n cau n ɗe n ryagbajai wa.
A kpataląka tą Kashilą kuciną.”

16 An ya a panai kalągątsu ka Kashilą aku a kpataląka yi kuciną? Alya aza ɗa Musa tonoi n ele u wutukpą le a Masar. 17 An ya kpam a zuwai Kashilą ka panai upan hal ayen a amangare? Alya aza ɗa a yain unyushi u cingi kpam a kuwąi a kakamba, n ele ɗa u yain upan. 18 An ya Kashilą ka dansąka an u tsinai u da a ka uwa a asu u uwunvuga u ne wa, ko kenu? Aza ɗa a 'yuwan yi upanąka, alya wa dansąka. 19 Tsu tuwą tą tsu revei adama a ukpąɗą u uwushuku u le u ɗa a kpąɗąi uwa vi.

4

Asu u uwunvuga

1 Kashilą ka yanka tsu tą kazuwamgbani ka tsa fuɗa tsa uwa asu u uwunvuga u ne. Adama a nala u kąną tą ya dem u kirana, tsąrą uza u namba u uwa pini wa. 2 Tsu pana tą akani yi tyoku ɗa aza a Isara'ila a panai. Shegai a 'yuwain upityanangu a ili i'ya a panai, akani yi tani a ɓąngą le wa. 3 Ą̀tsa aza ɗa tsu a pityanangi ɗa koshi tsa uwa asu u uwunvuga u ne. Aza ɗa kpam bawu a pityanangi, Kashilą ka dana tą,
“N yan tą upan kpam n tsinai,
‘A ka uwa asu u uwunvuga u vą wa, ko kenu.’ ” ◊

U dana tą nala ko an u wokoi u kotso ɗe ufoɓuso a asu u uwunvuga u ne a a'ayin a ɗa u yain likimba. 4 A Tagarąda u Kashilą u yan tą kadyanshi a kaci ka kain ka shindere ka a'ayin a shindere, u da: “Kain ka shindere ka Kashilą ka wunvugai a manyan ma ne gbą.” ◊ 5 Tsu yan tą dem kąneshi an u doki u danai a asu u roku, “Ama a na a ka uwa asu u uwunvuga u vą wa!” ◊

6 Aza a kagitą a ɗa panai akani yi a tsąrą asu u uwunvuga vi wa, kpaci a pityanangu wa. Shegai mayun ɗa ama roku a ka uwa tą asu u uwunvuga vi. 7 Adama a nala Kashilą ka zuwai a'ayin a roku a ɗa ama a ka uwa asu u wunvuga u ne, kpam a'ayin a nala yi a ɗa u isąi “Ara.”

◊ **3:11** Ishp. 95:7-11. ◊ **4:3** Ishp. 95:11. ◊ **4:4** Kag. 2:2. ◊ **4:5** Ishp. 95:11.

A ɓaraakpa ta cika an Kashila ka danai nala kahu u tuwa u dansa a una u Dawuda, an u danai,
“Vu pana baci kalagatsu ka Kashila ara,
kotsu vu ryagbaja wa.”
8 Uyamba u Ka'ana† u ɗa Joshuwa† tonoi n ama a uwai vi, u ɗa a asu u uwunvuga u savu u na vi wa. A da baci u ɗa, Kashila kari ka yan kadyanshi a kaci ka kain ka uwunvuga ka roku ka ka tuwa wa. 9 Nala u wenike ta a'ayin a uwunvuga u ama a Kashila kotsu a rawa wa. A'ayin a uwunvuga a na, a'a ta ucun u uwunvuga u ɗa Kashila ka wunvugai a kain ka Ashibi. 10 Uza ɗa baci dem u uwai asu u uwunvuga u Kashila, wa wunvuga ta a'ayin a ɗa baci u kotsoi manyan ma ne tyoku ɗa Kashila ka wunvugai an u kotsoi uyan likimba. 11 Asakai tsu matsai tyoku ufuɗa u tsunu tsara tsu uwa asu u uwunvuga u ne, kotsu uza u te u tsunu u rukpa, tyoku ɗa a yain an a 'yuwain upana wa.
12 Akani a Kashila a'a ta tyoku u ili i'ya i'ari n uma kpam i'ari n ucira. A la ta burundu u kulya u ɗa wari n una u kulya u re. A tsu ɓatsa ta kapashi ka tsunu ka kari n uma a ɓatsa kpam kulu ka ka bana a asu u Kashila. A tsu ɓatsa ta dem a mere ma alatu n mere ma a'ungu a atele a tsunu. A tsu wutukpa ta ili i'ya tsa ciga tsu sokongu a kateshe; wata, ili i'ya tsu tsu yawunsa n i'ya tsu tsu ciga. 13 Uza wa la wa sokongu ili a likimba aku Kashila ka kpaɗa i'ya uwene wa. U tsu wene ta ili tyoku ɗa i'ari. Aya Kashila ka u kanai tsu tonuko gba ili i'ya tsu yain.

Kawauwi ka Magono ma Aɗarakpi

14 Tsu lyai kapala n uɓana n ugbami ili i'ya tsu da tsu pityanangi n i'ya. Tsu yain nala kpaci tsa ta n Magono ma Aɗarakpi, Yesu Maku ma Kashila, uza ɗa u banai a zuba. 15 U reve ta an tsu sorukpoi. Kalapansi ka matsai ka zuwa yi unyushi u cingi a ure u ɗa baci dem wa matsa u zuwa tsu tsu yain unyushi u cingi, shegai Kawauwi ka yan unyushi u cingi wa. 16 Adama a nala asaka tsu tuwai a asu u Kashila bawu uwonvo. Aya uza ɗa u yain ili i shinga ubana a asu u ama. A'ayin a ɗa baci dem tsu yain nala, wa yanka tsu ta tsishinga kpam u ɓanga tsu a'ayin a ɗa tsa ciga u ɓanga tsu.

5

1 Kashila ka tsu ɗangasa ta Magono ma Aɗarakpi a asuvu a ama aku u naka yi manyan ma wa bansa a kapala ka Kashila a una u ama a'ayin a unaka kune, u yain kpam uɗarakpa adama a unyushi u cingi u ama vi. 2 Magono ma Aɗarakpi mi ma ta dem usorukpi tyoku u ama ɗa a buwai. Ili i'ya i zuwai u tsu tono ben n aza ɗa a ka nususa i'ya, kpaci a reve an ili i'ya a ka yansa vi unyushi u ɗa wa. 3 An u wokoi wari usorukpi, u kana ta u yain uɗarakpa adama a unyushi u cingi u ne, aku u yain kpam uɗarakpa adama a unyushi u ama a ne.
4 Ko uza wa naka kaci ka ne tsupige tsu uwoko Magono ma Aɗarakpi wa. Uza ɗa Kashila ka ɗangasai koshi aya u tsu woko Magono ma Aɗarakpi, tyoku ɗa u isai Haruna.† 5 Nala dem wari n Kawauwi. U bidiga kaci ka ne tsupige tsu uwoko Magono ma Aɗarakpi wa. Kashila ka ka tonuko yi,
“Aɗa Maku ma va.
Ara n woko ɗe Tata u vunu.” ◊
6 A asu u roku kpam, Kashila ka dana ta,
“Va woko ta kaɗarakpi hal ubana,
tyoku ɗa Malikisada† wari kaɗarakpi.” ◊
7 A'ayin a ɗa Yesu wari a likimba, u folo ta Kashila uza ɗa wari n ucira u ɗa wari wa wauwa yi a ukpa, u folo yi n kushen cika n meshi. Kashila ka panaka yi ta adama a unaka kaci ka ne u ɗa u nakai. 8 Ko an u wokoi Yesu Maku ma Kashila ma, u rotsongusu ta upanaka adama a upana u ikyamba. 9 An u kotsoi uyan ili i'ya i gain u yain, u woko ta

◊ **5:5** Ishp. 2:7. ◊ **5:6** Ishp. 110:4; Kag. 14:17-24.

uza ɗa u tsu zuwa ama a tsa̱ra̱ iwauwi hal ubana, aza ɗa a ka yansa ili i'ya u tsu tonuko le a yain. 10 Nala Kashila̱ ka zuwa yi u woko Magono ma Aɗara̱kpi tyoku u Malikisada.

Kotsu i a̱sa̱ka̱ utono Kashila̱ wa

11 Tsa̱ ta̱ n ili ushani i'ya tsa dana a kaci ka ili i na yi, shegai wa wuyana ta̱ ukasana, an u wokoi i tsu bidya ukuna go wa. 12 I ɓa̱ra̱kpa̱ ta̱ an i'a̱ri a asuvu a Atoni, kpam u gan ta̱ a dana gogo-na ya wenishike ta̱ aza roku. Shegai u wokoi eɗa ya ciga a gono a wenishike ɗa̱ uwenishike u kagita̱ u akani a Kashila̱. Tyoku u mmuku n shili n ɗa n buwai kucomu ɗa i'a̱ri, n u ɗa ya lya ilikulya. 13 Uza ɗa baci bawu a kasai mani, u reve ili i shinga ko i cingi wa. 14 Shegai aza ɗa a gbojoi, a tsu lya ta̱ ilikulya i'ya bawu mmuku n shili ma fuɗa ma lya, kpam a tsu rongo ta̱ a urotsongusu a reve ili i'ya i takpanai ili i shinga n i cingi.

6

1-3 U gan ta̱ a dana i reve ɗe uwenishike u kagita̱ u na vi, u ɗa wa̱ri dere n uwenishike u mmuku n shili. Wata, ukpatala̱ka u ili i'ya ya tuko ukpa̱ kucina̱, kpam dem n upityanangu n Kashila̱. Uwenishike a kaci ka ukuna u ulyuɓugusu n utaɗangusu u akere. Uwenishike a kaci ka u'ya̱nga̱ u akushe n ukuna u afada a ɗa bawu a ka kotso, i'a̱ ta̱ dem pini a asuvu a uwenishike u kagita̱. Gba̱ u gan ta̱ a dana i reve i'ya ɗe. Adama a nala, tsa yan kadyanshi a kaci ka le gogo-na wa, shegai Kashila̱ ka wushuku baci, tsa lya ta̱ kapala tsu yain kadyanshi ka ili i'ya i yain dere n aza ɗa a gbonguroi.

4 Ama roku a a̱sa̱ka̱ baci upityanangu n Kawauwi, ko uza wa̱ la wa zuwa le a kpatala kpam wa. Caupa, ama a na a wusha ta̱ katyashi ka Kashila̱ kpam a peɗei kune ku ne cika. Ama a na yi dem a wusha ta̱ Kulu Keri ki. 5 A reve ta̱ tyoku ɗa kadyanshi ka Kashila̱ ka yankpai, kpam a wushai ucira a'ayin a ɗa Kashila̱ ka lya tsugono. 6 An a wushai ili i nala yi gba̱, aku a kpatala̱kai Kawauwi kucina̱. Wa yan a zuwa icun i ama a nala yi a kpatala kpam wa, kpaci Maku ma Kashila̱ ma kpam a doki a ka wuna a mawandamgbani an a 'yuwain yi. Uwono u ɗa a ka zuwusa yi a kapala ka ama gba̱.

7 Ama roku tyoku u uyamba u ɗa u tsa̱ra̱i ilyushi ushani u ɗa a'a̱ri. U na̱ka̱ ta̱ ama ɗa a cimbai pini vi ilimaci i shinga, aku Kashila̱ ka zuwukai uyamba vi una̱ u shinga. 8 Ama roku tyoku u uyamba u ɗa u tsu wutukpusa̱ awana a ɗa a'a̱ri n mete ma cingi, kpam wa matsa ili wa. A ka ɓa̱ra̱kpa̱ wa, Kashila̱ ka yanka ta̱ uyamba u nala vi una̱ kpam akina a kula̱ta̱ngu u ɗa.

9 Ama a va̱ aza ɗa ma ciga, ko an tsu yain kadyanshi ka na, tsa̱ri n kadambula n a̱ɗa̱ wa, kpaci tsu reve ta̱ i'a̱ ta̱ a ure u shinga, ure u iwauwi. 10 Kashila̱ ka tsu yan ta̱ afada a ure u ɗa u lobonoi. Wa ciɓa ta̱ manyan ma vu yain, kpam dem wa ciɓa ta̱ uciga u ɗa vu wenike yi an vu ɓa̱nga̱i ama a ne, kpam va lya kapala n vu ɓa̱nga̱ le hal n gogo-na. 11 Ili i'ya tsu lai n uciga i'ya i ma̱tsa̱ ulya kapala nala hal ubana a makorishi, tsa̱ra̱ i tsa̱ra̱ ili i'ya i zuwukai uma. 12 Tsa ciga i woko awonvoli wa. A una̱ u nala, tonoi iryoci i aza ɗa a ka wusha ili i'ya Kashila̱ ka zuwamgbanai adama a upityanangu n ahankuri a le.

Kashila̱ ka tsu yan ta̱ i'ya u zuwamgbanai

13 An Kashila̱ ka yankai Ibirahi kazuwamgbani, u tsinai u yain ili i'ya u zuwamgbanai. U tsinai n kala ka ne, adama a ɗa uza roku wa̱ la u lai Kashila̱ wa. 14 U danai, “Mpa, Magono ma Zuba ma zuwuka vu ta una̱ u shinga, kpam ma na̱ka̱ vu ta̱ ntsikaya ushani!” ◊ 15 Ibirahi vanai u wene ushaɗangu u ukuna vi n ahankuri, aku u tsa̱ra̱i ili i'ya Kashila̱ ka zuwamgbanai.

16 Ama a ka tsina baci, n uza ɗa u la le tsupige ɗa a tsu tsina. Utsina u le u wenike ta̱ ili i'ya a danai vi mayun ɗa, kpam u tsu tuko ta̱ utyoku u kananamgbani. 17 Kashila̱ dem u tsina ta̱ tsa̱ra̱ ama ɗa a ka wusha ili i'ya u tsina̱kai vi, a reve mayun ɗa bawu wa savaɗa ili i'ya u foɓusoi. 18 Ili i re i na yi ya savaɗa wa: Kashila̱ ka yan kaɓan wa, u zuwamgbana

◊ **6:14** Kag. 22:17.

baci. Kpam u tsina baci, wa yan kaɓan wa. Ili i na yi i tsu gbamatangusu tsu tạ ạtsu aza ɗa tsu sumai ubana a asu u Kashilạ tsạrạ u wusa tsu. I tsu nạkạ tsu tạ ucira tsu ɓạnạ uzuwa u uma u ɗa u nạkạ tsu. 19-20 Uzuwa u uma u nala wạ tạ n ugbami a uma u tsunu, tyoku ɗa kashamkpatsu ka kpatsu ka tsu shamkpa kpatsu a asu u te. Uza ɗa tsạri n uzuwa u uma u tsunu ara ne, aya Yesu, uza ɗa walai a asu u kunya ka a bạrạkpại a utsutsu ubana a Asu u ɗa u Lakai Uwulukpi† a zuba. Adama a tsunu a ɗa u yain nala. U wokoi Magono ma Aɗarạkpi ubana, kaɗarạkpi ucun u Malikisada.

7

Malikisada kaɗarạkpi

1 Malikisada na vi magono ma ilyuci i Salem ma, kpam kaɗarạkpi ka Kashilạ ka Zuba ka. A'ayin a ɗa Ibirahi lyai kuvon ku ngono n nishi wa gono a kuwa, Malikisada wutạ tạ u ba u zuwuka yi unạ u shinga. ◊ 2 Aku Ibirahi nạkạ yi i te a asuvu a ili kupa a asuvu a gbạ i'ya dem u tukoi a asu u kuvon vi. Ili i kagitạ i'ya tsa ciga tsu dana a kaci ka Malikisada i'ya, kalen ka kala ka ne ka “magono ma ma yansa ili i maci.” Aya dem “magono ma ndishi n shinga,” kpaci kalen ka Salem ka “ndishi n shinga.” 3 Ko uza u reve tata ko mma u Malikisada wa. Ko uza wạ la kpam u revei asu u ɗa a wutại wa, ko a'ayin a ɗa a matsa yi, ko kpam a'ayin a ɗa u kuwại wa. Wạ tạ tyoku u Maku ma Kashilạ kpam wa woko tạ kaɗarạkpi ubana.

4 Wene ve tyoku ɗa Malikisada wạri n tsupige! Ko Ibirahi, makoshi ma cau ma pige ma aza a Isara'ila, u reve tạ tyoku ɗa Malikisada wạri n tsupige a'ayin a ɗa u nạkạ yi i te a asuvu a kupa a ili i'ya u tsạrại a asu u kuvon. 5 Mele ma wenishike tạ u kạnạ tạ mmuku n tsikaya ma Ibirahi n nạkạ mmuku n tsikaya n Levi† n ɗa mạri aɗarạkpi ili i te a asuvu a kupa a ili i'ya a tsạrại, ko an u wokoi mmuku n tsikaya m Ibirahi n ɗa dem. 6 Malikisada wạ a asuvu a kaletsu ka aza a Levi wa, shegai u wusha tạ i te a asuvu a kupa ara Ibirahi. Kpam u zuwuka tạ Ibirahi unạ u shinga, uza ɗa u wushai kazuwamgbani icun kau-kau ka Kashilạ. 7 Ya dem u reve tạ an uza ɗa baci wạri n ucira u ɗa wa zuwuka uza roku unạ u shinga, u la tạ uza ɗa wa wusha unạ u shinga vi tsupige. 8 Aɗarạkpi a tsu wusha tạ i te a asuvu a kupa a ili i'ya ama a tsạrại, ko an u wokoi ele dem aza ɗa a ka kuwạ alya. Shegai gbạ n nala, Malikisada la le tạ tsupige, kpaci Tagarạda u Kashilạ u wenishike tạ an wạri n uma. 9 Tsa fuɗa tạ gbạm tsa dana an mmuku n tsikaya n Levi, aza ɗa a tsu wusha i te a asuvu a kupa yi, ele dem a nạkạ tạ i'ya an Ibirahi nạkại vi. 10 Kotsu a matsa Levi wa, shegai aya pini a ikyamba i makoshi ma cau ma ne Ibirahi a'ayin a ɗa Malikisada gawunsai n Ibirahi vi.

11 Ko an u wokoi Mele ma Musa ma danai, u kạnạ tạ kaɗarạkpi ka woko matsikaya ma Levi, aɗarạkpi yi a ka fuɗa a ka zuwa ama a woko ama a maci wa. Adama a nala u kạnạ tạ a tsạrạ kaɗarạkpi tyoku u Malikisada, shegai uza ɗa u wutại a kumaci ku Haruna wa. 12 Icun i kaɗarạkpi ka roku kau ka wutạ baci, u kạnạ tạ Mele ma savaɗa dem. 13 A kaci ka Kawauwi ka tsa dansa ukuna u na vi, uza u kaletsu ka roku kau. Ko uza a asuvu a kaletsu ka nala ki kotsu u yan manyan tyoku u kaɗarạkpi a asuɗarạkpa wa. 14 Ya dem reve tạ an u wutại a asuvu a kaletsu ka Yahuza,† kpam kotsu Musa wạri u dana an ko kaɗarạkpi ka te ka wutạ a kaletsu ka nala ki wa.

Kawauwi kạ tạ tyoku u Malikisada

15 Na woko tạ a kateshe karara an kaɗarạkpi ka roku ka tuwại tyoku u Malikisada. 16 A isạ vuma u nala vi kaɗarạkpi adama a akaya a ne ko kpam adama a mele wa, shegai adama a ucira u uma u ɗa bawu a ka wacinsa. 17 Tagarạda u Kashilạ u yan tạ kadyanshi a kaci ka ne,

“Avu kaɗarạkpi ka hal ubana,
tyoku ɗa Malikisada wạri kaɗarạkpi.” ◊

◊ **7:1** Kag. 14:17-20. ◊ **7:17** Ishp. 110:4.

18 Gogo-na a zuwa ɗe mele ma cau a ikengi, kpaci mạ n ucira wa, kpam ma wokoi ili i
gbani. 19 Mele ma Musa ma zuwa ko ndya wa i woko i maci wa. Shegai gogo-na Kashilạ
ka nạkạ tsu tạ ili i shinga i'ya tsa zuwuka uma. Nala kpam tsạri a uraɓa evu n Kashilạ.
20 Kashilạ ka tsinai u da Kawauwi ka woko tạ kaɗarạkpi hal a ubana, shegai u yanka
ko kaɗarạkpi ka te nala wa. 21 A kaci ka Yesu ka koshi u danai,
'Mpa, Magono ma Zuba, n tsina tạ,
kpam ma savaɗa katakasuvu ka vạ wa, ko kenu.
'Avu kaɗarạkpi ka hal ubana.' " ◊
22 Yesu ɗa zuwai kazuwamgbani ka shinga ka nala ki ka woko mayun, kpam
kazuwamgbani ki ka la tạ ka Kashilạ ka yankai Musa.
23 Caupa, kaɗarạkpi ka kuwạ baci, wa lya kelime n uwoko kaɗarạkpi wa. Adama a
nala a ɗa a tsạrại aɗarạkpi ushani. 24 Shegai Yesu woko tạ kaɗarạkpi ubana, tsuɗarạkpi
tsu ne tsa kotso wa. 25 Adama a nala, aya wạri gogo-na hal n maco, uza ɗa wa fuɗa wa
wauwa aza ɗa a ka tuwusạ a asu u Kashilạ a kukere ku ne. Wạ tạ n uma hal ubana tsạrạ
u folusuko le Kashilạ.
26 Yesu ɗa icun i Magono ma Aɗarạkpi ma tsa ciga, kpaci u tsu ɓạngạ tsu tạ a ure gbạ.
Ili i'ya u tsu yan i tsu zuwa tạ Kashilạ ka pana kayanyan. Wạ n unyushi wa. Kashilạ ka
pecene yi tạ n ama a likimba aza a unyushi u cingi. U nạkạ yi asu u ɗa u lakai tsupige gbạ
gbạ a zuba. 27 Wạ tyoku u Ngono ma Aɗarạkpi n ɗa n buwai wa, aza ɗa kain dem she a yan
uɗarạkpa adama a unyushi u cingi u le n unyushi u cingi u ama ɗa a buwai. Shegai kuten
ka koshi Yesu nạkại kaci ka ne tyoku u uɗarạkpa a zuba u mawandamgbani adama a
ama, kpam u lobono tạ hal ubana. 28 Mele ma wushuku tạ vuma u woko Magono ma
Aɗarạkpi ko an u wokoi vuma shaɗangu wa. Kashilạ ka nạkạ tạ Musa Mele a kagitạ. An
nala u wurai, aku u tsinai u zuwai Maku ma ne uza ɗa wạri ushaɗangi ma woko Magono
ma Aɗarạkpi hal ubana.

8

Kawauwi ka Magono ma Aɗarạkpi

1 Ili i pige i'ya tsa dansa i'ya na: Tsạ tạ n Magono ma Aɗarạkpi uza ɗa u dusuki a ulyaki
u karatsu ka tsugono ka Kashilạ Uza u Ucira Gbạ a zuba. 2 Magono ma Aɗarạkpi ma
tsunu a Asu u ɗa u Lakai Uwulukpi† u ɗa wa gbasha, asu u ulya u kayala u mayun u ɗa
Kashilạ ka yain, ama ɗa a yain asu vi wa.
3 Magono ma Aɗarạkpi dem mạ tạ n manyan ma unạkạsạ kune n uɗarạkpusa ubana a
asu u Kashilạ. Nala dem Magono ma Aɗarạkpi ma tsunu u kạnạ tạ dem u nạkạ Kashilạ
kune ku ili i roku. 4 Wạri baci na a likimba, wạri wa woko kaɗarạkpi wa ko kenu, kpaci
aɗarạkpi a ɗa pini na, aza ɗa a ka tono Mele a asu u unạkạ Kashilạ kune. 5 Manyan ma
aɗarạkpi a ka yan, iryoci i'ya koshi ko kpam kulu ka ili i'ya i'ạri a zuba ka. Ili i te i'ya
dem n Musa. An Musa wa foɓuso uyan Katani ka Kavasu, Kashilạ ka tonuko yi, "Ciɓa
a'ayin a ɗa vạri a masasa, n tonuko vu tạ derere tyoku ɗa va yan ka. Vu kirana vu yain
ka nala derere." ◊ 6 Shegai manyan ma tsuɗarạkpi ma Kashilạ ka nạkại Yesu ma la tạ
ma a nạkại aɗarạkpi a ɗa a buwai. Aya ka'uwi ka mere ka kazuwamgbani ka savu ka
Kashilạ n ama, kpam kazuwamgbani ka nala ki ka la tạ ka cau. Nala u woko tạ an ili i'ya
Kashilạ ka yain a kazuwamgbani ka savu i la tạ i ka cau.
7 Kazuwamgbani ka kagitạ kạri ka fuɗa baci ka yain ili gbạ, ili i'ạ la i'ya ya zuwa a yain
ka ire wa. 8 Shegai Kashilạ n kaci ka ne u wenei kạ tyoku ɗa ka gain ka woko wa, ɗa u
danai:
"N tonuko ɗạ, a'ayin a'ạ tạ a utuwạ,
a ɗa ma yan kazuwamgbani ka savu
n aza a Isara'ila n aza a Yahuza.

◊ **7:21** Ishp. 110:4. ◊ **8:5** Uwt. 25:40; Uwt. 26:30.

9 Kazuwamgbani ka na ka woko icun i kazuwamgbani ka n yain n akaya a le,
an n kạnạ le n akere n wutukpạ le a uyamba u Masar wa.
Shegai a tono ka wa,
aku n kpatalạka le kucinạ.
10 A'ayin a ka tuwạ tạ a ɗa ma yan kazuwamgbani ka savu
n aza a Isara'ila.
Mpa, Magono ma Zuba, ma zuwa tạ mele ma vạ
a asuvu a le tsạrạ a reve ma,
kpam ma korongu tạ ma a atakasuvu a le
tsạrạ a toni ma.
Ma woko tạ Kashilạ ka le,
kpam a ka woko tạ ama a vạ.
11 Ama a ka doku kpam a wenishike atoku a le wa, a dana,
'Revei Magono ma Zuba,'
kpaci gbạ a ka reve mu tạ,
ili i'ya i kạnại uza u kenu ubana uza ɗa u lakai kalen gbạ.
12 Kpaci ma cimbusukạ le tạ tsicingi tsu le
kpam ma doku ma ciɓa unyushi u cingi u le wa, ko kenu." ◊
13 An Kashilạ ka yain kadyanshi ka kazuwamgbani ka savu ki, ka cau ka ka buwa kpam n manyan wa. Ko ndya baci i kutsai kpam i wowoi, i yan la vi ɗe evu n upuwạn.

9

Mele ma cau a kaci ka ulya kayala

1 A kazuwamgbani ka kagitạ ka Kashilạ ka yain n aza a Isara'ila, u tonuko tạ ama derere tyoku ɗa a ka lya kayala, kpam dem u tonuko le tạ tyoku ɗa a ka yan Katani ka Kavasu, asu u ɗa a ka lya kayala ki. 2 A yan tạ katani ka a pecei apashi a re. A asuvu a kapashi ka kagitạ a asu u ɗa kashamkpatsu ka macikalu n teburu u ɗa a tsu zuwusa iburodi i uwulukpi i'ya a tsu tukuso kune a asu u Kashilạ u ɗa. Kapashi ka na ka a isại Asu u Uwulukpi. 3 Kunya ku ubạrạkpạ a utsutsu ka ka pecei a'unu ka pini. A isại kapashi ka ire ki Asu u ɗa u Lakai Uwulukpi.† 4 Asuvu a kapashi ka nala ki asuɗarạkpa u ɗa a gbarai n zinariya u ɗa pini, asu u ɗa a tsu runukpusa ili i magulạni. Kpam Akpati u Kazuwamgbani† u maɗanga, u ɗa a kumanai n zinariya gbạ aɓon a ne wạ tạ dem pini. Asuvu a Akpati vi ili i tatsu i'ya pini: I kagitạ, magbodo ma zinariya ma a shaɗangi n mana† ma pini. Kpam kalangu ka Haruna ka ka topoi ka pini. Agbagala a atali a re a ɗa a korongi Mele Kupa a ɗa dem pini. 5 A zuba u Akpati vi a ruma tạ pini a'ulu a ili i uma* i re i ashan i'ya ya wenike Kashilạ kạ tạ pini. A bạrạkpại ashan a le a zuba u kakimbạtsu ka Akpati u Kazuwamgbani vi, a asu ɗa Kashilạ ka tsu cimbusạ unyushi u cingi. Shegai tsa fuɗa tsa dana ko ili a kaci ka ukuna u nala vi gogo-na wa.

6 A kotso baci ufoɓuso ili gbạ nala, aɗarạkpi yi a tsu bana tạ asuvu a kapashi ka kagitạ kain dem a yain manyan ma le. 7 Shegai Magono ma Aɗarạkpi ma koshi ma tsu uwa a asuvu a kapashi ka ire, kpam dem kuten ka u tsu yan nala a kayen. Wa uwa Asu u ɗa u Lakai Uwulukpi bawu u ɓạnại mpasa wa. U tsu nạkạ tạ n ɗa kune ubana a asu u Kashilạ adama a unyushi u cingi u ne, n u ɗa ama a yain bawu a revei. 8 Nala dem ure u ɗa Kulu Keri ku tsu dana, Katani ka Kavasu ka buwa baci asu u ulya kayala, uza wạ la wa uwa Asu u ɗa u Lakai Uwulukpi yaa wa. 9 Naha iryoci i a'ayin a gogo-na i'ya. Nala u wenike tạ an kune n uɗarạkpa u ɗa a nạkạsại wa fuɗa wa zuwa katakasuvu ka uza ɗa wa lya kayala ka woko sarara tyoku ɗa u gain ka woko wa. 10 Ili i'ya i zuwai nala tani i'ya, an u

◊ **8:12** Iri. 31:31-34. * **9:5** Zinariya ɗa a rumai tsạrạ u woko ili i na yi hal n ashan. N Tsigana "kerubobin" ɗa a tsu isạ i'ya.

wokoi ili i nala yi ukuna u ilikulya n kuso n uɓacangusu u ɗa. Mele ma na mi adama a ikyamba a ɗa, kpam Kashilạ ka zuwai a toni ma hal utuwạ a'ayin a ure u savu u ne.

Mpasa n Kawauwi

11 Gogo-na Kawauwi ka woko ɗe Magono ma Aɗarạkpi a zuba u ili i shinga i'ya i rawai. U uwai a asu u ulya kayala a zuba u ɗa lai tsulobo. Akere a ama a ɗa a yain u ɗa wa, kpam dem kaɓon ka likimba ka wa. 12 Kuten ka kpam a'ayin gbạ u bankai mpasa a Asu u ɗa u Lakai Uwulukpi, shegai mpasa ma nryaɗiga nạ ndyondyom n ɗa wa. U bidyai mpasa n ne, an u yain nala, u tsạrạkạ tsu uwusa u ɗa bawu wa kotso. 13 Caupa, ama a'ạ baci n ashindạ, ikyamba i le i tsu woko tạ uwulukpi kaɗarạkpi ka vishanạsạka le baci mpasa ma nlala n aboburo kpam u polusuko le baci kakomo ka a tsạrại a manuku ma kanaka ma a runukpai. 14 Shegai Kawauwi ka yan unyushi u cingi wa ko kenu, aku u nạkại kaci ka ne kune ubana a asu u Kashilạ asu Kulu Keri ka kạri n uma u ɗa bawu wạri n utyoku. Ili i'ya i zuwai mpasa n ne n lai ucira cika ɗa la vi, aku u zuwai atakasuvu a tsunu a wokoi uwulukpi a asuvu a ili i'ya ya tuko ukpạ. Gogo-na tsa fuɗa tạ tsa gbashika Kashilạ Uza u Uma!

15 Adama a nala Kawauwi ka ka'uwi ka mere ka kazuwamgbani ka savu, tsạrạ aza ɗa Kashilạ ka isại a tsạrạ unạ u shinga u ɗa bawu wa kotso, u ɗa Kashilạ ka yain kazuwamgbani. Ili i na yi u yan tạ i'ya an Kawauwi ka kuwại ɗa u wutukpại ama a asuvu a unyushi u ɗa a yain an a ka tono kazuwamgbani ka kagitạ.

16 Ucun u kazuwamgbani ka na, kạ tạ tyoku ɗa vuma u tsu korongu tagarạda wa ciga baci a peci udukuyan u ne u tuwạ u kuwạ baci. Shegai a ka pece u ɗa wa she a'ayin a ɗa ya dem u revei an vuma vi u kuwại. 17 Tagarạda vi wạ n ucira wa she uza ɗa u korongi u ɗa vi u kuwạ. Uza wạ la wa fuɗa wa wusha ili i vuma vi wa, wạ baci n uma. 18 Ili i'ya i zuwai bawu kazuwamgbani ka kagitạ ka shamgba i'ya la vi she nạ mpasa ma ukpạ. 19 An Musa tonukoi ama gbạ Mele mi, aku u kenei mpasa ma ndyondyom nạ nryaɗiga u ɓolomgbonoi n mini. U bidyai tsileme tsu ncon tsa a gonukoi san kpam u bidyai avuku a maderiweni† u vishanangusuki zuba u tagarạda u Mele n ama gbạ. 20 U danai, “Mpasa n ɗa n shamkpai kazuwamgbani ka Kashilạ ka danai i toni n ɗa na.” 21 Nala dem Musa vishanangusi mpasa a Katani ka Kavasu n ili i'ya gbạ a tsu yanka manyan a asu u ulya kayala. 22 Mele mi ma danai gbạ ko ndya wa a vishanạka i'ya mpasa tsạrạ i woko uwulukpi. Kpam Kashilạ ka cimbusạ unyushi u cingi bawu mpasa ma ukpạ wa.

Ukpạ u Kawauwi u takpa tạ unyushi

23 Ili i'ya i zuwai a wulukpei Katani ka Kavasu† n ili i'ya i'ạri pini nạ mpasa mạ nnama i'ya gai la vi. Naha gbạ iryoci i ili i'ya i'ạri a zuba i'ya koshi. Shegai uɗarạkpa u ɗa u tsu zuwa ili i zuba i woko uwulukpi u la tạ uɗarạkpa u nnama. 24 Kawauwi ka uwa a Asu u ɗa u Lakai Uwulukpi u ɗa ama a yain wa, ili i'ya i'ạri iryoci i ili i'ya i'ạri a zuba koshi. U banai a zuba vi kpam gogo-na nte u wạri ɗe n Kashilạ wa ɓangạ tsu. 25 Adama a ɗa wa rongo u nạkạsạ kaci ka ne maco ɗa u banai a zuba wa, tyoku ɗa Magono ma Aɗarạkpi ma likimba ma tsu rongo u uwusa a Asu u ɗa u Lakai Uwulukpi kayen dem tsạrạ u yain uɗarạkpa u manama. 26 A da baci wạri u yain uɗarạkpa u kaci ka ne kayen dem, an wạri u pana ikyamba ushani ili i'ya i bidyai a'ayin a ɗa yain likimba. Shegai a unạ u nala, u tuwại kuten koshi evu n makorishi ma a'ayin, tsạrạ u takpa ucira u unyushi u cingi ubana, an u kuwại tyoku u uɗarạkpa adama a tsunu. 27 U kạnạ tạ ya dem u kuwạ kuten, aku Kashilạ ka yanka yi afada. 28 Kuten ka Kawauwi ka kuwại koshi, tsạrạ u takpa unyushi u ama ushani. Shegai u gono baci, unyushi u cingi u ɗa wa takpa wa. Tuwạ ɗa wa tuwạ tsạrạ u wauwa aza ɗa a ka vana yi.

10

Uɗarạkpa u buwa kpam wa

1 Mele ma Musa tyoku u kulu ku ili i maci i'ya ya tuwạ ɗa mạri. Shegai kulu ku nala ki
ka ili i maci yi wa, kpaci ka wutukpạ ama asuvu a unyushi u cingi u le wa, ko an u wokoi
a tsu yansa uɗarạkpa kayen dem. 2 Mele mạri ma zuwa le baci a woko sarara tyoku ɗa
u gain a woko, she a'ạri a ạsạkạ uyansa uɗarạkpa. Kashilạ kạri ka zạ tạ unyushi u cingi
u aza ɗa a ka lya kayala kuten kpam a'ayin gbạ, uyawunsa u atakasuvu a le kpam wa
yan n ashindạ wa. 3 Shegai nala wạri wa! Uɗarạkpa u naha vi ciɓusa u ɗa u tsu zuwa a
ciɓusa unyushi u le kayen dem. 4 An u wokoi mpasa ma aboburo nạ nryaɗiga ma fuɗa
ma takpa unyushi u cingi wa, ko kenu.
5 An Kawauwi ka tuwại a likimba, u tonukoi Kashilạ,
“Va ciga uɗarạkpa u nnama n kune ku ilya wa.
Shegai vu nạkạ mu ikyamba tsạrạ n panạka vu.
6 Nnama n ɗa a runukpai a asuɗarạkpa
n kune adama unyushi u cingi, vu tsu pana kayanyan ka le wa.
7 Aku n danai, ‘Mpa na,
n tuwạ tạ n yanka vu ili i'ya va ciga, Kashilạ,
dere tyoku ɗa a korongi a kaci ka vạ a Tagarạda u Kashilạ.’ ” ◊
8 Kawauwi kạri ka dana tạ bacipa, “Va ciga uɗarạkpa n kune wa, kpam vu tsu pana u
ɗa kayanyan wa. Va ciga uɗarạkpa u urunukpa n kune ku takpa unyushi u cingi wa.”
(Uɗarạkpa u na vi gbạ Mele ma ma zuwai a yain u ɗa.) 9 Aku u danai, “Mpa na Kashilạ,
n tuwạ tạ n yain ili i'ya va ciga.” Adama a nala, Kashilạ ka takpai gbạ uɗarạkpa u kagitạ,
tsạrạ u zuwa uɗarạkpa u ire. 10 An Yesu Kawauwi u yain ili i'ya Kashilạ ka ciga yi u yain,
tsu tsạrại uzạ u unyushi u cingi an u yankai ikyamba i ne uɗarạkpa kuten koshi kpam
gbạ a'ayin.
11 Caupa, aɗarạkpi a yansai manyan ma le kain dem, a lyai kapala n uɗarạkpusa u
ɗa bawu wa takpa unyushi u cingi. 12 Shegai Kawauwi ka nạkại kaci ka ne u wokoi
uɗarạkpa u shinga kuten koshi u ɗa wa yan manyan bawu utyoku. Gogo-na wạ tạ ndishi
a ulyaki u Kashilạ. 13 Kpam nte wa rongo ɗe hal she Kashilạ ka zuwa atokulalu a ne
a kere ka adeshikpetsu a ne. 14 N uɗarạkpa kuten ku nala ki, u zuwai ama a wokoi
uwulukpi hal ubana tyoku ɗa u gain a woko, aza ɗa Kashilạ ka zuwai a woko ama a
ne.
15 Kulu Keri ku tonuko tsu tạ dem ukuna u na. U gitạ tạ u danai:
16 “Magono ma Zuba ma danai, ‘A'ayin a ka tuwạ tạ a ɗa ma yan kazuwamgbani ka savu
n ele.
Mpa, Magono ma Zuba, ma zuwa tạ mele ma vạ a atakasuvu a le
kpam ma korongu tạ ma a asuvu a le
tsạrạ a toni ma.’ ”
17 Aku u doku u danai:
“Ma doku kpam ma ciɓa unyushi u cingi u le
n ili i cingi i'ya a yansai wa, ko kenu.” ◊
18 A'ayin a ɗa baci Kashilạ ka cimbusại unyushi u cingi, ili i'ạ la ya zuwa kpam a yain
uɗarạkpa wa.

Lya kapala n upityanangu n Kashilạ

19 Ama a vạ, tsa uwa tạ a Asu u ɗa u Lakai Uwulukpi* bawu uwonvo adama a mpasa n
Yesu. 20 U nạkạ tạ ikyamba i ne tsạrạ i kukpunkạ tsu ure u savu u ɗa wa banka uza a asu u
uma! Kpam ure u na u banka tsu tạ asuvu n kunya ka a bạrạkpại a utsutsu, Kawauwi ka
la vi. 21 Tsạ tạ n Magono ma Aɗarạkpi ma pige uza ɗa wa lya tsugono tsu kuwa ku Kashilạ
a zuba. 22 Adama a nala, tsa fuɗa tạ tsa bana evu n Kashilạ. Tsu yain nala n katakasuvu

◊ **10:7** Ishp. 40:6-8. ◊ **10:17** Iri. 31:33-34. * **10:19** Kunya ka a bạrạkpại a utsutsu vi, ku pecene tạ Asu u Uwulukpi n Asu u ɗa u Lakai u Uwulukpi u Kuwa ku Kashilạ. Ku kara tạ a'ayin a ɗa Yesu kuwại tsạrạ u wenike an Kashilạ ka wushunki ko ya wa u tuwạ ara ne karara.

ka te kpam bamu n malạlạ. Mpasa n Kawauwi n zạ tạ atakasuvu a tsunu, kpaci a ɗa a tsu rongo tạ uciɓusa n ili i cingi i'ya tsu yansai, shegai u woko tạ yavu a zạ tsu tạ gbạ gbạ n mini ma mạri uwulukpi. 23 U kạnạ tạ tsu kạnạ uzuwa u uma u ɗa tsu danai u tsunu u ɗa n ugbami, kpaci tsu wushuku tạ Kashilạ ka yan ili i'ya u zuwamgbanai. 24 Ạsạkại tsu yawunsai kaɓolo tyoku ɗa tsa wenike uciga a asu u ama n uyansa ili i shinga. 25 Ama roku a tsu ɓolomgbono a asu u ulya kayala wa, shegai tsu yain tyoku u le wa. Tsu lyai kapala n ugbamatangusu atoku a tsunu, an u wokoi tsu revei kain ka ugono u Asheku ka yan ɗe evu.

26 Tsu lya baci kapala n uyansa unyushi u cingi daun cina tani tsu reve ɗe ukuna u mayun, uɗarạkpa wạ kpam la u ɗa a ka doku a ka yan adama unyushi u cingi wa. 27 A unạ u nala, ili i'ya i buwai she tsu vana n uwonvo afada a ɗa a ka tuwạ n akina a kasuɗugbate cika a ɗa a ka wacinsa atokulalu a Kashilạ! 28 Ama a re ko ama a tatsu a sapula baci uza an u 'yuwain utono Mele ma Musa, she a wuna yi bawu iyali. 29 Uza u 'yuwan baci unạkạ Maku ma Kashilạ karingạ, nala u la tạ u'yuwan Mele ma Musa tsicingi. Kpam uza tuko baci mpasa n kazuwamgbani n ɗa ma gonuko tsu uwulukpi uwono, u la tạ dem u'yuwan Mele ma Musa tsicingi. Kpam hal n gogo-na, uza wisha baci Kulu Keri uza ɗa u tsu wenike tsu ukuna u shinga, u la tạ dem u'yuwan Mele ma Musa tsicingi. Icun i ama a nala, mavura ma le ma la tạ ma uza ɗa 'yuwain utono Mele ma Musa. 30 Tsu reve tạ Kashilạ ka danai, “Ma yan tạ aza ɗa a yain ukuna u cingi mavura. Ma tsupa le tạ.” Kpam dem u dana tạ, “Magono ma Zuba ma yanka tạ ama a ne afada.” ◊ 31 Ili i uwonvo i'ya cika vuma u rukpạ baci a kukere ku Kashilạ Uza u Uma.

32 Ciɓa n a'ayin a ɗa a wurai, a'ayin a ɗa i gitại urotsongusu ukuna u mayun u Kashilạ. I kawunki nạ mmoɗu kaɓolo n upana u ikyamba i lyai kapala n uyan ucira. 33 Roku she a foro ɗạ kpam a wishisa ɗạ a kapala ka kakumạ ka ama. Roku tani i ɓạngại aza ɗa a ka so mavura ucun u ɗe. 34 I pana tạ iyali i aza ɗa a zuwai a kuwa ku a'ali. A wusa ɗạ baci ili i'ya i'ạri n i'ya, i tsu kawunku tạ n ipeli, kpaci i reve tạ i'ạri n ili i shinga i'ya ya ɓạrạkpạ ubana, ya vana ɗạ.

35 Adama a nala, kotsu i ạsạkạ upityanangu n Asheku wa, ko ndya baci i gitại, kpaci i lya baci kapala n ugbama asuvu ya tsạ tạ katsupi ka pige. 36 Rotsongusi akawunki gogo-na, tsạrạ i yain ili i'ya Kashilạ ka ciga, kotsu i wushi ili i'ya u yain kazuwamgbani.
37 Tyoku ɗa Tagarạda u Kashilạ u danai,
“A ka ɓạrạkpạ wa, uza ɗa wa tuwạ vi wa tuwạ tạ.
Wa ɓạrạkpạ wa.
38 Ama ɗa Kashilạ ka wushuki n ele a ka yan tạ uma
adama upityanangu u le.
Shegai u tsu pele n uza ɗa u kpatalạka yi kucinạ wa.” ◊

39 Shegai ạtsu aza ɗa a kpatalai kucinạ a ka kuwạ a lya wa. Tsu pityanangu tạ n Kashilạ, kpam adama a nala, u wauwa tsu tạ.

11

Upityanangu

1 Aza ɗa a pityanangi n Kashilạ a'ạri n malạlạ an wa nạkạ le ili i'ya a zuwai uma wa. A reve tạ ili i'ya bawu kotsu a wenei mayun ɗa. 2 Kashilạ ka wushunku tạ ama a'ayin a cau adama a upityanangu u le.

3 An tsạri n upityanangu, ɗa i zuwa tsu tsu reve an a asu u kadyanshi ɗa Kashilạ ka yain likimba n ili i'ya i'ạri pini gbạ. An u yain nala, u yain manyan n ili i'ya bawu uza wa wene, tsạrạ u yain i'ya tsa wene.

4 An Habila† wạri n upityanangu, ɗa i zuwai u yain uɗarạkpa a ure u ɗa u lai u Kayinu† tsulobo ubana a asu u Kashilạ. Kashilạ ka danai u pana tạ kayanyan ka kune ku ne, aku

◊ **10:30** U.Ml. 32:35-36. ◊ **10:38** Hab. 2:3-4.

u isạ yi vuma u maci. Ko an u wokoi Habila kuwại caupa, aya pini wa dansa ara tsunu adama upityanangu u ne.
5 An Anuhu wạri n upityanangu, ɗa i zuwai Kashilạ ka canga yi ubana a zuba bawu u kuwại. A wene ikyamba i ne wa, an Kashilạ ka canga yi ka lazạga yi vi. Tagarạda u Kashilạ u danai, kahu Kashilạ ka canga yi ubana a zuba, u zuwa tạ Kashilạ ka panai kayanyan ka ne. 6 Upityanangu wạ baci la wa, uza wạ la wa zuwa Kashilạ ka pana kayanyan wa. Uza ɗa baci dem wa tuwạ a asu u Kashilạ, u kạnạ tạ u yain n upityanangu an Kashilạ kạri n uma, kpam u wushuku an Kashilạ ka wenike kaci ka ne tyoku u katsupi a asu u uza ɗa baci dem wa bolo yi mayun.
7 An Nuhu† wạri n upityanangu, ɗa i zuwai u panai an Kashilạ ka rono yi atsuvu a ili i'ya bawu kotsu u wenei. U panạkai Kashilạ kpam u shei kpatsu ku pige tsạrạ u wauwa aza a kuwa a ne. Asu u upityanangu u ne u ɗa, u wenikei likimba an a nusai, kpam asu u upityanangu u ne u ɗa u wokoi asuvu a aza ɗa a gonukoi ama a maci a asu u Kashilạ.
8 An Ibirahi wạri n upityanangu, ɗa i zuwai u panạkai an Kashilạ ka isạ yi u bana a asu u roku u ɗa Kashilạ ka yain kazuwamgbani wa nạkạ yi. U ạsạkại uyamba u ne, kpam u reve asu u ɗa wa bana wa. 9 An Ibirahi wạri n upityanangu, ɗa i zuwai u rongoi a iyamba i kazuwamgbani tyoku u kamoci a uyamba u tsumoci. U rongoi pini a katani, nala dem Ishaku n Yakubu aza ɗa a lyai agadu a ne, Kashilạ ka nạkạ le ucun u kazuwamgbani ka te. 10 Ibirahi yain nala an wa vana u uwa ilyuci i pige i'ya Kashilạ ka foɓusoi kpam u mai i'ya ya rongo ubana.
11 An Saratu† kaɓolo n Ibirahi a'ạri n upityanangu, ɗa i zuwai a tsạrại maku ko an u wokoi a kutsai cika kpam Saratu madari ma. Ibirahi pityanangu tạ Kashilạ ka yan ili i'ya u yain kazuwamgbani. 12 Vuma u na u kutsa wa wa, eyi n kakushe unạ u te u ɗa a'ạri, shegai gbạ n nala u wokoi makoshi ma cau ma ama ushani. Mayun, a'ạ tạ n kakumạ ushani tyoku u atala a zuba ko tani kayala ka ikengi i kushivạ, kpam a'ạri ukece wa.
13 Gbạ ama a na a ɗa a'ạri n upityanangu vi a kuwại bawu a wushai ili i'ya Kashilạ ka yanka le kazuwamgbani. A yan tạ ipeli an a wenei ili i na yi ya tuwạ, ko i'ạri mɓạri. A da ele amoci a ɗa a likimba u na. 14 Ama a dana baci ili icun i nala, wenike ɗa a wenikei a ka bolo uyamba u roku u ɗa wa woko u le. 15 A'ạri a ka yawunsa baci a kaci ka uyamba u ɗa a ạsạkại vi, ko i te i'ạri ya ɓishinka le ugono pini wa. 16 Shegai asu u ɗa u lai tsulobo u ɗa a ka bolo. U ɗa pini a zuba. Ili i'ya i zuwai bawu Kashilạ ka tsu pana uwono a isạ yi baci Kashilạ ka le, kpaci u foɓusuko le tạ ilyuci i pige.
17 An Ibirahi wạri n upityanangu, ɗa i zuwai wạri ufoɓusi u yain uɗarạkpa n Ishaku an Kashilạ ka kondo yi. Ibirahi ɗa Kashilạ ka yankai kazuwamgbani ki, shegai u foɓuso tạ u nạkạ maku ma te ma ne koshi tyoku u uɗarạkpa. 18 Caupa, Kashilạ ka tonuko yi tạ, “Mmuku n tsikaya n ɗa n yanka vu kazuwamgbani ki a asu u Ishaku u ɗa a ka wutạ.” ◊
19 Ibirahi bidya tạ Ishaku kuwạ baci, Kashilạ ka fuɗa tạ ka 'yạngạsạ yi u woko kpam n uma. U woko tạ yavu a asuvu a akushe a ɗa u gonoi u tsạrại Ishaku vi.
20 An Ishaku wạri n upityanangu, ɗa u zuwukai mmuku n ne n re, Yakubu n Isuwa unạ u shinga. U reve tạ Kashilạ ka yanka le ili i shinga a kapala.
21 An Yakubu wạri n upityanangu, ɗa i zuwai an u yain evu n ukpạ u pityanangi n kalangu ka ne u lyakai Kashilạ kayala, kpam dem u zuwukai mmuku n re n Isuhu† unạ u shinga.
22 An Isuhu wạri n upityanangu, ɗa i zuwai an u yain evu n ukpạ u yain kadyanshi ka a'ayin a ɗa aza a Isara'ila a ka ạsạkạ Masar. Aku u tonuko le a purạ atele a ne a ka laza baci.
23 An isheku i Musa i'ạri n upityanangu, ɗa a sokongu yi uwoto u tatsu an a matsa yi. A wenei Musa lobono wa wa, kpam a pana uwonvo u ɗa a ka 'yuwan utono udani u magono wa.

◊ **11:18** Kag. 21:12.

24 An Musa wạri n upityanangu, ɗa i zuwai an u gbonguroi u 'yuwain a isạ yi maku
ma makere ma magono ma Masar. 25 U ɗangạsai u soi mavura n ama a Kashilạ, n u ɗa
wa pana kayanyan ka unyushi u cingi ka a'ayin kenu. 26 U yawunsai, u la tạ tsulobo u
soi mavura adama a Kawauwi, n u ɗa wa tsạrạ kuzuwate ku Masar gbạ, kpaci katsupi
ka Kashilạ ka ka tuwạ ka wa vana. 27 Adama a upityanangu u ne, u ạsạkại Masar,
kpam u pana uwonvo u upan u magono wa. Musa lyai kapala n akawunki yavu wa
wene Kashilạ ka bawu uza wa wene. 28 Adama a upityanangu u ne, u foɓusoi Abiki a
Upasamgbana u vishanạsai mpasa a apashi a re gbạ n a zuba u utsutsu u kuwa, tsạrạ
kawuni ka ka tuko ukpạ u wuna mmuku n kagitạ ma Isara'ila wa.
29 An aza a Isara'ila a'ạri n upityanangu, ɗa a pasai Mala ma Shili a iyamba i ekpi.
Shegai an aza a Masar a tonoi, gbạ le a kuwại asuvu a mini.
30 An ama a Kashilạ a'ạri n upityanangu, ɗa a kyawunsai ilyuci i Jeriko a'ayin a
shindere, aku kasaga ki ka wạsại.
31 An Raha† kashankala wạri n upityanangu, ɗa i zuwai u wushai aza a ukyawunsa
iyamba aza a Isara'ila. Ili i'ya gai i zuwai bawu a wuna yi an a wunai aza ɗa a 'yuwain
upanạka Kashilạ ɗa la vi.
32 Ndya wạ kpam ma doku n dana? Mạ n a'ayin a ɗa ma yan kadyanshi a kaci ka
Gidiyo,† n Baraku, n Somso,† n Jafita, n Dawuda, n Sama'ila† nạ ntsumate wa. 33 Aza
ɗa upityanangu u le u zuwai a lyasai iyamba ushani n kuvon. A yain ili i'ya i'ạri dere
aku a wushai ili i'ya Kashilạ ka yain kazuwamgbani. A kimbại anạnạ a igabako. ◊ 34 A
cimbusại akina a kasuɗugbate. A lai a akere a aza ɗa a ka ciga a wuna le n iburundu.
Ko an u wokoi a'ạ n ucira wa, a wokoi aza a ucira. Acirani a ɗa a asu u kuvon kpam a
wacinsai asoje a amoci. 35 A gonunko tạ aka a roku akushe a le n uma a ɗa a'ạri a kuwại.
Ama roku a so tạ mavura cika, shegai gbạ n nala a 'yuwan tạ uwusha utsạrạ u kaci u ɗa
a ka nạkạ le, tsạrạ a tsạrạ u'yạngạsạ u ɗa u lai tsulobo. 36 A yankai aza ɗa a wushuki n
Kashilạ majari a caɗa le, a sirạsai ama a roku n ikani kpam a ukusa le a kuwa ku a'ali.
37 Aza roku a kuwại an varạsa le n atali. Aza roku a kuwại an a kiɗamgbana le mere-
mere. A wunai aza roku n iburundu. Aza roku a'ạ n ili i uka wa, she abaci a ikpan i
nlala. A rongoi n unambi, n a sukutạsi le, n magori. 38 Ama a na a rongo tạ mai, hal
gbạm likimba u rạtsa a rongo pini wa. A gengei a kakamba nạ nsasa, a kpawunsai a
a'aɓuru n a'ele a iyamba.
39 Ama a na yi gbạ a zuwai Kashilạ ka panai kayanyan adama upityanangu u le! Shegai
ko n nala a kuwại bawu a wushai ili i'ya Kashilạ ka yain kazuwamgbani. 40 Kashilạ ka
foɓusuko tsu tạ ili i'ya i lai i le tsulobo, tsạrạ a zuwa a woko uwulukpi kaɓolo n ạtsu tyoku
ɗa u gain tsu woko, shegai ele koshi wa.

12

Kuɓari ku Kashilạ

1 Tsạ tạ n ama ɗa a'ạri iryoci i upityanangu ushani a ukyawan. Adama a nala ạsạkại
tsu sumai kalambale ka kạri a kapala ka tsunu kotsu tsu shamgba wa. Tsu takpa asuvu
a uma u tsunu gbạ ili i'ya ya kạngu tsu uyan ili i'ya i gain tsu yain; wata, unyushi u cingi
u ɗa wa fuɗa u gonuko tsu a kucinạ. 2 U kạnạ tạ tsu zuwa a'eshi a tsunu a asu u Yesu,
uza ɗa wạri kagitạ ka upityanangu u tsunu, uza ɗa kpam u gonukoi u ɗa tyoku ɗa u gain
u woko. U soi mavura, kpam u kuwại a mawandamgbani. Shegai u wushuki n uwono
yavu ili i roku i'ya wa, adama a mazạngạ ma wa tsạrạ a kapala. Gogo-na wạ ɗe ndishi a
ulyaki u karatsu ka tsugono tsu Kashilạ. 3 Yawunsai n iryoci i Yesu uza ɗa u kawunki an
aza a cingi a yanka yi tsicingi. Kotsu i wowo wa, lyayi pini kapala.
4 Kumoɗu ku ɗe n unyushi u cingi ku rawa a wuna ɗạ wa. 5 Kotsu i ạsạnsạ wa an
Tagarạda u Kashilạ u tonukoi mmuku n ne tsạrạ u gbamatangusu le atakasuvu:

◊ **11:33** Dan. 6:1-28.

“Maku ma vạ, zuwa atsuvu,
Magono ma Zuba ma yanka vu baci kuɓari.
Kotsu vu wutukpạ uma wa, wa ɓongo vu baci.
6 Kpaci Magono ma Zuba ma tsu ɓara tạ aza ɗa wa ciga,
kpam u yanka gbạ aza ɗa u wushunki a woko mmuku n ne mavura.” ◊

7 Kawunki n mavura ma ya so, kpaci icun u mavura ma Tata ma. Maku mạ la ma tata u ne u kpạɗại uyan mavura wa. Kirana ɗa Kashilạ ka kirana n ạɗạ tyoku mmuku n ne. 8 Kashilạ ka tsu yanka tạ gbạ mmuku n ne kuɓari, kpam u kpạɗạ vu baci uɓarana u wenike tạ maku ma kateshe ma vạri, avu maku ma ne ma wa. 9 Gbạ tsunu tsạ tạ n isheku pini na a likimba aza ɗa a tsu ɓara tsu, kpam tsu tsu nạkạ le tạ tsupige. U la tsulobo tsu nạkạ Tata u uma u tsunu tsupige tsạrạ tsu yain uma wa? 10 Isheku i tsunu i likimba a tsu ɓara tsu tạ a a'ayin kenu a ure u ɗa a wenei wạri dere. Shegai Kashilạ ka tsu ɓara tsu tạ tsạrạ u ɓạngạ tsu tsu woko uwulukpi tyoku ɗa wạri. 11 Kuɓari kạ la ka ku yankpai a'ayin a ɗa a ka yan ka wa, kạ tạ nạ mɓạlạ! A'ayin a ɗa baci Kashilạ ka yan le mavura tsạrạ u wenike le ili i'ya a yain i gan wa, kotsu a rotsongusu a yain dere kpam a rongo nạ ndishi n shinga.

Panạkai Kashilạ

12 I woko tạ usorukpi, adama a nala doki kpam i gbamatangu kaci ka ɗe. 13 Lapulukai kaci ka ɗe ure mai. Tsạrạ aza ɗa a ka tono ɗạ a tạɗạtsạ wa, ko an u wokoi a'ạri awunu n usorukpi u ikyamba tsạrạ a tsạrạ ucira.

14 I mạtsạ i rongo nạ ndishi n shinga n ama gbạ, kpam i mạtsạ i rongo n uwulukpi. Uza ɗa baci dem bawu uma u ne wạri uwulukpi, wa wene Magono ma Zuba wa. 15 Kiranai tsạrạ uza u namba ukuna u shinga u Kashilạ wa. Kiranai kotsu kami ka ahali a cingi ka yain a asuvu a ɗe wa. Icun i nala yi ya nangasa tạ ama a asuvu a ɗe ushani. 16 Kiranai kotsu uza u te u ɗe u yain tsishankala wa, ko tani u 'yuwan utono Kashilạ tyoku ɗa Isuwa yain wa. Isuwa ɗa maku ma pige ma Ishaku, kpam wạri wa tsạ tạ gbạ ili i'ya tata u le wạri n i'ya, shegai u dengei i'ya a unạ u kapara ka kpayan. 17 I ciɓa tạ an Isuwa yain ili i na yi, wạri wa ciga tata u le u zuwuka yi unạ u shinga, shegai tata u ne u 'yuwain. Kpam ili i'ạ la wa yan u savaɗa ukuna vi wa, ko an u foloi tata u ne n kushen n meshi. ◊

18 Eɗạ tyoku u aza a Isara'ila aza ɗa a tuwại a Masasa ma Sinai† ɗa i'ạri wa, a asu u ɗa a ka wene kpam a sawa. Mạri urạna n akina, karimbi ka kimbại ma dạn n kabatarạkpa. 19 A panai mawurạ ma kavana n kalạgạtsu. An ama a panai kalạgạtsu a foloi Kashilạ ka ạsạkạ kadyanshi, 20 kpaci a fuɗa a kawunku wa, an u danai, “Ko manama ma baci ma sawai masasa mi, u kạnạ tạ a varạsa ma a wuna.” ◊ 21 Musa n kaci ka ne dem u giruwạ tạ cika adama a ili i'ya u wenei an u danai, “N pana tạ uwonvo cika kpam ma jeke ikyamba.” ◊

22 Shegai gogo-na i tuwạ ɗe a Masasa ma Sihiyona, ilyuci i pige i Kashilạ Uza u Uma n Urishelima u ɗa wạri a zuba. Wata, a asu u atsumate a zuba a ɗa kakumạ ka le bawu kạri ukece a ɓolomgbonoi a yain ipeli. 23 I tuwạ tạ a asu u kaɓolo ka mmuku n Kashilạ yavu gbạ ɗe mmuku n kagitạ n ne n ɗa a'ạri. A korongu tạ a'ala a le gbạ a zuba. I tuwại a asu u Kashilạ uza u afada u ama gbạ. Kpam i tuwại a asu u a'ulu a aza a maci aza ɗa a kuwại caupa, kpam Kashilạ ka gonuko le tyoku ɗa wa ciga le a woko. 24 I rawa ɗe asu u Yesu, ka'uwi ka mere ka kazuwamgbani ka savu a asu u Kashilạ n ama. Mpasa n Yesu n ɗa a vishanạsai tyoku u uɗarạkpa n ɗa mạri n akani a ɗa a lai mpasa n Habila.*

25 Adama a nala, kiranai kpam kotsu i 'yuwan upanạka Kashilạ wa, a'ayin a ɗa baci wa dansa. Aza a Isara'ila a 'yuwan yi upanạka an u rono le atsuvu a'ayin a ɗa a'ạri a

◊ **12:6** Tzg. 3:11-12. ◊ **12:17** Kag. 25:27-34. ◊ **12:20** Uwt. 19:13. ◊ **12:21** U.Ml. 9:19. * **12:24** An Kayinu wunai vangu u ne Habila, Kashilạ ka dana tạ, “Mpasa n vangu u vunu n ɗa mạri a iyamba n tuko tạ kushen ara vạ” (Kagitạ 4:10). Mpasa n Yesu n tuko tạ ucimbusạ u unyushi u cingi, shegai mpasa n Habila mạri ma ciga tạ a yain uza ɗa u wuna yi mavura.

likimba, kpam a la wa. Adama a nala, u tsunu wa la tạ tsu kpatalạka baci Kashilạ uza ɗa wạri a zuba kucinạ an wa rono tsu atsuvu. 26 An u yain kadyanshi caupa, kalạgạtsu
ka ne ka gbạɗạ tạ likimba, shegai gogo-na u yan tạ kazuwamgbani, “Ma doku tạ kpam
n gbạɗạ kuten, shegai likimba ɗa koshi wa, hal n zuba dem.” ◊ 27 An u danai nala, ili i'ya
wa tono i'ya na, wa wacinsa tạ gbạ ili i'ya u yain. Ili i'ya bawu a ka gbạɗạ i'ya koshi ya
woko.
28 Ili i'ya i zuwai tsa cikpa i'ya, an tsu tsạrại tsugono tsa bawu tsa gbạɗạ u ɗa. She
tsu lyaka Kashilạ kayala a ure u ɗa wa pana kayanyan kpam n unạkạ karingạ u pige n
uwonvo, 29 kpaci Kashilạ ka tsunu kạ tạ tyoku u akina a kasuɗugbate ɗa a ka wacinsa ili.

13

Tyoku ɗa va zuwa Kashilạ ka pana kayanyan

1 Lyayi kelime n i cigi atoku n uciga u Kawauwi. 2 Kotsu i ciɓa i wushi amoci mai a
a'uwa a ɗe. Aza roku a yan tạ nala, aku a ryabusai atsumate a zuba bawu a revei. 3 Kotsu
i ạsạnsạ n aza ɗa a'ạri a kuwa ku a'ali wa. Panai ikyamba kaɓolo n ele yavu i'ạ pini a
kuwa ku a'ali ki n ele. Ciɓai n aza roku aza ɗa a ka yansa mavura, yavu eɗa a ka yanka
ma.
4 Ya dem u nạkạ iyolo tsupige, vali n uka u ne a kạnạ kaci ka le mai, kpaci Kashilạ ka
yan tạ uza ɗa u yain tsishankala ko u kpạɗại ushamkpa iyolo i ne mavura. 5 Kotsu vu
ạsạkạ uciga u ikebe u purạ ugboji u vunu wa. Ạsạkạ i'ya vạri n i'ya i rạtsa vu. Kashilạ
ka dana tạ,
“Ma ạsạkạ vu wa, ko kenu.
Kpam ma kpatalạka vu kucinạ wa.” ◊
6 Adama a nala, tsa fuɗa tạ tsa dana bawu uwonvo,
“Ma pana uwonvo wa, ko kenu,
kpaci Magono ma Zuba ma kaɓạngi ka vạ.
Ko uza wa fuɗa wa yanka mu ko i te wa.” ◊
7 Ciɓai n aza a kelime a ɗe aza ɗa a wenishike ɗạ kadyanshi ka Kashilạ. Yawunsai
ukuna u shinga u ɗa uma u le u tukoi, kpam i wushuku n Kashilạ tyoku ɗa a yain. 8 Yesu
Kawauwi wa savaɗa wa, ko kenu! Ili i te i'ya wạri nayain, n ara, hal ubana bawu utyoku.
9 Kotsu i ạsạkạ a yinsạ ɗạ, ko kpam uwenishike icun kau-kau u zuwa ɗạ i ạsạkạ ure
u shinga wa. Ukuna u shinga u Kashilạ u ɗa u gain u gbamatangusu asuvu a ɗe, shegai
utono u mele ma ilikulya ma yan nala wa, ma gbạm bawu ma tsu ɓạngạ aza ɗa a ka
panạka ma vi. 10 Tsạ tạ n asuɗarạkpa u roku kau, shegai aɗarạkpi a ɗa a ka gbasha a
asu u ulya u kayala u aza a Yahuda, a'ạ n ucira u ɗa a ka lya uɗarạkpa u ɗa tsu yain a
asuɗarạkpa u tsunu wa.
11 Magono ma Aɗarạkpi aya u tsu bidya mpasa ma nnama ubana a Asu u ɗa u Lakai
Uwulukpi a asu u ɗa u tsu nạkạ n ɗa adama a unyushi u cingi. Shegai ikyamba i nnama
yi a runukpa i'ya a uroto u asu ɗa a zuwai agali. 12 Ili i'ya gai i zuwai Yesu panai ikyamba
a uroto u ilyuci i pige vi i'ya gai la vi, tsạrạ u zuwa ama a ne a woko uwulukpi nạ mpasa
n ne. 13 Ạsạkại tsu banai ara ne a uroto u asu ɗa a zuwai agali yi tsu ba tsu panai uwono
tyoku ɗa eyi u panai. 14 Tsạ n ilyuci i pige pini na a likimba i'ya ya rongo hal ubana wa,
shegai ạtsa pini tsa vana icun i ilyuci i pige i nala yi.
15 Ạsạkạ tsu rongo utonusuko ama maco bawu uwonvo ạtsu atoni a Yesu a ɗa. A'ayin
a ɗa baci tsa yansa nala vi u woko tạ uɗarạkpa u icikpali u ɗa u rawai a asu u Kashilạ
a asuvu a kala ka Yesu. 16 Kotsu i ạsạnsạ i yanka ama ukuna u shinga ko kpam i kpạɗạ
uɓạngạmgbạnạ wa, kpaci icun i uɗarạkpa u ɗa u tsu zuwa Kashilạ ka pana kayanyan u
ɗa gai la vi. 17 Panạkai azapige a ɗe i yansa ili i'ya a danai i yansa. A ka kirana tạ n uma u
ɗe bawu uwunvuga, kpaci a reve tạ an a ka tonuko Kashilạ tyoku ɗa manyan ma le ma

◊ **12:26** Hag. 2:6. ◊ **13:5** U.Ml. 31:6, 8. ◊ **13:6** Ishp. 118:6.

ɓa̱nga̱ ɗa̱. I pana̱ka le baci, a ka yan ta̱ manyan ma le n ipeli. I kpa̱ɗa̱ le baci upana̱ka, a ka yan ta̱ ma n unamgbukatsuma̱, kpam nala wa ɓa̱nga̱ ɗa̱ wa.

18 Kotsu i yansa̱ka tsu kavasu maco. Tsu reve ta̱ atakasuvu a tsunu a'a̱ ta̱ sarara, kpam
kain dem tsu tsu ciga ta̱ uyan ukuna u maci. 19 Ma folo ɗa̱ ta̱ n gba̱ ucira u ɗa ma̱ri n u
ɗa, i yain kavasu tsa̱ra̱ Kashila̱ ka gonuko mu ara ɗe gogo.

Kavasu a makorishi

20-21 N yan ta̱ kavasu Kashila̱ ka ndishi n shinga u na̱ka̱ ɗa̱ gba̱ ili i shinga i'ya bawu
i'a̱ri n i'ya, tsa̱ra̱ i yain ili i'ya wa ciga. U 'ya̱nga̱sa̱ ta̱ Asheku a tsunu Yesu Kawauwi
a ukpa̱. Gogo-na Yesu woko ɗe Kaliniki ka Pige uza ɗa a yankai manyan na̱ mpasa n ne
tsa̱ra̱ a gbamatangu kazuwamgbani ka Kashila̱ na̱ ncon n ne, ka bawu ka kotso. N yan ta̱
kavasu tsa̱ra̱ Kashila̱ ka yain ili i'ya i yankpa yi a asuvu a tsunu a akere a Yesu Kawauwi.
Tsupige tsu woko ara ne hal ubana bawu utyoku. Ami.

22 Ama a va̱, n folo ɗa̱ ta̱ i zuwa atsuvu a akani a ugbamatangu a na yi. Ukanikorongi
u kenu u ɗa koshi.

23 Ma ciga ta̱ i reve an a a̱sa̱ka̱ ɗe utoku u tsunu Timoti, wa̱ kpam a kuwa ku a'ali wa.
U rawa baci gogo, a̱tsu dem tsa tuwa̱ ta̱ kaɓolo tsu wene ɗa̱.

24 Dana̱sai gba̱ azapige a ɗe n gba̱ ama a Kashila̱.
Atoni a Italiya a ɗa a'a̱ri kaɓolo na̱ mpa a ka dana̱sa ɗa̱ ta̱ dem.

25 A̱sa̱ka̱ ukuna u shinga u Kashila̱ u rongo n a̱ɗa̱ gba̱.

Ukanikorongi u Yakubu

Ukukpą u kadyanshi

Yakubu vangu u Yesu Asheku Kawauwi aya u korongi ukanikorongi u na vi. U korongu tą ukanikorongi vi ubana a asu u Atoni a Yesu aza ɗa a wacuwai ubana a iyamba kau-kau adama a upana u ikyamba u ɗa a ka so adama a utono Yesu Kawauwi.

An upana u ikyamba vi u gbonguroi, ɗa i zuwai a sumai a wacuwusai. Ɗa gai i zuwai Yakubu koronku le ukanikorongi u na vi kpaci wa ciga tą u gbamatangu le kpam a kawunku pini a utono. Ɗa kpam i zuwai tagarąda u na vi u yain kadyanshi ka upana u ikyamba vi, n awuya, n ahankuri, n kavasu n urongo shiriri a asuvu a utono Kawauwi.

Gogo-na Atoni ushani a ka pana tą ikyamba a akere a aza ɗa bawu a'ąri atoni a Kawauwi. Gbą n nala u gan tą tsu toni yi mai. Tagarąda u na u wenike tsu tą an utono u Kawauwi vi urongo mai ɗa kain dem.

Ili i'ya i'ąri a tagarąda u na vi

Idyani (1:1)
Uma u upityanangu n kakiri (1:2-18)
Upana n upanąka akani a Kashilą (1:19-27)
Kotsu vu nąką aza a utsąri n aza a ucira karingą koshi wa (2:1-13)
Upityanangu n manyan (2:14-26)
Kakiri n Idani (3:1-18)
Kuɓari adama a tsije n likimba (4:1–5:6)
Ahankuri, ben n kavasu (5:7-20)

Ukukpą u kadyanshi

1 Mpa Yakubu, kagbashi ka Kashilą, kpam n ka Asheku Yesu Kirisiti Kawauwi.
Ama ɗa a pityanangi n Kashilą alya ma koronku, aza ɗa a wacuwai a asu kau-kau.*
Ma sukunku ɗą tą idyani.

Uwenishike a kaci ka ukondo

2 Ama a vą, gbą ɗe u gan tą i yain mazągą a'ayin a ɗa awuya a cina ɗą. 3 Kpaci ukondo
n ukuna u nala u ɗa wa zuwa ɗą i reve an upityanangu u ɗe wąri n ucira, kpam u zuwa ɗą
akawunki. 4 I kawunku hal she ukondo vi u wura. Pini nala, ɗa ya gbonguro i shaɗangu,
kpam ya namba i'ya i gain i tsąrą wa. 5 Uza ɗa baci wa ciga kakiri a asuvu a ɗe, u foli
Kashilą wa nąką yi tą ka. Kashilą uza ɗa u tsu nąką ya dem gbani, kpam u tsu nąką uza
ɗa baci dem u folo yi kakiri, u tsu yan uza ɗa baci u folo yi mavura nala wa. 6 Shegai va
folo baci ili, u kąną tą vu pityanangu kotsu vu yain maląlą wa. Ko ya baci dem wa yan
maląlą, tyoku u aɓali a kushivą a ɗa uwule u tsu kyawunsuka kaberikete ɗa wąri. 7 Ucun
u vuma u nala, kotsu u wundi yavu Kashilą ka nąką yi ili wa. 8 Uza ɗa bawu u tsu fuɗa u
shamkpa katakasuvu ka te, ucun u vuma u nala u tsu shamkpa ukuna u te u yain wa.
9 Katoni ka kąri uza u unambi, u yain mazągą an Kashilą ka 'yąngąsą yi. 10 Katoni ka
kąri uza u utsąri, u yain mazągą an Kashilą ka wenike yi tyoku ɗa wa vakunku kaci ka
ne. Uza u utsąri wą tą yavu apąlu a ɗa a tsu wutą a mete, aku a laza a rukpusą. 11 Kaara ka
tsu wutą tą shen cika, aku ka ekpetengu apąlu yi hal a rukpusą a iyamba, kpam tsulobo
tsu le tsu kotso. Nala dem uza u utsąri wa kotso ko wą baci a kumoɗu n manyan ma ne.

* **1:1** Idani i Tsiheline pini na i'ya “Ubana asu u aletsu kupa n a re” adama a aza a Yahuda a ɗa a wokoi Atoni ushani. Yakubu yanka tą ure u ɗa bawu u wuyanai manyan a'ayin a nala yi tsąrą u wenike an ukanikorongi u ne u korongu tą u ɗa a asu u aza ɗa a ka tono Kashilą.

12 Kashilạ ka tsu nạkạ tạ mazạngạ a asu u aza ɗa a kawunki n ukondo vi n ahankuri. Ukondo u kotso baci, Kashilạ ka nạkạ tạ uza ɗa u lyai ukondo vi funi u uma u ɗa bawu wạri n utyoku. Kashilạ ka zuwamgbana tạ ka yan ili i na a asu u aza ɗa a ka ciga yi.
13 A'ayin a ɗa baci uza wa ciga u yain tsicingi, kotsu u dana Kashilạ ka ciga tạ ka kondo yi u yain tsicingi wa. Tsicingi tsa kondo Kashilạ tsu zuwa yi u yain tsicingi wa. Kashilạ kpam ka kondo uza adama a ɗa u yain tsicingi wa. 14 Uciga u tsunu adama tsu yain tsicingi u ɗa u tsu zuwa tsu uciga u ili, kpam aku u lạpạnạsạ tsu. 15 Uciga u nala vi u tsu yan tạ katsumạ, aku u matsa unyushi, unyushi kpam u gbonguro baci aku u tuko ukpạ.
16 Eɗạ aza ɗa ma ciga cika, kotsu i toni kaɓan wa. 17 Ko ndya baci i lobonoi, kune ku a asu u Kashilạ. Kpam ko ndya baci bawu i'ạri n unyushi, i wutạ tạ a zuba a asu u Tata uza ɗa u yain atyashi n alishi. U tsu savaɗa wa, u tsu savaɗa u gono tyoku ɗa kulu ku maɗanga ku tsu savaɗạsa wa. 18 U ɗangạsa tsu tạ tsu woko ama a ne a ɗa wa ciga, adama a nala, u sukunku tsu akani a mayun a ne, kpam a gonuko tsu mmuku n kagitạ n ne.

Zuwai atsuvu mai

19 Eɗạ aza ɗa ma ciga cika, i yain maloko a asu u upana, shegai kotsu i yain maloko a asu u udana wa, kpam kotsu i yain maloko a asu u uyan upan wa. 20 I yan baci upan, ya fuɗa ya yan ili i'ya Kashilạ ka ciga ɗạ i yain wa. 21 U kạnạ tạ i ạsạkạ uyansa ili i'ya bawu i gain n i cingi. I vakunku kaci ka ɗe, i wushuku n akani a ɗa Kashilạ ka nạkạ ɗạ tyoku u icun a atakasuvu a ɗe. Akani a na yi a'ạ tạ n ucira u ɗa a ka fuɗa a wauwa ɗạ.
22 I woko aza ɗa a ka yansa ili i'ya akani yi a danai. Panai n atsuvu koshi wa, kpaci nala baci ya yansa, ya lạpạnạsạ tạ kaci ka ɗe. 23 Uza ɗa baci wa pana udani u Kashilạ, aku bawu u yain ili i'ya a danai u yain, vuma u nala tyoku u uza ɗa wa wundya kaci ka ne a madubu ɗa wạri. 24 U laza baci u ạsạkại madubu mi, aku u ạsạnsạ tyoku ɗa u wenei kaci ka ne. 25 Shegai uza ɗa baci wa wundya mele ma maci ma Kashilạ, kpam wa yan ili i'ya ma danai, vuma u nala wa tsạrạ tạ unạ u shinga u utsạrạ u kaci u ɗa mele mi ma nạkạ. Nala wạri n uza ɗa wa wundya n u ạsạnsi wa.
26 Uza ɗa baci wa wundya eyi Kashilạ ka wa tono, kpam u fuɗa u kạnạ unạ u ne wa, kaɓan ka wa yan kpam utono u Kashilạ u ne u gbani u ɗa. 27 Ure u maci n u ɗa u mayun u utono u Kashilạ Tata u tsunu u ɗa, a kirana nạ mkpan nạ nrạnạ a asuvu a awuya a le, kpam a kirana n utono u likimba kotsu u nangasa le n ili i icaɗi wa.

2

Kotsu i wenike kuɗyangi wa

1 Ama a vạ, Asheku a tsunu Yesu Kirisiti Kawauwi uzapige u ɗa. Kotsu i takpana unạkạ tsupige wa, i'ạ baci upityanangi n eyi. 2 Tyoku u naha, a dana uza roku u tuwạ a asu u kaɓolo ka ɗe n aminya a shinga a ikebe, aku u ukai kpam nkawani n zinariya a ajubu. Pini nala, uza roku kpam u tuwại uza u unambi u ukai aminya a ɗa bawu a gain. 3 Aku i nạkại vuma ɗa u ukai aminya a shinga yi tsupige i tonuko yi, “Asu u ndishi u ɗa na.” Aku i tonuko uza u unambi vi, “Shamgba dan,” ko kpam, “Dusuku a iyamba evu n a'ene a vạ.” 4 I yan baci nala, ya wenike ɗe la vi kuɗyangi a asu u ama a re a na yi, kpam i yan tạ dere tyoku ɗa uza u afada uza ɗa wạri n uyawunsa u cingi a katakasuvu ka ne.
5 Ama a vạ aza ɗa ma ciga cika, zuwai atsuvu a ɗe mai. Mayun ɗa Kashilạ ka ɗangạsai aza a unambi a woko aza a utsạri a asuvu a upityanangu. Kpam u ɗangạsa le a woko aza ɗa a ka lya agadu a tsugono tsa u zuwamgbanai wa nạkạ aza ɗa a ka ciga yi. 6 Gbạ n nala, i goroi aza a unambi yi! Shegai aza a utsạri yi alya a ka sukutạ ɗạ a rono ɗạ kpam ubana a kuwa ku afada. 7 Alya kpam a tsu dana ukuna u cingi a kala ka Yesu Kirisiti Kawauwi kpam n ka a ka isạ ɗạ.
8 Ya yan tạ ili i shinga ya kirana baci n mele ma tsugono ma mạri a Tagarạda u Kashilạ, “Ciga uza u karen u vunu tyoku ɗa va ciga kaci ka vunu.” 9 Shegai ya tono baci n ama

tyoku ɗa i wene le, unyushi u cingi u ɗa ya yan, kpam mele ma varangu ɗa̱ ta̱ aku i woko aza a unyushi. 10 Uza u tono baci Mele ma Kashila̱ ka na̱ka̱i, aku u koɗoi ma te, vuma u nala vi u koɗo ɗe gba̱ Mele mi. 11 Kashila̱ ka ka danai, “Kotsu vu vaku n uka u uza roku wa,” aya dem u danai, “Kotsu vu wuna uma u vuma gbani wa.” Adama a nala, ko vu vaku baci n uka u uza wa, aku vu wunai uma u vuma gbani, vu woko ɗe uza ɗa u koɗoi gba̱ Mele ma Kashila̱.

12 Adama a nala, yanyi kadyanshi n i yanyi yavu a ka ciga a yanka ɗa̱ afada n mele ma ma tuko utsa̱ra̱ u kaci. 13 Ya pana baci iyali i aza roku wa, eɗa̱ dem Kashila̱ ka pana ɗa̱ iyali wa. Shegai ya pana baci iyali i aza roku, Kashila̱ uza u iyali, iyali i ne ya lya ta̱ kaci ka afada.

Upityanangu n uyan ili i shinga

14 Ama a va̱, ndya kalen ka uza wa dana u pityanangu ta̱ bawu u wenikei manyan? Ucun u upityanangu u nala wa wauwa uza wa. 15 A dana vu wene uza roku uza ɗa u ka̱na̱ ta̱ u tsa̱ra̱ ilikulya ko kpam aminya a u'uka. 16 Aku vu dana, “U yan tsu ben, Kashila̱ ka zuwuka vu una̱ u shinga,” i tonuko yi kpam Kashila̱ ka tuko vuma u nala vi ilikulya ko aminya, eɗa̱ kpam i na̱ka̱ vuma u nala vi ilikulya ko aminya wa. Ili i shinga i eni i'ya ukuna u nala wa yanka yi? 17 Nala dem upityanangu utyoku u ne, bawu wa wala̱ka n manyan, upityanangu u nala vi kakushe ka.

18 Uza roku wa fuɗa ta̱ u weci mu, “Avu va̱ n upityanangu?” Aku n wushunku yi, “Ma̱ ta̱ n manyan.” Pini nala, aku n tonuko yi, “Wenike ve upityanangu u vunu vi bawu manyan, mpa kpam n wenike ɗa̱ upityanangu u va̱ n manyan ma ma yan.”

19 I wushuku ta̱ an Kashila̱ ka te ka, u gan ta̱. Shegai ko ityoni i cingi i wushuku ta̱ n ukuna u nala vi, adama a nala a tsu pana ta̱ uwonvo cika hal n a jeki ikyamba.

20 Katengeshi ka vuma, ndya i zuwai va ciga uza roku u wenike vu an upityanangu wa̱ baci manyan wa, upityanangu u nala vi u gbani u ɗa? 21 Pana na, akaya a tsunu Ibirahi, u zuwa ta̱ Kashila̱ ka panai kayanyan an u zuwai maku ma ne Ishaku a asuɗara̱kpa tsa̱ra̱ u yain uɗara̱kpa n eyi. ◊ 22 Gogo-na vu wene tyoku ɗa upityanangu u Ibirahi n manyan ma u yain a wala̱kai kaɓolo wa. U wenike ta̱ an upityanangu u ne u maci u ɗa a asu u ili i'ya u yain. 23 A shaɗangu ta̱ udani u ɗa a danai a Tagara̱da u Kashila̱ an a danai, “Ibirahi pityanangu ta̱ n Kashila̱, kpam Kashila̱ ka pana yi kayanyan hal u gonuko yi u woko vuma u maci.” Ili i'ya i zuwai a ka isa̱ Ibirahi kaje ka Kashila̱ i'ya gai la vi. ◊ 24 Gogo-na i wene ta̱ an tsu wokoi dere a kapala ka Kashila̱ adama a ili i'ya tsa yansa, shegai adama a upityanangu u ɗa koshi wa.

25 Nala dem, Raha kashankala ka, u zuwa ta̱ Kashila̱ ka panai kayanyan an u na̱ka̱i aza a ukyawunsa uyamba a asu u ukpawan, kpam u wutukpa̱ le n kaban a ilinuku. ◊ 26 Ikyamba i'a̱ baci bawu kuvi, ikyamba i nala yi kakushe ka, kpam upityanangu u ɗa bawu wa yan ili, u lamgbana n kakushe wa.

3

Uwenishike a kaci ka kaletsu

1 Ama a va̱, gba̱ ɗe ɗa ya bidya i'a̱ri awenishiki wa. Kpaci i reve ta̱ Kashila̱ ka yanka tsu afada a pige a ɗa a lai aza ɗa a buwai, an tsa̱ri awenishiki.

2 Gba̱ tsunu tsu tsu nusa ta̱ cika, shegai aza ɗa a tsu fuɗa a ka̱na̱ aletsu a le, a ka fuɗa ta̱ dem a ka̱na̱ kaci ka le a asu u ɗa u buwai. 3 Tsu tsu ukunka ta̱ adoki urim n kawun a una̱ tsa̱ra̱ a pana̱ka tsu. Kpam tsu zuwa le a yain ili i'ya tsa ciga a yain. 4 Nala dem a'atsu a mini, a ɗa la a pige a pige, kpam uwule u ucira u tsu geɓe le ta̱, gba̱ n nala kawantiki ka yan baci manyan n kaza̱ma, she u geɓe ka ubana a asu u ɗa wa ciga. 5 Nala kpam kaletsu kapashi ka ikyamba ka kenu, shegai ka tsu yan ta̱ ili i pige. Kondoi ve tyoku ɗa maku

◊ **2:21** Kag. 22:1-14. ◊ **2:23** Kag. 15:6. ◊ **2:25** Josh. 2:1-21.

ma kakina ka mazaki ka tsu daɓa kagozo ka pige. 6 Nala dem kaletsu akina a ɗa, ka la tạ
apashi a ikyamba a ɗa a buwai tsicingi. Ka ka nangasa gbạ uma u vuma, ka savaɗa tạ
ure u uma u vunu ubana a akina, kpaci kuwa ku akina ka ku tsu geɓengu ka.
7 Ama a ka fuɗa tạ a zuwa gbạ ko manama ma eni ma baci ma panạka le, hal nạ nnu
n a'ali n adan. 8 Shegai uza wa fuɗa wa zuwa kaletsu ka ne ka panạka yi wa. Kpaci ili i
cingi i'ya, i'ya bawu uza wa fuɗa wa kạnạ, kạ tạ n tsukonu tsu cingi.
9 N aletsu a tsunu a ɗa tsu tsu cikpala Kashilạ Tata u tsunu. N a ɗa kpam tsu tsu
tonusuko ama kagbani, aza ɗa Kashilạ ka yain, kpam a rotso yi. 10 Gbạ icikpali n
kadyanshi ka cingi† a unạ u te u ɗa a tsu wutạ, u gan nala gitạ wa, eɗạ ama a vạ! 11 Keshi
ka mini ka te ka fuɗa ka wutukpạ mini ma shinga n ma akoni? 12 Uza wa fuɗa wa kasa
zayitum a maɗanga ma kapopi ko kapopi a katyaci? Wa yan nala wa, kpam keshi ka
mini ka te ka fuɗa ka wutukpạ mini ma akoni n ma shinga wa.

Kakiri ka likimba n ka zuba

13 Uza roku wạ la a asuvu a ɗe uza ɗa u gbojoi kpam u revei ili i Kashilạ? Ama ɗa a'ạri
nala a ka wenike tạ u ɗa a asu u urongo uma u shinga, a ka wenike tạ u ɗa kpam a asu
u uyan ili i maci bawu a ka yan arạɗi. 14 Shegai malyon ma pige mạ baci a asuvu a ɗe,
kpam ya wenike uciga u kaci, kotsu i yain arạɗi an i'ạri n kakiri wa. Arạɗi a ɗe ukuna u
mayun u ɗa a ka 'yanku. 15 Malyon n arạɗi a'ạri a asuvu a kakiri ka Kashilạ wa. Ili i nala
yi gbạ i likimba i'ya, i uciga u katakasuvu i'ya, kpam Kalạpạnsi ka ka tsu doku i'ya ucira.
16 Asu u ɗa baci dem malyon mạri n uciga u kaci, nte va cina pini ibili maco n ukuna u
cingi kau-kau.
17 Shegai kakiri ka baci ka wutại a zuba, mai ɗa kạri. Ka ciga tạ kpam ndishi n shinga.
Kain dem kabirika yi wa, ka tsu 'yạngạsạkạ kaci wa. Ka tsu pana tạ ama iyali ka yanka
le ili i shinga. Ka tsu wenike kuɗyangi wa, ka tsu bidya tạ kpam ukuna mayun. 18 Aza ɗa
a ka tukuso ndishi n shinga a ka ce tạ ucun u ndishi n shinga kpam a kapi i shinga.

4

Ạsạkạ Kashilạ ka toni n avu

1 Ndya ya tukuso kushulu n ibili a asuvu a ɗe? Gbạ ili i'ya ya tukuso ili i na yi i'ya,
kurura ku cingi ka ka yan kuvon a asuvu a ɗe. 2 Ya ciga ɗe ili i'ya bawu i'ạri n i'ya, adama
a nala i foɓusoi kpam i wunai uma tsạrạ i tsạrạ i'ya. Ya yan ɗe malyon ma ili i'ya aza roku
a tsạrại kpam ya tsạrạ i'ya wa, adama a nala i ba i shilạkạnại n aza ɗa a'ạri n i'ya i wusa
le i'ya. Shegai ili i'ya i zuwai bawu i tsạrại ili i'ya ya ciga vi i'ya, i folo Kashilạ ka nạkạ ɗạ
wa. 3 Kpam ko i folo baci, i tsu tsạrạ i'ya wa, kpaci uyawunsa u ɗe u cingi u ɗa, ili i'ya ya
zuwa ɗạ i pana kayanyan ka uma i'ya i tsu bolo koshi.
4 Eɗạ aza a ukpạɗạ u upityanangu, i reve an ya ciga likimba u na i woko ɗe atokulalu a
Kashilạ wa? 5 Ko ya yan malạlạ ma kuɓari ku Tagarạda u Kashilạ, ka ku danai, Kulu ku
ne ka kạri a asuvu a tsunu, kạ tạ n malyon. 6 U tsu wenike tsu tạ ukuna u shinga u ne.
Wene ve ili i'ya Tagarạda u Kashilạ u danai,
“Kashilạ ka 'yuwan tạ aza a arạɗi,
kpam u tsu wenike tạ ukuna u shinga a asu u aza ɗa a vakunki kaci ka le.” ◊
7 Ạsạkạ Kashilạ ka toni n avu. 'Yuwan Kalạpạnsi, eyi kpam wa suma tạ u ạsạkạ vu.
8 Tuwại evu n Kashilạ, eyi dem wa tuwạ tạ evu n ạɗạ. Sawai akere a ɗe, kpaci eɗạ aza
a unyushi u cingi a ɗa. Wulukpei atakasuvu a ɗe, eɗạ ama ɗa bawu i'ạri n katakasuvu
ka te. 9 Ɓạlại asuvu adama a ili i cingi i'ya i yain, panai mɓạlạ i namgba asuvu, namgbai
katsumạ a unạ u ɗa ya dosuso, ipeli i ɗe i gono unamgbukatsumạ. 10 Vakunki kaci ka ɗe
a asu u Tata, eyi kpam wa rạɗạgbạ ɗạ tạ a zuba.
11 Ama a vạ, kotsu i tonusuko atoku a ɗe kadyanshi ka cingi wa. Ya dansạka baci uza
roku tyoku ɗa wa yan ukuna u cingi, hal i taɗanku yi unyushi, Mele ma Kashilạ ma ya

◊ **4:6** Tzg. 3:34.

taɗanku unyushi kpam i yankai ma afada. Eɗạ aza ɗa ya taɗanku Mele unyushi a ɗa wa. Manyan ma ɗe ma i toni ma. 12 Kashilạ ka yan tạ Mele, aya kpam koshi wa yan afada a maci a asuvu a tsunu. Aya koshi wạri n ucira u ɗa wa wauwa ko u wuna. Ucira u eni u ɗa vạri n u ɗa, u ɗa va kiɗạga utoku u vunu ugana?

Yan arạɗi adama a nakpan wa

13 Panai na, i tsu dansa tạ, “Ara ko nakpan tsa bana tạ a ilyuci i roku, tsu ba tsu rongo ɗe hal kayen tsu yain tsilaga, tsu yain ikebe.” 14 I tsu dana tạ nala, shegai i reve i'ya ya gitạ nakpan wa. Uma u ɗe wạ tạ tyoku u maroli, kaara ka wutạ baci aku ma wacuwa. 15 Shegai i'ạri i dana, “Kashilạ ka wushuku baci tsạri n uma, tsa yan tạ ili i na ko i nala.” 16 Shegai ya yan arạɗi n tsilai tsu gbani. Gbạ tsilai tsu nala tsi tsicingi tsa. 17 Ciɓai, unyushi u cingi u ɗa uza u reve ili i'ya i gain u yain, aku u kpạɗại i'ya uyan.

5

A ɓaranai aza a utsạri

1 Panai na eɗạ aza a utsạri, u gan tạ i sại n meshi n i salạsi adama a upana u ikyamba u ɗa wa tuwạ ɗạ. 2 Utsạri u ɗe u shama ɗe, kpam karan ka takuma ɗe aminya a ɗe. 3 Azurufa n zinariya u ɗe u gbani u ɗa. Utsạri u ɗa ya pana n u ɗa vi, wa takuma tạ ikyamba i ɗe a akina. Utsạri u ɗa i ɓolomgbonoi vi, wa woko ɗạ tạ iryoci i'ya ya varangu ɗạ a a'ayin a afada a makorishi. 4 Panai kushen ka azamaninga a ɗa i zuwai manyan a kashina, aza ɗa i kpạɗại utsupa ikebe i manyan i le. I 'yuwan le utsupa katsupi ka le, kpam kushen ku le ku rawa ɗe a asu u Kashilạ Uza u Ucira Gbạ. 5 I rongoi a likimba bawu i yain manyan, gbạ n nala ya pana kayanyan ka atakasuvu a ɗe. I gạnạ tạ kaci ka ɗe hal i gbonguroi, shegai gogo-na kain ka a ka kiɗa ɗạ ka na. 6 I kiɗạgai aza ɗa bawu a'ạri n unyushi ugana a woko aza a unyushi, i wuna le, kpam a shilạkạnạkạ ɗạ wa.

Kawunki n upana u ikyamba

7 Ama a vạ, u kạnạ tạ i rongo n ahankuri i vana ugono u Asheku. Kondoi ve tyoku ɗa acimbi a tsu vana mini ma zuba tsạrạ a cei, kpam a vana mini hal ubana a'ayin a ukapa u iceshi yi. Kondoi ve tyoku ɗa a tsu yan ahankuri hal a'ayin a ukapa yi a rawa. 8 Nala dem, u gan tạ i yain ahankuri, u gan tạ i gbama asuvu kpaci Asheku a ka ɓạrạkpạ wa, wa gono tạ. 9 Atoku a vạ, kotsu i damgbarạsa kaci ka ɗe n kakpaɗikukuna wa. Nala baci ya yansa, Kashilạ ka kiɗạga ɗạ tạ ugana. Uza u afada wạ tạ a utsutsu utuwạ.

10 Atoku a vạ, kondoi ve tyoku ɗa ntsumate aza ɗa a tsu yan kadyanshi ka Kashilạ n ucira u kala ka ne. Alya iryoci i ama ɗa a panai ikyamba. 11 Tsu cikpala tạ aza ɗa a tsu kawunku pini n upana u ikyamba. Ayuba ɗa iryoci i uza ɗa u kawunki n ahankuri. A asu u akawunki a ne, tsu wene tạ tyoku ɗa afoɓi a Kashilạ a shinga a kotsoi mai, tyoku ɗa Tata wạri uza u asuvayali cika.

12 Ama a vạ, wạ tạ n kalen cika, i 'yuwan utsina n i yanyi kazuwamgbani n i isạsi zuba. Kotsu i yain nala n isạsi likimba wa, kotsu dem i yain nala n i isạsi ili i roku wa. Ili i'ya i gain i yain i'ya i dana “eye” ko “a'a” koshi, i yan baci nala ya yan unyushi u cingi, ko a kiɗạga ɗạ ugana wa.

Uwenishike a kaci ka kavasu

13 Ya wạri a asuvu a ɗe uza ɗa wạri n ukuna u ɗa wa ɓạlạ yi? She u lyai kapala n kavasu. Uza roku wạri n mazạngạ? She u shipi ishipa i icikpali. 14 Uza roku wạ a asuvu a ɗe n maɓạlạ? She u isạ nkoshi ma Atoni a Yesu a yanka yi kavasu. A ka gbarạka yi tạ manivi a asuvu a kala ka Asheku. 15 Kpam kavasu ka a ka yan vi, a yan baci ka n upityanangu ka tuko tạ uza u maɓạlạ vi alafiya. Kashilạ ka tạnạsạ yi tạ. Uza vi u yan baci unyushi u cingi u roku, Kashilạ ka cimbusukạ yi tạ. 16 Adama a nala, tonukoi atoku unyushi u cingi u ɗe, i yanka atoku kavasu tsạrạ Kashilạ ka tạnạsạ ɗạ. Vuma ɗa u zuwai Kashilạ ka panai kayanyan, kavasu ka ne kạ tạ n ucira, kpam ka tsu tuko tạ makorishi ma shinga.

17 Iliya† vuma ɗa tyoku u tsunu, u yain kavasu cika kotsu a roi wa, kpam a ro wa hal
ayen a tatsu n uwoto u teli. 18 U doki u yain kavasu, aku zuba nạkại mini, uyamba kpam
u wutukpại ilikulya.
19 Ama a vạ, uza roku u puwạn baci bawu wa yan ukuna u mayun, uza roku u gonuko
yi a ure. 20 U gan tạ i reve mai, uza ɗa baci u gonukoi uza u unyushi u cingi a ure u maci
u ạsạkại tsicingi tsu ne, vuma u nala vi u wauwa yi tạ a asuvu a ukpạ, adama a nala a ka
cimbusukạ yi tạ unyushi u cingi ushani.

Ukanikorongi u Kagitạ u Bituru

Ukukpạ u kadyanshi

Bituru uza ɗa u korongi Tagarạda u na vi, kasuki ka. U rongo tạ kaɓolo n Yesu. A'ayin a ɗa Yesu panai ikyamba u wene tạ n a'eshi a ne. A ukanikorongi u na vi, u yan tạ kadyanshi n Atoni a asu kau-kau a kaci ka upana u ikyamba.

Bituru tonuko tạ Atoni u da, gbạ a a'ayin a ɗa baci upana u ikyamba u cina le, a yain mazạngạ. Cinda Yesu panai ikyamba a'ayin a ɗa wạri a likimba, nala dem atoni a ne u kạnạ tạ a pana ikyamba. Upana u ikyamba u tsu zuwa tạ upityanangu u uza u doku u gbama. U tonuko le tạ ukuna u shinga u Kashilạ wạ tạ n ele a'ayin a ɗa baci dem a ka pana ikyamba.

Gogo-na Atoni a ka pana tạ dem ikyamba. Kashilạ kạ tạ pini tyoku ɗa wạri. Ukanikorongi u na u nạkạ tsu tạ ureve a kaci ka ukuna u mayun u kulu u ɗa wa ɓạngạ tsu a'ayin a ɗa baci dem tsa pana ikyamba. U tonuko tsu tạ dem ukuna u shinga u shinga u ɗa tsa yan, a'ayin a ɗa baci tsa pana kayanyan ko tsa pana ikyamba.

Ili i'ya i'ạri a Tagarạda u na vi

Idyani n kavasu (1:1-2)
Ili i maci i uzuwa u uma (1:3-12)
Kuryongo tyoku u ama a uwulukpi a Kashilạ (1:13–2:17)
Iryoci i upana u ikyamba u Atoni (2:18-25)
Uwoko u katoni n upana u ikyamba (3:1–4:19)
Adooki ubana a asu u nkoshi n kuwa ku Atoni (5:1-11)
Idyani i makorishi (5:12-14)

1 Mpa Bituru kasuki ka Yesu Kirisiti Kawauwi ɗa ma sukunku ɗạ ukanikorongi u na vi. Ama ɗa Kashilạ ka ɗangạsai alya ma koronku. Alya aza ɗa a'ạri ndishi yavu amoci a uyamba u Pontu, n Galatiya, n Kapadosiya, n Asiya, n Bitiniya.

2 Kashilạ Tata u ɗangạsa ɗạ tạ caupa, kpam Kulu Keri ku wulukpe ɗạ ɗe. An u wokoi i nạkại Yesu Kawauwi karingạ, mpasa n ne kpam n zạ ɗạ ɗe. Kavasu ka vạ ka i tsạrạ tsishinga tsu Kashilạ ushani, nạ ndishi n shinga n ne a uma u ɗe.

Atoni a yain n uzuwa u uma

3 Cikpalai Kashilạ Tata u Asheku a tsunu Yesu Kawauwi. Wạ tạ n asuvayali cika hal u doku u matsa tsu ilimaci i savu. Adama a ilimaci i nala yi ɗa tsạri n uzuwa u uma u ɗa wạri n uma, kpam tsu tsạrại ilimaci yi an a 'yạngạsại Yesu Kawauwi a ukpạ. 4 I nạkạ tsu tạ dem agadu a ɗa bawu a ka namgba, n a ɗa a'ạri sarara kpam a ka kporo wa. Kashilạ kạ tạ n agadu a ɗe a zuba, kpam wa ạsạkạ ko i te i sawa a ɗa wa. 5 I wushuku baci n Kashilạ, agadu a nala yi a ɗe a ɗa, kpam adama a ucira u ne, wa kạnku ɗạ tạ ili i cingi kotsu i sawa ɗạ wa, hal she u wenike iwauwi a a'ayin a makorishi. Gbạ ama a ka reve tạ n ukuna u iwauwi i nala yi.

6 Ili i nala yi mayun ɗa, yanyi mazạngạ adama a ili yi. Shegai gogo-na ya pana tạ ikyamba icun kau-kau a ukondo a'ayin kenu. 7 Upana u ikyamba vi wa tuwạ tạ tsạrạ u wenike upityanangu u ɗe u mayun u ɗa. Upityanangu u ɗe wạ tạ n kalen cika, u la tạ zinariya kalen. Akina a tsu zuwa tạ zinariya u woko sarara, shegai gbạ n nala u tsu namgba tạ. A'ayin a ɗa baci a ka wenike Yesu Kawauwi a asu u ama, ya tsạrạ tạ icikpali, n tsupige, n karingạ adama a ukuna u mayun u upityanangu u ɗe. 8 Ya ciga tạ Kawauwi ko an bawu kotsu i wene yi. Ko an u wokoi bawu ya wene yi gogo-na, i wushuku tạ n

eyi. Kpam ko gogo-na ya pana tạ kayanyan n i yanyi mazạngạ ma gbạm bawu ya fuɗa ya dana. 9 Adama a ɗa i wushuki n eyi, ya tsạrạ tạ kune ku iwauwi i uma u ɗe.

10 Ntsumate n yan tạ kadyanshi ka tyoku ɗa Kashilạ ka wenike ukuna u shinga u ne ara ɗe. A vece tạ ben tsạrạ a reve ureve u iwauwi i'ya wa nạkạ ɗạ. 11 Kulu ku Kawauwi kạ tạ a asuvu a le, kpam ku yan tạ kadyanshi ka upana u ikyamba u Kawauwi n tsupige tsa tsa tuwạ ara ne a'ayin a ɗa baci u panai ikyamba yi. Ntsumate mạri ma ciga tạ n reve ko nwere ɗa, ko kpam niɗa ukuna u na wa gitạ. 12 Kashilạ ka wenike le tạ ili i'ya a ka yan kadyanshi a kaci ka ili i'ya ya gitạ, shegai a a'ayin a le a ɗa ya gitạ wa. Ukuna u mayun u ɗa a danai vi adama a ɗe a ɗa. Gogo-na Kashilạ ka suku tạ Kulu Keri tsạrạ ku ɓạngạ ama an a yanka ɗạ Kadyanshi ka Shinga ka kuɓari. Ko atsumate a zuba a ciga tạ dem a reve ikuna i na yi.

U kạnạ tạ vuma rongo uwulukpi

13 Adama a ili i na yi gbạ, yawunsai mai i rotsongusu tyoku ɗa ya kạnạ kaci ka ɗe. Yawunsai tyoku ɗa Kashilạ ka wenike ukuna u shinga u ne ara ɗe a'ayin a ɗa baci Kawauwi ka gonoi. A'ayin a ɗa baci ya yawunsa a ikuna i na yi, ya tsạrạ tạ uzuwa u uma. 14 Nạkại Kashilạ karingạ, kpaci eɗạ mmuku n ne ɗa. Kotsu i gono i kpatala i yain ili i'ya bawu i gain tyoku ɗa i yansai a uma u cau u ɗe wa. A a'ayin a nala yi, i'ạri i reve ili i'ya i gain i yain wa. 15 Kashilạ ka ɗangạsa ɗạ tạ i woko mmuku n ne. U kạnạ tạ i woko uwulukpi a ili i'ya dem ya yan, tyoku ɗa Kashilạ kạri uwulukpi. 16 Kpaci Kashilạ ka dana tạ n kaci ka ne, “U kạnạ tạ i woko uwulukpi, kpaci mpa mạ tạ uwulukpi.” ◊

17 Ciɓai i tsu yan tạ kavasu a asu u Tata ɗa wạri a zuba. Aya uza u afada, kpam u tsu wenike ukuna u shinga a asu u vuma te kapala n uza roku wa. Wa yanka ɗạ tạ afada a unạ u ili i'ya i yain. U kạnạ tạ i nạkạ Kashilạ karingạ a'ayin a ɗa ya yan tsumoci pini naha a likimba. 18 I reve tạ gai Kashilạ ka tsupa tạ ili i pige tsạrạ u wauwa ɗạ a uma u cingi u ɗe, an u wokoi isheku i ɗe i yansai dem nala. Kpam ili i'ya u tsupukai vi tyoku u zinariya ko azurufa ɗa i'ạri wa, kpaci zinariya ko azurufa u tsu ɓạrạkpạ wa. 19 U tsupuka ɗạ tạ nạ mpasa n Yesu Kawauwi n ɗa mạri n kalen cika. Aya Maku ma Kondom ma Kashilạ† uza ɗa bawu u nusukai ko uza, kpam wạ n ashindạ wa, ko kenu. 20 Kashilạ ka ɗangạsa yi tạ adama a ukuna u nala vi caupa kahu a yain likimba, kpam a a'ayin a makorishi a na yi Kashilạ ka suku yi tạ a likimba tsạrạ ya dem wene. Kashilạ ka yan tạ ukuna u nala vi gbạ adama a ɗe. 21 Gogo-na i wushuku tạ n Kashilạ adama a Kawauwi. Kpam adama a ɗa Kashilạ ka 'yạngạsạ yi a ukpạ u nạkạ yi kpam tsupige, ya wushuku tạ kpam i zuwa uma a asu u Kashilạ.

22 Gogo-na u gan tạ i cigi atoku a ɗe n uciga u mayun, tyoku ɗa aza ɗa a'ạri ilimaci i te a tsu cigamgbana. A wulukpe ɗạ tạ an i wushuki n Kadyanshi ka Shinga, ukuna u maci u ɗa. Adama a nala, i cigamgbana cika, n ucira u atakasuvu a ɗe. 23 Kashilạ ka zuwa tạ a doku a matsa ɗạ ilimaci i savu. Uma u savu u ɗe a asu u isheku i ɗe u ɗa u wutại wa, kpaci uma u ɗa ele a nạkạ ɗạ, wa kotso tạ a ukpạ. Shegai uma u savu u na wa rongo tạ pini bawu makorishi, kpaci u wutạ tạ a asuvu a kadyanshi ka uma u Kashilạ, uma u nala vi kpam u ɗa wa kotso wa. 24 Matsumate ma korongu tạ:

“Ama gbạ a'ạ tạ tyoku u mete ma ma tsu laza ma kuwạ;
tsulobo tsu le kpam tsu laza tsu kotso
tyoku u tsulobo tsu apạlu a kakamba.
Mete mi ma ekpe,
aku apạlu a rukpạ a iyamba.

25 Shegai kadyanshi ka Magono ma Zuba ka kotso wa.” ◊

Kadyanshi ka Magono ma Zuba ka nala ki, ka gai Kadyanshi ka Shinga ka tsa tonuko ɗạ na vi.

◊ **1:16** Adkp. 11:44-45; Adkp. 19:2; Adkp. 20:7. ◊ **1:25** Isha. 40:6-8.

2

1 Adama a nala, u kạna tạ i varangu gbạ ikuna i cingi i'ya ya yansa. I ạsạkạ uyinsạ ama.
Ạsạkại u dansạka kaci ka ɗe aza a shinga kpam nala i'ạri wa. Kotsu i yain malyon ko
kpam i yain kadyanshi ka ka ɓạlạ aza roku wa. 2 U kạna tạ i yain maluwa ma uso mani
ma mạri uwulukpi ma kulu, tsạrạ i gbonguro n ucira u maci u iwauwi. Sạyi adama a
mani mi tyoku ɗa bạbạ tsu sạkạ mani, 3 kpaci i peɗe ɗe ukuna u shinga u Yesu Asheku.

Katali ka uma

4 Tuwại ara Yesu Asheku Katali ka uma. Ama ushani a 'yuwan yi tạ, shegai Kashilạ ka
ɗangạsa yi kpam wa ciga yi tạ cika. 5 Eɗạ dem tyoku u ne ɗa i'ạri. Eɗa atali a uma a ɗa
Kashilạ ka yanka manyan tsạrạ u mai kuwa ku tsugono tsu ne a asuvu a ɗe. Eɗạ dem
kaɓolo ka aɗarạkpi a uwulukpi a ɗa i'ạri, tsạrạ i yansa uɗarạkpa u kulu u ɗa wa zuwa
Kashilạ ka pana kayanyan adama a Yesu Kawauwi. 6 Kadyanshi ka Kashilạ ka tonuko
tsu tạ ukuna u na vi:
“Wundyai! Ma zuwuka ɗạ tạ katali
ka ka lakai kalen cika a asu u kuma a Sihiyona†*
ka n ɗangạsai kpam ka n lakai uciga.
Gbạ uza ɗa baci u wushuki n eyi, wa yan uwono wa.” ◊
7 Mayun ɗa, aya macigi ma ɗe, eɗạ aza ɗa i wushuki n eyi. Shegai aza ɗa a 'yuwan yi,
“Katali ka aza a kuma a 'yuwain
ka ka lakai cika a asu u kuma.” ◊
8 Kadyanshi ka Kashilạ ka dana tạ dem,
“Aya katali ka ka tsu zuwa ama a tạɗạtsạ,
katali ka ka zuwa urukpạ.” ◊

A tsu tạɗạtsạ tạ kpaci a tsu pana kadyanshi ka Kashilạ a nạkạ ka karingạ wa, kpaci
nala Kashilạ ka foɓusuko le.
9 Shegai eɗạ i'ạ tyoku u ama a nala yi wa, kpaci eɗạ kaletsu ka ka Kashilạ ka ɗangạsai
ka. Eɗa kaɓolo ka aɗarạkpi a ɗa a gbashikai Kashilạ yavu Magono, eɗạ ama a uwulukpi
u ɗa, kpam eɗạ kaletsu ka Kashilạ ka. Kashilạ ka wutukpạ ɗạ tạ a asuvu a karimbi u tuko
ɗạ a asu u katyashi ka ne. Gogo-na u kạna tạ i dansa gbạ manyan ma pige ma pige ma u
yansai. Kadyanshi ka Kashilạ ka dana tạ,
10 “Caupa, eɗạ kaletsu ka wa;
shegai gogo-na eɗạ kaletsu ka Kashilạ ka.
Caupa i'ạri i wusha asuvayali a Kashilạ wa; shegai gogo-na i wusha tạ asuvayali a ne.”
◊
11 Ama a vạ, eɗạ amoci a ɗa pini na kpam aza a kugengu. N rono ɗạ tạ atsuvu kotsu i
toni uciga u ili i cingi wa, kpaci a tsu shilạkạnạ tạ n uma u mayun u ɗe. 12 Kiranai n tyoku
ɗa ya rongo n atoku a ɗe aza ɗa bawu a'ạri atoni. Ko a takunku ɗạ baci unyushi, eɗạ gai
i wenike le ahali a shinga. A ka wushuku tạ kpam a nạkạ Kashilạ tsupige u tuwạ baci u
yanka likimba afada.

Gorimukoi azapige a ɗe

13 Kashilạ ka ciga ɗạ tạ i gorimuko gbạ aza a tsupige. Gorimukoi aza a tsugono, 14 n
azapige a ɗa dem u tsu suku. Yansai nala kpaci magono ma suku le tạ tsạrạ a foro gbạ
uza ɗa baci u nusai, kpam u suku le tạ tsạrạ a nạkạ uza ɗa yain ili i maci tsupige.
15 Kashilạ ka ciga ɗạ tạ i yain ili i shinga, kpam i yan baci, ya zuwa tạ atengeshi a ama
ɗa a tsu takunkusu ɗạ unyushi a paɗa bini. 16 Eɗạ agbashi a ɗa wa; i tsạrạ ɗe kaci ka ɗe.
Shegai utsạrạ u kaci u ɗe u nạkạ ucira u ɗa ya yan ili i cingi wa. I tsạrạ tạ kaci ka ɗe tsạrạ
i woko tyoku u agbashi a Kashilạ. 17 Nạkại ya dem karingạ kpam i wenike uciga u maci
a asu u ama a Kashilạ. Nạkại Kashilạ tsupige kpam i gorimuko magono.

---

* **2:6** Sihiyona kala ka dem ka Urishelima. ◊ **2:6** Isha. 28:16. ◊ **2:7** Ishp. 118:22. ◊ **2:8** Isha. 8:14. ◊ **2:10** Hos. 1:6, 9; Hos. 2:23.

18 Agbashi, u kạnạ tạ i gorimuko azakuwa a ɗe kpam i nạkạ le karingạ kain dem. Yanyi
nala a asu u aza a shinga n aza a ahali a maci, u kạnạ tạ dem i yain nala a asu u aza a
asuvu a shen. 19 Uza yan baci unyushi wa, aku u kawunki upana u ikyamba u ili i'ya
bawu u yain adama a ɗa u revei Kashilạ, Kashilạ ka pana tạ kayanyan ka ne. 20 I lekeɗe
ili wa a lapa ɗạ baci adama a unyushi u ɗa i yain. Shegai Kashilạ ka zuwuka ɗạ tạ unạ
u shinga i pana baci ikyamba a asu u uyan ukuna u shinga. 21 Kawauwi ka iryoci i ɗe, u
pana tạ ikyamba adama a ɗe. Tonoi dem nala. Upana u ikyamba wạ tạ a asuvu a ili i'ya
Kashilạ ka zuwa tsu tsu pana. Kadyanshi ka Kashilạ ka dana tạ:

22 “Kawauwi ka yan unyushi u cingi wa,
kpam u yinsạ uza wa.” ◊

23 An ama a wisha yi, u tsupa wa. An a zuwa yi u pana ikyamba, u dana ele dem a pana
ikyamba wa. U zuwa tạ kaci ka ne a akere a Kashilạ uza ɗa u tsu yan afada a maci. 24 Eyi
n kaci ka ne u bidya tạ unyushi u cingi u tsunu a ikyamba i ne a mawandamgbani tsạrạ
tsu 'yuwan uyan unyushi, kpam tsu rongo n ili i shinga. A tạnạsạ ɗạ tạ adama a a'utsu a
ne! 25 Caupa i'ạri tạ a kugengu tyoku u ncon n ɗa n puwạin. Shegai gogo-na i gono ɗe a
asu u Kaliniki ka ɗe, uza ɗa wa guɓa uma u ɗe.

3

Tyoku ɗa a tsu yan a asuvu a iyolo

1 Eɗạ aka she i gorimuko a'ali a ɗe. Ko a'ali a roku a 'yuwain baci uwushuku n
Kadyanshi ka Shinga ki, uma u shinga u ɗe wa purạ tạ ugboji u le kapala n kadyanshi ka
roku. 2 Yan ɗa a ka yan nala an a wenei uma u shinga n u maci u ɗa ya rongo.

3 Kotsu i mạtsạ i lobono a uwene a a'eshi a aza roku wa. Kotsu i dambula kaci ka ɗe n
kuca ku kenji ushani wa, ko ili i udyoku i ikebe wa, ko aminya a ikebe a shinga wa. 4 Nala
wa. U la tạ tsulobo a reve vu n tsulobo tsa tsa wutạ a katakasuvu ka vunu. Tsulobo tsu
nala tsi tsu tsu wutạ tạ a asu u uvakunku u kaci n ukạnạ u kaci n kakirani. Wạ tạ n kalen
cika a asu u Kashilạ kpam wa kotso wa. 5 Tyoku ɗa gai aka a uwulukpi a caupa a gonukoi
kaci ka le n tsulobo u ɗa la vi. A wushuku tạ n Kashilạ kpam a ka gorimuko a'ali a le. 6 Hal
gai Saratu,† u gorimuko tạ vali u ne Ibirahi, an u isạ yi uzakuwa u ne. Eɗạ nkere n ne n
ɗa, ya yan baci ukuna u shinga kotsu i ạsạkạ uwonvo u ɓishinka ɗạ uyan ili wa.

7 Nala dem a'ali, u gan tạ i wundi aka a ɗe n karingạ. I toni n ele mai tyoku ɗa ya rongo
kaɓolo. Kotsu i ciɓa an i la le n ucira. I reve kpam an ele dem a wushai kune ku shinga
ku uma u Kashilạ. Ya ciga baci ko i te i kạngu kavasu ka ɗe ubana a asu u Kashilạ wa,
she i yain nala.

Rongoi mai a asuvu a ɗe

8 Gogo-na gbạ ɗe she i wushuku n atoku a ɗe, i kirana n i'ya ya tsạrạsạ atoku a ɗe. I
cigamgbana yavu uza n vangu u ɗa i'ạri. I pana asuvayali a atoku, i vakunku kaci ka ɗe.
9 Uza u yanka ɗạ baci ukuna u cingi, kotsu i yanka yi dem ukuna u cingi wa. Uza roku
tonuko ɗạ baci kagbani, kotsu i gonuko yi n kagbani wa. Nala gitạ baci, i zuwuka icun
i ama a nala yi unạ u shinga. Yanyi nala kpaci Kashilạ ka isạ ɗạ tạ tsạrạ i zuwuka ama
unạ u shinga. Kpam eɗạ dem Kashilạ ka zuwuka ɗạ tạ unạ u shinga. 10 Kadyanshi ka
Kashilạ ka dana tạ,

“Uza wa ciga baci u rongo n mazạngạ
n a'ayin a shinga,
u kạnạ tạ u kirana n kaletsu ka ne a asu u udansa kadyanshi ka gbani.
U kirana kpam n unạ u ne a asu u uyansa kaɓan.
11 U kạnạ tạ u suma uyansa ukuna u cingi, u gono u yansa ukuna u maci.
U mạtsạ u wene u rongo n ya dem nạ ndishi n shinga.
12 A'eshi a Magono ma Zuba a ka wundya tạ aza ɗa a ka yansa ukuna u shinga.

◊ **2:22** Isha. 53:9.

Kpam atsuvu a ne a'ạ tạ ukukpi tsạrạ u panạka le a yan baci kavasu.
Shegai u tsu kpatalạka tạ aza ɗa a tsu yansa ukuna u cingi kucinạ." ◊
13-14 Ya wa yanka ɗạ ukuna u cingi i'ạ baci ufoɓusi i yanka le ukuna u shinga? Shegai a ka yan ɗạ baci mavura an ya yansa ukuna u maci, kotsu i pana uwonvo wa kpam kotsu i namgba asuvu wa. Kashilạ ka nạkạ ɗạ tạ katsupi ka ya yansa ukuna u ɗa wạri u shinga. 15 A unạ u ɗa ya dambula a asuvu a ɗe, she i lyaka Kawauwi kayala tyoku u Asheku n katakasuvu ka ɗe. I rongo ufoɓusi u ɗa ya wushunku uza ɗa baci dem u wece ɗạ i tonuko yi ili i'ya i zuwai i'ạri n uzuwa u uma. Kpam u kạnạ tạ i yain u ɗa sawu nạ unạkạ tsupige. 16 I rongo n atakasuvu a ɗe sarara. Pini nala, ama a dansa baci kagbani a kaci ka ɗe, a ka woko tạ n uwono a wene baci uma u shinga u ɗa ya rongo an i'ạri aza a Kawauwi.
17 Ciɓai, u la tạ tsulobo i yain ukuna u shinga i pana ikyamba, Kashilạ ka baci ka cigai u ɗa nala. I pana baci ikyamba nala, u la tạ tsulobo n u ɗa ya pana ikyamba an i yain ukuna u cingi. 18 Kawauwi ka pana tạ dem ikyamba an u kuwại adama a unyushi u cingi u tsunu, kpam wa doku wa yan nala wa. U yan unyushi u cingi wa, shegai u kuwạ tạ adama a aza a unyushi u cingi tsạrạ u tuko tsu a asu u Kashilạ. Ikyamba i ne i kuwạ tạ, shegai a 'yạngạsạ yi n ucira u Kulu Keri.
19 Aku ku zuwa yi u ba u yankai a'ulu a akushe a ɗa a'ạri a kuwa ku a'ali kuɓari. 20 Ama a na yi a 'yuwan tạ upanạka Kashilạ a'ayin a ɗa Nuhu wa yan kpatsu. Shegai Kashilạ ka yan tạ ahankuri n ele. Ama kullạ a uwa tạ pini a kpatsu ki, aku Kashilạ ka wauwa le a mini mi.
21 Mini ma nala mi ma woko tạ yavu ulyuɓugu u ɗa wa wauwa ɗạ gogo-na. Shegai ulyuɓugu u uzạ u ashindạ a ikyamba u ɗa wa. U ukpatala ubana a asu u Kashilạ n katakasuvu ka ɗe sarara ɗa, kpaci a 'yạngạsạ tạ Yesu Kawauwi a ukpạ. 22 Gogo-na Kawauwi kạ tạ a zuba ndishi a kukere ku ulyaki ku Kashilạ. Gbạ atsumate a zuba n ucira kau-kau u zuba n gbạ ityoni i cingi u kạnạ tạ a panạka yi.

4

Ya dem yain tyoku u Kawauwi

1 An u wokoi Kawauwi ka panai ikyamba n ikyamba i ne, eɗạ dem she i foɓuso i yain nala. Ili i'ya i zuwai tani i'ya, i wushuku baci ya pana ikyamba adama a Kawauwi, uyan u unyushi u cingi u ɗa la vi ya suma. 2 Nala kpam ya tono upana u kayanyan u cingi u ikyamba i ɗe wa. Shegai ya yanka tạ gbạ uma u ɗe manyan i yain i'ya Kashilạ ka ciga. 3 I'ạri i ɓạrạkpạ tạ n i yanyi ili i'ya aza ɗa bawu a revei Kashilạ a ka yansa. Tsishankala tsu kaberikete, uciga u ili i cingi, i rongoi a kuso n i gutukpi, ya yansa kpam abiki a gbani hal n isoshi i kaberikete, i lyakai ameli kayala ili i'ya Kashilạ ka kovo.
4 Aje a cau a ɗe a yan tạ majiyan an bawu ya bansa kpam n ele a asu u uyansa ukuna u gbani vi. Hal gbạm a ka yansa kadyanshi ka gbani a kaci ka ɗe adama a ukuna u nala vi. 5 Shegai u kạnạ tạ a wushunku uza ɗa wa tuwạ u yanka ya dem afada, aza a uma n aza ɗa a kuwại gbạ. 6 Adama a nala, Yesu yanka tạ aza ɗa a kuwại vi kuɓari ku Kadyanshi ka Shinga. Ko an u wokoi a ka yanka le dem afada tyoku u ama ɗa a buwai, yanka ɗa u yanka le nala tsạrạ a tsạrạ a'ayin a ɗa a ka kpatala a rongo a asuvu a uma tyoku ɗa Kulu ku Kashilạ ku tonoi n ele.
7 Ko ndya wa ya kotso tạ na n a'ayin kenu. Adama a nala i vakunku asuvu a ɗe, i kạnạ kaci ka ɗe tsạrạ i yain kavasu. 8 Gbạ ili i'ya gbạm i lakai kalen i'ya, i lyai kelime n i weniki atoku a ɗe uciga u maci. Ili i'ya kpam i zuwai i'ya, ya cimbusukạ tạ gbạ ikuna i cingi i kakumạ i'ya a ka yansạka ɗạ. 9 U kạnạ tạ i wushi ama a a'uwa a ɗe, kpam kotsu i yain tsali wa.
10 Kashilạ ka nạkạ tạ ya dem kune icun kau-kau. U gan tạ i yanka ili i'ya Kashilạ ka nạkạ ɗạ manyan mai, tsạrạ i wenike ukuna u shinga u Kashilạ a asu u ama. 11 Avu uza ɗa

◊ **3:12** Ishp. 34:12-16.

Kashilạ ka nạkại kune ku kuɓari, vu yain ka yavu Kashilạ ka ka dansa a asuvu a vunu. Isạ ɗa a isạ vu vu ɓạngạ ama? Ɓạngạ le n gbạ ucira u ɗa Kashilạ ka nạkạ vu. Pini nala, Kashilạ ka wusha tạ tsupige tsu ili gbạ a asu u Yesu Kawauwi. Tsupige tsu Kashilạ tsạ tạ pini hal ubana bawu utyoku, nala kpam dem ucira u ne. Ami.

A ka yan ɗạ tạ mavura

12 Ama a vạ, kotsu i yain majiyan an a ka konduso ɗạ n upana u ikyamba yavu i'ạri a asuvu a akina wa. Kotsu i wene yavu ukuna u roku u ɗa u savu wa. 13 Wa laka ɗạ tạ tsulobo i yain mazạngạ an eɗạ dem i uwai a asuvu a upana u ikyamba u Kawauwi. Yansai nala ya tsạrạ tạ mazạngạ cika a'ayin a ɗa baci a wenikei tsupige tsu ne. 14 A yanka ɗạ baci kagbani adama a kala ka Kawauwi, i tsạ la vi ɗe unạ u shinga, kpaci u wenike tạ an tsupige tsu Kulu Keri ku Kashilạ tsạri n ạɗạ. 15 Mai ɗa wạri uza u pana ikyamba u wuna baci uma gbani gbani, ko uboku ko kpam ukuna u gbani u roku u ɗa uza u yain. Nala dem wạri, uza wa uwusa baci ukuna u ama kaberikete u gan tạ u pana ikyamba. 16 Nala wạri wa, a ka yan ɗạ baci mavura an i'ạri Atoni. Kotsu i pana uwono n upana u ikyamba u nala vi wa. Shegai i cikpala Kashilạ an i'ạri n kala ka nala ki.

17 Gogo-na ɗa a'ayin a ɗa Kashilạ ka gitạ afada a ne, kpam wa gitạ tạ u yanka kuwa ku ne. Pini nala, a gitạ baci n ạtsu an tsạri Atoni, ndya ya woko makorishi ma aza ɗa a 'yuwain upana Kadyanshi ka Shinga ka ne? 18 Kadyanshi ka Kashilạ ka da,

"Iwauwi i tsu tuwạ tạ a asu u ama a shinga n upana u ikyamba, shegai ama ɗa a 'yuwain upanạka Kashilạ kpam a tsu nususa, ama a na a ka la tạ ama a shinga upana ikyamba." ◊

19 Ili i'ya ukuna u na wa tono u ɗa: va pana baci ikyamba tyoku ɗa Kashilạ ka ciga, vu lyai kelime n unạkạ kaci ka vunu a asu Kashilạ uza ɗa yan vu. Vu lyai kpam kelime n uyansa ili i shinga, wa ɓạngạ vu tạ. Mayun, wa kpạɗạ vu uɓạngạ wa.

5

Uwenishike ubana a asu u nkoshi

1 Gogo-na nkoshi ma Atoni n ɗa ma dansạka. Mpa dem makoshi ma kpam n wene tạ upana u ikyamba u Kirisiti Kawauwi. Ma tono yi tạ a tsupige tsu ne n karingạ ka ne u gono baci. 2 Tyoku ɗa aliniki a tsu kirana nạ ncon n le, nala dem u gain i kirana n gbạ ko ya baci Kashilạ ka zuwai a akere a ɗe. I yain u ɗa n uciga u ɗe, kotsu i yain tsali an ya yan u ɗa wa. I yain nala an ya pana kayanyan ka ugbashika Kashilạ. Kotsu i yain nala n i zuwi uma a ili i likimba i'ya ya tuwạ ɗạ wa. 3 Kotsu i gonuko kaci ka ɗe azapige hal n i ɓaranạsi ama kaberikete wa, shegai i gonuko kaci ka ɗe i woko iryoci i shinga. 4 Nala kpam, Magono ma Aliniki ma tuwạ baci, wa nạkạ ɗạ tạ funi u tsupige u ɗa bawu wa kporo.

Uwenishike ubana a asu u alobo

5 Eɗạ alobo, panai karingạ ka nkoshi. Gbạ ɗe kpam she i ɓạngạmgbạnạ yavu agbashi a ɗa a vakunki kaci ka le, kpaci

"Kashilạ ka 'yuwan tạ aza ɗa a'ạri n arạɗi, u nạkại kpam ukuna u shinga u ne a asu u aza ɗa a vakunki kaci ka le." ◊

6 Adama a nala, i vakunku kaci ka ɗe a ucira u Kashilạ. A'ayin a ɗa baci a'ayin a ne a tuwại, wa rạɗạgbạ ɗạ tạ a zuba. 7 Tsunki Kashilạ gbạ ili i'ya ya ɓạlạ ɗạ, kpaci wa kirana tạ n ạɗạ.

8 Kain dem i rongo a uwundya n afoɓi. Kalạpạnsi ka utokulalu u ɗe, kpam aya pini wa genge tyoku u gabako wa bolo uza ɗa wa kạnạ tsạrạ u takuma. 9 Shamgbai n ucira a ili i'ya i wushuki n i'ya, nala ya yan i lyai kaci ka ne n ucira. U gan tạ i reve, gbạ Atoni a Asheku ko nte wa a likimba a ka pana tạ icun i upana u ikyamba u na vi.

◊ **4:18** Tzg. 11:31. ◊ **5:5** Tzg. 3:34.

10 A'ayin a ɗa baci i panai ikyamba kenu, Kashilạ ka kirana tạ n ạɗạ, kpam u zuwa
atakasuvu a ɗe a gbama, wa zuwa ɗạ tạ kpam i shamgba n ucira. Yan ɗa Kashilạ ka tsu
yan nala adama a ɗa wạri uza u shinga a'ayin dem. U zuwa ɗạ tạ i tsạrạ tsupige tsu ne
bawu utyoku a asu u ɗa u ɓolomgbono ɗạ n Kawauwi. 11 Kashilạ ka lya tạ tsugono tsu ko
ndya wa hal ubana bawu utyoku. Ami.

Idyani

12 Ma wundya tạ Sila tyoku u utoku kpam uza ɗa n wushuki n eyi. U ɓạngạ mu tạ a asu
u ukorongu maku ma ukanikorongi u na vi. Ili i'ya i zuwai n korongi u ɗa i'ya, tsạrạ n
gbamatangu ɗạ, kpam n tonuko ɗạ tyoku ɗa Kashilạ kạri uza u shinga, adama a ɗa kain
dem i rongo uwushukusu n eyi. 13 Atoni a Babila†* a ka sukunku ɗạ tạ idyani. Kashilạ
ka ɗangạsa le tạ dem tyoku ɗa u ɗangạsa ɗạ. Maku ma vạ dem Marku wa danạsa ɗạ tạ.
14 Damamgbanai a asuvu a uciga u Atoni. Kavasu ka vạ ka Kashilạ ka nạkạ ɗạ ndishi n
shinga, eɗạ aza ɗa i'ạri aza a Kirisiti Kawauwi.

* **5:13** Arevi a Tagarạda u Kashilạ a wushuku tạ an Bituru yankai “Babila” manyan tsạrạ u yain kadyanshi a kaci ka ilyuci i Roma.

Ukanikorongi u Ire u Bituru

Ukukpa u kadyanshi

Ukanikorongi u ire u ɗa u wutai ara Bituru ubana a asu u Atoni aza ɗa a wacuwai a asu kau-kau u ɗa na vi.

A asuvu a ukanikorongi u na vi, Bituru tonuko ta ayain a kaneshi, Kashila ka kirana ta n aza ɗa a korongi Tagarada u Kashila, adama a nala u gan ta Katoni dem ka reve Tagarada u Kashila mai. U toɗugbuso ta kpam u da, a ka yan ta awenishiki a kaɓan, u wenikei kpam tyoku ɗa a ka reve ili i maci n i kaɓan. A makorishi u da a zuwa uma a a'ayin a ɗa Kawauwi ka gono.

Awenishiki a kaɓan n uwenishike u kaɓan u ɗa pini ushani gogo-na. Adama a nala, u kana ta Atoni a reve Tagarada u Kashila mai. Tsu kondo baci a Tagarada u Kashila, tsa wene ta an Asheku Kawauwi wa gono ta, adama a nala a ɗa tsari n uzuwa u uma u ɗa bawu uza roku wa fuɗa wa wusha tsu u ɗa vi.

Ili i'ya i'ari a tagarada u na vi

Idyani n kavasu (1:1-2)
Tyoku ɗa Atoni a Asheku a gain a rongo (1:3-15)
Tsupige tsu Kawauwi (1:16-21)
Ntsumate n awenishiki a kaɓan (2:1-22)
Ugono u Asheku mayun ɗa (3:1-18)

Ukukpa u kadyanshi

1 Mpa Simo Bituru, kagbashi ka Yesu Kirisiti Kawauwi, kasuki ka ne ka dem mari. Gba ɗe ɗa ma koronku, eɗa aza ɗa i'ari n upityanangu tyoku ɗa tsari n u ɗa. Upityanangu u nala tani wa ta n kalen cika, kpaci Kashila n Yesu Kawauwi alya a naka tsu u ɗa adama a ukuna u maci u le.

2 Ma ciga ta Kashila ka wenike ɗa ukuna u shinga na ndishi n shinga cika a'ayin a ɗa baci i'ari a ureve Yesu n i revi, kpaci aya Kashila n Asheku a tsunu.

Ili i'ya i zuwai tsari n uzuwa u uma

3 An ureve u Yesu u tsunu wari a ulya kapala, u yanka ta ucira u tsugono u ne manyan tsara u naka tsu gba i'ya tsa ciga, kpam tsu rongo tyoku ɗa wa yankpa Kashila. U isa tsu ta tsu tuwa tsu wushi tsupige tsu ne, tsu wushi kpam ukuna u shinga u ne. 4 N ucira u pige u nala u ɗa kpam u naka tsu kazuwamgbani ka pige ka pige n ka shinga ka shinga. U zuwamgbana ta u da a ka zuwa tsu ta tsu lai a asuvu a ukuna u cingi u ɗa u kyawan tsu u ɗa uyawunsa u ukuna u cingi u tsu tuko. U zuwamgbana ta kpam u da ya woko ta tyoku u Kashila.

5 Adama a nala, cinda i wokoi tyoku u Kashila, kotsu i kaka tsara i doku ukuna u shinga a asuvu a upityanangu u ɗe. Uma u ukuna u shinga u tsu zuwa ɗa ta i doku ureve u Kashila cika. 6 Ureve u Kashila u tsu tuko ta ukana u kaci. Ukana u kaci kpam u tsu tuko ta akawunki. Akawunki yi kpam a tsu zuwa ɗa ta i rongo gba adama a Kashila. 7 Ya rongo baci nala, ya yan ta n uciga u atoku. A makorishi kpam ya yan ta n uciga u maci a asu u ama gba. 8 I lya baci kelime n udoku u ili i shinga i na yi, ya ɓishinka ɗa ta uwoko aza a gbani n aza a ndishi n gbani, i yain kpam ili i shinga ushani adama a ureve u Asheku Yesu Kawauwi. 9 Shegai aza ɗa a kpaɗai uyan ili i shinga i na yi arumba a ɗa, ko kpam a ka wene mai wa. A asansa ta an Kashila ka zai uma u cau u le u unyushi u cingi.

10 Ama a vạ, adama a nala, u kạnạ tạ i doku uyan ili i'ya ya wenike an Kashilạ ka isạ ɗạ mayun, i wenike kpam an u ɗangạsa ɗạ i woko ama a ne. I yan baci nala ya tạɗạtsạ wa, ya rukpạ tani wa. 11 Kashilạ kpam ka wusha ɗạ tạ mai a asuvu a tsugono tsu Yesu Kirisiti Asheku n Kawauwi ka tsunu.

Zuwai atsuvu a asu u akani a Kashilạ

12 I reve ɗe ili i na yi, kpam i'ạri kushani a ukuna u mayun n ucira. Gbạ n nala ma ciga tạ n rongo ɗạ uciɓusuka ili i na yi. 13 Wa lobono tạ n rongo ɗạ uciɓusuka ili i na yi hal she kain ka n kuwại. 14 Kpam Asheku Yesu Kawauwi u wenike mu ɗe a ka ɓạrạkpạ wa ma kuwạ tạ. 15 Adama a nala, ma mạtsạ tạ n wene n wenishike ɗạ ili i na yi mai. Ma ciga tạ i ciɓa ko u ɓạrạkpạ baci an n lazai.

16 An tsu tonuko ɗạ tyoku ɗa Asheku a tsunu Yesu Kawauwi a ka gono n ucira, itete i ugboji i'ya uza roku u yain i'ya tsa dansa wa. Tsu wene tạ tsupige tsu ne mayun n a'eshi a tsunu. 17 Kashilạ Tata u nạkạ yi tạ tsupige tsa a rạɗạgbạ yi kpam an u isạ yi n kalạgạtsu a asu u Ucira n Tsupige, u da, “Maku ma vạ ma na vi, uza ɗa ma ciga cika, kpam ma pana tạ kayanyan n eyi.” ◊ 18 Tsạ tạ pini a zuba u masasa ma uwulukpi ma nala mi kaɓolo n Yesu a'ayin yi, kpam tsu pana tạ kalạgạtsu ki ka dansai a zuba.

19 Gbạ ikuna i na yi i zuwa tsu tạ tsu doki tsu wushuki ili i'ya ntsumate n danai vi mayun ɗa. Adama a nala she i gonuko ugboji a asu u kadyanshi ka le ki i woko yavu macikalu ma ma wantukpa a karimbi. Lyayi kelime n i yanyi ili i na yi hal kain ka Kawauwi ka wenikei kaci ka ne kpam katyashi ka ne ka wantukpai a atakasuvu a ɗe.* 20 Ili i'ya i lakai gbạ, u kạnạ tạ i reve a'ayin a ɗa baci ntsumate n yain kadyanshi a Tagarạda u Kashilạ, ara le ɗa ka wutại wa.† 21 Ntsumate mi a tsu yan kadyanshi adama a ɗa an ele a ka ciga a dansa wa. Nala wạri wa. Kulu Keri ka ku tsu zuwa le a dansa akani a Kashilạ.

2

Awenishiki a kaɓan

1 A'ayin a ɗa a wurai, a yan tạ ntsumate n kaɓan aza ɗa a yain kadyanshi a asuvu a Isara'ila, nala kpam a asuvu a ɗe ya tsạrạ awenishiki a kaɓan. A ka yan tạ manyan n ugboji a tuko kaɓan ka ka tuko kunangasu a kaci ka Kashilạ. A ka 'yạngạsạkạ tạ Ashekapige, uza ɗa u wauwa le. Ele n kaci ka le dem a ka ɓạrạkpạ n uwusha u ukpạ wa. 2 Ama ushani a ka tono tạ uwenishike u cingi u le, aku a toni ukuna u gbani u uwono u le. Adama a le ama a ka dansa tạ kadyanshi ka gbani a kaci ka Kawauwi n uwenishike u mayun u ne. 3 Awenishiki a na yi a'ạ tạ n kurura, kpam a tsu yanka tạ ugboji n kaɓan manyan a ryafa ɗạ. Shegai Kashilạ ka bidya tạ u wacinsa le tun caupa kpam ukpạ u le wạ tạ a ure.

4 Kashilạ ka jebige atsumate a zuba mavura a'ayin a ɗa a yain unyushi u cingi wa. U tsu varangu le tạ a asu upana u ikyamba kpam a asuvu a a'ele a lyungu-lyungu a karimbi, nte a ka rongo pini hal a'ayin a afada. 5 Kashilạ ka jebige ama mavura a likimba a'ayin a cau a Nuhu wa. U wauwa tạ Nuhu n ama a shindere aza a kuwa a ne. Nuhu rono tạ ama atsuvu a kaci ka afada a maci a Kashilạ, pini nala, Kashilạ ka cimbusại gbạ likimba n ama a cingi yi n mini ma pige.

6 U doki u yain ilyuci i Sodom n Gomora mavura u daɓai i'ya u gonukoi i'ya kakomo. U zuwai a wokoi iryoci a ili i'ya ya gitạ n aza ɗa a kpạɗại upanạka Kashilạ. 7 Shegai gbạ n nala, Kashilạ ka wauwa tạ Lutu. Lutu† vuma ɗa rongoi n Kashilạ mai ɗa, kpam u pana kayanyan ka ukuna u gbani n u cingi u ɗa a ka yansa a asu u ɗa wạri vi wa. 8 An u wokoi

◊ **1:17** Mat. 17:5; Mak. 9:7; Luk. 9:35. * **1:19** Idani i na n Tsiheline i'ya, “She a'ayin a ɗa kain ka wansai kpam katala ka kpasani ka 'yạngại a katakasuvu ka vunu.” † **1:20** A ka fuɗa tạ a ka reve idani i Tsiheline pini na n kalen ka na dem, “U kạnạ tạ vu reve an uza wạ la wa reve akani a ntsumate n kaci ka ne wa.”

vuma ɗa uza ɗa wa pana Kashilạ karingạ, u dambula tạ a asuvu a ne cika an u wenei tsicingi kpam wa panạsa ukuna gbani kain dem.

9 Ili i na i wenike tạ an Kashilạ ka fuɗa ka wauwa ama ɗa a ka tono yi mai a asuvu a upana u ikyamba u ɗa a ka panạsa. Ili yi ya wenike tạ dem an Kashilạ ka kạnạ ama ɗa a 'yuwan yi unạkạ karingạ, kpam wa lya tạ kelime n uyan le mavura hal ubana kain ka afada.

10 Kashilạ ka doku tạ upana u ikyamba u ama ɗa a ka tono uciga u ili i ikyamba i le kpam a 'yuwan yi unạkạ karingạ. Icun i ama a na yi a'ạ tạ n arạɗi kpam a bidya kaci ka le evu wa. Hal gbạm a tonusukoi tsupige tsu aza a zuba kadyanshi ka gbani, kpam a tsu wece kain ka a ka yan nala wa. 11 Shegai atsumate a zuba a la tạ ama a na yi ucira cika, kpam gbạ n nala atsumate a zuba yi a tsu tonusuko tsupige tsu aza a zuba a nala yi kadyanshi ka gbani a kapala ka Kashilạ wa.

12 Ama a na a a'ạ tạ tyoku u nnama n mete n ɗa bawu n tsu yan majiyan. N ɗa a matsai tsạrạ a kạnạ a wuna. A tsu tonuko tạ ili i'ya bawu a revei kadyanshi ka gbani. Ahali a cingi a le a ɗa a ka wuna le. 13 A ka wusha tạ ukpạ u woko katsupi ka malen ma manyan ma le adama a ukuna u cingi u ɗa a ka yansạka ama. A tsu yan tạ mazạngạ a'ayin a ɗa a ka yan ukuna u cingi ko n kaara ka baci. A tsu tuko tạ uwono a kaɓolo ka ɗe, a gonuko ɗạ aza a ashindạ. A tsu lya tạ kelime n a yanyi ukuna u kaɓan u na vi ko a ka lya baci ilikulya kaɓolo n ạɗạ a asu u abiki. 14 A tsu yan tạ tsishankala n a'eshi a le, kpam a tsu cuwạ n uyan unyushi wa. A tsu kpatalạsa tạ aza ɗa bawu a shamgbai a asu u te a yain unyushi. A tsu wenishike tạ kaci ka le kurura, ele aza ɗa a yankai unạ a ɗa. 15 A ạsạkạ ɗe ure u maci a tonoi ure u matsumate Bala'am† maku ma Beyu. Bala'am vuma ɗa uza ɗa u lai uciga ikebe a asu uyan ili i'ya bawu i gain. ◊ 16 Shegai makparyagi ma ɓarana tạ Bala'am. Manama ma bawu ma tsu dansa, ma dana tạ ukuna yavu vuma ma ɓishinkai matsumate mi uyan ijan i ne.

17 Ama a na a'ạ tạ yavu a'eshi a mini a ɗa a ekpei. Tyoku u alishi a ɗa a tsu kyawunsa a zuba a uwule ɗa a'ạri. A tsu yan tạ kazuwamgbani cika shegai ko i te a tsu shaɗangu wa. Kashilạ ka zuwa tạ icun i ama a na yi a asu u ɗa u lakai karimbi. 18 Ama a na yi a tsu yan tạ arạɗi n kadyanshi ka gbani. Vuma wa yan baci evu n u'ạsạkạ ure u cingi, ama na yi a ka yanka tạ kurura ku cingi ku le manyan a gonuko yi a ure u cingi.

19 A yanka tạ ya dem kazuwamgbani ka utsạrạ u kaci, shegai ele dem agbashi a uyansa ukuna u cingi a ɗa, kpaci ama agbashi a ili i'ya ya tono n ele a ɗa. 20 Ama a ka tsạrạ tạ iwauwi a ili i likimba i'ya ya nangasa le, a tuwạ baci a asu u Asheku a tsunu Yesu Kirisiti Kawauwi. Shegai ili i nala yi i doku baci i kạnại ama a nala yi pini, hal i lyai kaci ka ama ki, upana u ikyamba u le wa la tạ upana u ikyamba u cau. 21 Wạri wa laka tạ ama a nala tsulobo a'ạri a kpạɗạ baci ureve ili i'ya ya zuwa Kashilạ upana u kayanyan. U lobono wa, ko kenu, uza u reve ili i'ya i gain u yain, aku u 'yuwan kadyanshi ka uwulukpi ka shinga ka Kashilạ ka nạkạ le a yain. 22 Ili i'ya i'ạri i mayun a asuvu a tsizagaɗi tsu na tsi, i mayun i'ya dem a asu u ama a na yi, “Mashe ma tsu gono tạ tsạrạ ma lyai tsishami tsu ne.” Tsizagaɗi tsu roku kpam tsu dana tạ, “A sumbạ baci maburusunu, ma gono tạ a asu u icaɗi.”

3

Yesu wa doku tạ wa gono

1 Aza ɗa ma ciga, gogo-na n koronku ɗạ ɗe ikanikorongi i re, kpam a asuvu a ikanikorongi yi n mạtsạ tạ tsạrạ n zuwa ɗạ i yawunsa mai kpam i ciɓa dere. 2 Ma ciga tạ i ciɓa i reve kpam n akani a ntsumate ma uwulukpi n caupa, ma ciga tạ kpam i ciɓa i reve kpam ili i'ya Asheku n Kawauwi ka tsunu ka zuwai asuki a tonuko ɗạ i yain.

◊ **2:15** Mkc. 22:1.

3 Wạ tạ n kalen cika i reve a a'ayin a makorishi a ka yan tạ aza a majari, aza ɗa a ka
dosuso ukuna u maci, a yain gbạ ili i cingi i'ya a ka ciga a yain. 4 A ka dana tạ, “Utuwạ u
ɗa u zuwamgbanai wa tuwạ vi u ɗa te? Azapige a kagitạ a kuwạ ɗe gbạ, kpam ko ndya
wa i'ạ tạ tyoku ɗa i'ạri tun a kagitạ ka uyan likimba.”
5 Shegai ama a na yi a zuwa tạ kaci ka le a ạsạnsại an tun caupa Kashilạ ka yain
zuba, u wutukpại uyamba a asuvu a mini u zuwai kpam mini ma kyawain uyamba vi
n kadyanshi ka ne. 6 An a tsạrại a yain a'ayin, Kashilạ ka zuwai mini ma nala mi ma
wacinsai likimba. 7 Shegai Kashilạ ka tonuko tạ zuba n likimba u gogo-na a yain pini
hal ubana kain ka afada. Pini nala, aku akina a tuwạ le, kpam a wacinsa aza ɗa bawu a
wushuki n Kashilạ.
8 Aza ɗa ma ciga, kotsu i ạsạnsạ an Kashilạ ka tsu wene kain ka te yavu ayen kazu ka
te wa, u wene kpam ayen kazu yavu kain ka te. 9 Aza roku a bidya tạ Magono ma Zuba
ma ɓạrạkpạ tạ kahu u shaɗangu kazuwamgbani ka ne, shegai nala wạri wa, wa ɓạrạkpạ
tyoku ɗa a ka yawunsa wa. Wạ tạ n ahankuri ara ɗe. Wa ciga ko uza u kuwạ wa, shegai
wa ciga tạ ya dem u kpatala ugono ara ne. 10 Kain ka Asheku kạ tạ a utuwạ ka danda
ama tyoku ɗa kaboki ka tsu tuwạ. Zuba kpam wa kotso tạ n mawurạ ma pige, aku akina
a runukpa ko ndya wa. Wa wenike tạ ya dem tyoku ɗa a ka toɗugbo likimba n gbạ ili i'ya
i'ạri pini kpam a kiɗạga u ɗa ugana.*
11 An u wokoi a ka wacinsa ko ndya wa, icun i ama a eni a ɗa ya woko? Adama a nala
she i gbashika kpam i nạkạ Kashilạ tsupige n uma u ɗe. 12 I zuwa a'eshi a ɗe a kain ka
nala ki i ɓạngạ ka ka tuwạ gogo. A'ayin a nala yi a ka wacinsa tạ zuba n akina, kpam gbạ
i'ya i'ạri pini a akina yi i darạkpa. 13 Shegai tsa vana tạ zuba u savu n likimba u savu
u ɗa Kashilạ ka zuwamgbanai wa yan, likimba ɗa gbạ aza ɗa a'ạri pini a ka yan ili i'ya
Kashilạ ka danai i'ạri dere.

Idyani i makorishi

14 Aza ɗa ma ciga, adama a nala, she i rongo nạ ndishi n shinga n Kashilạ kpam i yain
gbạ i'ya ya yan i rongo mai bawu unyushi u cingi a asuvu a a'ayin a ɗa ya vana ukuna u
na u gitạ vi.
15 Kotsu i ciɓa, Magono ma Zuba uvana u ɗa wạri tsạrạ ama a tsạrạ kabala ka a ka
tsạrạ iwauwi. Tyoku ɗa utoku u tsunu Bulus uza ɗa tsa ciga, u koronku ɗạ n ureve u ɗa
Kashilạ ka nạkạ yi. 16 Bulus yan tạ kadyanshi ka ili i na ki asuvu a gbạ ikanikorongi i'ya
u korongusi, shegai ili i roku i'ya u korongi vi i wuyana tạ ureve. Aza roku aza ɗa bawu
a revei ili n aza ɗa bawu a shamkpai kaci ka le a asu u te a vurạ tạ ikanikorongi i ne yi
tsạrạ i nạkạ kalen ka roku kau. Nala dem a tsu yan n apashi a roku a Tagarạda u Kashilạ.
Pini na kaci ka le ka a ka ronuko uwacinsa.
17 Aza ɗa ma ciga, a rono ɗạ tạ atsuvu kaku kahu kain ki, i kirana kotsu unyushi u ama
a cingi u na u purạ ɗạ ugboji wa. Shamgbai a asuvu a uwushuku u ɗe, kotsu i rukpạ
wa. 18 I lyai kelime n ugbama a asuvu a ukuna u shinga n ureve u Yesu Kirisiti Asheku n
Kawauwi ka tsunu. Ạsạkạ tsupige n karingạ u woko ara ne n gogo-na hal ubana. Ami.

* **3:10** Akorongi a cau a roku aza ɗa a purại a tagarạda u 2 Bituru a korongu tạ “kpam ili i likimba ya darạkpa tạ n usuɗugbi u shen cika.”

Ukanikorongi u Kagitạ u Yahaya

Ukukpạ u kadyanshi

Yahaya korongu tạ ikanikorongi i kenu i kenu i tatsu ubana a asu ama kau-kau. U na vi; wata, u kagitạ, u isạ tạ aza a uyan kạneshi vi mmuku n ne. Cinda Yahaya kasuki ka kpam makoshi ma Atoni a a'ayin a nala yi, nala wenike tạ an ukanikorongi vi u Atoni u ɗa gbạ.

A ukanikorongi u na vi, Yahaya yan tạ kadyanshi ka tyoku ɗa uza wa rongo evu n Kashilạ. U yan tạ ka tyoku ɗa uza wa rongo evu n Kashilạ ki icun ku re. Ure u kagitạ u ɗa uza u rongo a katyashi ka Kashilạ. Ure u ire kpam u ɗa uza u rongo a uciga u Kashilạ.

Tagarạda u na u yan tạ kadyanshi ka urongo a katyashi ka Kashilạ u ɗa uza u rongo tyoku ɗa Kashilạ ka ciga. Adama a nala ili i'ạ kpam la i'ya ya rongo usokongi a asu u ama n Kashilạ kpam wa. Tagarạda vi u yan tạ kpam kadyanshi ka uza u rongo a uciga u Kashilạ u ɗa uza u cigi atoku pini na a likimba. A makorishi, u ciɓuga tsu tạ an tsạri n utsạrạ u kaci u pige tsạ baci kaɓolo n Kawauwi.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Udani u ɗa wa nạkạ uma (1:1-4)
Kashilạ ka katyashi, Yesu kpam aya iryoci i tsunu (1:5–2:6)
Kazuwamgbani ka savu (2:7-17)
Atokulalu a Kawauwi nạ mmuku n Kashilạ (2:18–3:10)
Uciga u Kashilạ n uciga u tsunu (3:11–4:21)
Utsạrạ u kaci n likimba (5:1-21)

Akani a uma

1 Uza ɗa tun caupa wạri pini a kagitạ ki, aya uza ɗa tsu panạkai kpam tsu wenei. Tsu
wene yi tạ n a'eshi a tsunu, tsu sawa yi kpam n akere a tsunu. Aya Yesu Kirisiti Kawauwi
Udani u uma. 2 Uza ɗa u tsu nạkạ uma, u tuwạ tạ ara tsunu! Tsu wene yi tạ, kpam tsa
tonuko ɗạ ili i'ya tsu wenei vi. Gogo-na ukuna u uma u ɗa bawu wa kotso u na u ɗa wạri
n Tata vi kpam u tuwạ tsu vi, u ɗa tsa tonuko ɗạ. 3 I'ya tsu wenei kpam tsu panai i'ya
tsa tonuko ɗạ, tsạrạ eɗạ dem i tsạrạ urongo u kaɓolo n ạtsu u nala vi. Kaɓolo ka tsạri n
u ɗa n Tata n Maku ma ne Yesu Kawauwi. 4 Koronku ɗa tsa koronku ɗạ ili i na yi tsạrạ i
shaɗangu n mazạngạ kaɓolo n ạtsu.

Kashilạ katyashi ka

5 Udani u ɗa tsu panai ara Yesu Kawauwi u ɗa na, kpam u ɗa tsa tonusuko ɗạ: Kashilạ
ka katyashi, kpam wạri n karimbi wa, ko kenu. 6 Tsu da baci tsạ n uma kaɓolo n eyi,
kpam tsu lyai kelime n urongo n uma u tsunu a asuvu a karimbi, aza a kaɓan a ɗa tsạri,
tsa tono ukuna u mayun wa. 7 Shegai tsa rongo baci a asuvu a katyashi tyoku ɗa Kashilạ
ka rongo a katyashi, tsa rongo tạ la vi kaɓolo n atoku. Kpam mpasa n Maku ma ne Yesu
n wulukpe tạ unyushi u cingi u tsunu.

8 Tsu da baci tsạ n unyushi u cingi wa, kaci ka tsunu ka tsa yinsạ, kpam ukuna u mayun
wạri a asuvu a tsunu wa. 9 Shegai tsu dana baci unyushi u cingi u tsunu, wa cimbusukạ
tsu tạ. Kpaci Kashilạ ka tsu shaɗangu tạ kazuwamgbani ka ne, wa yan tạ ili i'ya i'ạri mai.
Wa wulukpe tsu tạ a asuvu a ukuna u cingi u ɗa tsu yain. 10 Tsu da baci tsu yan unyushi
u cingi wa, Kashilạ ka tsa isạ uza u kaɓan. Kpam tsa wenike kadyanshi ka ne a asuvu a
atakasuvu a tsunu wa.

2

Yesu ɗa kaɓạngi ka tsunu

1 Mmuku n vạ aza ɗa ma ciga, koronku ɗa ma koronku ɗạ ili i na yi tsạrạ i yain unyushi
u cingi wa. Shegai i nusa baci, kain dem Yesu Kawauwi uza ɗa wạri uza u maci, wa folo
tạ Tata a unạ u tsunu. 2 Aya uɗarạkpa u unyushi u cingi u tsunu. Unyushi u tsunu u ɗa
gbạm u bidyai koshi wa, shegai hal n unyushi u ama a likimba gbạ.
3 Nala tsa reve an gogo-na tsu revei Kashilạ, tsa tono baci udani u ne mai. 4 Uza ɗa baci
dem u danai, “N reve tạ Kashilạ,” shegai bawu wa tono ili i'ya u danai, vuma nala uza
u kaɓan ɗa. Kpam wạ n ukuna u mayun a asuvu a ne wa. 5 Shegai tsa yan baci ili i'ya
Kashilạ ka danai, kpam uciga u ne wạri ara tsunu tyoku ɗa u gain u woko, tsa reve tạ an
tsạri ama a ne mayun. 6 Tsu da baci ạtsu ama a ne a ɗa, tsu rongo tyoku ɗa Yesu rongoi.

Kashilạ ka da tsu cigi atoku a tsunu

7 Aje a vạ aza ɗa ma ciga, koronku ɗa ma koronku ɗạ adama a ɗa ma nạkạ ɗạ mele ma
savu wa. Ma gai a nạkạ ɗạ caupa vi ma, kpam i reve tạ n udani vi. 8 Shegai u savu u ɗa
dem. Kawauwi ka wenike tạ an mele mi mayun ɗa, eɗạ kpam dem i wenike tạ an mayun
ɗa. Kpaci karimbi ki kạ tạ a ucimbạ, katyashi ki kpam kạri a uwakana.
9 Uza u dana baci, “A katyashi ka ma rongo,” shegai wa kovo utoku u ne, vuma nala vi
a karimbi ka wa rongo. 10 Uza ɗa baci wa ciga atoku a ne, a katyashi ka wa rongo kpam
wa tuko utạɗạtsạsạ wa. 11 Tsa kovo baci atoku a tsunu, a karimbi ka tsa rongo kpam tsa
wala pini. Tsu reve kpam a asu u ɗa tsa bana wa, kpaci tsa wene ure n karimbi wa.
12 Koronku ɗa ma koronku ɗạ, mmuku n vạ,
kpaci Kashilạ ka cimbusukạ ɗạ ɗe unyushi u cingi u ɗe adama a ili i'ya Yesu yain.
13 Koronku ɗa ma koronku ɗạ, isheku,
kpaci i reve tạ uza ɗa wạri pini tun a kagitạ.
Koronku ɗa ma koronku ɗạ, alobo nạ nkere,
kpaci i lya tạ kaci ka uza u cingi vi.
Koronku ɗa ma koronku ɗạ, mmuku,
kpaci i reve tạ Tata.
14 Koronku ɗa ma koronku ɗạ, isheku,
kpaci i reve tạ uza ɗa wạri pini tun a kagitạ.
Koronku ɗa ma koronku ɗạ, alobo nạ nkere,
kpaci i'ạ tạ n ucira.
Udani u Kashilạ wạ tạ ara ɗe,
kpam i lya ɗe kaci ka uza u cingi vi.
15 Kotsu i cigi likimba ko kpam ili i'ya i'ạri pini a asuvu a ne wa. Ya ciga baci likimba,
uciga u Tata wạ la vi ara ɗe wa. 16 Tsa rongo baci tyoku ɗa likimba wa ciga, kain dem tsa
rongo tạ uciga tsu yain ili i'ya i'ạri unyushi. Tsu cigi tsu tsạrạ ili i'ya baci dem tsu wenei,
tsu yain dem arạɗī a ili i'ya baci dem tsa yan kpam tsạri n i'ya. Ko an u wokoi ili i nala
yi unyushi u ɗa. Gbạ ili i nala yi i Tata i'ya wa, shegai i likimba i'ya. 17 Likimba n gbạ ili
i'ya i'ạri pini ya wura tạ, shegai uza ɗa baci wa yan ili i'ya Kashilạ ka ciga, wa yan tạ n
uma hal ubana.

Utokulalu u Kirisiti Kawauwi

18 Mmuku n vạ aza ɗa ma ciga, a'ayin a makorishi a ɗa. I pana tạ a da utokulalu u
Kawauwi wạ tạ a utuwạ, gogo-na kpam atokulalu a Kawauwi a ɗa pini na ushani. Nala
tsu yain tsu revei an a'ayin a makorishi ɗa na vi. 19 Ama a na yi a ạsạkạ ɗe kuwa ku
Atoni ku tsunu, kpaci a'ạri a asuvu a tsunu mayun wa. A da baci mayun ɗa a'ạri a asuvu
a tsunu, a'ạri a ka shamgba tạ n ạtsu. An a ạsạkạ tsu vi, u wenike tạ an a'ạri a asuvu a
tsunu wa.
20 I'ạ tạ n kune ka Uza u Uwulukpi u nạkạ ɗạ, adama a nala gbạ ɗe i reve tạ ukuna u
mayun. 21 U kạnạ mu she n koronku ɗạ a kaci ka ukuna u mayun vi wa, kpaci i reve tạ n

u ɗa. I reve tạ kpam an aza a kaɓan a'ạri a asuvu a aza a mayun wa. 22 Ya uza u kaɓan? Uza ɗa baci dem u nanai Yesu Kawauwi, uza u kaɓan ɗa. Uza ɗa baci dem u danai nala, utokulalu u Kawauwi ɗa, kpam u 'yuwan tạ Tata n Maku mi dem. 23 Uza ɗa baci dem u 'yuwain Maku mi, vuma u nala vi u 'yuwan tạ dem Tata vi. Shegai tsu da baci tsu wushuku n Maku mi, tsạ tạ dem n Tata vi.

24 Kotsu i mạtsạ i wene i toni uwenishike u ɗa i tsạrại a kagitạ. I lya baci kelime n utono u ili i'ya i panai a kagitạ, ya rongo tạ kaɓolo n Maku mi kpam n Tata vi. 25 Ili i'ya kpam Kawauwi ka zuwamgbanai wa nạkạ tsu i'ya na: uma u ɗa bawu wa kotso.

26 Koronku ɗa ma koronku ɗạ tsạrạ n rono ɗạ atsuvu a kaci ka ama a nala yi, aza ɗa a ka ciga a yinsạ ɗạ vi. 27 Shegai eɗạ, Kawauwi ka tsunku ɗạ ɗe Kulu Keri ku ne. Kulu ku ne kạ baci ara ɗe, she kpam uza u wenishike ɗạ wa. Kpaci Kulu ku ne ka wenishike ɗạ tạ ko ndya wa, kpam ko ndya baci ku wenishikei mayun ɗa, kaɓan ka wa. Tonoi uwenishike u Kulu vi, i rongo kpam a asuvu a Kawauwi.

28 Mayun mmuku n vạ, lyayi kelime n uwoko ili i te n Kawauwi, tsạrạ u gono baci tsa pana uwonvo wa, kpam tsa pana uwono a kapala ka ne wa. 29 I reve tạ an Kawauwi kạri uza u maci, kotsu kpam i reve uza ɗa baci dem wa yansa ili i'ya i'ạri i maci, maku ma Kashilạ ma.

3

Ạtsu mmuku n Kashilạ n ɗa

1 Tata wa ciga tsu wa wa, adama a nala a ɗa a ka isạ tsu mmuku n Kashilạ. Kpam mayun ɗa tsạri mmuku n Kashilạ mi. Aza a likimba a reve Tata vi wa, ɗa gai dem i zuwai bawu likimba vi u reve tsu vi. 2 Aje a vạ aza ɗa ma ciga, gogo-na ạtsu mmuku n Kashilạ n ɗa, kpam kotsu u wenike tsu ve ili i'ya tsa woko wa, Kawauwi ka gono baci. Shegai tsu reve tạ Kawauwi ka gono baci, tsa woko tạ tyoku u ne, kpaci tsa wene yi tạ tyoku ɗa wạri mayun. 3 Gbạ aza ɗa a wushuki n ukuna u na vi, a ka zuwa tạ kaci ka le a rongo uwulukpi tyoku ɗa Kawauwi kạri uwulukpi.

4 Uza ɗa baci u yain unyushi u cingi, mele ma Kashilạ ma u pasai, kpaci uyan u unyushi u cingi dere ɗa wạri n kushulu n Kashilạ n mele ma ne. 5 I reve tạ an Kawauwi ka tuwại u takpa unyushi u cingi, kpaci wạ n unyushi u cingi wa. 6 Adama a nala, uza ɗa baci wa rongo kaɓolo n eyi, wa lya kelime n uyansa unyushi u cingi wa. Shegai uza ɗa baci u lyai kelime n uyansa u unyushi u cingi, kotsu u wene yi wa kpam u reve yi wa.

7 Mmuku n vạ, kotsu i ạsạkạ uza u yinsạ ɗạ a kaci ka ukuna u na vi wa: ama a ka wenike baci uma u shinga, aza a uma u shinga a ɗa tyoku ɗa Kawauwi kạri. 8 Gbạ uza ɗa baci wa yansa unyushi u cingi, uza u Kalạpạnsi ɗa, kpaci Kalạpạnsi ka gitạ tạ uyansa u unyushi u cingi tun a kagitạ. Adama a nala a ɗa Maku ma Kashilạ ma tuwại tsạrạ u cimbusạ manyan ma Kalạpạnsi. 9 Aza ɗa baci a'ạri mmuku n Kashilạ a ka fuɗa a ka lya kelime n uyansa u unyushi u cingi wa, kpaci u nạkạ le tạ uma u savu. An u wokoi Kashilạ ka Tata u le, a ka lya kelime n uyansa u unyushi u cingi wa. 10 Adama a nala, tsa wene tạ ko ya maku ma Kashilạ, n ko ya kpam maku ma Kalạpạnsi. Uza ɗa baci dem bawu wa rongo n uma u shinga, maku ma Kashilạ ma wa, nala dem uza ɗa bawu wa ciga utoku u ne.

Cigai atoku a ɗe

11 Udani u na u te u ɗa n u ɗa i'ạri i gitại i panai vi: tsu cigi atoku a tsunu. 12 Kotsu i woko tyoku u Kayinu wa, uza u uza u cingi vi u ɗa, aku u wunai vangu u ne. Ndya i zuwai u wuna yi? Kpaci ili i'ya Kayinu yain i gan wa, ili i'ya kpam vangu u ne u yain i'ya i lobono tạ. 13 Aje a vạ, kotsu i yain majiyan an ama a likimba a ka kovo ɗạ wa. 14 Uciga u atoku a tsunu, wa wenike tạ an tsu pasamgbanai ukpạ ubana a uma. Uza ɗa baci bawu wa wenike uciga nala, u buwa tạ a asuvu a ukpạ. 15 Uza ɗa baci dem wa kovo utoku u ne,

kawuni ka uma u vuma gbani ka. Kpam i reve tạ aza ɗa a ka wunusa uma u ama gbani, a'ạ n uma u ɗa bawu wa kotso a asuvu a le wa.
16 Tyoku ɗa tsa reve uciga vi wạri u ɗa na: Kawauwi ka neke tạ uma u ne adama a tsunu. Adama a nala ạtsu dem u kạnạ tạ tsu neke uma u tsunu adama a atoku a tsunu.
17 A dana uza roku wạ n utsạri, aku u wenei uza roku uza ɗa bawu wạri n ili kpam u ɓạngạ yi wa. Vuma nala uciga u Kashilạ wạ a asuvu a ne wa. 18 Mmuku, tsu tsu wenike tạ atoku uciga mayun a asu u uɓạngạ le, shegai tsu yain kadyanshi ka uɓạngạ u le koshi wa. 19 Tsa ciga baci atoku, tsu reve tạ an tsạri a asuvu a ukuna u mayun, kpam asuvu a tsunu a ka dusuku tạ a asu u Kashilạ. 20 Kpam ko asuvu a tsunu a dusuku baci wa adama a uwono, Kashilạ ka la tạ atakasuvu a tsunu kpam u reve tạ ko ndya wa.
21 Aje a vạ, asuvu a tsunu a dusuku baci, tsa fuɗa tạ tsa shamgba a kapala ka Kashilạ bawu uwonvo. 22 Wa nạkạ tsu tạ i'ya baci dem tsu wecikei, kpaci tsa tono yi tạ kpam tsa yansa ili i'ya ya zuwa yi u pana kayanyan. 23 Ili i'ya Kashilạ ka danai i'ya na: Tsu wushuku n Maku ma ne Yesu Kawauwi, kpam tsu cigi atoku a tsunu. Nala dem Yesu wenishike tsu tsu yain. 24 Aza ɗa a ka pana kadyanshi ka Kashilạ, a asuvu a ne a ɗa a ka rongo, eyi kpam a asuvu a le. Tsu reve tạ Kashilạ kạri a asuvu a tsunu adama a Kulu Keri ku ne ka u nạkạ tsu.

4

Awenishiki a kaɓan

1 Aje a vạ aza ɗa ma ciga, gbạ uza ɗa danai wạ tạ n Kulu Keri ku Kashilạ ɗa ya wushuku n eyi wa. Kondo le i wene ko a asu u Kashilạ ɗa ku wutại. Ntsumate n kaɓan n uwa ɗe a likimba ushani. 2 Tyoku ɗa ya reve Kulu Keri ku Kashilạ u ɗa na: uza ɗa baci dem u danai Kawauwi ka tuwạ tạ a likimba n ikyamba i vuma, vuma u nala vi a asu u Kashilạ ɗa u wutại. 3 Uza ɗa baci dem bawu u wushuki n ukuna u na vi, wạri n Kulu ku Kashilạ wa. Kulu ku nala ku utokulalu u Kawauwi ka, uza ɗa i panai wa tuwạ a likimba vi kpam gogo-na u tuwạ ɗe.
4 Mmuku n vạ, eɗạ aza a Kashilạ a ɗa, kpam i lya tạ kaci ka atokulalu a ne. Kulu Keri ku Kashilạ kạ tạ a asuvu a ɗe, kpam u la tạ uza ɗa wạri a likimba ucira. 5 Atokulalu a nala yi a tsu yan tạ kadyanshi ka ili i likimba, aza a likimba kpam a tsu panạka le tạ, kpaci ele aza a likimba a ɗa. 6 Shegai ạtsu aza a Kashilạ a ɗa, ɗa gai i zuwai aza ɗa a revei Kashilạ a tsu panạka tsu vi. Ama a Kashilạ a ɗa baci a'ạri wa, a ka panạka tsu wa. Nala tsu tsu reve ko uza wạri n kulu ku mayun ko ku kaɓan.

Uciga u Kashilạ ara tsunu

7 Aje a vạ, ạsạkạ tsu cigamgbanai, kpaci uciga a asu u Kashilạ u ɗa u wutại. Uza ɗa baci dem wa ciga atoku, maku ma Kashilạ ma, kpam u reve tạ Kashilạ. 8 Uza ɗa kpam bawu wa ciga atoku, u reve Kashilạ wa, kpaci Kashilạ uciga u ɗa. 9 Kashilạ ka wenike tsu tạ uciga u ne an u suki Maku ma te ma ne koshi a likimba tsạrạ tsu tsạrạ uma. 10 Uciga u ukuna u mayun u ɗa la vi. Ạtsa tsa ciga Kashilạ wa, shegai aya wa ciga tsu hal u suki Maku ma te ma ne ma woko uɗarạkpa u ɗa wa cimbusạ unyushi u cingi u tsunu. 11 Aje a vạ, an u wokoi Kashilạ ka ciga tsu nala, ạtsu dem u kạnạ tạ tsu cigi atoku a tsunu. 12 Uza wạ la kotsu u wenei Kashilạ wa, shegai tsa ciga baci atoku a tsunu, Kashilạ kạ tạ kaɓolo n ạtsu ubana. Uciga u ne kpam u shaɗangu a asuvu a tsunu tyoku ɗa u gain u woko.
13 Kashilạ ka nạkạ tsu tạ Kulu Keri ku ne. Ɗa gai i zuwai tsu revei an tsạri kaɓolo kpam ili i te n eyi vi, tyoku ɗa eyi wạri kaɓolo kpam ili i te n ạtsu. 14 Tata suku tạ Maku ma ne ma woko uza ɗa wa wauwa likimba, tsu wene yi tạ kpam gogo-na ạtsa na tsa tonusuko ama ukuna u ne. 15 Uza roku u dana baci Yesu Maku ma Kashilạ ma, wạ tạ kaɓolo kpam ili i te n Kashilạ, Kashilạ kpam kạ tạ kaɓolo kpam ili i te n eyi. 16 Tsu reve tạ tyoku ɗa Kashilạ ka ciga tsu cika, kpam tsu pityanangu tạ n eyi.

Kashilạ uciga u ɗa. Tsu lya baci kelime n uciga atoku a tsunu, tsa woko tạ kaɓolo kpam
ili i te n Kashilạ, eyi kpam wa woko tạ kaɓolo kpam ili i te n ạtsu. 17 Tsa ciga baci atoku
mayun hal tsa rongo tyoku ɗa Kawauwi ka rongoi a likimba u na, tsa pana uwonvo kain
ka afada wa. 18 Uwonvo wạ pini a uciga wa, uciga u mayun u tsu takpa tạ gbạ uwonvo.
Uza wa pana baci uwonvo, an u wokoi wa yawunsa yavu a ka yan yi mavura ɗa. Uza
pana baci uwonvo, uciga u Kashilạ u shaɗangu asuvu a ne tyoku ɗa u gain wa.
19 Kashilạ ka ka gitại ka ciga tsu, ɗa gai i zuwai tsa wenike dem uciga vi. 20 Ama a ka
dansa baci, “Ma ciga tạ Kashilạ,” shegai aku a ka kovo atoku a le, a woko tạ aza a kaɓan.
Aza ɗa bawu a ka ciga ama a le aza ɗa a ka fuɗa a ka wene, a ka fuɗa dem a ka ciga Kashilạ
wa, uza ɗa gbạm bawu a ka wene. 21 Kashilạ ka tonuko tsu tạ kadyanshi ka na ki: aza ɗa
a ka ciga Kashilạ, u kạnạ tạ a cigi atoku a le.

5

Ulya u kaci u tsunu n likimba

1 Gbạ uza ɗa baci wushuki Yesu Kirisiti Kawauwi ka, vuma u nala vi maku ma Kashilạ
ma. Kpam uza ɗa baci wa ciga Tata, wa ciga tạ la vi mmuku n ne. 2 Tyoku ɗa tsa reve an
tsa ciga mmuku n Kashilạ u ɗa na: tsu cigi Kashilạ kpam tsu pana udani u ne. 3 Uciga u
Kashilạ u ɗa tsu pana udani u ne, kpam udani vi u wuyana utono wa. 4 Maku ma Kashilạ
dem ma lya tạ kaci ka likimba, kpam upityanangu u tsunu u ɗa u tsu nạkạ tsu ulya u kaci
u nala vi. 5 Ya wa lya kaci ka likimba? She uza ɗa u wushuki Yesu Maku ma Kashilạ ma.

Kadyanshi a kaci ka Yesu Kawauwi

6 Yesu Kawauwi aya u tuwại n mini ma ne nạ mpasa ma ukpạ n ne. N mini ma u tuwại
koshi wa, shegai gbạ n mini mi kaɓolo nạ mpasa. Kulu ku dana tạ dem ukuna u na vi
mayun ɗa, kpaci Kulu ki mayun ɗa. 7 Ili i tatsu i na yi i wenike tsu tạ ukuna u mayun a
kaci ka Yesu, 8 i'ya: Kulu, n mini, nạ mpasa, kpam kadyanshi ka te ka a yain. 9 Tsu tsu
wushuku tạ n ama a'ayin a ɗa baci a danai ukuna wạ tạ mayun, shegai ili i'ya Kashilạ
ka danai i tsu la tạ ucira, kpam u yanka tsu tạ kadyanshi ka mayun a kaci ka Maku ma
ne. 10 Uza ɗa baci u wushuki n Maku ma Kashilạ, u reve tạ la vi ili i'ya Kashilạ ka danai a
kaci ka Maku ma ne mayun ɗa. Shegai uza ɗa baci bawu u wushuki n ili i'ya Kashilạ ka
danai mayun ɗa, u woko ɗe dere n u'isạ Kashilạ uza u kaɓan. 11 Ili i'ya Kashilạ ka tonuko
tsu i'ya na: Kashilạ ka nạkạ tsu tạ uma u ɗa bawu wạri n utyoku, Maku ma ne ma kpam
ma zuwai uma vi u yain. 12 Uza ɗa baci wạri n Maku mi, wạ tạ n uma. Uza ɗa baci bawu
wạri n Maku ma Kashilạ, wạ n uma wa.

Uma u ɗa bawu wạri n utyoku

13 Eɗạ aza ɗa i wushuki n Maku ma Kashilạ eɗa ma koronku, tsạrạ i reve an i'ạri n uma
u ɗa bawu wạri n utyoku. 14 Tsa fuɗa tạ tsa tuwạ a asu u Kashilạ bawu uwonvo, an tsu
revei tsu folo yi baci ili i'ya u wushuki n i'ya, wa panạka tsu tạ. 15 U tsu panạka tsu tạ
a'ayin a ɗa baci dem tsu folo yi, tsu reve tạ kpam u tsu nạkạ tsu tạ ili i'ya baci dem tsu
folo yi.
16 Vu wene baci katoni ka ka yan unyushi u cingi u ɗa bawu wa zuwa ukpạ, vu yanka yi
kavasu tsạrạ Kashilạ ka nạkạ yi uma. Aza ɗa bawu unyushi u cingi u le wa zuwa ukpạ,
alya ma dansạka pini na vi. Unyushi u cingi u ɗa pini u ɗa wa zuwa ukpạ, shegai ma
zuwa ɗạ i yain kavasu ubana a asu u Kashilạ a kaci ka ama ɗa a ka yansa unyushi u nala
vi wa.* 17 A'ayin a ɗa baci dem i yain ukuna u cingi, unyushi u ɗa. Shegai gbạ unyushi u
cingi u ɗa u tsu zuwa ukpạ wa.

---

* **5:16** Unyushi u ɗa u tsu zuwa ukpạ wa woko tạ ukpạɗạ u uwushuku an Yesu Kawauwi ka, kpam n ukpạɗạ u uciga atoku. She uza u unyushi vi u kpatala, aku u tsạrạ ucimbusukạ u unyushi vi.

18 Tsu reve tạ aza ɗa a'ạri mmuku n Kashilạ a tsu lya kelime n uyansa u unyushi u cingi wa. Maku ma Kashilạ ma tsu kirana tạ n ele, adama a nala uza u cingi vi u tsu sawa le wa.
19 Tsu reve tạ an tsạri ama a Kashilạ, shegai uza u cingi vi aya wa lya tsugono tsu likimba gbạ.
20 Tsu reve tạ an Yesu Kawauwi Maku ma Kashilạ u tuwại kpam u wenike tsu Kashilạ ka mayun. Tsạ tạ kaɓolo n Kashilạ mayun an tsạri kaɓolo n Maku ma ne Yesu Kawauwi. Aya Kashilạ ka mayun uza ɗa u tsu nạkạ uma bawu utyoku.
21 Mmuku n vạ, banai dan n ameli.

Ukanikorongi u ire u Yahaya

Ukukpa u kadyanshi

Yahaya korongu tạ ikanikorongi i kenu i kenu i tatsu ubana a asu u ama kau-kau. U na vi; wata, ire, u da uka u ɗa nạ mmuku n ne aza ɗa Kashilạ ka ɗangạsai ɗa wa koronku. A'ayin a nala yi, atoni a so tạ mavura cika, pini nala, ɗa Yahaya yankai idani i na yi manyan a unạ u kuwa ku Atoni n ama a ɗa a'ạri pini.

Yahaya da uciga wạ tạ n kalen cika a asu u Kashilạ, nala kpam dem uciga wạ tạ n kalen a asu u Atoni. A'ayin a nala yi, aza roku a ka dansa tạ Kawauwi kạ vuma u maci wa, shegai kulu ku ama a ka wundya n a'eshi a ne koshi. Yahaya dana tạ ukuna u nala kaɓan ka. Ukuna u mayun vi u ɗa, Yesu Kawauwi ɗa vuma u maci. U tonuko tạ Atoni a 'yuwan awenishiki a kaɓan.

Nala dem gogo-na, awenishiki a ɗa pini a ɗa bawu a ka wenishike ukuna u mayun. Atoni a gan tạ a 'yuwan icun i awenishiki a nala yi. U gan tạ Atoni a cigi ukuna u mayun, kpam a cigamgbana.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Idyani n kavasu (1-3)
Ukuna u mayun n uciga (4-11)
Idyani i makorishi (12-13)

Idyani

1 Mpa Yahaya makoshi, ma korongu ukanikorongi u na ubana a asu u uka u ɗa Kashilạ ka ɗangạsai nạ mmuku n ne.* Ma ciga ɗạ tạ n ukuna u mayun. Mpa ma ciga ɗạ utyoku u vạ wa. Gbạ aza ɗa a revei ukuna u mayun a ka ciga ɗạ tạ dem. 2 Tsa ciga ɗạ tạ adama a ukuna u mayun u ɗa wạri a asuvu a tsunu, kpam wa rongo tạ a asuvu a tsunu bawu utyoku.

3 Kavasu ka vạ ka, Kashilạ Tata n Maku ma ne Yesu Kirisiti Kawauwi a ka woko tsu tạ ukuna u shinga kpam a pana tsu asuvayali! Ạsạkạ a nạkạ tsu ndishi n shinga, n ukuna u mayun, n uciga.

Ukuna u mayun n uciga

4 N pana tạ kayanyan cika an n panai a da mmuku n vunu n roku ma tono tạ ukuna u mayun, tyoku ɗa Tata u danai tsu yain. 5 Uka, n koronku vu tsạrạ n tonuko vu ili i savu i roku wa. Tonuko ɗa ma tonuko vu i cigi atoku a ɗe. Ili i kagitạ i'ya a tonuko tsu tsu yain i'ya gai la vi. 6 Uciga u ɗa na: tsu pana udani u Kashilạ. Kpam tun a kagitạ u tonuko tsu tạ tsu cigi atoku.

7 Awenishiki a kaɓan a ɗa pini ushani a ka kyawunsa a likimba. Alạpạnsi a na yi a ka dansa tạ mayun ɗa Yesu Kawauwi wạri n ikyamba i vuma wa. Aza a kaɓan a ɗa, kpam atokulalu a Kawauwi. 8 Kotsu vu kirana. Vu kirana baci wa, va namba tạ gbạ i'ya vu yain manyan a kaci ka ne ki. Shegai vu kirana baci, va wusha tạ katsupi ka malen ma manyan ma vunu gbạ. 9 Uza ɗa baci dem u kpạɗại ushamgba a asuvu a uwenishike u Yesu, aku u doki ko u wutại pini, wạri n Kashilạ wa. Shegai uza ɗa baci shamgbai pini a uwenishike vi, wạ tạ n Tata vi n Maku mi. 10 Uza roku tuwạ ɗạ baci wa wenishike ukuna u ɗa bawu wạri u Kawauwi, kotsu i banka yi a kuwa ku ɗe ko i danạsa yi wa, ko kenu. 11 I yan baci nala, u woko ɗe yavu i ɓolomgbono ɗe kaci n eyi a asuvu a manyan ma cingi ma ne.

---

* **1:1** Makuna ma 'Uka nạ mmuku n ne' pini na, kalen ka ne ka, 'Kuwa ku Atoni n ama a ɗa a'ạri pini'.

Udani u makorishi

12 Mạ tạ n ili ushani i'ya ma ciga n tonuko vu, shegai ma ciga n korongu i'ya a tagarạda
wa. N zuwa tạ uma tsa ɓạrạkpạ wa tsa gawunsa tạ. Pini nala, aku tsu dansa a'eshi a'eshi
tsạrạ tsu yain mazạngạ.
13 Mmuku ma umạku† u vunu aza ɗa Kashilạ ka ɗangạsai ma sukunku vu idyani.

† **1:13** Umạku pini na kalen ka ne ka, kuwa ku Atoni ka Yahaya wạri a'ayin a ɗa u korongi ukanikorongi u na vi. Mmuku kpam alya aza ɗa a'ạri pini a kuwa ku Atoni ki.

Ukanikorongi u tatsu u Yahaya

Ukukpa u kadyanshi

Yahaya korongu tạ ikanikorongi i kenu i kenu i tatsu ubana a asu ama kau-kau. U na vi; wata, u tatsu, u da Gayu ɗa wa koronku, kaje ka ne ka maci. Gayu katoni ka Yesu ka ka shinga uza ɗa u ɓạngại awenishiki a Atoni a a'ayin a nala yi.

Yahaya koronku tạ Gayu n icikpali tyoku ɗa u ɓạngại awenishiki a mayun. U yan tạ kadyanshi ka Diyotirifa, uza ɗa u 'yuwain uɓạngạ aza ɗa a ka wenishike ukuna u ɗa wạri u mayun.

Yahaya yanka tsu tạ kadyanshi ka ama a re a na yi, u nạkạ tsu iryoci i ahali a shinga n ahali a cingi. Wa laka tsu tạ tsulobo tsu toni ahali a shinga.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Idyani ubana ara Gayu (1-4)
Kalen ka uyan manyan kaɓolo (5-12)
Idyani i makorishi (13-15)

Idyani

1 Mpa Yahaya makoshi, ma koronku vu Gayu, kaje ka vạ. Ma ciga vu tạ kpaci tsa tono tạ ukuna u mayun.

2 Kaje ka vạ, kavasu ka vạ ka ko ndya wa i vunu ya wala tạ mai, kpam ikyamba i vunu i'ạ tạ n alafiya tyoku ɗa uma u vunu wạri n alafiya. 3 N pana tạ kayanyan cika an Atoni a roku a tuwại a tonuko mu tyoku ɗa vu shamkpai ukuna u mayun a uma u vunu, n tyoku ɗa va tono ukuna u mayun vi. 4 N tsu yan tạ mazạngạ n pana baci a da mmuku n vạ ma tono ukuna u mayun. Ili i'ạ la i'ya i lai la upana kayanyan wa.

5 Kaje ka vạ, va yansa tạ ili i shinga an va ɓạngạsạ awenishiki a maci a'ayin a ɗa a'ạri a asuvu a nwalu, ko an u wokoi amoci a ɗa a'ạri ara vunu. 6 A tonuko tạ Atoni ukuna u uciga u vunu. Ma folo vu vu ɓạngạ le a ure u ɗa wa zuwa Kashilạ ka pana kayanyan a lya baci kapala nạ nwalu. 7 A laza tạ nạ nwalu n le adama a ugbashika Kirisiti Kawauwi. A tsu wusha ili i roku a asu u aza ɗa bawu a'ạri Atoni wa, ko kenu. 8 Adama a nala, she tsu ɓạngạ le n kaci ka tsunu, tsạrạ tsu yain manyan ma ukuna u mayun kaɓolo.

9 N koronku tạ Atoni maku ma ukanikorongi kenu, shegai Diyotarifa, uza ɗa u tsu ciga u woko uzapige u le u 'yuwan tsu tạ upanạka. 10 N tuwạ baci ma tonuko ɗạ tạ ili i roku i'ya wa yan, n ukuna u cingi u ɗa wa dansa a kaci ka tsunu. Bamu n nala gbạm, u 'yuwan tạ uwusha awenishiki a mayun a ɗa a tuwại vi. Hal gbạm u kạngi aza ɗa a ka ciga a wushi le, u loko le a wutạ a kuwa ku Atoni.

11 Kaje ka vạ, kotsu vu toni ili i'ya i'ạri i cingi wa, tono ili i'ya i'ạri i shinga. Uza ɗa wa tono ili i shinga uza u Kashilạ ɗa. Shegai uza ɗa wa yansa ili i cingi u reve Kashilạ wa. 12 Ya dem wa dansa tạ ili i shinga a kaci ka Dimitiriyu, kpam uma u shinga u mayun u ne u zuwa tạ ama a revei an wạri uza u shinga. Ạtsu dem tsu tsu dansạka yi tạ mai. Kpam vu reve tạ ili i'ya tsu danai mayun ɗa.

Udani u makorishi

13 Mạ tạ n ili ushani i'ya ma ciga n tonuko vu, shegai ma ciga n korongu i'ya a tagarạda wa. 14 N zuwa tạ uma tsa ɓạrạkpạ wa tsa gawunsa tạ, pini nala, aku tsu dansa a'eshi a'eshi.

15 Kavasu ka vạ ka Kashilạ ka zuwuka vu unạ u shinga nạ ndishi n shinga. Aje a vunu a ɗa a'ạri pini na a ka sukunku vu idyani. Ma folo vu vu danạsa ko ya wa.

Ukanikorongi u Yahuza

Ukukpạ u kadyanshi

Yahuza ɗa korongi ukanikorongi u na vi. Vangu u Yesu ɗa. Ili i'ya tani i zuwai a revei n ukuna u nala vi, an u danai eyi utoku u Yakubu u ɗa, kpam Yakubu vi vangu u Yesu u ɗa.

Korongu ɗa Yahuza korongi tsạrạ u roni atsuvu a atoni a Yesu a kaci ka awenishiki a kaɓan. Yahuza rono tạ atsuvu a Atoni tsạrạ kotsu a toni uwenishike u kaɓan u ama a nala yi wa. U rono le tạ dem atsuvu tsạrạ kotsu a toni dem ahali a cingi a ama a nala yi wa.

Gogo-na dem tsạ tạ n awenishiki a kaɓan. A kagitạ, uza wa wene tạ yavu u gan tạ a toni ukuna u le. Pini nala, she vu tuwạ vu wene ukuna u ɗa bawu u gain u gitạ vu ucinạsa. Tagarạda u Yahuza wa zuwa tạ uza u takpanạsa awenishiki a mayun n awenishiki a kaɓan.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Idyani (1-2)
Ukạngu u upityanangu a kaci ka awenishiki a kaɓan (3-23)
Kavasu ka makorishi (24-25)

1 Mpa Yahuza, uza ɗa wa korongu ukanikorongi u na vi. Mpa kagbashi ka Yesu Kirisiti Kawauwi ka mạri kpam utoku u Yakubu.

Aza ɗa Kashilạ Tata u isại a rongo a asuvu a uciga u ne, aku Yesu Kawauwi wa kirana n ele, alya ma koronku.

2 Asuvayali nạ ndishi n shinga n uciga u Kashilạ u rongo n ạɗạ.

Ili i'ya ya gitạ n aza a unyushi

3 Aje a vạ aza ɗa ma ciga, mạri ma ciga tạ n koronku ɗạ a kaci ka ukuna u iwauwi i'ya tsạri n i'ya gbạ tsunu. Shegai gogo-na u kạnạ tạ n koronku ɗạ ili i roku kau. U kạnạ tạ n korongu n gbamatangu ɗạ asuvu, i sirạka ukuna u mayun u Kadyanshi ka Shinga kaɓetsu. Kuten ka hal ubana Kashilạ ka nạkại ama a ne a ɗa u ɗangạsai ukuna u mayun u ɗa bawu wa savaɗa. 4 Kpaci ama ɗa a goroi Kashilạ a ɓolomgbono ɗe kaci n ạɗạ ukpawunsi. A tsu wenishike tạ a dana, “Kashilạ ka lobono tạ, u tsu cimbusukạ tạ ama unyushi.” Nala mayun ɗa, shegai a lyai kapala n uwenishike a danai, “Adama a nala, tsu yansai unyushi u cingi ushani.” Kashilạ ka yawunsa tạ tun caupa ili i'ya wa yanka ama a na yi, an u wokoi a 'yuwain uza ɗa wạri aya koshi Yesu Kawauwi Ashekapige a tsunu.

5 Ma ciga tạ dem n ciɓuga ɗạ ukuna u na vi, ko an u wokoi i reve tạ n u ɗa. Magono ma Zuba ma wauwa tạ ama a ne a uyamba u Masar, shegai an nala u wurai, aku u wunai aza ɗa bawu a wushuki vi. 6 N ciɓuga ɗạ kpam ukuna u atsumate a zuba a ɗa a kpạɗại u shamgba n ucira u ɗa Kashilạ ka nạkạ le. A ạsạkại asu u ɗa wạri u le, aku Kashilạ ka sira le n ikani u zuwa le a kuwa ku a'ali a karimbi. Gogo-na kain ka afada ka a ka vana. 7 Kotsu i ạsạnsạ n ilyuci i Sodom n Gomora n ilyuci i'ya i'ạri evu evu n ele wa. Gbạ ilyuci i nala i shaɗangu tạ n tsishankala n tsishankala tsu cingi tsu kaberikete. Akina a ɗa a lyai ilyuci i nala yi gbạ, kpam a woko tsu kuɓari a kaci ka akina a ɗa bawu a ka cimbạ a ɗa a ka yan aza a cingi mavura.

8 Gbạ n nala, awenishiki a kaɓan a nala a bidyai ele a'ạ tạ n ucira a asuvu a alavutanshi a le. A nangasai ikyamba i le n tsishindạ tsu tsishankala. A goroi tsupige, a yankai ucira u tsupige tsa aza a zuba kadyanshi ka majari. 9 Ko katsumate ka zuba ka pige ka a ka isạ Mika'ilu u kawan u nạkạ Kalạpạnsi unyushi wa. A'ayin a ɗa wa nanamgbana n Kalạpạnsi a kaci ka ikyamba i Musa, tonuko ɗa u tonukoi Kalạpạnsi, “Magono ma Zuba

ma ɓarana vu.” 10 Shegai ama a na yi a tsu yanka tạ ukuna u ɗa bawu a revei unạ u cingi,
a tonuko u ɗa kpam kadyanshi ka gbani. Tyoku u nnama n ɗa a'ạri. Shegai a yain ili i'ya
uyawunsa u le u tonuko le kaberikete. Nala tani, aku u ronuko le ukpạ. 11 Ter le, kpaci
a ka tono tạ tyoku ɗa Kayinu yain, uza ɗa u wunai vangu u ne. Tyoku u Bala'am, ko
ndya a ka yan a tsạrạ ikebe i'ya a ka yan. N tyoku u Kora†* kpam, a ka kuwạ tạ adama
a u'yạngạsạkạ u le. 12 A'ayin a ɗa baci icun i ama a na a tuwạ ɗạ, tsạrạ a lyai kaɓolo n
ạɗạ a asuvu a uciga u Magono ma Zuba. A tsu woko tạ tyoku u ili i icaɗi i'ya ya tuko ɗạ
kunangasu a ilikulya yi. N kaci ka le ka koshi a tsu kirana, kpam u tsu tuko le tạ uwono.
Tyoku u ulimạ u ɗa u tsu lapana uwule bawu mini ɗa a'ạri. A'ạ tạ kpam tyoku u nɗanga
n ɗa bawu n tsu nạkạ ilimaci a'ayin a uta. Ukpạ u de u ɗa a kuwại wa, hal gbạm kure ka
a kuwại kpaci a muɗusạ le tạ a asuvu a alu a le. 13 A'ạ tạ tyoku u aɓali a kushivạ a ɗa a
tsu vurạ ashindạ a kapufu, a ɗa a tsu wenike ukuna u uwono u le. A'ạ tạ tyoku u atala a
ɗa a ka tamba, nala a'ạri a u'uwa a karimbi ka pige ka bawu ka kotso.

14 Anuhu rongo tạ hal uyan kushindere cina Adạmu kuwạ ɗe, pini nala, Anuhu yain
kadyanshi ka ili i'ya ya tuwạ a kaci ka ama a na yi,

“Wenei, Asheku a ɗa pini a ka tuwạ n atsumate a zuba a ne ushani a ɗa bawu a ka fuɗa
a ka kece.

15 Kpam wa yanka tạ ama a likimba afada.

Pini nala, ɗa wa wenike aza ɗa a goroi Kashilạ, unyushi u le an a yain ukuna u cingi a
asu u ɗa a 'yạngạsạkạ yi.

Wa wenike le tạ kpam alya aza a unyushi u cingi aza ɗa bawu a'ạri n Kashilạ kpam a
nusa tạ an u wokoi a yankai Kashilạ kadyanshi ka gbani.”

16 Ama a na yi alya aza a tsali kpam kain dem she kakpaɗikukuna. Ukuna u cingi u
ɗa baci u luwa le uyan u ɗa a tsu yan. A'ạ tạ n arạɗi cika, kpam a reve tạ uyinsạ ama n
kadyanshi tsạrạ a tsạrạ ili.

Ulya kapala n manyan

17 Atoku a vạ, u gan tạ i ciɓa n ili i'ya asuki a Asheku a tsunu Yesu Kirisiti Kawauwi
a tonuko ɗạ. 18 A dana tạ, “Ubana a'ayin a makorishi, a ka tsạrạ tạ aza ɗa a ka rongo
uyansạka Kashilạ magori, aku a cigi a toni ukuna u kaci u le u ɗa bawu Kashilạ ka ciga.”
19 Kpam gogo-na alya pini, alya kpam a ka pecishe ɗạ. A tsu la tạ uciga a toni ili i'ya
ikyamba i le ya ciga, kpaci a'ạri n Kulu Keri ku Kashilạ a atakasuvu a le wa.

20 Shegai aza a vạ, lyayi kapala n i gbonguri a asuvu a upityanangu u uwulukpi cika.
I lyai kapala n i yanyi kavasu tyoku ɗa Kulu Keri ka tono n ạɗạ. 21 Rongoi uma u ɗa wa
wenike an Kashilạ ka ciga ɗạ, hal n i vani uma u ɗa bawu wạri n utyoku u ɗa Asheku a
tsunu Yesu Kawauwi adama a asuvayali a ne wa nạkạ ɗạ. 22 Panai asuvayali a aza ɗa a
ka yan malạlạ a kaci ka ili i'ya a pityanangi. 23 I wusa aza roku a asuvu a akina a mavura
i wauwa le. Aza roku a ɗa kpam pini aza ɗa ya pana asuvayali, shegai i yain n i kirani.
Hal aminya a le dem a ɗa unyushi u cingi u le u nangasai kotsu i cigi wa.

Kavasu ka ucikpa

24 Gogo-na i nạkạ Kashilạ tsupige kpaci aya wa fuɗa wa kirana n ạɗạ bawu ya tạɗạtsạ.
U peci ɗạ n unyushi u cingi, u nạkạ ɗạ mazạngạ cika. Kpam u tuko ɗạ a asu u tsupige tsu
ne. 25 Tun caupa hal utuwạ gogo-na n ubana a makorishi, Kashilạ Kawauwi ka tsunu
ka, adama a Yesu Kawauwi uza ɗa wạri Asheku a tsunu. Gbạ tsupige tsạ tạ ara ne, gbạ
tsugono tsạ tạ ara ne, gbạ ucira wạ tạ ara ne hal n ucira u afada gbạ wạ tạ ara ne. Kpam
nala wạri ili i'ya i bidyai gogo-na hal ubana. Ami.

---

* **1:11** A alabari a Bala'am asuvu a alabari a ɗa a ɗangạsai a Kazuwamgbani ka Cau a Makeci 22:1–23:12, tsu wene tạ asu u ɗa Bala'am tonukoi Balaku Magono ili i'ya Kashilạ ka tonuko yi u dana. Alabari a Bala'am a kotso pini na wa. A'ayin a roku a ɗa pini Bala'am wushai ikebe a asu Balaku asu ɗa u zuwai aza a Isara'ila a lyakai ameli kayala, (Makeci 31:16). Alabari a na yi a'ạ pini asuvu a alabari a ɗa a ɗangạsai a Kazuwamgbani ka Cau wa.

Kuwene ku Yahaya

Ukukpạ u kadyanshi

Yahaya kasuki ɗa u korongi tagarạda u na vi. U dana tạ ili i'ya u wenei a kuwene a kaci ka afoɓi a Kashilạ n ili i'ya ya tuwạ ya gitạ a makorishi ma likimba.

Akani yi a'ạ tạ n aɓon a tatsu. A dana tạ ucira u ityoni i cingi u ɗa pini a uyan manyan a likimba, kpam u kạnạ tạ Atoni a pana ikyamba hal a kuwạ. A dansa tạ kpam ukuna u Maku ma Kondom ma Kashilạ, aya Yesu. Wa lya tạ kaci ka ama a cingi n ucira le gbạ. A makorishi, Kashilạ kạ tạ n katsupi ka shinga ka wa nạkạ aza ɗa a lyai kelime n uwushuku n Kawauwi. Akani a ɗa a'ạri a makukpi dem a ɗa, Kashilạ kạ tạ uwulukpi kpam uza u ulya kaci u ɗa wạri.

Tagarạda u na vi kuwene ka vuma bawu wa wene ka. Yahaya yanka tạ idani i vuma manyan tsạrạ u rạtsanạka ili i'ya i'ạri a zuba. Ire i'ya pini ushani i ureve ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi, shegai akani a pige yi a'ạri upuwin wa kpam a ka savaɗa a ɗa wa. Akani yi a ɗa na: Yesu Kawauwi u lya tạ kaci ka ityoni i cingi gbạ a asu kau-kau. Kain kạ tạ a utuwạ ka a ka vutạlạ Kanangasi n ityoni i cingi a kushivạ ku akina, kpam zuba u savu n likimba u savu a ka tuwạ tạ a asu u aza ɗa a tonoi Yesu a rongo kaɓolo n eyi nạ ndishi n shinga n maci.

Ili i'ya i'ạri a tagarạda u na vi

Kadyanshi ka ili i'ya ya tuwạ ka Yahaya (1:1-8)
Kuwene ku Asheku a uma (1:9-20)
Ikanikorongi ubana a A'uwa a Atoni a shindere (2:1–3:22)
Kuwene ku ulya kayala a zuba (4:1-11)
Maku ma tagarạda n cirạkpạ tsu shindere (5:1–6:17)
Ulya kayala a kapala ka karatsu ka tsugono tsu Kashilạ (7:1-17)
Avana a shindere (8:1–11:19)
Ubungu n adin a re (12:1–13:18)
Kuwene a kaci ka afada a Kashilạ n ukirana u ne (14:1–15:8)
Abelu a shindere a upan u Kashilạ (16:1-21)
A lya tạ kaci ka atokulalu a Kashilạ (17:1–20:10)
Afada a makorishi (20:11-15)
Zuba u savu n likimba u savu (21:1-8)
Urishelima u savu (21:9–22:5)
Ugono u Kawauwi (22:6-21)

Ukukpạ u kadyanshi

1 Ili i'ya Kashilạ ka wenikei Yesu Kirisiti Kawauwi i'ya na, tsạrạ Yesu tonuko agbashi a ne ili i'ya Kashilạ ka zuwa i gitạ gogo. Aku Yesu suki katsumate ka zuba ka ne ka wenike kagbashi ka ne Yahaya. 2 Yahaya vi kpam u dansai gbạ ili i'ya u wenei a ukuna u kadyanshi ka Kashilạ, n ili i'ya kpam Yesu Kawauwi u danai n i'ya u yain. 3 Kashilạ ka zuwuka tạ uza ɗa baci dem u yankai aza roku kạneshi u idani i akani a na yi unạ u shinga; wata, akani a ili i'ya ya gitạsạ gogo-na n i'ya ya tuwạ ya gitạ a kapala. Wa zuwuka tạ dem uza ɗa u panai a ɗa kpam u nạkại a ɗa karingạ. Kpaci a'ayin a yan ɗe evu a ɗa gbạ ili i na yi ya gitạ.

Idyani ubana a a'uwa a Atoni a shindere

4 Ukanikorongi u ɗa Yahaya korongi ubana a asu u a'uwa a Atoni a shindere a ɗa a'ạri
a Asiya:*
N yan tạ kavasu tsạrạ Kashilạ ka wenike ɗạ ukuna u shinga u ne nạ ndishi n shinga.
Kashilạ uza ɗa wạri pini caupa, aya dem wạri gogo-na, kpam aya wa tuwạ. Kpam dem
a'ulu a shindere a Kashilạ a ɗa a'ạri a kapala ka karatsu ka tsugono tsu ne a ka yanka ɗạ
tạ dem nala. 5 Nala dem Yesu Kawauwi, uza ɗa u tsu dansa ukuna u mayun a ukuna u
maci u Kashilạ. Aya uza u kagitạ a asuvu a aza ɗa a 'yạngại a ukpạ. Aya uza ɗa wa lya
tsugono tsu ngono n likimba.
Aya uza ɗa wa ciga tsu, uza ɗa u zuwa tsu tsu lai a ucira u unyushi u cingi u tsunu an
u wotsongi mpasa kpam u kuwại adama a tsunu. 6 Adama a nala, tsu woko ɗe kagali ka
ne; wata, aɗarạkpi aza ɗa a ka gbashika Kashilạ Tata u ne. Ạsạkạ Yesu Kawauwi u tsạrạ
tsupige n ucira hal ubana bawu utyoku! Ami.
7 Weɓelei, aya la wa tuwạ a asuvu a alishi! Ya dem wa wene yi tạ, hal n aza ɗa dem
a zuwai a sapa yi n kasovu. Aletsu a likimba gbạ a ka sạ tạ cika n unamgbukatsumạ
adama a ne. Eye, nala wa gitạ! Ami.
8 Magono ma Zuba Kashilạ u dana tạ, “Mpa Alfa† mpa dem Omega.†† Wata, mpa Kagitạ
mpa dem Makorishi. Mpa mạri gogo-na, mpa uza ɗa wạri pini caupa, mpa kpam ma
tuwạ. Mpa Uza u Ucira Gbạ.”

Kuwene ku Yahaya a kaci ka Kawauwi

9 Mpa Yahaya, mpa dem Katoni ka a asuvu a Kawauwi tyoku u ɗe, a yan mu tạ dem
mavura tyoku ɗa a yanka ɗạ. Mpa dem uza u te u ɗa a asuvu a tsugono tsu Kashilạ tyoku
u ɗe, kpam u kạnạ tạ n kawunku upana u ikyamba u vạ tyoku ɗa dem i kawunki. A
banka mu tạ a Patumo uyamba u mere u mini, a ạsạkạ mu ɗe adama a ɗa n yain kuɓari
ku kadyanshi ka tsugono tsu Kashilạ, n ukuna u mayun u ɗa Yesu Kawauwi wenikei.
10 Kain ka Asheku, Kulu Keri ku Kashilạ ku tonoi nạ mpa, aku n panai kalạgạtsu ka ucira
a kucinạ ku vạ yavu mawurạ ma kavana. 11 Kalạgạtsu ki ka danai, “Korongu ili i'ya
va wene vi a asuvu a tagarạda aku vu suku u ɗa a a'uwa a Atoni a ɗa a'ạri a ilyuci i
shindere i na yi: Afisu, n Simirạna, n Birigama, n Tayatira, n Saridisa, n Filadalifiya, n
Lawudukiya.”
12 An n kpatalai tsạrạ n wene uza ɗa wa dansa nạ mpa, aku n wenei ashamkpatsu a
ncikalu a shindere a ɗa a yain n zinariya. 13 A mere ma ashamkpatsu a ncikalu mi, uza
roku u ɗa pini uza ɗa u rotsoi Maku ma Vuma u'uki n matogo ma bululu ma ma rawai
a makoto ma kune. Wạ tạ dem n kunya ku uwambana ku kagbodo ka a cai n zinariya
uwambani a makamba ma ne. 14 Kenji ka ne kpam pun yavu tsugbere, a'eshi a ne yavu
kapeli ka akina. 15 Adeshikpetsu a ne kpam a ka laɗa yavu urim u shili u ɗa a gboroi
sarara. Mawurạ ma kalạgạtsu ma ne yavu mawurạ ma mini ma pige ma ma rukpusạ.
16 U ɓạnại atala a shindere a kukere ku ulyaki ku ne, n burundu u kulya u ɗa wạri n unạ
u kulya u re wạri uwutạ a unạ u ne. Upetiwa'eshi u ne kpam wa laɗa yavu kaara a kaci.
17 An n wene yi, aku n rukpại a kapala ka ne yavu kuwạ ɗa n kuwại. U taɗanku mu
kukere ku ulyaki ku ne, u danai, “Kotsu vu pana uwonvo wa. Mpa Kagitạ mpa dem
Makorishi. 18 Mpa uza ɗa u tsu nạkạ uma. Mạri n kuwạ tạ, shegai gogo-na mạ tạ n uma
hal ubana bawu utyoku. Mạ tạ nạ nkukpunki n ɗa n nạkạ mu ucira u ukukpạ ko kpam
n gbagirya asu u ɗa akushe a'ạri, aku n gonuko le n uma.
19 “Korongu gbạ ili i'ya vạri a uwenishe gogo-na vi a tagarạda, n ili i'ya kpam ya tuwạ
ya gitạ ubana a kapala. 20 Kalen ka kạri pini usokongi ka atala a shindere a ɗa vu wenei
a kukere ku ulyaki ku vạ, n ka ashamkpatsu a ncikalu a zinariya a shindere yi ka na:

---

* **1:4** Asiya uyamba u ɗa a Roma u ɗa gogo-na a ka isạ Turukiya. † **1:8** Alfa n Omega alya iɗyani i kagitạ n i makorishi a asuvu a iɗyani i Tsiheline. Dana ɗa u danai wạ tạ pini kahu a yain ko ndya wa, kpam wa yan tạ pini hal ubana bawu utyoku.

Ashamkpatsu a ncikalu yi a ɗa a'uwa a Atoni a shindere. Atala a shindere kpam a ɗa atsumate a zuba a ɗa a ka wundya a'uwa a Atoni a shindere yi.

2

Akani ubana a Afisu

1 Aku u tonuko mu, “Korongu ukanikorongi u na ubana a asu u katsumate ka zuba ka kuwa ku Atoni ka kạri a ilyuci i Afisu. Mpa uza ɗa ma ɓạnạ atala a shindere a kukere ku ulyaki ku vạ ma wala a asu u ɗa ashamkpatsu a ncikalu a shindere a zinariya a'ạri vi, mpa ma suku akani a na yi ubana ara vunu: 2 N reve tạ gbạ ili i'ya va yan. N wene tạ manyan ma vunu n akawunki n ahankuri a vunu. N revei vu 'yuwan tạ ama a cingi. Vu kondoi kpam aza ɗa a danai ele asuki a ɗa, kpam a ɗa tani wa, vu cinai aza a kaɓan a ɗa. 3 Vu kawunku tạ upana u ikyamba adama a vạ, kpam katakasuvu ka vunu kạ tạ pini n ucira tyoku ɗa vạri mu utono.

4 “Shegai u kạnạ tạ n ɓarana vu a ukuna u roku. Vu buwa kpam n uciga tyoku ɗa vạri va yan a'ayin a ɗa vu gitại vu wushuki nạ mpa wa. 5 Kotsu vu ạsạnsạ n tyoku ɗa vu rukpại a asuvu a unyushi u cingi wa! U kạnạ tạ vu ạsạkạ uyansa unyushi u cingi, vu rongo uma tyoku ɗa vạri vu yain a'ayin a ɗa vu gitại vu wushuki nạ mpa. Vu lya baci kapala n uyansa unyushi u cingi, ma tuwạ tạ n yan vu mavura a asu u ɗa ma takpa kashamkpatsu ka macikalu ki a asu u ɗa kạri vi. 6 Shegai ili i shinga i'ya va yan i'ya na: Vu kovo tạ ili i'ya atoni a aza a Nikala* a ka yansa, tyoku ɗa dem mpa n kovoi ili i'ya a ka yansa.

7 “Uza ɗa baci wạri n atsuvu a upana, u pana ili i'ya Kulu Keri ku tonukoi a'uwa a Atoni! Ma ạsạkạ tạ aza ɗa a lyai kaci a lyai maɗanga ma ma nạkạ uma ma mạri a asu u uwunvugusa a zuba.”†

Akani ubana a Simiṛana

8 Aku u tonuko mu, “Korongu ukanikorongi u na ubana a asu u katsumate ka zuba ka kuwa ku Atoni ka kạri a ilyuci i Simiṛana. Uza ɗa wạri a Kagitạ n Makorishi, kpam wạri u kuwại shegai gogo-na u 'yạngạ ɗe, aya wa suku akani a na yi: 9 N reve tạ upana u ikyamba n unambi u vunu, shegai vạ tạ n utsạri! N reve tạ kadyanshi ka cingi ka ama a dansai a kaci ka vunu. A da ele ama a Kashilạ a ɗa, shegai nala a'ạri wa. Ele aza a Kanangasi† a ɗa a'ạri. 10 Kotsu vu pana uwonvo wa, vu ciɓa baci n icun i upana u ikyamba u ɗa va tuwạ va so. N tonuko vu, Kalạpạnsi ka zuwa tạ a zuwa a aza roku a ɗe a kuwa ku a'ali tsạrạ a kondo ɗạ, kpam ya pana tạ ikyamba hal a'ayin kupa. Lya kapala n utono karara, ko u kạnạ baci a wuna vu, ma nạkạ vu tạ funi u uma u ɗa bawu wạri n utyoku u woko vu katsupi ka ulya kaci.

11 “Uza ɗa baci wạri n atsuvu a upana, u pana ili i'ya Kulu Keri ku tonukoi a'uwa a Atoni! Aza ɗa baci a lyai kaci ka ucira u cingi, a ka doku a kuwạ kpam ire wa.”

Akani ubana a Birigama

12 Aku u tonuko mu, “Korongu ukanikorongi u na ubana a asu u katsumate ka zuba ka kuwa ku Atoni ka kạri a ilyuci i Birigama.‡ Uza ɗa wạri n burundu u kulya u ɗa wạri n unạ u kulya u re, aya wa suku akani a na yi: 13 N reve tạ vạ tạ ndishi a ilyuci i'ya Kanangasi ka lya tsugono. Avu Katoni ka vạ ka ka maci, kpam vu ạsạkạ mu utono wa. Vu wushuku tạ tun a'ayin a ɗa a zuwai Antiba kuwại pini a ilyuci i ɗe, asu u ɗa Kanangasi ka lya tsugono. U wenishike tạ ama maco a asu u kadyanshi ka ne n manyan ma ne, an eyi Katoni ka vạ ka.

---

* **2:6** Atoni a Nikala awenishiki a kaɓan a ɗa, aza ɗa a ka ciga ama a rongo a ulyasạka ameli kayala kpam a yansa tsishankala. † **2:9** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi. ‡ **2:12** A ilyuci i Birigama, a'uwa a ameli a ɗa pini a asu u ɗa ama a tsu lyasạka magono ma Roma kayala yavu Kashilạ ka. Asuɗarạkpa u ɗa pini evu u ɗa a tsu lyaka kameli ka Zeyu kayala. Birigama ɗa kami ka asu u ɗa tsugono tsu Kanangasi tsạri a likimba.

14 “Shegai u kạnạ tạ n ɓarana vu a ukuna u na. Ama roku a asuvu a kaɓolo ka vunu
a ka tono tạ uwenishike u Bala'am, uza ɗa u wenikei Balaku tyoku ɗa wa zuwa aza a
Isara'ila a yain unyushi. Balaku zuwa le tạ a takumai inyama i'ya a yankai ameli a le
uɗarạkpa. U zuwa le tạ dem a yain unyushi u tsishankala. ◊ 15 Aza roku a ɗe a ka tono tạ
uwenishike u aza a Nikala, adama a nala a yan tạ unyushi u cingi tyoku ɗa aza a Isara'ila
a yain. 16 Gogo-na kpatala a unyushi u vunu! Vu yan baci nala wa, ma tuwạ tạ ara vunu
gogo n shilạkạnạ n ama a nala yi n burundu u ɗa wa wutạ a unạ u vạ vi.
17 “Uza ɗa baci wạri n atsuvu a upana, u pana ili i'ya Kulu Keri ku tonukoi a'uwa a
Atoni! Aza ɗa a lyai kaci, ma nạkạ le tạ a asuvu a mana ɗa a'ạri a sokongi. Ma nạkạ tạ
ya dem katali ka pun ka a korongi pini kala ka savu. Uza ɗa u wushai katali ka nala aya
koshi wa reve kala ka nala ki.”§

Akani ubana a Tayatira

18 Aku u tonuko mu, “Korongu ukanikorongi u na ubana a asu u katsumate ka zuba
ka kuwa ku Atoni ka kạri a ilyuci i Tayatira. Maku ma Kashilạ,† uza ɗa a'eshi a ne a'ạri
yavu kapeli ka akina, kpam adeshikpetsu a ne a'ạri yavu urim u shili u ɗa a gboroi, aya
wa suku akani a na yi ubana ara vunu: 19 N reve tạ gbạ ili i'ya va yansa. N reve tạ ya
cigamgbana tạ, kpam eɗạ Atoni a vạ ɗa mayun. N reve tạ kpam tyoku ɗa i tsu ɓạngạ
atoku, n reve tạ kpam vu kawunki n ahankuri. N reve tạ gogo-na ya yan tạ ili i'ya i lai
a'ayin a ɗa i gitại i wokoi Atoni a vạ.
20 Shegai u kạnạ tạ n ɓarana vu a ukuna u roku. Avu vu kạngu Jezebe uka u nala vi
wa, uza ɗa u yain kaɓan an u danai eyi matsumate ma Kashilạ ma. An wa wenishike,
u puwunsạ tạ agbashi a vạ tsạrạ a yain unyushi u tsishankala a lyai kpam ilikulya i'ya
a ɗarạmkpai ameli. 21 N nạkạ yi tạ kabala tsạrạ u kpatala u ạsạkạ unyushi u cingi u ne,
shegai u 'yuwan tạ u ạsạkạ tsishankala tsu ne. 22 Adama a nala ma zuwa yi tạ u yain
maɓạlạ. Ma zuwa tạ aza ɗa a yain tsugbani n eyi dem a pana ikyamba cika. Ma yan tạ
nala gogo-na a 'yuwan baci u'ạsạkạ tsicingi tsu le tsa a ka yansa. 23 Ma wuna tạ aza ɗa
a wokoi mmuku n ne. Aku a'uwa a Atoni gbạ a reve an n revei uyawunsa u le kpam n
ili i'ya a ka ciga. Ma yan tạ ya dem mavura tyoku ɗa unyushi u ne wạri. 24 Aza roku a
asuvu a ɗe aza a Tayatira a tono uwenishike u ne wa. I rotsongusu ili i'ya aza ɗa a wokoi
mmuku n ne mi a isại “ili i usokongi i pige i Kanangasi”* wa. Ma tonuko ɗạ i yain ili i
roku kpam wa, 25 shegai i lyai kapala n i toni mu mayun mayun hal n tuwạ.
26-28 “Ma ạsạkạ tạ aza ɗa a lyai kaci ki a tsạrạ ucira ucun u te u ulya tsugono tsa Tata
u vạ u nạkạ mu. Ma yan tạ nala a asu u aza ɗa a ka lya kapala n uyansa ili i'ya n tonuko
le a yansa, hal ubana makorishi ma likimba. Ma ạsạkạ le tạ a tsạrạ ucira u ulya tsugono
tsa aletsu gbạ. A ka lya baci tsugono tsu nala tsi, a ka shamgba tạ n ucira, kpam a ka
gbashangu le tạ tyoku ɗa ama a tsu tạsạsạ mgbodo n cin. Ma nạkạ le tạ dem katala ka
ka tsu wantukpa n kpasani ku de ka woko iryoci i ulya u kaci u le.† 29 Uza ɗa baci wạri n
atsuvu a upana, u pana ili i'ya Kulu Keri ku tonukoi a'uwa a Atoni!”

3

Akani ubana a Saridisa

1 Aku u tonuko mu, “Korongu ukanikorongi u na ubana a asu u katsumate ka zuba
ka kuwa ku Atoni ka kạri a ilyuci i Saridisa. Uza ɗa wa lya tsugono tsu a'ulu a shindere
a Kashilạ, kpam wa ɓạnạ atala a shindere, aya uza ɗa wa suku akani a na yi: N reve tạ
ili i'ya va yansa. Ama a dana tạ vạ tạ n uma, shegai avu kakushe ka. 2 'Yạngạ! Kenu ɗa

◊ **2:14** Mkc. 25:1. § **2:17** Aza a Yahuda a wushuku tạ Irimiya matsumate u sokongi magbodo ma mana a Akpati u Kazuwamgbani. A'ayin a makorishi, a ka wene tạ ma aku a lyatangu ama n u ɗa. * **2:24** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi. † **2:26-28** Katala: An u wokoi a'ayin a nala yi ama a wushuki an atala a ka yanka le ili i roku a uma u le, a nạkạ uza ucira a kaci ka katala ka ka lakai ucira gbạ u woko tạ yavu ucira u kuyante u Kawauwi, u ɗa a ka pece n eyi.

ucira u vunu u wokoi, kpam u yan ɗe evu n ukotso. Adama a nala, gbamatangu ili i'ya i buwa vu vi. N wene tạ ili i'ya vạri uyan i cina i'ya Kashilạ ka vạ ka ciga vu vu yain wa.
3 Kotsu vu ạsạnsạ n ili i'ya vu wushai n i'ya vu panai wa. Tono i'ya, kpam vu kpatala
vu ạsạkạ unyushi u cingi u vunu. Vu 'yạngạ baci wa, ma tuwạ vu tạ a'ayin a ɗa bawu
vu zuwai ma tuwạ, tyoku ɗa kaboki ka tsu tuwạ. 4 Aza roku a ɗe a asuvu a Saridisa a
nangasa aminya a le n ashindạ a unyushi u cingi wa. Ama a nala a ka uka tạ aminya a
pun aku a wala kaɓolo nạ mpa, adama a ɗa a rạtsa tạ a yain nala. 5 Uza ɗa baci u fuɗai u
lyai kaci ka ucira u tsicingi, wa uka tạ aminya a pun tyoku u ama a nala yi. Ma cimbusạ
kala ka ne a asuvu a Tagarạda u Aza a Uma wa. A'ayin a ɗa baci mạri kushani a kapala
ka Tata u vạ n atsumate a zuba a ɗa a ka gbashika yi, ma dana tạ bawu malạlạ n reve tạ
vuma u na vi.
6 "Uza ɗa baci wạri n atsuvu a upana, u pana ili i'ya Kulu Keri ku tonukoi a'uwa a
Atoni!"

Akani ubana a Filadalifiya

7 Aku u tonuko mu, "Korongu ukanikorongi u na ubana a asu u katsumate ka zuba ka
kuwa ku Atoni ka kạri a ilyuci i Filadalifiya. Uza ɗa wạri uwulukpi n mayun wạ tạ ukạni
n makukpunki ma Dawuda.* U giduwạ baci utsutsu, uza wạ la wa fuɗa wa gbagirya u
ɗa wa. Kpam u gbagirya baci utsutsu, uza wạ la wa fuɗa wa giduwạ u ɗa wa. Aya uza
ɗa wa suku akani a na yi: 8 N reve tạ ili i'ya va yansa. N reve tạ ama a bidya vu vu woko
uzapige wa. Vu tono tạ uwenishike u vạ, kpam kain kạ la ka vu danai, "N kpạɗạ ureve
Yesu wa." N giduwạ tạ utsutsu a kapala ka vunu u ɗa bawu uza wa fuɗa wa gbagirya.
9 Gogo-na va wene tạ ili i'ya ma yan n ama ɗa a'ạri aza a Kanangasi.† A dana tạ ele ama
a Kashilạ a ɗa, shegai ele aza a kaɓan a ɗa. Ma zuwa le tạ a tuwạ a kuɗạngu a kapala ka
vunu. Nala wa wenike le tạ an ma ciga vu cika. 10 Vu kawunku tạ tyoku ɗa n tonuko vu
vu yain. Adama a nala, ma kạngu vu tạ a'ayin a ɗa baci ma tuko ama a likimba ukondo
u pige. 11 Mạ tạ utuwạ gogo. Lya kelime n ugbama a asuvu a upityanangu u vunu, kotsu
uza roku u wusa vu funi u ɗa va wusha an vu lyai kaci wa. 12 Ma zuwa tạ vuma ɗa u lyai
kaci ka ucira u cingi u nala vi, u woko kadawatsu ka roku ka ka ɓạngạ Kuwa ku Kashilạ
ku Kashilạ ka vạ. Vuma u nala vi wa rongo tạ pini maco. Ma korongu tạ kpam a'ala a
re a ikyamba i ne: kala ka Kashilạ ka vạ, n kala ka Urishelima u Savu, u ɗa wạri ilyuci i
savu i Kashilạ ka vạ, u ɗa wa cipạ a asu u Kashilạ a zuba. Ma koronku yi tạ kpam kala
ka savu ka vạ.
13 "Uza ɗa baci wạri n atsuvu a upana, u pana ili i'ya Kulu Keri ku tonukoi a'uwa a
Atoni!"

Akani ubana a Lawudukiya

14 Aku u tonuko mu, "Korongu ukanikorongi u na ubana a asu u katsumate ka zuba
ka kuwa ku Atoni ka kạri a ilyuci i Lawudukiya. Aya Nala Wạri, eyi dem uza ɗa u wenei
ukuna vi ɗa, kpam uza u maci uza ɗa u tsu dansa ukuna u mayun kain dem. Ara ne ɗa
Kashilạ ka yain ili gbạ. Aya uza ɗa wa suku akani a na yi: 15 N reve tạ ili i'ya va yansa.
Kpam vạ yuwu ko shen‡ wa. Wạri wa la tạ tsulobo vạri baci ili i te a asuvu a le. 16 An u
wokoi avu mere-mere ma vạri, avu uza u yuwu u ɗa ko uza u shen wa, ma 'yuwan vu
tạ. 17 Vu dana tạ, 'Mpa uza u utsạri u ɗa, kpam n cirạngusuku tạ kaci ka vạ udukuyan.
Ma ciga kpam ili i roku wa, ko kenu.' Shegai vu reve tyoku ɗa vạri mayun wa: Avu ili i
uwono i'ya kpam ili i iyali, uza ɗa u tsu ciga ili dem. Avu karumbạ ka kpam kataɓa ka
vạri. 18 Adama a nala, ma nạkạ vu tạ adooki vu tsila zinariya u ɗa ma denge. Zinariya
ɗa a darạkpai kpam a wulukpei u ɗa na. Tsila u ɗa kotsu vu yain utsạri. Vu tsila kpam
aminya a pun a ɗa ma denge vu ukunka kaci ka vunu, tsạrạ vu ạsạkạ upana uwono an

* **3:7** Makukpunki ma Dawuda ma wenike tạ an wạri n ucira u ɗa wa lya tsugono. † **3:9** Kanangasi; wata, "Shetan" kala ka dem ka Kalạpạnsi. ‡ **3:15** Pini na, "Shen" kalen ka ne ka unạkạ kaci a asu u manyan ma Kashilạ, "Yuwu" kpam ukpạɗạ u unạkạ kaci a asu u manyan ma Kashilạ.

vạri kataɓa. U gan tạ dem vu tsila agumạ a a'eshi a ɗa ma denge tsạrạ vu gbara a a'eshi a vunu, kotsu vu fuɗa vu wene.
19 “Aza ɗa ma ciga alya ma ɓara kpam ma yan mavura. Mạtsạ vu ạsạkạ unyushi u cingi u vunu. 20 Panai! Mạ tạ kushani a utsutsu mạri u'isạ, “Azakuwa!” Uza ɗa baci u panạka mu, aku u tonuko mu n uwa, ma uwa tạ, aku n lyai ilikulya kaɓolo n eyi.
21 “Aza ɗa a lyai kaci, a ka dusuku tạ nạ mpa a karatsu ka tsugono tsu vạ, tyoku ɗa mpa dem n lyai kaci n dusuki n Tata u vạ a karatsu ka tsugono tsu ne.
22 “Uza ɗa baci wạri n atsuvu a upana, u pana ili i'ya Kulu Keri ku tonukoi a'uwa a Atoni!”

4

Yahaya wenei zuba

1 An n kotsoi uwenishe u ili i nala yi gbạ, aku n lyai kapala n uwene kuwene. N wenei utsutsu ukukpi ubana a zuba. Aku uza ɗa wạri n kalạgạtsu tyoku u kavana vi u yain kadyanshi nạ mpa u danai, “Yuwạ utuwạ pini na ma wenike vu tạ ili i'ya ya gitạ bamu n i nala yi.” 2 Kute-kute Kulu Keri ku Kashilạ ku tonoi nạ mpa, aku pini a zuba vi n wenei karatsu ka tsugono n uza roku pini ndishi. 3 Uza ɗa u dusuki pini vi, wa wakanạsa san n mini ma avuku tyoku u atali a tsulobo. Kasomini ka pini ka laɗa cika ukyawin n karatsu ka tsugono tsi. 4 Aratsu a tsugono kamanga n a nishi a kyawain karatsu ka tsugono tsi. Nkoshi kamanga n ama a nishi a ɗa a'ạri pini a zuba u le. A ukusa tạ aminya a pun n ifuni i zinariya a a'aci a le. 5 Ili i na yi i'ya i'ạri uwutusạ a karatsu ka pige ki: ulaɗa, n mawurạ ma pige, n makpankashilạ. Avạsu a shindere yi a ɗa a'ulu a shindere a Kashilạ a nala yi a'ạri a utasa a kapala ka karatsu ki. 6 Nala kpam dem a asu u ɗa a kirại a kapala ka karatsu ka tsugono tsi u rotso tạ kushivạ ka kạri pun cika ka laɗa yavu madubu ma ma wundyamgbanạka.

Ili i uma i nishi i'ya i kyawain karatsu ki, kaɓon dem i te. Ili i nala yi i'ạ tạ n a'eshi kapala n kucinạ.

7 I kagitạ i'ạ tạ n kaci tyoku u gabako. I ire kpam kaci ka ne tyoku u kagono ka kanaka. I tatsu i'ạ tạ n upetiwa'eshi tyoku u vuma. I nishi yi kpam i rotso tạ kajambu ka ka imkpusa. 8 Ili i uma i nishi yi, ya dem wạ tạ n ashan a teli, ikyamba i le kpam i'ạ tạ upali n a'eshi, hal n kere ka ashan ki dem. Kaara n kayin a tsu ạsạkạ ushipa wa:
“Magono ma Zuba uza u uwulukpi u ɗa. Uza u uwulukpi u ɗa. Uza u uwulukpi u ɗa.
Aya Kashilạ Uza u Ucira Gbạ.
Aya uza ɗa wạri caupa, aya dem wạri gogo-na, kpam aya wa tuwạ.”
9 Ili i uma i nala yi i lyai kapala n i cikpali uza ɗa wạri ndishi a karatsu ka tsugono ki. I nạkạ yi kpam tsupige n ucikpa. Aya uza ɗa wạri n uma hal ubana bawu utyoku.
10 Nkoshi kamanga n ama a nishi n nala mi dem n kuɗạngi a kapala ka uza ɗa wạri ndishi a karatsu ka tsugono ki. Tyoku ɗa a'ạri pini ulyaka uza ɗa wạri n uma hal ubana bawu utyoku kayala, aku a zuwusai ifuni i le a kapala ka karatsu ka tsugono ki a danai,
11 “Magono ma Zuba n Kashilạ ka tsunu,
u lobono tạ vu wushi icikpali,
tsupige, n ucira kpaci aɗa vu gain i'ya.
Aɗa vu yain ili gbạ,
vu yain i'ya tyoku ɗa i'ạri
adama a ɗa nala va ciga i'ya.”

5

Maku ma Kondom ma kukpại tagarạda

1 Ili i roku i'ya kpam n wenei a kuwene ku vạ i'ya, vuma ɗa wạri ndishi a karatsu ka
tsugono ka nala ki wa ɓạnạ tagarạda u ɗa wạri warạka u bululu n ikorongi* a apashi
a re gbạ. Kashilạ ka kạtạlạ tạ u ɗa kpam u paɗarai u ɗa mai n cirạkpạ† tsu shindere n
ili i uzuwa iryoci.† 2 Aku n wenei kpam katsumate ka zuba ka ucira, kạri kadyanshi n
kalạgạtsu ka ucira, ka danai: “Ya rạtsai u fukpạ cirạkpạ tsi aku u bạrạkpạ tagarạda vi?
3 Shegai uza wạ la a zuba ko a likimba ko kpam a kere ka iyamba uza ɗa u rạtsai u kukpạ
tagarạda vi u yain u ɗa kạneshi wa.
4 Aku n rongoi a kushen cika, kpaci ko uza wạ la u rawai u kukpạ u ɗa u yain kạneshi
wa. 5 Aku uza u te a asuvu a nkoshi mi u tonuko mu, “Paɗa kushen ki! Wene na, uza roku
u ɗa pini uza ɗa u lyai kaci. Aya a tsu isạ Gabako, magono ma, uza ɗa u wutại a asuvu
a kaletsu ka Yahuza. Aya matsukaya ma pige ma Dawuda Magono. Aya uza ɗa wa fuɗa
wa fukpạ cirạkpạ tsu shindere tsu nala tsi, aku u bạrạkpạ tagarạda vi.
6 Aku n wenei Maku ma Kondom kushani a mere ma asu u karatsu ka tsugono ki. Ili i
uma i nishi i nala yi nạ nkoshi mi n kyawan yi. Ikyamba i ne i'ạ tạ yavu ama a'ạri a wuna
yi a yankai uɗarạkpa. Wạ tạ n avana a shindere n a'eshi a shindere, a ɗa a'ulu a shindere
a Kashilạ a nala yi a ɗa Kashilạ ka suki ubana a aɓon a likimba gbạ. 7 Maku ma Kondom
mi ma banai ma bidyai tagarạda u ɗa uza ɗa wạri ndishi a karatsu ka tsugono wa ɓạnạ
a kukere ku ulyaki ku ne ki. 8 An wạri pini uyan nala, aku ili i uma i nishi nạ nkoshi
kamanga n ama a nishi yi a kuɗạngi a kapala ka ne. Ya dem wa ɓạnạ molo n kabelu ka
zinariya. Kabelu ki kạ tạ ushaɗangi n ili i magulạni i'ya i'ạri kushani ka kavasu ka ama
aza ɗa a ka gbashika Kashilạ. 9 Aku a shipai ushipa u savu u na:
“Vu rạtsa tạ vu bidya tagarạda vi
vu fukpạ cirạkpạ tsi vu bạrạkpạ u ɗa.
Ili i'ya i zuwai i'ya, ama a'ạri a wuna vu tạ,
kpam mpasa n vunu n wokoi katsupi
an vu wutukpại ama a agali kau-kau, n aletsu, n ama, n iyamba,
kpam gogo-na ama a Kashilạ a ɗa a'ạri.
10 Vu zuwa le a woko kagali ka ne; wata,
aɗarạkpi aza ɗa a ka gbashika Kashilạ.
Kpam a ka lya tạ tsugono tsu likimba.”
11 Aku n doki n weɓelei, n panai atsumate a zuba a ka shipa. Kakumạ ka le ka kạri
ukece wa.‡ A kyawain karatsu ka tsugono ki n ili i uma i nishi nạ nkoshi mi. 12 Aku a
shipai n alạgạtsu a ucira:
“Tsa cikpala tạ Maku ma Kondom
ma a'ạri a wunai vi,
adama a ucira u pige,
n utsạri, n kakiri n ucira u ne.
Wa wusha tạ karingạ n tsupige,
n icikpali cika!”
13 Aku n panai gbạ ili i uma ya shipa; wata, gbạ i'ya i'ạri a zuba, n likimba, n i'ya i'ạri
a kere ka likimba, n asuvu a kushivạ. Ushipa u le vi u ɗa na:
“Uza ɗa wạri a karatsu ka tsugono
kaɓolo n Maku ma Kondom mi
wạ tạ n karingạ ka pige
n icikpali, n tsupige, n ucira

* **5:1** Tagarạda u ɗa wạri warạka u bululu: A'ayin a nala a tsu yan tạ itagarạda i le a warạka u te u bululu, aku a kạtạlạ u ɗa a mmuku ma alangu. † **5:1** A'ayin a nala yi, a tsu kimbạ tạ ukanikorongi n cirạkpạ aku a zuwa iryoci a kucinạ i'ya ya wenike uza u ili. A kukpạ baci u ɗa she cirạkpạ tsi tsu fukpạ kpam ko uza wa fuɗa kpam wa kimbạ u ɗa tyoku ɗa wạri caupa wa. Uza ɗa uza u ili u ɗangạsai aya koshi wạri n ucira u ɗa wa fukpạ iryoci yi. ‡ **5:11** Kakumạ ka atsumate a zuba yi ka rawa tạ azu azu hal ubana a asu azu azu kupa bawu utyoku.

hal ubana bawu utyoku."
14 Aku ili i uma i nishi yi a wushuki, "Nala wạri!" Nkoshi mi kpam n kuɗạngi n lyaka yi kayala.

6

Maku ma Kondom ma fukpại cirạkpạ

1 Aku n wenei Maku ma Kondom mi ma fukpại cirạkpạ tsu kagitạ a asuvu a tsu shindere, pini nala, n panai ili i uma i te a asuvu a i nishi yi i yain kadyanshi n kalạgạtsu ka makpankashilạ, u danai, "Tuwạ!" 2 An n weɓelei, aku n wenei kadoki ka eri. Uza ɗa kpam u yuwại ka vi wa ɓạnạ utaun, aku u wushai funi. Wa wala ili i ne yavu uza ɗa u lyai kaci ka kuvon ushani, kpam wa doku wa lya.
3 Aku Maku ma Kondom mi ma fukpại cirạkpạ tsu ire, pini nala, n panai ili i uma i ire i danai, "Tuwạ!" 4 Aku kadoki ka roku ka shili yavu akina ka wutại. Uza ɗa u yuwại ka vi u wusha tạ ucira u ɗa wa zuwa ama a likimba a shilạkạnạ utyoku u le, tsạrạ a wunamgbana a asu u kuvon. Uza ɗa wa walạka ka vi u wusha tạ burundu u pige.
5 Aku Maku ma Kondom mi ma fukpại cirạkpạ tsu tatsu. N panai ili i uma i tatsu yi i danai, "Tuwạ!" An n weɓelei, aku n wenei kadoki ka limạ. Uza ɗa kpam u yuwại ka vi wa ɓạnạ ili i ukondugo arạji a kukere ku ne. 6 Aku n panai ili i roku i'ya kalạgạtsu ka ne ka wutusạ a mere ma ili i uma i nishi i nala yi. Ka danai, "Ikebe i'ya vuma wa tsạrạ a manyan ma ulivạ,* i'ya a tsu tsupa ikebe i kakundatsu ka te ka ityabi.† Ikebe yi kpam unạ u te u ɗa n i'ya a tsu tsilạka akundatsu a tatsu a ilya. Kpam kotsu vu nangasa manivi ko mini ma cinwi mi wa!"
7 Aku Maku ma Kondom mi ma fukpại cirạkpạ tsu nishi, pini nala, n panai ili i uma i nishi yi i danai, "Tuwạ!" 8 An n weɓelei, aku n wenei kadoki ka kạri dusu. Uza ɗa u yuwại ka vi kala ka ne ka Ukpạ, uza ɗa a ka isạ Asu u Akushe wạri utono uza u kagitạ vi evu evu. Kashilạ ka pecei ama a likimba aɓaci a nishi. Ukpạ n Asu u Akushe a wushai ucira u ɗa a ka wuna kaɓaci ka te a asu u kuvon, n kambulu n usara kau-kau, nạ nnama n kakamba.
9 Aku Maku ma Kondom mi ma fukpại cirạkpạ tsu tawun. N wenei a'ulu a aza a maci a cuku tsu asuɗarạkpa. Ama a na yi alya aza ɗa atokulalu a wunusai adama a kadyanshi ka Kashilạ ka maci ka a dansai. 10 A'ulu yi a 'yạngạsại alạgạtsu n ucira a danai, "Ashekapige, avu uza u uwulukpi u ɗa, kpam uza u mayun! Tsa folo vu, kotsu vu ɓạrạkpạ wa vu yanka aza a likimba a ɗa a wunusa tsu afada kpam vu yan le mavura."
11 Aku Kashilạ ka nạkại ili i uma yi ya dem matogo ma pun ma bululu, u tonuko le a wunvuga kenu hal she atokulalu a le a wuna atoku a tsugbashi a le; wata, atoku a le hal she a shaɗangu kakumạ ka ama ka Kashilạ ka zuwuka le.
12 Aku n wenei Maku ma Kondom mi ma fukpại cirạkpạ tsu teli. Likimba gbạɗại n ucira. Kaara ka nạkạ kpam katyashi wa, aku karimbi ka kimbại asu gbạ. Uwoto u wokoi san yavu mpasa. 13 Atala a rukpusại a zuba utuwạ a likimba tyoku ɗa apopi a gburu a tsu rukpusạ uwule u ucira u sạkạtạ le baci. 14 Zuba kạtạlại yavu kajiba ka a kạtạlại aku a takpai ka. Nsasa n iyamba i mere ma mini a 'yạngạsại a ạsạkại asu u ɗa a'ạri caupa vi adama a ugbạɗạ vi.
15 Pini nala, ama hal nạ ngono a mạtsại tsạrạ a kpawunsa a a'aɓuru ko kpam a mere ma atali a ugaɗi a nsasa. Azapige a gomunati, n atigi dem a boloi tsạrạ a kpawan. N wenei dem aza a utsạri, n aza a ucira a ka kpawunsa. Hal n agbashi n aza ɗa bawu a'ạri agbashi dem a ka kpawunsa. 16 A'ạri u'isạsạ nsasa n atali, a ka dansa, "Tsa folo ɗạ, tuwại i rukpạ tsạrạ i sokongu tsu kotsu uza ɗa wạri ndishi a karatsu ka tsugono ka nala ki u wene tsu wa, kpam Maku ma Kondom mi ma fuɗa ma yan tsu mavura wa. 17 Mayun ɗa

* **6:6** Kondo "Ikebe i azurufa" a kaci ka idani ka "Ikebe" a Idani i Uɓạngạ.

Kain ka upan u Kashilạ n Maku ma Kondom mi ka a ka yanka ya dem mavura ka rawa ɗe, kpam uza wạ la wa la a upana u ikyamba u nala vi wa.”

7

Ili i uzuwa iryoci i aza a Isara'ila

1 An nala wurai, aku n wenei atsumate a zuba a nishi kushani a aɓon a nishi a likimba,
a kạnại uwule u nishi tsạrạ uwule u lapana a likimba ko a kushivạ kpam ko a maɗanga wa. 2 Aku n wenei kpam katsumate ka roku ka wutại a kasana, wa ɓạnạ ili i uzuwa
iryoci i Kashilạ Uza u Uma. U yankai atsumate a nishi a ɗa a nạkại ucira a foro iyamba
n kushivạ kadyanshi n kalạgạtsu ka ucira. 3 U danai, “Kotsu i ạsạkạ uwule u nangasa
iyamba, n kushivạ ko kpam nɗanga wa, she a'ayin a ɗa tsu zuwusukai agbashi a Kashilạ
ka tsunu iryoci n ili i uzuwa iryoci i ne a acen a le. 4 Aku n panai kalạgạtsu ka isại kakumạ
ka lamba u ama ɗa atsumate yi a yankai iryoci n ili i uzuwa iryoci i Kashilạ a acen a le yi.
Kakumạ ka ama ki ka azu amangatawun n azu amangare n azu a nishi (144,000). Ama
a na yi alya mmuku n tsikaya m aletsu kupa n a re a aza a Isara'ila. Aza ɗa atsumate yi
a zuwusukai iryoci yi alya:

5-8 A zuwuka tạ ama azu kupa n azu a re (12,000) a kagali ka Yahuza, n ama azu kupa
n azu a re a kagali ka Roben iryoci.

A zuwuka tạ ama azu kupa n azu a re a kagali ka Gadu, n ama azu kupa n azu a re a
kagali ka Ashiru iryoci.

A zuwuka tạ ama azu kupa n azu a re a kagali ka Nafutali, n ama azu kupa n azu a re
a kagali ka Manase iryoci.

A zuwuka tạ ama azu kupa n azu a re a kagali ka Saminu, n ama azu kupa n azu a re
a kagali ka Levi iryoci.

A zuwuka tạ ama azu kupa n azu a re a kagali ka Isaka, n ama azu kupa n azu a re a
kagali ka Zebulun iryoci.

A zuwuka tạ ama azu kupa n azu a re a kagali ka Isuhu, n ama azu kupa n azu a re a
kagali ka Bayami iryoci.

Kakumạ ka ama ka lyakai Kashilạ kayala

9 An nala wurai, aku n weɓelei pini nala, n wenei kakumạ ka ama ushani ka ka wurai
ukece. A wutạ tạ a asuvu a iyamba, kagali, ama n aletsu a likimba gbạ, aku a shamgbai
a kapala ka karatsu ka tsugono ki n Maku ma Kondom mi. A ukusai aminya a pun cika
kpam ya dem wa ɓạnạ avuku a mashuwan a kukere ku ne. 10 A ka salạsa n kalạgạtsu ka
pige, n a dansi,

“Kashilạ ka tsunu ka n Maku ma Kondom uza ɗa u wauwa tsu,
Kashilạ ka tsunu uza ɗa wạri ndishi a karatsu ka tsugono.”

11 Gbạ atsumate a zuba a shamgbai a kyawain karatsu ka tsugono ki kaɓolo nạ nkoshi
n ili i uma i nishi yi. Aku a kuɗạngusi a varai a'aci a le a iyamba a lyakai Kashilạ kayala.
12 A ka dansa,

“Mayun ɗa,
Kashilạ ka tsunu
uzapige ɗa, uza u ucira,
n tsupige, n kakiri.
Ạsạkạ tsu cikpala yi
tsu cikpa yi
tsu nạkạ yi karingạ
hal ubana bawu utyoku.
Ami!”

13 Uza u te a asuvu a nkoshi mi u wece mu, “Ama ɗa a ukusai aminya a pun yi an yayi?
Nte a wutusại?”

14 Aku n wushunku yi, “Uzapige, mpa n reve wa, shegai avu reve tạ.”
Aku u tonuko mu, “Alya aza ɗa a soi upana u ikyamba u pige u nala vi bawu a kuwusại. A zạsại aminya a le nạ mpasa n Maku ma Kondom, aku aminya a le a wokoi pun cika.
15 “Adama a nala a ɗa a'ạri kushani a kapala ka karatsu ka tsugono tsu Kashilạ. A tsu lyaka yi tạ kayala kaara n kayin, a kuwa ku ne ka a tsu gbashika yi. Uza ɗa kpam wạri ndishi a karatsu ki wa rongo tạ n ele kpam u kirana n ele.
16 “Ama a nala a ka doku a ka pana kambulu wa, a ka pana kpam kakuli wa. Kaara ka doku ka damgbarạsa le wa, usuɗugbi kpam wa runukpa le wa, 17 adama a ɗa Maku ma Kondom ma mạri a mere ma asu u karatsu ka tsugono ki aya kaliniki ka le. Wa tono tạ n ele ubana a asu u ɗa mini ma ma tsu nạkạ uma ma wutusạ. Kashilạ kpam ka yansạsa tạ gbạ meshi ma le.”

8

Cirạkpạ tsu makorishi

1 An Maku ma Kondom mi ma fukpại cirạkpạ tsu shindere tsu makorishi tsu warạka u bululu vi, mawurạ mạ la a zuba wa, hal ubana kagbidi ka ulapa u uwule.
2 Aku n wenei atsumate a zuba a pige a shindere a ɗa a shamgbai a kapala ka Kashilạ ki, a wushai avana.
3 Katsumate ka zuba ka roku kpam kau ka tuwại ka shamgbai a asuɗarạkpa. Wa ɓạnạ kabelu ka zinariya ka urunukpusa ili i magulạni. U wusha tạ ili i magulạni ushani i'ya u ɗarạkpai kaɓolo n kavasu ka ama a Kashilạ. Katsumate ki ka zuwai kune ku na ki a asuɗarạkpa u ɗa a yain n zinariya u ɗa wạri pini a kapala ka karatsu ka tsugono ki. 4 Aku kạngạ ka ili i magulạni ka katsumate ka ɓạnạ a kabelu ki n kavasu ka ama a Kashilạ ka 'yạngại a zuba ubana a asu u ɗa Kashilạ kạri. 5 Aku katsumate ki ka kenei tsikina pini a asuɗarạkpa vi u shaɗangi kabelu ki. U vutạlại ka a likimba, a rongoi uyansa mawurạ icun kau-kau, nạ mkpankashilạ, n ulaɗa, aku likimba gbạɗại cika.

Atsumate a zuba a fulại avana

6 Aku atsumate a zuba a shindere a ɗa a ka ɓạnạ avana a shindere a foɓusoi tsạrạ a fulạ.
7 An katsumate ka zuba ka kagitạ ka fulại kavana ka ne, aku atsumate a zuba a vutạlạsại mini ma atala n akina a ɗa a'ạri kasatari nạ mpasa a likimba. Akina yi a kulạtạngi kaɓaci ka te a asuvu a aɓaci a tatsu a likimba, a nangasai gbạ nɗanga n iceshi i'ya i'ạri a kaɓaci ka nala ki.
8 Aku katsumate ka zuba ka ire ka fulại kavana ka ne. A vutạlại ili i roku yavu masasa ma pige ma ma tasa n akina a asuvu a kushivạ. Kaɓaci ka te a asuvu a aɓaci a tatsu a kushivạ yi ka wokoi mpasa. 9 Gbạ ili i'ya i'ạri pini a kaɓaci ka nala ki i kuwại, a'atsu a ɗa kpam a'ạri pini a namgbusai.
10 Katsumate ka zuba ka tatsu ka fulại kavana ka ne, katala ka pige ka ka tasa yavu kavạsu ka wutại a zuba ka rukpại. A asuvu a agạtạ a tatsu dem, ka rukpạ tạ a asuvu a agạtạ a te. A asuvu a a'eshi a mini a tatsu dem, ka rukpạ tạ a keshi ka mini ka te. 11 Kala ka katala ki ka Agumạ a Akoni, aku kaɓaci ka te a asuvu a aɓaci a tatsu a mini yi ka konikpoi. Ama ushani a kuwạ tạ adama a akoni a mini yi.
12 Aku katsumate ka nishi ka fulại kavana ka ne. Ili i roku i gbashai kaɓaci ka te a asuvu a aɓaci a tatsu a kaara u nangasai ka n uwoto n atala.* Aku kaɓaci ka te asuvu a aɓaci a tatsu ka katyashi ka kain ka wokoi karimbi. Nala dem kaɓaci ka te asuvu a aɓaci a tatsu ka uwoto n ka te asuvu a aɓaci a tatsu ka atala a nạkạ katyashi n kayin wa.

* **8:12** Kaara ka tsu nạkạ tạ katyashi hal ulapa u uwule kupa n u re, shegai a'ayin a ɗa a korongi makpạndạ ma na mi, ulapa u uwule kullạ u ɗa koshi ka tsu nạkạ katyashi. Nala dem uwoto n atala; ulapa u uwule kullạ u ɗa koshi a tsu nạkạ katyashi. A'ayin a ɗa baci bawu katyashi ka le kạri pini karimbi ka ka tsu kimbạ asu.

13 An n weɓelei aku n wenei kajambu ka imkpusa a zuba, n panai ka salạsa cika,
“Upana u ikyamba! Upana u ikyamba! Upana u ikyamba wa tuwạ tạ a asu u ama a
likimba, atsumate a zuba a tatsu a ɗa a buwai vi a fulạ baci avana a le.”

9

1 Aku katsumate ka tawun ka fulại kavana ka ne. N wenei ili i roku yavu katala ka ka
rukpại a likimba vi. Katala ki ka wusha tạ makukpunki ma ukukpunkạ kaɗạkạ ka bawu
kạri n utyoku. 2 An ka kukpại, aku kạngạ ka wutại yavu kạngạ ka kạri a asuvu a kunu
ka kạri n akina walu-walu. Kạngạ ki ka kimbạ tạ zuba kpam ka kạngi dem kaara, aku
asu vi u wokoi n karimbi. 3 Pini nala, abaruma a wutại ushani a asuvu a kạngạ ki a cipại
a likimba. A wutạ tạ n ucira u ɗa a ka taɗạsa ama tyoku ɗa adaɓu a tsu yan. 4 A tonuko le,
“Aza ɗa bawu a'ạri n iryoci i ili i uzuwa iryoci i Kashilạ a acen a le, alya koshi ya taɗạsa.
Shegai kotsu i taɗạsa nɗanga ko iceshi wa.” 5 Kashilạ ka wushunku le tạ a yanka ama a
nala yi mavura cika hal uwoto u tawun, shegai u wushunku le a wuna le wa. Mɓạlạ mi
tyoku u mɓạlạ n kudaɓu n ɗa mạri ku taɗa baci uza. 6 A a'ayin a nala yi, ama a ka bolo tạ
ukpạ, shegai a ka tsạrạ u ɗa wa. A ka ciga tạ a kuwạ, shegai a ka fuɗa wa.
7 Abaruma yi a rotso tạ adoki a ɗa a foɓusoi adama a kuvon. A'ạ tạ n ifuni i zinariya a
a'aci a le, kpam upetiwa'eshi u le u rotso tạ u ama. 8 Kenji ka le kạ tạ n akumgbi yavu ka
aka, a'anga a le kpam tyoku u a'anga a gabako ɗa a'ạri. 9 A ukai ntogo ma urim a akamba
a le. Mawurạ ma ashan a le a ka wurạ, mạ tạ yavu mawurạ ma adoki nạ nringongo n le
a ka wurạ a ka darạka ubana a asu u kuvon. 10 Nạ ntaɗatsu n ɗa mạri a iwunja i le n ɗa n
tsu nạkạ le ucira u ɗa a tsu zuwa ama a pana ikyamba hal uwoto u tawun vi. 11 Magono
ma le aya katsumate ka zuba ka ka lya tsugono a kaɗạkạ ka bawu kạri n utyoku vi. Kala
ka ne ka Kawuni (n Tsiyahuda aya Abadon, n Tsiheline† kpam aya Apoliyo).
12 Upana u ikyamba u kagitạ u kotso ɗe. Shegai upana u ikyamba i re i roku i'ạ tạ a
utuwạ.
13 Aku katsumate ka zuba ka teli ka fulại kavana ka ne. N panai kalạgạtsu ka yain
kadyanshi a asuvu a avana a ɗa a'ạri a ngan n asuɗarạkpa u ɗa a yain n zinariya u ɗa
wạri kushani a kapala ka Kashilạ. 14 Kalạgạtsu ki ka tonukoi katsumate ka zuba ka teli
ka ka ɓạnạ kavana ki, “Surukpa atsumate a zuba a nishi a ɗa Kashilạ ka zuwai a sira le a
Agạtạ a Yufiriti a pige yi!” 15 Aku katsumate ka zuba ka teli ki ka ba ka surukpai atsumate
a zuba a nishi yi a wutại tsạrạ a ba a wuna kaɓaci ka te a asuvu a aɓaci a tatsu a ama a
likimba. Kashilạ ka foɓuso le tạ tsạrạ a yain nala dere u ulapa u uwule u nala vi n a'ayin
a nala yi hal n uwoto n kayen ka nala ki dem. 16 Atsumate yi a tono tạ n asoje a ɗa a ka
walạka adoki. N pana tạ a da alya pini hal azururu amangatawanre (200,000,000).*
17 A asuvu a kuwene ku vạ, n wene tạ adoki n ayuwi a le. Ayuwi yi a ukusa tạ ntogo ma
irim n ɗa mạri san yavu akina, ulimạ u le kpam yavu mbucu ma ivạshi i akaryabi kpam
n ulaɗa u mini ma tsulon. A'aci a adoki yi a'ạ tạ yavu a'aci a igabako, akina n kạngạ n
akina a eri a ka wutusạ a anạnạ a le. 18 Usara u tatsu u nala vi, (wata, akina, n kạngạ, n
akina a eri a ɗa a ka wutusạ a anạnạ a adoki yi,) n u ɗa a wunai kaɓaci ka te a asuvu a
aɓaci a tatsu a ama a likimba. 19 Anạnạ a adoki yi a ɗa gbạm koshi wa, hal dem n iwunja
i le i'ya i'ạri n ucira u ɗa a ka ne ama usạn. Iwunja i le tyoku u a'ali a ɗa, a'ạ tạ n a'aci a
ɗa a ka kapa ama.
20 Shegai ama ɗa bawu a kuwại n usara u na vi a 'yuwan tạ ukpatala a ạsạkạ tsicingi
tsu le. A lyai kelime n ulyasạka ityoni i cingi kayala, a lyasạkai kpam ameli kayala a ɗa a
rumai n zinariya, n azurufa, n irim i shili, n a ɗa a saɗarai a atali, n a ɗa a shei nạ nɗanga.
Ameli a nala yi a tsu wene ko ili, ko kpam a pana kadyanshi, ko a wala wa! 21 Ama a na yi
a ạsạkạ uwunusa atoku a le wa, a ạsạkạ uyansa tsukunu wa, kpam dem a ạsạkạ uyansa
tsugbani, n uboki wa.

---

* **9:16** Kakumạ ka asoje ka 200,000,000.

10

Katsumate ka zuba n maku ma tagaɾạda

1 Aku n wenei kpam kuwene, katsumate ka zuba ka ucira kạri ucipạ a iyamba. U
wambanai kalishi yavu kunya, n kasomini zuba n kaci ka ne. Upetiwa'eshi u ne wa laɗa
yavu kaara, a'ene a ne kpam yavu adawatsu a akina. 2 Wa ɓạnạ maku ma tagaɾạda ma
mạri ubạɾạkpi. U shamgbai n kune ku ulyaki ku ne a kushivạ, ka ugulạ kpam a kagiɗa.
3 U wuɾạngi yavu gabako. An u wuɾạngi, aku mkpankashilạ n shindere n wushuki. 4 An
mkpankashilạ mi n wushuki, mpa nạ n cigi n gitạ ikorongi, aku n panai kalạgạtsu a zuba
ka danai, “Sokongu ili i'ya mkpankashilạ n shindere mi n danai vi, kotsu vu korongu i'ya
wa.”
5 Katsumate ka zuba ki ka ɾạɗạgbại kukere ku ulyaki ku ne ubana a zuba. 6 Aku u
tsinai n kala ka Kashilạ, ka kạri n uma hal ubana bawu utyoku, uza ɗa u yain zuba n ili
i'ya i'ạri a asuvu a le, n iyamba n ili i'ya i'ạri a asuvu a le, n kushivạ n ili i'ya i'ạri a asuvu
a le gbạ, ukuna u maci u ɗa wa tono. U da, “Kashilạ ka ɓạɾạkpạ wa, aku u yain ili i'ya u
foɓusoi. 7 Shegai katsumate ka zuba ka shindere ki ka fulạ baci kavana ka ne, Kashilạ
ka yan tạ ili i'ya wạri u sokongi hal utuwạ gogo-na vi, tyoku ɗa u tonukoi agbashi a ne,
ntsumate.”
8 Kalạgạtsu ka doki ka isạ mu: “Wala vu ba vu wushi tagaɾạda u ɗa wạri ubạɾạkpi vi,
u ɗa katsumate ka zuba ka ɓạnạ vi.”
9 Aku n banai a asu u katsumate ka zuba ki, n tonuko yi u nạkạ mu maku ma tagaɾạda
mi. Aku u tonuko mu, “Wusha tagaɾạda vi vu takuma u ɗa. Wa yankpa tạ a unạ u vunu
yavu ishigi, shegai wa vuɾạ vu tạ katsumạ.” 10 N wushai tagaɾạda u ɗa wa ɓạnạ vi n
takumai. U yankpa tạ cika yavu ishigi a unạ u vạ, shegai an n soɗugi u ɗa, aku u vuɾạ
mu katsumạ. 11 A tonuko mu kpam, “U kạnạ tạ vu doku vu tonuko ama ili i'ya Kashilạ
ka foɓusoi u yanka ama n iyamba n aletsu kau-kau, nạ ngono gbạ.”

11

Ama a re aza ɗa a wenei ukuna vi

1 Pini nala, a nạkạ mu kalangu ka uɾạtsanạka, aku Kashilạ ka tonuko mu, “Wala vu
ba vu ɾạtsanạka Kuwa ku Kashilạ n asuɗaɾạkpa, vu keci kpam ama ɗa a'ạri ulya kayala
pini. 2 Shegai kotsu vu ɾạtsanạka ulanga u kuwa vi wa, kpaci n nạkạ u ɗa ɗe Awulawa. A
ka lya tạ tsugono tsu ilyuci i vạ hal uwoto amangare n u re.* 3 Ma suku tạ ama a vạ ama
a re aza ɗa a revei n kami ka ukuna ki a yain kuɓari ku akani a mayun a vạ. A ka uka
tạ aminya a ɗa a tsu uka adama a unamgbukatsumạ, kpam a ka dansa tạ akani a vạ a
asuvu a a'ayin kazu ka te n amangatawanre n amangatatsu (1,260) a nala yi. 4 Ama a re
a ɗa a dansai akani a Kashilạ yi, a shamgba tạ a kapala ka Asheku uza ɗa wa lya tsugono
tsu likimba gbạ. Alya nɗanga n zayitum n re n ashamkpatsu a ncikalu n re n ɗa mạri
pini vi. 5 Uza wa ciga baci u ne le usạn, akina a ka wutạ tạ a anạnạ a le a wuna atokulalu
a le yi. Nala Kashilạ ka wuna uza ɗa baci dem wa ciga u ne le usạn. 6 A a'ayin a ɗa a'ạri
uyan kuɓari ku akani a Kashilạ yi, u nạkạ le tạ ucira u ɗa a ka fuɗa a ka shamkpa mini
ma zuba. A wusha tạ dem ucira u ɗa a ka savaɗa mini ma woko mpasa, kpam a zuwa
usara u ɗa u nei likimba usạn. A tsu yan tạ nala a'ayin a ɗa baci dem a ka ciga a yain.
7 An ama a re yi a kotsoi udansa akani yi, aku kadin ka ka wutại a kaɗạkạ ka bawu kạri
n utyoku vi ka yain kuvon n ele. Ka lyai kaci ka le ka wuna le. 8 A ka ạsạkạ tạ ikyamba
i le a ure u pige u ilyuci i pige i nala yi a asu u ɗa a wandamgbanai Asheku a le. U ɗa
a yankai tsizagaɗi a isạ yi “Sodom”† n “Masar.” 9 Ama n agali n aletsu n iyamba a ka
wundya tạ ikyamba i le. A ka ạsạkạ uza u ciɗạngu le wa hal she a yan a'ayin a tatsu n
kagbidi. 10 Ama a likimba gbạ a ka yan tạ mazạngạ adama a ukpạ u ama a re a nala yi.

* **11:2** Uwoto amangare n u re ili i te i'ya n a'ayin 1,260. Ili i te i'ya dem n ayen a tatsu n kagbidi a masala ma 12:14.

A ka yan tạ abiki hal a sukusuku atoku a le kune, kpaci ntsumate n re n nala mi n zuwa tạ ama a panai ikyamba cika.
11 Shegai an a'ayin a tatsu n kagbidi a nala yi a wurai, aku Kashilạ ka doki ka fulạkạ
le kuvi ka uma. Aku a 'yạngại a shamgbai, ama ɗa a wene le vi a panai uwonvo cika.
12 Ntsumate n re mi n panai kalạgạtsu ka ucira ka wutại a zuba, ka danai, “Yuwại utuwạ
na!” Aku a yuwại ubana a zuba a asuvu a kalishi, atokulalu a le n a wundi le.
13 Kute-kute iyamba i gbạɗại n ucira, pini nala, kuma ku te a asuvu a kuma kupa ku
ilyuci ki ku wạsạsại. Ama azu a shindere (7,000) a ɗa a kuwại adama a ugbạɗạ u iyamba
vi. Aza ɗa kpam a buwai n uma a pana tạ uwonvo cika aku a nạkại Kashilạ ka kạri ndishi
a zuba tsupige. 14 Upana u ikyamba u ire u kotso ɗe, shegai u tatsu wạ tạ a utuwạ.

Kavana ka shindere

15 Aku katsumate ka zuba ka shindere ka fulại kavana ka ne, n panai alạgạtsu a ucira
a ka dansa,
“Kashilạ ka tsunu n uza ɗa u ɗangạsai u woko Kawauwi ki, wạ tạ n ucira u ɗa wa lya
tsugono tsu likimba gbạ.
Kpam Kashilạ ka lya tạ tsugono hal ubana bawu utyoku.”
16 Nkoshi kamanga n ama a nishi aza ɗa a'ạri ndishi a aratsu a tsugono a kapala ka
Kashilạ, a kuɗạngusi a varai a'aci a le a iyamba a lyaka yi kayala. 17 A danai,
“Magono ma Zuba Kashilạ Uza u Ucira Gbạ,
uza ɗa wạri gogo-na kpam uza ɗa wạri caupa,
Tsu cikpa vu tạ an va wenishike ucira u vunu,
kpam vu gitạ ɗe ulya tsugono tsi.
18 Ama a likimba a'ạri a ka pana tạ upan u vunu cika,
shegai gogo-na a'ayin a upan u vunu a rawa ɗe.
A'ayin a yan ɗe a ɗa va yanka akushe afada,
vu nạkạ kpam agbashi a vunu katsupi.
Va nạkạ tạ ntsumate n vunu n aza a uwulukpi a vunu katsupi.
Va nạkạ tạ gbạ aza ɗa a panai uwonvo u kala ka vunu katsupi,
ili i'ya i bidyai uza u kenu hal ubana uza u pige.
Aku vu wuna aza ɗa a tsu zuwa ukpạ a likimba.”
19 Pini nala, Kuwa ku Kashilạ ka kạri a zuba ku kukpại, tsạrạ a wene Akpati u
Kazuwamgbani† u ɗa wạri pini. A rongoi ulaɗa, n mawurạ ma pige, n makpankashilạ,
n ugbạɗạ u iyamba u pige, n mini ma atala.

12

Uka n ubungu

1 Aku n wenei iryoci i pige i roku a zuba i'ya i zuwai ya dem u yain majiyan. Uka roku
u ɗa pini kpam kunya ka u sirai kaara ka. A'ene a ne kpam a uwoto u ɗa a'ạri utaɗangi.
Funi ɗa pini a kaci ka ne u ɗa wạri n atala kupa n a re. 2 U yan ɗe evu n umatsa, kpam
mɓạlạ n upana u ikyamba m ilimaci yi i zuwa yi tạ isali cika. 3 Kute-kute n wenei iryoci
i roku a zuba. N wenei ubungu u shili u pige u ɗa wạri n a'aci a shindere n avana kupa.
Kaci dem kạ tạ n maku ma funi ma ne. 4 Uwunja u ne u rononoi kaɓaci ka te a asuvu a
aɓaci a tatsu a atala a zuba, aku u vutạlại a ɗa a likimba. U shamgbai a kapala ka uka u
ilimaci vi tsạrạ u matsa baci maku mi aku u soɗugu ma. 5 Aku u matsai kalobo, uza ɗa
wạri n ucira u ɗa wa lya tsugono tsa ama a likimba gbạ n kalangu ka urim. Katsumate
ka zuba ka fulại maku mi u bankai ma a asu u Kashilạ, tsạrạ u ba u dusuku a karatsu ku
tsugono tsu ne. 6 Aku uka vi u sumai u banai a mete a asu u ɗa Kashilạ ka foɓusuko yi.
Nte a ka kirana n eyi ɗe hal a'ayin kazu ka te n amangatawanre n amangatatsu (1,260).
7 Kute-kute a gitại kuvon a zuba: aku Mika'ilu katsumate ka zuba ka pige n atsumate
a ne a gitại kuvon n ubungu vi, ubungu vi n atsumate a ne a kạnại dem kuvon n ele.

8 Shegai ubungu vi u lya kaci ka kuvon ki wa, kpam a ka ạsạkạ yi n atsumate a ne a
shamgba ɗe a zuba kpam wa. 9 Mika'ilu n atsumate a ne a vutạlại ubungu vi a wutukpạ
yi a zuba ubana a likimba kaɓolo n atsumate a ne. Ubungu u na vi aya gai wạri pini tun
caupa vi, aya a tsu isạ Kalạpạnsi kpam dem a tsu isạ yi tạ Kanangasi.* Aya u tsu zuwa
ama a yain unyushi u cingi.
10 Aku n panai kalạgạtsu a zuba ka yain kadyanshi n ucira ka danai:
“Gogo-na Kashilạ ka tsunu ka wauwa tạ ama a ne!
Gogo-na wa yan tạ manyan n ucira u ne,
u lyai tsugono tyoku u magono!
Gogo-na Kawauwi ka ne ka wenike tạ ucira u ne a likimba!
Adama a ɗa Kalạpạnsi ka buwa kpam kushani a zuba a kapala ka Kashilạ wa,
kpam wa doku wa tuko kadyanshi ka atoku a tsunu agbashi kaara n kayin wa.
A vutạlạ ɗe Kalạpạnsi a wutukpạ yi a zuba!
11 Ama a tsunu a lya tạ kaci ka ne
adama a mpasa a Maku ma Kondom mi,
n kadyanshi ka Kashilạ ka a yain kuɓari.
A pana uwonvo u ɗa a ka kuwạ wa.
12 Gbạ eɗạ aza ɗa i'ạri a zuba yanyi mazạngạ.
Shegai eɗạ aza ɗa i'ạri a iyamba n a asuvu a mini ya pana tạ ikyamba cika.
Kpaci Kalạpạnsi ka bana tạ a likimba a asu u ɗa i'ạri,
kpam upan u de u ɗa wạri,
kpaci u reve tạ a'ayin a ne a buwa ushani wa.”
13 An ubungu vi u wenei a vutạlạ yi ɗe a likimba, aku u gitại uloko uka ɗa u matsai
maku ma vali mi. 14 A nạkại uka vi ashan a kajambu ka pige tsạrạ u imkpa ubana a asu
u ɗa wạri a mete. Nte a ka kirana n eyi ɗe hal ayen a tatsu n kagbidi,† ubungu vi kpam
wa fuɗa wa yanka yi ili wa. 15 Aku ubungu vi u cikpunkại uka vi mini n unạ u ne yavu
agạtạ tsạrạ ma purạ yi. 16 Shegai iyamba i ɓạngại uka vi: i kukpại unạ u ne i soi mini
ma ubungu u cikpại vi. 17 Ubungu vi u panai uka vi upan cika, aku u lazai tsạrạ u ba u
yain kuvon nạ mmuku n ne n ɗa n buwai. Mmuku n ne mi alya aza ɗa a nạkại udani u
Kashilạ karingạ a tonoi kpam akani a ɗa Yesu wenishikei.
18 Aku ubungu vi u shamgbai a ikengi i kushivạ.‡

13

Kadin ka ka wutại a asuvu a kushivạ

1 A kuwene ku vạ ki, n wene tạ kadin ka 'yạngạ ka wutạ a asuvu a kushivạ. Kạ tạ n a'aci
a shindere n avana kupa. Kavana dem kạ tạ n maku ma funi ma ne. Kaci dem a korongu
tạ pini a'ala a ɗa a wishai Kashilạ. 2 Kadin ki ka rotso tạ kanama, shegai adeshikpetsu
a ne yavu manama ma a tsu isạ biya.* Wạ tạ kpam n unạ yavu u gabako. Ubungu vi u
nạkạ yi ucira dere n ucira u ne, n karatsu ka tsugono n tsugono. 3 Kaci ka te ka pini a
asuvu a a'aci a kadin ki ka kạri n kalani ka usạn u ɗa wạri u gain u wuna yi, shegai usạn
vi u tạnạ ɗe gogo-na. Ya dem a asuvu a likimba u yan tạ majiyan ma kadin ki. 4 A lyakai
ubungu u ɗa u nạkại kadin ki ucira vi kayala. A lyakai dem kadin ki kayala a danai, “Uza
wạ la tyoku u kadin ka na wa! Uza wạ la wa shilạkạnạ n eyi u lyai kaci wa.”
5 Kashilạ ka ạsạkạ tạ kadin ki ka yain agoni n ucira u ne nala, kpam dem u wishai
Kashilạ. U ạsạkạ yi tạ u tsạrạ ucira u nala vi hal uwoto amangare n u re. 6 U gitại uwishisa
Kashilạ. U yankai kpam kala ka Kashilạ unạ u cingi, n a asu u ɗa wạri, n ama ɗa kpam

* **12:9** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi. † **12:14** Kondo kadyanshi ka masala ma 11:2
‡ **12:18** Itagarạda i Kashilạ i roku i zuwa tạ idani i na yi a makpạndạ ma 17, i roku tani a 18. I roku kpam a masala
ma 13:1 ma a zuwai i'ya. * **13:2** Adeshikpetsu a biya a gbonguro tạ, kpam a'ạ tạ n tsileme n akulukpạtsu a bululu.

a'ạri a zuba gbạ. 7 Kashilạ ka ạsạkạ yi tạ u yain kuvon n ama a ne kpam u lyai kaci ka le. Kpam dem a nạkạ yi tạ ucira a kaci ka agali n ama n aletsu n iyamba gbạ. 8 Ya dem a likimba wa lyaka yi tạ kayala, shegai bamu n aza ɗa a'ala a le a'ạri ukorongi a Tagarạda u Aza a Uma tun kahu a yain likimba. Tagarạda nala vi u Maku ma Kondom ma a'ạri a wunai vi u ɗa.
9 Uza ɗa wạri n atsuvu a upana, u pana.
10 Uza ɗa baci dem Kashilạ ka ɗangạsai a ka kạnạ, a ka kạnạ yi tạ.
Uza ɗa baci dem Kashilạ ka danai a ka wuna n burundu, a ka wuna yi tạ.
Nala wa wenike tạ u kạnạ tạ ama a Kashilạ a kawunku kpam a yain n upityanangu.

Kadin ka ire ka ka wutại a uyamba

11 Aku n wenei kadin ka roku ka wutại a asuvu a uyamba. Wạ tạ n avana a re tyoku u maku ma kondom, u yain kadyanshi n kalạgạtsu ka ubungu. 12 Kadin ka na ki ka shamgbai a kapala ka kadin ka kagitạ ki, kpam u yain manyan n ucun u ucira u ɗa kadin ka kagitạ ki ka yankai manyan. N ucira u nala vi u ɗa u zuwai gbạ uza ɗa baci dem wạri a likimba u lyakai kadin ka kagitạ ki kayala, uza ɗa wạri n kalani ka usạn u ɗa wạri u rawai u wuna yi u ɗa u tạnại vi. 13 Aku kadin ka ire ki ka yansa ikunesavu i pige i pige. Hal gbạm u zuwai akina a wutại a zuba utuwạ a likimba, ama n a wundi. 14 Kashilạ ka zuwai kadin ka ire ki ka yain ikunesavu a kapala ka kadin ka kagitạ ki, hal u yinsại gbạ ama a likimba n ikunesavu i ne yi. U tonuko le a mai kameli ka ka rotsoi kadin ka kagitạ, uza ɗa a'ạri a wunai n burundu, shegai u gonoi n uma. 15 Kashilạ ka ạsạkại kadin ka ire ki ka zuwai kameli ka kadin ka kagitạ ki ka yain uma, tsarạ ka dansa ka zuwa a wuna gbạ uza ɗa baci bawu u lyaka yi kayala. 16 A mạtsại ama a yansai kugyan a akere a ulyaki a le ko kpam a acen a le, ko azapige ko aza a kenu, ko aza a utsạri ko aza a unambi, agbashi ko aza ɗa bawu a'ạri agbashi. 17 Ama ɗa a'ạri n kugyan ku na alya koshi a ka tsila kpam a denge. Kugyan ku na ki kala ka kadin ki ka ko kpam lamba ɗa wạri a kushani ku kala ka ne.
18 Ya ciga tạ kakiri tsarạ i reve lamba u kadin vi! Uza ɗa wạri n kakiri cika wa reve tạ u ɗa. Lamba u ne vi u ɗa amangatawanteli n amangatatsu n u teli (666), kpam wạ tạ a kushani ku vuma u roku.

14

Maku ma Kondom n ama a ne

1 Aku n wenei Maku ma Kondom kushani a Masasa ma Sihiyona.* Ama azu amangatawun n azu amangare n azu a nishi (144,000) a'ạri kushani n eyi. Ama a nala yi alya aza ɗa a'ạri n kala ka Maku ma Kondom ki n ka Tata u ne a acen a le. 2 N panai kalạgạtsu ka roku ka dansa a zuba. Kalạgạtsu ki kạ tạ yavu mawurạ ma mini ma pige ma ma rukpusạ ko kpam yavu mawurạ ma makpankashilạ. Yavu mawurạ ma ama ushani aza ɗa a ka keme molo. 3 Ama azu amangatawun n azu amangare n azu a nishi a shamgbai a kapala ka karatsu ka tsugono, kaɓolo n ili i uma i nishi yi, nạ nkoshi mi. A ka shipa ushipa u savu u ɗa bawu uza wa fuɗa wa rotsongusu, she ele koshi. A asuvu a ama a likimba gbạ, alya aza ɗa a wutukpại koshi. 4 Alya aza ɗa a kạnại kaci ka le uwulukpi bawu a yain tsishankala; adama a nala yi a ɗa a'ạri uwulukpi. A tono tạ Maku ma Kondom mi a asu u ɗa dem u banai. Ele ama a Kashilạ a ɗa n Maku ma Kondom mi; a'ạ tạ tyoku u ilimaci i kagitạ i'ya a nạkại Kashilạ. 5 A tsu yan kaɓan wa, kpam a'ạ n unyushi wa.

Atsumate a zuba a tatsu

6 Aku kpam n wenei katsumate ka zuba ka imkpusa a zuba bilibili. Wa danasa tạ akani a Kadyanshi ka Shinga a ɗa bawu a'ạri n utyoku a asu u ama ɗa a'ạri a likimba; wata, iyamba, n agali, n aletsu, n ama. 7 U yain kadyanshi n ucira, “U kạnạ tạ i wenike Kashilạ

* **14:1** Sihiyona kala ka dem ka Urishelima.

karinga̱, kpam i dansa tyoku ɗa wa̱ri n tsupige. Kpaci a'ayin a yan ɗe a ɗa wa yanka ama a likimba afada. Wenike ni karinga̱, adama a ɗa aya u yain zuba n iyamba, n kushiva̱, n a'eshi a mini."
8 Aku katsumate ka zuba ka ire ka imkpai a zuba tyoku ka kagita̱ ki n ka dansi, "Ilyuci i Babila i pige i rukpa̱ ɗe! Ilyuci i na yi tsishankala tsu ne tsu zuwa ta̱ iyamba dem i wokoi n icaɗi. Nala dem u zuwai ama a wokoi yavu asoi n tsishankala tsu ne."
9-10 Aku katsumate ka tatsu ka tono le, n ka sala̱si, "Gba̱ ama ɗa a lyakai kadin ki kayala n kameli ka ne a'a̱ ta̱ n kugyan ku kadin ki a acen a le ko kpam a akere a le. Kashila̱ ka zuwa le ta̱ a soi mini ma cinwi ma mavura ma ne. Mini ma cinwi ma na mi a goso ma n mini wa, Kashila̱ n kaci ka ne aya u tsungi ma n ucira nala a mako ma upan ma ne. Ama a nala yi dem a ka zuwa le ta̱ a pana ikyamba a asuvu a akina a eri a ɗa a ka tasa a kapala ka atsumate a eri n a kapala ka Maku ma Kondom. 11 Akina a ɗa a ka zuwa le a pana ikyamba yi a ka runukpa le ta̱ hal ubana bawu utyoku. Ama a nala yi a ɗa a ka lyaka kadin ki kayala n kameli ka ne kpam a'a̱ri n kugyan ku kala ka ne ki, upana u ikyamba u le wa kotso wa, ko kenu." 12 Gba̱ ili i'ya ili i na yi ya tono i'ya, u ka̱na̱ ta̱ ama a Kashila̱ a kawunku. Alya ama ɗa a tonoi udani u Kashila̱ kpam a tonoi Yesu mayun.
13 Aku n panai kala̱ga̱tsu a zuba ka danai, "Korongu na: Eɗa̱ aza a maza̱nga̱ a ɗa, aza ɗa ili i'ya i bidyai n gogo-na ubana ya kuwa̱ a asuvu a utono u Asheku!"
Aku Kulu ki ku wushuki, "Mayun ɗa, a ka wunvuga ta̱ a manyan ma a yain, kpam alabari a manyan ma shinga ma le ma tono le ta̱."

Ukana u likimba

14 Aku n weɓelei n wenei kalishi ka pun. Uza roku uza ɗa u rotsoi vuma ndishi pini a asuvu a kalishi ki. Wa̱ ta̱ n funi u zinariya a kaci ka ne kpam wa ɓa̱na̱ makanatsu ma kulya a kukere ku ne. 15 Aku katsumate ka roku ka wuta̱i a asuvu a Kuwa ku Kashila̱ ka sala̱kai uza ɗa wa̱ri ndishi a kalishi ki n kala̱ga̱tsu ka pige, u danai, "Gita̱ ukana n makanatsu ma vunu. Ili i'ya a ka kana a likimba i gewe ɗe, kpam a'ayin a ɗa gai na vi a ɗa a ka ɓolomgbono i'ya." 16 Aku uza ɗa wa̱ri ndishi a kalishi ki u koronoi iceshi yi n makanatsu ma ne u kanai i'ya.
17 N wenei katsumate ka zuba ka ire ka wuta̱i a Kuwa ku Kashila̱ a zuba, ka̱ ta̱ n makanatsu ma kulya cika. 18 Katsumate ka tatsu uza ɗa wa̱ri n ucira a kaci ka akina, u wuta̱i a asuɗara̱kpa. Katsumate ka na ki ka isa̱i katsumate ka ire ki u danai, "Bidya makanatsu ma vunu vu ɓolomgbono ilimaci i atyaci a cinwi† a likimba, kpaci ilimaci i le i gewe ɗe." 19 Katsumate ki ka bankai makanatsu ma ne a likimba u kanai cinwi vi. U ɓolomgbonoi ilimaci i atyaci a likimba a asu u pige u ɗa a ka pishisa i'ya. Tyoku ɗa upan u Kashila̱ wa̱ri u ɗa gai la vi. 20 Ilimaci i atyaci yi a pisha ta̱ i'ya a ulanga u ilyuci, kpam mpasa n wotsongi n wuta̱i a asu u ɗa a ka pishisa vi yavu aga̱ta̱ a ɗa a rawai mel amangatawanre (200) kpam kaɗa̱ka̱ ka aga̱ta̱ ki ka rawa ta̱ udeshe kutawun.

15

Usara u shindere u makorishi

1 Aku n wenei iryoci i pige i roku a zuba i'ya i zuwai ya dem u yain majiyan. N wenei atsumate a zuba a shindere a ka ɓa̱na̱ usara u shindere u makorishi. Kashila̱ ka kotso baci uyan ama mavura n usara u shindere u na vi, wa a̱sa̱ka̱ ta̱ upana upan. 2 N wenei ili i'ya i rotsoi kushiva̱ ka ka laɗa yavu madubu kasatari n akina. Kpam n wene ta̱ aza ɗa a lyai kaci ka kadin ki n kameli ka ne; wata, kadin ka lamba wa̱ri kushani ku kala ka ne. Ama yi a shamgbai a ikengi i kushiva̱, ya dem wa ɓa̱na̱ molo u ɗa Kashila̱ ka na̱ka̱ yi. 3 A shipai ushipa u ɗa Musa kagbashi ka Kashila̱ u shipai n ushipa u ɗa Maku ma Kondom ma shipai, a danai,
"Avu Magono ma Zuba Kashila̱ Uza u Ucira Gba̱,
vu yan ta̱ manyan ma pige ma pige,

ma ma zuwa majiyan.
Vu lyai tsugono tsu ama gbạ.
Ili i'ya vu yain gbạ mayun ɗa kpam i lobono tạ.
4 Ama gbạ a ka nạkạ vu tạ tsupige, Magono ma Zuba!
Ama gbạ a ka dana tạ, ‘Vu gbonguro tạ cika kpam vạ tạ n ucira.
Vuma wạ la uwulukpi wa, she avu.
Ama a likimba gbạ a tuwạ tạ a lyaka vu kayala.
Ya dem wene tạ manyan ma maci ma vu yain.’ ”

5-6 N wenei kpam pini a zuba, atsumate a zuba a shindere aza ɗa a ka ɓạnạ usara u shindere vi a wutại asuvu Asu u Uwulukpi† a Kuwa ku Kashilạ. Ya dem u ukai kunya ku eri ka ka laɗa, n kunya ku uwambana ku kagbodo ka a cai n zinariya uwambani a makamba ma ne. 7 Aku uza te a asuvu a ili i uma i nishi yi u nạkạsại atsumate a shindere yi abelu a zinariya a ɗa a'ạri ushaɗangi n mavura ma Kashilạ, uza ɗa wạri n uma hal ubana bawu utyoku. 8 Aku Kuwa ku Kashilạ ki ku shaɗangi n kạngạ ka ka wutại asu u tsupige tsu Kashilạ n ucira u ne. Uza wạ la wa fuɗa wa uwa pini wa, she usara u shindere u ɗa atsumate a shindere yi a tukoi u kotso.

16

Abelu a upan u Kashilạ

1 Aku n panai kalạgạtsu ka pige Asu u Uwulukpi ka tonukoi atsumate a zuba a shindere yi, “Walai i ba i tsạlạsạ abelu a shindere a upan u Kashilạ a likimba.”
2 Katsumate ka zuba ka kagitạ ka ba ka tsạlại ili i'ya i'ạri a kabelu ka ne a likimba. Aku agalạma a tạɗạsại a ikyamba i aza ɗa a'ạri n kugyan ku kadin ki, aza ɗa a gbashikai kameli ka ne.
3 Katsumate ka zuba ka ire ka tsạlại ili i'ya i'ạri a kabelu ka ne a kushivạ, aku mini mi ma wokoi yavu mpasa n kakushe, aku gbạ ili i uma i kushivạ yi i kuwại.
4 Katsumate ka zuba ka tatsu ka tsạlại ili i'ya i'ạri a kabelu ka ne a agạtạ n a'eshi a mini, aku a gonoi mpasa. 5 N panai katsumate ka zuba ka ka kirana n mini ka danai,
“Aɗa Kashilạ Uza u Uwulukpi.
Aɗa Kashilạ uza ɗa vạri gogo-na kpam vạ tạ pini tun caupa!
Dere ɗa an va yanka likimba afada naha.
6 Ama a cingi a zuwa tạ mpasa m ama nạ ntsumate n vunu n yeni.
Adama a nala vu nạkạ le ɗe mpasa a soi n ɗa n wokoi katsupi ka malen ma manyan ma le.
Ili i'ya i gain a tsạsạ i'ya a ka tsạsạ.”
7 Aku kpam n panai kalạgạtsu ka wutại a asuɗarạkpa n ka dansi:
“Eye, Magono ma Zuba Kashilạ Uza u Ucira Gbạ,
mayun ɗa kpam dere ɗa tyoku ɗa vu yain ama a cingi mavura.”
8 Katsumate ka zuba ka nishi ka tsạlại ili i'ya i'ạri a kabelu ka ne a kaara, aku Kashilạ ka ạsạkại ka runukpa ama n akina a ne. 9 Usuɗugbi u pige u runukpai ama gbạ, aku a wishai kala ka Kashilạ uza ɗa suki usara u na vi gbạ. Shegai a 'yuwain ukpatala a ạsạkạ unyushi u cingi u le a cikpala tsupige tsu ne.
10-11 Katsumate ka zuba ka tawun ka tsạlại ili i'ya i'ạri a kabelu ka ne a karatsu ka tsugono tsu kadin ki, aku uyamba u ɗa wa lya tsugono tsi u wokoi n karimbi. Ama a ka lumusa ajiri a le adama a upana u ikyamba nạ mɓạlạ ma agalạma. Shegai a wishai Kashilạ ka Zuba a 'yuwain ukpatala a ạsạkạ unyushi u cingi u le.
12 Katsumate ka zuba ka teli ka tsạlại ili i'ya i'ạri a kabelu ka ne agạtạ a pige a Yufiriti aku mini mi ma wumkpai. Nala gitạ tạ tsạrạ a foɓusuko ngono n kasana ure u ɗa a ka tuwạ n asoje a le. 13 Aku n wenei pini ityoni i cingi i tatsu i'ya i rotsoi apoɗo. A ka wutạ a unạ u ubungu, n a unạ u kadin ka kagitạ, n a unạ u kadin ka ire ki uza ɗa wạri matsumate

ma kaɓan. 14 Ityoni i cingi i na yi i'ạ tạ n ucira u ɗa a ka yan ikunesavu. A bana tạ a asu u ngono n likimba gbạ a ɓolomgbono le a yain kuvon n Kashilạ Uza u Ucira Gbạ a kain ka pige ka wa yan ama afada.

15 Asheku a danai, “Kiranai ma tuwạ tạ tyoku ɗa kaboki ka tsu tuwạ bawu uza revei. Kashilạ ka zuwuka tạ uza ɗa bawu wạri alavu kpam wạri ufoɓusi n aminya a ne tsạrạ u rongo ukyawunsa kataɓa wa unạ u shinga, kpam wa pana uwono u ama wa a ka wundya yi baci.

16 Ityoni yi i ɓolomgbonoi ngono mi asu u te a asu u ɗa a ka isạ Arạmagado n Tsiyahuda.

17 Katsumate ka zuba ka shindere ka tsạlại ili i'ya i'ạri a kabelu ka ne a uwule, aku kalạgạtsu ka pige ka wutại asuvu a Kuwa ku Kashilạ a karatsu ka tsugono ka danai, “N kotsu ɗe ko ndya wa.” 18 Aku a rongoi ulaɗa, n mawurạ ma pige, n makpankashilạ, n ugbạɗạ u iyamba u pige u ɗa u wurai i'ya a'ạri a yansai an ama a'ạri a likimba. 19 Ugbạɗạ u iyamba vi u pecei ilyuci i pige i Babila aɓon a tatsu. Ilyuci i pige i pige i likimba i wạsạsại gbạ gbạ. Kashilạ ka ciɓai inyushi i Babila gbạ aku u zuwai Babila vi u soi mini ma cinwi ma mako ma ne; wata, upan u pige u ne. 20 An iyamba i gbạɗại nala, aku gbạ iyamba i mere ma mini nạ nsasa a puwạin. 21 Mini ma atala ma pige* ma arạji a le a rawai urạtsanạka evu n amangatawun (100) ma rukpusại a zuba u ama. Adama a nala ama a wishai Kashilạ, an u wokoi aya u sukunku le usara vi.

17

Kashankala n kadin

1 Katsumate ka zuba ka te asuvu atsumate a shindere a ɗa a'ạri n abelu a shindere yi ka tuwại ara vạ aku ka danai, “Tuwạ na n wenike vu tyoku ɗa a ka yanka kashankala ka ya dem u revei vi mavura; wata, ilyuci i pige i'ya a mai asu u ɗa agạtạ a'ạri ushani. 2 Ngono n likimba n vakusu tạ n eyi, kpam ire i unamba u uwono u ne tyoku u mạrạ ma ma makai ya dem a likimba ɗa i'ạri.”

3 Kpam asuvu a kuwene ka Kulu ku zuwai n wenei vi, katsumate ka purạ mu ubana a mete. Pini ɗe n cinai uka ndishi a zuba u kadin ka san kpạyạyạ. A korongi inyashi i Kashilạ a ikyamba i ne gbạ, kpam wạ tạ n a'aci a shindere n avana kupa. 4 Uka vi u ukai aminya a tsugono a ɗa a'ạri n ushili u galura n san kpạyạyạ. Kpam dem u ukai ili i ikali i zinariya, n atali a ikebe† icun kau-kau. A kukere ku ulyaki ku ne u ɓạnại mako ma a yain n zinariya ushaɗangi n ili i icaɗī; wata, ili i icaɗī n ashindạ a tsishankala tsu ne. 5 A korongi kala ka kạri n kalen usokongi a kucen ku ne. Kala ka danai, “Mpa Babila Kacirani, anuku a ashankala, uza ɗa u gitại ili i icaɗī gbạ a likimba.”

6 Aku n wenei uka vi ugutukpi an u soi mpasa m ama a Kashilạ, aza ɗa a wunai adama a ɗa a dansai ukuna u Yesu.

An n wene yi n yain majiyan. 7 Aku katsumate ka zuba ki ka wece mu, “Ndya i zuwai vu yain majiyan? Ma tonuko vu tạ ukuna u usokongi u uka u na vi n kadin ka u yuwại uza u a'aci a shindere n avana kupa vi. 8 Kadin ka vu wenei na vi wạri tạ n uma caupa, shegai gogo-na kakushe ka. Ciga ɗa wa ciga u wutạ asuvu a kaɗạkạ ka bawu kạri n utyoku aku u bana asu u ɗa a ka wacinsa yi. Ama ɗa a'ạri a likimba, aza ɗa bawu Kashilạ ka korongi a'ala a le a Tagarạda u Aza a Uma kahu uyan u likimba, a ka yan tạ majiyan a weɓele baci kadin ki. Wạri tạ n uma caupa, gogo-na kakushe, shegai wa gono tạ kpam.

9 “Va ciga tạ katakasuvu n kakiri tsạrạ vu reve ili i na yi. A'aci a shindere a nala yi agạlạlạ a ɗa asu u ɗa uka vi wạri ndishi. A'aci yi ngono n shindere n ɗa dem. 10 Ngono n tawun n rukpạ ɗe, gogo-na ma teli ma ma lya tsugono, kpam ma shindere mi kotsu ma tuwạ wa. Shegai tsugono tsu ne tsa ɓạrạkpạ wa. 11 Kadin ka kạri n uma caupa vi kpam gogo-na u kuwại vi, aya magono ma kullạ. Wạ tạ tyoku ngono n shindere mi, kpam a asu u uwacinsa u ɗa wa bana.

---

* **16:21** Arạji a mini ma atala mi a rawa tạ arạji a kakpakpa ka siminti.

12 “Avana kupa a ɗa vu wenei vi, ngono kupa n ɗa bawu n gitại ulya tsugono n ɗa,
shegai a ka wusha tạ ucira u ɗa a ka lya tsugono tyoku u ngono hal ulapa u uwule u te
kaɓolo n kadin ki. 13 Gbạ a ka wushuku tạ a nạkạ yi ucira n tsugono tsu le. 14 A ka yan tạ
kuvon n Maku ma Kondom mi, shegai Maku ma Kondom mi ma lya tạ ucira u le, kpaci
aya Asheku a zuba u isheku gbạ, kpam Magono ma a zuba u ngono gbạ. Ama a ne a ɗa
u isại kpam u ɗangạsai a ka tono yi tạ kain dem.”
15 Aku katsumate ka zuba ki ka tonuko mu, “Agạtạ a ɗa vu wenishei nala vi; wata, a asu
u ɗa kashankala ki kạri ndishi, ama a ɗa n kakumạ ka ama n iyamba n aletsu. 16 Kpam
avana kupa n kadin ka vu wenei vi a ka kovo tạ kashankala ki. A ka wusa yi tạ gbạ ili
i'ya wạri n i'ya, aku a ạsạkạ yi kataɓa. A ka karạsa tạ ikyamba i ne, aku akina a koruso
a lya yi gbạ. 17 Ngono kupa mi ma yan tạ nala kpaci Kashilạ ka ka zuwai gbạ afoɓi a ne
a shaɗangu. Adama a nala a ka wushuku tạ a nạkạ kadin ki ucira n tsugono tsu le. A
ka nạkạ tạ kadin ki karingạ hal she Kashilạ ka zuwa afoɓi a ne a shaɗangu. 18 Uka ɗa vu
wenei vi, ilyuci i pige i ucira i'ya, i'ya magono ma ne ma lya tsugono tsu ngono n likimba
gbạ.”

18

A wacinsai Babila

1 An kuwene ku uka ɗa u kumbai kadin ki ku wurai, n wene tạ katsumate ka zuba ka
roku ka cipạ a iyamba. Wạ tạ n ucira cika, aku katyashi ka ka laɗa ka ka wutusạ ara ne
ka wakanai likimba. 2 U salai n kalạgạtsu ka ucira:
“Ilyuci i pige i Babila i wạsạ ɗe.
Ama a'ạ kpam pini wa,
shegai ityoni i cingi kau-kau i ashindạ i'ya i'ạri pini.
Gbạ nnu ma ashindạ mạ tạ pini.
3 Gbạ iyamba i so tạ mạrạ ma ne,
adama a ɗa u lai uciga tsishankala.
Ngono n likimba n yan tạ tsishankala n eyi,
kpam gbạ aza a tsilaga a tsạrạ tạ ikebe ushani
adama a ɗa u la tạ uciga ili i shinga i shinga.”
4 Aku n panai kalạgạtsu ka roku a zuba ka danai:
“Wutại pini a ilyuci i nala yi, ama a vạ,
kotsu i yain unyushi u cingi tyoku ɗa u yain wa,
kotsu kpam i wushi mavura ma wa wusha wa.
5 Unyushi u ne u yan tạ kazana ka ka rawai a zuba,
Kashilạ kpam ka ạsạnsạ n ili i cingi i'ya u yansai wa.
6 Yankai Babila dem tyoku ɗa u yankai aza roku.
I tsupuka yi ili i cingi i'ya u yansai hal kure.
I foɓusuko yi mạrạ ma ma rawai ucira kure
tyoku ɗa u foɓusukoi aza roku.
7 U nạkạ tạ kaci ka ne tsupige cika
u tsạrại kpam gbạ ili i'ya wa ciga.
I nạkạ yi upana u ikyamba n unamgbukatsumạ cika.
U yanka tạ kaci ka ne arạɗî, u danai,
‘Mpa na n dusuki,
mpa uka ɗa wa lya tsugono.
Mạri n vali ɗa wa kuwạ mu wa,
adama a nala ma sạkạ yi wa.’
8 Adama a ɗa uka vi u yain arạɗî nala,
wa ɓạrạkpạ wa,

Kashilạ ka yan yi tạ mavura n maɓạlạ,
n ukpạ u ama a ne, n kambulu.
Akina a ka lya yi tạ,
kpaci Kashilạ, uza ɗa u yanka yi afada,
wạ tạ n ucira cika.”
9 “Ngono n ɗa a yain tsishankala kpam a pecei utsạri u ne, a ka wene tạ kạngạ ka ukạnạ
u akina a ɗa a ka lya yi, aku a sại a namgba katsumạ adama a nala yi. 10 A shamgbai a
mɓạri, kpaci a ka pana tạ uwonvo u upana u ikyamba u ɗa u tsạrạ yi kotsu u tsạrạ le dem
wa. A danai,
“ ‘Upana u ikyamba!
Upana u ikyamba u ilyuci i pige i nala yi,
ilyuci i pige i Babila,
kpaci mavura ma vunu ma tuwạ tạ
a asuvu a ulapa u uwule u te!’
11 “Kpam aza a tsilaga a likimba a ka sạ tạ a namgba katsumạ adama a ne, kpaci
gogo-na ko uza wạ la wa tsila ili i'ya a ka dengishe wa. 12 Ili i'ya a ka dengishe vi i'ya
zinariya, n azurufa, n atali a ikebe,† n ityali. A ka tsạrạ kpam katsili ka aminya a ɗa a lai
tsugbere tsulobo, n aminya a mini ma galura n san kpạyạyạ wa. A ka tsạrạ uza ɗa wa
tsila nɗanga n ɗa mạri n magulạni ma shinga, n ili i'ya a yain n a'anga a karon, nạ nɗanga
ma ikebe wa. Nala dem n urim u shili, n urim, n katali ka ikebe cika ka kuma. 13 A ka
tsạrạ uza ɗa wa tsila ili i magulạni i kusan,* n ili i magulạni i urunukpa, n i kusugburu
wa. Nala dem n mini ma cinwi, n manivi, n kira, n ilya. Hal n anaka, nạ ncon, n adoki,
nạ nringongo ma adoki ma ucanka ucanga a ka tsạrạ katsili wa. Nala dem a ka tsạrạ
katsili ka agbashi, n ama ɗa a kạnại a asu u kuvon wa.
14 “Aza a tsilaga yi a tonuko yi,
“ ‘Gbạ ili i'ya vạri vu zuwukai a'eshi yi i kotso ɗe,
kpam gbạ ili i'ya i lobonuso vu vi i puwạn ɗe,
vu buwa kpam utsạrạ i'ya wa!’
15 “Aza a tsilaga a ne, aza ɗa a yain utsạri a asu u dengishike yi ili i nala yi, a ka shamgba
tạ a mɓạri, adama a ɗa a ka pana tạ uwonvo u upana u ikyamba u ɗa u tsạrạ yi kotsu u
tsạrạ le dem wa. A ka sạ tạ a namgba katsumạ. 16 A ka dana tạ,
“Upana u ikyamba!
Upana u ikyamba u ilyuci i pige i nala yi!
Wạri u tsu uka tạ aminya a ikebe
a ɗa a'ạri n mini ma galura n san kpạyạyạ.
U uka tạ dem ikali i icanga i zinariya,
n atali a ikebe† icun kau-kau!
17 A asuvu a ulapa u uwule u te u ɗa a nangasai gbạ utsạri u ne!’
“Atigi† a a'atsu a pige n ayain a manyan a le kaɓolo n aza a nwalu a mini yi, n aza a
tsilaga tsu ili i'ya a ka cangạsa pini a a'atsu yi a ka shamgba tạ a mɓạri. 18 A ka sạ tạ cika
an a wenei kạngạ ka ukạnạ u akina ka kạri yi ulya vi, ‘Kotsu a'ạri a yan ilyuci tyoku u
ilyuci i ucira i na yi wa!’
19 “A ka polusuko tạ a'aci a le kabutạ tsạrạ a wenike unamgbukatsumạ u le. Kpam a
ka dana tạ:
“ ‘Upana u ikyamba!
Upana u ikyamba u ilyuci i pige i nala yi!
Tsu yan tạ utsạri adama a udukuyan u ne.
Kpam gogo-na a asuvu a ulapa u uwule u te gbạ u puwạn ɗe.’
20 Eɗạ aza ɗa i'ạri a zuba yanyi ipeli,

* **18:13** A asuvu a ili i magulạni yi, a ɓolomgbono tạ pini n mạr, n furankinsen. Ili i te i'ya n ili i'ya arevi a tukoi Yesu kune a'ayin a ɗa a matsa yi.

i yain kpam mazaŋgaŋ,
kpaci Kashilaŋ ka wacinsa ɗe Babila.
Ama a Kashilaŋ kaɓolo n asuki
n aza ɗa a tsu dansa akani a Kashilaŋ
a ka yan taŋ mazaŋgaŋ.
Kpaci Kashilaŋ ka kiɗaŋga ɗe Babila ugana
adama a ili i cingi i'ya u yansaŋka ɗaŋ.”
21 Aku katsumate ka zuba ka ucira ka bidyai katali ka pige, yavu ka a tsu wurika kira,
aku u vutaŋlaŋi ka a kushivaŋ, u salai:
“Babila, avu ilyuci i ucira,
tyoku ɗa Kashilaŋ ka wacinsa vu n ucira ɗa na
tyoku ɗa n vutaŋlaŋi katali ka na ki!
Avu ilyuci i na yi, ama a ka doku a ka wene vu kpam wa.
22 Ama a ka doku a ka pana a kemi kpam molo wa,
ko ashipi, ko kpam ama a fulusaŋ avulaŋ n igbali wa.
Uza wa doku wa yan kpam manyan a asuvu a vunu wa.
Uza wa doku wa pana mawuraŋ ma kira kpam wa.
23 Uza wa doku wa wene katyashi ka ncikalu a asuvu a vunu kpam wa.
Uza wa doku wa pana kpam kalaŋgaŋtsu ka kalobo n makere a yain iyolo wa.
Aza a tsilaga a vunu alya a'aŋri a lakai ucira a asuvu a likimba naha.
Tsuboci tsu vunu tsu yinsaŋ taŋ ama a likimba gbaŋ.
24 Kashilaŋ ka yanka taŋ Babila mavura
kpaci ilyuci yi i wuna taŋ aza ɗa a dansai akani a Kashilaŋ,
n aza ɗa a'aŋri ama a Kashilaŋ.
Mayun ɗa, Babila wuna taŋ ama a likimba ukyawan.”

19

Ama ɗa a'aŋri a zuba a cikpalai Kashilaŋ

1 An katsumate ka zuba ka ucira ka nala ka kotsoi kadyanshi, aku n panai mawuraŋ
ma kakumaŋ ka ama a zuba, a ka salaŋsa:
“Cikpalai Kashilaŋ!
Iwauwi, n tsupige, n ucira i Kashilaŋ ka tsunu i'ya!
2 Mayun ɗa kpam dere ɗa tyoku ɗa u tsu yan ama a cingi afada.
U yawunsa ɗe tyoku ɗa wa yanka kashankala ka pige ka nala ki mavura,
uza ɗa u zuwai ama a likimba a yain tsicingi a asu u ɗa a yain tsishankala n eyi.
Kashilaŋ ka tsupa yi taŋ kpaci u wuna taŋ agbashi a ne.”
3 Aku a doki a salai:
“Cikpalai Kashilaŋ!
Kaŋgaŋ ka ukaŋnaŋ u akina ka ilyuci i pige yi ka 'yaŋgaŋ taŋ a zuba hal ubana bawu utyoku!”
4 Nkoshi kamanga n ama a nishi mi n ili i uma i nishi yi a kuɗaŋngi a lyakai Kashilaŋ
kayala, uza ɗa waŋri ndishi a karatsu ka tsugono. A danai, “Ami! Cikpalai Kashilaŋ!”

Abiki a iyolo a Maku ma Kondom

5 Aku n panai uza roku wa isaŋ pini a karatsu ka tsugono ki, u danai,
“Gbaŋ ama,
azapige n aza ɗa bawu a'aŋri azapige.
Aza ɗa ya lyaka Kashilaŋ kayala, danai,
‘Tsu naŋkaŋ vu taŋ tsupige.’ ”
6 Aku n panai mawuraŋ ma kakumaŋ ka ama a zuba a ka salaŋsa yavu mawuraŋ ma mini
ma pige ma ma rukpusaŋ kpam yavu mawuraŋ ma makpankashilaŋ ma pige. N panaŋka le
a ka dansa:

“Cikpalai Kashilạ!
Kpaci Magono ma Zuba Kashilạ
Uza u Ucira Gbạ aya Magono!
7 Tsu yanyi ipeli n mazạngạ.
Tsu cikpalai tsupige tsu ne.
Kpaci a'ayin a ɗa a ka yan iyolo i
Maku ma Kondom mi a rawa ɗe.
Ukasavu vi u foɓuso ɗe
kaci ka ne adama a iyolo yi.
8 Kashilạ ka nạkạ yi tạ aminya a pun,
a ɗa a lai aminya a tsugbere,
a ɗa a'ạri sarara kpam a ka laɗa.”

(Aminya yi a ɗa ili i shinga i'ya ama a Kashilạ a ka yansa.)

9 Aku katsumate ka zuba ki ka tonuko mu, “Korongu na: Kashilạ ka zuwuka tạ gbạ uza ɗa baci dem a libanai a asu u abiki a iyolo i Maku ma Kondom mi unạ u shinga.” Katsumate ka zuba ki ka danai kpam, “Ili i'ya Kashilạ ka dansai na vi mayun ɗa.”

10 Aku n kuɗạngi a a'ene a katsumate ka zuba ki tsạrạ n lyaka yi kayala, shegai u tonuko mu, “A'a! Kotsu vu lyaka mu kayala wa! Mpa dem kagbashi ka tyoku u vunu n tyoku u Atoni a ɗa a buwai, n gbạ aza ɗa a kạnại ukuna u mayun u ɗa Yesu toɗugboi. Cikpalai Kashilạ!”

Ukuna u mayun u ɗa Yesu toɗugboi vi u ɗa u tsu zuwa ama a dansa akani a Kashilạ.

Uza ɗa u yuwại kadoki ka eri

11 Aku n wenei zuba kukpại, n wenei kadoki ka eri kạri kushani pini. Uza ɗa u yuwại ka vi kala ka yi Uza u Maci n Uza u Mayun. U tsu yan tạ afada a ne dere, kuvon kpam dere. 12 A'eshi a ne a ka laɗa yavu akina, aku u ukai ifuni ushani a kaci ka ne. A korongu tạ kala ka ne a ikyamba i ne, shegai aya koshi u revei ka. 13 U ukai matogo ma a rumbugi a asuvu a mpasa. Kala ka ne ka, “Udani u Kashilạ.” 14 Asoje a zuba a yuwusại adoki a eri a ka tono yi. A ukusai aminya a pun a ɗa a lai aminya a tsugbere, a ɗa a'ạri sarara. 15 Burundu u kulya u wutại a unạ u ne, kpam n u ɗa wa yan manyan u yain kuvon n uyamba. Wa lya tạ tsugono tsu le n kalangu ka urim. Wa wenike tạ upan u pige u Kashilạ Uza u Ucira Gbạ a asu u upisha cinwi a kaɗạkạ ka upishisa mini ma cinwi. 16 A kapashi ka matogo ma ne ma ma palai magutạ ma ne a yain ikorongi i na:

MAGONO MA NGONO N ASHEKU A ISHEKU.

17 Aku n wenei katsumate ka zuba ka shamgbai a kaara. U salạkai gbạ asakali a ɗa a ka imkpusa a zuba n kalạgạtsu ka ucira, u danai: “Tuwại! Ɓolomgbonoi i lyai ilikulya i abiki ushani i'ya Kashilạ ka tuwạ ka foɓusuko ɗạ! 18 Tuwại! Takumai ikyamba i ngono, n atigi, n asoje, kaɓolo n ikyamba i adoki n ikyamba i ayuwi a le. Tuwại! Takumai ikyamba i ama gbạ: agbashi n aza ɗa bawu a'ạri agbashi, azapige n aza ɗa bawu a'ạri azapige!”

19 Aku n wenei kadin nạ ngono n likimba gbạ, kaɓolo n asoje a le, a ɓolomgbonoi tsạrạ a yain kuvon n uza ɗa u yuwại a zuba u kadoki ki n asoje a ne dem. 20 Aku a kạnại kadin ki kaɓolo n matsumate ma kaɓan uza ɗa u yanka yi ikunesavu yi. (U yansa tạ ikunesavu i nala yi tsạrạ u yinsạ aza ɗa a'ạri n kugyan ku kadin ki, aza ɗa kpam a lyakai kameli ka ne kayala.) Kadin ki n matsumate ma kaɓan mi a vutạlạ le tạ n uma u le pini a kushivạ ku akina ka kạri urạna n akina a eri. 21 Uza ɗa u yuwại kadoki ki u wunusai asoje a le gbạ n burundu ɗa wạri a uwutusạ a unạ u ne. Aku gbạ asakali yi a takumai ikyamba i le a cuwusại hal ucuwi u leje le.

20

Ayen kazu (1,000)

1 An uza ɗa u yuwại kadoki ki u lyai kaci ka kadin ki, n matsumate ma kaɓan n asoje a le
dem, aku n wenei katsumate ka zuba ka roku kạri ucipạ a iyamba, uɓạni n makukpunki
ma kaɗạkạ ka bawu kạri n utyoku n ikani i arạji a kukere ku ne. 2-3 Katsumate ka zuba
ki ka kạnại ubungu vi; wata, kali ka nala ka kạri tun caupa vi ka a tsu isạ Kalạpạnsi ko
kpam Kanangasi.* U bidyai ikani yi u sira yi mai n i'ya. Aku u vutạlạ yi a kaɗạkạ ka bawu
kạri n utyoku. N makukpunki ma wa ɓạnạ a kukere ku ne ki ma u gbagiryai utsutsu u
kaɗạkạ vi, aku u zuwai iryoci pini a utsutsu vi tsạrạ ko uza u kukpạ wa. Kalạpạnsi ki ka
rongo tạ pini hal ayen kazu (1,000), adama a nala wa doku wa yinsạ kpam ama a likimba
wa. Ayen kazu yi a wura baci, katsumate ki ka ạsạkạ yi tạ ve a'ayin kenu.
4 Aku n wenei aratsu a tsugono, kpam aza ɗa a'ạri ndishi pini a zuba le alya ama ɗa
Kashilạ ka nạkại ucira u ɗa a ka lya tsugono. Alya a'ulu a aza ɗa atokulalu a kiɗạsai a'aci
a le adama a ɗa a dansai akani a Yesu n kadyanshi ka Kashilạ. Ama a nala yi a lyaka
kadin ko kameli ka ne kayala wa, kpam a wusha kugyan ku ne a acen a le ko a akere a le
wa. A gonoi a yain uma aku a dusuki a aratsu a tsugono, a lyai tsugono kaɓolo n Kirisiti
Kawauwi hal ayen kazu. 5 A'ayin a kagitạ a ɗa pa vi a ɗa Kashilạ ka 'yạngạsạ akushe a
ukpạ. (Akushe a ɗa a buwai a gono n uma wa, she a'ayin a ɗa ayen kazu yi a kotsoi.)
6 Aza ɗa Kashilạ ka 'yạngạsại a ukpạ a'ayin a nala yi a yan tạ ipeli cika; alya ama a ne. A
ka wuna le a kushivạ ku akina wa; wata, ukpạ u ire u ɗa la vi. Shegai a ka gbashika tạ
Kashilạ n Kawauwi ka u ɗangạsai tyoku u aɗarạkpi, kpam a ka lya tạ tsugono kaɓolo n
eyi hal ayen kazu.

Kashilạ ka lyai kaci ka Kanangasi

7-8 An ayen kazu yi a kotsoi, katsumate ka zuba ki ka ạsạkại Kanangasi a asu u ɗa a'ạri
a sira yi caupa vi, wa wutạ tạ u yinsạ iyamba n aza ɗa a wacuwai a asuvu a likimba gbạ.
Iyamba i nala yi i'ya a ka isạ Gogu n Magogu. Wa tuko le tạ a asu u te a asu u ɗa a ka yan
kuvon. A ka yan tạ ushani cika hal gbạm ko uza wa fuɗa wa kece le wa. 9 A wacuwai a
asuvu a likimba a kyawain a asu u ɗa ama a Kashilạ a zuwai agali; wata, ilyuci i'ya wa
ciga. Shegai akina a wutại a zuba a wacinsa le. 10 A'ạri a vutạlạ ɗe kadin ki n matsumate
ma kaɓan mi a kushivạ ku akina ka kạri urạna n akina a eri, aku a vutạlại kpam pini
Kalạpạnsi, uza ɗa u yinsại ama a na yi gbạ. Akina yi a ka zuwa le tạ a pana ikyamba
kaara n kayin hal ubana bawu utyoku.

Afada a makorishi

11 N wenei karatsu ka tsugono ka pun ka pige, aku n wenei uza ɗa wạri ndishi pini
vi. An u wenikei kaci ka ne, aku likimba n zuba a puwạin kpam ko uza u doku u wene
le wa. 12 N wene tạ kpam gbạ ama ɗa a kuwusại a'ạri kushani a kapala ka karatsu ka
tsugono ki, azapige n aza a kenu. Aku a kukpại itagarạda i'ya a korongusi ili i'ya ya dem
yansai. A kukpại kpam tagarạda roku; wata, Tagarạda u Aza a Uma. A yanka tạ akushe
yi afada ya dem n ili i'ya u yain, tyoku ɗa a korongi pini a itagarạda yi. 13 Aza ɗa a kuwại
a kushivạ a banai dem tsạrạ Kashilạ ka yanka le afada. Ukpạ n Asu u Akushe a tukusoi
ama ɗa a'ạri ara le, aku Kashilạ ka yanka le afada ya dem n ili i'ya u yain. 14 A vutạlại
Ukpạ n Asu u Akushe a kushivạ ku akina. (Kushivạ ku akina ku nala ki ka ukpạ u ire.)
15 Aku a vutạlại ama a kushivạ ku akina ki; wata, uza ɗa baci dem kala ka ne bawu kạri
ukorongi a asuvu a Tagarạda u Aza a Uma.

21

Zuba u savu n likimba u savu

1 An n kotsoi uwene kuwene ka Kashilạ ka yanka ya dem afada, aku n wenei zuba u
savu n likimba u savu. Zuba u kagitạ n likimba u kagitạ a puwạin, kpam kushivạ ku
buwa wa, ko kenu. 2 N wenei kpam ilyuci i pige i'ya a wulukpei i'ya Kashilạ ka suki;

* **20:2-3** Kanangasi; wata, “Shetan” kala ka dem ka Kalạpạnsi.

wata, Urishelima u savu, u wutại a zuba wa cipạ a iyamba. Ilyuci i pige yi tyoku u uka ɗa u ukai aminya a iyolo a ne ɗa wạri, kpam u foɓusoi u gawunsa n vali u ne. 3 Aku n panai kalạgạtsu a karatsu ka tsugono, ka danai, “Gogo-na kuwa ku Kashilạ kạ tạ n ama! Wa rongo tạ n ele, kpam a ka woko tạ ama a ne. Kashilạ n kaci ka ne wa rongo tạ n ele kpam wa woko tạ Kashilạ ka le. 4 Wa yansạsa tạ meshi ma le gbạ. Ko uza wa kuwạ kpam wa. Uza wa namgba kpam katsumạ wa, ko u sại ko kpam u doku u pana ikyamba wa. Ili i cau i'ya i kotso ɗe.

5 Uza ɗa wạri ndishi a karatsu ka tsugono ki u danai, “Weɓelei! Ma gonusuko ko ndya wa i savu!” Aku u tonuko mu, “Korongu na, kpaci idani i na yi mayun ɗa kpam a ka wushuku tạ n i'ya.”

6 Kpam dem u dana tạ, “N yan ɗe gbạ ili i na yi! “Mpa Alfa mpa dem Omega.† Wata, mpa Kagitạ mpa dem Makorishi. Ma nạkạ tạ aza ɗa a ka pana kakuli mini ma uso a keshi ka mini ka ka nạkạ uma gbani, bawu a tsupai ko i te. 7 Gbạ aza ɗa baci dem a lyai kaci a ka wusha tạ ili i na yi gbạ: Ma woko tạ Kashilạ ka le, kpam a ka woko tạ mmuku n vạ. 8 Shegai gbạ ama a na yi; wata, aza ɗa a kpạɗại ukawunku adama a uwonvo, n aza ɗa a ạsạkại upityanangu nạ mpa katsupi ka le ka kushivạ ku akina ka kạri urạna n akina a eri. A ka tsupa tạ dem aza ɗa a nangasai kaci ka le n unyushi u cingi, n aza a mawunuka, n ashankala n akina yi. A'eli, n aza ɗa a ka gbashika ameli, n aza a kaɓan, asu u le u ɗa kushivạ ku akina ka kạri urạna n akina a eri. Ukpạ u ire u ɗa la vi.

Urishelima u Savu

9 Katsumate ka zuba ka tuwại ka tonuko mu, “Tuwạ n wenike vu makere ma ma yan iyolo n Maku ma Kondom mi.” (Katsumate ka zuba ka na ki uza u te ɗa a asuvu atsumate a shindere a ɗa a'ạri n abelu a shindere a usara u shindere u ɗa a yain a makorishi.) 10 Kulu ku Kashilạ ku tonoi nạ mpa, aku katsumate ka canga mu ubana a zuba masasa ma ugaɗi. Aku u wenike mu Urishelima ilyuci i pige i uwulukpi i'ya Kashilạ ka suki, i wutại a zuba ya cipạ a iyamba. 11 I shaɗangi n tsupige tsu Kashilạ kpam ya laɗa n katyashi ka shili usatari n mini ma avuku tyoku atali a ikebe† cika a ɗa a'ạri sarara yavu madubu ma ma wundyamgbanạka. 12 Kasaga ka kạri n ugbami ka ugaɗi cika ka kyawain i'ya. Itsutsu kupa n i re i'ya pini, kpam utsutsu dem katsumate ka zuba ka pini ka wundya u ɗa. A itsutsu yi a korongu tạ pini a'ala a agali a aza a Isara'ila kupa n a re, utsutsu dem kala ka te. 13 Kaɓon dem kạ tạ n itsutsu i tatsu: i tatsu a kasana, i tatsu a gaɗi, itsutsu i tatsu a ɗaka, i tatsu kpam a kalivi. 14 Kasaga ka ilyuci ki kạ tạ n atali kupa n a re a kami, katali dem a korongu tạ pini kala ka kasuki ka te a asuvu a asuki kupa n a re a Maku ma Kondom mi.

15 Katsumate ka zuba ka ka dansa nạ mpa vi ka ɓạnại kalangu ka zinariya. Ka wa rạtsanạka ilyuci i pige, itsutsu, n kasaga ka ilyuci ki. 16 An u rạtsanạkai, u wenei i'ya yavu akpati ɗa ugaɗi n upeti n akumgbi a ne a'ạri derere. Urạtsanạka u akpati vi mel kazu ka te n amangatawantawun (1,500) u ɗa. * 17 Aku katsumate ka zuba ki ka rạtsanạkai kasaga ki, n urạtsanạka u tsunu, upeti u ne u rawa tạ udeshe amangatawanre n kupa n u teli (216). 18 N atali a ɗa a ka laɗa san n mini ma avuku a ɗa a makai kasaga ki. Gbạ ili i'ya i'ạri a ilyuci yi n zinariya ɗa wạri sarara cika hal wa laɗa yavu madubu ma ma wundyamgbanạka ɗa a yain i'ya. 19-20 Asuvu a atali kupa n a re yi katali dem kạ tạ kau kpam ka ikebe a kami ka kuma ki. A roku a shili a ɗa, a roku tani mini ma tsulon ma le, a roku tani mini ma avuku ma le, a roku kpam mini ma limạ icun i mabucu ma ivạshi i akaryabi.† 21 Itsutsu kupa n i re yi ityali i ikebe† i'ya cika. Utsutsu dem n utyali u te u ɗa a yankai u ɗa. Ure u pige u ilyuci vi n zinariya u ɗa wạri sarara katyashi ka ne ka laɗa yavu madubu ma ma wundyamgbanạka ɗa a yankai u ɗa.

---

* **21:16** Ugaɗi u kasaga ka ka kyawain ilyuci yi, u rawa tạ nwalu ma ukyawan uyamba u Najeriya kure n kagbidi.

† **21:19-20** Atali kupa n a re yi, katali dem kạ tạ n kala ka ne: ka kagitạ ka jaspa, aku safiru, n agatu n zumurudu n onis n yakutu n kirisolati n berili n tofazu n kirisofaras n yakinta n ametis.

22 N wene kuwa ku ulya kayala pini a ilyuci i pige yi wa, kpaci Magono ma Zuba
Kashilạ Uza u Ucira Gbạ n Maku ma Kondom alya kuwa ku ulya kayala ku ne. 23 Ilyuci
i pige yi ya ciga kaara ko uwoto a nạkạ katyashi pini wa. Kpaci tsupige tsu Kashilạ tsa
tsa laɗa pini aku Maku ma Kondom ma wakanai asu vi yavu macikalu. 24 Gbạ ama a
likimba a rongo tạ pini a katyashi ka ka laɗa pini a ilyuci yi. Kpam ngono ma tukuso tạ
utsạri u le pini. 25 Itsutsu i ilyuci yi ukukpi u ɗa ya rongo kain dem. A ka gidạku i'ya wa,
kpaci kayin kạ pini asu vi wa. 26 Ama a ka tukuso tạ pini gbạ ili i shinga n i karingạ pini
a ilyuci i pige yi. 27 Ili i cingi i'ạ la i'ya a ka ạsạkạ i uwa pini asu vi wa. Nala dem uza
ɗa baci dem u yain ili i uwono, ko kaɓan a ka ạsạkạ yi u uwa pini wa, shegai aza ɗa a
korongi a'ala a le a Tagarạda u Aza a Uma u ɗa Maku ma Kondom mạri n u ɗa.

22

Agạtạ a ɗa a tsu nạkạ uma

1 An katsumate ka zuba ki ka wenike mu ilyuci i savu yi, aku kpam u wenike mu
agạtạ a ɗa a'ạri n mini ma ma tsu nạkạ uma. A ka laɗa cika yavu madubu ma ma
wundyamgbanạka. A gitại uyene a karatsu ka tsugono tsu Kashilạ n ka Maku ma
Kondom a dusuki vi. 2 Ma yenei a mere ma ure u ilyuci vi. Nɗanga n ɗa n tsu matsa
mmuku n ɗa n tsu nạkạ uma n gbonguroi pini a apashi a re gbạ a agạtạ yi. Kayen dem
a tsu matsa tạ ilimaci kupa n u re; wata, kuten a uwoto. Ama a likimba a tsu yanka tạ
avuku a le agumạ a tạnạsạ mɓạlạ. 3 Ili i'ạ la i'ya Kashilạ ka yankai unạ u cingi pini a
ilyuci yi wa. Karatsu ka tsugono tsu Kashilạ n ka Maku ma Kondom a dusuki vi a ilyuci
yi i'ya ka rongo, kpam agbashi a ne a ka gbashika yi tạ. 4 A ka wene tạ upetiwa'eshi u
Kashilạ n kala ka ne ukorongi a acen a le. 5 A ka doku a yain kayin kpam wa. A ka ciga
kpam katyashi ka macikalu ko ka kaara wa, kpaci Magono ma Zuba Kashilạ ka nạkạ le
tạ katyashi. Kpam a ka lya tạ tsugono hal ubana bawu utyoku.

Utuwạ u Yesu

6 Aku katsumate ka zuba ki ka tonuko mu, "Idani i na yi mayun ɗa, a wushuku kpam n
i'ya. Magono ma Zuba Kashilạ uza ɗa u nạkại Kulu Keri ku ne a asu u ntsumate, u suku
tạ katsumate ka zuba ka ne ka wenike agbashi a ne ili i'ya ya tuwạ ya gitạ gogo."
7 Yesu danai, "Panai na! Mạ tạ a utuwạ gogo. Tagarạda u na u dana tạ ili i'ya ya gitạ
gogo-na n ubana a kapala. Kashilạ ka zuwuka tạ aza ɗa a tonoi u ɗa unạ u shinga."
8 Mpa Yahaya, uza ɗa n panai kpam n wenei gbạ ili i nala yi. An n kotsoi upana n uwene
i'ya, aku n kuɗạngi a a'ene a katsumate ka zuba ka ka wenike mu ili yi gbạ tsạrạ n lyaka
yi kayala. 9 Shegai u tonuko mu, "A'a! Kotsu vu lyaka mu kayala wa! Mpa dem kagbashi
ka tyoku u vunu, n atoku a vunu ntsumate, kpam n gbạ ama ɗa a wenei karingạ ka idani
i tagarạda u na vi. Lyaka Kashilạ kayala!"
10 Aku u tonuko mu kpam, "Kotsu vu kimbạ ili i'ya a danai a tagarạda na vi a kaci ka
ili i'ya ya gitạsạ gogo-na n i'ya ya tuwạ ya gitạ a kapala wa. A'ayin a ɗa ili i na yi ya gitạ
a ka rawa ɗe gogo. 11 Ạsạkạ gbạ aza ɗa a ka yansa tsicingi a rongo uyansa tsicingi hal
kain ki ka rawa. Aza ɗa kpam a ka yansa ili i icaɗi a rongo uyansa i'ya. Aza ɗa kpam a
ka yansa ili i shinga, a rongo uyansa ili i'ya i'ạri i shinga, aza ɗa kpam a'ạri uwulukpi a
suma uyansa tsicingi."
12 Yesu doki u danai, "Panai na! Mạ tạ a utuwạ gogo. Mạ tạ a utuwạ n tsupa ko kpam
n yanka gbạ ama mavura a ili i'ya a yansai. 13 "Mpa Alfa mpa dem Omega.† Wata, mpa
Kagitạ mpa dem Makorishi. Mpa Uza u Iyan mpa kpam Uza u Utyoku.
14 "Kashilạ ka zuwuka tạ aza ɗa a zại ntogo n le sarara unạ shinga, kpam adama a nala,
a ka fuɗa tạ a ka lya ilimaci i nɗanga n ɗa n tsu nạkạ uma kpam a wura a itsutsu a uwa
a asuvu a ilyuci yi. 15 Shegai a ka ɓishinka tạ ama a na u'uwa a asuvu a ilyuci yi: aza ɗa
a gonukoi kaci ka le n ashindạ adama a unyushi u le, n aza a uyansa tsukunu, n aza a

uyansa tsishankala. A ka ɓishinka tạ dem aza a magạlạkạ, n aza ɗa a ka lyasạka ameli kayala, n gbạ aza ɗa a tsu dansa kaɓan.

16 “Mpa Yesu, n suku tạ katsumate ka zuba ka vạ ka nạkạ ɗạ akani a na yi a a'uwa a Atoni. Mpa Kami; wata, Matsikaya ma Dawuda Magono. Mpa Katala ka Kpasani.”

17 Kulu Keri n ukasavu u Maku ma Kondom mi a danai, “Tuwạ!” Uza ɗa baci u panai akani a na yi ạsạkạ u dana, “Tuwạ!” Uza ɗa baci wa pana kakuli u tuwạ, uza ɗa baci dem wa ciga, ạsạkạ u kene mini ma uma gbani.

Makorishi

18 Mpa Yahaya ɗa ma rono atsuvu a uza ɗa baci dem wa pana akani a kaci ka ili i'ya ya gitạsạ gogo-na, kpam n i'ya ya tuwạ ya gitạ a kapala i'ya n korongi a tagarạda u na vi: Uza u doku baci ili a asuvu a akani a na yi, Kashilạ ka doku yi tạ dem mavura ma ne. Wa yanka yi tạ mavura n usara u shindere u ɗa n yain kadyanshi ka le pini a tagarạda u na vi. 19 Kpam uza u takpa baci ili a asuvu akani a na yi, Kashilạ ka ɓishinka yi tạ utsạrạ unạ u shinga u ɗa a dansai a tagarạda na vi. Kashilạ kpam ka ɓishinka yi tạ ulya ilimaci i maɗanga ma unạkạ uma, kpam wa ạsạkạ vuma u nala vi u rongo a ilyuci i uwulukpi i nala yi wa.

20 Yesu, uza ɗa u danai ili i na yi mayun ɗa, u dana tạ, “Mayun ɗa, mạ tạ a utuwạ gogo.” Ami. Tuwạ, Yesu Asheku!

21 Ạsạkạ Yesu Asheku u wenike gbạ ɗe ukuna u shinga u pige u ne. Ami.